LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1934

1 Février 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 2410

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՄԻԱՁՈՅԼ ԵՒ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ

Տիրաբար քալեցնելով իր կամքը, իր թաթին տակ պահելով
ե՛ւ գործադիր իշխանութիւնը ե՛ւ խորհրդարանը, հիթլերականութիւնը վերջին մահացու հարուածը տուաւ Վայմարի սահմանադրութեան։

Մասնաւոր նորութիւն մը չի պարունակեր վերջին օրէնքը, որ քուէարկուեցաւ յունուար 30ին, ազգային–ընկերվարական իշխանութեան առաջին տարելիցին առթիւ։ Ճիշդ այնպէս ինչպէս ծրագրուած եւ կազմակերպած էր կուսակցութիւնը,— միաձայն եւ ձեռամբարձ։

Այն բոլոր փոփոխութիւնները որ կը բխին այդ օրէնքէն, շատոնց իրականութիւն դարձած են։

Հիթլեր շատոնց վերջ տուած էր Գերմանիոյ դաշնակցային կազմին, բաղկացուցիչ պետութիւնները կապելով ուղղակի Պերլինի հետ, եւ անոնց գլուխը դնելով նահանգապետներ, ուղղակի պատասխանատու՝ Գերմանիոյ Ներքին գործերու նախարարութեան։

Եւ շատոնց թանգարան նետուած էր Վայմարի սահմանադրութիւնը, որուն հիման վրայ կը կառավարուէր Գերմանիան, Մեծ պատերազմի պարտութենէն յետոյ։

Խորհրդարանին յունուար 30ի նիստը պարզ ձեւակերպութիւն մըն էր։ Այնտեղ հաւաքուած 640 երեսփոխանները ուրիշ պաշտօն չունէին, եթէ ոչ յոտնկայս վաւերացնել ինչ որ եղած է կամ ծրագրուած։

Հիթլեր ամէն լիազօրութիւն ստացաւ անցեալ տարուան շանդալից հանրաքուէն սաբքելէ յետոյ, որ միեւնոյն ատեն կրաւորական օրկանի մը կը վերածէր խորհրդարանը։

Քանի որ ժողովուրդը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ հաւանութիւն յայտնեց իմ քաղաքականութեանս, ինչո՞ւ կաշկանդուիլ խորհրդարանական տաղտուկներով։

Այս է օրուան իշխանութեան տեսակէտը — աւելի ճիշդ՝ կամքը։ Եւ խորհրդարանը պարբերաբար ժողովի կը հրաւիրուի ոչ թէ կարծիք յայտնելու, օրէնքներ մշակելու կամ ուղղութիւն տալու համար, այլ պարզապէս պատրաստ բանաձեւեր վաւերացնելու յոտնկայս։

Հիթլեր այս քաղաքականութիւնը կը վարէ այնպիսի լիազօրութեամբ մը զոր ոչ իսկ Պիզմարքը վայելեց։

Ամէնէն առաջ, Երկաթեայ Վարչապետին խոլան էր ստեղծել միաձոյլ եւ ամբողջական Գերմանիա մը, զինուորական ջախջախիչ յաղթանակի մը որոտման մէջ։

Բայց, ամուր էին դաշնակից պետութիւնները,— Պավարիա, Սաքսոնիա, Վիւրթէնպէրկ եւ միւսները։ Անոնք մերժեցին բարեւի կենալ ամենակալ Փրուսիոյ միապետութեան առջեւ, եւ մաս կազմելով հանդերձ գերմանական կայսրութեան (Րայխ), պահեցին իրենց ինքնավարութիւնը,— կառավարութիւն, խորհրդարան եւ պետական կազմի մը բոլոր օրկանները։

Աւելի քան վաթսուն տարի յետոյ, ահա իրականութիւն կը դառնայ ցնորքը,— միաձոյլ եւ ամբողջական Գերմանիա, բոլորովին ենթակայ՝ միակ ազգային կառավարութեան մը, որ կը վայելէ աննախընթաց լիազօրութիւններ։

Այլ եւս գոյութիւն չունին առանձին պետութիւններ, այլ կան միայն նահանգներ, իրենց մարզպաններով կամ կուսակալներով, որոնց անուանումը կամ պաշտօնանկութիւնը կախում ունի միայն կեդրոնի կառավարութենէն։ Ուրիշ խօսքով, պարզ պաշտօնեաներ են անոնք, ընտրուած ոչ թէ տեղական ժողովուրդին կամքով, այլ կեդրոնին հայեցողութեամբ եւ անոր կամքը գործադրելու յանձնառութեամբ։

Կատարելով այս արմատական փոփոխութիւնները, վեր ի վայր շրջելով սահմանադրութիւնը, միեւնոյն ատեն ընդդիմանալով կայսերական դերդաստանի վերահաստատման, «նացի»ները կ'ուզեն ոչ միայն ներքնապէս յեղաշրջել, վերանորոգել Գերմանիան, այլ եւ միաձոյլ ճակատ մը ներկայացնել արտաքին աշխարհին առջեւ։

Իրականին մէջ, անոնք արտաքին պարտութեան վրէժն է որ կ'ուզեն լուծել, նոր ի նորոյ կազմակերպելով Գերմանիան։

Արդարեւ, ներքին վերանորոգման ամէն ձեռնարկ ուղղակի կամ անուղղակի կապ ունի արտաքին քաղաքականութեան հետ։

Ատոր համար է որ Հիթլեր, ինչպէս նախընթաց առիթներու մէջ, այս անգամ ալ հետզհետէ աւելի բարձր կը խօսի Գերմանիոյ իրաւունքներու հաւասարութեան մասին։

Առանց սպառնալու, ան բացորոշ ազդարարութիւններ կ'ուղղէ հարեւան Ֆրանսայի, որպէսզի ստիպէ ... յն ուղղակի բանակցութեան մտնելու եւ գոհացում տալու։

Միւս կողմէ, Հիթլեր հրաժարած չէ աւելի մեծ Գերմանիա մը ստեղծելու ծրագրէն։

Ուրիշ խօսքով, անոր համար ցնորք չէ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացումը։

Զարմանալի թափանցիկ չէ՞ հետեւեալ նախադասութիւնը,— «Ինչ որ կը խօսի 60 միլիոն Գերմանացիներու սրտին, չի կրնար չխօսիլ վեց միլիոն Աւստրիացիներու սրտին»։

Յունուար 30ի տարելիցին առթիւ, ծանրակշիռ դէպքեր կը սպասուէին Աւստրիոյ մէջ, նախաձեռնութեամբ Նացիներու։ Նոյն իսկ վախ կար պետական հարուածէ մը, եւ Վիեննա արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էր, միեւնոյն ատեն Ազգերու Դաշնակցութեան աջակցութիւնը խնդրելով։

Պետական հարուածը տեղի չունեցաւ (թէեւ ծանր դէպքեր պատահեցան)։

Եւ սակայն, բոլոր երեւոյթները կը ցուցնեն թէ Հիթլեր միաձոյլ եւ կեդրոնացեալ Գերմանիան ամբողջացած չի նկատեր առանց Աւստրիոյ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԼԻՎԷՆԿՐԱՏԻ ՑՈՅՑԸ

oooo

Պուլկար բարեկամս կը հարցնէ ինծի.

— Կարդացի՞ր Թրակիացիներու ցոյցը, 7000 հոգի է այս, խօսք չէ։ Կոմիտէն կազմակերպուած է իբր քաղաքական կուռ միութիւն մը եւ մի մոռնար որ Պուլկարիա ամբողջութեամբ դժգոհ է քաղաքական թէ տնտեսական իր վիճակէն։

— Հասկնալի է, սիրելի կռապոտին, հանդարտեցուցի։

— Եւ սակայն կը տեսնէ՞ք թէ ինչ վերագրումներ եւ վայրագ լուրեր կը տարածեն բուրք թերթերը մեր խաղաղ ցոյցերուն դէմ...

— Մարդիկը գոց գիտեն այդ տեսակ բաները ողջ–ողջ թաղել, գիւղի վրայ յարձակիլ, գաղտնի ստիպումներ ընել, առեւանգել — օ՛հ պապամ, մասնագիտութի՛ւն ...

— Ինչե՞ր չըրին։ Անձնական փորձառութեամբ կը խօսիք ... հէ՞։

— Բայց մարդիկը խորամանկութիւն կամ դարերու քաղաքագիտութեան փորձառութիւն ալ ունին, իւղի պէս երեսը կ'ելլեն։ Մենք գիտենք թէ ո՛րքան վախկոտ է Թուրքը. Պալքանեան պատերազմին Պուլկար զինուորը մինչեւ Չաթալճա վազելով չէր հասնիր թուրք զինուորին ետեւէն ... ո՛ւր մնաց կռիւը։ Բայց արար-աշխարհ սեւով ճերմակի վրայ գիտէ թէ թուրք զինուորը քաջ է... ինչո՞ւ. որովհետեւ «Օսմանլը թավշանը արապա իլէ ավլար» (Թուրքը նապաստակը կառքով կ'որսայ)։ Քաղաքագիտութիւն ունին, քաղաքագիտութիւն ...

— Նայինք մինչեւ ե՞րբ պիտի տեւէ անիրաւութիւնն ու դաշնագիրներու լուծը, կարմրեցաւ բարեկամս։

— Ցոյցերը, շարունակեցի, նոյնիսկ զէնքն ու պատերազմը քաղաքականութեան խաղալիքն են. խոստումներն ու բարեկամութիւնները՝ շպար, սուտ եւ կեղծիք։ Գիտէք մեր բախտակցութիւնը ինչպէս եւ մեր մեծ յուսախաբութիւնը։ Այժմ կ'ապրինք դաշնագիրներու դարաշրջան մը. եթէ Սլիվէնկրատի ցոյցն ալ այդ տեսակ խաղ մըն է, լա՛ւ, բայց պէտք է համբերել, պէտք է ամփոփուիլ, քար դրած սրտին վրայ եւ երգել՝

— Շումնի Մարիցա՛...

— «Մեր հայրենիք», պատասխանեց բարեկամս։

ՍԼԱՔ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԸ

ooooo

Ինչպէս գրած էինք, Ֆրանսայի Ազգային Պարգեւախաղին Ե. շրջանին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի, 30 յունուար։

Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահած է E. շարքէն 081749 թիւը։

Հետեւեալ թիւերէն իւրաքանչիւրը շահած է մէկ միլիոն ֆրանք.—

Շարք U	no 012.817
Շարք H	no 062.276
Շարք N	no 052.035
Շարք L	no 061.283
Շարք H	no 062.332
Շարք J	no 065.397
Շարք H	no 036.419
Շարք J	no 006.598
Շարք X	no 069.149
Շարք N	no 072.872
Շարք V	no 004.340
Շարք V	no 038.976
Շարք X	no 032.995
Շարք C	no 022.378
Շարք G	no 031.116

Բոլոր շարքերուն մէջ (20 հատ) 10.112 թիւը շահած է 500.000 ֆրանք։

0.569 վերջացող թիւերը շահած են 100.000 ֆրանք (200 հատ), 3.456 վերջացող թիւերը 50.000 ֆրանք (200), 130 վերջացող թիւերը 10.000 ֆրանք (2000), 7 վերջացող թիւերը շահած են 200 ֆրանք։

Գ. Շողակաթի (Քէօսէեանի) յուղարկաւորութիւնը

ՓՐԱԿԱ, 28 յունուար (*Յառաջ*).— Տարաբախտ Գեղամին յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ յունուար 27ին, շաբաթ կէս օրէ վերջ։ Մարմինը նախապէս փոխադրուած էր գերեզմանատան մատուռը։ Կրօնական արարողութիւնը կատարուեցաւ մատուռին մէջ, չեխերէն լեզուով (ռուս օրթոտօքս քահանայի մը կողմէ) որովհետեւ շատ դժուար էր հայ հոգեւորական մը բերել սահմանակից երկիրներէն, հակառակ մեր եւ Գեղամի փափաքին։ Արարողութեան աւարտումէն յետոյ, Գեղամին դագաղը իր ընկերներու կողմէն ուսամբարձ փոխադրուեցաւ մինչեւ գերեզմանատուն։ Դագաղին կը հետեւէին իր ընկերներէն զատ տեղացիներու բազմութիւն մը, աւելի քան հարիւր հոգի։ Պ. Արթին Ասլանեան ղրկած էր իր ազգականը՝ Պ. Երուանդը եւ շքեղ ծաղկեպսակ մը. Պ. Զարբզենան փոխան ծաղկեպսակի խոստացած է գումար մը նուիրել Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցին։ Ռեւստրական բարձրագոյն վարժարանի շրջանաւարտներու միութիւնը ղրկած էր իր ներկայացուցիչը որ դամբանական մը խօսեցաւ, հանգիստ մաղթելով իր ոսկորներուն։ Խօսեցաւ կրօնական արարողութիւնը կատարող քահանան եւս, ցաւ յայտնելով որ, Գեղամը կը մեռնի իր հայրենիքէն հեռու, օտար երկրի մէջ՝ դեռ իր նպատակին չհասած։

Հայերու կողմէն խօսեցաւ ընկ. Ցարութիւն Ղարիպեանը։ Իր հայ ընկերներուն կողմէ Գեղամի գերեզմանին վրայ դրուեցաւ խոշոր ծաղկեպսակ մը, եռագոյնով, որուն վրայ գրուած էր.— «Սիրելի Գեղամին, Փրակայի իր ընկերներու կողմէն» (Գեղամը պաշտելու չափ կը սիրէր եռագոյնը)։ Վերջապէս 40է աւելի ծաղկեպսակներ բերուած էին իր օտար ծանօթներուն կողմէ որոնց վրայ գրուած էր «Վերջին բարեւ»։ Իսկ օրիորդ մը ղրկած էր շատ գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը, հետեւեալ բառերով.— «**Posledni dar lasky**» (Սիրոյ վերջին նուէրը)։ Պէտք է շեշտել թէ, օտարները մեզմէ աւելի լաւ կը գնահատէին «Յառաջ»ի տաղանդաւոր աշխատակիցը, որ շիջեցաւ 33 տարեկան հասակին մէջ։

Խորհրդային օդապարիկ մը՝ 20,600 մեդր բարձրութեան վրայ

Յունուար 30ին, խորհրդային օդապարիկ մը երկինք բարձրացաւ Մոսկուայի շրջակաները, եւ հասաւ մինչեւ 20,600 բարձրութեան, մնալով երկու ժամ։ Այս կերպով կոտրած կ'ըլլայ նախորդ մրցանիշները։ Մէջը կը գտնուէին երեք օդաչուորդներ։ Մինչեւ երէկ չէր ճշդուած թէ ո՛ւր իջած է։

Տիկին Սթավիսքի դատ կը բանայ

Այրի Տիկին Սթավիսքի որոշեց դատ բանալ ապահովագրական ընկերութեան մը դէմ, պահանջելով իրեն եւ զաւակներուն համար կնքուած ապահովագրութեան գումարը, 1,500,000 ֆրանք։ Տիկինը կ'ըսէ թէ իր ամուսինը անձնասպան եղած է անպատասխանատու վիճակի մէջ, եւ ոչ թէ գիտակցօրէն եւ իր յօժար կամքով։ Ապահովագրութեան մէկ միլիոնը կնոջ անունով է, իսկ 500,000ը զաւակներուն։ Բանակցութիւնները ձախողած ըլլալով, տիկինը ուրիշ ելք չի տեսներ եթէ ոչ դատ բանալ ընկերութեան դէմ։ Փաստաբանները պիտի ապացուցանեն թէ Սթավիսքի մաքով հիւանդ էր, ինչպէս կը հաստատեն իր... խարդախութիւններն իսկ։ Ցետոյ պիտի առարկեն թէ Սթավիսքի հետապնդուեցաւ, աշխարհէն կտրուեցաւ եւ վայրի գազանի մը պէս խցուեցաւ Շամոնիի վիլլային մէջ, ուր մեռաւ ոստիկանական սարսափին տակ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ՊԻՏԻ ԿՐՆԱ՞Յ ԴԻՄԱՆԱԼ

ԱՋԱԿՈՂՄԷՆ ԱԼ ԴԺԳՈՀ ԵՆ, ՁԱԽԱԿՈՂՄԷՆ ԱԼ

Դատելով թերթերու լեզուէն, Պ. Տալատիէի կազմած դահլիճը երկար կեանք չպիտի ունենայ։ Աջակողմեան եւ ձախակողմեան ծայրայեղ հոսանքները այժմէն դատապարտուած կը հռչակեն այս նոր դահլիճը։ Անոնց կարծիքով Պ. Տալատիէ հազիւ 280 քուէ պիտի կրնայ շահիլ Երեսփ. Ժողովին մէջ, ինչ որ շատ փոր է անհրաժեշտ մեծամասնութենէն։ Վարչապետը փորձեց դահլիճը կազմել նկատի առնելով ոչ թէ հոսանքները, այլ անձերը։ Բայց չյաջողեցաւ եւ ստիպուեցաւ քիչ — շատ գոհացում տալ կարեւոր հոսանքներուն։ Հանրային կարծիքը կը սպասէր նաեւ որ կրճատուի նախարարներու եւ խորհրդականներու թիւը (26), բայց միայն մէկ պաշտօն կրճատուած է։

Կիսապաշտօնական «Թան»ն իսկ դիտել կուտայ թէ կուսակցութիւնները և խորհրդարանը անտեսելով հանրային կարծիքը, փոթորկի կ'ենթարկեն իրենք զիրենք։ «Բոլոր յեղափոխութիւնները յառաջ կուգան երկրին եւ իր ներկայացուցիչներուն միջեւ ծագած այսպիսի թիւրիմացութիւններէ»։

Դահլիճին կազմը անորոշ տպաւորութիւն մը ձգեց նաեւ սակարանին վրայ, հակառակ Պ. Տալատիէի այն յայտարարութեանց թէ ելեւմուտքը պիտի չտկուի եւ տուրքերը պիտի թեթեւնան։ Ֆրանսական արժեթուղթերը կարեւոր անկումներ ունեցան։ Բնականաբար սեղանաւորական շրջանակները կը սպասէին որ նոր դահլիճը ըլլար ազգային միութեան կառավարութիւն մը. մինչդեռ Պ. Տալատիէ իր նախարարներուն մեծ մասը առած է արմատական ընկերվարականներէն։

Երկու նախարարութիւններու անունները փոխուած են նոր դահլիճին մէջ։ Պատերազմական նախարարութիւնը կը կոչուի «պատերազմական եւ ազգային պաշտպանութիւն», իսկ գաղթային նախարարութիւնը՝ «Անդրծովեան Ֆրանսա», (յանձնուած՝ Սուրիոյ նախկին մարզպան Պ. տը Ժուվընէլի)։

Նախարարներէն ինը մաս կը կազմէին Շոթանի դահլիճին, իսկ վեցը առաջին անգամ է որ կառավարութեան անդամ կ'ըլլան։ Աշխատանքի նախարարութիւնը, որ ընկերվարականի մը առաջարկուած էր, յանձնուեցաւ Պ. Վալատիէի, իսկ գաղութային նախարարութիւնը եւ փոխ վարչապետութիւնը՝ ծերակուտական Պ. Փէնանիէի, բուն թեկնածուն մերժած ըլլալով։ Զնդ. Ֆապրի, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, վտարուեցաւ իր կուսակցութենէն (հանրապետական կեդրոն, ուրիշ խօսքով Թառտիէօ), որ վստահութիւն չունի նոր դահլիճին վրայ։

Պ. Տալատիէ կարճ յայտարարութեամբ մը շեշտեց թէ պիտի գործէ «արագ եւ ամուր»։ Իր առաջին գործը պիտի ըլլայ վերահաստատել ելեւմուտքը եւ հանրապետական հեղինակութիւնը»։ Անհրաժեշտ է արագօրէն, ի հարկին բռնօրէն վերջ տալ այն սխալներուն որ վրդոված են երկիրը։ Ցետոյ, Ֆրանսան չի կրնար առանց ելմտացոյցի մնալ երկար ատեն։ Անհրաժեշտ է ելմտացոյցը քուէարկել մարտ 31էն առաջ, այլապէս դէպի արկածախնդրութիւն պիտի դիմենք։ Բայց հարկ է նաեւ խորունկ բարենորոգում մը կատարել մեր հարկային դրութեան մէջ։ Հարկ է վճռապէս եւ համարձակօրէն թեթեւցնել այն տուրքերը որոնց ծանրութեան տակ կը կքի ֆրանսական արտադրութիւնը։ Մենք կ'ուզենք վերահաստատել վստահութիւնը, կարգ կանոնը միտքերու մէջ եւ յառաջ տանիլ մեր ելեւմուտքին առողջացումը։ Ասոնք անհրաժեշտ պայմաններ են մեր արտաքին քաղաքականութեան յաջողութեան համար»։

ՀԻԹԼԷՐ ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԷ ԻՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐԻՔՆԵՐԸ

«ՈՉ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ, ՈՉ ԱԼ ՈՒԺԸ ՁՊԻՏԻ ԸՆԿՃԵՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ»

ԼԻԱԶՕՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՓՈԽԵԼՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յունուար 30ին բացառիկ նիստ մը գումարեց Գերմանիոյ Խորհրդարանը, փառաբանելու համար հիթլերական իշխանութեան տարելիցը։ Նիստը տեւեց երկու ժամ եւ 45 վայրկեան։

Թղթակից մը կը գրէ թէ՝ 30 վայրկեան անցաւ իրեն սպասելով, իսկ երկու ժամ եւ հինգ վայրկեան տեւեց ճառը։ Այս առթիւ երեք ընթերցումով եւ մէկ անգամէն քուէարկուեցան շարք մը օրէնքներ։ 640 երեսփոխաններ, դրեթէ բոլորն ալ համազգեստով, ոտքի ելան եւ միաձայնութեամբ վաւերացուցին բանաձեւը, որ կը տրամադրէ,—

1. Ջնջել դաշնակից պետութեանց (Պավարիա, Փրուսիա, Վիւրթէնպէրկ, Սաքսոնիա եւն.), առանձին խորհրդարանները։

2. Այդ պետութեանց վեհապետական իրաւունքները կը փոխանցուին Ազգային կեդրոնական կառավարութեան։ Անոնց վարչութիւններն ալ ամբողջութեամբ ենթարկուած են ազգային կառավարութեան։

3. Այդ երկիրներու նահանգապետները ենթարկուած են ներքին նախարարութեան (ճիշդ Ֆրանսայի պէս)։

4. Ազգային կառավարութիւնը կրնայ նոր սահմանադրութիւն մը ստեղծել։

5. Ներքին նախարարը պիտի հրատարակէ բոլոր հրահանգներն եւ հրամանագիրները, գործադրելու համար օրէնքը։

6. Օրէնքը գործադրելի է իր հրատարակման թուականէն։

Աւելորդ է յիշել թէ որ եւ է վիճաբանութիւն չկատարուեցաւ, ոչ ալ բողոք յայտնուեցաւ։ Զօր. Կէօրինկ, խորհրդարանին նախագահը, կարդաց բանաձեւը, երեսփոխանները ոտքի ելան եւ լսեցին, եւ յայտարարուեցաւ թէ օրէնքը ընդունուած է։

Ուրեմն, այլ եւս իրականացած է ամբողջական եւ կեդրոնացեալ Գերմանիան,— ծրագիր մը զոր չկրցաւ գլուխ հանել Պիզմարք, տարիներ առաջ, երբ գերմանական թնդանօթները կը գոռային Փարիզի մէջ։ Այն ատեն գլխաւոր ընդդիմադիրն էր Պավարիան։

Նոր օրէնքին չորրորդ յօդուածով, վերջնապէս կ'ոչնչանայ Վայմարեան սահմանադրութիւնը, քանի որ Հիթլեր իրաւունք կը ստանայ նոր սահմանադրութիւն մը մշակելու։

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԸ

ՄՈՒՇ — Երիտասարդ բանաստեղծ Ռուբեն Բերբերյանի առաջին ժողովածուն է, որ վերջերս լույս տեսավ «Սովետական գրող» հրատարակչության «Երիտասարդ բանաստեղծներ» շարքում։ Ռ. Բերբերյանը ծնվել է 1914 թվին Մուշում։ Նա սկսել է գրել 1934 թվին։ Նրա բանաստեղծությունները տպագրվել են «Գարուն», «Ավրոր» ամսագրերում, «Սովետական գրականություն» և «Սովետական Հայաստան» թերթերում։

Ռ. Բերբերյանի ստեղծագործության մեջ ամենից ուժեղ արտահայտված է հայրենասիրական թեման։ Նա երգում է հայրենի բնությունը, հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարի հերոսական էջերը, ներկայի ուրախ կյանքը։ Ռ. Բերբերյանի ստեղծագործության մեջ ամենից ուժեղ արտահայտված է հայրենասիրական թեման։ Նա երգում է հայրենի բնությունը, հայ ժողովրդի ազատագրական պայքարի հերոսական էջերը, ներկայի ուրախ կյանքը։

ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդրոնական Կոմիտէն կը հրատարակէ հետեւեալ օրագրութիւնը, որ կը պարունակէ Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Ընդհանուր Ժողովի որոշումները։ Ամէն Հ. Յ. Դ. անդամ պարտաւոր է ունենալ այս օրագրութիւնը։

Գինը 25 սենթ։

Պատուէրները կարելի է ուղարկել Կեդրոնական Կոմիտէին հետեւեալ հասցէով՝

Central Committee of the A. R. F.
P. O. Box 1
Watertown, Mass.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Կեդրոնական Կոմիտէն կը հրատարակէ հետեւեալ գրքոյկները, որոնք կը պարունակեն Հ. Յ. Դ. Ամերիկայի Ընդհանուր Ժողովի որոշումները։ Ամէն Հ. Յ. Դ. անդամ պարտաւոր է ունենալ այս գրքոյկները

Իր ճառին մէջ, Հիթլէր մանրամասնօրէն յիշեց իր իշխանութեան կատարած գործերը՝ բոլոր ասպարէզներուն մէջ:

— « Մենք, բսաւ, վայրենի ռամկավարներ ենք, բայց աւելի հարազատ քան միւսները: Մենք ջնջեցինք կուսակցութիւնները, իրականացուցինք ազգային միութիւնը, ջնջեցինք ընկերվարական սէնտիքաները ոչ թէ ժողովուրդին վնասելու, այլ անոր աշխատանքի ազատութիւնը վերադարձնելու համար: Այս բարեշրջումը չէ լրացած. բայց մէկ բան ստոյգ է,— ինչ որ անցած է, այլեւս չի կրնար վերադառնալ: Ես կը բողոքեմ այն տեսութեան դէմ թէ Գերմանիան երջանիկ կրնայ ըլլալ միայն դաշնակից իշխաններու մականին տակ: Պետութեան այսօրուան ձեւը վեր է ամէն վիճաբանութենէ: Կառավարութիւնը իր ուժը կը պարտի միայն գերման ժողովուրդին եւ պարտականութիւն կը զգայ միայն անոր հանդէպ »:

Վարչապետը անդրադառնալով արտաքին քաղաքականութեան, կրկին եւ կրկին շեշտեց թէ Գերմանիա խաղաղութիւն կ'ուզէ, բայց ոչ այնպիսի խաղաղութիւն մը որ յաւերժացնէ յաղթականներու եւ պարտեալներու հաւասարութիւնը: « Տասնըչորս տարիէ ի վեր գերման ժողովուրդը անձնասպան եղաւ, գործադրելով դաշնագիրը: Հաւասարութեան համար իր մղած պայքարը իրական պայքարն է մթնոլորտը առողջացնելու եւ ժողովուրդներու գործակցութիւնը ապահովելու համար »:

Խօսելով Աւստրիոյ մասին, հերքեց այն վերագրումները թէ Գերմանիան յարձակումներ կը գործէ այդ երկրին դէմ եւ ապարէզ կարդաց Տոլֆուսի կառավարութեան, որպէսզի, փոխանակ Ազգերու Դաշնակցութեան բողոքելու, ընտրութիւն մը կատարէ եւ հասկնայ թէ ժողովուրդը որո՛ւ հետ է: « Իբրեւ Աւստրիա ծնած մարդ եւ հպարտ՝ ատոր համար, կը յաւակնիմ լաւ ճանչնալ իմ հայրենիքս: Եւ գիտեմ թէ ինչ որ 60 միլոն Գերմաններու սրտին կը խօսի, կը խօսի նաեւ վեց միլիոն Աւստրիացիներու սրտին »:

Ցատկալէս կանգ առնելով Ֆրանքեւգերման յարաբերութեանց վրայ, Հիթլէր յայտարարեց.

— « Մենք Ֆրանսայի հանդէպ կատարեցինք այն միեւնոյն փորձը զոր կատարած էինք Լեհաստանի հանդէպ: Մեր հաւասարութեան պայքարը, որմէ երբեք չպիտի հրաժարինք, պէտք է կարգադրուի առանց նոր պատերազմի մը, որովհետեւ նոր պատերազմ մը ոչինչ կրնայ կարգադրել: Ֆրանսան ապահովութիւն կ'ուզէ: Մեզմէ ոչ ոք կը սպառնայ անոր: Բայց Գերմանիան իրաւունքներու հաւասարութիւն կը պահանջէ, եւ ոչ ոք կրնայ մերժել այդ պահանջը, ոչ տեսականօրէն ոչ ալ գործնականօրէն: Ոչ սպառնալիքը, ոչ ալ բռնի ուժը կրնան ընկճել հիթլէրական Գերմանիան»:

Մ. Նահանգներու դրամական դիկտատուրան

Նախագահ Րուզվէլթ յունուար 30ին ստորագրեց դրամական օրէնքը, որ ի միջի այլոց ազգային սեփականութիւն կը հռչակէ Մ. Նահանգներու ամբողջ ոսկին, ձուլ թէ դրամ: Միեւնոյն ատեն, նախագահը իրաւունք կը ստանայ մասնաւոր հրամանագրով մը սահմանելու տոլարին նոր գինը, հին արժէքին հարիւրին 60 կամ 50 համեմատութեամբ (12.75 — 15.30 ֆրանք): Այս հրամանագրին հրատարակութեան ժամանակը չէ որոշուած տակաւին: Ելմտական նախարարը երկու միլիառ տոլարի վարկ մը ստացած է, փոխանակութեան սակերու պայքարին դիմանալու համար, ներսը թէ դուրսը:

Սերունդներէ ի վեր ամէնէն կարեւոր օրէնքն է որ կը քուէարկուի Մ. Նահանգներուն մէջ, եւ հետեւանքները կարելի չէ նախատեսել անմիջապէս: Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ անհամբերութեամբ կը սպասեն նախագահ Րուզվէլթի յաջորդ քայլերուն: Շուտով բանակցութիւններ պիտի սկսին Անգլիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ, տոլարին վերջնական գինը որոշելու համար:

Յ.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՎԻՇԱՊ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը, վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ՇԱՎԻԼԻ «Արդութեան» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին: Բացակաները նկատի կառնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Աղբիւր Սերոբ» ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՊՕՄՈՆԻ (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած ՊԱՆԹԷՕ–ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. ԱՐԾԻՒ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ կողմէ
4 Փետրուար, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն մինչեւ կէս գիշեր
MAISON VERONի սրահին մէջ, 150 Route d'Orléans, Bagneux
Արտասանութիւն, երգ, հայկական եւ կովկասեան պարեր
կը ներկայացուի «Ես մեռայ» (զաւեշտ)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ կը տօնուի Իսիի Մասնաճիւղին կողմէ 18 փետրուար ժամը 2էն մինչեւ 6, 2, Րիւ Ալէքսանդր Կիլպանի շքեղ սրահին մէջ (Մէտոն):

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Հայերու ժամադրավայրը
ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ
61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)
Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ Danton 52—75
Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՈՒ ՀԱՐԱԶԱՏ
ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԸ
Արամ Չարըգի թարգմանութեամբ 807 քառեակներ
գեղարուեստական շքեղ կողք եւ ընտիր թուղթի վրայ
Այս գիրքը ոչ կարելի է չունենալ եւ ոչ ալ ունենալէ յետոյ՝ ուրիշին փոխ տալ: Ճամբու ընկեր, կեանքի առաջնորդ, բարքի գիրք:
Դիմեցէք կամ ուղղակի թարգմանին (1, Rue du Turin, Arnouville – les – Conesses (S. et O.), եւ կամ ծանօթ տեղերը:
ԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ

ԾԱԽՈՒ Է կրընոպլի Քոռւա-Րուժ թաղին մէջ, բանուկ պողոտայի մը վրայ, նպարավաճառի խանութ մը: Վարձք երեք հազար ֆրանք, եւ 13 տարուան bail: Ամսական առեւտրական գործառնութիւնն է շուրջ 22—25,000 ֆրանք: Գինն է 50,000 ֆրանք: Գեղեցիկ գիրք, շահաւէտ եւ կենդանի առեւտուր: Օգտուեցէք այս բացառիկ առիթէն: Դիմել՝ «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն. դիմել 13
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ 13 rue Pierre Curie, K. Bicètre. Metro: Porte d'Italie.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ձ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին պարբերական դասախօսութիւնը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Ֆլորիայի վերնայարկը: Կը դասախօսէ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ: Նիւթ՝ Հայ եկեղեցին ու եկեղեցականները դերը մեր պատմութեան մէջ: Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները:

Ձ. Ո. Միութեան Վիէնի մասնաճիւղին ընկերահամակրական վիճաբանական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ: Նիւթ՝ «Նաւագոյնը պէ՞տք է ճանչնալ մեր ազգային դրօշը թէ ոչ»:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Զէնկիլէրցիներու նորակազմ երկսեռ Հայրենակցական Միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Ալֆորվիլի Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot: Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ:

Տրամադրելի է

Վարժուհի մը, որ կրնայ տալ նաեւ երգի դասեր: Ի հարկին դաւառ ալ կ'երթայ: Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Le Gérant: H. STEPHAN

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Բարգէն Ղարիպեան կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին՝ բնիկ Շապին-Գարահիսարցի Նուպար Ղարիպեան, մայրը՝ Նեկտար, հայրը՝ Ռուբէն, նախապէս կը գտնուէր Հալէպ, Miss Karen Yeppe հաստատութեան մէջ: Տեղեկացնել P. Gharibianի, Pierre Joigneaux, No. 1, Asnières, (Seine).

— Կը փնտռուի Թոգատի Եաթմըշ գիւղացի Գէորգ Քարեան (28 տարեկան) որ Ֆրանսա եկած է Յունաստանի որբերուն հետ: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Պ. Տօնիկ Փէհլիվանեանի, 8 Bld. Rodin, Issy - les - Moulineaux, (Seine):

Ճշգրիտ լուր տուողին մէկ տարեկան «Յառաջ» նուէր:

— Տիկին Հայկանոյշ Դարբինեան, հօր անուն՝ Յարութիւն, մօր անուն՝ Սիրանոյշ, կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Կարապետ, Յովհաննէս (մեծ եղբօր անունը չյիշեր) Յարութիւնեաններ: Կը կարծուի թէ Կարապետ կը գտնուի Պոլիս, իսկ Յովհաննէս Սիրէի (Յունաստան) որբանոցը: Իրենց մասին լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Tarpinian Nichanի, 3 Rue de Lavoier, Viviez (Aveyron), France:

Կը խնդրուի արտասահմանեան թերթերէն արտատպել:

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ
ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ
Raki ERIVAN
ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝
Société "PEUREUX"
12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon Rhône)
ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—
M. M. H· Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit· Nice (A· M.)

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ
վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ
14 Rue Lagrange, PARIS (5) Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité
ՄԱՍՆԱԳԻՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ
բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն
կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 9 - 12 եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8:
կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Etude de Me BERNARD WAHÉ
(12 année)
Licencié en Droit de la Faculté de Paris
Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales
JURISCONSULTE
Droit Français et International Privé
94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69
կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կու տայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:
Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
Maison Heratchian բացած է 19 rue Bleu, մէթրօ Cadet, մասնաճիւղ մը, ուր կը ծախուին մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ ամէն տեսակի արեւելեան եւ ֆրանսական նպարեղէններ՝ պալքան քաշքավալ, ճերմակ պանիր, յունական եւ պոլսոյ ձիթապտուղ, THE HERATCH, եւայլն:

ԳՈՅԱՄԱՐՏ օրացոյց 1934 Ե. Տարի

Լոյս տեսած է Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» պատկերազարդ պատի օրացոյցը՝ Միութեան Տասնամեակին առթիւ:

Բովանդակութիւն.— Մեր քննական պատմութիւնը, սկիզբէն մինչեւ Վարդանանց (հետեւողութեամբ Հ. Ս. Տէր – Մովսէսեանի): Յեղափոխական դէմքեր եւ նշանաւոր դէպքեր առանց կուսակցական խտրութեան, կրօնական տօներու լրիւ:

Օրացոյցին ճակատը զետեղուած է Հ. Յ. Դ. Զինանշանը եզերուած հայկական զոյգ եռագոյններով, իսկ մէջտեղը դէպի Ազատութիւն նկարով, օրացոյցին տակը Դաշնակցութեան Երրորդութիւնը Յուշարձանով, ձախ եւ աջ կողմերը հինգական նկարներով:

Օրացոյցի թերթերուն մէջ զետեղուած են 25 նկարներ Հայոց Պատմութեան պատմական եւ յեղափոխական զանազան դէմքերու:

Օրացոյցը ամէն Հայու սրտին մօտիկ գործ մըն է եւ պատի զարդ մը, բարեկամներու տրուելիք լաւագոյն նուէրը:

Այս տարուան օրացոյցին գեղեցկութիւնը եւ մաքրութիւնը աւելի գերազանց ընելու համար, յանձնուած է Փարիզ, Հրանտ – Սամուէլի խնամքին:

Հայրենակիցնե՛ր, ինչպէս գիտէք անցեալ տարի Երկրորդ տպագրութիւնով դարձեալ չկրցանք գոհացում տալ բոլոր ապսպրանքներուն, այս տարի որոշուած է առաջին տպագրութիւնով միայն բաւականանալ, ուստի աճապարեցէք՝ չզրկուելու համար այս գեղեցիկ եւ խնամուած գործէն:

Դիմել Միութեան հասցէին K. Antikian, 49, rue Nationale, Marseille:

Փարիզի եւ շրջաններու ընդհ. գործակալ՝ Գրատուն Հրանտ – Սամուէլ, 51, rue Mr. le Prince, Paris (5):

Գին Մարսէյլի համար 5 ֆրանք: Գաւառներ եւ արտասահման 5.50 ֆր.:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ (47)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Այդ միջոցին պատրաստուած ըլլալով նաեւ Սարըղամիշի յարձակումը, Գ. զօրաբանակի հրամանատարութենէն՝ թէ տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիրի եւ թէ Րիզա պէյի ղրկուած հրամանագրով մը կը հրահանգուէր անմիջապէս չարժման սկսիլ՝ թշնամիին ուժերը իրենց կողմը քաշելու համար: Այդ միջոցին Գ. զօրաբանակի հրամանատար Հասան Իզզէթ փաշային յաջորդած էր Հաֆըզ Իսմայիլ Հագգը փաշա: Ամբողջ շարժումը կը վարէր Իսմայիլ Հագգը փաշա: Բայց, նոր հրամանատարը բանակին գլուխը հազիւ մէկ, մէկուկէս ամիս կրցած էր մնալ եւ, բծաւոր ժանտատենդէ վարակուելով, կարճատեւ հիւանդութենէ մը յետոյ, վախճանած էր: Եւ որովհետեւ շատ անկեղծ մտերմութիւն մը գոյութիւն ունէր տոքթ. Պէհաէտտինի եւ Հաֆըզ Իսմայիլ փաշայի միջեւ, նոր հրամանատարին անակնկալ մահը շատ ուժգին ցնցած էր Պ. Շաքիր պէյը: Այդ մահուան առթիւ, տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր իր նախարար Թալէաթ պէյի ուղարկած հեռագրին մէջ կ'ըսէր.—

Ինչպէս ծանօթ է, Իսմայիլ Հագգը փաշայի մահէն անմիջապէս վերջ, Գ. զօրաբանակի հրամանատարութեան կոչուած էր (բնագրին մէջ ամբողջ չէ նախադասութիւնը Ցառաջ): Եւ սակայն, այս դէպքը մեր նիւթէն դուրս ըլլալով, մենք կրկին դառնանք այն դէպքերուն, որոնք տեղի կ'ունենային Պօրչքայի մէջ:

Րիզա պէյն ու իր ենթակաները երբ տակաւին չէին մտցած այն ցաւը զոր իրենց պատճառած էր Եազուպ Ճէմիլ պէյի Պօրչքայէն մեկնումը, Տրապիզոնէն ստացուած էր լուր մը, որ ոչ միայն մեղմած էր Եազուպ Ճէմիլի առթած ցաւը, այլ եւ ամէնուն դէմքը զուարթացուցած էր: Ըստ այդ լուրին, Տրապիզոն ցամաք ելած էր երկու կամաւոր ջոկատներէ բաղկացած գունդ մը, որ կը գտնուէր գերմանացի սպաներէն հազարապետ Շթանկէի հրամանատարութեան ներքեւ: Այդ գունդը ցամաքէն դէպի Պօրչքա կուգար՝ միանալու համար Րիզա պէյի ուժերուն: Այդ գունդը ունէր նաեւ թնդանօթ եւ արագաձիգ:

Շթանկէի հրամանատարութեամբ այս գունդին Պօրչքա գալը ուրախացուցած էր տեղւոյն բանակները, թէեւ ամէն ոք տխրած էր այն մտածումէն թէ այդ թնդանօթները ինչպէս պիտի անցնէին զանազան ձորերէ ու լեռներէ: Շթանկէ պէյ, որ ամէն ինչ կարգին կը կարծէր, լեռ մը եզերքը պիտի կեցնէր զինք: Հետեւաբար, գունդը այդպիսի վիճակի մը մէջ ձգելու համար, որոշուած էր կամաւորներ կառուցանել ուր որ հարկ էր: Այս գործին շատ նպաստած էին այն երիտասարդները, որոնց նախապէս կամաւոր ըլլալ սորվեցուցած էին: Պոլսեցի պաշ. պատուիրակներէն մին, հաւաքելով այդ երիտասարդներէն, սկսած էր կամաւորներ շինել եւ գոյութիւն ունեցողները ամրացնել: Այս գործը 12 օր շարունակած էր ու, այդ կերպով, ապահովուած էր Շթանկէ պէյի անվտանգ ժամանումը:

Վերջապէս, Շթանկէ պէյի գունդը, որ 8րդ զօրագունդ կը կոչուէր, Պօրչքա ժամանած էր: Բաղաք մտած ատենմութը կոխած ըլլալով, գունդը իջեւանած էր ձորոխի այն եզերքը, որ կը գտնուէր քաղաքին դէմ: Շթանկէ պէյ, յարմար նկատած չէր առանց կամուրջին անցնիլ ձորոխի այդ վայրէն,— թէեւ ջուրին այդ կէտէն կարելի էր ցատկելով անցնիլ — ու ամբողջ գիշերը հոն մնալ նախընտրած էր:

Երիտասարդ անձ մը, որ գունդի հրամանատարին թիկնապահն էր, ուզելով ժամ առաջ քաղաք մտնել, ուզած էր եզերքէն դիմաց ցատկել, բայց կինալով՝ գլուխը քարերուն զարկած ու պատռած էր: Խեղճ թիկնապահը, գլխուն ցաւէն, ինքզինքէն ելած էր. եւ որովհետեւ այդ նեղ տեղէն ջուրերը շատ արագ կը հոսէին, անոնք որոնք իր իյնալը նշմարեր էին՝ չէին կրցած օգնութեան հասնիլ ու ջուրերը սկսած էին զինքը քշել: Մութին պատճառաւ, կարելի չէր նաեւ հոսանքին հետեւիլ ցամաքէն եւ զինքը ողջ կամ խեղդուած հանել ջուրէն:

Շթանկէ պէյ մէկ կողմէ կը ցաւէր իր թիկնապահին այս դժբախտութեանը, եւ միւս կողմէ բոլորովին այլայլած էր, որովհետեւ ծածկագիրը եւս կը գտնուէր թիկնապահին ծոցը: Այդ պատճառաւ, հրամայած էր ամէն գինով ջուրէն դուրս հանել անոր մարմինը: Իսկ այդ բանը կրնար ըլլալ միմիայն այն անձը որ զբաղած էր կամուրջներու շինութեամբը: Բայց, ժամանակը ուշ ըլլալուն, այդ անձը կը քնանար: Ծածկագիրը անպատճառ փրկելու համար, կամուրջ շինող պաշ. պատուիրակին դուռը ըսկած էին ուժգնօրէն բախել կէս գիշերին: Պաշ. պատուիրակը, այդ աղմուկին վրայ, իր խոր քունէն արթննալով.

—Ո՞վ է, ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուցած էր. իսկ դրան առջեւ կեցող պահակը սա պատասխանը տուած էր.

— Էֆէնտիմ, Գերմանացիին ծածկագիրը խեղդուեր է ջուրին մէջ, ըսին թէ դուք պիտի փրկէք: Պէտք է աճապարէք...

Իսկ կամուրջ շինող պէյը ըսած էր պահակին.

— Ա՛յ տղայ, կարելի՞ բան է որ ծածկագիրը խեղդուի ջուրին մէջ: Գնա լաւ հասկցիր խնդիրը ու այնպէս եկուր:

Եւ, միանգամայն, հասկնալով որ զինքը չահագրգռող դէպք մը պատահած է, արագօրէն հագուած դուրս նետուած էր եւ որովհետեւ գիտէր թէ գունդը դիմացի եզերքն էր, ուղղակի դէպի բանակեղը վազած էր: Վերջապէս, իրողութիւնը իմացած էր գինքը դիմաւորողներէն:

Բայց, անկարելի էր գործադրել այն գաղափարը, զոր իրեն յայտներ էին՝ թիկնապահն ու ծածկագիրը փրկելու համար: Իրեն կ'ըսէին.

— Մէկ երկու ձիաւորներ առ ու գնա եւ ձորոխի յարմար մէկ կէտին վրայ թելէ ցանց մը զետեղէ: Դիակը կուգայ հոն կը կախնի եւ առաւօտուն կը հանենք:

Իսկ կամուրջ շինող պէյը հարցուցած էր իրեն այդ խելքը տուողներուն,

— Այդ դէպքը ե՞րբ պատահեցաւ:

(Շար.)

::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1934
2 Février 1934

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

10րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2411 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նիւ Եորքի մէջ դեկտեմբեր 24ին անծանօթներու կողմէ Ղեւոնդ արք. Դուրեանի սպանութենէն իվեր այլանդակ համեմատութիւններ ստացած է հակադաշնակցական պայքարը:

Անցնելով կուսակցական հակամարտութեան մը բոլոր բանաւոր սահմաններր եւ հետզհետէ այլասերելով, այդ պայքարը վերածուած է մոլեռանդ մարտակոչի մը, որ կը համարձակի ազգի եւ հայրենիքի թշնամի հռչակել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Այդ արշաւանքին արձագանգները կը լսենք նաեւ մեր շրջանին մէջ:

Կարգ մը հոսանքներ եւ դաւադիր խմբակներ կը շարունակեն մոլեգնօրէն շահագործել դեկտեմբեր 24ի դէպքը, առանց սպասելու դատավարութեան ելքին, եւ իրենք իրենց վճիռներ կ'արձակեն, գրգռելով ամբոխային մոլեռանդութիւնը եւ անվերջ թունաւորելով մթնոլորտը:

Իրենց նպատակին հասնելու համար, անոնք կանգ չեն առներ ո՛ր եւ է վատութեան առջեւ, տարածելով զարշելի եւ գրգռիչ սուտեր ու յերիւրանքներ, խեղաթիւրելով անցեալի իրողութիւններ՝ թերթերու, թռուցիկներու եւ ճառերու միջոցաւ:

Եւ այս բոլորը՝ այնպիսի արտայայտութիւններով ու մեթոտներով, որոնք չեն կրնար ուրիշ բանի ծառայել, եթէ ոչ բոցավառել կրակը եւ անշնչելի դարձնել գաղութներու մթնոլորտը:

Ապացոյց՝ 1934 *յունուար 25ի «յարգանքի եւ բողոքի» ժողովը, «Փրթի Ժուռնալ»ի սրահին մէջ, գործակցութեամբ զանազան մութ տարրերու:*

Այս բոլոր ձեռնարկներուն վարիչ ուժն է վարագոյրի ետեւ պահուըտած Ձեռքն, որ տարիներէ ի վեր կ'աշխատի կազմալուծել գաղութները իր յայտնի եւ անյայտ գործակալներով, ու մասնաւորապէս իրեն նպատակ ըրած է լուծել, օրէնքէ դուրս հռչակել տալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Այս բոլոր գրգռութեանց հանդէպ, մեր շրջանի ընկերներն ու մարմինները բռնած են ամուր, կարգապահ եւ պաղարիւն ընթացք մը, որ վեր է ամէն գնահատումէ:

Նոյն համբերատար ոգին կը ցուցնեն Դաշնակցութեան համակիր տարրերը ամէն տեղ:

Դժբախտաբար, մեր այս լուրջ եւ պարկեշտ ընթացքը փոխանակ սթափեցնելու եւ զգաստացնելու Դաշնակցութեան յայտնի հակառակորդները եւ անոնց քօղարկեալ հովանաւորները, նորանոր ծայրայեղութեանց կը մղէ զանոնք: Եւ անփորձ մարդիկ գործիք կը դառնան դաւադրութեան մը, որուն բուն հեղինակները անծանօթ չեն Դաշնակցութեան:

Այս խռովայոյզ կացութեան առջեւ, Կեդր. Կոմիտէս պարտականութիւն կը սեպէ հրապարակաւ զգաստութեան հրաւիրել Դաշնակցութեան յայտնի թէ անյայտ հակառակորդները, յանձնարարելով չափ դնել իրենց կոյր ատելութեան եւ սանձակոտոր խուժանավարութեան, փոխանակ անմտօրէն խորացնելու եւ անդարմանելի դարձնելու համատարած պառակտումը:

Միեւնոյն ատեն կը յանձնարարենք մեր ընկերներուն եւ համակիրներուն, շարունակել իրենց պաղարիւն կեցուածքը, արհամարհելով աջէն թէ ձախէն արձակուած լուտանքները, որոնք անզօր կատաղութիւն մը միայն կ'ապացուցանեն:

Դաշնակցութիւնը իր 43 տարիներու փոթորկալի գործունէութեան ընթացքին յաճախ ենթարկուած է անմիտ եւ անարժան հակառակորդներու կրակին, եւ միշտ ալ մնացած է պատնէշին վրայ, շնորհիւ իր երկաթեայ կարգապահութեան, ինքնավստահ վճռականութեան եւ անսահման զոհաբերութեան:

Շատ հեռուներէն թելադրուած այս դաւադրութեան մէջ ալ, Դաշնակցութիւնը չէ որ պիտի տուժէ:

Այդ խելագար խաչակրութիւնը պիտի ծառայէ միայն փոխադարձ ատելութիւն սերմանելու եւ ամէնէն առաջ արտաքին թշնամին խնդացնելու:

Զանազան մութ ուժերու այդ գործակցութեան անմիջական հետեւանքը պիտի ըլլայ դէպի կազմալուծում եւ ստրկացում առաջնորդել գաղութները եւ ջլատել անոր ինքնապաշտպանութիւնը:

Հրապարակաւ ուղղելով այս կոչը, կ'ուզէինք որ լրջութեան եւ պատասխանատուութեան նոյն գիտակցութիւնը դառնար վարիչ ոգին՝ այն բոլոր հոսանքներուն համար որ կը յաւակնին ծառայել հայրենիքին եւ անոր տարագիր զանգուածներու շահերուն:

1 *Փետրուար*, 1934

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ
(Կնիք)

Ազգ. վիճակահանութեան բախտաւորները

Հինգերորդ վիճակահանութեան մեծ պարգեւը, հինգ միլիոն, շահած է Ռուպէի բնակիչներէն մէկը, որ գաղտնի կը պահէ իր ինքնութիւնը:

Մէկ միլիոն շահած է, Պէլֆորի մէջ, առեւտրական մը որ ընկերովի գընած էր տոմսակը: Դարձեալ մէկ – մէկ միլիոն՝ 21 տարեկան սպասուհի մը, որ տախտակ կը սրբէր, երբ իմացաւ լուրը, եւ 13 տարեկան ուրիշ սպասուհի մը, որ կը ծառայէր ագարակի մը մէջ: Երկուքն ալ յայտարարեցին թէ պիտի շարունակեն իրենց գործը:

Բախտը նորէն ժպտած է Մարսէյլի, ուր երկու հոգի միլիոնատէր եղած են: Բայց այս անգամ աւելի շատ օգտուած են հիւսիսային նահանգներու բնակիչները: Շարլվիլի մէջ մէկ միլիոն շահած են երեք բանուորներ, Մաքոնի մէջ մէկ միլիոն՝ 40 պետական պաշտօնեաներ, Քազապլանքայի մէջ (Մարոք) մէկ միլիոն՝ տասը բանուորներ եւն.:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻԹԻՆԿ

ooooo

Անգլիերէն այս բառը, որ կը նշանակէ հրապարակային ժողով, զինադադարի ընթացքին գործածուեցաւ մեր մէջ երբ «ծով մինչեւ ի ծով» կը կանչուէր եւ ամէն քաղաքի համար դիմում կ'ըլլար *վեհաժողովին*, ժողովուրդի խնդրանքը ցոյց տալով: Այն ատեն ալ չէր խորհուեր թէ նախ ունեցածը պահելու համար *կուռ համագրութեան* մը պէտք ունէր նոր ազատագրուած այս ժողովուրդը:

Փոխանակ մեր ներքին կազմակերպութիւնը ուժեղացնելու, մեր որբերը պահպանելու, նոր որբեր չունենալու համար զօրաւոր կռուաններ ըստեղծելու, կը նախընտրէինք... միթինկներով բարձր քաղաքականութեան ոլորտին մէջ:

Հիմա ալ « չէզոք » մարդոց կողմէ այս տեսակ ժողով մը կանչուեր է... ի յարգանս Ղեւոնդ Դուրեան եպիսկոպոսի, չեմ գիտեր այս անգամ դէպի ո՛ւր դիմելու մտադրութեամբ:

Միայն հարց կը ծագի թէ ինչո՛ւ կ'աններկէին այս չէզոք բարեկամները 12 տարիէ ի վեր, երբ՝

1) Գաղթային կազմակերպութեան, իրերօգնութեան, պատսպարման, ազգային միօրինակ կրթութեան, լեզուի, գրականութեան եւ մշակութային կապի, սովորութեանց եւ տօներու պաշտօնականացման եւ պահպանման,

2) Ներգաղթի,

3) Քաղաքական տարրական իրաւունքներու ճշդորոշման նման *կարեւոր* եւ *անյետաձգելի* գործեր կային մեր առջեւ, ու ցիրուցան ազգին համար: Եւ դեռ կան այս գործերը ականկախ, մութին մէջ...

Օրինակ մը տալու համար՝ ի՞նչքան հետաքրքրուեցաք Մակեդոնիոյ հարիւրաւոր որբերով եւ ո՞ր աւելի լաւ գործին համար խնայեցիք ձեր ազգասիրութիւնը.

Ո՞ւր էիք, եւ դէպի ո՛ւր այսպէս մէկէն ի մէկ, սրտցա՛ւ անհատներ...
(*Մի վազեր այդպէս արագ իմ աղուորիկ նապաստակ*):

Այս ցեղին ձայնը ձեր փափուկ հանգիստը չկրցա՛ւ խռովել տասներկու տարի շարունակ, դուք յօրանջեցիք եւ սուտ խուլ եւ համր ձեւացաք ամէն առթիւ երեւաններն խժդժութիւններէն մինչեւ ներմակ ջարդը այս գաղթական ժողովուրդին գլխուն. ի՞նչու դուք «պախսար քէօր» եղաք եւ չտեսաք հատնումը որուն կը դիմէ նահատ այս ժողովուրդը, բայց *փի – լո՛նը, փիլո՛ն մը պէտք էր ինար, եպիսկոպոս մը պէտք էր սպաննուէր կարծես*, որ ձեր փափուկ ջիղերը ըզգաստանային եւ միթինկ գումարէիք:

Այս միթինկին հերոսութիւնը ձեզի ձգելով հանդերձ (թէեւ դուք շատ լաւ գիտէք, իբր գործի մարդիկ, թէ «եբեւալ»ով գործ չի տեսնուիր), կը հարցնենք ձեզի Օտեանի հետ.

— *Պալօն Զատիկէն մե՞նծ է, ի՞նչ է:*

ՍԼԱՔ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՓՈԽ ԴՐԱՄ ՈՒԶԵՑ, ՄԵՐԺԵՑԻՆ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱ՞ Կ'ԵՐԹԱՅ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն յունուար 31 թուականով.—

Ամերիկայի ածուխի, մեքենաներու եւ հիւսուածեղէնի վաճառականները կրնան քիչ – շատ գործ ունենալ Թուրքիոյ հետ, եթէ հաւանին վարկ բանալ երկար պայմանաժամով:

Թուրքիոյ ազգային տնտեսութեան գործավարութեան երկու ներկայացուցիչները ,Բաղըպ և Խաստ պէյեր ,այսօր մեկնեցան Լոնտոնէն ,սրտմտելով քանի մը օրուան բանակցութիւններէն: Իրենց նպատակն էր մեծագումար վարկեր ստանալ երկար պայմանաժամով: Պատրաստ էին 60 միլիոն տոլար անմիջապէս յատկացնելու գնումներու, եւ յառաջիկային աւելի մեծ գործառնութիւններ կատարելու, եթէ պայմանները նպաստաւոր ըլլային: Բայց պաղ ընդունելութիւն գտան Լոնտոնի սեղանաւորներուն կողմէ, որոնք չեն հաւատար թէ քէմալականութիւնը պիտի կրնայ տեւել, Մ. Քէմալէն յետոյ: Անոնք կը վախնան թէ Թուրքիա պիտի վերադառնայ նորէն իր հին սովորութեանց, երբ դիկտատորը մեռնի:

Անոնք չեն սիրեր նաեւ ծրագրեալ տնտեսութեան մեթոտները որոնք հիմնուած են ռուսական դրութեան վրայ: (Կ'ակնարկէ Թուրքիոյ հնգամեայ ծրագրին):

Թուրք պատուիրակները Պելժիա կ'երթան, ուր պիտի միանան պատուիրակութեան մը որ կը յուսայ Մ. Նահանգները երթալ մէկ երկու ամիսէն:

Թրքական շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ հաւանական է որ վարչապետ Ըսմէթ փաշա եւս միանայ Ամերիկա գացող առեւտրական պատուիրակութեան, ընկերակցութեամբ տնտեսական գործավարին:

ԱՆԳԼ. ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԻՏԱԼԻԱՆ ԱԼ ՅՈՒՇԱԳԻՐ ՄԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵՑ

Բրիտանական կառավարութիւնը հրատարակութեան տուաւ զինաթափութեան մասին պատրաստուած նոր յուշագիրը, որ մասնաւորապէս կը զբաղի Գերմանիոյ հաւասարութեան եւ Ֆրանսայի ապահովութեան պահանջներով: Յուշագրին հիմնական մասերը կը համապատասխանեն Մաքտոնըլտի 1933 մարտ 16ի ծրագրին, բայց կարեւոր զիջումներ կ'ըլլան Գերմանիոյ, որպէսզի կարելի ըլլայ համաձայնիլ զինաթափութեան մասին: Անգլիական յուշագիրը անհրաժեշտ կը գտնէ որ Գերմանիա վերադառնայ Ազգերու Դաշնակցութեան: Ամենամեծ զիջումը այն է որ մէկդի կը դրուի փորձի շրջանը: Գերմանիա պիտի կրնայ իր բանակը աւելցնել 200,000 — 300,000ի, որոնք պիտի ըլլան 8 — 12 ամիս պարտաւորիչ ծառայութեամբ կանչուած զինուորներ: Ֆրանսա, Իտալիա եւ Լեհաստան ալ պարտաւոր պիտի ըլլան նոյն չափով բանակներ պահելու, միեւնոյն տեւողութեամբ: Գերմանիա պիտի կրնայ գործածել 6 ինչէնոց շարժուն հրետանի, ինչպէս եւ 16 թոննոց հրասայլեր: Ասոր փոխարէն, միւս ազգերը պարտաւոր պիտի ըլլան ջնջելու 16 թոնէն վեր եղած հրասայլերը, տարիներու ընթացքին: Այսպէս, 30 թոնէն աւելի եղած հրասայլերը պիտի ջնջուին առաջին տարիէն իսկ, 20 թոնէն աւելի եղածները՝ երրորդ տարուան վերջը, 16 թոնէն վեր եղածները՝ հինգերորդ տարուան վերջը: Նոյն պայմանները՝ խոշոր թնդանօթներու մասին:

Ցետոյ, Գերմանիա պիտի կրնայ զինուորական օդանաւեր չինել աստիճանաբար, մինչեւ 500 օդանաւ: Ֆրանսա եւ Իտալիա 500 օդանաւէն աւելի ունենալով, պարտաւոր պիտի ըլլան աստիճանաբար կրճատել, իսկ Անգլիա պիտի կրնայ չինել, քանի որ 500է պակաս ունի:

Յուշագիրը երկար չի խօսիր նաւային ուժերու մասին, դիտել տալով թէ 1935ի խորհրդաժողովը մօտ է եւ պէտք է աւելի պարզ բանաձեւեր գտնել:

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի պահանջած ապահովութեան, յուշագիրը երկար կը խօսի այդ մասին: Մաքտոնըլտի ծրագիրը կը տրամադրէր խորհրդակցութիւն մը կատարել, Պրիան – Քէլլոկի դաշինքը բռնաբարուած ատեն: Յուշագիրը կ'առաջարկէ որ զինաթափութեան մնայուն յանձնաժողովը անմիջապէս ժողովի հրաւիրէ պետութիւնները, եթէ որ եւ է երկիր դժգոհ իր յանձնառութեանց: Աւելի պարզ խօսելով, Պրիան – Քէլլոկի դաշինքը ոչ միայն խախտուած, այլեւ խախտման սպառնալիք եղած ատեն, անմիջապէս խորհրդակցութիւն պիտի կատարուի եւ պետութիւնները պիտի ջանան չարը խափանել, եւ եթէ չյաջողին, պիտի ճշդեն նախայարձակը եւ միջոցներ ձեռք պիտի առնեն անոր դէմ: (Յուշագիրը չի սահմաներ այդ միջոցները):

Դարձեալ Ֆրանսայի վստահութիւն ներշնչելու համար, յուշագիրը կ'առաջարկէ մնայուն եւ ինքնավար հսկողութիւն մը հաստատել, որպէսզի Գերմանիոյ ազգային – ընկերվարական հարուածային վաշտերը — հաւանաբար նաեւ Իտալիոյ Փաշական քաղաքապահ զօրքը — զինուորական կրթութիւն չստանան: Անգլիա կը նախընտրէ որ ջնջուին այս կարգի կազմակերպութիւնները, բայց կը գոհանայ հսկողութեամբ, քանի որ Գերմանիա կը հաւատէ թէ անոնք զինուորական միութիւններ չեն:

Յուշագիրը կը բաղկանայ 22 էջէ:

Ի՞նչ կ'առաջարկէ Իտալիա

Իտալական յուշագիրը նախ եւ առաջ կը շեշտէ թէ անհրաժեշտ է շուտով ելքի մը յանգիլ, եթէ չեն ուզեր Գերմանիոյ վերազինման փաստին առջեւ գտնուիլ: Հրաժարելով հանդերձ յարձակողական սպառազինութիւններէն, Գերմանիա կրնայ առարկել թէ իրաւունքներու հաւասարութեան խնդիրը կապ չունի զինաթափութեան հետ: « Եթէ բանակցութիւնները ելքի մը չյանգին, պատիժներու խնդիր պիտի ծագի, ինչ որ անհամաձայնութիւններ յառաջ պիտի բերէ մեծ պետութեանց միջեւ: Իրաւունքներու հաւասարութիւնը խոստացուած է Գերմանիոյ: Գերմանական պահանջը աւելի կը զօրանայ երբ ապացուցուի որ, ինչպէս պիտի երեւայ յետագային, ապահովութեան պայմանները իրականացած են արդէն »:

Իտալական յուշագիրը վստահութիւն յայտնելով նախագահ Հինտէնպուրկի եւ Հիթլէրի մասին, կ'առաջարկէ կնքել պայմանագիր մը, մինչեւ 1940 դեկտեմբեր 31 տեւելու պայմանաւ, եւ հետեւեալ հիմերով.—

1. Ջնջել քիմիական պատերազմը, հսկողութեան տակ առնելով անոր պատրաստութիւնը:

2. Արգիլել քաղաքային բնակչութեան ռմբակոծութիւնը:

3. Ներկայ մակարդակին վրայ սահմանափակել զինուորական ծախքերը այն պետութեանց որոնք կապուած չեն դաշնագիրներով:

4. Ներկայ մակարդակին վրայ սահմանափակել նոյն պետութիւններու ցամաքային սպառազինութիւնները:

Իտալիա կը մերժէ Գերմանիոյ պահանջած 300,000 զինուորը եւ կը գոհանայ Մաքտոնըլտի առաջարկած 200,0000ով: Ցետոյ, անկարելի կը գտնէ միօրինակ ձեւի մը վերածել բանակները: Կը բացատրէ թէ կարելի չէ մերժել որ Գերմանիա պաշտպանողական զէնքեր ունենայ (կրճատեալ տարողութեամբ թնդանօթ, հրասայլ, հետազօտութեան եւ հետապնդման յատուկ օդանաւեր): Գալով ապահովութեան, Իտալիա կապուած կը մնայ Լոքառնոյի դաշինքին, որով ինք եւ Անգլիա երաշխաւոր կ'ըլլան Ֆրանքօ-գերման սահմանին պաշտպանութեան: Վերջին երաշխաւորութիւն մը կրնայ ըլլալ Գերմանիոյ վերադարձը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Ի վերջոյ, Իտալիա կ'առաջարկէ ժողովի հրաւիրել չորս մեծ պետութեանց արտաքին նախարարները, եւ ուրիշ շահակից պետութիւններ:

⁂ Պերլինէն կը հեռագրեն թէ անգլիական եւ իտալական յուշագիրները շատ լաւ տպաւորութիւն գործեցին Գերմանիոյ մէջ: Անգլիական յուշագիրը կը գնահատուի իբրեւ միջնորդութեան փորձ մը: Լոնտոնի մէջ ալ նոյն տպաւորութիւնը կը տիրէ: Փարիզի մէջ վերապահ են տակաւին, մանաւանդ որ դահլիճը դեռ նոր կազմուեցաւ:

Տոլարը պիտի արժէ 59.06 սէնթ (15 ֆր. 08)

Նախագահ Րուզվէլթ իր առաջարկները քուէարկել տալէ յետոյ, յունուար 31ին ստորագրեց յայտարարարութիւն մը որով տոլարին ոսկի գինը կը նշանակէ 59.06 սէնթ (15 ֆր. 08): Այս առթիւ կը ճշդէ տոլարին ոսկիի բաղադրութեան չափը: Յայտարարութիւնը գործադրելի է անմիջապէս: Միեւնոյն ատեն ելմտական նախարարը կը ծանուցանէ թէ ոսկին պիտի գնէ — տեղական թէ օտար — ունկին 35 տոլարէն:

Հաշիւ եղած է թէ ելմտական նախարարութեան եւ դաշնակցային դրամատուներու ոսկիի մթերքը յունուար 31ին կը հասնէր 4 միլիառ 29 միլիոն տոլարի: Տոլարին գինը կոտրելով, այս մթերքը աւելցած կ'ըլլայ 2686 միլիոն տոլար: Այս շահը պիտի մնայ պետական գանձուն:

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ տոլարին նոր գինը առժամեայ է եւ նախագահը կրնայ փոփոխել զայն նոր հրամանագրով մը:

Գիտութեան նոր զոհերը

ԵՐԵՔ ՌՈՒՍ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴՆԵՐԸ ՄԵՌԱՆ

Ինչպէս գրած էինք, երեք ռուս օդանաւորդներ յաջողեցան մինչեւ 20,600 մէթր բարձրանալ դէպի երկինք, նոր շինուած օդապարիկով մը, «Օսավիաքիմ»:

Գիտական այս յանդուգն փորձը վերջացաւ դժբախտ արկածով մը: Վար իջած ատեն, հսկայ օդապարիկը բաժնուեցաւ իր պատեանէն եւ ինկաւ ահագին բարձրութենէ մը, ջարդ ու փշուր ըլլալով: Վայրկենապէս մեռան երեք օդանաւորդները: Մէկը կտոր կտոր եղած էր անճանաչելի դառնալու աստիճան: Գիտութեան այս նոր զոհերն են.— Փավլ Ֆէտոսէնկօ, ճարտարագէտ, 36 տարեկան, Անտրէյ Վասէնկօ, օդանաւային մասնագէտ, 35 տարեկան եւ Իլիա Ուսիսքին, 25 տարեկան:

Առանց բարձրացած ըլլալով մինչեւ 20,600 մէթր, կոտրած էին ամերիկեան մրցանիշը (17,665 մէթր):

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ-ՄԻՋԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

II.

Տեսանք — ցեղերու խառնուրդ մըն են ամէնէն քաղաքակիրթ ազգերը: Այդ բնաւ չի ցուցներ Անգլիացիին, Ֆրանսացիին սիրտը: Արիւններու խառնուրդը սակայն նոյն իսկ պայման մըն է քաղաքակրթական մեծ արժէքներ արտադրելու:

Զարմի՞ն է հայ հաւաքականութիւնը: Թերեւս աւելի քան շատ ուրիշ մարդկային համայնքներ, աւելի, քան օրինակ Ֆրանսան: Յարաբերաբար՝ զարմին, բացարձակապէ՞ս — ո՞վ կարող է ըսել: Հերոդոտի եւ Ստրաբոնի հեղինակաւոր վկայութեամբ Արմէնները չուեր են Բալկաններէն դէպի այն երկիրը որ այսօր կը կոչուի Հայաստան: Բայց այդ երկիրը այն ատենները դատարկ չէր: Եկուորները նուաճեցին բնիկ ցեղը կամ ցեղերը եւ ժամանակի ընթացքին ձուլեցին զանոնք, հայացուցին: Ապա հետզհետէ ազգաբնակչական շարժումները, պատերազմը եւ մանաւանդ Տիգրանեան պատերազմները շատ մը գերիներ բերին Հայաստան որոնք նոյնպէս դարերու ընթացքին հալեցան, լուծուեցան իշխող ցեղի քուրային մէջ եւ ստեղծուեցաւ ի վերջոյ մարդաբանական այն տիպարը, որ կը կոչուի հայկական: Այդ տիպարը թիկնեղ, սեւահեր, կարճահասակ ու կարճագլուխ — գերիշխող է մեր մէջ:

Ըսել չէ սակայն, թէ այն կ'իշխէ բացարձակօրէն: Շրջեցէք Հայաստան աշխարհը եւ պիտի գտնէք շատ ու շատ Հայեր, միանգամայն տարբեր ցեղային յատկանիշներով, տարբեր կազմով ու դիմագծերով: Ունինք Հայ - Ասորիներ, Հայ - բոշաներ, Հայ — Չերքէզներ, անշուշտ, նաեւ Հայ - Հրեաներ, ցիրուցան Արարատէն մինչեւ Տաւրոս, բայց ամէնքը — հայացած: Եւ անոնց մէջէն ելեր են շատ մը նշանաւոր ազգային գործիչներ ռազմիկ, գրագէտ եւն. — Հին դարերէն մինչեւ նորագոյն ժամանակները, Գրիգոր Լուսաւորիչէն, Սահակ Պարթեւէն, Վարդան Մամիկոնեանէն մինչեւ Վրթանէս Փափազեան, Սեբաստացի Մուրատ եւ շատ ուրիշներ,— օտար ցեղերէ սերած, բայց Հայ հայրենասէրներ, ճշմարիտ հայ մարդիկ ոտից ցգլուխ...

Փռիւգիական արմատը չէ միայն, որ սնուցեր է հայկական ծառը. եղեր են ուրիշ արմատներ, եւ ատոնք բոլորը՝ միացած մեր պատմական էվոլիւսիոնի այլ եւ այլ ազդակներուն՝ ձուլեր են դարերու ընթացքին Հայ ազգը իր խոշոր դրական յատկանիշներով եւ նոյնքան խոշոր, ախտաւոր գիծերով, իր չքնաղ, անձնուրաց հերոսներով — Վարդաններով ու Վահաններով — եւ իր տնաքանդ, պառակտիչ, վասակաւիկ ցեցերով:

Փիլիսոփայական պաղարիւնով մօտենալու ենք այս խնդիրներուն, մէկդի դնելով ցեղային կուսութեան, անարատութեան մասին հիւսուած զրոյցները: «Խառնուրդը» չի ցուցներ մեր սիրտը, չի վիրաւորեր մեր ազգային ինքնասիրութիւնը, ինչպէս Ֆրանսացիին սիրտը չի ցաւիր այն իրողութենէն՝ որ Փարիզի Խորհրդարանին մէջ Նորմանածին (Normand) Ռընոտէլի ու Շէրոնի հետ բազմած են Լօռէնցի Փուանքարէն, Օվերնիացի Մարէնը, Բասկ (Basque) Իբարնէգարէյ, հրէածին Լէոն Պլում, եւ գերմանածին Ալզասցիներ:

Կարեւորագոյնը այդ ձուլուածքն է, այդ ուշագրաւ խորհրդաւոր բաղդրութիւնը, որ կը կոչուի ազգ, որ ծնունդ է որոշ մշակոյթի, որ ունի յուզիչ պատմութիւն, որ կը կազմէ գեղեցիկ ներդաշնակութիւն — հակառակ ներքին կուսակցական, սակայն կատաղի պայքարներուն — եւ որ կ'ուզէ ապրիլ մէկ ընդհանուր օրէնքի ու իշխանութեան տակ: Ցեղը, որ ծնունդ է բնական միջավայրի (կլիմայ, աշխարհագրական ու տեղային պայմաններ եւն.) — ցեղը նախնական հում նիւթն է, անկերպարան, քաոսային, առանց հաւաքական ինքնագիտակցութեան: Ինքնաճանաչ կը դառնայ միայն, երբ ազգ կը դառնայ: Երբ պատմութիւն ու մշակոյթ կ'ունենայ: Մենք կը սիրենք գործածել ազգ եւ ցեղ, որպէս հոմանիշ իրողութիւններ, եւ սակայն տարբեր են անոնք: Ազգն է բարձր, մեծարժէք ընկերաբանական իրողութիւնը: Ազգը բառն է, որ պարծանքով կը հոլովէ Ֆրանսացին (la nation française) — նմանապէս Անգլիացին, Ամերիկացին եւն.: Ցեղը առ հասարակ կանգնած է քաղաքակրթութեան ստորադաս աստիճանի վրայ, վայրենութեան շրջանի սեմին: Ոչ ոք կ'ըսէ քիւրտ ազգ, la nation kurde որ տակաւին ի լինելութեան է— այլ կ'ըսեն քիւրտ ցեղ, la race Kurde, կամ tribu Kurde: Ցեղը դեռ չունի ընդհանուր շահերու գիտակցութիւն, թոյլ ու փխրուն է կապը անոր այլ եւ այլ հատուածներուն միջեւ, եւ այդ հատուածները սակայն խորապէս պառակտուած են, նոյն իսկ հակամարտ: Այդպէս՝ քիւրտ աշիրէթները, այդպէս նաեւ սլաւ ցեղին պատկանող Ռուսը եւ Լեհը (մասամբ Ռուսը եւ Ուկրայնացին), Սերբը եւ Բուլղարը, Սերբը եւ Խրուատը: Հակամարտ են իրար կ'ատեն Հրեան ու Արաբը, թէեւ երկուքն ալ սեմական ցեղէն են: Համերաշխ չեն նոյն իսկ Գերմանիան եւ իր ցեղակից Աւստրիան, որոնք արիւնահեղ պատերազմ ունեցան 60ական թուականներուն: Եւ այսօր ալ համերաշխ չեն ու, հակառակ Մայր - Գերմանիոյ կառավարութեան յորդորներուն, սպառնալիքներուն, ցասումներուն, Աւստրիացիները չեն ուզեր միանալ իրենց հզօր ցեղակիցներուն, կը մերժեն անոնց դիկտատուրական ռէժիմը, կը նախընտրեն ապրիլ ազատ ու անկախ: Քաղաքական իրաւակարգը աւելի զօրաւոր շաղկապ մըն է քան ցեղակցական կապը: Ֆրանսայի միլիոնաւոր Իտալացիները ընդհանրապէս կապուած կը մնան ազատասէր Ֆրանսային եւ Զուիցերիոյ միլիոնաւոր Գերմաններն ու Իտալացիները սրտով կառչած կը մնան իրենց ազատ, դեմոկրատիկ զուիցերիական հայրենիքին:

Այս բոլորը ըսել չէ՞ արդեօք, թէ արեւմտեան ցեղապաշտ տեսաբանները չափէն դուրս կը խոշորցնեն ցեղային ազդակին դերը եւ թէ հարկ է չափաւորել զայն, չդարձնել ցեղը աստուածաբանական մարդանքներու նիւթ, կրօնական պաշտամունքի առարկայ: Դժուար է հիմնաւորել ցեղապաշտութիւնը տեսականօրէն, իսկ գործնականապէս այն ունի խոշոր անպատեհութիւններ: Ցեղապաշտը միշտ հակամէտ է գերագնահատելու եւ պանծացնելու սեփական ցեղի առաքինութիւններն ու արժէքները, ի վնաս ուրիշ ցեղերուն որոնց հանդէպ առհասարակ արհամարհոտ ընթացք կ'ունենայ: Եւ իբրեւ այդպիսին, գրգռիչ ազդակ կը հանդիսանայ մասնաւորապէս դրացի ազգերու եւ ցեղերու հանդէպ...

Ու նորէն հարց կուտանք. Ի՞նչ է մեր դիրքը, որքա՞ն հաշտելի են մեր իրականութեան պահանջներուն հետ այդ նոր, ծայրայեղ, ազգայնական տեսութիւնները, որ կուգան Փաշիստ Իտալիայէն եւ ցեղապաշտ Գերմանիայէն: Հայը ուժեղ է ընդօրինակումի բնազդով եւ միշտ ալ ուշադիր ականջ ունեցեր է — այսօր ալ ունի — արեւմուտքէն եկող ամէն տեսակ վարդապետութիւններուն եւ քաղաքական հոսանքներուն հանդէպ ... Յանձնարարելի՞ են այս ճորերը մեզի համար մեր դատի, մեր պայքարներուն համար: Կը պատասխանեմ: — Կրնանք օգտուիլ անոնց կազմակերպական մեթոտներէն եւ այն կուռ, պողպատէ կարգապահութենէն, որ Փաշիզմը եւ հիթլէրիզմը մացուցեր են իրենց կուսակցական վաշտերուն մէջ,— կարգապահութիւն մը՝ որ միացած ջերմ, գիտակից հայրենասիրութեան՝ մեծագոյն գրաւականն է գաղափարական դատի մը յաղթանակին: Բայց այդքան միայն: Եւ այդ մտահոգութեամբ է, անշուշտ, որ այսօր կը կազմուին Ամերիկայի մէջ հայ երիտասարդական ու պատանեկան բազմաթիւ միութիւնները Նժդեհի վարպետ ղեկավարութեամբ:

Սակայն կը խորհիմ, թէ հայկական հայրենասիրութիւնը արծարծելու, հայ ազգային նախանձախնդրութիւնը հրահրելու համար բնաւ պէտք չկայ ապաւինելու արեւմտեան ցեղապաշտներու գաղափարաբանութեան եւ անդուլ, անդադրում հոլովելու «ցեղայնութիւնը», «ցեղի արժէքները», «ցեղի ձայնը», «ինքնաճանաչ ցեղը», «ցեղային գիտակցութիւնը», «ցեղօրէն մըտածելու եւ զգալու եղանակը», ցեղը, ցեղը, ցեղը...

Կը մոռնանք, որ ցեղէն վեր, ցեղէն աւելի բարձր բովանդակալի բան մը ունինք,— հայ ազգը: Հայ ազգը՝ իր հաւաքական գիտակցութեամբ, իր դարաւոր մշակոյթով եւ իր ալեծուփ պատմութեամբ: Մեր հայրերը — Ռուբինեաններ եւ Նալբանդեաններ— այդ բառն է, որ կը նախընտրէին ըստ երեւոյթին, իսկ այսօր կարծես ազգ բառը հետզհետէ դուրս կը նետուի շրջանառութենէն եւ անոր տեղ կը դրուի ցեղը: Ամէնքս սակայն մեքենաբար կը շփոթենք երկու բառերը, բայց ցեղ եւ ազգ հոմանիշ չեն եւ լաւագոյն է բառերը գործածել իրենց տեղը:

Եթէ ցեղապաշտ գաղափարախօսութիւնը այսօր կրնայ վնասել հզօր արեւմտեան պետութեան մըրցարոյապէս մեկուսացնելով զայն քաղաքակիրթ մարդկութեան մէջ, ապա եւս առաւել ան կրնայ վնասել փոքրիկ, թոյլ ժողովուրդներուն որոնք իրենց աշխարհագրական աննպաստ միջավայրում գրեթէ ամէն կողմէ շրջապատուած են թշնամիներով: Ես կը պատկանիմ քաղաքական կազմակերպութեան մը, որ 43 տարիէ ի վեր քարոզեր է ազգերու մերձեցում, համերաշխութիւն. եւ բնաւ համոզուած չեմ, թէ այժմ, հարկ է շեղել այդ տակտիկէն եւ որդեգրել վէս ու գոռոզ ազգայնամոլութեան կամ ցեղամոլութեան հաւատամքը: Յայտնի է արդէն, որ Հայերուս մէջ բաւական չեզոքացած է ազգային գոռոզութեան (ոչ օրինաւոր հպարտութեան) զգացումը: Կովկասի մէջ հայ մարդը — ոչ ի հարկէ, ամէնքը — սովոր է վերէն վար նայիլ իր դրացիներուն վրայ, Թուրքին, Վրացիին եւ անգամ Ռուսին ... Հարկաւ, այդ դրացիներն ալ անմեղ հրեշտակներ չեն ... Երբ գրգռումները անոնցմէ կուգան, կը պատասխանենք, ինչպէս որ ըրինք հայ - ցարական վէճերու (եկեղեց. գոյքերու գրաւում), հայ թաթարական եւ հայ - վրացական բախումներու ատեն: Բայց առհասարակ — լինելով հանդերձ ազգային արդար իրաւունքներու ջերմ ջատագով,— պարտաւոր ենք ամէն կերպ խուսափիլ գրգռիչ քաղաքականութենէ, սնապարծ ժեստերէ, յոխորտանքներէ, հանդէպ դրացի ժողովուրդներուն: Որքա՜ն յաճախ դրացիական յարաբերութիւնները թունաւորուեր են թթու, ծայրայեղ ազգայնականութեան, ցեղապաշտութեան» բռնկումներէն...

Նորէն հին ճամբան լաւագոյնն է, շարունակելու ենք ազգերու մերձեցման, անոնց համերաշխ գործակցութեան քարոզչութիւնը: Բայց երբ կը խօսիմ այդ նուրբ ու ցաւոտ նիւթին շուրջը, ձեր շուրթերուն վրայ կը կարդամ ծանօթ, չարաճճի հարցումը. «Ուրեմն Թուրքին հե՞տ ալ հաշտուելու ենք»...

Այստեղ արդէն հայ մարդու պատասխանը կարող է լինել միայն վերապահ ու պայմանական: Եթէ Թուրքը մեր ժողովուրդի գրեթէ կէսը ոչնչացնելէ եւ մեր հողերը գրաւելէ յետոյ՝ վերադարձնէ մեզ այդ հողերը եւ հրաժարի միանգամ ընդ միշտ համաթուրանական իր ծրագիրներէն, այն ատեն, անշուշտ, Հայը եւ Թուրքն ալ պիտի հաշտուին: Մենք արդէն հաշտուեցանք Քիւրտին հետ, որ Թուրքին չափ վնասած է մեզի... Հաշտուեցանք, քանի որ Քիւրտը ազատագրական շարժում մը սկսաւ մեր ընդհանուր թշնամիին դէմ: Թուրք կառավարութիւններն են, որ գիտակցաբար կազմակերպեցին հայ ժողովուրդի բնաջնջումը եւ անոնց հետ է մեր դատը:

Ի՞նչպէս պիտի վարենք զայն: Չի բաւեր, ի հարկէ, որ ամէն առտու աղօթքի պէս արտասանենք հրապարակաւ ծանօթ բանաձեւը. «Թուրքը բարբարոս է, Թուրքը ի ծնէ ոճրագործ է, Թուրքը անընդունակ է յառաջդիմութեան, քաղաքակրթութեան» եւն.: Ատկէ բան մը չենք շահիր: Ամէնէն առաջ մենք ինքներս սորվելու ենք տարրական առաքինութիւն մը — մէկ ճակատ կազմել համազգային դատին շուրջը, գէթ այստեղ, գաղթաշխարհին մէջ: Այդ համեստ առաքինութիւնը իւրացուցած է անգամ բարբարոս Թուրքը, մենք ենք միայն, որ ատկէ զուրկ ենք, մենք որ այնքան կը պարծենանք մեր զարգացումի ու մեծագործ ցեղով: Այո՛, պառակտումի որոմը ճակատագրական անէծքի պէս կը հալածէ մեզ, կը կրծէ յաւիտենօրէն մեր թշուառ մըտաւորականութեան մարմինը: Եւ չէ վերացած սակայն «ընդհանուր ճակատ»ի դաժան հարկադրանքը: Սակայն, չեն վերջացած հայ ազգային պայքարները, չէ լուծուած հայկական դատը եւ փառաւոր օրը յղի է ահաւոր անակնկալներով ...

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

(Վերջը յաջորդով)

ԾԻԾԱՂ

— Երանի թէ ժամանակին Փարիզը գաւառի մէջ հաստատէին, օդը աւելի լաւ կ'ըլլար:

— Սիրելիս, այն ժամանակ ես ձեզի չպիտի հանդիպէի եւ դժբախտ պիտի ըլլայի:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

ՀԱՅԿ. ՏԱՂԱՆԴ ՄԸ ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՓՐՈՖ. ՊԱԼԱՊԱՆՈՎԻ ՓԱՌԱՒՈՐ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

ՖԻԼԻՊԷ, 24 յունուար.— Գրեթէ ոչինչ, կամ շատ քիչ բան գիտենք դէմքի մը մասին, որ հայկական ծագում ունի, ու պուլկար գրական - մտաւոր կեանքի ամէնէն յայտնի դէմքերէն եւ ամենալաւ մշակներէն մին է:

Ալեքսանդր Միխայել Պալապանովն է ան,— բուն անունով՝ Ալեքսանդր Միքայէլ Պալապանեան: Զաւակը հայ բժիշկի մը, որ Ասիայէն անցած է Շթիպ — իբրեւ բժիշկ — եւ ամուսնացած է հոն Պուլկարուհիի մը՝ Էքատէրինա Փէչէնիքովայի հետ:

Ալեքսանդր, իբրեւ մանուկ, վայելած է կեանքի լաւ ու նոյնիսկ ճոխ պայմաններ, հետեւած է, նախ, Սելանիկի գիմնազիոնին: Հակառակ իր յաջողութեան, գիմնազիոնը թողած է 4րդ կարգէն, եւ, հակում զգալով դէպի դասական ճիւղը, մեկնած է Սոֆիա՝ 13 տարեկանին: Բայց արդէն որբ է ան, ծնողքը սպաննուած ըլլալով Մակեդոնիոյ մէջ տեղի ունեցած դէպքերու ընթացքին: Հետեւապէս զուրկ է նիւթական միջոցներէ: Ուսման ծարաւը, սակայն, զինքը մղած են դիմագրաւելու բոլոր դժուարութիւնները: Ու ան յաջողած է, մեծ զրկանքներու գինով, աւարտել գիմնազիոնը, զոր երկու անգամ լքած էր: Նախ՝ դառնալու համար, էշը առջին, շրջուն նպարավաճառ մը Մակեդոնիոյ թրքական գիւղերուն մէջ, իսկ յետոյ՝ յուսահատօրէն երթալ պառկելու համար իր անկողինը՝ ալ երբեք չելլելու որոշումով: Եւ սակայն, իր ընկերը եւ ուսուցիչը կը սրտապնդեն զինքը ու Ալեքսանդր կ'աւարտէ ճեմարանը:

Ասիկա նախաքայլ մըն է, միայն: Ու ահա այս տաղանդաւոր պատանին հետիոտն ու փոշեթաթախ, Տուփնեցայէն կուգար Սոֆիա՝ մասնակցելու համար, յաջորդ առաւօտն իսկ, մրցման մը՝ դասական բանասիրութեան համար: Կը յաջողի ու կը մեկնի Լայպցիկ: Վեց տարուան ուսանողութենէ մը յետոյ կը ստանայ դասական բանասիրութեան տօքթորայի աստիճան, յաջողագոյն քննաճառով մը՝ որուն նիւթն էր «Հին Հելլադայի մէջ կնոջ իրաւական դիրքը»:

Պալապանով իր այդ ուսումնասիրութիւնը կը պատրաստէ խղճմիտ ու մանրազնին կերպով, օգտուելով բոլոր աղբիւրներէն եւ հարիւրաւոր ձեռագիրներէ: Եւ, առաջին անգամ ըլլալով, կուտայ կնոջ իրաւական եւ ընկերային դիրքը՝ հին դարերու ընթացքին: Այդ է պատճառը որ գիտական աշխարհը Պալապանովի այս աշխատութիւնը կը նկատէ դրուած հարցին հիմքը: Պալապանով, իր ուսանողութեան առաջին վեցամսեային կը թարգմանէ Եսքիլէսի «Պրոմէթէ»ն՝ ճիշդ բնագրին չափով ու ճիշդ նոյնքան բառերով: Թարգմանութիւնը լոյս կը տեսնէ 1904ին, կը թարգմանէ նաեւ հանճարեղ Կէօթէի «Պրոմէթէ»ն: Այն օրէն մինչեւ այսօր Պալապանովի «Պրոմէթէ»ն ունի աւելի քան 16 հրատարակութիւն:

Ու այն օրէն ալ կը սկսի ծանր բայց մեծ գործը,— թարգմանել բոլոր հելլենական եղերերգութիւններն ու կատակերգութիւնները, «Իլիական»ը և «Ոդիսական»ը, Պղատոնի «Փեդրա»ն, Եզովբոսի առակները, եւ Անակրէոնէն, Սաֆօէն, եւայլ բանաստեղծութիւններ: Համաձայն ճշգրիտ հաշիւի մը, Պալապանովի այս աշխատանքներէն լոյս տեսած են շուրջ մէկ ու կէս միլիոն օրինակներ: Իսկ «Մէդէա»ն լոյս տեսած է երկու կերպ,— արձակ ու ոտանաւոր: Արդէն իսկ երրորդ հրատարակութիւնը լոյս տեսած է իր դասական գրականութեան, որ, իր կարգին, իրապէս արժանի է դասական կոչուելու, գրուած ըլլալով, կարծէք, մէկ շունչով, հակառակ անոր որ հոն ամէն ինչ խստօրէն գիտական է:

Պալապանով, իր երիտասարդութեան, կը ծրագրէ մշակել գործ մը որ մինչեւ այդ անմշակ մնացած էր,— հետեւիլ դասական բանաստեղծութեան մոթիֆներուն յեղաշրջման: Իր ուշադրութիւնը կը գրաւէ այն իրողութիւնը թէ հելլէն քնարերգակներէն ոմանց, Եսքիլէսի, նոյնիսկ Սոփոկլէսի մօտ սէրը՝ իբրեւ մոթիֆ՝ գրեթէ օգտագործուած չէ: Ու կը բռնկի լայն ուսումնասիրութեան մը, որուն արդիւնքը կ'ըլլան 1911 —1913 հրատարակուած իր երեք հատորները: Ունի եւ բազմաթիւ ուրիշ գործեր՝ մեծ կամ պզտիկ ծաւալներով: Թէ որպէս դասական լեզուներու ուսուցիչ՝ Սոֆիայի արական առաջին գիմնազիոնին մէջ, թէ իբրեւ առաջին թատերագիր՝ Սոֆիայի Ազգ. Թատրոնին մէջ մինչեւ 1909, թէ իբրեւ առաջին խմբագիր «Նկարիչ» անուն գեղազարդ պարբերականին, որուն աշխատակցած են, ատենին, Իվան Վազով, Եավորով, Էլին - Փէլին եւ ուրիշ մեծանուն գրագէտներ, Պալապանով ամէն սեռի մէջ ալ ի յայտ եկած է մեծ կարողութեամբ: Բանաստեղծութիւն, պատմուածք, քննադատութիւն, ուսումնասիրութիւն, թարգմանութիւն, — ոչ թէ իրարու ետեւէ, այլ գրեթէ իրարու հետ լոյս տեսած են: Իսկ թէ ինչպէս թարգմանած է «Ֆաուստ»ը, ինք մանրամասնօրէն կը պատմէ իր «Անցեալէն»ին մէջ: «Ֆաուստ»ի ոտանաւոր թարգմանութեան առաջին հրատարակութենէն լոյս տեսած են 10,000 օրինակներ՝ շատ շքեղ տպագրութեամբ: Այդ թարգմանութեան համար մինչեւ այժմ բուռն վէճ մը գոյութիւն ունի, ինչպէս բոլոր այն գործերու մասին որոնք մեծ արժէք կը ներկայացնեն: Ոմանք զայն կը նկատեն շատ յաջող, հանճարեղ, նոյնիսկ կան ըսողներ թէ տեղ տեղ աւելի գեղեցիկ է քան բնագիրը: Իսկ ուրիշներ կը քննադատեն զայն: 1908ին, Ալ. Պալապանով, այժմու ներքին նախարար Ա. Կիրկինովի հետ կը հրատարակէ «Վրէժ» օրաթերթը, որուն մէջ լոյս կը տեսնեն յօդուածներ, պատմուածքներ, թարգմանութիւններ, ուսումնասիրութիւններ եւայլն: Գիմնազիոնին մէջ, իր աշակերտութեան շրջանին, կը թարգմանէ «Իլիական»ի ամենամեծ ու ամենադժուարին երգերը (22րդ եւ 23րդ), որոնք իրեն անուն մը շինելու կը ծառայեն:

Եւ մինչեւ այսօր կը շարունակուին, կեանքի ու գրականութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ, իր ուսումնասիրութիւններն ու ստեղծագործութիւնները: Հրատարակութեան տրուած չէ, զանոնք փճացուցած է գրելէ յետոյ: Մասնաւորապէս հետաքրքրական է իր «Արեւներ» հատորը, որ հաւաքածոն է իր բազմաթիւ ուսումնասիրութեանց՝ բոլոր շրջաններուն եւ բոլոր ազգերու մեծատաղանդ գրողներու եւ անձնաւորութեանց մասին: Իր վերջին գործերէն է բանաստեղծական հատոր մը, որ հանելուկ - խորհուրդ մը պիտի մնայ պուլկար բանաստեղծութեան մէջ:

Եւ սակայն, դժուար է լրացնել իր ստեղծագործութեանց ցանկը:

Գալով անոր դասախօսութիւններուն, անոնք եւս գերագոյնաստիճանին մէջ է հոդ: Փոթորկոտ ու տիրակալող, ինչպէս կը վկայեն բոլոր քաղաքներու քննադատները, Պալապանով կը վերլուծէ գրականութեան եւ հոգեկան կեանքի ամենաբարդ հարցերը,— Հոգի եւ Թէքնիք, Ազգայնականութիւն եւ Մշակոյթ, Մարդն ու Բանաստեղծութիւնը, Քննադատութիւն եւ բանաստեղծութիւն, Բանաստեղծութեան թեր ու դէմ եւայլն:

Պատահած է որ Պալապանով ուզած ըլլայ ընդհատել այլեւս իր երեք ժամուան դասախօսութիւնը եւ ունկնդիրներէն ոմանք պոռան՝ «շարունակեցէք, կ'ուզենք երկար լսել ձեզ»:

Պալապանով այժմ 55 տարեկան է: Սոֆիայի համալսարանին մէջ կը դասախօսէ դասական բանասիրութիւն: Նախագահն ու հիմնադիրներէն մին է «Փէնքլըպ»ի (Գրողներու միութիւն) եւ նախագահն է Պուլկարիոյ դասական բանասէրներուն ընկերակցութեան՝ հիմնումէն մինչեւ այսօր:

Պալապանով հիմա իր ստեղծագործ տաղանդին ամենաբեղուն շրջանը կ'ապրի: Մրրկոտ ու անխոնջ՝ կեանքին ու գրականութեան բոլոր մարզերուն մէջ է միշտ:

Ամէն մէկ երիտասարդ տաղանդ իր մօտ կը գտնէ մեծ քաջալերանք: Դեռ վերջերս էր որ Նորափիթիթ ու ինքնատիպ բանաստեղծուհի մը Եանա Եազովա՝ իր հովանաւորութիւնը վայելեց:

Պալապանով ունի նաեւ պատուանշաններ:

Ահա մեր այս բեղուն ու մեծանուն արենակցին գրական գործունէութեան 35ամեայ յոբելեանն էր որ տօնուեցաւ այս կիրակի, Սոֆիայի Ազգ. Թատրոնին մէջ, մեծ հանդիսաւորութեամբ: Ներկայ էին ցար Պորիս, Կիրիլ իշխանը, նախարարներ, երեսփոխաններ, դիւանագիտական ներկայացուցիչներ, փրոֆէսորներ, գրողներ, արուեստագէտներ եւ վերջապէս Պուլկարիոյ մտաւորականութեան եւ հասարակական ու քաղաքական ղեկավարութեան ընտրանին:

Յոբելեանին առթիւ, պետական տպարանէն լոյս տեսաւ հսկայ հատոր մը,— «Ալեքսանդր Պալապանով»: Պուլկար մամուլը, անխտիր, ամբողջ շաբթուան ընթացքին զբաղեցաւ իրմով: Ոմանք յիշած էին իր հայկական ծագումը: Փրոֆ. Պալապանով ինք եւս ոչ կ'անգիտանայ եւ ոչ ալ կը մ... այդ պարագան, ու, յաճախ վկայութեան կը կանչէ իր շրթներուն վրայ, հայերէն բառեր...

Ցոյց տալու համար իր մասին եղած գնահատումը, յառաջիկային կ'ուղարկեմ իր յոբելեանի տօնակատարութեան առթիւ Պ. Ռատէվի խօսած ճառին ամփոփումը:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ooooo

Մարդամեքենան.— Անձայն օդանաւը.— Պզտիկ սաւառնակ մը.— Զինուորական օդանաւերը.— Ջուրի վրայէն քալող հեծելանիւը.— Թռչող փիլարձակ նաւը:

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ առօրինակ նորութեան մը լուրը Ամերիկայէն կուգայ:

Ամերիկացի քանի մը գիտնականներ ներկայիս հետամուտ եղած են շինելու մարդամեքենայ մը, որ միայն ոսկորէ կազմուած մարդու մը պէս ինքնիրեն պիտի շարժի, եւ պիտի գործածէ ելեկտրական ուղեղիմը թելադրութեան տակ:

Այդ մեքենական ուղեղին հնարիչն է Նորման Պ. Քրէմ, որ ծանօթ դէմք մըն է Նիւ Եորքի մէջ, եւ իր գիւտին մանրամասն նկարագրութիւնը ըրած է Քէմպրիճի մէջ վերջերս գումարուած ելեկտրագէտներու յառաջ կա... ճառին անդամներուն ներկայութեան:

Բնական է թէ ժողովականները նախ ապշահար մնացած են ի լուր այդ առօրինակ գիւտին սակայն հնարիչին մասնագիտական ցուցմունքներուն վրայ, իրենք ալ համոզում գոյացուցած են թէ այդ մարդամեքենան իր ...ղական նորութեամբ եւ գիտական կատարելագործութիւններով մեծ յեղաշրջում առաջ պիտի բերէ մեքենագիտութեան ճարտարարուեստին մէջ: Գինն ալ բաղդատաբար շատ աժան պիտի ըլլայ:

Այդ գիւտին շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ յառաջիկային պատրաստել մարդամեքենայ զինուորներ, եւ անոնցմով պատերազմ մղել առանց զոհ կրելու, եւ մեծ կորուստներ պատճառել թշնամի բանակներուն: Ա... թերեւս օր մը ինքնին լուծուի ազգերու ընդհանուր զինաթափութեան հարցը...:

⁂ Անգլիացիները վերջերս շինեցին շարժուն թեւերով նոր օդանաւ մը որուն հնարիչն է Ուօլ Անթօնի ...Իտալացին: Յիշեալ օդանաւը ճիշդ թռչունի մը պէս թեւերը շարժելով կրնայ օդին մէջ բարձրանալ եւ նոյն ձեւով ալ գետին իջնել, առանց որեւէ աղմուկ հանելու:

⁂ Այսօր Ռուսիոյ բոլշեւիկ կառավարութիւնը մեծ մղում կուտայ օդանաւային շինութեանց: Ռուս մեքենագէտ մը վերջերս հնարած է նոր սաւառնակ մը, որ իր դիւրատար հանգամանքին եւ գինին աժանութեան պատճառաւ մեծ ընդունելութիւն պիտի գտնէ օդանաւորդութեան մէջ:

Յիշեալ մեքենագէտին շինած սաւառնակը մէկ անձի յատուկ է, եւ օժտուած երեք ձիու ուժ ունեցող շարժիչ մեքենայով մը: Առաջին փորձերու ընթացքին, օդանաւը բարձրացած է 250 մեթր, եւ ժամուան մէջ 80 քիլոմեթր ճամբայ կտրած: Այդ սաւառնակը այնքան փոքր է որ, թեւերը գոցելով կարելի է սենեակի մը մէջ մտցնել: Հեռու չէ այն օրը, ուր շատեր պիտի ունենան իրենց սեփական օդանաւը, ճամբորդելու եւ ի հարկին ընտանեկան այցելութիւններ կատարելու համար...:

⁂ Ընդհանուր պատերազմէն ի վեր օդանաւային շինութիւնները հսկայաքայլ յառաջդիմութիւններ ըրած են, մասնաւորապէս զինուորական մարզին մէջ:

Ներկայիս զինուորական օդանաւերը օժտուած են հետեւեալ առաւելութիւններով, այսինքն՝ կրնան փոխադրել երեք հոգի, երեք գնդացիր եւ 500 քիլո պայթուցիկ: Անոնց շարժիչ մեքենաները 600 — 800 ձիու ուժ ունին, իսկ արագութիւնը ժամական 400 քիլոմեթրի կը հասնի: Անոնք կը հասնան մինչեւ 10000 մեթր բարձրութեան եւ 2000 քիլոմեթր ճամբայ կտրել: Գնդացիրները շինուած են խոշոր շ...

„ՅՈՒՍԻՍ"Ի ՄԻ ՔԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՀԱՄԱՐ

ՀՈՒՆՎԱՐԻ 28-ԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՎԵՍՏԻ ՄԵԾ ՀՅՈՒՐԸ ԿԱՏԱՐՎԵՑ ՀԱՅ ՄԵԾ ԱՆՎԱՆ ՄԵՐ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔՈՒՄ

Ինչպես հայտնի է, Հայկական ԽՍՀ Գերագույն Սովետի նախագահության որոշմամբ հունվարի 28-ը հռչակված է Հայկական արվեստի մեծ հյուրի՝ Յուսիսի մի քանի բանաստեղծությունների հեղինակ Ստեփան Զորյանի ծննդյան 75-ամյակի օր։

Հունվարի 28-ին Երևանի Ստեփան Զորյանի անվան պետական դրամատիկական թատրոնում տեղի ունեցավ Յուսիսի մի քանի բանաստեղծությունների հեղինակ Ստեփան Զորյանի ծննդյան 75-ամյակին նվիրված հանդիսավոր նիստ։

Նիստը բացեց Հայկական ԽՍՀ Գիտությունների ակադեմիայի նախագահ, ակադեմիկոս Աբրահամ Ալիխանյանը։

Ապա ելույթ ունեցավ Հայկական ԽՍՀ Գիտությունների ակադեմիայի թղթակից անդամ Հրաչյա Աճառյանը։

Ելույթ ունեցավ Հայկական ԽՍՀ Գերագույն Սովետի նախագահության նախագահ Ա. Ղազարյանը։

Ելույթ ունեցավ Հայկական ԽՍՀ Գերագույն Սովետի նախագահության անդամ Ա. Ալիխան

Արկածը տեղի ունեցած է Մոսկուա – Քազան գծին վրայ : Ականատեսներ կը պատմեն թէ՝ օդապարիկին պատեանը անջատուած ատեն, երկու պայթիւններ լսուեցան : Միեւնոյն ատեն փնացած են բոլոր գիտական գործիքները ու իրերը : Մասնաւոր յանձնախումբ մը դրկուեցաւ աղէտին վայրը :

Աղէտի մասին զեկոյց մը տրուեցաւ բոլշեւիկեան 17րդ համագումարին մէջ, որ յոտնկայս ցաւակցութիւն յայտնելով, որոշեց երեք զոհերուն աճիւնը զետեղել Լէնինի դամբարանին մօտ, յեղափոխութեան հերոսներու նշխարներուն քով : Թռիչքը սարքուած էր ի պատիւ համագումարին : Երեք օդանաւորդները բարձրացած ատեն, իրենց գլուխները դուրս հանելով, գոչած էին․— « կեցցէ՛ 17րդ համագումարը․ կեցցէ՛ համաշխարհային յեղափոխութիւնը » : Ցետոյ հաղորդած էին նշանացի ,— «Կ'ուզենք կարելին փորձել կուսակցական համագումարին զեկոյց տալու համար այնպիսի բարձրութենէ մը որ մարդ չէ տեսած » :

Սթավիցքի միլիոնները կը մսխէր

ՆՈՐԱՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հարցաքննութիւնները խտացան այս շաբթու : Առջի օր կարեւոր յայտնութիւններ բրաւ Այոթ, «Ամփին » թատրոնին տնօրէնը, որ մերտ գործակիցն եղած է Սթավիցքիի եւ անոր « հանոյքներու կազմակերպիչը » : Ամբաստանեալը յայտարարեց թէ չէր գիտեր թէ դրամները ուրկէ կը հոսին եւ թէ 1930էն ի վեր Սթավիցքի շատ բան գաղտնի կը պահէր իրմէ : Առասպելական թիւերու կը հասնին մսխուած գումարները : Այսպէս, 1931ին Սթավիցքի 1,500,000 ֆր․ վճարեց Րոշիլտի 42 ձիերուն համար : «Ամփին»ի մէջ, որ վարձուած էր 400 հազար ֆր․ի ծախսեց 1,500,000 ֆրանք, «Քաթինքա» օփերէթը ներկայացնելու համար եւ 700,000 ֆրանք՝ «Երկու սուփ ծաղիկ» խաղին համար : Այոթ ամսական 10 — 12,000 ֆրանք կը ստանար իր ծառայութեանց փոխարէն, եւ վերջերս Սթավիցքի ներութեան մատնուած ըլլալով, պաշտօն ստացած էր մեծագումար փոխ դրամ գտնելու, թանկագին զոհարեղէններու փոխարէն :

Հարցաքննիչ դատաւորին քով կը գտնուին 672 չէքեր, 5000էն մինչեւ երկու միլիոն ֆրանքի : Բացի անոնցմէ որոնց փոխարէնը Սթավիցքի ինք կը գանձէր, միւսները փոխանցուած են զանազան անձերու : Հարցաքննիչ դատաւորը կ'ուզէ երեւան հանել այդ մարդիկը :

Հարցաքննուեցաւ նաեւ Տարիուս, լրագրողը, որ խեղճացաւ եւ յայտարարեց թէ ինք երբ Սթավիցքին ճանչցաւ, «խնջոյքը վերջացած էր» : Դատաւորը մտիկ չըրաւ եւ որոշեց երկուքն ալ, Այոթ եւ Տարիուս, բանտարկուած պահել :

⁂ Նոր վարչապետը, Պ․ Տալատիէ, սկսաւ անմիջապէս ուսումնասիրել Սթավիցքիի գործը, խորհրդակցութիւններ կատարելով դատական եւ ներքին նախարարներուն հետ : Կառավարութիւնը պիտի պահանջէ քննիչ յանձնաժողով մը կազմել․ (ինչ որ մերժած էր իր նախորդը) : Միեւնոյն ատեն կը շարունակուին վարչական տնօրինութիւնները : Մաքրագործման ծրագիր մը կը մշակուի, բոլոր պաշտօնատուներուն համար :

Կ'ըսուի թէ վարչապետը շաբաթ օր ծրագիր – ճառ մը պիտի արտասանէ անթելով, իսկ վերջնական ծրագիրը պիտի ներկայացնէ երեքշաբթի օր :

Պուլկար ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ Թրակիացիները

Սոֆիայէն կը գրեն Պոլսոյ թուրք թերթերուն․—

Թրակիոյ կոմիտէն ուզած է երկրորդ ցոյց մըն ալ ընել, բայց կառավարութիւնը իմանալով արգիլած է : Այդ կազմակերպութեան վարիչները կը շարունակեն գանգատիլ թէ իրենց երեք հաւաքոյթները եւ հացկերոյթ մը արգիլուեցան :

« Զարիա » թերթը կը գրէ — Այն միջոցին երբ Քարօնօպոլսի մէջ ոստիկանութիւնը կ'արգիլէր Թրակիացիներուն հացկերոյթը, թուրք խառնարարական կազմակերպութիւն մը՝ « Թուրան »ը նոյն վայրին մէջ իր մեծ հացկերոյթը կուտար մեծ ազատութեամբ :

Թրակիա կազմակերպութեան անդամները, որոնք ենթարկուեցան ոստիկանական խիստ հետապնդումներու, Գավաքլըի մէջ ուզեցին նոր հաւաքոյթ մը ունենալ : Հաւաքոյթը կազմակերպուած էր « Թրակիա »ի ընդհանուր քարտուղար եւ լրագրող Փեթկանովի կողմէ : Շրջականներէն եւ ուրիշ վայրերէ ալ բաւական հոծ բազմութիւն մը եկած էր :

Լուրը իմանալուն պէս, ոստիկանութիւնը կը հասնի եւ կը յաջողի ցրուել ժողովը : Ժողովուրդը թէեւ առանց աղմուկի կը հեռանայ, բայց մեծ մասը քաղաքին բացերը կ'երթան եւ կը սկսին խաղալ : Ոստիկանութիւնը հոս ալ կը միջամտէ եւ արգելք կը հանդիսանայ : Ասոր վրայ, Թրակիացիները մեծ սրճարան մը կը մտնեն եւ սուրճ կ'ապսպրեն : Ոստիկանները որոնք կը հետապնդէին զանոնք, այս անգամ չեն արգիլեր սուրճ խմելը :

Զարիա *թերթը այս առթիւ կ'աւելցնէ․ «Առանց ո եւ է միջամտութեան ենթարկուելու , Թրակիացիները հինգ ժամ անցուցին մտերմական մթնոլորտի մը մէջ, եւ սուրճ խմած ատեն ալ կարգադրեցին իրենց գործերը» :*

ՊԱՐԳԵՒ ԵԱՂՄՈՒՐԵԱՆ
Ամենավերջին պարերը, շատ դիւրուսոյցմէթոտով, իր մասնաւոր պարասրահին մէջ կամ այցելու: Ժամադրուելու համար գրել՝
88, Bld. de Port - Royal, PARIS (5e)

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՎԻՇԱՊ ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՇԱՎԻԼԻ «Արղութեան» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ ընկերական ընդհանուր ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին 14, rue François Garcin։ *Ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Գ.* ԲԱԼԱՅԵԱՆ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին։ Բացականները նկատի կառնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Աղբիւր Սերոբ» ենթակոմիտէի ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՊՕՄՈՆԻ (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ _ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
կազմակերպուած ՊԱՆԵԷՕ–ՔԱՇԱՆԻ Հ․Յ․Դ․ ԱՐԾԻՒ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ կողմէ
4 Փետրուար, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2․30էն մինչեւ կէս գիշեր
MAISON VERONի սրահին մէջ, 150 Route d'Orléans, Bagneux
Արտասանութիւն, երգ, հայկական եւ կովկասեան պարեր
կը ներկայացուի՝ «Ես մեռայ» (զաւեշտ)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ կը տօնուի Իսիի Մասնաճիւղին կողմէ 18 փետրուար ժամը 2էն մինչեւ 6, 2, Րիւ Ալէքսանդր կիլպանի շքեղ սրահին մէջ (Մէտոտն):
Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Դիմակաւոր պարահանդէս Լիոնի մէջ
17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1934 ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ
ի նպաստ Լիոնի «Հայ Արի»ի Գայլիկներու Ֆալրոցի ֆոնտին
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։ կը խնդրուի նկատի առնել այդ թուականը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

« ՎԷՄ »

ԵՐԿԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Ս․ ՎՐԱՑԵԱՆ

Լոյս տեսաւ « ՎԷՄ » հանդէսի երկրորդ թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ․ — *Իրաղեկ՝* « Առաջին հայ թատերգութիւնը », *Ա․ Ջամալեան՝* « Ամենայն Հայոց բանաստեղծը», *Յ․ Զաւրեան՝* «Սայեաթ Նովա», *Մ․ Գերասմեան՝* «Վահան Թէքէեան», *Ա․ Աբեղեան՝* «Հայագիտութիւնը յետպատերազմ․ Գերմանիայում», *Ա․ Խոնդկարեան՝* «Օպոզիցիան Հանրապ․ Հայաստանում», *Վ․ Փափազեան՝* «Հայկական բարենորոգումները», *Վ․ Մինախորեան՝* «Անջատականները», *Ա․ Գիւլխանդանեան՝* «Օգոստոս Հինգը», *Սեբաստացի Մուրատի Ցուշատետրը»*, *ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ : ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ․* գիրք եւ մամուլ : ԴՐԱԽՕՍԱԿԱՆ․ ՑԱՒԵԼՈՒԱԾ․ Վ․ *եպ․ Մանկունի՝* «Գէորգ Դ․ եւ իր ժամանակը» : Պատկերազարդ :

Բաժանորդագրութեան պայմանները

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	69 ֆր․
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր․
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր․

Բաժանորդագրուել կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Damesme, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ :

Կը խնդրուի բաժանորդներէն եւ գործակալներէն անմիջապէս փակել հաշիւները :

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն գրատունը
Գրատուն ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
51, Rue Monsieur - le - Prince, Paris (5e) Métro: Odéon Tél. Danton 88 — 65
Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւլն. ամէն տեսակ գրքեր
Արդիական կազմատուն։ Տպագրական գործեր։
Աշխարհի բոլոր կողմերէն հասած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՁԵՐԵԱՆԻ
ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ
97 Route d'Orléans. Cachan
Անգլիական եւ ֆրանսական բնտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար։ Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ՆՈՐ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՍՐԱՀ՝ ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ
MAISON KARAGUEUZIAN
45 rue de la Défense, (Gare d'Issy–ի քով), Tél. Michelet 25 — 86
Իսի – լէ – Մուլինոյի մէջ փետր․ 18ին կը բացուի ընդարձակ սրահ մը՝ 200 հոգի պարունակող : Մատչելի գինով եւ ամէն տեսակի յարմարութիւններով կը տրուի հայկական հաւաքոյթներու, ժողովներու, հարսանիքներու, եւայլն :

ՄԻՍԱՔ ՂԱԶԱՐԵԱՆ
(Dr. ès Sciences)
5, rue Pergolèse (Փէրկոլէզ), Փարիզ (16)
Մէթրօ՝ Etoile, Obligado, Maillot. Հեռ. Kléber 78-21
Դիմեցէք՝ ձեր շահերու պաշտպանութեան, իրաւական եւ վարչական խորհուրդներու, ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, նաթիւրալիզասիոնի, Ամերիկա մեկնելու, թարգմանութիւններու, փոխառութեան, կալուածական գործողութիւններու եւլն․ի համար ամէն օր ժամը 10—12 եւ 17—19. Կիրակի օրեր ժամը 10—12:

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.։ դիմել 13
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ 13 rue Pierre Curie. K. Bicètre. Metro: Porte d'Italie

ԾԱԽՈՒ Է կրընոպլի Քոռւա-Ռուժ թաղին մէջ, բանուկ պողոտայի մը վրայ, նպարավաճառի խանութ մը։ Վարձք երեք հազար ֆրանք, եւ 13 տարուան bail։ Ամսական առեւտրական գործառնութիւնն է շուրջ 22—25,000 ֆրանք։ Գինն է 50,000 ֆրանք։ Գեղեցիկ դիրք, շահաւէտ եւ կենդանի առեւտուր։ Օգտուեցէք այս բացառիկ առիթէն։ Դիմել՝ Վ. Հ.ի 17, rue Damesme, Paris (13).

ՖՕԹՕ ԱՐԱՔՍ, 9 Rue Papillon, Paris Métro Cadet Tél. Prov. 49-34
Մանուկներու Ծրուան հանդէսի խմբանկարները կը ծախուին մեզ մօտ:

ԵՓՐԱՏ նուագախումբ
Եթէ կ'ուզէք ձեր հանդէսները հաճելի դարձնել, դիմեցէք «ԵՓՐԱՏ» նուագախումբին որ կը նուագէ հայկական, եւրոպական, կովկասեան եւ արեւելեան եղանակներ, մասնաւորապէս թանկօ Արժանթին:
Նուագախումբը ունի իր մասնաւոր տարազը։
Խաչաձեւումի տեղի չտալու համար, ձեր կազմակերպած հանդէսի թուականէն 15 օր առաջ դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր, ԵՓՐԱՏ նուագախումբի ղեկավար Տ. ՕՆՈՍԵԱՆի, 15, rue du Pourtour, Clamart, Seine.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

2 Ո․ Միութեան Վիէնի մասնաճիւղին ընկերահամակրական վիճաբանական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ։ Նիւթ՝ «Նոտագոյնը պէ՞տք է ճանչնալ մեր ազգային դրօշը թէ ոչ»։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Չէնկիլէրցիներու նորակազմ երկսեռ Հայրենակցական Միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Ալֆորվիլի Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot*։ Կը խնդրուի բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ։*

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ Կ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Խաժակ Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի բոլոր անդամուհիներէն ներկայ գտնուիլ ճշդապահ ժամուն։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Խնուսի Հայրենակցական Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Անդրանիկ Լօրիսեանի մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Փարիզի հիւանդանոցին մէջ 25 տարեկան հասակին մէջ, իր ընտանիքին եւ պարագաներուն։

Տրամադրելի է

Վարժուհի մը, որ կրնայ տալ նաեւ երգի դասեր։ Ի հարկին գաւառ ալ կ'երթայ։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (48)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

— Մօտաւորապէս կէս ժամ առաջ :

— Այդ պարագային, սա արդահոս ջուրին յանձնուած անձը ով գիտէ մեզմէ որքան հեռացած է, չէ՞ : Եթէ նոյնիսկ անոր ետեւէն վազենք, եւ, գլել՝ անցնելէ վերջ գայն, կէտի մը վրայ ցանց լարենք, շուրջ ժամ մը կ'անցնի : Իսկ մինչեւ այդ ան ձորոխի շրջանէն դուրս ելլելով կը խառնուի Սեւ ծովու ջուրերուն :

Այս բացատրութեան վրայ, հասկցուած էր որ այդ գիշեր ոչինչ կարելի պիտի ըլլար ընել եւ յաջորդ առտու որոշած էին ձորոխի մէջ փնտռտուքներ կատարել : Ահա այսպիսի դժբախտ դէպքով մը դիմաւորած էին Շթանկէ պէյին Պորչքա ժամանումը : Յաջորդ առաւօտ, թէեւ փնտռած էին խեղճ թիկնապահին դիակը, բայց անկարելի եղած էր գայն գտնել : Շթանկէ պէյ, ճարահատ, հրաժարած էր իր ծածկագիրէն, ու ստիպուած էր պատկան իշխանութեան դիմել՝ ուրիշ ծածկագիր մը տալու համար :

Այս դէպքին առթիւ 8րդ գունդի բանակատեղը գացած էր կամուրջ չի – նող պատասխանատու պատուիրակը, որուն ուշադրութիւնը գրաւած էր բան մը : Այդ այն էր որ Շթանկէ պէյ այդ վայրը տեղաւորուած էր առանց անհրաժեշտ ապահովութիւնները ձեռք առնելու : Կամուրջ չինող պէյը այս մասին նկատողութիւն բրած էր եւ տուած պատասխանին մէջ կ'ըսէր :

— Ապահովութեան կրնակի միջոցներ կարելի՞ է առնել : Որովհետեւ այս պահուս ես կը գտնուիմ ձեզի ենթակայ վայրին մէջ, ձեր ձեռք առած միջոցները ինծի համար եւս բաւարար չե՞ն :

Շթանկէ պէյ իրաւունք ունէր այսպէս մտածելու : Բայց, չէր գիտեր որ Րիզա պէյի ճակատին վրայ հետքն իսկ չկար ապահովութեան այն կազմակերպութիւններէն, որոնք զինուորականութեան համար անհրաժեշտ են եւ չափազանց բնական : Ռուսերը եթէ ուզէին, այդ գիշեր յարձակում մը գործելով Շթանկէի պէյի գունդը կրնային տակն ու վրայ ընել : Կատարուած շատ մը փորձերով հաստատուած էր թէ, Ռուսերու լրտեսութեան կազմակերպութիւնը շատ հիմնական էր : Որով, շատ հաւանական էր որ Ռուսերը պիտի տեղեկանային թէ 8րդ գունդը Պորչքա հասած է եւ յանկարծական յարձակում մը պիտի ընէին :

Այդ գիշերն ալ առանց որ եւ է դէպքի լուսցաւ այդ ճակատին վրայ ուր երկու շաբաթէ ի վեր հանդարտութիւն կը տիրէր : Առտուն կանուխ, ձորոխի վրայ կամուրջ մը լարուած եւ 8րդ գունդը կամաց կամաց դիմացի եզերքը անցած էր : Այդ գործը վերջացած էր ժամը 11ի մօտերը : Հիմա, առանց սպասելու, դէպի Մարաթոնի ճակատը պիտի ուղղուէին : Ասոր համար, գունդին մէկ մասը ճամբայ հանուած էր ձորոխի վրայ բանող նաւակներով, իսկ միւս մասը՝ ցամաքէն եւ Շթանկէ պէյի գունդին հետ դէպի Մարաթոնի չարժած էր նաեւ Րիզա պէյի գունդը : Նայիլ պէյ, որ Մարաթոնէն Պորչքա վերադառնալէն ի վեր Րիզա պէյի քով կը մնար, հիմա կրկին Մարաթոնի գացած էր անոր հետ : Բայց, ճամբան փոքրիկ վտանգի մը եկած էր : Ան առաւօտները ան – պատճառ ածուխ պիտի ուտէր : Այդ պատճառաւ ածուխ պիտի ուտէր : Այդ բղուղ մը անուշ կ'առնէր : Այս անգամ եւս Պորչքայէն փոքրիկ բղուղով մը բալի անուշ հայթայթած էր : Ճամբան, բղուղը կոտրած, անուշը շուրջ բոլորը ծաւալած, ու Նայիլ պէյն ալ առանց անուշի մնացած էր :

Ճամբան՝ « եթէ Մարաթոնի մէջ անուշ չգտնե՞մ » ըսելով կը մտատանջուէր :

Իրիկունը ուշ ատեն Մարաթոնի հասած ու տեղաւորուած էին թէ Շթանկէի գունդը եւ թէ Րիզա պէյն ու իր հետեւորդները : Րիզա պէյին՝ նոր ուժերով Մարաթոնի մէջ վերեւումը տեղւոյն Վրացիները չափազանց ուրախացուցած էր : Տեղացիք, որոնք, ռուսական յարձակման պատճառաւ, Րիզա պէյի ուժերուն նահանջելը տեսեր էին, վերջին ատենները չափազանց վախցած եւ իրենց ապագայի մասին մեծապէս մտահոգ էին :

Մարաթոնի Վրացիները շատ լաւ կ'ըմբռնէին թէ Ռուսերուն կողմէ՝ քաղաքին վերագրաւումը պատճառ պիտի ըլլար իրենց գաղթելուն, իսկ ատիկա պիտի նշանակէր, իրենց ունեցածին ու չունեցածին փճացումը : Այդ պատճառաւ, տեղւոյն մեծամեծները, փառաւորապէս դիմաւորած էին Րիզա պէյին ու Շթանկէի պէյին ժամանումը :Անոնք հաւաքուած եւ խնջոյք մը սարքած էին եկողներուն ի պատիւ : Այդ խնջոյքին ամէն ինչ կատարեալ ու առատ էր, կար մինչեւ իսկ շամփանեա : Խնջոյքի միջոցին կրատ – կոտ ճառեր խօսուած, ու խօսակց – ուած էր մօտ ատենէն Պաթումն ալ գրաւելով տեղւոյն բնակչութիւնը եւս ռուսական, ցարական լուծէն փրկել : Մոսէլ եւ Շմիտ եւս, որոնց անունները չատոնց է որ չենք յիշած, այդ խնջոյքին ներկայ եղած եւ իրենց լեզուով ճառեր խօսելով՝ ընդհանուր ուրախութեան մասնակից եղած էին :

Կէս գիշերը կը մօտենար այլեւս : Բացի Րիզա պէյէն, որ բերանը ոչինչ կը դնէր ու նամազի ժամերն իսկ չէր փախցներ, մնացեալ բոլորն ալ շամփանեայով մթագնած էին իրենց գըլուխները : Այդ պահուն ծածկագիր հեռագիր մը եկած էր Գ․ զօրաբանակի հրամանատարութենէն : Այդ հեռագիրը, խնջոյքի պահուն, մասնաւոր պաշտօնեային կողմէ յանձնուած ըլլալով Րիզա պէյի, վրացի պէյին սրահին մէջ քիչ առաջուան ուրախ եւ աղմկոտ խօսակցութեանց յաջորդած էր խոր լռութիւն մը : Ամէն ոք կ'ուզէր տեղեկանալ հեռագրին բովանդակութեան : Բայց, Րիզա պէյ, առանց որ եւ է մէկուն որ եւ է բան ըսելու, Շթանկէ պէյի ու իր հետեւորդներուն նշան ըրած ըլլալով, բոլորը մէկ տան միջոցէն հրաժեշտ առած եւ անմիջապէս իրենց բանակատեղը վերադարձած էին :

Հոդ՝ Րիզա պէյ իր ընկերներուն հաղորդած էր հեռագրին բովանդակութիւնը : Գ․ զօրաբանակի հրամանատարութիւնը իր ծածկագրին մէջ կ'ըսէր․

(Շար․)

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Le Gérant: H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՑԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration — 17, Rue Damesme PARIS (13e)

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ — Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵԼԻԿ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղուփներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Ջուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Արեւելեան Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 3 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1934

3 Février 1934

ՕՐԱԿԱՐԳ ԹԻԹ 2412 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԹԱԼՈՎ ԿԸ ՊԱՏՏՈՐԻ

Հարցը սպառազինութեանց կրճատման մասին է։

Ահաւասիկ երկու տարին կը լրանայ, անոր պաշտօնական քննութենէն ի վեր։ Եւ սակայն, կը թուի թէ աւելի ետ գնաց քան յառաջ։

Հրաչալի ծրագիրներ կան սեղանի վրայ։ Ճառերու տեղատարափը կը շարունակուի ամէն կողմ։ Լեռնակուտակ հատորներ լոյս տեսած են։ Մինչ կողմէ, համրանք չունին դիւանագիտական բանակցութիւնները, երթեւեկները՝ մայրաքաղաք մայրաքաղաք, եւ ծանուցագիրներն ու յուշագիրները։

Այս բոլորը օգնեցի՞ն համբան հարթելու։

Այո եւ ոչ։ Ճամբան հարթուեցաւ մէկ ուղղութեամբ,— աւելորդ անգամ մ՚ըեւս հաստատուեցաւ թէ՝ մեծերէն, յաղթականներէն ոչ մէկը կ՚ուզէ տեղի տալ, իսկապէս վար դնել զէնքերը, օրինակ ծառայելու համար միւսներուն։

Բոլորն ալ կը ճառեն խաղաղասիրութեան մասին, իրենց կատարած կրճատումներու մասին։ Բայց, ոչ մէկը տրամադիր է իր հարեւանէն աւելի առաջ երթալու, իրական զինաթափութեան ճամբուն վրայ։

Բոլորն ալ կ՚ուզեն արժեցնել ներքին եւ արտաքին ապահովութեան պահանջները, որ եւ է նոր զիջումէ խուսափելու համար։

Իսկ այս կացութենէն ճարտարութեամբ կ՚օգտուի Գերմանիան, միշտ պնդելով հաւասարութեան սկզբունքին վրայ։ «Ահա ես նուազագոյն, տարրական ստիճանին հասցուցած եմ իմ սպառազինութիւններս։ Կա՛մ դուք ալ հետեւեցէք իմ օրինակիս, ինչպէս կը տրամադրէ Վերսայլի դաշնագիրը, եւ կամ թոյլ տուէք որ ես ալ հասնիմ ձեր ստիճանին»։

Այս եղաւ գերմանական քաղաքականութեան ամբողջ վարպետութիւնը, այն օրէն ի վեր որ պարտեալ պետութիւնը մտաւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, հաւասարէ հաւասար խօսելու իրաւունքով։

Հիթլէրը շատ բան չփոխեց այս քաղաքականութենէն, այլ աւելի գունաւորեց, չեչտեց զայն, հանդիսաւոր հանրաքուէ մըն ալ ստրքելով։

Ազգերու Դաշնակցութենէն հրաժարումն ալ՝ նոր ռազմախաղ մըն էր, ճնշում բանեցնելու եւ խօսքէն գործի վերածելու համար իրաւունքներու հաւասարութիւնը։

Հիթլէրական Գերմանիան չի հաւատար ժողովներու եւ բազմակողմանի բանակցութեանց օգտակարութեան։ Ան կ՚ուզէ դէմ դիմաց խօսիլ Ֆրանսայի հետ, ուղղակի կարդադրել ինչպէս ուրիշ վէճեր, նոյնպէս այս խնդիրը։

Այդ առաջադրութեամբ, խօսակցութիւններ տեղի ունեցան Պերլինի եւ Փարիզի մէջ, նոյն իսկ ծանուցագիրներ փոխանակուեցան։

Բայց Ֆրանսա միշտ կը զգուշանայ այս ռազմավարութենէն։ Ան ամէն բան կապած է Վերսայլի դաշնագրին, Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին, Լոքառնոյի եւ ուրիշ մանուածապատ փաստաթուղթերու, որոնք պաշարողական վիճակի մը մատնած են Գերմանիան եւ միւս պարտեալները։

Եկող – գացող դահլիճները ամուր կեցան այս գետնին վրայ, կատարուած բանակցութեանց մասին տեղեկութիւններ հաղորդելով Լոնտոն եւ Հռոմ։

Ու մինչ կը սպասուէր որ այս երկուքը բարերար դեր մը պիտի կատարեն իրրեւ միջնորդ, ահաւասիկ ջուրերը նորէն կը պղտորին, միաժամանակ հրատարակուած յուշագիրներով։

Երկուքն ալ, Մեծն Բրիտանիա եւ Իտալիա, մէջտեղ դրած են առաջարկներ որոնք անգամ մը եւս յուսախաբութեան կը մատնեն Ֆրանսան։

Այդ յուսախաբութեան պերճախօս ապացոյցն է Ֆրանսայի յունուար 1 թուակիր յուշագրին հրապարակումը՝ անգլիական եւ իտալական յուշագիրներուն հրատարակութենէն անմիջապէս վերջը։

Անգլիական եւ իտալական ծրագիրները որոնք շատ մը տեսակէտներով իրար կը լրացնեն, անուղղակի հաւանութիւն կը յայտնեն Գերմանիոյ վերազինման։ Բացատրութեան ձեւերը շատ բան չեն փոխեր բուն իրականութենէն։

Մուսոլինիի ծրագիրը տեսակ մը սպառնալիք ալ կը պարունակէ, հասկցնելով թէ ուզեն – չուզեն Գերմանիա պիտի վերազինուի։

« Եթէ համաձայնութիւն մը չգոյանայ, վաս կայ որ հաւասարութեան խնդիրը կարգադրուի փաստօրէն, առանց որ եւ է արգելքի ··· Հանդիսաւորապէս ընդունուած է Գերմանիոյ եւ միւս զինաթափ պետութեանց իրաւունքներու հաւասարութիւնը։ Զինեալ պետութիւնները անկարելի գտնելով իրենց սպառազինութիւնները անմիջապէս իջեցնել այն մակարդակին որ մօտենայ գերմանականին, իրաւական եւ բարոյական ուժ մը կուտան Գերմանիոյ պահանջներուն»։

Միւս կողմէ, Մուսոլինի հանդիսաւորապէս վստահութիւն կը յայտնէ նախագահ Հինտէնպուրկի եւ վարչապետ Հիթլէրի խաղաղասիրական տրամադրութեանց հանդէպ։

Անգլիական յուշագիրն ալ, իր կարգին, չօշափելի զիջումներ կ՚ընէ, Մաքտոնըլտի առաջարկած 200,000ին փոխարէն մինչեւ 250–300,000 զինուոր պահելու իրաւունք տալով Գերմանիոյ։ (Այսպիսի իրաւունքի մը խօսքն իսկ լսել չեն ուզեր Փարիզի մէջ)։

Այնուհետ այս առաջարկները տեսակէտներ են եւ մէջտեղ կը դրուին իրրեւ հիմք բանակցութեանց։

Բայց, ասոնց ոգին խորապէս կը խրտչեցնէ Ֆրանսայի հանրային կարծիքը, որ այն համոզման եկած է թէ կամաց կամաց մէկզի կը դրուին դաշնագիրները եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը. հետեւաբար, «պէտք է ամէն մէկը արիաբար ստանձնէ իր պատասխանատուութիւնը»։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԵԱՆ ԿՆՃԻՌԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ԴԺԳՈՀ ԵՆ ԱՆԳԼ. ԵՒ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԷՆ

Փարիզի մէջ ընդհանուր դժգոհութիւն կը տիրէ բրիտանական եւ իտալական ծրագիրներուն առթիւ, որոնց ամփոփումը տուինք երէկ։

Ամէնէն աւելի դժգոհութիւն պատճառած է անգլիական յուշագիրը, թէեւ թերթերը երկու ծրագիրներն ալ անընդունելի կը հռչակեն։

Կիսապաշտօնական «Թան»ը անգամ խստօրէն կը քննադատէ անգլիական յուշագիրը, որ ամէնէն կարեւորն է։ Այս թերթը զարմանալի կը գտնէ որ « Ֆրանսայի զինաթափութիւնը եւ Գերմանիոյ վերազինումը ամէնէն ապահով միջոցը կը համարուի երկու երկիրները հաշտեցնելու։ Ոչ ոք պիտի զարմանայ եթէ ըսենք թէ Ֆրանսա չի կրնար ընդունիլ Գերմանիոյ իրական վերազինումը՝ իրրեւ փոխարինութիւն իր զինաթափութեան »։ «Թան » բողոքովին անբաւական կը դտնէ բրիտանական ծրագրին ապահովութեան մասը։ « Մենք չենք վիճիր անմիջական խորհրդակցութեան մը բարոյական կարեւորութեան մասին, բայց կը վախնանք որ այդ ձեւակերպութիւնը երկար ըլլայ եւ դժուարին։ Նը-մանապէս, տասը տարուան համար ոչ – յարձակման դաշինքներ կնքելու առաջարկը որ եւ է գործնական արժէք չպիտի ունենայ, մինչեւ որ պատժական արդիւնաւոր միջոցներ չնախատեսուին անտեղի յարձակման մը պարագային »։

Եզրակացնելով, կիսապաշտօնական օրկանը դիտել կուտայ թէ Ֆրանսա պիտի պնդէ փոխադարձ աջակցութեան որոշ ծրագրի մը վրայ, եթէ պահանջէն որ կրճատէ իր սպառազինութիւնները։

« Էքօ տը Փարի » կը ծաղրէ բրիտանական ծրագիրը։ « Փըթի Ժուռնալ » ցաւ կը յայտնէ որ Մեծն Բրիտանիա պէտք եղածին պէս նկատի չառներ Ֆրանսայի ապահովութեան պահանջները։ Թերթը անհրաժեշտ կը գտնէ հաշտեցնել Ֆրանսայի ու Գերմանիոյ տեսակէտները, որպէսզի կարելի ըլլայ ընդհանուր համաձայնութիւն մը կնքել։ « Այդ հաշտութիւնը ստանալու համար առաջարկուած մեթոտը վտանգաւոր է մեզի համար »։ « Փարի Սուար »ի կարծիքով, բրիտանական ծրագիրը ոչ մէկուն օգտակար կրնայ ըլլալ։ Նախ որ, կը հակասէ Ֆրանսայի տեսակէտին ,որովհետեւ միեւնոյն ատեն կը տրամադրէ աւելցնել . Գերմանիոյ զինուորական ուժերը եւ պակսեցնել Ֆրանսականը։ Երկրորդ, այդ ծրագիրը կը հակասէ Իտալիոյ տեսակէտին, որովհետեւ կը պահանջէ զինաթափութիւն մը որուն հակառակ է Մուսոլինի։ Երրորդ՝ կը հակասէ Գերմանիոյ տեսակէտին, մերժելով օդանաւային ուժ պահելու իրաւունքը։ Եւ չոր – րորդ՝ կը հակասէ Մ. Նահանգներու եւ պետութեանց մեծ մասին տեսակէտին, քանի որ կ՚ընդունի վերազինման սկզբունքը։

Ուրիշ թերթեր ալ դժգոհութիւն կը յայտնեն աւելի կամ պակաս ուժգնութեամբ։ Թերթ մը դիտել կուտայ թէ միայն Ֆրանսայէն զոհողութիւն կը պահանջուի։

Ֆրանսա ալ հրատարակեց իր յուշագիրը

Ֆրանսական կառավարութիւնը յունուար 1ին յուշագիր մը ուղղած էր գերմանական կառավարութեան, իրրեւ պատասխան անոր առաջարկներուն։ Անգլիական եւ իտալական կառավարութիւնները հրատարակութեան տուած ըլլալով իրենց տեսակէտները, արտաքին նախարարութիւնը անմիջապէս մամուլին յանձնեց այդ յուշագիրը։

Ահաւասիկ անոր ամփոփումը.—

Գերմանիա պատրաստակամութիւն յայտնած ըլլալով ոչ – յարձակման դաշինքներ կնքելու իր դրացիներուն հետ, յուշագիրը անհրաժեշտ կը դտնէ որ այդպիսի դաշինքները ոչ միայն չվնասեն նախորդ համաձայնութեանց եւ մանաւանդ Լոքառնոյի դաշինքին, այլեւ նոր ապահովութիւններ աւելցնեն եւ չսպառնան պետութեանց արտաքին անկախութեան (կ՚ակնարկէ Աւստրիոյ)։ Յուշագիրը անընդունելի կը գտնէ Գերմանիոյ պահանջը՝ 300,000 հոգինոց բանակ մը պահելու մասին, առանց հաշուելու կէս – զին – ուորական կազմակերպութիւնները եւ ոստիկանութիւնը։ Յուշագիրը դիտել կուտայ նաեւ թէ Գերմանիոյ ուզածը վերազինում է, թէ քանակով եւ թէ ո – րակով։

Ուրիշ կարգ մը առարկութիւններէ յետոյ ,Ֆրանսա կը հաւանի կրճատելիք բանակի, սկսելով զինաթափութեան պայմանագրին գործադրութեան առաջին տարիներէն, եւ համաձայն Գերմանիոյ կատարելիք փոփոխութիւններուն։ Այս կերպով, երկու բանակները միօրինակ ձեւ մը պիտի առնան, կարճատեւ զինուորութեամբ եւ կարելի պիտի ըլլայ աստիճանաբար հասնիլ երկու բանակներու բաղդատական հաւասարութեան։ Ֆրանսա յանձն կ՚առնէ նաեւ, պայմանագրին գործադրութեան սկիզբէն իսկ, իր սպառազինութիւնները պահել ներկայ մակարդակին վրայ, ինչպէս եւ արգիլել որոշուած չափէն վեր թնդանօթներու կամ հրասայլերու չինութիւնը։ Այդ մէջոցին, պէտք է հսկողութիւն կատարուի բոլոր պետութեանց ռազմանիւթերու չինութեան եւ ներածման մասին։ Ֆրանսա կ՚ընդունի նաեւ ծանր զէնքերու աստիճանական ջնջումը, պայմանաւ որ բոլոր պետութիւններն ալ համաձայնին այս մասին։

Օդանաւային ուժերու մասին, Ֆրանսա յանձն կ՚առնէ հարիւրին 50 կրճատել այժմ գործածուած օդանաւերը, սկսելով պայմանագրին գործադրութեան առաջին տարիներէն։ Այս ուղղութեամբ, հետզհետէ պիտի վերնան բոլոր պետութեանց զինուորական օդանաւերը եւ օդանաւային ուժը պիտի դառնայ միջազգային կազմակերպութիւն։

Եզրակացնելով, յուշագիրը գոհունակութիւն կը յայտնէ վիճելի հարցերը բարեկամաբար կարգադրելու առաջարկին առթիւ, բայց դիտել կուտայ թէ հողային խնդիր չկայ երկու երկիրներուն միջեւ, ինչպէս յայտարարած էր Պ. Հիթլէր ինքը, եւ թէ վիճելի հարցերու մեծ մասը եւրոպական են, որոնց կարգադրութիւնը կարելի չէ առանց չհակիրճ պետութեանց մասնակցութեան՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

Հրատարակութեան տալով այս յուշագիրը, Ֆրանսական կառավարութիւնը կ՚ուզէ ապացուցանել թէ իր տեսակէտը չէ փոխուած յունուարէն ի վեր։

Պ. ԷՒԻՕ ՉԷ ՄՈՌՑԱՄ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Երեսփ. ժողովի կարգ մը անդամները խմբակցութիւն մը կազմեցին, « Ֆրանսա – Թուրքիա » անունով, նախագահութեամբ նախկին վարչապետ Պ. Էռիոյի։ Անդամներուն մէջ կան Պ. Պ. Էմիլ Պորէլ, Լէոն Պաւէթի եւն.։ Դիւանէն կողմէ պատուիրակութիւն մը այցելեց Թուրք դեսպանին եւ այս առթիւ բարեմաղթութիւններ եղան երկու երկիրներու բարեկամութեան զարգացման համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՐՑԱՆԻՇԵՐ

oooooo

Ամերիկայի մէջ ամէն ինչ մրցանիշ ունի, գիտէք չէ՞։ Բայց կրնա՞ք մտիկ ընել ուշադրութեամբ ստախօսութեան մրցում մը որ տեղի ունենայ պաշտօնապէս, ստախօսներու ակումբին մէջ ի... Պըրլինկթըն Ուիսքըսինըն։

Ըստ Շիքակոյէն « Եունոյթըտ Փրէս »ի ուղղուած հեռագրի մը, իսկապէս տեղի ունեցած է այդ մրցումը մասնաւոր ատեանի մը առջեւ եւ մրցանակներ բաժնուած են յաջողագոյններուն։

(Դժբախտութիւն է որ մեր ժամկոչ աղբար Ռամկավարները հանդերձ ընտանեօք, նախկին վեր – վերակազմ – հալներ եւ կարմիր կտուց աֆլորիկ – ներ չեն մասնակցած այդ մրցման, որովհետեւ վստահ ենք թէ առնուազն առաջին մրցանիշը կը շահէին)։

Այսպէս, առաջին մրցանիշը շահեր է պատանի մը որ հաւատացնող աչքե – րով պատմեր է թէ իրենց ընտանիքին մէջ կայ շատ հին ժամացոյց մը, այնքան հին որ անոր ճօճանակին շուրջ՝ շարունակ երթեւեկելէն՝ խորունկ փոս մը փորած է ժամացոյցին սնտուկին ետեւը···։

Բ· մրցանիշը շահեր է իմիջայարժի վարիչ մը, որ, ինչպէս իմ կը հաւաստէ, հետեւեալ ապրումը ունեցեր է· — Ամայի տեղ մը, սոսկալի փո – թորիկի մը ատեն, անիւին մէկին օդը կը փախի եւ որովհետեւ օդատու գործիքը տունը ձգած էր, բաց ընդունարանը կը բռնէ հովին փչած ուղղութեամբ եւ փոթորիկը կը լեցնէ անիւը···։

Եւ սակայն, այս բոլորը ոչինչ են այն գիւտերուն հով որ կը ծնին ռամկավարներու դեղին և միւսներու կարմիր խելապատակէն։

ՍԼԱՔ

ՅԱՌԱՋ"Ի ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ

ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ"Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԳՆԱԾ Է ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԵՐԵՔ ՏՈՄՍԵՐԸ, ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

8րդ շարք թիւ	*04,738*	*շարք*	**R.**
- - -	*53,171*	-	**U.**
- - -	*75,619*	-	**V.**

Շահելու պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆԻՒԻ անոնց որ·—

1· ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ կը գրուին, փետրուար 6էն մինչեւ վիճակահանութեան օրը, ԿԱՆԽԻԿ Վ.ՃԱՐԵԼՈՎ։

2· ԿԸ ՆՈՐԵԳԵՆ իրենց բաժանորդագրութիւնը, ԿԱՆԽԻԿ Վ.ՃԱՐԵԼՈՎ։

3· Ինչպէս եւ այն ՏԱՐԵԿԱՆ եւ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ բաժանորդներուն որոնք մասնակցեցան « ՅԱՌԱՋ »ի առաջին վիճակախաղին, ԿԱՆԽԻԿ Վ.ՃԱՐԵԼՈՎ ։ (Եռամսեայ բաժանորդներէն կ՚օգտուին անոնք որ նոր ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ մը կը վճարեն)։

Բաշխումը պիտի ըլլայ հետեւեալ համեմատութեամբ·—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	50%
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30%
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	20%

Իսկ 9րդ շերտէն գնած ենք հետեւեալ տոմսերը, ԱՁՆ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՈՐ ԱՄԷՆ ՕՐ ՁԵՒՐՔ ԿԸ ԳՆԵՆ։

9րդ շարք թիւ	*28,474*	*շարք*	**Y.**
- - -	*54,726*	-	**X.**
- - -	*81,172*	-	**R.**

Այս թիւերն ալ շահած պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ պիտի բաժնուի բոլոր այն ընթերցողներուն որոնք վարչութեան կը ներկայացնեն ՅԻՍՈՒՆ ՁԱՋՈՐԴԱԿԱՆ ԿՏՐՕՆՆԵՐ, սկսելով 1934 փետրուար 6էն։

Կտրօնները ամէն օր պիտի հրատարակուին Գ· էջի թերթօնին տակը, ԹԻՒՈՎ ԵՒ ԹՈՒԱԿԱՆՈՎ։

Նոր տոլար եւ միջազգային հրապարակ

ՊԱՆՔ ՏԸ ՖՐԱՆՍԸ ՊԻՏԻ ԱՐԳԻԼԷ ՈՍԿԻԻ ԱՐՏԱԾՈՒՄԸ

Միջազգային հրապարակը մեծապէս ազդուեցաւ նախագահ Րուզվէլթի վերջին կարգադրութիւններէն, որոնց համաձայն տոլարին առժամեայ գին կը նշանակուի 59ո06 սենթ, իսկ ոսկիին ունկիւ՝ 35 տոլար։ Կը վախցուի որ Պանք տը Ֆրանսը արգիլէ ոսկիի արտածումը։

Ամէն պարագայի մէջ, Փարիզի ձեռնհաս շրջանակները կը հաւաստեն թէ ֆրանսական դրամը ամուր է եւ երբեք չպիտի ազդուի ամերիկեան բաղաքականութենէն, որ ներքին խնդիր է։ Այս չի նշանակեր թէ կառավարութիւնը ուշադրութեամբ չպիտի հետեւի կացութեան ելեւէջներուն, համապատասխան միջոցները ձեռք առնելու համար։

Լոնտոնի մէջ մեծ գործառնութիւններ եղան երբ սահմանուեցաւ տոլարին նոր գինը։ Մեծ իրարանցում կը տիրէր սակարանին մէջ։

Հայրենակցութենէ կը դարձի բազմաթիւ

ՀԱՅԵՐ ԵՒ ՀՐԵԱՆԵՐ

« Մթլիյէթ »ի մէջ կը կարդանք (28 յունուար)·— Գործավարներու խորհուրդին որոշումով հայրենակցութենէ դադրեցուցուած են 230 հոգի որոնք ազգ· պայքարին չեն մասնակցած եւ երկիր չեն վերադարձած։ Ներքին գործավարութենէն կուսակալութեան հաղորդուած են ասոնց անունները, որպէսզի տեղի չտրուի ասոնց Թրքական իրաւունքներէ օգտուելու եւ ազգ· սահմաններու մէջ մտնելուն։ Ասոնց մեծ մասը Հայեր եւ մէկ մասն ալ Հրեաներ են։

Կացութիւնը Սուրիոյ մէջ

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ մարզպան Պ·ոը Մարքէլ Փարիզ մեկնումէն առաջ կարգ մը կարգադրութիւններ պիտի ընէ, Սուրիական կառավարութիւնը աւելի զօրացնելու համար, որովհետեւ ներկայ դահլիճը տկար է։

Կը կարծուի թէ Բանի մը նոր ուժեր պիտի աւելցուին արդի դահլիճին վր-

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ· Էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Ի՞ՆՉ Ս'ՊՂԱՏՑԱՎ ՀԻ ԳՈՒՅՔԱՅԻՆ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԵԶ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ՀԱՐՅՈՒՐԱՎՈՐ ՀԱՐՑԵՐԸ ԵՎ ՄԵՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ

Ընկեր Ստալինի հարցազրույցը ամերիկյան առաջին բանվորական պատվիրակության հետ, որ ներկայացրեց Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների բանվոր դասակարգի ամենալայն շրջանների զգացմունքները Խորհրդային Միության նկատմամբ, ամերիկյան ժողովրդի համակրանքը մեր հանդեպ, ամերիկյան ժողովրդի ցանկությունը՝ ամրապնդելու ամերիկա-խորհրդային բարեկամությունը, ամերիկյան ժողովրդի ցանկությունը՝ ամրապնդելու խաղաղությունը աշխարհում

ՕՐԱԿԱՆ ԽՈՍՔԻ ՀԱՐԳ

Օրական խնայելն է

«ՅՈՒՆԱՔ»-Ի ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԻ ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ

Ուրախ է ամեն մարդ, երբ նրա ձեռքերը գործ են գտնում, երբ նա կարող է աշխատել, ստեղծել, ինչ-որ բան արարել։ Ուրախ է նաև այն մարդը, որ ունի ընտանիք, որ ունի երեխաներ, որոնց համար աշխատում է, որոնց համար ապրում է։ Ուրախ է նաև այն մարդը, որ ունի հարազատներ, որոնց համար աշխատում է, որոնց համար ապրում է։ Ուրախ է նաև այն մարդը, որ ունի ընկերներ, որոնց համար աշխատում է, որոնց համար ապրում է։ Ուրախ է նաև այն մարդը, որ ունի հայրենիք, որի համար աշխատում է, որի համար ապրում է։

Ուրախ է ամեն մարդ, որ ունի այդ ամենը։ Ուրախ է նաև այն մարդը, որ ունի այդ ամենը, բայց չի գիտակցում, որ ունի այդ ամենը։ Ուրախ է նաև այն մարդը, որ ունի այդ ամենը, բայց չի գիտակցում, որ ունի այդ ամենը, բայց չի գիտակցում, որ ունի այդ ամենը։

Ուրախ է նաև այն մարդը, որ ունի այդ ամենը, բայց չի գիտակցում

"ՎՈՎՍԵՓ ԵՍԱՅԻ"

(ԴԻՄՈՒՄ ԴՈՂՈՍԱՎԱԶԱԿԱՆԱՑՈՒՆ ՎՐՑՆԱՎ ԳՂՋԻՎ ՅԱՅՏՆՎԱԾ ՆԱ ՎՐԱԿԱՏՑՎԱԾՈՎ)

— «Ջեր հերը ինչպե՞ս մեռավ, ինչպե՞ս թաղեցիք ձեր մեծ հայրը», հարցուց ինձ Նիլ, երբ ես ու ինքը, ձեռք ձեռքի տված, ճամփա էինք ընկել դեպի Ղարիբ-Ղուլ, որ գտնվում է Ղարիբ-Ղուլ ու Ղալաթիայի միջև։ Նիլ իր հարցը տվեց ինձ ֆրանսերեն, որովհետև ես ֆրանսերեն էի խոսում։ Ես պատասխանեցի նրան, որ հայրս մեռավ ծերության պատճառով, ինչպես որ մեռնում են բոլոր մարդիկ։ Նիլ ասաց ինձ, որ ինքն էլ ուզում է ծերանալ, որպեսզի մեռնի։ Ես ասացի նրան, որ ինքն էլ ուզում է ծերանալ, որպեսզի մեռնի

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1934

4 Février 1934

10րդ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2415

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՐՊԷՍ ԶԻ ԱՒԵԼԻ ԼԱՒ ՃԱՆՉՆԱՆՔ

Յաճախ դիտողութիւններ կը լսենք, բերանացի թէ գրաւոր.
— Չափէն աւելի տեղ տալով քէմալական Թուրքիոյ յառաջդիմութիւններուն, լայնօրէն արձանագրելով անոնց սուտ – իրաւ նուաճումները՝ զանազան ասպարէզներու մէջ, վախ չունի՞ք որ վհատութեան մատնուին մեր արմատախիլ բազմութիւնները: Մնաց որ, Թուրքերը իրենք ալ չեն հաւատար այդ չողոքորթ հաւատքներուն: Դարձալ «Յառաջ»ն է որ կ'արձանագրէ բազմաթիւ յուսախաբութիւններ եւ վրիպումներ . . .

×

Հիմնաւո՞ր են այս դիտողութիւնները:

Երեւութապէս միայն: Նոր Թուրքիոյ մասին մեր տեսակէտը յայտնած ենք բազմաթիւ առիթներով: Յաճախ բանավէճի բռնուած ենք ընկերներու հետ ալ:

Ի՞նչ է եղած մեր տեսակէտը:

— Քէմալական յեղաշրջումը խորապէս կերպարանափոխեց Թուրքիան, անոր ներքին եւ արտաքին կեանքը: Օգնեց երիտասարդ աւիշ մը հոսեցնելու անոր երակներուն մէջ, խլամ ժողովուրդի հոգեբանութեան տեղ ներարկելով ազգի և հայրենիքի գաղափար: Որքան ալ բռնի եւ արհեստական, յախուռն եւ անբնական, այդ յեղաշրջումը խոր հետքեր պիտի ձգէ թրքական կեանքին մէջ: Կատարուած փոփոխութիւնները չեն կրնար բոլորովին անհետանալ՝ Մ. Քէմալի կամ Ըսմէթի մահով: Արդէն իսկ սերունդ պատրաստուած է. սերունդ մը որ իր ներշնչումն ստացաւ «Ժէօն Թիւրք»երէն, խմորուեցաւ 1908ի Օսմ. սահմանադրութեան շրջանին, եւ իր վերջնական դիմագիծն ստացաւ քէմալական յեղաշրջումով, Փոքր Ասիոյ յաղթանակէն յետոյ:

Եթէ համաձայն ենք այս տեսութեան, այլ եւս աւելորդ է վիճիլ թէ «Յառաջ»ը ինչո՞ւ այնքան կը զբաղի թրքական անցուդարձով, նոյն իսկ յետին մանրամասնութիւններով:

Եթէ կ'ընդունինք թէ իսկապէս բան մը փոխուած է թրքական ճակատին վրայ, ուրեմն պարտաւոր ենք օրը օրին, կարելի ուշադրութեամբ հետեւիլ կատարուած փոփոխութեանց: Երեւան հանել անոնց փուլերն ու ծալքերը, ուղղութիւնն ու բովանդակութիւնը:

Կատարելով այս ապերախտ աշխատանքը, երեւան հանած չե՞նք ըլլար անհաճոյ ճշմարտութիւններ:

Անշո՛ւշտ: Բայց, ո՞րն է թշնամին հետապնդելու լաւագոյն ձեւը.— Հին պատրանքներո՞վ սնանիլ, բանի տեղ չդնել Թուրքը կամ յաւիտենական «Լէպլէպիճի»ին տեղ դնել եւ յօրանջե՞լ, թէ իմանալ անոր յաջողութիւններն ու ձախողանքները, անոր համեմատ վարելու համար պայքարը:

Յեղափոխական միտքը պիտի ընտրէ վերջին ճամբան: Եւ մենք այդ ճամբուն է որ կը հետեւինք, արձանագրելով լեղի ճշմարտութիւնները: Ի հարկէ, քար դրած մեր սրտին վրայ:

Այնքան վրիպումներէ եւ փլուզումներէ յետոյ, ո՞վ պիտի կրնար ժխտել թէ պատրանքներն ալ ահաւոր դեր կատարեցին մեր դժբախտութեանց մէջ . . .

Պատրանքները կ'առաջնորդեն ծուլութեան եւ քարացման, այլ եւ ճակատագրականութեան:

Արդ, թշնամին ինք եթէ բոլորովին չէ թօթափած «իշալլահ – մաշալլահ»ի քաղաքականութիւնը, գոնէ կը ցուցնէ զօրաւոր ձգտում՝ թօթափելու զայն, այսպէս կամ այնպէս նորոգուելու, վերակազմուելու եւ ասպարէզ կարդալու:

Այս անժխտելի եւ ակներեւ իրականութեան հանդէպ, մեր ճիգը պիտի ըլլայ ո՛ր եւ է բան բախտին չձգել: Ապացուցանել թէ արթուն ենք եւ պատրաստ:

Այդ աշխատանքին մաս կը կազմէ Թուրքիոյ ճանաչման փորձը, լուրով, յօդուածով թէ ուսումնասիրութեամբ:

Աւելի քան անհրաժեշտ է չորս աչքով հետեւիլ Թուրքիոյ կեանքին, անոր բոլոր երեսներուն, եթէ կ'ուզենք գիտակցօրէն վարել մեր դատը, եւ լարուիլ, վերանորոգուիլ մեր կարգին:

Այս աշխատանքը կատարած ատեն, անշուշտ սխալ է գլորիլ միւս ծայրայեղութեան մէջ, կարծելով թէ քէմալապետութիւնը առած – քալած է, եւ մեզի կը մնայ միայն հառաչել եւ ակռայ կճրտել:

Ո՛չ. հակառակ այնքան շողոքորթ հաւատքներու, նոր Թուրքիան ալ չէ հասած իր իտէալին:

Քէմալական Թուրքիան ալ ունի բազմաթիւ հոգեր, որոնք տեւական մղձաւանջի մը պէս կը խանգարեն իր քունը: Ան ալ, ինչպէս երէկ, սուլթանականը, բազմաթիւ փուշեր կը տեսնէ իր չահած դափնիներուն մէջ, եւ ի զուր կը ճգնի անհետացնել զանոնք:

Մնաց որ, Թուրքիոյ մասին եղած որ եւ է հրապարակութեան առթիւ, մեր աշխատակիցները միշտ ալ կը կատարեն վերլուծումներ, կը յիշեն աղբիւրները եւ կը զատեն սուտն ու իրաւը, որպէս զի թիւրիմացութիւններ չծագին:

Իսկ թէ այս բոլորը կրնան վհատութիւն պատճառել,— իր կարգին թիւրիմացութիւն մըն է:

Բոլոր երեսներով, յետին մանրամասնութիւններով ճանչնալ թշնամին եւ լսել անոր յաջողութիւնները՝ եթէ կը նշանակէ ընկճուիլ կամ ընկրկիլ, ուրեմն մենք պէտք է խաչ քաշենք մեր դատին վրայ:

Այդպիսի տկարամտութիւն՝ ոչ իսկ Թուրքը պիտի կրնար վերագրել մեր տարագիր բազմութիւններուն:

Ընդհակառակն, իր քունը խանգարողներուն մէջ, առաջին տեղը կը գրաւեն այդ բազմութիւնները, իբրեւ ժառանգորդները անվրիպելի հատուցման:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՇԱՐԺԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ԱՆՍՈՎՈՐ ԱՄԱՅՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Երէկ ալ շարունակուեցաւ Փարիզի շարժավարներուն գործադուլը, աւելի տարածուելով: Առջի օր, քանի հազար «թաքսի»ներէն հազիւ 200ը բանեցան: Գործադուլին կազմակերպիչները թոյլ չէին տար որ կառքերը դուրս հանուին կառատուններէն: Միեւնոյն օրը երեք ժողովներ գումարուած էին, ընդհանուր գործադուլ հռչակելով: Իրազեկներու հաշիւով, 25,000 շարժավարներ կը մասնակցին գործադուլին, անշարժութեան դատապարտելով 18,000 թաքսիներ: Կազմակերպիչները որոշած են գործադուլը շարունակել մինչեւ որ կառավարութիւնը գոհացում տայ իրենց պահանջներուն: Երէկ հարիւրին 95 կը հաշուէին գործադուլին մասնակցողներու թիւը: Բոլոր պողոտաները ամայացած էին, այնպէս որ հանրակառքերը եւ անհատական կառքերը կրնային արագօրէն սուրալ: Գործադուլին պատճառով չափազանց խճողուած էին ստոր – երկրեայ երկաթուղին եւ հանրակառքերը:

Թէ առջի օր եւ թէ երէկ ոստիկանութիւնը բռնած էր գլխաւոր պողոտաները, որպէս զի անկարգութիւններ չպատահին: Տեղ տեղ կազոլին բաժնող պաշտօնեաներ ալ միացած էին գործադուլին, եւ տախտակներ կախած էին հետեւեալ արձանագրութեամբ.— «Կազոլին կը ծախենք լիտրը 2.60էն, որուն 1.59ը տուրք է»: Անտանելի կացութեան մը մատնուած էին շոգեկառքի կայարանները, ուր հազարաւոր ճամբորդներ կապոցներով բեռնաւորուած՝ ի զուր կը սպասէին թաքսիներու: Բեռնակիրները հազիւ կը հասնէին պահանջին: Շատերը ստիպուեցան կայարան ձգել իրենց բեռները կամ հեռախօսով օգնութեան կանչել պանդոկապետները, որպէս զի բեռնակիր ղրկեն:

Աշխատանքի սակարանին մէջ գումարուած ժողովներուն իւրաքանչիւր անգամ կը մասնակցէին 8000 հոգի:

Հակառակ բոլոր զգուշութեանց, դէպքեր ալ պատահեցան: Ուրբաթ առտու շարժավար մը տեսնելով որ թաքսի մը կը բանի, մէջն ալ ճամբորդ մը, քար մը նետեց, վիրաւորելով իր արհեստակիցը: Երեւան եկաւ որ խեղճ մարդը հիւանդանոց կը փոխադրէր իր հիւանդ տղան:

Իւրաքանչիւր ժողովէ յետոյ, շարժավարները փողոցին մէջ կը դիմաւորէին ոստիկաններու կողմէ, որոնք դիրք բռնած էին, թափորները արգիլելու համար:

Բազմաթիւ ցուցարարներ ձերբակալուեցան, բայց յետոյ արձակուեցան: Շարժավարները կ'ըսեն թէ համայնավարները դեր չունին իրենց որոշման մէջ, այլ առիթէն կ'օգտուին իրենց շարքերը խառնելու համար:

*** Նիւ Եորքի շարժավարներն ալ գործադուլ հռչակած են, տարբեր պատճառներով: Առջի օր 10,000 շարժավարներ թափոր մը կազմեցին քաղաքին պողոտաներուն վրայ: Անոնք ալ տուրքի խնդիր մը ունին:

Ծանր կացութիւն Աւստրիոյ մէջ

60,000 ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐ ՎԻԷՆՆԱ ԿԸ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒԻՆ

Աւստրիական կառավարութիւնը ուրբաթ օր ստացաւ Գերմանիոյ պատասխանը՝ իր ներկայացուցած բողոքներուն առթիւ: Պատասխանը շատ չոր է եւ պարզապէս կը մերժէ եղած վերագրումները: Այս պատասխանը անգոհացուցիչ գտնելով, աւստրիական կառավարութիւնը կը խորհի դիմել Ազգերու Դաշնակցութեան: Միեւնոյն ատեն արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է, երկրին պաշտպանութեան համար:

Ուրբաթ օր 60,000 գիւղացիներ Վիէննա հասան Ստորին Աւստրիայէն, 80 մասնաւոր կառախումբերով եւ թափօր կազմեցին փողոցներուն մէջ: Առջեւէն կ'երթային աւելի քան 80 նուագախումբեր: Քաղաքին բնակիչները փողոց թափած էին, մինչ թափորը կը յառաջանար դէպի վարչապետութեան պաշտօնատունը: Ներկայ էին նաեւ օտար դեսպանները: Ցուցարարները բազմաթիւ դրօշակներ ունէին, հետեւեալ արձանագրութիւններով.— « Աւստրիան Աւստրիացիներուն »· « Աւստրիան ամէն բանէ վեր »· « Կեցցէ՜ անկախ Աւստրիան »· « Կեցցէ՜ հայրենասէր քանուոր »· «մի՛ դպչիք աւստրիական հայրենիքին »· « կեցցէ՜ նախահայրերու ձայնը »:

Թափորը դէպի կայարան գացած ատեն, այնքան բազմացած էր որ, հարիւր հազարի կը հասնէր:

Կէս օրին ժամադրավայրը հասաւ վարչապետը, կառավարութեան անդամներուն հետ: Ամէնէն առաջ խօսք առաւ Ստորին Աւստրիոյ կառավարիչը, որ շեշտեց.

— « Ստորին Աւստրիոյ գիւղացիները մէկ մարդու պէս ոտքի ելան ըսելու համար կեռ խաչի դաւաճաններուն (կ'ակնարկէ հիթլէրականներուն).— «Թոյլ չպիտի տանք որ աւելի յառաջ երթաք »: Կ'ուզէինք որ վարչապետ Հիթլէր տեսնէր այս հարիւր հազար Աւստրիացիներու հայրենասիրական խանդավառութիւնը: Մենք թոյլ չպիտի տանք որ կեռ խաչը ծածանի Աւստրիոյ խորհրդարանին կամ կառավարութեան պալատին վրայ: Մենք խաղաղասէր ժողովուրդ ենք եւ ոչ թէ պատերազմ կ'ուզենք, այլ անկախութիւն եւ աշխատանք»:

Յետոյ երկար ճառ մը խօսեցաւ վարչապետը, Պ. Տոլֆուս, պարզելով աւստրօ-գերման վէճին ծալքերը: Յիշեց Աւստրիոյ դէմ արտասանուած ատելավառ բանախօսութիւնները, զէնքերու առաքումը, սարքուած ահաբեկումները եւայլն: « Կատարեալ հանդարտութեամբ խնդրեցինք գերմանական կառավարութենէն որ վերջ տայ այս վիճակին, բայց յուսախաբ եղանք եւ մեր վերջին փորձն ալ ձախողեցաւ: Վստահ՝ մեր իրաւունքին վրայ, պիտի շարունակենք կատարել մեր պարտականութիւնը, պիտի կռուինք Աւստրիոյ պատիւին եւ ազատութեան համար: Մենք գերման ժողովուրդ մըն ենք, բայց գերմանականութիւնը կ'ըմբռնենք ազգային-ընկերվարութենէն (հիթլէրականութիւն) տարբեր ձեւով: Մենք հակագերմանական կը համարենք որ եւ է ոտնձգութիւն: Մենք կրնանք մեր հայրենիքին տալ նոր ձեւեր, բայց աւստրիական ձեւեր »:

ՀՐԴԵՀ ՊՈԼՍՈՅ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՄԷՋ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ երեքշաբթի օր հրդեհի սկզբնաւորութիւն մը տեղի ունեցաւ Պոլսոյ անգլիական դեսպանատան մէկ յարկին մէջ: Թուրք հրշէջները ծխարգել դիմակներ անցընելով, քանդեցին բռնկած տախտակամածը եւ մարեցին հրդեհը: Վնասը աննշան է:

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉ ՄԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆԷ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ ՓՈՐԱԳՐԻՉ ՄԸ

ՍՊԱՆԻՉԸ ՍԻՐԱՀԱՐԱԾ ԷՐ ԶՈՀԻՆ ՔՐՈՋԸ

Ուրբաթ օր Ակադեմի Ժիւլիանի մէջ երիտասարդ հայ նկարիչ մը, Գրիգոր Պետիկեան, սպաննեց փորագրիչ Սարգիս Նալպանտեանը:

Կէս օր էր եւ ակադեմիայէն աշակերտները կարգի կը դնէին իրենց գործերը, երբ վէճ մը ծագեցաւ երկու հայ երիտասարդներուն միջեւ: Գրիգոր (25 տարեկան) հինգ տարիէ ի վեր կը հետեւի նկարչութեան դասընթացքին, իսկ Սարգիս որ փորագրիչի խանութ մը ունի, հինգ ամիսէ ի վեր: Վէճը անկարեւոր կ'երեւար, երբ յանկարծ երկու երիտասարդները իրարու վրայ խոյացան: Սարգիս փակած էր Գրիգորի կոկորդին եւ կը սպառնար խեղդել: Գրիգոր սուր գործիք մը առնելով, մխեց Սարգիսի սրտին: Մահը վայրկենական եղաւ: Մարդասպանը ձերբակալուելով, յայտարարեց թէ քանի մը տարիէ ի վեր կը ճանչնար Նալպանտեանը: Շատ լաւ բարեկամներ էին մինչեւ մէկ տարի առաջ, երբ նկարիչը սիրահարեցաւ փորագրիչին քրոջը: Այս վերջինն ալ իր կարգին կը սիրէր երիտասարդը, բայց եղբայրը հակառակ էր եւ միշտ կը նախատէր Գրիգորը իբրեւ աղքատ եւ անպէտ մարդ: Բարեկամներ ալ խօսք կը խառնէին երկու երիտասարդներուն միջեւ: Նոյնիսկ Գրիգորին պատմեր էին թէ Սարգիսը պիտի սպաննէ զինքը:

— Սարգիսը իմ բարեկամս էր, ըսաւ Գրիգոր հարցաքննիչ դատաւորին եւ իր տան մէջ ընդունեց զիս: Այնտեղ հանդիպեցայ իր քրոջը, Վերժինի (22 տարեկան) եւ սիրեցի: Ան ալ զիս կը սիրէր: Բայց Սարգիսը կ'ըսէր թէ աղքատ եմ եւ չեմ կրնար ամուսնանալ: «Իսկ եթէ անոր այցելես առանց ամուսնանալու, կ'անպատուես թէ քոյրս եւ թէ մեր ընտանիքը: Ես չեմ կրնար հանդուրժել այդպիսի բանի մը»: Եւ սկսանք ատել իրար: Սարգիս կը սպառնար սպաննել զիս, եթէ չրաժնուէի քրոջմէն: Քիչ առաջ վրաս յարձակեցաւ սպաննելու մտքով, եւ ես ինքզինքս պաշտպանեցի:

Կը պատմուի թէ՝ հակառակ Սարգիսի արգելքին, Գրիգոր չորեքշաբթի գիշեր տեսնուած է քրոջը հետ: Սարգիս կասկածելով, կը ճամբէ քոյրը, որ կ'երթայ իր սիրականին կը պատմէ վիճը եւ երկուքը մէկ կ'որոշեն նշանուիլ եւ ամուսնանալ: Գրիգոր բացատրութիւն պահանջած ըլլալով Սարգիսէն, վէճը կը յանգի կռիւի:

Գրիգորին բարեկամները կ'ըսեն թէ շատ պարկեշտ եւ արի տղայ մըն է, թէեւ աղքատ: Բարերար մը կը հոգար իր դպրոցին ծախքը: Նալպանտեան ալ պարկեշտ երիտասարդ մըն էր եւ քիչ շատ բարեկեցիկ, քիչ մը դաժան, բայց չիտակ: Երկուքն ալ Թուրքիայէն եկած են: (Գրիգոր ծնած է Էնկիւրի եւ հինգ վեց տարի առաջ Փարիզ եկած՝ Սուրիայէն):

Պալքանեան նոր Խորհրդաժողովը

Յունաստանի, Ռումանիոյ, Եուկոսլավիոյ եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարները փետրուար 2ին հաւաքուեցան Պելկրատի մէջ, խորհրդակցելու համար Պալքանեան ուխտի մասին: Այս առթիւ, Ռումանիոյ արտաքին նախարարը մասնաւոր ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Աղեքսանդր թագաւորին կողմէ: Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կուտան այս ունկնդրութեան: Լուրջ յոյսեր դրուած են թագաւորին միջամտութեան վրայ, ի նպաստ Պալքանեան ուխտին իրականացման: Այժմ բոլորին ուշադրութիւնը կեդրոնացած է բանակցութեանց վրայ եւ մամուլը, որ մինչեւ հիմա վերապահ էր, լայնօրէն կը զբաղի մէջտեղ դրուած հարցերով: « Փրավտա » խմբագրականով մը կը շեշտէ թէ ծրագրուած ուխտը լաւագոյն գրաւականն է պալքանեան ժողովուրդներու անկախութեան համար եւ բաց կը մնայ բոլոր պալքանեան երկիրներուն համար, մէջն ըլլալով Ալպանիան եւ Պուլկարիան: Այս ուխտը չափազանց կարեւոր կը նկատուի ոչ միայն Պալքանեան պետութեանց, այլեւ Եւրոպայի համար, որովհետեւ ճամբան կը հարթէ միջազգային նոր գործակցութեանց համար:

*** Վէնիզէլոս թելադրած է ելք մը գտնել, որպէս զի Պուլկարիան ալ մասնակցի ուխտին: Պուլկարիոյ վարչապետը այս մասին զեկոյց մը տուաւ խորհրդարանի արտաքին գործերու յանձնաժողովին: Այս առթիւ յայտարարեց թէ Պուլկարիա չի կրնար Նէօյիի նոր դաշնագիր մը ստորագրել, եւ թէ բոլոր կուսակցութիւնները համաձայն են կառավարութեան բռնած ընթացքին:

Թղթատարական համագումար Գահիրէի մէջ

Փետրուար 1ին Գահիրէի մէջ բացուեցաւ միջազգային թղթատարական համագումարը: Ֆուատ թագաւորը հիւանդ ըլլալով, փոխանորդաբար նախագահեց գահաժառանգը: Համագումարին կը մասնակցին 70 պետութիւններ: Օրակարգը այնքան խճողուած է որ, ժողովը առնուազն հինգշաբթի պիտի տեւէ:

Սթավիսքիի գործին քննութիւնը Փարիզ պիտի փոխադրուի

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Սթավիսքիի գործին ամբողջ թղթածրարը պիտի փոխադրուի Փարիզ, քննուելու համար Սէնի ընդհ. դատախազութեան կողմէ:

Առաջին անգամ Փօյի դատախազութիւնը զգացուցած էր այս անհրաժեշտութիւնը: Այս առթիւ Սէնի ընդհ. դատախազութիւնը խորհրդակցեցաւ դատական նախարարին հետ, եւ համաձայնութիւն գոյացաւ թէ կարելի չէ գործը ամբողջովին լուսաբանել Պայոնի մէջ:

Մինչ այս մինչ այն, քննութիւնները կը շարունակուին ամէն կողմ:

Երեքշաբթի օր պաշտօնապէս երեսփ. ժողովին պիտի ներկայացուի քննիչ յանձնաժողով մը կազմելու առաջարկը: Անդամները պիտի ընտրուին բոլոր խմբակցութիւններէն, հինգ օրուան մէջ:

Երէկ նախարարական խորհուրդը քննեց վարչական փոփոխութեանց խնդիրը, որուն վերջնական ծրագիրը պատրաստ պիտի ըլլայ երեքշաբթի օր: Կ'ըսուի թէ շատերու կարգին պաշտօնէ պիտի ենթարկուին ներքին գործերու նախարարութեան մէկ բարձր պաշտօնատարը եւ երկու դատաւորներ: Միեւնոյն ատեն, պիտի առաջարկուի խորհրդարանական ազատութենէ զրկել հինգ երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ:

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Մուտքի տերևներ, պատկեր, որոնց վրա ներկայացված է Հայաստանի քարտեզը, ինչպես նաև Հայաստանի զինանշանը։ Ներքևում՝ ամրագրված ժապավենի վրա, գրված է «Հայաստան»։ Ներքևի աջ անկյունում՝ ամրագրված ժապավենի վրա, գրված է «1918»։

Ներքևի ձախ անկյունում՝ ամրագրված ժապավենի վրա, գրված է «1968

ՕԳՈՍՏՈՍ Ա Գ Ղ Ա Ի

— Ինչպիսի՞ օրեր ենք ապրում, Ագաղ։ Ամեն օր մի նոր բան։ Ամեն օր մի նոր հարված։ Ամեն օր մի նոր հարված մեր ազգային ինքնագիտակցության, մեր ազգային արժանապատվության։ Ամեն օր մի նոր հարված մեր ազգային գոյության։ Ամեն օր մի նոր հարված մեր ազգային ապագայի հանդեպ հավատին։ Ամեն օր մի նոր հարված մեր ազգային ոգուն։ Ամեն օր մի նոր հարված մեր ազգային հպարտության։ Ամեն օր մի նոր հարված մեր ազգային ինքնասիրության։ Ամեն օր մի նոր հարված մեր ազգային ինքնավստահ

Ամերիկայի դրամական խոպոպականութիւնը

Տոլարին նոր արժէքը եւ ոսկիի գնման համար սահմանուած գինը տակն ու վրայ րրին Լոնտոնի հրապարակը: Փետրուար 2ին ոսկիի գինը մէկ անգամէն չորս շիլին բարձրացաւ, հասնելով 139 շիլինի (մէկ ունկիա): Այս գնով 4,200,-000տոլարի ոսկի գնուեցաւ «անձանօթ»ի մը համար, ինչ որ կը նշանակէ Ամերիկա: Միեւնոյն ատեն տոլարը բարձրացաւ, իսկ անգլիականը իջաւ 77 ֆրանքի: Կ'րսուի թէ Լոնտոնի մէջ ծախուած ոսկիին մեծ մասը գնուած էր Փարիզէն:

⁂ Ուշադիմկրըննէն կը հետագրեն թէ ծերակոյտը օրինագիծ մը բուէարկեց, որուն համաձայն ամերիկեան հրապարակը կը փակուի այն երկիրներուն առջեւ որոնք չեն վճարած իրենց պարտքերը: Այս օրէնքէն պիտի վնասուին 18 պետութիւններ, որոնց գլուխը կը գտնուին Ֆրանսան: Ասոնց արժեթուղթերը չպիտի ընդունուին ծախուիլ ամերիկեան սակարանները մէջ:

Աբէլի քանւտարկեալներ առձակուած

Աբէնեմէն կը գրեն մեզի յունուար 29 թուականով.— *Անպարտ արձակուեցան ուսուցիչ Մանուկ Մանուկեան եւ Յաչիկ Կարապետեան, որոնք բանտարկուած էին մատնանչումով, Ս. Գրյրճեանի սպանութեան առթիւ: Բանտը կը մնայ միայն Նիկոլ Նիկողոսեան որ պիտի դատուի: Վերջին պահուն կրկին ձերբակալուեցան Քոքինիոյ տղաքներէն հինգ հոգի, որոնք անդամ մը հարցաքննուած եւ ազատ արձակուած էին: Այս բոլոր գործողութիւնները հետեւանք են ցուցմունքներու: Արդարութիւնը չուտով երեւան կ'ելլէ:*

«ԱԱՌԱՋ»Ի ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԱԽՈՂՔ
ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«ԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ ԳՆԱԾ Է ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԵՐԵՔ ՏՈՄՍԵՐԸ, ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

8րդ շաբս թիւ	*04,738*	*շարք*	**R.**
- - -	*53,171*	-	**U.**
- - -	*75,619*	-	**V.**

Շահելու պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿՏՍԸ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ անոնց որ.—

1. ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ կը գրուին, փետրուար 6էն մինչեւ վիճակահանութեան օրը, ԿԱՆԽԻԿ Վ.ՃԱՐԵԼՈՎ:

2. ԿԸ ՆՈՐԵԳԵՆ իրենց բաժանորդագրութիւնը, ԿԱՆԽԻԿ Վ.ՃԱՐԵԼՈՎ:

3. ինչպէս եւ այն ՏԱՐԵԿԱՆ եւ Վ.ԵՑԱՄՍԵԱՑ բաժանորդներուն որոնք մասնակցեցան «ՑԱՌԱՋ»ի առաջին վիճակախաղին, ԿԱՆԽԻԿ Վ.ՃԱՐԵԼՈՎ: (եռամսեայ բաժանորդներէն կ'օգտուին անոնք որ նոր ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ մը կը վճարեն):

Հաշխումը պիտի ըլլայ հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	50%
Վ.ԵՑԱՄՍԵԱՑ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30%
ԵՌԱՄՍԵԱՑ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	20%

Իսկ 9րդ շերտէն գնած ենք հետեւեալ տոմսերը, ԱՅՆ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՈՐ ԱՄԷՆ ՕՐ ՁԵՌՔԷ ԿԸ ԳՆԵՆ:

9րդ շաբս թիւ	*28,474*	*շարք*	**Y.**
- - -	*54,726*	-	**X.**
- - -	*81,172*	-	**R.**

Այս թիւերն ալ շահած պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿՏՍԸ պիտի բաժնուի բոլոր այն ընթերցողներուն որոնք վարչութեան կը ներկայացնեն ՑԻՍՈՒՆ ՑԱՋՈՐԴԱԿԱՆ ԿՏՐՕՆՆԵՐ, սկսելով 1934 փետրուար 6էն:

Կտրօնները ամէն օր պիտի հրատարակուին Գ. էջի թերթօճին տակը, ԹԻՒՈՎ ԵՒ ԹՈՒԱԿԱՆՈՎ:

Ց.

Գահատ

Հ. Դ.

Լիոնի ընկերական ընդհանուր ժողովը այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին 14, rue François Garcin, ներկայ կ'ըլլայ ընկեր Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ:

ՄԱՐՍԷՑԻ «Ազիւր Մերոք» ենթակոմիտէի ժողովը այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՑԵՐԵԿՈՑԹ _ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆի Հ.Ց.Դ. ԱՐՇԻԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ կողմէ

Այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն մինչեւ կէս գիշեր

MAISON VERONի սրահին մէջ, **150 Route d'Orléans, Bagneux**

Արտասահմանի, երգ, հայկական եւ կովկասեան պարեր

կը ներկայացուի «*ես մնաս*» (*գաւեշտ*)

ՀԱՅ ՍԱՓՐԻԶՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ 18 ՄԱՐՏ 1934 ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

SYNDICAT de l'ÉPICERIE FRANCAISEԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

12, rue Renard Métro: Hôtel de Ville

Մանրամասնութիւնները մոտ օրէն: կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ Թուականը:

Յոթնեան Վահան Թէֆէեանի

Վահան Թէֆէեանի քառասնամեայ գրական գործունէութեան յոբելեանի հանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 10ի Շաբաթ իրիկունը, ժամը 8.30ին, Մալ Կավոյի մեծ սրահին մէջ, 47 Բիւ Լա Պոէսի, նախագահութեամբ Պ. Լեւոն Կիւմիւշկէրտանի:

Յոբելեարին գրական գործունէութեան մասին կը խօսին Պ. Պ. Լեւոն Բաշալեան, Արշակ Զօպանեան եւ Գեղամ Ֆէնէրճեան:

Դեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Օր.ներ՝ Մարգարիտ Բաբայեան, Հայկանուշ Թորոսեան (Երգ), Թոպինա Ալիքսանեան (Արտասանութիւն), Պարոններ՝ Ա. Շահխաթունի (Արտասանութիւն), Ֆիլիբ Աղազարեան (Ջութակ), Ս. Սարգիսեան (Դաշնակ) եւ Ֆրանսացի արուեստագիտուհիներէ բաղկացած քառաթիւր մը:

Պիտի երգուին Վ. Թէֆէեանի չորս քերթուածներ, Պ. Պ. Ա. Պարթեւեանի. Գ. Մ. Ալէմշահի եւ Շահան Պէրպէրեանի երաժշտութեամբ:

Հանդէսին մուտքը ազատ է:

կը խնդրուի կանխաւ հրաւիրատոմսեր ապահովել դիմելով հայ Թերթերու խմբագրատուները, եւ հետեւեալ հասցէներուն.—

Ալֆորվիլ՝ Պ. Գուրուեանի, *Առնուվիլ՝* Պ. Նիկողոսեանի, *Շավիլ՝* Պ. Տէր Գալուստեանի, *Պէվիլ՝* Պ. Արփիարի, *Պուա-Կոլոմպ՝* Պ. Գ. Յակոբեանի, *Սեւրան՝* Պ. Պ. Պատէմեանի, *Հրանդ Սամուէլ Գրաւուն՝ 51, Բիւ Մէռվիլօ լը Փէյնա:* Հանդէսը կը վերջանայ ժամը *11.30*ին:

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԱԺ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իգմիրի ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինեմային ճիշտ քովը)

Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ:

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն., դիմել **13** ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի *13 rue Pierre Curie*, K. *Bicêtre*. *Metro: Porte d'Italie.*

ՀԱՑ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Maison Heratchian բացած է 19 rue Bleu, մէթրօ Cadet, մանուածքուղ մը, ուր կը ծախուին մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ ամէն տեսակի արեւելեան եւ ֆրանսական նպարեղէններ պալքան քաշքաւալ, ճերմակ պանիր, յունական եւ պոլսոյ ձիթապտուղ. THE HERATCH. եւայլն.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻԻՆ

կարող դերձակուհի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, **12 rue Saint Sulpice**. *Փարիզ. Մէթրօ՝* **Odeon**. *կը կարէ ամենավերջին նորաձեւութիւն Թուալով* Manteau, Robe de Soir, Robe de Mariage եւ Robe d'Après midi:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ԿՐԻԶԻ ՊԱՏՃԱՌԱԻ

Կարող գիտցողներու դիւրութեան համար, եթէ կը փափաքին, կերպասը կը կարէ իրենց վրայ յարմար գնով: Կ'ընդունի Կիրակի եւ շաբթուայ բոլոր օրերը: Գիշերներն եւս կարելի է: Կը ղրկենք վերջին նորաձեւութեան Թուալներ օտար երկիրներ բնակողներուն:

ՄԻՍԱՔ ՂԱՁԱՐԵԱՆ

(Dr. ès Sciences)

5, ru Pergolèse (Փէրկոլէզ), Փարիզ (16)

Մէթրօ՝ Etoile, Obligado, Maillot. Հեռ. **Kléber** *78-21*

Դիմեցէք՝ ձեր շահերու պաշտպանութեան, իրաւական եւ վարչական խորհուրդներու, համուանութեան եւ ամուսնալուծման, նաթիւրալիզասիոնի, Ամերիկա մեկնելու, Թալգամանութիւններու, փոխադրութեան, կալուածական գործողութիւններու եւլն.ի համար ամէն օր ժամը 10—12 եւ 17—19. Կիրակի օրեր ժամը 10—12:

ՅԱԼԽՈՒԻ Լ *կրընդունի Քառասնորդ Թաղին մէջ, բանուկ պողոտայի մը վրայ, նպարավաճառի խանութ մը: Վարձք երեք հազար ֆրանք, եւ 13 տասրուան* **bail**: *Ամսական առեւտրականը գործառնութիւնն է շուրջ 22—25,000 ֆրանք: Գինն է 50,000 ֆրանք: Դեղեցիկ դիրք, շահաւէտ եւ կենդանի առեւտուր: Օգտուեցէք այս բացառիկ առիթէն: Դիմել՝ Վ. Հ.ի 17, rue Damesme, Paris (13).*

Հայերու ժառանգորդարդը

Ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ **Danton 52—75**

Արեւելեան եւ Եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՖՕԹՕ ԱՐԱՔԻ, 9 Rue Papillon, Paris
Métro Cadet Tél. Prov. 49-34

Մանուկներու օրուան ճանդէսի խմբանկարները կը ծախուին մեզ մօտ:

ՀԱՆՐԱԳԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԱԼԼԵԱՆ *(Դերմերիզ)*

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենալաւ պայմաններով: Փողոցի արկածի դատերու մասնագէտ, առանց կանխավճարի: Ընդունելութիւն: Առաւօտ ժամը 9էն 10.30: Իրիկուն ժամը 2էն 3, եւ 7էն 8.30:

Հասցէ՝ **35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes**

ԵՓՐԱՏ *նուագախումբ*

Եթէ կ'ուզէք ձեր հանդիսները հաճելի դարձնել, դիմեցէք «ԵՓՐԱՏ» նուագախումբին որ կը նուագէ հայկական, եւրոպական, կովկասեան եւ արեւելեան եղանակներ, մասնաւորապէս Թանկ արժանիին:

Նուագախումբը ունի իր մասնաւոր տարազը:

Աշաձեւումի տեղի չտալու համար, ձեր կազմակերպած հանդէսի Թուականէն 15 օր առաջ դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր, ԵՓՐԱՏ նուագախումբի ղեկավար՝ Տ. ՕՆՈՍԵԱՆի, 15, rue du Pourtour, Clamart, Seine.

ՅԻՇԱՏԵՏԻ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ձէնկիլէրցիներու նորակազմ երկսեռ Հայբենակցական Միութեան ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Ալֆորվիլի Հայ Ակումբին մէջ, 1 Bld. Carnot, Կը խնդրուի բոլոր հայբենակիցներէն ներկայ գտնուիլ:

ԿԸ ՓՆՏՒԻՒԻ

— *Կը փնտռուի Տէօրթիօլցի Պ. Լեւոն Սոփոկլեան, Քէլէկեան Որբանոցի սաներէն, որ կը գտնուէր Փարիզի շրջակայքը, քայց մէկ տարիէ ի վեր իր մասին տեղեկութիւն չկայ: Կը խնդրուի իր մասին տարյդ տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել՝* Onuig Mikayélian. 2, rue dee Carmelins, Marseille:

— *Կը փնտռեմ եղբօր աղջիկ Աֆիոն-Գարահիսարցի Տիկ. Աննիկ (Ծննալ Ապրօեան), հօր անուն՝ Ղազարոս, մօր անուն՝ Մարիամ: Իմ քէն հիւանդապահուհի էր: Տասը տարի առաջ ամուսնացած է Նիւ Եորքի մէջ եւ իրմէ տեղեկութիւն չկայ: Լսող կայ մէկ հինգ տարի առաջ իր ամուսինը մեռած է: Իմացնել իր հօրաքրոջ Տիգրանուհի Ապրօեանի,* Orient Tapis, St. Jérôme, Marseille, France:

Կը խնդրուի Ամերիկահայ Թերթերէն արտատպել:

Ձեր ուզած կազմատուները

երկու երիտասարդ կազմարարներ, խոշէն եւ Արամ, որոնք վերջերս շը – քանչանի ալ արժանացան իրենց կա – շեղէն ձեռարուեստներով, կ'ընդունին ապսպրանքներ՝ գիբֆ, Թերք եւայլն կազմելու: Մատչելի պայմաններ:

Դիմել:— **21 Rue Cantin, Bécon – Courbevoie.** (Թղթատարի համար՝ Asnières):

Տրամադրելի է

Վարժուհի մը, որ կրնայ տալ նաեւ երգի դասեր ի հարկին դաշնակ կ'երթայ: Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Le Gérant: H. STEPHAN

ԵԹԷ ՀԱՑՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱԿԱՅՔԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ. —

M. M. H. Khatchadourian et Danielian *24*, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՍԵԳՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔՈՒԼԵՏԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5e) Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՄԱՄՆԱԴԻՏ ՈՍԿԻ ԲՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒՐՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՁԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը *9 - 12* եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8: կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de l'Atlas, 6

(Buttes Chaumont պարտէզին 25 մէթր հեռու)

Tél. NORD 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով, լուսաւոր, օդասուն, գեղեցիկ սենեակներ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ Belleville et Simon Bolivar, Հանրակառք՝ Թիւ 5, 26:

Օթօպիւս՝ N. BF. BN.

ԲԱՑՕՒԻԿ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՁԷՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻՒՆԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՑՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական բնտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ՁԵՐ ԳՆՈՒԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀԱՐԱՒ ԳԻՄԵՑԻՔ ՐԱՆՈՒՆ ՈՍԿԵՐԻՉ-ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՄՄԷՐԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Maison E. CHARLES

29 Rue Mathis. Paris (19)

Métro Crimée Autobus: AJ, AV, CP52, CQ50

Ամէն տեսակ գրպանի, Թեւի, պատի ոն զարդուցիչ ժամացոյցներ, գոհարեղէններ, ոնական ապառներ ՁԵՂՉՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՎ, որոնց վրայ դարձեալ 10 առ 100 բացառիկ զեղչ:

Նորոգութիւն ժամացոյցներու, շինութիւն եւ վաճառքի գոհարեղէններու խիստ չափաւոր գիներով: ԿԸ ԳՆԵՆՔ ոսկեղէններ ու Թանկագին քարեր ամենաբարձր գիներով:

Etude de Me **BERNARD WAHÉ**

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ֆաշտարար դատարան. ներու առջեւ, կուտայ **certificats de coutumes**ներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման Թերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի Ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտալյ Ֆրանս. Առողջապահ. Նախարարութենէն

85, Rue Julien Lacroix, Paris (20e)

Métro BELLEVILLE կամ **COURONNE Tél. MENIL. 45—43**

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ռ. Ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (**radiographie**), գեղ-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ուլտրակենան դարմանում (**radiothérapie profonde**), նաեւ Տիաթերմիայի բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մարմնային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ կատարեալ ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար **pneumothorax**ի գործողութիւն: Հակաշիճախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ քնաճսական Թելադրական եւ ֆրէյտեան մեթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վէներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Հատամնաբուժարանը կը դեկավարուի Փարիզի Համալսարանէն շրջանաւարտ ատամնաբոյժի մը կողմէ: Ամենալայն պայմաններ ակռաներու խնամքի եւ ոսկիկապամածներու փուլոն եւայլն.) շինութեան համար:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.28

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1934
6 Février 1934

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

10ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2414 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԱՀԱ ԹԷ Ո՛ՒՐ ԻՋԱՆ...

Հետեւեալ տողերը կ'արտատպենք «Հայրենիք»ի մէկ խմբագրականէն, (23 յունուար), առանց որ եւ է խորհրդածութեան.—

Բարքերու անօրինակ անկման այլանդակ դէպքերը օրէ օր կը շատնան ամերիկահայ գաղութի մէջ:

Հակադաշնակցական տարրերը, կատարեալ հիսթերիայով բռնուած, գրեթէ ամէն կողմ երեւան կը բերեն այնպիսի ախտաւոր հոգեբանութիւն մը, որուն նմանը հազիւ թէ որեւէ ատեն տեսնուած ըլլայ հայ ազգի նորագոյն պատմութեան մէջ:

Մեր թերթը արձանագրեց այդ ախտաւոր հոգեբանութեան արտայայտութիւնն եղող բազմաթիւ դէպքեր, որոնք մէկը միւսէն աւելի զզուելի եւ ընդվզեցուցիչ էին ու հայութեան համար ծայր աստիճան վարկաբեկիչ: Սակայն, ոչ մէկը այդ դէպքերէն այնքան գարշելի եւ ընդվզեցուցիչ է, որքան Փուլթաքէթի քանի մը ցաւագարներու ըրածը: Իրենք զիրենք ՀԱՅ ԿՈՉՈՂ ԱՅԴ ԱՆԱՆՈՒՆ ՍՐԻԿԱՆԵՐԸ ԱՆՀԱՒԱՍԱԼԻ ՎԱՍՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒՆԵՑԱԾ ԷԻՆ ԻՐԵՆՑ ՍԵՓԱԿԱՆ ԿԵՂՏՈՎ ԱՂՏՈՏԵԼՈՒ ԱԶԱՏԱՏԵՆՉ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆՆ ԵՂՈՂ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՌԱԳՈՅՆ ԴՐՕՇԱԿԸ ԵՒ ԱՅԴ ԱՂՏՈՏՈՒԱԾ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ ՈՒՂԱՐԿԵԼ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ԻՆ ԵՒ ՓՈՒԹԱՔԷԹԻ ՄԷՋ ԱՊՐՈՂ ԿԱՐԳ ՄԸ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ:

Այդ շնական դէպքէն ոչ նուազ ընդվզեցուցիչ է Պոսթընի հակադաշնակցական հոգաբարձութեան անդամներէն մէկուն անսահման անամօթութիւնը, որով ան պարծեցեր է, թէ հայկական եռագոյն դրօշակը ինք կը պահէ իր արտաքնոցին մէջ:

Կասկած չունինք, որ այս հայանուն ցաւագարներու մտքէն իսկ անցած չէ նման անարգանք մը ցոյց տալ նոյնիսկ հայ ժողովուրդի ոխերիմ թշնամի Թուրքերու դրօշակին հանդէպ:

Այդ ցաւագարները, որ այնքան սուր կերպով կ'ատեն ու կ'անարգեն հայ բիւրաւոր նահատակներու եւ մարտիկներու արիւնով ողողուած, հայ ազգի գերագոյն խոյանքներու նուիրական խորհրդանշանը եղող դրօշակը, երբեք չատեցին եւ չանարգեցին Թուրքերուն դրօշակը, թէեւ այդ դրօշակին տակ այնքա՜ն ահաւոր աւերներ գործուեցան՝ հայ ժողովուրդը բնաջնջելու համար:

ՈՒՐԻՇ ՊԺԳՈՅՆԻ ԽԱՂԵՐ

«Հայրենիք»ի յունուար 19, 20, 21 *եւ* 23 *թիւերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—*

Յունուար 14ի ցոյցը շատ ճնշող տպաւորութիւն ձգած է թէ հայ հասարակութեան եւ թէ՛ ոստիկանութեան վրայ: Վերջինները ալ կը զգան որ ցուցարարներու նպատակը չէ երբեք սպանիչները գտնել, այլ այդ սպանութիւնը քաղաքական դրամագլուխի վերածել: Այդ պատճառով ալ երկրորդ «ցոյց»ի ժամանակ բազմաթիւ ոստիկաններ կային, որոնք հարուածելով քշեցին մօտ 200 հոգիներէ բաղկացած այդ ամբոխը, որուն մեծամասնութիւնը «յեղափոխական» կիներ էին՝ տուներնին ձգած եւ փողոցները պտըտող:

Այս ցոյցէն անմիջապէս վերջ նոր հարցաքննութիւններ սկսան, որոնց մէջ նաեւ հակառակորդ բանակէն: Շատ տարօրինակ է, որ կարնեցի մեր ընկերները կանչուեցան միաժամանակ: Արդիւնք չէ՞ այդ կազմակերպուած մատնութեան: Տաքարթներէ ի վեր անոնք հանգիստ էին եւ յանկարծ ոստիկանատուն կը կանչուին: Ատոնցմէ մէկը զայրոյթով կը բողոքէ ոստիկանութեան, ուրկէ պատասխան կը ստացուի թէ «իրենք մեղաւոր չեն, ձերոնց պախանջի հիման վրայ կը կանչենք»:

Նոր հարցաքննութիւնները հիներու շարունակութիւնն են — միատեսակ հարցեր եւ միատեսակ պատասխաններ:

Այս շրջանի մէջ ալ կոմիտէական ժողովներու շարքը սկսաւ: Նիւ Եորք, Պրոնքս, Պրուքլին, Ճըրզի, Փէթըրսըն, Նիւարք, կ'ունենան իրենց ժողովները: Մեր ընկերները եկած են այն եզրակացութեան, որ հակառակորդներու նպատակն է կոտրել *Դաշնակցականներու բարոյական ուժը:*

⁂ Բոլոր հարցաքննողներու վրայ պատկեր մը զզուելի տպաւորութիւն կը ձգէ.— Ոստիկանութեան մէջ քանի մը հայ լրտեսներ միշտ կը վխտան եւ անոնց մէջ... հայ աղջիկ մը: Ցածութեան ի՛նչ աստիճանի հասած է հայ իգական սեռի այդ ներկայացուցիչը:

Հակադաշնակցական ճակատը նորէն վերսկսած է «Միացեալ ճակատ»ի վերակազմութեան: Մեզ այնպէս վստահեցուցած էին, որ այդ ճակատն արդէն կազմուած է եւ նոր կոչերու պէտք չկայ: Սակայն, յունուար 13ին նոր շրջաբերական մը ուղղուած է բոլոր Հայրենակցականներուն եւ կազմակերպութիւններուն իրենց ներկայացուցիչները ուղարկելու յունուար 18ին գումարուելիք խորհրդակցական ժողովին, որպէսզի *«Խորհրդային Հայաստանի բարեկամները եւ հակադաշնակցական բոլոր կազմակերպութիւնները* ՄԻԱՑԵԱԼ ՃԱԿԱՏՈՎ *դուրս գան անոր դէմ (Դաշնակցութեան՝* Թղթ.) *եւ Խորհրդային Հայաստանի պաշտպանութեան համար»:*

⁂ *ՊՈՍԹԸՆԻ «Թրէվլըր»ի յունուարի թիւին մէջ կը կարդանք.—* «Հայ պատուիրակութիւն մը գլխաւորութեամբ Հէրի Ի. Ճեյլեանի այսօր այցելեց կառավարիչ Իլիի բողոք մը ներկայացնելու Ղեւոնդ Արքեպիս. Դուրեանի սպանութեան առիթով, որ տեղի ունեցաւ Նիւ Եորքի մէջ: «Կառավարիչը գնահատեց անոնց վիշտն ու զգացումները, բայց յայտնեց թէ ինք ոչ եւ է բան չէր կրնար ընել այս խնդրին մէջ»:

⁂ Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Դուրեան արք.ի սպանութեան յանցանքով ձերբակալուեցաւ Օհաննէս Անդրէասեան, 42 տարեկան, որ յայտնեց թէ ինք դուրսը, եկեղեցիին մօտ կանգնած էր երբ արքեպիսկոպոսը սպաննուեցաւ: Իններորդ անձն է Միհրան Զատիկեան, որ ամբաստանուած է մարդասպանութեամբ, ըստ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի (յունուար 8):

⁂ Շրջանի պետական դատախազն իր տրամադրութեան տակ գտնուած բոլոր փաստերն ու վկայութիւնները պիտի ներկայացնէ կրանտ ժիւրիին (որ բաղկացած կ'ըլլայ 16 — 23 հոգիներէ): Անոնք պիտի ծանօթանան միայն փաստերու հետ: Պիտի հարցաքննեն ով որ ուզեն: Եւ երբ նուազագոյն 12 հոգի համաձայնին, թէ այդ փաստերու հիման վրայ կարելի է բանտարկեալները դատի տալ, հարցը կը տարուի «ճիւրի»ին, որու առջեւ տեղի կ'ունենայ դատավարութիւնը:

Կարելի է, սակայն, որ ոչ մէկ փաստ գտնեն դատելու բանտարկեալները, որով եւ բոլորովին ազատ արձակուին:

Ահա այս վճիռէն է որ շատ կը վախնան մեր հակառակորդները, որովհետեւ ատկէ վերջ քննութիւններն ու ձերբակալութիւնները այլ ուղղութեամբ կրնան տարուիլ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՉՆԵՐԸ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Պ. ՔԻԱՓ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՄԱՐՈՔ ԵՐԹԱԼ

ԵՐԿՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ ՄԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՆ

Ինչպէս գրած էինք, նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ մը գումարեց շաբաթ առտու, եւ երկուքուկէս ժամ անընդհատ խորհրդակցեցաւ վարչական փոփոխութեանց մասին: Իրիկուան թերթերը ո՛ր եւ է լուր չկրցան հրատարակել տրուած որոշումներու մասին: Միայն «Թան»ը կը հաղորդէր թէ Ոստիկանական Վերատեսուչ Պ. Քիափի պաշտօնանկութիւնը պահանջուած է եւ քանի մը ազգայնական նախարարներ սպառնացեր են հրաժարիլ, եթէ այդպիսի որոշում տրուի:

Կիրակի առտու, բոլոր թերթերը չոնգալից խորագիրներով կը հրատարակէին նախարարական խորհուրդին որոշումները:

Արդարեւ, 1. իր պաշտօնէն արձակուած եւ Մարոքի մարզպան նշանակուած է Ոստիկանութեան վերատեսուչը, որ սակայն մերժեց: Ոստիկանութեան վերատեսուչ նշանակուած է Սէն-է-Ուազի նահանգապետը, Պ. Պոնֆուա Սիպուռ, որ անմիջապէս պաշտօնին գլուխը անցաւ, գիշերն ալ այնտեղ քնանալով: Այս արագութեան շնորհիւ, նոր վերատեսուչը կրցած է ձեռք դնել բոլոր թուղթերուն վրայ:

2. Պաշտօնանկ եղած է Ապահովութեան տեսուչը, Պ. Թոմէ (որ մէկ միլիոն շահած էր ազգ. վիճակահանութենէն) եւ նշանակուած է վարիչ Քոմէտի Ֆրանսէզին, յաջորդելով Պ. Ֆապրի: Ապահովութեան տեսուչ նշանակուած է Պ. Ժէ:

3. Պաշտօնանկ եղած է հանրապետութեան ընդհ. դատախազը, Պ. Փրէսառ (նախորդ վարչապետ Պ. Շոթանի ազգականը), եւ իրեն յաջորդած է Պ. Փէյհէ:

Այս որոշումներուն վրայ, անմիջապէս իրենց հրաժարականը ներկայացուցին պատերազմական նախարարը, գնդ. Ֆապրի (որ արտաքսուած էր կուսակցութենէն) եւ ելմտական նախարարը, Պ. Փիէթրի, երկուքն ալ աջակողմեան: Հրաժարեցաւ նաեւ արհեստագիտական կրթութեան խորհրդականը, Պ. Տուսէն:

Վարչապետը պատերազմական նախարարութիւնը յանձնեց Պ. Փոլ Պոնքուրի, ինչ որ աւելի կը կատղեցնէ աջակողմեան հոսանքները, որովհետեւ անոնք երբեք չեն հանդուրժեր որ այդ փափուկ պաշտօնը յանձնուի գործօն կամ նախկին ընկերվարական մը: Ելմտական նախարար նշանակուեցաւ Պ. Մառշանտօ: Հրաժարեցաւ նաեւ Սէնի նահանգապետը, Պ. Ռընար, որուն յաջորդեց Ռոնի նահանգապետը, Պ. Վիլէ:

Ձեռնարկելով այս վարչական տնօրինութեանց, Պ. Տալատիէ գոհացում տուած կ'ըլլայ ընկերվարականներուն, հետեւաբար եւ ապահոված անոնց քուէն (100 — 130 երեսփոխան, հին թէ նոր ընկերվարական): Միեւնոյն ատեն երես դարձուցած կ'ըլլայ աջակողմեաններուն, որոնց աջակցութիւնը ապահովելու համար քանի մը նախարարութիւններ յանձնած էր:

Այսօր պիտի պարզուի կացութիւնը, երբ դահլիճը ներկայանայ երեսփ. ժողովին:

⁂ *Ճիշդ Տալատիէի պէս շարժեցաւ, 1899ին, Վալտէք Ռուսոյի դահլիճը, Փանամայիզայթակղութեան առթիւ: Ան ալ պաշտօնանկ ըրաւ ոստիկանութեան վերատեսուչը, Սէնի ընդհ. դատախազը եւ ազգային դատախազը: Միակ տարբերութիւնը այն է որ Վալտէք Ռուսօ կազմած էր զուտ ազգային դահլիճ մը, մինչդեռ Պ. Տալատիէ բացէ ի բաց կը հակի դէպի ձախ:*

⁂ *Պաշտօնական տեսակէտով, այս տնօրինութիւնները կապ չունին Սթավիսքիի գործին հետ եւ մաս կը կազմեն վարչական ընդարձակ բարենորոգման մը: Բայց ոչ մէկուն համար գաղտնիք է բուն շարժառիթը եւ ոստիկանութեան վերատեսուչը իր բաց նամակին մէջ յայտնապէս կը խօսի այդ մասին:*

Այս բոլորին մէջ ամէնէն ուշագրաւը Քոմէտի Ֆրանսէզի տնօրէնին՝ Պ. Ֆապրի պաշտօնանկութիւնն է: Պ. Ֆապր որ եւ է կապ չունի Սթավիսքիի գործին հետ, սակայն ձախակողմեան հոսանքներուն եւ մասնաւորապէս ընկերվարականներուն թշնամութիւնը շահեցաւ ներկայացնելով Շէյքսփիրի «Կորիոլան», որ կը համարուի... ֆաշական եւ հակախորհրդարանական: Հակառակորդները առանց նկատի առնելու խաղին ժամանակաշրջանը, անոր ներկայացումը ուղղակի ցոյց մը նկատեցին ներկայ վարչաձեւին դէմ:

Քիափի բաց նամակը վարչապետին

Իր «տեղափոխութեան» լուրը իմանալէ անմիջապէս յետոյ, ոստիկանութեան վերատեսուչը նամակ մը ուղղեց վարչապետին, պատճէնը հաղորդելով մամուլին: Ահաւասիկ ամփոփումը այդ նամակին.

— «Այս առտու երբ պատիւ ըրիք հեռախօսով տեղեկացնելու ձեր դիտաւորութիւնը, կոչ ուղղեցինք «լաւ քաղաքացիին եւ լաւ Ֆրանսացիին»: Ըսիք թէ իմ հեռացումս անհրաժեշտ է եւ թէ որ եւ է կապ չունի ընթացիկ գործերուն հետ: Մնաց որ, այս մասին վերահաստատած էիք ձեր նախորդին վստահութիւնը: Կարելի չեղաւ ծածկել զարմանքս: Արդարեւ, կը յիշեցնէի ձեզի թէ՝ ոչ երեք օր առաջուան իբր երկու ժամուան երկար տեսակցութեան ընթացքին, ոչ ալ ներքին նախարարին հետ եղած խօսակցութեանց միջոցին, որոնց վերջինը դեռ երէկ իրիկուն էր եւ որմէ յետոյ իր շնորհաւորութիւններն ու շնորհակալութիւնները ստացայ, չկար բան մը որ նախատեսել տար ձեր դիտաւորութիւնը: Ես աւելցուցի թէ իմ հեռացումս Փարիզէն եւ ոստիկանութեան վերատեսչութենէն — որքան ալ բարձր ըլլար նոր պաշտօնս — ցաւալի մեկնութիւն պիտի գտնէ հանրային կարծիքին կողմէ, ներկայ պարագաներուն մէջ: Ես չեմ կրնար, քաղաքական գործողութիւն մը դիւրացնելու համար — որովհետեւ տարբեր շարժառիթ չունի ձեր որոշումը — ձեզի թողել իմ անձնական համբաւս եւ այն հեղինակութիւնը զոր յաջողած եմ տալ իմ պաշտօնիս եւ տիտղոսիս: Ես հարուստ մտայ այն տունին մէջ ուրկէ հեռանալու կը ստիպէք, եւ կը մեկնիմ աղքատ: Ամբողջ տասը տարի, Ապահովութեան Տեսչութեան թէ ոստիկանական վարչութեան մէջ, ես միշտ ջերմութեամբ ծառայած եմ իմ երկրիս եւ հաւատարմութեամբ, ուղղամտութեամբ ու անձնասիրութեամբ՝ իմ մեծաւորներուս: Ես միշտ պաշտպանած եմ, եւ դեռ երէկ իսկ, ընտանեկան աւանդութեամբ եւ անձնական համոզումով, — հանրապետական կարգուսարքը ինչպէս եւ միշտ նուիրուած եմ հանրային բարեկարգութեան պահպանման, առանց վախի եւ վրիպումի, եւ — իմ կեանքիս պարծանքը պիտի ըլլայ այդ — առանց արհեստահեղութեան:

«Այն անընդունելի առաջարկը որ այնքան վեհանձնօրէն կ'ըլլայ ինծի, օրուան այս ժամուն իմ աչքիս ուրիշ իմաստ չունի եթէ ոչ անվստահութիւն: Ահա թէ ինչու պատասխանս մերժում է: Բայց այդ մերժումը որ եւ է կերպով չազդեր իմ զգացումներուս վրայ:

Վերջին անգամ մըն ալ քաղաքացիական գիտակցութեան եւ հանրապետական կարգապահութեան ապացոյց մը տալով բոլոր գործակիցներուս, կը խնդրեմ որ, ինչքան ալ խորապէս ազդուած ըլլան իրենց պետին դէմ գործուած անարդարութենէն, մնան իրենց պաշտօնին վրայ, միացած միեւնոյն սիրով հաղէպ հանրապետական իշխանութեան եւ Փարիզ Քաղաքին»:

⁂ *Ուրիշ զեկոյցի մը մէջ, Պ. Քիափ նորէն կը կրկնէր թէ միայն մէկ անգամ քանի մը վայրկեան տեսած է Սթավիսքին, իր պաշտօնատան մէջ, իսկ չի ճանչնար Տիկին Սթավիսքին: Կը խոստովանի թէ 40 տարուան բարեկամութիւն մը ունի «Լա Վոլոնթէ» թերթին տնօրէնին հետ, բայց ան երբեք որ եւ է շնորհ չէ խնդրած իրեն համար:*

⁂ *Քիափ ահարկու համբաւ մը հանած է ոչ այնքան իր 13,000 ոստիկաններով, որքան աւելի մահացու զէնքով մը, — իր տրամադրութեան տակ ունենալով Ֆրանսայի բոլոր այրերուն եւ կիներուն ոստիկանական թղթածրարները: Ատոր համար է որ իր յաջորդը անմիջապէս գնաց գրասենեակ եւ տիրացաւ իշխանութեան:*

⁂ *Աջակողմեան թերթերը ուժգնօրէն կը քննադատեն կառավարութիւնը, մասնաւորապէս Պ. Քիափի պաշտօնանկութեան առթիւ, քաւութեան նոխազ հռչակելով զայն: Իսկ ձախակողմեանները եւ ընկերվարականները շատ գոհ են: «Լը Փոփիւլէր», ընկերվարական պաշտօնաթերթը, ուրախութեամբ կը յայտարարէ թէ «վերջապէս Փարիզը ազատեցաւ Քիափէն»: Իսկ «Իւմանիթէ», համայնավար պաշտօնաթերթը, կը պահանջէ բանտարկել Քիափը:*

⁂ *Քիափ Քորսիքացի է, ծնած՝ 1878ին: Երկար տարիներ վարչական պաշտօններ վարելէ յետոյ, 1924ին նշանակուեցաւ Ապահովութեան տեսուչ, իսկ 1927էն ի վեր կը վարէր ոստիկանութեան վերատեսչութիւնը:*

Զինուորական պատրաստութիւննե՞ր

«Լա Լիպէրթէ» կը գրէ թէ ներքին նախարարը խորհրդակցութեան հրաւիրած է զինուորական խորհուրդը, ի հարկին արտակարգ միջոցներ ձեռք առնելու համար եւ թէ նկատի առնուած է նոյն ինքն Պ. Քիափի պատրաստած ծրագիրը, որ գործադրուեցաւ չորս տարի առաջ: Այս կը նշանակէ թէ յատուկ հրահանգներ տրուած են պահակազօրքին, թէ ռազմական դիրքերը բռնուած են՝ զինուորներու կողմէ եւայլն: Անշուշտ վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ այս տեղեկութիւնները: Ամէն պարագայի մէջ, անժխտելի է ջղագրգիռ մթնոլորտը, որուն առաջին ապացոյցը եղաւ ոստիկանութեան նոր վերատեսուչին անմիջական տեղաւորումը՝ պաշտօնատան մէջ, նոյնիսկ Պ. Քիափի հեռացման պաշտօնական յայտարարութենէն առաջ:

Կ'ըսուի թէ նաեւ թէ ներքին նախարարութիւնը ազդարարած է քաղաքապետական ոստիկանութեան վերատեսուչին՝ Պ. Կիշարի եւ օգնականին թէ անմիջապէս պաշտօնանկ պիտի ըլլան, եթէ ցոյցեր պատահին փողոցներուն մէջ: Գլխաւոր վախը այն է որ ընդհարումներ պատահին ընկերվարականներուն եւ արքայականներուն միջեւ: Առաջինները քանի մը օր առաջ կը սպառնային 25 հազար բանուորներ փողոց հանել, կռուելու համար արքայականներուն դէմ: Այս վերջիններն ալ իրենց կարգին սպառնալիքներ կ'ընեն: Ընկերվարական պաշտօնաթերթը յայտարարութեամբ մը արթնութեան կը հրաւիրէ իր կուսակիցները:

⁂ *Նախորդ վարչապետ Պ. Շոթան ցաւ յայտնեց որ կառավարութիւնը շատ յախուռն վարուած է: Օրինակ, Ապահովութեան տեսուչը պաշտօնանկ եղած է հեռախօսով:*

Պ. Տալատիէ կարճ յայտարարութեամբ մը կ'ազդարարէ թէ չպիտի ազդուի որ եւ է բանէ, եւ թէ վճռապէս յառաջ պիտի տանի աշխատանքը, ամբողջովին լուսաբանելու համար Սթավիսքիի գործը: Մասնաւոր յանձնաժողովին պիտի յանձնուին այս գործին բոլոր փաստաթուղթերը, ինչպէս եւ Սթավիսքիի չէքերուն ամբողջական ցուցակը:

⁂ *Քոմէտի Ֆրանսէզի դերասանները եւ աշխատաւորները բողոքեցին Պ. Ֆապրի պաշտօնանկութեան դէմ: Կ'ըսուի թէ գործադուլ պիտի հռչակեն, եթէ գոհացում չտրուի: Առջի օր, «Կորիոլան»ի ներկայացման առթիւ ալ բողոքներ եղան կառավարութեան դէմ:*

Թրքական ձեռնարկներ՝ հնգամեայ ծրագիրը գործադրելու համար

60 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ ՎԱՐԿ՝ ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ ԿԱՄ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ գնդ. Պարի, անգլեւամերիկեան համանուն ընկերութեան վարիչը, որ վերջերս վերադարձաւ Թուրքիայէն, շատ նպաստաւոր յայտարարութիւններ ըրած է Թուրքիոյ տնտեսական հնգամեայ ծրագրին առթիւ: Գնդապետը տեսակցութիւններ ունեցած է Թուրք պատուիրակութեան անդամներէն Ռաղըպ եւ Լյասա պէյերու հետ եւ կը ցաւի որ Լոնտոնի սեղանաւորական շրջանակները պաղ ընդունելութիւն ըրած են: «Թուրքերը իրենց դիւանագիտական երկար յարաբերութեանց մէջ, երբեք դրժած չեն իրենց պարտքերը: Վերջին 25 տարիներու յեղափոխութեան ընթացքին, իւրաքանչիւր իշխանութիւն յարգած է պետութեան ստորագրութիւնը: Դժբախտաբար եւրոպական պետութիւնները Թուրքերուն հետ զուտ առեւտրական գործեր ըրած ատեն, միշտ ուրիշ խնդիրներ խառնած են: Այս կացութենէն օգտուեցաւ Ամերիկա, որ ոչ Օսմանեան հանրային պարտքի հարց ունէր, ոչ Մուսուլի քարիւղի վէճ, ոչ ալ Ֆրանքօ-թուրք սահմանագլուխի խնդիր: Եթէ տնտեսական տագնապը չըլլար, Թուրքերը վստահ են թէ Ամերիկա պիտի օգնէ հնգամեայ ծրագրին: Քէմալականները փոխ դրամ չպիտի ուզեն եւրոպական որ եւ է պետութենէ, այլ վարկ պիտի խնդրեն, փոխարէն պարտամուրհակներ ստորագրելով: Անոնք պիտի նախընտրէին գործ ունենալ անգլիական հաստատութեանց հետ, նոյնիսկ աւելի բարձր գին վճարելով, բայց մերժումի հանդիպեցան»:

Թրքական պատուիրակութիւնը կ'ուզէր մարտ 9ին դէպի Ամերիկա ճամբայ ելլել Պրէմէնէն, «Տէօչլանտ» շոգենաւով, բայց հաւանական էր որ, Անգլիոյ ժխտական ընթացքին վրայ, մեկնի փետրուար 24ին, «Վոլէնտամ» շոգենա-

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՆՔ ԸՆԴՈՒՆՎԱԾ Հ.ՀԿԿ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՍՀՄ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Կոմկուսի (բ) Կենտկոմի և ՀԽՍՀ Ժողկոմխորհի որոշումը հայկական հարցի մասին ամբողջ աշխարհում մեծ հետաքրքրություն է առաջացրել։ Այդ որոշումը ամենուրեք ընդունվել է մեծ գոհունակությամբ։ Ամենուրեք ընդունվել է որպես մի նոր, ուրախալի փաստ, որ ապացուցում է, որ Խորհրդային Միությունը հետևողականորեն իրագործում է ազգային հարցի լենինյան քաղաքականությունը։

Ինչպես հայտնի է, Հայաստանի Կոմկուսի (բ) Կենտկոմի և ՀԽՍՀ Ժողկոմխորհի որոշումը նախատեսում է հայկական հարցի լուծման հետևյալ հիմնական միջոցառումները։

Ղարաբաղի ինքնավար մարզը, որը մինչև այժմ մտնում էր Ադրբեջանի կազմի մեջ, անջատվում է Ադրբեջանից և միացվում Հայաստանին։ Ղարաբաղի ինքնավար մարզի կենտրոնը Ստեփանակերտ քաղաքն է։

Նախիջևանի ինքնավար մարզը, որը մինչև այժմ մտնում էր Ադրբեջանի կազմի մեջ, անջատվում է Ադրբեջանից և միացվում Հայաստանին։ Նախիջևանի ինքնավար մարզի կենտրոնը Նախիջևան քաղաքն է։

Ղարաբաղի ինքնավար մարզի և Նախիջևանի ինքնավար մարզի անջատումը Ադրբեջանից և միացումը Հայաստանին կատարվում է Ադրբեջանի և Հայաստանի աշխատավորների կամքի համաձայն։

Ղարաբաղի ինքնավար մարզի և Նախիջևանի ինքնավար մարզի անջատումը Ադրբեջանից և միացումը Հայաստանին կատարվում է Ադրբեջանի և Հայաստանի տնտեսական կապերը չխզելու պայմանով

ՕՐՈՍՈՑ ՀԱՐՑԸ

Ընկ. Ստալինը ողջունում է ֆրանսիական ժողովրդական ճակատի հաղթանակը

Ընկ. Ստալինին ուղարկված հեռագրում ասված է.

Ֆրանսիայի ժողովրդական ճակատի հաղթանակի առթիվ ջերմորեն շնորհավորում եմ Ձեզ և ֆրանսիական ժողովրդին։

Ես համոզված եմ, որ ֆրանսիական ժողովրդական ճակատը կարող է ոչ միայն ամրապնդել ֆրանսիական ժողովրդավարությունը, այլև կարող է ֆրանսիական ժողովրդին դուրս բերել պատերազմական վտանգի գոտուց։

Ընկ. Ստալինը պատասխանել է հետևյալ հեռագրով.

Շնորհակալություն ողջունելու համար։

Ես համոզված եմ, որ ֆրանսիական ժողովրդական ճակատը կարող է ամրապնդել ֆրանսիական ժողովրդավարությունը և ֆրանսիական ժողովրդին դուրս բերել պատերազմական վտանգի գոտուց։

Ընկ. Ստալինի հեռագրի ստացումը ֆրանսիական ժողովրդական ճակատի ղեկավարները հայտնել են ընկ. Ստալինին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

Ընկ. Ստալինին ուղարկված հեռագրում ասված է.

Ձեր ծննդյան առթիվ ջերմորեն շնորհավորում եմ Ձեզ և մաղթում Ձեզ կյանքի երկար տարիներ։

Ընկ. Ստալինը պատասխանել է հետևյալ հեռագրով.

Շնորհակալություն ողջունելու համար։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

Ընկ. Ստալինին ուղարկված հեռագրում ասված է.

Ձեր ծննդյան առթիվ ջերմորեն շնորհավորում եմ Ձեզ և մաղթում Ձեզ կյանքի երկար տարիներ։

Ընկ. Ստալինը պատասխանել է հետևյալ հեռագրով.

Շնորհակալություն ողջունելու համար։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

Ընկ. Ստալինին ուղարկված հեռագրում ասված է.

Ձեր ծննդյան առթիվ ջերմորեն շնորհավորում եմ Ձեզ և մաղթում Ձեզ կյանքի երկար տարիներ։

Ընկ. Ստալինը պատասխանել է հետևյալ հեռագրով.

Շնորհակալություն ողջունելու համար։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

Ընկ. Ստալինին ուղարկված հեռագրում ասված է.

Ձեր ծննդյան առթիվ ջերմորեն շնորհավորում եմ Ձեզ և մաղթում Ձեզ կյանքի երկար տարիներ։

Ընկ. Ստալինը պատասխանել է հետևյալ հեռագրով.

Շնորհակալություն ողջունելու համար։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

Ընկ. Ստալինին ուղարկված հեռագրում ասված է.

Ձեր ծննդյան առթիվ ջերմորեն շնորհավորում եմ Ձեզ և մաղթում Ձեզ կյանքի երկար տարիներ։

Ընկ. Ստալինը պատասխանել է հետևյալ հեռագրով.

Շնորհակալություն ողջունելու համար։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՎ

Ընկ. Ստալինին ուղարկված հեռագրում ասված է.

Ձեր ծննդյան առթիվ ջերմորեն շնորհավորում եմ Ձեզ և մաղթում Ձեզ կյանքի երկար տարիներ։

Ընկ. Ստալինը պատասխանել է հետևյալ հեռագրով.

Շնորհակալություն ողջունելու համար։

ւով: Պատուիրակութեան կարեւորութիւնը բարձրացնելու համար, նախագահ նշանակուեցաւ անտեսական գործավար Ճէլալ պէյ, փոխան Հիլմի փաշայի: Ճէլալ պէյ Մ. Ֆէմալի աջ բազուկն է:

Թուրքիա պիտի խնդրէ 60 միլիոն տոլարի անմիջական վարկ մը, հարիւրին 15 — 20 տոկոսով եւ տասը տարուան պայմանաժամով: Իր ուղածներն են մեքենաներ՝ թուղթի, ապակիի եւ կօշիկի գործարաններուն համար, չոդեկառքի վերաբերեալ իրեր եւ շինուածանիւթ՝ փապուղիով կամ կամուրջով միացնելու համար եւրոպական եւ ասիական երկաթուղիները եւ ճամբորդները, ինչպէս եւ ածխահանքի եւ էլեկտրական կայաններու յատուկ մեքենաներ: Հիւսուածեղէնի համար մաս մը մեքենաներ ստացուած են Ա. Միութենէն, բայց Թուրքիա կ'ուզէ իր հնգամեայ ծրագրին բոլոր ապսպրանքները տալ Անգլիոյ, կամ Ամերիկայի, այն վստահութեամբ թէ երկու երկիրներէն ոչ մէկը կրնայ պատերազմի բռնուիլ մօտաւոր ապագայի մը մէջ:

Թրքական հանքածուխի յանձնախումբը, որ Լոնտոնէն Պելժիա գացած էր, հրաման ստացաւ անմիջապէս էնկիւրի վերադառնալու: Հաւանական է որ միանայ Ամերիկա գացող պատուիրակութեան:

Հնխնաշարժներու գործադուլ կը շարունակուի

«Թաքսի»ները չեն բանիր տակաւին, շարժավարները գոհացում ստացած չրլլալով: Ամբողջ քաղաքը անշարժութեան դատապարտուած է մեծ մասով: Կարելի է անվտանգ անցնիլ ամէնէն բանուկ պողոտաներէն: Միայն հանրակառքերը եւ անձնական ինքնաշարժներն են որ կը բանին:

Մեծ պուլվառները մութի մէջ մնացին կէս ժամ

Կէրակի կէս գիշերէն քանի մը վայրկեան առաջ, էլեկտրական լոյսի խանդարում մը տեղի ունեցաւ հիւսիսային չրջանին մէջ (Սէնթ Ուէն), խաւարման դատապարտելով մեծ պուլվառներուն մէկ մասը, Փորթ Սէն Տընիէն մինչեւ Օթերա: Արդէն ղղագրգիռ, ժողովուրդը նոր յուզման մը մատնուեցաւ թատրոններէն դուրս ելած ատեն: Հիւսիսային արուարձաններէն չատերն ալ մութի մէջ մնացին: Խանգարուեցաւ նաեւ հեռախօսը: Կէս ժամ յետոյ լոյսը վերահաստատուեցաւ եւ պողոտաները ստացան իրենց սովորական երեւոյթը:

Պարմանական Ուխտը նշանագրուեցաւ

Փետր. 4ին Պելկրատի մէջ նշանագրուեցաւ (վաւերաֆէ) Պալքանեան ուխտը, Ռումանիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարներուն կողմէ: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ պաշտօնական ատորագրութիւնը տեղի պիտի ունենայ Աթէնքի մէջ, այս չարթուան ընթացքին: Ուխտը կը բաղկանայ նախաբանէ մը եւ վեց յօդուածներէ: Նախաբանը կ'ըսէ թէ նոր համաձայնութիւնը հիմնուած է Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին վրայ: Ստորագրողները յանձն կ'առնեն պահպանել «պալքանեան սահմաններու արդի վիճակը»:

Վորոշիլովի ճառը ձափոնի դէմ

«ՄԵՆՔ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆՔ ԴԻՄԱԴՐԵԼՈՒ»

Վորոշիլով, Խ. Միութեան պատերազմական գործավարը, փետր. 4ին ղբրդագին ճառ մը խօսեցաւ 17րդ համագումարին առջեւ, բացէ ի բաց ամբաստանելով ձափոնը թէ զինուորական պատրաստութիւններ կը տեսնէ, յարձակելու համար խորհրդային հողերուն վրայ: «Այս պատերազմը, եթէ սոխակն մեզ ընդունելու, մեզի համար պիտի դառնայ կեանքի եւ մահու խնդիր մը եւ չատ սուղի պիտի նստի իր հեղինակներուն»:

Մանրամասնօրէն պարզելէ յետոյ ձափոնի պատրաստութիւնները եւ Խ. Միութեան կատարած նուաճումները, Պ. Վորոշիլով եզրակացուց.

— «Այժմ լուծուած են կարմիր բանակին վերակազմութեան գլխաւոր խնդիրները: Մենք ունինք բոլորովին արդիական հրատայլեր: Ունինք հրետանի, զոհացուցիչ՝ թէ որակով եւ թէ քանակով: Ունինք բաւականաչափ թեթեւ եւ ծանր քեղանօթ եւ օդանաւ: Ունինք քիմիական հզօր ճարտարարուեստ մը եւ հաղորդակցութեան բաւարար միջոցներ: 1930ին մեր օդային ուժը լաւ բաշխուած չէր: Հետագօտիչ սաւառնակներուն թիւը չափազանց չատ էր. զրեթէ չունէինք ռմբաձիգ օդանաւեր, իսկ Թորփիլարճակները չատ քիչ էին: Բայց այսօր, երեք տարի յետոյ, մեր օդային ուժը անճանաչելի դարձած է: Ռմբաձիգ հզօր ուժ մը ստեղծած ենք եւ բարելաւած՝ միւս բոլոր օդային ուժերը»:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՏԷՄԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ԿՐԻՍՏԱՓՈՐ, ՋԱՒԱՐԵԱՆ եւ ՌՈՍՏՈՄ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

եւ հովանաւորութեամբ ՏԷՄԻՆԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ

18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ Հ. Ը. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ

կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ Թուականը:

LOTERIE NATIONALE/ի

ԱՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ԱՅՍՕՐ, ԺԱՄԸ 19·50ԻՆ

Salle Trocadero/ի մէջ

Տարեկան մեծ պարահանդէս

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ Հ/Ը ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Քաղաքապետ՝ **Docteur Georges Ribot/ի**

Նախագահութեամբ՝ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՄՐԲԱՋԱՆ ՀՕՐ

Այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5

Salon Colisée/ի մէջ *(21 Boul. Dugommier)*

Երաժշտութիւն, գասական պարեր, հայերէն եւ ֆրանսերէն երգեր: Կէս գիշերէն հետք պարահանդէս: Տոմսերու գիներ՝ 10 *եւ* 15 *ֆր.:*

Տոմսերը կը վաճառուին՝ Castelmuro, rue Paradis - Paris Parfums, 10, rue St. Féréol, *Գոհարաւաճառ «Մասիս»՝* 57a, rue National, *Տալաքիւրեան՝* 8, rue Suffrin, *Ճաշարան Պաղչէճեան՝* Rue des Dominicaines.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած ԵՈՋԿԱՏԻ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ *կողմէ, իր կազմութեան* 7րդ *տարեդարձի առթիւ:*

17 Փետրուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս Սալօն Միշէլի շէնք սրահներուն մէջ, **25 Rue Aldebert** (բիւ Ալտրպէր), կէս գիշերէն վերջ 1 ժամ գեղարուեստական բաժին, երգ, անակնկալներ եւ **exhibition**ներ՝ Տէր եւ Տիկին Հայրապետեաններու կողմէ:

7 հոգիանոց օրքէսթր **Broadway — Jazz:**

Ներկայանալի հագուստ պարտաւորիչ:

ՄՈՒՏՔ՝ ԿԻՆԵՐՈՒ՝ **5 ՖՐԱՆՔ**, *ԱՔԵՐՈՒՈՒ՝* **10 ՖՐԱՆՔ**

Տոմսերը կը ծախուին Միութեան անդամներուն մօտ եւ սափրիչ Ճարու – Թիւն Պապաեկիտեանի խանութը, 28 *բիս տէ Տոմինիքէն:*

Թատերական ներկայացում

Կազմակերպուած՝ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 3ԻՆ

ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՄԱՐԱՀԻՆ ՄԷՋ **26, rue Troyon, Sèvres**

ՄՈՒՏՔ՝ 10 ՖՐԱՆՔ.

ՀԱՅ ՍԱՓՐԻԶՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ ԳԻՇԵՐ 18 ՄԱՐՏ 934 ԺԱՄԸ 9ԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

SYNDICAT de l'ÉPICERIE FRANCAISE/ի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

12, rue Renard Métro: Hôtel de Ville

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն: կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ Թուականը:

ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՈՒ ՀԱՐԱՋԱՏ

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵՄԸ

Արամ Ջարըգի Թարգմանութեամբ *807* քառեակներ

Գեղարուեստական շքեղ կոդք եւ ընտիր Թուղթի վրայ

Այս գիրքը ոչ կարելի է չունենալ եւ ոչ ալ ունենալէ յետոյ՝ ուրիշին փոխ տալ: Ճամբու ընկեր, կեանքի առաջնորդ, բարքի դիրք:

Դիմեցէք կամ ուղղակի Թարգմանին (1, Rue du Turin, Arnouville – les – Gonesses (S. et O.), *եւ կամ ծանօթ տեղերը:*

Գ Ի Ն 15 Ֆ Ր Ա Ն Ք

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ *ճերմակեղէնի վրայ ՐՕՒՈՒՐՕ աշխատող լաւ գործաւորհիներ, Ներկայանալ Նմայշներով ժամը իրիկուան* 5-7, *կ. Թիրզիպաշեանի,* 63, *rue Chabrol, Մէթրօ՝ Poissonnière.*

ԿՐ ՓՆՏՈՒԻ

— *Կը փնտուի Տէօրթեօլցի Պ. Լեւոն Սոփոկլեան, Քէլէկեան Որբանոցի սաներէն, որ կը գտնուէր Փարիզի շրջակայքը, բայց մէկ տարիէ ի վեր իր մասին տեղեկութիւն չկայ: կը խնդրուի իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել՝* Onnig Mikayélian. 2, rue dee Carmelins, Marseille.

— *Կը փնտռեմ եղբօր աղջիկս Աֆիոն-Գարահիսարցի Տիկ. Անուիկ (Ծնեալ Ապրօեան), հօր անուն՝ Ղազարոս, մօր անուն՝ Մարիամ: Իմքը հիւանդապահուհի էր: Տասը տարի առաջ ամուսնացած է Նիւ Եորքի մէջ եւ իրմէ տեղեկութիւն չկայ: Լուր կայ թէ հինգ տարի առաջ իր ամուսինը մեռած է: Իմացնել իր հօրաքրոջ Տիգրանուհի Ապրօեանի,* Orient Tapis, St. Jérôme, Marseille, France.

Կը խնդրուի Ամերիկահայ Թերթերէն արտատպել:

— *Հինգերորդ կարաւանով Լիոնէն Հայաստան մեկնած Նշան Ա-ճէմեան (կամ Փիրենեան), Պարտիզակցի. որ ներկայիս Պարսկաստան կը գտնուի, կը փնտռէ իր հայրը՝ Յարութիւն Փիրենեան կամ Պատճակ Արթին, որ կը կարծուի Արտէշի նահանգը ըլլալ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.— Նշան Ճէմեան,* Eglise Arménienne, Ispahan-Djoulfa (Perse).

× *Նաեւ կը փնտռէ իր փեսան Նշան Էլքելէթեան, կեսարացի. որ մէկ տարի առաջ Ռիվ տը Ժիէոյ կը բնակէր:*

— *Մարաշցի Պ. Միսաք Պոյրազեան կը փնտռէ իր որդին՝ Նազարէթ Պոյրազեան, որ երեք տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր: կը խնդրուի իմացնել «Յառաջի» վարչութեան:*

Տաւարդեղի հ

Վարժուհի մը, որ կրնայ տալ նաեւ երգի դասեր՝ ի տարեկին գաւառացի կ'երթայ: Դիմել «Յառաջի» վարչութեան:

ԵԹԷ ՀԱՑՐԵՆԱՐԱՂՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՐ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՂԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon Rhône)

ՆԻՄԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան ճաշկերոյթներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.: Դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի *13 rue Pierre Curie.* K. *Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.*

ՆՈՐ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՍՐԱՀ՝ ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

MAISON KARAGUEUZIAN

45 rue de la Défense, (Gare d'Issy–ի դով), Tél. Michelet 25 — 86

Իսի – լէ – Մուլինոյի մէջ փետր. 18ին կը բացուի ընդարձակ սրահ մը՝ 200 հոգի պարունակող: Մատչելի գիներով եւ ամէն տեսակի յարմարութիւններով կը տրուի հայկական հաւաքոյթներու, ժողովներու, հարսանիքներու, եւայլն:

ՇԱԼՈՒԻ Է *կրճնոպլի Քոռւա-Ռուժ Թաղին մէջ, բանուկ պողոտայի մը վրայ, նպարավաճառի խանութ մը: Վարձք երեք հազար ֆրանք, եւ* 13 *տարուան* **bail:** *Ամսական առեւտրական գործառնութիւնն է շուրջ* 22—25,000 *ֆրանք: Գինն է* 50,000 *ֆրանք: Գեղեցիկ դիրք, շահաւէտ եւ կենդանի առեւտուր: Օգտուեցէք այս բացառիկ առիթէն: Դիմել՝ Վ. Հ.ի* 17, rue Damesme, Paris (13).

ԳՈՐԾԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԱՐՏԱԻԱԶԴ ՀԱՆԸՄԵԱՆի

Դրամ կը ճարէ խանութի գրաւի վրայ (Nantissement), տան գրաւի վրայ (Hypothèque de 1er et 2me rang) առեւտրական մուրհակներ գեղչել տալով եւյն., խիստ նպաստաւոր պայմաններով:

կը ստանձնէ ամէն կարգի դատական գործեր, առեւտրական, քաղաքային, պատժական եւ մանաւանդ արկածի վերաբերեալ:

կը կատարէ պաշտօնական Թուղթերու Թարգմանութիւն եւ վաւերացում, կը խմբագրէ ամէն կարգի նամակ եւ խնդրագիր:

Ազաջին խորհրդակցութիւնը ձրի է:

կ'ընդունի առաւօտները ժամը *10*էն *12*, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը *3*էն 7 եւ ժամադրութեամբ:

Ազժամեայ հասցէ՝

179, Rue de Vaugirard - Paris (15)

Ջախ Թեւի վրայ առաջին սանդուխ, երկրորդ յարկ, ձախ:

Métro եւ **Nord - Sud - Pasteur**

ԳՈՅԱՄԱՐՏ *օրագրից 1934 ե. Տարի*

Լոյս տեսած է Մարսէյլի Հ. Ը. Դ. Պատանեկան Միութեան «ԳՈՅԱՄԱՐՏ» պատկերազարդ պատի օրացոյցը՝ Միութեան Տասնամեակին առթիւն:

Բովանդակութիւն.— *Մեր քննական պատմութիւնը, սկիզբէն մինչեւ վարդանանց (հետեւողութեամբ Հ. Ս. Տէր՝ – Մովսէսեանի): Ճեղափոխական դէմքեր եւ նշանակելի դէպքեր առանց կուսակցական խորութեան, կրօնական տեսակէտը լրիւ:*

Օրացոյցին ճակատը զետեղուած է Հ. Ը. Դ. Զինանշանը եղերուած հայկական զոյգ եռագոյններով, իսկ մէջտեղը դէպի Ազատութիւն նկարով, օրացոյցին տակը Դաշնակցութեան Երրորդութիւնը Ծուշարձանով, ձախ եւ աջ կողմերը հինգական նկարներով:

Օրացոյցի ԹերԹերուն մէջ զետեղուած են 25 *նկարներ Հայոց Պատմութեան պատմական եւ յեղափոխական զանազան դէմքերու:*

Այս տարուան օրացոյցին գեղեցկութիւնը եւ մաքրութիւնը աւելի գերազանց ընելու համար, յանձնուած է Փարիզ, Հրանտ – Սամուէլի խնամքին:

Հայրենակիցնե՛ր, ինչպէս գիտէք անցեալ տարի երկրորդ տպագրութիւնով զարձեալ չկրցանք գոհացում տալ բոլոր ապսպրանքներուն, այս տարի որոշուած է առաջին տպագրութիւնով միայն բաւականանալ, ուստի աճապարեցէք՝ չզրկուելու համար այս գեղեցիկ եւ խնամուած գործէն:

Դիմել Միութեանս հասցէին **K. Antikian, 49, rue Nationale, Marseille:**

Փարիզի եւ շրջաններու ընդհ. գործակալ՝ Գրատուն Հրանտ – Սամուէլ, **51, rue Mr. le Prince, Paris (5):**

Գին Մարսէյլի համար **5** *ֆրանք: Գաւառներ եւ արտասահման* **5.50** *ֆր.:*

"ԹԷՇԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱԴՍԿԱՆի ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՑՆի ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Զեր սխալներուն իրեւ հետեւանք, ահա անել ճամբու մը մէջ մնայ: Զգիտեմ թէ ինչ է կացութիւնը: Որ եւ է բանէ տեղեակ չեմ: Մինչ Թշնամին կը յարձակի, ես, իմ գունդիս հետ, Թիւերս ոտքերս կապուած նստած եմ:

Մինչ այսպէս կ'արտայայտուէր Շթանկէ պէյ, Գ. զօրաբանակէն բուտացուեցաւ երրորդ հեռագիր մը, որ կը չեչուէր թէ 8րդ գունդը պէտք է անմիջապէս չարժի: Ասոր վրայ, Շթանկէ պէյ ըսած էր.

— Հարկ է հնազանդիլ այս հրամանին: Ինչ որ ալ ըլլայ՝ անմիջապէս ճամբայ պէտք է ելլեմ:

Եւ սակայն, զէպի Արդուին ուղղուելու համար, հարկ էր կրկին անցնիլ Ճորոխէն: Մինչդեռ, կէս գիշերվերջ, անկարելի էր նաւակներ գտնել: Նաւակներուն մեծ մասը վախցած ու փախած էին՝ լքելով իրենց նաւակները: Զանոնք եւս կանչելու համար, բաւական Թիւով զինուորներ զրկուած էին աչ ու ձախ: Վերջապէս, անոնք ձերբակալուած եւ իրենց պարտականութեանց գլուխը բերուած էին: Շթանկէ պէյ անձամբ հսկած էր իր զինուորներուն փոխադրութեանը եւ ամէնէն վերջ ինք անցած էր Ճորոխը:

Մէկ եղերքէն միւսը անցնիլը երեք ժամ տեւած էր: Բայց, պահանջուած ըլլալով որ 8րդ գունդը ցայգալոյսին ճամբայ ելլէ, ամէն ինչ ժամանակին կարգադրուած եւ գունդը դէպի Արդուին ուղղուած էր: Իսկ Բիւզա եւ Նայիլ պէյերը դիմացի եղերքը անցնելով՝ հեռացած էին Մարատիսիէն: Շթանկէ պէյի գունդին մեկնումէն վերջ, Մարատիսիի մէջ մնալը անկարելի ըլլալուն համար, չորեակայ բը – լուրները լքուած էին, իսկ քաղաքը պարպուած էր: Սահմանային ուժերն ու չէթէներու մարդիկը, 8րդ գունդին մեկնումէն վերջ, նաւակները Նստելով միւս եղերքը անցած էին: Պարպումի այս բոլոր գործերը եղերքէն կը վարէր ու անոնց կը հսկէր Պոլսոյ պատասխանատու պատուիրակներէն «կամուրջ չինող» կոչուած անձը:

Այս անձը, քանի մը ոստիկան – զինուորներու հետ, Մարատիսի մնացած էր: Պատասխանատու պատուիրակը Թէեւ յանդուգն մարդ էր, բայց գիտէր Թէ՝ Ռուսերուն ձեռքը գերի իյնալու պարագային, իրեն հանդէպ իրրեւ գերի պիտի չվերաբերին, եւ, չէթէնի ըլլալուն համար, հրացանաղարկ պիտի ընեն: Այդ պատճառաւ սկսած էր չափազանց վախնալ: Բայց ոչ ոքի չէր ուզեր ըղգայցնել: Կ'ըսեն Թէ՝ մարդ երբ չատ վախնայ՝ մարմնի Թուլութիւն մը կ'ունենայ: Մեր պատասխանատու պատուիրակը ահա այդպիսի վիճակի մը մէջ էր: Պարպումի բոլոր գործերը լրանալէն վերջ, ինք եւս նաւակ մը նստելով պէտք էր եղերք ելլէր, բայց ան, կարծես որ եւ է վտանգ գոյութիւն ունեցած չըլլար, գացած էր բանակեցուղի մահամերձներէն մէկուն վրայ երկարած ու քնացած էր: Ծանօթ չէ Թէ այդ քունը որքան տեւած էր: Այն ոստիկան զօրքի չավուշը, որ ստիպուած էր մինչեւ վերջին պահը զետեղը սպասել եւ, եթէ ետ մնացած զինուորներ կան, զանոնք եւս անցընել, տեսնելով որ ռուս զինուորները վար կ'իջնեն Մարատիսիի բարձունքներէն, եւ, միւս կողմէ, որ եւ է ձայն չի սար պատասխանատու պատուիրակը, գացած էր զայն փնտռելու: Ու վերջապէս գտած էր մեր կամրջակէն հինգերորդ կամ վեցերորդ տունի մէջ՝ մահճակալի մը վրայ՝ անուշ քունի մը յանձնուած:

Եւ սակայն, պատասխանատու պատուիրակը, մէկ կողմէ վախէն ծընցած ջղային Թուլութեան եւ միւս կողմէ յոգնութեան հետեւանքով այնքան խոր քունի մատնուած էր որ ոստիկան զօրաց չավուշը զինքը ուժգնօրէն ցնցած էր, բայց ան դեռ եւս չէր բանար իր աչքերը: Մինչդեռ, կորնցնելիք ժամանակ չկար: Մէկ րոպէն իսկ արժէք ունէր: Ջիլ առեն – նէն ռուս զինուորները պիտի սկսէին պտտիլ Մարատիսիի փողոցներուն մէջ: Անկէ յետոյ այլեւս փախելու եւ ազատելու կարելիութիւն չկար:

Վերջապէս, ոստիկան զօրքի չավուշը, երկար տեն ճդնելէ յետոյ, անոր երեսին պաղ ջուր փչած եւ յաջողած էր արթնցնել: Ու ըսած էր:

— Պէյս, չուտ ըրէ, Ռուսերը կուգան: Դիմացի եղերքը ձի մը կը սպասէ ձեզի համար: Անմիջապէս նաւակ նստինք ու փախինք, այլապէս գերի պիտի իյնանք:

Ու, զայն քաչքչելով, յաջողած էր Ճորոխի եղերքը սպասող նաւակին քով բերել: Պատասխանատու պատուիրակը, ինչպէս կը պատմէր յետոյ, աչքերը բացած էր երբ չավուշը զինքը ցնցած էր, բայց անկարող եղած էր արթնցնել ու ոտքի ելլել:

Ու կ'ըսէր.

— Զավուշին խօսքերը կը լսէի, բայց ոչ Թէ ելլել, պառկած տեղս չէի կրնար չարժուիլ անգամ:

Վերջապէս, չավուշին ցոյց տուած այս անձնազոհութեան չնորհիւ, ապատած էր նաեւ պատասխանատու պատուիրակը: Նաւակով դիմաց անցնելէ վերջ, հոն սպասող ձին հեծած եւ մէկ երկու ժամ վերջ յաջողած էր միանալ Շթանկէ պէյի գունդին:

Շթանկէ պէյ, մինչ կը պատրաստուէր իր գունդով յարձակում գործելու, այժմ, առանց պատերազմելու, նահանջելու ստիպուած կանոնաւոր ուժի մը հրամանատարին դիրքին ի – ջած էր: Իրեն հետ Մարատիսիէն հեռացող չաուշներն ու չէթէները այլեւս Պորչքայի ճամբան բռնած էին: Ճամբու ընթացքին, բոլոր գիւղերը պարպած եւ քնակչութիւնը ըստիպած էին գաղթելու: Հոս ու հոն ցրուած չէթէներու չատերէն որ եւ է լուր չկար: Անոնց վախճանը անծանօթ էր: Երբ Պորչքա հասած էին զինքնք դիմաւորած էր Հաֆըզ Սիւլէյման էֆէնտի: Այս անձին խելքը գլուխըն էր դեռ՝ Մարատիսիի վերիվայրումները ապրած չըլլալով: Այդ պատճառաւ, Պորչքայի պաշտպանութեան չէր միջամտեր, եւ, իր ստացած հրամանին համաձայն, րոպէ մը առաջ Արդուին հասնելու կ'աչխատէր:

Հաֆըզ Սիւլէյման էֆէնտի մէկ կողմէ կը հաւաքէր նահանջող ջոկատները, եւ զանոնք կը տեղաւորէր Պորչքայի բարձունքներուն վրայ, եւ, միւս կողմէ կ'աչխատէր այդ բարձունքներուն վրայ ամրութիւններ չինել:

(Շար.)

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Le Gérant: H. STEPHAN

::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :—: R. .. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1934

7 Février 1934

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ ::	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա ::	250 »	130 »	—
Ամերիկա ::	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ ::	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

10ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2413

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ՎԻՃԱԿ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Իսկապէս արտակարգ վիճակ մը կը տիրէ Փարիզի մէջ։ Երեւութապէս ջղագրգռութեան պատճառն է Սթավիցքիի գործը, որուն կծիկը ամբողջովին չէ քանուած տակաւին։ Բայց, իրականին մէջ, վարչաձեւի տագնապ մըն է որ կ՚անցընէ Ֆրանսան։ Ապացոյց՝ ոչ միայն խորհրդարանին եւ ժամուլին մէջ եղած արտայայտութիւնները, այլ եւ այն հրապարակային ցոյցերը որ իրարու կը յաջորդեն առենէ մը ի վեր եւ որոնց ամէնէն զօրաւորը սարքուած էր երէկ, թէ աջերուն եւ թէ ձախերուն, թէ նախկին պատերազմիկներուն եւ թէ հարկատուներուն կողմէ։

Պէտք է խոստովանիլ որ Պ. Տալատիէ գործեց իսկապէս «արագ եւ ուժով», ինչպէս յայտարարած էր առաջին օրէն։ Տարիներէ ի վեր առաջին անգամ է որ դահլիճ մը վճռական գործողութիւններ կը կատարէ, տակաւին խորհրդարանին չներկայացած։ Պ. Տալատիէ ոչ միայն վարչական տնօրինութիւններ կատարեց, միաժամանակ հեռացնելով ոստիկանութեան վերատեսուչը, Ապահովութեան տեսուչը, Սէնի նահանգապետը եւ հանրապետութեան ընդհ. դատախազը, այլեւ անմիջապէս նոր նախարարներ նշանակեց, բողոքով հրաժարածներուն տեղ։

Եւ այժմ, սատիկագոյն ատեանին հասած է աջի եւ ձախի պայքարը, փոթորկելով ոչ միայն խորհրդարանը, այլեւ փողոցը։

Նոր դահլիճը չեշտակի հակեցաւ դէպի ձախ, տեսակ մը պետական հարուածով, եւ այժմ ստիպուած է յանդիլ տրամաբանական վախճանին, կա՛մ տիրաբար վարելով եւ կամ քաշուելով։

Առ այժմ գոհանանք օրը օրին արձանագրելով դէպքերու զարգացումը։

Լիբանանի երեսփ. ընտրութիւնները վերջացան

ՄԷԿ ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ

Յունուար 29ին վերջացան Լիբանանի երեսփ. ընտրութիւնները։ Հայ թեկնածուներէն Ապտալլա Իսագ (հոռմէական) եւ Տօքթ. Զավուշեան, որոնք չահած էին առաջին ընտրութեանց ատեն, բողոքելով քաշուեցան համեմատական ընտրութեան ատեն։ Որով ընտրուեցաւ միւս հայ թեկնածուն, Պ. Վահրամ Լէյլէկեան։ Պարտուած թեկնածուները իրենց բողոքագրին մէջ կ՚ըսեն թէ ոստիկանները, որոնք անկողմնակալ դիրք բռնած էին առաջին ընտրութեանց ատեն, այս անգամ ուղղակի միջամտեցին, «հրապարակաւ մեզի դէմ գործեցին եւ անկարելի դարձաւ մեր մասնակցութիւնը»։ Բողոքագիրը ուղղուած է նաեւ մարզպանին։

Այս առթիւ Պէյրութի «Ազդակ»ը կը գրէ (30 յունուար).

— «Հինգ հայ երեսփոխանական թեկնածուներ ներկայացան Պէյրութի մէջ, մէկ աթոռի համար, հինգն ալ չեշտուած չէզոքներ։ Առաջին օրէն սկսեալ, կը յուսայինք որ, ազգային ու հոգեւոր իշխանութեանց ջանքերուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն մը գոյացնել հայ թեկնածուներու միջեւ եւ մէկ թեկնածուով ներկայանալ։ Վստահ ենք որ անկարելի պիտի չըլլար նըման արդիւնք մը, քանի որ թեկնածուներուն բոլորն ալ չէզոք ճանչցուած Հայեր էին։

Դժբախտաբար, այդ ուղղութեամբ աշխատանքներ չտարուեցան եւ չկրցանք օրինակ առնել տեղացիներէն։ Նոյն իսկ կաթողիկոսի կողմէ հանրապետութեան նախագահին յանձնարարուած թեկնածուն չկրցաւ ցանկի մը մէջ արձանագրուիլ։ Եթէ վեհափառներ եւ ազգային իշխանութիւններ կանգ առնէին մէկ թեկնածուի վրայ, վստահ ենք որ այդ թեկնածուն հայութեան ընտրելին պիտի ըլլար եւ ոչ ոք առարկութիւն պիտի ընէր։ Եւ այդ պարագային մեր ազգային ու հոգեւոր իշխանութեանց վարկն ալ աւելի պիտի բարձրանար եւ կողմեր պիտի չստեղծուէին։ Բացի այդ, հայ երեսփոխանը ընտրուած պիտի ըլլար եւ հայութեան ձայնով եւ աւելի ուժ ու հեղինակութիւն պիտի զգար»։

«ՄՈՒՍԱ ԼԵՌ»Ը ԱՐԳԻԼՈՒԵՑԱՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Անատոլուի գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ գերման կառավարութիւնը արգիլեց Ֆրանց Վերֆէլի «Մուսա լերան քառասուն օրերը» գիրքը։ Քարոզութեան նախարար Կէօպէլս կը յայտարարէ թէ, իր այս կարգադրութեամբ, գերման կառավարութիւնը ուզեց հաստատել իր անկեղծ բարեկամութեան զգացումները՝ հանդէպ Թուրքիոյ։

ՀԱՅ ՄԸ ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒԱ ԻՆ ԲԵՒԵՌ

Բեւեռախոյզ Պիրտի արշաւախումբին կը մասնակցի նաեւ հայ երիտասարդ նկարիչ մը, ամերիկացած անունով՝ Տէյվիտ Փէյն, որ խումբին հետ մեկնած է, բեւեռային տեսարաններ նկարելու համար։ Պիրտի առաջին արշաւանքի միջոցին, երիտասարդ նկարիչը անթելով առած տեղեկութիւններու հիման վրայ, կարգ մը տեսարաններ նկարած էր որոնց ճշդութեան վրայ հիացած էր ծովակալ Պիրտ, երբ վերադարձին ցոյց տրուեցան իրեն։

Երկրորդ արշաւանքին կազմակերպութեան միջոցին, Պիրտ հրաւիրած է հայ երիտասարդ նկարիչը որ պաշտօնապէս մասնակցի արշաւախումբին։

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔԵՊՍԿ.Ի ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ

«Պայքար» (ռամկավար) յունուար 25 թիւին մէջ կը գրէ թէ՝ կրկնոտ ձիւերին (դերագոյն ատեան) առաջին կարգի մարդասպանութեամբ ամբաստանած է հետեւեալ քաղաքացիները.—

Ճիւան Զալըգեան, Հէրի Սարաֆեան, Ճան Միքիճանեան, Միհրան Զատիկեան, Մաթթիւ Մօզեան, Ոսկան Երկանեան, Հրանտ Սարգիսեան եւ Մաթոս Լէյլէկեան։

Ուրիշ որ եւ է աղբիւրէ լուր չունենալով, վերապահութեամբ կ՚արձանագրենք այս տեղեկութիւնները։

Պալքաններու Ուխտը վտանգուա՞ծ է

Հինգշաբթի օր, Աթէնքի Ակադեմիային մէջ պաշտօնապէս պիտի ստորագրուի Պալքանեան ուխտը։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կու տան այս գործողութեան, որ միեւնոյն ատեն պաշտպողական գործողութիւն մըն է Պուլկարիոյ եւ Ալպանիոյ դէմ։ Ստորագրութեան առթիւ, շարք մը խնջոյքներ պիտի սարքուին Աթէնքի մէջ։ Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ ուխտը սահմանուած է ապահովելու Պալքաններու խաղաղութիւնը, բայց իրականին մէջ նոր ընդհարման մը սաղմը կը պարունակէ, քանի որ ուղղուած է նաեւ Իտալիոյ դէմ։ Թէեւ կը հերքուի թէ ուխտը զինուորական տրամադրութիւններ կը պարունակէ, բայց իրազեկներ կը պնդեն թէ ստորագրող պետութիւնները համաձայնած են հաւաքաբար գործելու, եթէ երրորդ պետութիւն մը միջամտէ Ալպանիոյ ճամբով։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԴԱՀԼԻՃԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՒ

ՓՈԹՈՐԿԱԼԻՑ ՆԻՍՏ ՄԸ, 18 ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐՈՎ

Տալատիէ դահլիճը խորհրդարանին ներկայացաւ երէկ, եւ կարդաց իր ծրագիրը, որ կը յայտարարէ թէ կարելին պիտի փորձէ, ամբողջովին լուսաբանելու համար Սթավիցքիի գործը եւ կը պահանջէ քննիչ յանձնաժողով մը կազմել, դատական իրաւասութիւններով։ Միեւնոյն ատեն, դահլիճը պիտի ջանայ վերահաստատել վստահութիւնը եւ պետութեան հեղինակութիւնը, պահպանելով խաղաղութիւնը։ Կառավարութեան երրորդ գլխաւոր հոգը պիտի ըլլայ կանոնաւորել երկրին ելեւմուտքը, քուէարկել տալով ելմտացոյցը։ Արտաքին քաղաքականութեան մասին, ծրագիրը կ՚ըսէ թէ պիտի շարունակէ Ֆրանսայի աւանդական ուղղութիւնը։

Յայտարարութենէն յետոյ, սկսան վիճաբանութիւնները, որոնք տեւեցին մինչեւ ուշ ատեն, փոթորկալից մթնոլորտի մը մէջ։ Տասնըութ հարցապնդումներ արձանագրուած էին օրակարգին վրայ, վարչական վերջին փոփոխութիւններէն առաջ։

Կառավարութեան յայտարարութիւնը

Դահլիճը հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակեց երէկ.—

Կառավարութիւնը կոչ կ՚ընէ Փարիզի բնակչութեան հանդարտութեան եւ իմաստութեան։

Արհեստով խանակիչներ ամէնէն անճշմարտանման զրոյցները հրապարակ հանած են. ոչ զինուոր ոչ ալ ռազմանիւթ տեղափոխուած է։ Բայց քաղաքական խմբակցութիւններ եւ նախկին պատերազմիկներու ընկերակցութիւնները որոշած են ցոյցեր կատարել այսօր։ Կառավարութեան պետը, իբրեւ նախկին պատերազմիկ, կը խնդրէ իր ռազմիկ ընկերներէն՝ իրենց պահանջները չխառնել քաղաքական խռովութեանց։ Կը հրաւիրէ զանոնք ցոյցեր չկատարել այնպիսի պայմաններու մէջ ուր հանդարտութիւնը եւ արժանավայել կեցուածքը անհրաժեշտ են։

Ամէն պարագայի մէջ, կառավարութիւնը պիտի պահպանէ բարեկարգութիւնը որուն պատասխանատուն է ինք։

Շարք մը ցոյցեր Փարիզի փողոցներուն մէջ

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Խորհրդարանի գումարման եւ վերջին տնօրինութեանց առթիւ, խոշոր ցոյցեր սարքուած էին երէկ, Փարիզի գլխաւոր պողոտաներուն վրայ։ Մթնոլորտը երբեք այսքան ելեկտրականացած չէր 1926էն ի վեր։ Ներքին նախարարը թէեւ հերքեց թէ զինուորական միջոցներ ալ ձեռք առնուած են, բայց կարգ մը թերթեր կը պնդեն։ Առաջին ցոյցը կազմակերպած էին պատերազմի վեթերանները եւ պատերազմիկներու միութիւնը, որոնց անդամներուն թիւը 20.000ի կը հասնէր։ Ասոնք իրենց շքանշաններով հրաւիրուած էին Կոան Փալէի առջեւ, դէպի երեսփ. ժողով երթալու համար։ Այս ցոյցին առթիւ հրատարակուած յայտարարութեան մէջ, նախկին պատերազմիկները ուժգնօրէն կը յարձակին Տալատիէի դահլիճին վրայ, Պ. Քիափի հեռացման առթիւ։ Միութիւնը ամէն ժամ հեռագիրներ կը ստանար գաւառէն, ցոյցին միանալու պատրաստակամութեամբ։

Երկրորդ ցոյցը կազմակերպած էին երիտասարդ հայրենասէրներու միութիւնները, քաղաքապետարանին առջեւ եւ դարձեալ դէպի երեսփ. ժողով արշաւելու մտադրութեամբ։

Երրորդ ցոյց մը սարքած էր հարկատուներու կազմակերպութիւնը։ Բոլոր հարկատուները հրահանգ ստացած էին միանալ այս կամ այն ցոյցին, համաձայն իրենց հայեցողութեան։

«Աքսիոն Ֆրանսէզ»ն (արքայական) ալ յանձնարարած էր իր հետեւորդներուն, պատրաստ գտնուիլ որ եւ է ազդանշանի համար։ Նոյնպէս ընկերվարականներու պաշտօնաթերթը հրապարակաւ շարժման մէջ կը դնէր իր շարքերը։ Այս առթիւ հրատարակուած հրահանգը յատկապէս կը յանձնարարէր ժամը 6էն սկսեալ, իրենց գործարաններէն, խանութներէն եւ գրասենեակներէն ելած ատեն, համախմբուիլ «ծանօթ հաւաքատեղին», եւ սպասել հրահանգի։ Շրջանային գործիչները անձամբ տեղեկութիւններ կը հաղորդէին կացութեան մասին։ Այս առթիւ մասնաւոր հացէններ եւ հեռախօսի թիւեր տրուած էին։

«Լը Ժուռ», պահպանողական թերթ մը, առջի օր գրած էր թէ կառավարութիւնը կը խորհի հրասայլեր բերել Քոմփիէնյէն։ Ներքին նախարարը հերքեց, բայց թերթը կը պնդէ իր տուած լուրին վրայ ըսելով.— «Մենք գիտենք —եւ ոչ եւ է հերքում չի կրնար տկարացնել մեր տեղեկութիւնը— թէ Փարիզի շրջականերէն կարգ մը պահակազօրքեր հրաման ստացած են պատրաստ գտնուելու, մայրաքաղաքին պաշտպանութեան համար։ Երկու զօրաբաժիններ պատերազմական վիճակի մէջ դրուած են»։

Այս յուզումնալից վիճակէն ազդուեցաւ նաեւ սակարանը, գլխաւորապէս ինկան Փրանքը եւ Ֆրանսական արժեթուղթերը։ Տոլարը բարձրացաւ 16.17ի, իսկ անգլիականը՝ 79.85 (յաւելում 2.30 ֆրանքի)։ Կարգ մը արժեթուղթեր կորսնցուցին 85 սանթիմէն մինչեւ 1.70 ֆրանք։

⁂ Երկուշաբթի գիշեր 4000 նախկին պատերազմիկներ, որոնց պաշտօնական անունն է «Հրեղէն խաչ», ցոյց մը կատարեցին Մատլէնի հրապարակին վրայ եւ յառաջացան դէպի ներքին գործերու նախարարութեան շէնքը։ Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած էր, բայց քանի մը հարիւր ցուցարարներ յաջողեցան ճեղքել շղթան։ Այս առթիւ ընդհարումներ տեղի ունեցան։ Հանրապետական պահակ մը անուշադրութեամբ կոխած ըլլալով պատերազմիկներուն դրօշի ձողը, չարաչար խոշտանգուեցաւ։ Ետքոյ ցուցարարները զանազան խումբերու բաժնուեցան եւ մէկ մասը գնաց Յաղթական Կամարին տակ, երկիւղածօրէն յարգանք մատուցանելով անծանօթ զինուորի գամբարանին։ Աւելի ստուար բազմութիւն մը ճամբան շարունակեց դէպի երեսփ. ժողով, բայց հանդիպեցաւ ուժգին դիմադրութեան։ Ցոյցերը տեւեցին երկու ժամ։ Կարգապահութեան գործողութիւնները անձամբ կը վարէր ոստիկանութեան նոր վերատեսուչը, Պ. Սիպուռ։ Քանի մը պահակներ վիրաւորուեցան ծանրապէս։ Վիրաւորուեցաւ նաեւ Փարիզի երեսփոխաններէն Պ. Սքափինի։ Տասը հոգի ձերբակալուեցան։

Նախարարական պաշտօնատուներէն զատ, խիստ պաշտպանութեան տակ առնուած է նախագահական պալատը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ

ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԳՆԱԾ Է ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԵՐԵՔ ՏՈՄՍԵՐԸ, ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

8րդ շերտ թիւ	04,738	շարք	R.
- - -	53,171	-	U.
- - -	75,619	-	V.

Շահելու պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ անոնց որ.—

1. ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ կը գրուին, փետրուար 6էն մինչեւ վիճակահանութեան օրը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

2. ԿԸ ՆՈՐԵԳԵՆ իրենց բաժանորդագրութիւնը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

3. Ինչպէս եւ այն ՏԱՐԵԿԱՆ եւ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ բաժանորդներուն որոնք մասնակցեցան «ՅԱՌԱՋ»ի առաջին վիճակախաղին, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։ (Եռամսեայ բաժանորդներէն կ՚օգտուին անոնք որ նոր ԲԱԺՆԵԳԻՆ մը կը վճարեն)։

Բաշխումը պիտի ըլլայ հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	50%
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30%
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	20%

Իսկ 9րդ շերտէն գնած ենք հետեւեալ տոմսերը, ԱՅՆ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՈՐ ԱՄԷՆ ՕՐ ՁԵՌՔԷ ԿԸ ԳՆԵՆ։

9րդ շերտ թիւ	28,474	շարք	Y.
- - -	54,726	-	X.
- - -	81,172	-	R.

Այս թիւերն ալ շահած պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ պիտի բաժնուի բոլոր այն ընթերցողներուն որոնք վարչութեան կը ներկայացնեն ՅԻՍՈՒՆ ՅԱՋՈՐԴԱԿԱՆ ԿՏՐՕՆՆԵՐ, սկսելով 1934 փետրուար 6էն։

Կտրօնները ամէն օր պիտի հրատարակուին Դ. էջի թերթօնին տակը, ԹԻՒՈՎ ԵՒ ԹՈՒԱԿԱՆՈՎ։

Բողոքներ՝ Պ. Քիափի պաշտօնանկութեան առթիւ

Սէնի նահանգին 58 երեսփոխաններէն 30ը բողոքագիր մը ուղղեցին ներքին նախարարութեան, Պ. Քիափի պաշտօնանկութեան դէմ, զոր կը վերագրեն «քաղաքական գծուծ գործողութեան մը»։ Բողոքարկուները կ՚ըսեն թէ՝ կառավարութիւնը «ի խնդիր մեծամասնութեան, տեղի տուաւ «Իւմանիթէ»ի եւ «Փօփիւլէռ»ի կոչին, չըսելու համար շանթաժին։ Բարեկարգութեան բանակին պետը զոհուեցաւ անկարգութեան տարրերուն»։ Այս առթիւ կը բողոքեն նաեւ Սէնի նահանգապետին հրաժարման դէմ, որ հետեւանք է Պ. Քիափի հեռացման։

Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին 60 անդամներն ալ բողոքի բանաձեւ մը քուէարկեցին «այն պայմաններուն դէմ որոնց մէջ տեղի ունեցաւ Փարիզի ոստիկանութեան վերատեսչութեան եւ Սէնի նահանգապետութեան գլխատումը»։

⁂ Տէր եւ Տիկին Քիափ առջի օր հրաժեշտ առին ոստիկանութեան վերատեսչութենէն եւ արժանացան ջերմ ցոյցերու։

⁂ Պ. Ֆայր, «Քոմէտի Ֆրանսէզ»ի վարիչը, որ արձակուած էր, առ այժմ պիտի շարունակէ իր պաշտօնը, իսկ իր յաջորդը՝ ապահովութեան տեսուչ Պ. Թոմէ դիւանագիտական պաշտօնի մը պիտի կոչուի։

Պատերազմի վտանգը Ծայր. Արեւելքի մէջ

Երէկ հաղորդած էինք Խ. Միութեան պատերազմական գործավար Պ. Վորոշիլովի ռազմաշունչ խօսքերը՝ Ճափոնի դէմ։ Գործավարը իր ճառին երկրորդ մասին մէջ ըսեց.

— «Ճափոն իր զինուորական յատակագծին համեմատ արտասահմանէն կը շարունակէ գնել ռազմական նախանիւթեր, իր բոլոր տնտեսական եւ ճարտարարուեստական մեքենականութիւնը յատկացուցած է պատրաստելու պատերազմական գործիքներ, աւելցնելով իր պատերազմական պիւտճէն 443 միլիոնէն 937 միլիոն եէնի։ Ելմտացոյցին հարիւրին 40ը կը յատկացուի հրասայլերու, օդանաւերու, եւ պատրաստութեան, եւ այն ալ՝ փութկոտ արագութեամբ։ Ամբողջ աշխարհ գիտէ ասիկա։ Մանչուրիա հզօր խարիսխ մը կը փոխուի հետզհետէ Ճափոնի համար, որ արդէն կեդրոնացուցած է հոն բազմաձեւն գունդեր։

Մինչեւ հիմա մեր կեդր. կոմիտէին եւ Ստալինին հետեւած իմաստուն քաղաքականութիւնը, միջազգային յարաբերութիւններու կալուածին մէջ, ապահովեց մեր գործելու ազատութիւնը, եւ երբեք հարկ չտեսանք պատերազմի մղուելու։ Այսօր, ինչպէս քիչ առաջ ըսաւ Ստալին, ամբողջ աշխարհի համար խաղաղութեան տարր մըն ենք մենք։ Մեր շուրջը կը համախմբուին եւ չեն կրնար չհամախմբուիլ — բոլոր այն պետութիւնները՝ որոնք այս կամ այն պատճառով պատերազմ չեն ուզեր աւելի կամ նուազ երկար ժամանակամիջոցի մը համար։

«Բայց Ծ. Արեւելքը ծածկուած է ամպերով՝ ուրկէ կրնայ պայթիլ պատերազմի փոթորիկը։ Մեր դիւանագէտներուն ի գործ դրած բոլոր ջանքերուն հակառակ, յաջողեցանք մինչեւ հիմա հասկցնել Ճափոնի վարիչ շրջաններուն թէ խաղաղութիւնը աւելի կ՚արժէ քան պատերազմը, որ ոչ դիւրին եւ ոչ պարզ պիտի ըլլայ, հակառակ մեր կամքին։ Այս պատերազմը, եթէ պարտադրուի մեզի, մեծ պատերազմ մը պիտի ըլլայ եւ փճացնող պատերազմ մը։ Կեանքի եւ մահու խնդիր պիտի ըլլայ, եւ շատ սուղի պիտի նստի իր հեղինակներուն։

«Ներեցէք որ թուանշաններով չխօսիմ, բայց Ծ. Արեւելքի մէջ պաշտպանութիւնը զօրացուցած ենք։ Ամէն կէտերու վրայ շինած ենք պատնէշներ ուրկէ թշնամին պիտի չկրնայ դիւրաւ անցնիլ՝ մեր Խորհրդային հողին վրայ ոտք կոխելու համար։

«Լէնին 1922ի իր ճառին մէջ յայտարարեց.— «Վլատիվոսթոք շատ հեռու կը գտնուի, բայց այդ քաղաքը, ինչ որ ալ ըլլայ, մեր քաղաքն է։»

«Արդ, այդ քաղաքը պիտի պաշտպանուի ամէն գնով։ Մեր Հիւսիսի Սա-

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՐԱԶԻԼԻԱՅԻ ՆԱԽԸՆԹՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՊՐԱԶԻԼԻԱՑԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵՍԸ

ԱՄԲ.— Պրազիլի Ուս. Պետք. վիճակագրական տարեգիրքը հրատարակած է հետեւեալ տուեալները նախընթաց նախագահական ընտրութեան մասին, որ տեղի ունեցաւ 1910ի Մարտ 1ին։

Ընտրողներ՝ 627,000։

Քուէարկեցին՝ 403,000։

Ձայներ ստացան՝

Հերմես տա Ֆոնսեքա՝ 220,000։

Ռուի Պարպոզա՝ 127,000։

Ալֆրետո Պինհեյրո՝ 47,000։

Ֆրանսիսքո Սալլես՝ 8,000

«ԵՄԱՆԱՔ»-Ի ԴԱՐԱՁԱԿԸ
ԱՅՍՏԱՒԱԻԸ ԲՈՂ ԽՕՍԻ
ԱՌՈՂՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԻ ԳԱՏԵ
0000
ՀԱՅԿԱԿ ՈՍՏՈՍԻՆ
ՅՈՒՍԻՍ ԴՈՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿԱԿ

ՀԱՅԿԱԿ ՈՍՏՈՍԻՆ

Հանուն Հանգիստ

0000

Փարիզի Հայ Դիտակը կը հաղորդէ հետեւեալ վերապահութիւնները ընելէ ետք հրատարակած յօդուածին մասին, որ կը վերաբերի Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի ներկայ նստաշրջանին.

Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի ներկայ նստաշրջանին, որ պիտի տեւէ մինչեւ Յուլիս, պիտի քննարկուի նաեւ Ցեղասպանութեան ենթակայ հայերուն վերադարձի հարցը։ Ինչպէս գիտենք, Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնաժողովը ընտրած է զեկուցող մը, որ պիտի ներկայացնէ այդ հարցին վերաբերեալ օրինագիծը։ Ֆրանսայի Հայ Դատի Կեդրոնական Կոմիտէն, որ կը հետեւի այդ հարցին, ուղարկած է նամակ մը զեկուցողին, որուն մէջ կը պարզէ հարցին կարեւորութիւնը։ Նամակին մէջ կ՚ըսուի, որ Ֆրանսայի Ազգային Ժողովի Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնաժողովի զեկուցողը պիտի ներկայացնէ օրինագիծ մը, որ կը վերաբերի Ցեղասպանութեան ենթակայ հայերուն վերադարձի հարցին։ Այդ օրինագիծը պիտի ներկայացուի Ազգային Ժողովի նստաշրջանին, որ պիտի տեւէ մինչեւ Յուլիս։ Ֆրանսայի Հայ Դատի Կեդրոնական Կոմիտէն կը կարծէ, որ այդ օրինագիծը պիտի քննարկուի Ազգային Ժողովի Արտաքին Յարաբերութեանց Յանձնաժողովին մէջ, եւ ապա պիտի ներկայացուի Ազգային Ժողովի ընդհանուր նիստին։ Ուրեմն, ներկայ նստաշրջանին մէջ պիտի չքննարկուի։

Ֆրանսայի Հայ Դատի Կեդրոնական Կոմիտէն կը կարծէ

խալինը, մեր Թամչաթքան, մէն մի թիզ հող պիտի պաշտպանենք Ծ. Արեւելքի մէջ:

«Կ'ըսեմ ձեզի թէ մենք յաղթական պիտի ըլլանք որ եւ է պատերազմի մէջ՝ որուն հարկադրուինք»: (Որոտընդոստ ծափեր):

Թուրք համալսարանականներու դատավարութիւնը

Պրուսայի Եղեռնադատ ատեանը դռնփակ նիստի մը մէջ հաղորդեց իր վճիռը բանտարկեալ Նազըմ Հիքմէթ պէյի եւ ընկերներու մասին, որոնք ատենէ մը ի վեր կը դատուէին իբրեւ համայնավար:

Վճիռը կ'ըսէ թէ զանազան փաստերով հաստատուած է որ ամբաստանեալները գաղտնի ընկերութիւն մը կազմած էին եւ ճիւղեր ունէին Պոլսոյ, Ատանայի եւ Պրուսայի նման հոծ բանուորներ ունեցող կեդրոններու մէջ: Հետեւաբար, համաձայն պատժական օրէնքին 271րդ յօդուածին, հինգական տարուան ծանր բանտարկութեան կը դատապարտուին Նազըմ Հիքմէթ, Նայիլ Վահտէթի, Թօսուն Էօմէր, Եօնկա Էօմէր եւ Մուսթաֆա պէյերը: Բայց ներման օրէնքը նկատի առնելով, դատարանը երկուական տարուան կը զեղչէ պատիժները: Ամբաստանեալներէն Ֆէրտի Օսման պէյ ալ 4 տարի 6 ամսուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ:

Միւս բոլոր ամբաստանեալները մէկուկէսական տարուան դատապարտուեցան, ներման օրէնքէն օգտուելով:

Աւստրիա Ազգերու Դաշնակցութեան պիտի դիմէ

Աւստրիոյ նախարարական խորհուրդը լիազօրութիւն տուաւ վարչապետ Պ. Տոլֆիւսի, որպէսզի դիմէ Ազգերու Դաշնակցութեան, բողոքելու համար Գերմանիոյ ոտնձգութիւններուն դէմ, որոնք ոչ միայն կը սպառնան Աւստրիոյ անկախութեան, այլեւ աշխարհի խաղաղութեան: Պ. Տոլֆուս առ այժմ պիտի յետաձգէ դիմումը, որպէսզի կարենայ մանրամասն տեղեկագիր մը ներկայացնել Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ: Եթէ այս պետութիւնները ելք մը չգտնեն, խնդիրը անյապաղ պիտի յանձնուի Ազգերու Դաշնակցութեան:

Լայնածաւալ հատոր մը կը կազմէ Գերմանիոյ ոտնձգութիւններուն մասին կազմուած տեղեկագիրը:

Այս առթիւ, Աւստրիոյ հայրենասիրական Միութիւնը ուղղակի կ'ամբաստանէ թէ գերմանական ոսկին է որ հիթլէրական խլրտումներ կը ստեղծէ Աւստրիոյ մէջ:

Յ.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մհնասեան խումբի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խօսի ընկեր **ՎՐԱՑԵԱՆ:**

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընկերական դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին մէջ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18ի ԱՌԹԻՒ
ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին

20, Avenne Villa d'Avray. Chaville.

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Փետրուար 25ին Կիրակի օր

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, ԶԱՒԱՐԵԱՆ եւ ՌՈՍՏՈՄ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ
եւ հովանաւորութեամբ ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

18 *ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ*

կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՍԷՆ ԹԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 17ին Շաբաթ երեկոյ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ին Կիրակի օր

ՎԱԼԱՆՍ-ՌՕՄԱՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ին Կիրակի օր

ՊԵԼՖՈՐԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը

Կը դասախօսէ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Նիւթ՝ **Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ**

Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հրապարակային մեծ բանախօսութիւն

Ի ՆՊԱՍՏ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ Պ. **Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ**

ԿԸ ԽՕՍԻ Պ. **Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ**

գեղարուեստական խնամուած բաժին: Արտասանութիւններ, նուագ ու մեներգներ:

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԻՆ

ՊՐԷՊԱՆ ՄԱՐՍԷՅԷԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Ա. Ծանօթ.— *8 տարեկանէն վար պզտիկներուն մուտքը արգիլուած է:*

Բ. Ծանօթ.— *Երեք կարգի տոմսեր հանուած են, առաջինը 7 ֆրանք, երկրորդը 5 ֆրանք եւ երրորդը 3 ֆրանք: Տեղ չըլլալու պարագային Գ. կարգի տոմս ունեցողները ոտքի պիտի մնան:*

Գ. Ծանօթ.— *Կանխաւ տոմսակ ապահովելու համար դիմել՝ Պ. Ծերիկեան, Րիւ տէ Տոմինքէն, Պ. Ս. Արզումանեան, Օթէլ Տամաս. Պ. Ն. Կակոսեան, 49 Րիւ Նասիոնալ, Պ. Լ. Զպուգեան, 21 Րիւ Թիւպանօ, Պ. Պ. Շալճեան, Անտոնեան եւ Զաթիկեան, 15 Րիւ Թէրաս, Պ. Պ. Շահլամեան, Դարբինեան եւ Սէրէնկիւլեան, Պօմօն - Սէն Ժիւլիէն, Պ. Պ. Խօզեան եւ Բարաղամեան, Սէն Ժէռօմ, Պ. Կ. Ճանիկեան, Սէն Լու, Պ. Մ. Ասատուրեան, Սէն Մարկրիթ, Պ. Պ. Տէր Ստեփանեան եւ Արմաղանեան, Պուլվար Օտտօ, Պ. Ս. Պօյաճեան, Սէնթ Անթուան-Ալավիսթ, Պ. Ս. Գալուստեան, Սէնթ Անթուան Գամբանը Ֆրէզ եւ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան Գրագարանը, 49, Րիւ Նասիոնալ:*

Տարեկան մեծ պարահանդէս

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԶԼՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Քաղաքապետ Docteur Georges Ribot*ի*

Նախագահութեամբ՝ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՍՐԲԱԶԱՆ ՀՕՐ

Վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5

Salon Coliséeի մէջ (*21* **Boul. Dugommier**)

Երաժշտութիւն, դասական պարեր, հայերէն եւ ֆրանսերէն երգեր:

Կէս գիշերէն ետքը պարահանդէս: *Տոմսերու գիներ՝* 10 *եւ* 15 *ֆր.:*

Տոմսերը կը վաճառուին՝ Castelmuro, rue Paradis - Paris Parfums, 10, rue St. Féréol: *Գօհարավաճառ «Մասիս»՝* 57a, rue National: *Տալաքիւբէեան՝* 8, rue Suffrin: *Ճաշարան Պաղչէճեան՝* Rue des Dominicaines:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած ԵՈԶԿԱՏԻ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ, իր կազմութեան 7րդ տարեդարձի առթիւ:

17 Փետրուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս Սալօն Միշէլի շքեղ սրահներուն մէջ, **25 Rue Aldebert** (րիւ Ալտըպէր), կէս գիշերէն վերջ 1 ժամ գեղարուեստական բաժին, երգ, անակնկալներ եւ **exhibition**ներ՝ Տէր եւ Տիկին Հայրապետեաններու կողմէ:

7 հոգինոց օրքէսթր **Broadway — Jazz:**

Ներկայանալի հագուստ պարտաւորիչ:

ՄՈՒՏՔ՝ ԿԻՆԵՐՈՒ՝ **5** *ՖՐԱՆՔ, ԱՅՐԵՐՈՒ՝* **10** *ՖՐԱՆՔ*

Տոմսերը կը ծախուին Միութեան անդամներուն մօտ եւ սափրիչ Յարութիւն Պապաեկիտեանի խանութը, 28 րիւ տէ Տոմինիքէն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍԻ Խարբերդի Հայրենակց. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովի այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Պ. Տօնապետ Պաքայեանի սրճարանին մէջ 18, rue Bouffier: *Օրակարգ՝ հաշուետուութիւն եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան եւ խիստ կարեւոր հարցեր: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն ներկայ ըլլալ որոշեալ ժամուն: Միութեանս անդամակցիլ փափաքողները կրնան ներկայ ըլլալ:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Տէօրթեօլցի Պ. Լեւոն Սափօկլըեան, Քէլէկեան Որբանոցի սաներէն, որ կը գտնուէր Փարիզի շրջակայքը, բայց մէկ տարիէ ի վեր իր մասին տեղեկութիւն չկայ: Կը խնդրուի իր մասին ստոյգ տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել՝ Onnig Mikayélian. 2, rue dee Carmelins, Marseille:

— Կը փնտռեմ եղբօրս աղջիկս Աֆիօն-Գարահիսարցի Տիկ. Աննիկ (ծնեալ Ապրօեան), հօր անուն՝ Ղազարոս, մօր անուն՝ Մարիամ: Ինքը հիւանդապահուհի էր: Տասը տարի առաջ ամուսնացած է Նիւ Եորքի մէջ եւ իրմէ տեղեկութիւն չկայ: Լուր կայ թէ հինգ տարի առաջ իր ամուսինը մեռած է: Իմացնել իր հօրաքրոջ Տիգրանուհի Ապրօեանի, Orient Tapis. St. Jérôme, Marseille, France:

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Հինգերորդ կարաւանով Լիոնէն Հայաստան մեկնած Նշան Աճէմեան (կամ Փիրենեան), Պարտիզակցի, որ ներկայիս Պարսկաստան կը գտնուի, կը փնտռէ իր հայրը՝ Յարութիւն Փիրենեան կամ Պատծակ Արթին, որ կը կարծուի Արաէշի նահանգը ըլլալ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.— Նշան Աճէմեան, Eglise Arménienne, Ispahan-Djoulfa (Perse):

ԼՈՒԱՑՔԻ խանութ, շաբաթական առեւտուր 2000, պայլ՝ 6 տարի, վարձք՝ 2600, երկու փիէս եւ խոհանոց, գին՝ 35000 ֆր., Դիմել Colein, 64 rue Turbigo. Փարիզ:

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ
Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ
կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ surprise նուէրներ կը գտնուին:

ԴԻՄԵԼ.—
COMPTOIR DES THÉS YAVROU

23, Rue Sénac — MARSEILLE **Tél. COLBERT 25 - 27**

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գօյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.: դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie*, K. *Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.*

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական բնտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

Հայերու ժողովավայրը
ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ **Danton 52—75**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1 - 59

ԹԷՅ ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ:

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ **NIEL** *ճերմակ պանիրի ընկերութեան:*

ԾԱԽՈՒԻ Է *կրընալի Քաուա-Րուժ թաղին մէջ, բանուկ պողոտայի մը վրայ, նպարավաճառի խանութ մը: Վարձք երեք հազար ֆրանք, եւ 13 տարուան* **bail**: *Ամսական առեւտրական գործառնութիւնն է շուրջ 22—25,000 ֆրանք: Գինն է 50,000 ֆրանք: Գեղեցիկ դիրք, շահաւէտ եւ կենդանի առեւտուր: Օգտուեցէք այս բացառիկ առիթէն: Դիմել՝ Վ. Հ.ի* 17, rue Damesme, Paris (13).

Ե Փ Ր Ա Տ նուագախումբ

Եթէ կ'ուզէք ձեր հանդէսները հաճելի դարձնել, դիմեցէք «ԵՓՐԱՏ» նուագախումբին որ կը նուագէ հայկական, եւրոպական, կովկասեան *եւ* արեւելեան *եղանակներ, մասնաւորապէս* թանկօ Արժանթին:

Նուագախումբը ունի իր մասնաւոր տարազը:

Խաչաձեւումի տեղի չտալու համար, ձեր կազմակերպած հանդէսի թուականէն 15 օր առաջ դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր, ԵՓՐԱՏ նուագախումբի ղեկավար Տ. ՕՆՈՍԵԱՆի, 15, rue du Pourtour, Clamart, Seine.

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (51)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Այդ նպատակով, ռումբեր դնել կուտար որոշուած կէտերուն վրայ: Եթէ թշնամի ուժերը չյաջողէին իրենց յառաջխաղացումը, օգը պիտի ելլէին՝ երբ այդ ռումբերուն վրայ կոխէին: Այդ նահանգի միջոցին զինուորները՝ չէթէներուն, իսկ չէթէները՝ գաղթականներուն խառնուած էին, եւ, չափազանց անյարմար ու անկանոն ձեւով տեղի ունեցող այս նահանջի միջոցին, շատ դժուար էր այդ գործերով զբաղիլ:

Այսուհանդերձ, Թէշքիլաթը Մախսուսէն յաջողած էր մէկ երկու օրուան ընթացքին ինքզինքը ժողվել եւ կրկին Պորչքայի մէջ հաստատուիլ: Հապարապետ Հաֆըզ Սիւլէյման է— Փէնտիի կարգադրութեանց շնորհիւ, Պորչքան պաշտպանութեան տակ առնուած էր: Ենթասպայ Հասան Էֆէնտի, որ վրացի սպաներէն էր եւ նշանաւոր՝ իր քաջութեամբ, ինչպէս նաեւ Ալի անուն ուրիշ անձ մը՝ պաշտօն ստանձնած էին Չիֆթէ Քէօփրիւ շրջանին պաշտպանութիւնը կազմակերպելու:

Շթանկէ պէյի գունդը Պորչքա գալէ վերջ, զինուորները առնն մը հանգստացած եւ նոյն օրը կրկին ճամբայ ելած էին: Այս ուժը՝ Եագուպ Ճէմիլ պէյին ուժին եւ Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյի չէթէներուն հետ միանալով Արդուինի մէջ պիտի տեղաւորուէր, եւ, որպէսզի Սարը Ղամիշի կողմէն ըլլալիք յարձակումը դիւրացնէ, Արդուինէն աւելի ներս պիտի յառաջանար:

Այս ձեւով Արդուինին հաւաքուած կարեւոր ուժ մը այլեւս կը պատրաստուէր յարձակումի մը որ տեղի պիտի ունենար Արտահանի եւ Կարսի ուղղութեամբ: Այդ նպատակով, զինուորներուն կը տրուէր փամփուշտ եւ ուտեստեղէն, հոգ կը տարուէր որ վաշտերը որ եւ է պակաս չունենան, եւ, որովհետեւ ցուրտը անդիմադրելի էր, զինուորները կը հագնէին կարելի եղածին չափ տաք պահող ճերմակեղէններ:

Այս յարձակումը յաջողութեամբ վերջացնելու համար, զէնքի, փամփուշտի, ուտեստեղէնի եւ խմելիքի չափ հատու մուշտակները եւս անհրաժեշտ ըլլալով հանդերձ, ոչ Եագուպ Ճէմիլի վաշտը, ոչ Պէհաէտտին Շաքիր պէյի չէթէները եւ ոչ ալ գերմանացի Շթանկէ պէյին գունդը, այդ խնդրին կարեւորութիւն ընծայած չէին եւ անհրաժեշտ պատրաստութիւնները տեսած չէին: Մինչդեռ, իրենց դիմաց կային ռուս զինուորները, մուշտակներով փաթթուած եւ ցուրտէն ամբողջովին պաշտպանուած: Ամէն կողմ ձիւնով ծածկուած ըլլալով, ռուս զինուորները իրենց զգեստին մինչեւ ոտքերուն եղունգները ճեփ ճերմակ հագուստներ հագած էին, որով անոնց հետախուզումն իսկ դժուարին կը դառնար:

Հակառակ ասոր, Արդուինի գտնուող ուժը, իր պատրաստութիւնները տեսնելէ յետոյ, յառաջխաղացման սկսած էր: Ռուս ուժերը, գիտնալով, անկասկած, որ ճակատի այս կէտէն իրենց վտանգ մը պիտի գայ, հոս ու հոն պզտիկ դիմադրութիւններ ցոյց տալով կը նահանջէին: Այս ձեւով, մեր յառաջխաղացումը կը շարունակէր ու վերջապէս Արտահանի առջեւ հասած էին մեր ուժերը: Ռուսերը, անհրաժեշտ պատրաստութիւնները տեսած էին պաշտպանելու համար նաեւ այս քաղաքը, որ բաւական մեծ էր: Միայն, որոշած էին առնն մը դիմադրել քաղաքին առջեւ:

Այս բախումէն առաջ, Արտահանի բնակչութիւնը մարմիններ ուղարկած էր յառաջացող թուրք ուժերը դիմաւորելու համար եւ իրենց փրկարարներու հանդիսաւոր կերպով ողջունելու տեսակէտէն թերացած չէր: Դիմաւորողները բերած էին նուէրներ, որոնց մէջ կը գտնուէր նաեւ ճերմակ ձի մը՝ Եագուպ Ճէմիլ պէյի համար: Ձին բերողները զայն յանձնեցին Եագուպ Ճէմիլ պէյի ու փափաքեցան որ անոր վրայ հեծնէ՝ Արտահան մուտք գործած պահուն: Բայց, Եագուպ Ճէմիլ պէյ, ընդունելով հանդերձ նուէրը, չէր ուզած անոր վրայ հեծնել եւ իր ձիով մասնակցած էր վերջին ընդհարման: Իսկ ճերմակ ձիուն վրայ հեծած էր իր ընկերներէն մին, որուն անունը չեմ յիշեր: Եւ սակայն, բախտին բերումով, սպիտակ ձին հեծնողը սպաննուած էր: Դէպքը շատ մը ըսի բաուներու տեղի տուած էր անմիջապէս: Առեն մը բերնէ բերան շրջած էին այն զրոյցները թէ ձին դիտմամբ ղրկուած էր եւ թէ Ռուսերը հեռուէն կը հետապնդէին Եագուպ Ճէմիլ պէյը:

Իրականութեան մէջ, շատ դիւրին չէր հաւատալ թէ Ռուսերը այդպիսի կարգադրութիւն մը ըրած են: Արտահանի առջեւ հասած ռուսական ուժերուն միակ հրամանատարը Եագուպ Ճէմիլ պէյը չէր որ, զայն մէջտեղէն վերցնելով, ապահոված ըլլային թուրք ուժերու յառաջխաղացման կասեցումը: Կային Ե. Ճէմիլ պէյի հետ յառաջացող միւս ուժերուն հրամանատարները, կար մանաւանդ հազարապետ Շթանկէն, որ, Եագուպ Ճէմիլ պէյի մահուան պարագային կատարելապէս պիտի կարենար յառաջխաղացումը վարել: Անկէ զատ, թերեւս Ռուսերը լուր իսկ չունէին Եագուպ Ճէմիլ պէյի գոյութենէն: Անոնք իրենց առջեւ կը տեսնէին միայն թուրք ուժը, եւ, աւելորդ դիմադրութիւն ցոյց չտալով, նահանջով ժամանակ կ'անցնէին, ինչպէս յաճախ տեսնուած է ռուսական պատմութեան մէջ:

Ո՞վ գիտէ, թերեւս Եագուպ Ճէմիլ պէյ եթէ այդ օրը սպիտակ ձին հեծնէր ու զոհ ըլլար Արտահանի առջեւ, ոչ միայն աւելի փառաւոր վախճան մը պիտի ունենար, քան ինչ որ ունեցաւ, այլեւ՝ խնայած պիտի ըլլար շատ մը զինուորներու կեանքին, որոնք ի զուր զոհ գացին՝ Արտահանի արշաւէն քաջալերուելով՝ կատարուած այլ արշաւներու միջոցին:

Այն ուժերուն միջեւ, որոնք Արտահանի վրայ կը յարձակէին, կը գտնուէր Երզրումցի Ճոռորօղլու Համիտ անուն թուրք քաջորդի մը: Համիտ, նախ, Կարնոյ մէջ, դիմում կատարած էր Հիլմի պէյին, ու առաջարկած որ իրեն քանի հրացաններ տրուին, եւ յայտնած էր թէ, ինք, իր քանի ընկերներուն հետ, հայրենիքի սիրոյն զոհուելու պատրաստ է: Հիլմի պէյ, կարծելով որ Ճոռորօղլու Համիտ չափազանցուած կը խօսի, գլխէն վանած էր զայն ու չէր տուած պահանջած զէնքերը:

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՑԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵԼԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊԱՏՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ՕՐԱՍՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳ-ՇԱԲԹԻ
8
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1934
8 Février
1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ Թիւ 2416 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՓԱՐԻԶԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶԸ ԱՅՍՊԻՍԻ ՕՐ ՄԸ ԶԷՐ ՏԵՍԱԾ 1871Է՛Ն Ի ՎԵՐ

20—50 հոգի սպանուած, հազարէ աւելի վիրաւոր

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ինչ որ պատահեցաւ երեքշաբթի գիշեր, աննախընթաց է Փարիզի պատմութեան մէջ, 1871Է՛ն ի վեր:

Կազմակերպուած բազմաթիւ ցոյցերը յանգեցան բաղաքացիական պատերազմի մը, եւ արիւնը հոսեցաւ պողոտաներուն վրայ: Տակաւին կարելի չէ ճշդել փոքերուն թիւը, բայց ամէնէն չափաւոր հաշիւները կը ցուցնեն բսան մեռեալ եւ հազար վիրաւոր, թէ ոստիկանութենէն ու բանակէն եւ թէ բաղաքացիներէն: Անհաշուելի է նիւթական վնասը: Պատերազմի դաշտի մը պատկերը կը ներկայացնէ մասնաւորապէս Քոնքորտի հրապարակը, ուր մղուեցաւ ամէնէն արիւնալի կռիւները: Տասնեակ հազարաւոր բաղաքացիներ նակատ նակատի, գիրկընդխառն կռուեցան ոստիկաններու, հանրապետական պահակներու եւ կանոնաւոր զինուորներու դէմ: Հակառակ բոլոր հերքումներուն, հաստատուեցաւ որ կառավարութիւնը շարժման մէջ դրած է Փարիզի եւ շրջաններու պահակազօրքը, ինչպէս եւ հրասայլեր եւ գնդացիրներ: Արգիլուած էր օդանաւերու գործածութիւնը: Գրեթէ խզուած էին դէպի երեսփ. ժողով, ծերակոյտ, նախարարական պաշտօնատուները եւ նախագահական պալատը տանող ճամբաները: Փակուած էր մէքրոյին այն կայարանը որ կը տանի դէպի երեսփ. ժողով:

Խռովութիւնները միաժամանակ ծագեցան 12 գլխաւոր կեդրոններու մէջ, ինչ որ կը նշանակէ կռիւ՝ 12 նահատներու վրայ: Ոստիկանները եւ շրջուն պահակները անդադար կրակ կը տեղացնէին ցուցարարներու բազմութեան վրայ, որ կը պատասխանէր կրակով, քարերով, փայտերով եւ կը նգնէր խուժել դէպի երեսփ. ժողով: Ամբողջ փողոցներ լեցուեցան աւերակոյտերով: Հինգ – վեց հանրակառքեր պարպուելով կրակի տրուեցան: Կրակի տրուեցան նաեւ բազմաթիւ լրագրական կրպակներ (էջօշկ): Վիրաւորուեցան ոչ միայն մարդիկ, այլ եւ հանրապետական պահակներուն ձիերը:

Կռիւները սկսան իրիկուան ժամը 6ին, երբ արդէն ոստիկանները եւ հանրապետական պահակները բռնած էին բոլոր ռազմական կէտերը: Ժամը 7ին ընդհարումները ստացած էին ծաւալուն եւ արիւնուռշտ հանգամանք: Զգուշութեան համար, ոստիկանութիւնը նախապէս հանած էր ծառերու երկաթցանկապատները. սակայն ցուցարարները չանձրկեցան եւ աջ ու ձախ կը նետէին ինչ որ ձեռք անցնէր.— նստարան, սալայատակի բար, փայտ, գործիք, երկաթի կտոր: Մնաց որ, մեծ մասը զինուած էին ատրճանակներով եւ դաշոյններով: Գնդակները կը տեղային աջ ու ձախ, հասնելով մինչեւ շէնիերու պատշգամները: Ագուռապետական պանդոկի մը, Օթէլ Քրիյեոնի պատուհաններն առջեւ կեցած տիկին մը մահացու կերպով վիրաւորուեցաւ գլուխէն: Մարդ մը որ հանդարտօրէն կ'անցնէր Քոնքորտի հրապարակէն, զարնուեցաւ սրտէն, լրագրավաճառ մը՝ փորէն: Շրջուն պահակ մը ինկաւ համայնավարի մը գնդակէն: Վիրաւորներուն մէջ կը գտնուին շատ մը պաշտօնատարներ: Պ. Մառշան, բաղաքապետական ոստիկանութեան դեր – տնօրէնը, որ կը վարէր գործողութիւններուն մէկ մասը, վիրաւորուեցաւ դէմքէն, բայց նախնական դարմանութենէն յետոյ նորէն անցաւ պաշտօնին գլուխը: Աւելի կամ պակաս ծանր վէրքեր ստացան նաեւ բուն տնօրէնին եղբայրը, բաղաքապետական խորհուրդին անդամներէն հրեթը եւ ուրիշ պաշտօնեաներ: Հոչակաւոր ջութակահար Թիպոյի որդին գետին փռուելով կոխկռտուեցաւ եւ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ ուշաթափ վիճակի մէջ: Ծունկէն վիրաւորուեցաւ կոմս Ֆլոր տը Տուվիլ: Պ. Փէլ, ամերիկեան պաշտօնատար մը, գլուխէն վիրաւորուեցաւ ոստիկանական բիրով մը:

Փարիզի բոլոր հիւանդանոցները խնդրուած էին վիրաւորներով: Լաւի – պուազիէր հիւանդանոցը իսկ, որ խռովութեանց վայրէն շատ հեռու կը գտնուի, հարիւր վիրաւոր ընդունած էր: Երեսփ. ժողովին շէնիին մէջ առժամեայ հիւանդանոց մը բացուած էր, ուր փոխադրուեցաւ առնուազն 200 ոստիկաններ հիւանդանոց մը բացուած էր, ուր փոխադրուեցաւ առնուազն 200 ոստիկաններ եւ պահակներ: Ժամը 7ին 40 վիրաւոր մէկ անգամէն փոխադրուեցան Շառիթէ հիւանդանոցը: Այս թիւը եռապատկուած էր գիշերը: Առժամեայ հիւանդանոցներու վերածուեցան նոյն իսկ սրճարաններ: Հոչակաւոր վէպեր սրճարանին մէջ տեղաւորուած էին 50ի մօտ վիրաւորներ, սեղաններու եւ տախտակներու վրայ: Բոլոր դեղարանները պաշարած էին եւ դեղագործները չկրցան հնանալ:

ԾՈՎԱՑԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿՐԱԿԻ ՏՐՈՒԵՑԱՒ

Ժամը 8ին, արբայականներու բազմութիւն մը «կեցցէ՛ թագաւորը» աղաղակելով իջաւ Ռուայեալ (արբայական) փողոցը եւ կատաղի կռիւ մը բռնուեցաւ: Քիչ յետոյ հարիւրի մօտ համայնավարներ ճամբայ ելան Մատլէնի հրապարակէն, «էնթէրնասիոնալ» երգելով: Եւ յանկարծ տեսնուեցաւ որ ծովային պարակէն, «էնթէրնասիոնալ» երգելով: Եւ յանկարծ տեսնուեցաւ որ ծովային նախարարութիւնը կը վառի: Բազմաթիւ պատուհաններ խորտակուած էին, դէպի բակը տանող փայտէ մեծ դուռը խորտակուած էր եւ հրավառ նիւթեր եւ ջուհեր կը նետուէին պատուհաններէն ներս: Հրդեհը կը ծաւալէր երբ հրշէջներ կը հասան: Ցուցարարները կրցան հրապարակին տիրել բառորդ ժամ, երբ հոբը իմիջիայլոց լեցուն պահակներ օգնութեան հասան: Ուրիշ երեք իմիջիայլոց լեցուն պահակներ օգնութեան հասան: Ուրիշ երեք իմիջիայլոց ներով ալ ոստիկաններ հասան, բայց ստիպուեցան ճամբան փոխել եւ տարբեր նախատ մը երթալ:

ՓՈՒՆՈՒԹԵԱՆՑ ԳԼԽԱՒՈՐ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐԸ

Խռովութիւնները չսահմանափակուեցան միայն Քոնքորտի, Շան գ'Էլիզէի եւ շրջակայ հրապարակներուն վրայ: Ցուցարարները դիրք բռնած էին նաեւ բաղաքապետութեան հրապարակին վրայ: Այստեղ համախմբուած էին Հայ – բենասէր Երիտասարդներու շարքերը, առաջնորդութեամբ յայտնի վարիչներու: Սակայն ցուցարարները չկրցան իրենց նպատակին հասնիլ, որովհետեւ ոստիկաններու եւ հանրապետական պահակներու երբեակ շղթայ մը կազմուած էր: Դէպի ոստիկանութեան վերատեսչութիւնը եւ նահանգապետութիւնը տանող բոլոր փողոցները պաշարուած էին նոյնիսկ զինուորներով եւ թնդանօթներով: Ցուցարարները անխնայ հետ մղուեցան եւ ժամը 7·30ին հրապարակը մաքրուած էր: Տասնըչորս թնդանօթի կառքեր դիրք բռնած էին Սոլֆէրինոյի կամուրջին վրայ, իսկ ուրիշներ՝ Սոլֆէրինօ փողոցին եւ պուլվար Սէն ժէրմէնի բերանները, որպէսզի ցուցարարները չկարենան յառաջանալ դէպի երեսփ. ժողով:

Բոռիի խմբակէն (Ֆրանսական Համերաշխութիւն) հազար անդամներ համախմբուած էին Ռիշըլիէօ – Տրուօ պողոտային վրայ, եւ անդադար կը պոռային· « Թող հրաժարին: Կեցցէ՛ Քիափ »: Ասոնք սկսան յառաջանալ դէպի Օփերայի հրապարակը, հրմշտկելով եւ գետին ձգելով շատ մը ոստիկաններ: Քիչ յետոյ բիրերը սկսան շարժիլ: Ցուցարարները առանձին բռնելով ոստիկան մը, չարաչար ծեծեցին, վերարկուն բզմտեցին եւ գլխարկը նետեցին: Ոստիկանական նոր շղթայ մը յայտնուեցաւ կէս ճամբան կեցնել ցուցարարները:

Հսկողութիւնը չափազանց խիստ էր Քառթիէ Լաթէնի (Սէն Միշէլ) եւ Սէն ժէրմէնի պողոտաներուն վրայ: Ո՛վ որ բառ մը կ'արտասանէր, անմիջապէս կը ձերբակալուէր: Կատարեալ ռազմադաշտի մը վերածուած էր այս շրջանը: Ոչ միայն ճստարաններ իրենց տեղերէն հանուած էին, այլեւ սալայատակները բակուած էին:

Պուլվար Սեւաստոփոլի մէջ, համայնավարները ճամբայ ելած էին դէպի բաղաքապետութեան հրապարակը, կռուելու համար երիտասարդ Հայրենասէրներուն դէմ, բայց տեսնելով որ անոնք շատուր են, ճամբան փոխեցին, աւերելով ամէն կողմ: Երկու կառքեր բռնեցին եւ կրակի տուին լրագրական կրպակներու եւ ճստարաններու հետ:

ԽՄԲ.— Տեղի անձկութեան պատճառով, այստեղ կ'ընդհատենք դէպքերու նկարագրութիւնը, որպէսզի կարենանք տալ միւս լուրերը:

Աւելորեակ փոթորիկ երեսփ. Ժողովին մէջ

ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ ԸՆԴՀԱՏՈՒԵԼԷ ՑԵՏՈՑ, ԺՈՂՈՎԸ ՓԱԿՈՒԵՑԱՒ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵԼՈՎ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ

Խռովութիւններէն առաջ, ժամը 3ին բացուած էր երեսփ. ժողովը, լսելու համար զոհերուն յայտարարութիւնը:

Պ. Տալատիէ հաղիւ բեմ ելած, ծափահարուեցաւ ձախակողմեան երեսփոխաններուն, մասնաւորապէս ընկերվարականներուն կողմէ, մինչ աջակողմէն կը սուլէին եւ հայհոյներ կ'արձակէին: Նախագահը անդադար կը հնչեցնէր զանգը: Երբ լռութիւնը տիրացաւ, ձախակողմեան երեսփոխանները ոտքի ելլելով, փառաւոր ցոյց մը կատարեցին ի պատիւ Պ. Տալատիէի, մինչ աջակողմը կը շարունակէր աղմկել, իսկ համայնավարները « Ինթէրնասիոնալ » կ'երգէին, միեւնոյն ատեն խորհրդային իշխանութիւն պահանջելով: Ծան – կարծ քանի մը ձախակողմեան երեսփոխաններ իրենց նստարաններէն ելան, եւ քիչ մնաց որ կռիւի բռնուէին հակառակորդներուն հետ: Բարեպաշտները հասնելով, փակեցին ճամբան: Նախագահը դադրեցուց նիստը եւ բեմէն վար իջաւ, իսկ Պ. Տալատիէ մնաց իր տեղը:

Քառորդ ժամ վերջը, նիստը վերաբացուեցաւ եւ շարունակեց յայտարարութեան ընթերցումը: Աջակողմը չէր ուզեր լսել, բայց վարչապետը կրցաւ վերջապէս անօրինակ ժխորի մը մէջ, ուր լռութիւնները եւ « կեցցէ »ները իրար խառնուած էին: Ընթերցումէն յետոյ, Պ. Տալատիէ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը կը պահանջէ անմիջապէս կարդալ 18 հարցապնդումներէն չորսը միայն: Զորս բախտաւորներէն մէկն էր Պ. Ֆրանքլէն Պուլեօն, որ ծաղրեց իրեն եղած չնորհը եւ արհամարհանքով մերժեց զայն: Ասոր վրայ նոր փոթորիկ մը փրթաւ: Պ. Տալատիէ առանց ընկրկելու վստահութեան խնդիր դրաւ եւ չահեցաւ 217ի դէմ 300 ձայնով: Բայց ժողովը նորէն փոթորկեցաւ եւ վարչապետը հաւանեցաւ որ նիստը ընդհատուի, որպէսզի ընդդիմադիրները խորհրդակցին եւ իրենք չորս անմիջական հարցապնդողները: Աջակողմեանները մերժեցին այս առաջարկը: Այն ատեն Պ. Տալատիէ յայտարարեց թէ ոչ մէկ հարցապնդում կ'ընդունուի: « Կը կարծէի թէ, ըսաւ, բանաւոր համաձայնութեան մը յանգելու վրայ ենք· բայց ահա կը տեսնեմ խափանարար ընթացք մը որ կը ձգտի ծանրացնել կացութիւնը: Այս պարագաներուն մէջ, ես կը տանձնեմ պատասխանատուութիւնը հարցապնդումներու յետաձգման »:

Այս յայտարարութեան վրայ, ժխորը սաստկացաւ եւ հարկ եղաւ երկրորդ անգամ ընդհատել նիստը, « դիկտատուրա՛ », « ֆաշի՛մ » աղաղակներուն մէջ:

Երբ ժողովը վերսկսաւ, խօսք առաւ նախկին վարչապետ Պ. Թառտիէօ եւ պոռաց Տալատիէի երեսին·

— « Երկրին դատաստանէն խուսափելէ յետոյ, դուք այժմ ալ կը փորձէք խուսափիլ երեսփ· ժողովին դատաստանէն: Բարեկարգութեան պահպանումի պատրուակով դուք էք ան որ առաջին սպառնացողը: Դուք շատ կը խօսիք փաշականութեան մասին: Փաշականութիւնը կը սկսի այն օրէն երբ գործադիր իշխանութիւնը թոյլ չի տար որ գերագոյն ժողովը վիճաբանի »:

Պ. Տալատիէ վճռապէս մերժեց ո՛ր եւ է նոր վիճաբանութիւն եւ պահանջեց փակել ժողովը, նորէն վստահութեան խնդիր դնելով: Այս անգամ չահեցաւ 204ի դէմ 302 ձայն:

Ասով ալ չվերջացաւ ժողովը: Պ. Լէոն Պլում ճառ մը խօսելով, յանուն ընկերվարական խմբակցութեան պահանջեց վստահութիւն յայտնել կառավարութեան: Իսկ Պ. Ֆրանքլէն Պուլեօն նոր յարձակողականի մը սկսած էր, երբ աչադուրկ երեսփոխան Ժոռժ Սքափինի, որ վիրաւորուած էր երկուշաբթի օրուան ցոյցերուն մէջ, ոտքի ելաւ եւ աղաղակեց·

— Զարնելու հրամանը որո՞ւմ է···

Այս բացագանչութիւնը նոր փոթորիկ մը պայթեցուց: Ձոյզ – ղոյզ երեսփոխաններ իրարու փարեցան եւ հաշիւ կարելի եղաւ իրարմէ բաժնել, երրորդ անգամ ընդհատելով նիստը: Երբ ժողովը վերսկսաւ, նորէն քուէարկութիւն կատարուեցաւ, մինչ աջակողմը կ'աղաղակէր· «Հրաժարեցէ՛ք, հրաժարեցէ՛ք»: Տալատիէ երրորդ անգամ վստահութեան քուէ ստացաւ 220ի դէմ 360 ձայնով, եւ ժողովը փակուեցաւ:

⁂ *Բարեկարգութիւնը պահպանելու համար, կառավարութիւնը չարժման մէջ դրած էր ոչ միայն սովորական պահակները (14,000 հոգի), այլեւ չարժուն պահակները, հանրապետութեան ձիրաւոր պահակները եւ արուարձան – ներու պահակազօրքը:*

Կառավարութեան դաշտարարութիւնը

Երեսփ· ժողովի փակումէն յետոյ, նախարարական խորհուրդը ժողով գումարելով, որոշեց հանդարտութեան կոչ մը ուղղել ժողովուրդին: Այս առթիւ վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն·

— Նախկին պատերազմիկները լսեցին կառավարութեան հանդարտութեան կոչը եւ մերժեցին միանալ արհեստով խռովարարներուն: Ընդհակառակն, կարգ մը բաղաքական ընկերակցութիւններ բազմապատկեցին գրգռութիւնները եւ փորձեցին բռնութիւն կատարել հանրապետական վարչաձեւին դէմ: Ատրճանակներով եւ դանակներով զինուած խումբեր յարձակեցան խաղաղութեան պահակներուն վրայ, կրակ բացին բարեկարգութեան պաշտպաններուն դէմ, վիրաւորելով բազմաթիւ ոստիկաններ: Ջերբակալուած ցուցարարներուն իմքնութիւնը կ'ապացուցանէ թէ իսկապէս զինեալ փորձ մը ծրագրուած էր պետութեան ապահովութեան դէմ: Շնորհիւ բարեկարգութեան պաշտպաններուն քաջութեան եւ պաղարիւնութեան, այդ յարձակումները խորտակուեցան եւ խռովարարները չկրցանհասնիլ իրենց նպատակին: Անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուեցան անմիջապէս, խափանելու համար որ եւ է նոր փորձ: Գիտակից՝ իր պարտականութեան հանդէպ երկրին որ բարեկարգութիւն եւ խաղաղութիւն կ'ուզէ, կառավարութիւնը վճռած է օրինական բոլոր միջոցներով հաստատել ժողովուրդին ապահովութիւնը եւ հանրապետական վարչաձեւին անկախութիւնը: Այս պարտականութեան կատարման համար, վստահ է թէ իրեն պիտի գործակցի փրանսացի ժողովուրդը որ չուզեր գլուխ ծռել յանդուգն փոքրամասնութեան մը առջեւ եւ հաստատապէս փարած կը մնայ իր ազատութեան հիմնադրութեանց:

⁂ *Մինչ խռովութիւնները կը չարունակուէին, դահլիճը արտակարգ նիստ մը գումարելով, որոշեց անմիջապէս դատի յանձնել խռովարարները, իբրեւ ներքին ապահովութիւնը խանգարող, սպանութեան դրդող, իբրեւ հեղինակ ծեծի, բռնութեան եւ աւարառութեան:*

Դիաղոլը ձեռք՝ սպանութեու գացած էւ

Յուզին օրը ժամը 3ին, երբ նոր կը բացուէր Երեսփ· ժողովը, ապահովութեան պաշտօնեաները ձերբակալեցին կասկածելի մարդ մը որ կաշխ վերարկուի մը մէջ փաթթուած, մէկը հետապնդելու երեւոյթ ունէր: Պահականոց առաջնորդուելով, մարդը խուզարկուեցաւ եւ գրպանէն դաշոյն մը գտնուեցաւ: Ցայտարարեց թէ անիշխանականները իրեն պաշտօն յանձնած էին սպաննել քաղաքական ծանօթ անձնաւորութիւն մը, բայց մերժեց յայտնել անունը:

Ցուցարարներ ծեծեցին Էռիօն

Երեքշաբթի գիշեր ժամը 9·50ին, երբ նախկին վարչապետ Պ· Էռիօ Երեսփ· ժողովէն ելլելով իր իմքնաշարժը պիտի նստէր, խումբ մը ցուցարարներ շրջապատեցին եւ բռունցքի ու կիցի հարուածներ տուին: Բարեբախտաբար ոստիկանները հասնելով ազատեցին եւ ուրիշ ճամբով մը տուն առաջնորդեցին:

Ձուներուն թիւը շատ աւելի էր

Աջակողմեան թերթերը կը գրեն թէ սպանեալներուն թիւը 50ը կ'անցնի, իսկ վիրաւորները հազարներով կը հաշուեն:

ՁԱՐՄԱՆԱԶԱՆ ԿՈՉԵՐ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ՅՈՅՑԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

ԹԱԴԱՒՈՐՈՒԹԵՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ··· ԽՈՐՀՐԴԱՑԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ

Իւրաքանչիւր հոսանք առանձին կոչեր ուղղած էր սարքուած ցոյցերուն առթիւ: Գաղափար մը տալու համար տիրող տրամադրութեանց մասին, տակաւին կ'ամփոփենք չատ մը յայտարարութեանց հիմնական մասերը:

Նախկին պատերազմիկներու միութեան վարչութիւնը կը հրաւիրէր թէ կուսակիցները՝ համախմբուիլ Փարիզի մէջ, իրենց զայրոյթը արտայայտելու համար: «Պիտի տեսնենք թէ մեղի դէմ պիտի գործածե՞ն ոստիկանութիւնը, որ մեծամասնապար մեր ընկերներէն կազմուած է, յուսեցան դատապարտելու համար անոնք որ հաւատարիմ թարգմաններն են փայտէ խաչերու չուքին տակ պառկողներուն եւ որոնք կ'ուզեն Ֆրանսան տեսնել ազատ, վեհոգի եւ մարքուր»:

Ֆրանսական Համերաշխութիւնը (Ֆաչական) որ նոր կազմուեցաւ, հռչակաւոր Քոնքի հովանաւորութեամբ, կը հրաւիրէր ցոյց կատարել «ծաղրանկար վարչաձեւին դէմ, բարեկարգօրէն եւ արժանաւորութեամբ, առանց որ եւ է բռնութեան, ինչպէս վարել է Ֆրանսայի Ֆրանսայկներուն: Հարկ է հասկնալ կառավարութեան թէ ժողովուրդը արթնցած է եւ կ'ուզէ վերջ տալ յեղափոխական միջազգայնականներուն եւ բորբոսած պոլիտիկոսներուն»:

«Էրեդէն Խաչի» կազմակերպութիւնը, որ միշտ կրակի առաջին դիծերուն վրայ դտնուած է եւ որ առաջին ցոյց մը կատարած էր երկուշաբթի օր, մասնաւոր նամակ մը ուղղած էր հանրապետութեան նախագահին, հաղորդելով նոր ցոյցին նպատակը:

Հայրենասէր Երիտասարդներու Միութիւնները ժամադրավայր որոշած էին քաղաքապետարանի հրապարակը եւ կը հրաւիրէին Փարիզի ժողովուրդը բազմութեամբ մասնակցիլ ցոյցին, բողոքելու համար «ձախակողմեան հոսանքներու դիկտատուրային եւ անկարգութեան կուսակցութեանց դէմ»:

« Ազիոն Ֆրանսէզ »ի կազմակերպութիւնը (արքայական), Փարիզցիներուն ուղղուած կոչով մը, կը բողոքէր թէ կառավարութիւնը «հպիտ իշխանութեան գլուխ անցած, պաշտօնանկ ըրաւ բարեկարգութեան պահակը (Քիափ), ապարդիւ տալու համար ընկերվարական անիշխանութեան եւ փրկելու համար ֆրան – մասոն դղրդը»: Եւ յայտնելով թէ կառավարութիւնը ապարդիւ կը կարծէ բուն սպառնալիքներով, իր կարգին ապարդիւ կը կարդար: « Ինչի՞ տեղ դրած են Ֆրանսացիները »:

Համալսարանական ուսանողներն ալ ճակատ կազմելով, կը հրաւիրէին ե– րիտասարդութիւնը՝ ոտքի կանգնիլ եւ « գլուխն անցնիլ ազգային մեծ շարժման: Մենք ձեզմէ չենք պահանջեր յարիլ այս կամ այն խմբակին կամ կոմիտէին, այլ կը խնդրենք փողոց իջնել մեղի հետ եւ բարձրաձայն հռչակել ձեր կամքը, մեր երկիրը ազատելու համար քաղաքականութեան յեղուզակներէն, վախկոտներէն, վատերէն, դաւաճաններէն եւ խաբեբաներէն»:

Հարկատուներու Ազգ· Դաշնակցութիւնը կը հրաւիրէր միացեալ ճակատ կազմել, « պաշտպանելու համար հայրենիքը ներքին թշնամիներուն դէմ »:

(Լաւերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ· Էջ)

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵՍՆՔԸ 1933ԻՆ

Ինչպէս յայտնի է, Հայաստանում կոլխոզների չուրջ համախմբուած է գիւղացիութեան հարիւրին 38ը: Մընացած 62ը մենատնտեսներ են: Առաջին հնգամեակի ընթացքին արտադրոց մի տեսակէտ էր իշխում Սորհ. Հայաստանում: Պետութիւնը պատեհ րոպէ էր յայտարարած մենատնտես գիւղացիներին եւ ամէն կերպ խրախուսում էր հանդիսանում վերջիններիս տնտեսութեան զարգացմանը: Համայնավարները ուրախութեան ճիչեր էին արձակում, երբ մենատնտեսների արտադրութիւնը յետ էր մնում, իսկ կոլխոզներինը յառաջդիմում: Դրա մէջ նրանք գտնում էին «գիւղատնտեսութեան ընկերվարական ձեւի յաղթանակ»: Այս ապուշները չէին ուզում ըմբռնել, որ երկրի համար հարիւրին 62 կազմող մենատնտեսների (անհատական) տնտեսութիւնը չատ աւելի մեծ նշանակութիւն ունի Հայաստանի ամբողջ տնտեսութեան համար, քան 38 առ հարիւր ներկայացնող կոլխոզները: Կարծես երկուսն ալ նոյն երկրի ընդհանուր տնտեսութեան մասնիկներ չէին: Պէտք էր առաջին հնգամեակի կործանարար հետեւանքները ակնհարեւ դառնային, որպէսզի համոզուէին այդ տարրական ճշմարտութեան:

Դեռ յայտնի չէ, թէ անհատական տնտեսութիւնների հանդէպ յառաջ եկած այս բեկումն ինչ հետեւանքներ է ունեցած: Սակայն, եթէ կառավարութիւնը հաւատարիմ մնայ իր նոր ուղղեցին, անպայման արդիւնքը կը լինի դրական:

Թէեւ համայնավարները չատ են ազմկում գիւղատնտեսութեան մեքենայացման մասին, բայց ինչպէս փաստերն են ցոյց տալիս, դեռ ցանքերը մեծագոյն մասով կատարւում են լծկան ուժի միջոցով: Այսպէս, Ախտայի շրջանում, 27,000 հեկտար հողի մէջ այն 2000 հեկտարն է մեքենաշարժ ագրօրով վարւում, հերկւում ու ցանւում: Իսկ 25,000 հեկտար ցանքը կատարւում է անասուններով: Նոյնպէս եղնելով առաջին հնգամեակի փորձից, երբ անասունների կէսից աւելին զանազան պատճառներով փճացան, կառավարութիւնը մանաւոր որոշումներով չատուկ ուշադրութիւն դարձրեց անասունների պահպանման գործի վրայ:

1932—33ին, հացի պակասը հարկադրեց իշխանութեանը չատուկ ուշադրութիւն դարձնել գարնանացանի վրայ: Սրա հետ մէկտեղ, կառավարութիւնը յայտարարեց, որ հրաժարւում է սերմնցու տալ եւ գիւղացին ինքը պիտի հոգայ իր միջոցներից: Այս որոշումն ինքնին պիտի վիժեցնէր գարնանացանի ծրագիրը, որովհետեւ նախորդ տարուան մթերումները գիւղում ոչինչ չէին թողել: Մենք արդէն տեսանք, թէ ինչպէս է տարուել գարնանացանը եւ ինչպէս է ներկայացրել այն կառավարութիւնը: Անկասկած, գարնանացանը Հայաստանում լաւ չի ընթացել, քանի որ Անդր. Երկրային Կոմիտէն խստիւ դատապարտում է Հայկոմկուսը գարնանացանը վատ կազմակերպելու համար եւ պահանջում է բոլոր ուժերը լարել եւ լրիւ կատարել («Պրօլետար» ապրիլ 24):

1933ին փոփոխութեան ենթարկուեց նաեւ տուրքերի գանձման եղանակը, վերացած է հացատյսերի մթերման պայմանագրական ձեւը եւ սահմանուած է հացահատիկի գանձման մի նոր կարգ, որի համաձայն ցանքի իւրաքանչիւր հեկտարից որոշ քանակութեամբ հացահատիկ պիտի յանձնուի պետութեանը, մնացածը թողնւով գիւղացիների տրամադրութեան տակ: Եւ «պայքար հացի համար» նշանախօսքը դարձաւ համապատասխան կուսակցութեան անցեալ տարուան քաղաքականութեան առանցքը:

Հացի մթերումը եւ, առ հասարակ, գիւղատնտեսական աշխատանքները յաջող տանելու միտումով, նախ եւ առաջ մեքենատրակտորային կայաններին կից հաստատուեցան քաղաքիններ, որոնց եւ յանձնուեց գիւղատնտեսական բոլոր աշխատանքների հսկողութիւնը: Այս քաղաքիններին տրուեցան կուսակցական եւ վարչական ամենալայն իրաւասութիւններ: Անոնք գործելու էին շրջանների կուսակցական եւ վարչական մարմիններից միանգամայն անկախ: Այս հանգամանքը, չատ չանցած տեղի տուեց ներքին հակամարտութեան եւ պայքարի:

Քաղաքիններից զատ, բոլոր շրջանները ուղարկուեցան բանուորական վաշտեր, որոնք տեղին վրայ պիտի հսկէին հացահատիկների պահպանման և հացամթերումների գործին Այս վաշտերը աւելորդ բեռ մը դարձան առանց այն ալ ուժասպառ գիւղացիների վզին:

Անցնող տարին հացամթերումը թէ ինչ եղանակով կատարուեց, այդ մասին քանիցս այս էջերում գրուած է: Մէկ կողմից գիւղերից սկսան արտաքսել բռմմաթիւ ընտանիքներ, միւս կողմից ալ մաքրել գիւղական կուսակցականների շարքերը: Արտերը վինուած պահակների հսկողութեան տակ առնուեցան: Թէ պահակների եւ թէ գիւղացիների կողմից եղան սպանութեան դէպքեր: Նոյնպէս պահակների հսկողութեան տակ արտից ցորենի խուրձերը կալ տարուեցան ու կալսից յետոյ ալ՝ պետական պահեստները: Մի քնդարեան միջոցների կիրառումով էր, որ յաջողեցան հացամթերման անցեալ տարուան ծրագիրը լրիւ կատարել:

Միայն հացամթերումի ծրագիրը լրիւ գործադրուելուց յետոյ էր, որ Թոյլատրուեցաւ հացի ազատ առեւտուր: Այս խնդրում ալ իշխանութիւնը գիւղացին դրեց անելի առջեւ: Ազատ չուկայում պետութիւնն ինքն ալ սկսել է հացի գնում սոսկալի ինկած գիներով եւ պետական խանութներից ապրանք վաճառում է միայն այն գիւղացուն որ հացը ինքն է ծախում: Գիւղացին եթէ պետութեանը ծախի, չինչին վճարում պիտի ստանայ: Եթէ հակառակը անի, պիտի առանց անհրաժեշտ ապրանքի մնայ եւ, բացի այդ, հալածուի որպէս հակայեղափոխական: Այս պայմաններում, ի հարկէ, ազատ չուկան զաւեշտական ողբերգական հանգամանք է առնում:

Թէ ի՞նչպէս են գործում կորզում ժողովրդից դրամ, ցոյց է տալիս հետեւեալ օրինակը: 1933ին Հայաստանում կառավարութիւնը կնքեց 15 միլիոն ռուբլու փոխառութիւն: Ծայրանի է, որ ազգային փոխառութիւնը լինում է կամաւոր: Այն ինչ, խորհ. իշխանութիւնը փոխառութեան մասնակցելու յատուկ հրաման նակցելու յատուկ հրաման տարաբախեց, որով իւրաքանչիւր բանուոր եւ ծառայող պարտաւոր էր բաժանորդագրուել մէկ ամսուան ռոճիկի, իսկ գիւղացիներն իրենց երեք չաբաթուան եկամուտի չափով:

Բանուժի հոսունութիւնը (դասալքութիւն) մի կատարեալ չարիք է խորհրդային արդիւնաբերութեան համար: Գործարանից գործարան փոխադրուելը եւ աշխատանքից խուսափելը սովորական երեւոյթ է դարձած: Բնական է, որ կայուն բանուորական ուժի պակասը խոշոր վնասներ է հասցնում երկրի տնտեսութեանը: 1933ին բանուժի հոսունութիւնը խորհ. մամուլը բացատրում է աշխատանքի վատ պայմանների, անբաւարար մատակարարումի եւ բնակարանային անչարմարութիւնների գոյութեամբ: Եթէ նախ այս թերութիւնները վերացնելու մասին մտածէն ու ապա հնգամեայ ծրագիրներ կազմէին, ի հարկէ բանուորների դասալքութիւն չէր ունենայ:

Աշխատանքի աւատական պարտադրանքի ձեւը լայն չափերով կիրառուած է նաեւ Հայաստանում: Գարնանացանի ընթացքին գիւղացիները հարկադրուած էին աշխատել վաղ առաւօտից մինչեւ ուշ երեկոյ, առանց հանգիստի օրերի: «Մ. Հ.»ի թիւ 199, 206 եւ 214ից յայտնի է դառնում, որ դաշտերում աշխատեցնում են մինչեւ 85 տարեկան ծերերի, անչափահաս երեխաների եւ ծծկեր երեխայ ունեցող մայրերի:

Կենտկոմի հոկտ. 15ի որոշումի համաձայն, մթերք եւ հաց կարող են ստանալ միայն այն կոլտնտեսականները որ կը մասնակցեն անձամբ բամպակի բերքահաւաքին եւ այն ալ՝ համաձայն քանակի ու որակի: Ուրիշ խօսքով, ուռելու իրաւունք ունին անոնք որ կը լրացնեն աշխատանքի այն չափը, որ որոշուած է ծրագրով:

Իւրայատուկ ձեւով է դրուած մատակարարման խնդիրը: Ցայտնի է, որ խորհ. աշխարհում գոյութիւն ունին «հարուածայիններ»: Սրանք այն աշխատաւորներն են, որոնք սովորական չափից աւելի եւ լաւ են աշխատում: Եր որպէսզի «ընկերվար» երկրի բանուորը լաւ աշխատի, իշխանութիւնը մատակարարման մի քանի ստիճաններ է սահմանած: Ահա թէ ինչ է ասում այդ առթիւ Կ.Կ.ի քարտուղարներից Լ. Բարսեղեանը:

— «Հարուածայինը պէտք է աւելի լաւ մատակարարուի: Մենք լաւագոյն հարուածայինին պէտք է տանք լաւագոյն ճաշ: Այդ ուղղութեամբ պատճառը ազգային զազափարի թերութիւնը չէ, այլ տնտեսական եւ քաղաքական հարցերու իրարու ձուլուելն է, ուրկէ յառաջ եկած է ճնշողի եւ ճնշուողի վիճակը:

Նոյնքան սխալ է նաեւ երբ կ'ենթադրուի թէ ճարտարարուեստը, մեքենատեսութեան հսկայացայլ թռիչքները եւ գիտական նորութիւնները բանալով մարդկութեան առջեւ նոր դարաշրջուն մը, բոլոր ազգային եւ պետական կառուցուածքները պէտք է կործանին:

Ձիշդ է արտի մարդը կ'ապրի բազդեալ մեքենականութեան մը մէջ որմէ ոչինչ կը հասկնայ. առեղծուածային իրականութիւն բայց այնքան դիւրին բացատրուելիք: Հացագործը, կօշկակարը, դերձակը եւն. երբ իրենց ապրանքը կը ծախեն, պէտք չունին բացատրելու թէ իրենց գնած ցորենը, կաշին կամ կէրպասը ուրկէ հայթայթած են եւ որ երկրին ապրանքներն են, թող որ հետաքրքրուող անգամ չկայ: Անհատը երբեք յարաբերութեան մէջ չէ միջազգային փոխանակութեանց հսկայ մեքենականութեանը հետ: Ան զատուած է միջնորդներով եւ այս վերջիններն ալ ներածման տուներով եւ դրամատուներով:

Առաջին անգամ որ մարդ կը տեսնէ անթելը, կը սքանչանայ եւ կ'ապշի նախապէս, բայց անմիջապէս որ անոր գործածութեան ձեւը կը սորվի, ամէն հետաքրքրութիւն իրմէ կը հեռանայ, այն աստիճան որ Պերլինէն Փարիզ կամ Մարսէյլ բան մը լսելը իրեն համար կը դառնայ սովորական երեւոյթ մը:

Ճարտարարուեստի եւ պետութեան ամենամեծ յեղափոխութիւնները մարդոց մտքերուն մէջ աւելի նուազ կարեւորութիւն ստացած են քան 1848ի յեղափոխութիւնը կամ 1870ի Ֆրանք-եւգերման պատերազմը: Պէրթըլոյի մը, Փասթէօռի մը եւ Քիւրիի մը անունները աւելի նուազ հետաքրքրութիւն յառաջ բերած են քան Պիզմարքի մը, Լէնինի մը անունները:

Աչխարհի անտեսութեան բոլոր բարեփոխութիւնները եւ գիտական նորութիւնները մանակի եւ երբեմն ալ աննշան կերպով կուտ բանուելով մարդկային զազափարներու հետ այսօր ազգային սահմաններու մէջ աւելի չատ ազգային հպարտութեան եւ պաշտպանութեան միջոցներ դարձած են քան միջազգայնականութեան ուղեցոյցներ, անոր համար որ ազգութիւնը այլ եւս խոր արմատներ արձակած է սերունդներու հոգիներէն ներս:

Կարելի է եւ չատ հաւանական որ այս ձեւի ազգայնահպանումը մարդկութեան առջեւ բանայ նոյն ազետալի երեւոյթները, փրկութեան ելքը տնտեսականը քաղաքականէն պատելն է: Ի՞նչ միջոցներով:

×

Քաղաքական եւ տնտեսական խնդիրներու ձուլումը ազգերու համար եղաւ իսկական ազէտ մը: Համաչխարհային մեծ ազէտէն 15 տարիներ անցան եւ տակաւին աշխարհը չգտաւ իր յառաջդիմութեան ու խաղաղութեան ընկերական ճանապարհը: Այսօր ընդհանուր անորոշութիւնը եւ անհանգստութիւնը աւելի մեծ են քան պատերազմի ամենաասպիսի օրերուն: Այն ժամանակին չատ չատերը կը մտածէին թէ աշխարհակալ երկիրները չուտով պիտի բաժուին իրենց ցաւտ կոմմերէն ու ազէտներէն, պիտի գանէին իրենց հաւասարակշռութիւնը ընթանալով դէպի բարդատածութիւն ու զարդացում:

Ազգերը անհամբեր կը սպասեն որ աշխարհի մեծ տնտեսագէտները եւ քաղաքագէտները այս քաոսային վիճակէն դուրս ելլելու ճանապարհը ցոյց տան, քանի որ գոյութիւն ունեցող դաշնագրերը, սկսած Վերսայլէն, փոխանակ կանոնաւորութիւն պարտադրելու, նոր վէճերու եւ քաղաքական բարդութեանց դուռ բացին: Ազգերու Դաշնակցութիւնը որ վերջ պիտի տար բոլոր գաղտնի դիւանագիտութիւններուն եւ դաշնագրութեանց, այսօր բոլորովին սահմանափակ իշխանութիւնով մը պարզ հաշտարար դատարանի մը ձեւը առած է:

Բոլոր տատապածներու եւ ճնշուածներու յոյսը բոլոր երկիրներու ժողովրդապետական կարգերու վրայ դրուած էր, քանի որ ձախակողմեան այդ տարրերը աւաւել չափով խաղաղասիրութեան կողմնակիցներ էին, համաձայն իրենց քաղաքական եւ տնտեսական ըմբռնումներուն: Անոնց մեծ մասը այսօր ներքին տագնապներ բռնուած է եւ հնարաւորութիւն չունի երկրի սահմանին այն կողմը տեսնելու:

Սովետներու տիրապետութիւնը պատճառ դարձաւ որ նոր ձեւի դիկտատորութիւններ հաստատուին ուրիշ երկիրներու մէջ, կարմիր յեղափոխութեան հակազդելու համար, օրինակ Փաշականութիւն եւ հիթլէրականութիւն, որոնք առաջինով միասին փոխանակ զրգռութիւնները մեղմելու ընդհակառակն աւելի սրեցին:

Փրկութիւնը իւրաքանչիւրի իր քաշած տատապանքներէն յառաջ եկած փորձառութեան մէջ կը կայանայ: Ազգերը հաւաքական գիտակցութեամբը պէտք է հեռանան անցեալի եւ ներկայի տիրող սխալներէն եւ զետեղեն իրենց գործունէութեան անիւները քաղաքակրթութեան արդար ճանապարհին վրայ, եւ որպէսզի այս ապահովուի, ամէն տեղ այժ պէտք է տրուի իրական ժողովրդապետութեան:

Անգամ մը որ ժողովրդապետական կարգերը հաստատուին, ապահովաբար վերջ պիտի գտնեն զազտնի դիւանագիտութեան բոլոր ձեռնարկները եւ իւրաքանչիւր ազգ ապահովուած պիտի տեսնէ իր անկախութիւնը եւ ազատ չարժելու իրաւունքը:

Ծովերու արգելքները եւ մաքսային պատնէշները վերանալով, վաճառականութիւնն իր ազատ թռիչքով անհանելու սեփականութիւնը պիտի դառնայ եւ պետութիւնները պիտի չարժին իրենց կոչումին համապատասխան, այսինքն պիտի ապահովեն հայրենիքի անձեռնմխելիութիւնը եւ ներքին անդորրութիւնը:

Քաղաքական միամիտներ պիտի ըլլայինք եթէ ենթադրէինք, համաձայն մեր ցուցմունքին, թէ ազգամիջեան պայքարները աւելի չատ անհասկացողութիւնները պիտի վերանան: Վէճեր միշտ կարող են պատահիլ, անհասկացողութիւններ միշտ պիտի ըլլան, ատոր համար բոլոր այն խնդիրները որոնք քաղաքական հանգամանք ունէին, պիտի ուղարկուին ժողովրդապետական հիմունքներով կազմուած Ազգերու Դաշնակցութեան, իսկ բոլոր այն կնճռոտութիւնները որոնք անտեսական հանգամանք ունին, պիտի յանձնուին միջազգային առեւտրական ատեանին: Այս երկու կարեւոր միջազգային հաստատութեանց կողքին, երրորդի մը գոյութիւնը եւ հսկողութիւնը այնքան անհրաժեշտութիւն կը թուի— Աչխատանքի Միջազգային Գրասենեակը, ուր պիտի լուծուին անտեսականէն յառաջ եկած բոլոր ընկերային հարցերը:

Այս տեսակէտներով քաղաքականը պիտի դառնայ անտեսականէն, մարդկային թշուառութիւնները պիտի նուազին ու պատերազմները պիտի նուազին մարդկութեան համար մեծ չարիքներ: Ազգերը պիտի բանին ազատ զարգացումի եւ քաղաքակրթութեան ճանապարհները:

Ազգայնականութեան զազափարը դատապարտելով մենք դատապարտեցինք ազգամիջեան կռիւները, միջազգայնականութեան սխալ ըմբռնումով մենք պիտի չուզէինք այժ տալ ընկերային պատերազմներու:

Սէն Սիմոնէն վերջ Քարլ Մարքս եւ Լէնինն այնպէս հաւատացին թէ ճարտարարուեստական յեղափոխութիւնով արդէն միջազգայնականութեան ճանապարհը հարթուած է: Ըստ Մարքսի վարդապետութեան զրամագլուխի կեդրոնացումով միշտ նուազ կարգը պիտի անհետանար, յառաջ պիտի գային երկու մեծ դասակարգեր, զրամատիրական եւ աշխատաւորական, որով բոլոր երկիրներու աշխատաւորները միանալով եւ ազգերու հայրենիքներու վրայէն անցնելով պիտի ճակատէին զրամատիրութեան դէմ, պիտի ապահովէին վերջնական յաղթանակը, այսինքն՝ աշխարհի խաղաղութիւնը:

Դժբախտաբար Մարքս հաշուի չէր առած միջին դասակարգի յարատեւութիւնը եւ ուժեղացումը, նաեւ բոլոր այն խնայողական անտուկները, որոնք աշխատաւորութեան օգնութեան պիտի հասնէին եւ այն բազմաթիւ անձնուէր ընկերութիւններու հանճարեղ մեքենականութիւնը որ իր պարտաթուղթերով ու արժէթուղթերով թոյլ պիտի տար աշխատաւորին զրամատիրոջ գործատուութեանց չհակից դառնալու: Այս այնքան ճշմարիտ է որ Լէնինի հայրենիքը, որ կոչում ունէր համաչխարհային յեղափոխութեան հնոցը դառնալու, իր սկզբնական ձայրայեղութիւններէն ետքիճանաբար կը նահանջէ, զրամատիրական կարգերու հետ քաղաքական եւ տնտեսական գաղտնի ու յայտնի համաձայնութիւններ կը կնքէ: Այն ստիճան որ, ան իր պրոլետարական դիկտատորութիւնով ոչ միայն չկրցաւ ուրիշ երկիրներու միջազգայնականները իրեն կապել, այլ եւ թոյլ տուաւ որ իր ծոցին մէջ իսկ յառաջ գայ այնպիսի երիտասարդական ուժեղ հոսանք մը, որ աւելի շուտ կը հիմնաւորուի ազգայնականութեան քան միջազգայնականութեան սահմաններուն մէջ:

Ճշմարիտ ու տեւական խաղաղասիրութիւնը ազգը կը նկատէ որպէս անկախ անհատականութիւն եւ կ'ուզէ այդ անհատներու մէջ ստեղծել միեւնոյն իրաւունքի յարաբերութիւնները ինչպէս ազգի մը զաւակներուն միջեւ:

Հ. ՍԻՐԻՆԿԻՒԼԵԱՆ

Ազգայնականութիւն եւ Միջազգայնականութիւն

ooooo

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս չարժման ազդանշանը տուողը եղաւ Անգլիան որուն հետեւեցաւ Ֆրանսա եւ ապա միւս մեծ պետութիւնները: Այս չփոթ ու վտանգաւոր կացութեանը մէջ կնքուեցան ժամանակաւոր դաշինքներ, երկաթուղին, նաւը եւ հեռագիրը ազատ կերպով սկսան շրջագայիլ, բացուեցաւ Սուէզի ջրանցքը բոլորին համաձայնութեամբ, շրջան մը որ խաղաղութիւն բերաւ ու հնարաւորութիւն տուաւ չատերուն ներքնապէս ուժեղացնելով ազգային տնտեսական մեքենան (outillage national) ապագայի բոլոր դժուարութեանց դիմադրելու համար: Ձիշդ այն ժամանակին երբ մեծ ճարտարարուեստը կ'աշխատէր մեր մոլորակի տնտեսականի միացման, ազգային գաղափարը արդէն խոր արմատներ նետած էր ամէն կողմ, եւ եղածը զտնելով վնասակար իր գոյութեանը համար, իր մաքսային պատնէշներու դրութիւնը ուժեղացուց:

Ազգերը այժ տուին իրենց ազգային տնտեսութեան այն աստիճան որ չուտով քաղաքական բառարանին մէջ երեւան «ազգային ճարտարարուեստ», «ազգային վաճառականութիւն» եւ «ազգային երկրագործութիւն» արտայայտութիւնները:

Ֆրանսական մեծ յեղափոխութիւնը բնական ճանապարհը գծած էր, պետութիւնը որ հաւասարակչռութեան կշիռը ձեռքին մէջ կը պահէր, զատած էր ազգային գաղափարը տնտեսականէն, վերջինին տալով laisser faire laisser passerի ճանապարհը: Անհատը կամ ընկերութիւնը ի չահ եւ ի վնաս իրեն տնտեսական գետնի վրայ դուրս պիտի գար երկրի սահմաններէն, գործ պիտի ունենար արտաքին չուկաներու հետ, ազատ ազգային ամէն կաչկանդումներէ ու առեւտրական դաշնագիրներէ, յառաջ գալիք անպատեհութիւնները խոշոր պիտի չըլլային: Դարմանել աւելի դիւրին պիտի ըլլար դանել:

Աչխարհի եօթը մեծ պետութիւնները երբ իրենց ճարտարարուեստը տարածելու անհրաժեշտութիւնը զգացին, ազգային գաղափարը մտքերու մէջ ուժեղ կերպով արմատացած էր, ձեւ ու մարմին առած էր օրէնսդիտական, գիւնուորական եւ մաքսային դրոժանութեանց մէջ. արտաքին մրցումի ազդեցութեանը տակ քաղաքականի եւ տնտեսականի միացման գործողութիւնը կատարուած էր, միջազգային քաղաքական կացութեան այս օրերու չիմի դրութեան հիմնաքարը դրուած էր այդպիսով:

Իւրաքանչիւր քաղաքացի իր չահերու պաշտպանութեանը համար ատեա կերպով կը դիմէր իր կառավարութեան. իւրաքանչիւր ազգ երբ իր արտաքին չուկաները վտանգուած կը տեսնէր, միւսամ ուժով կը պատրաստուէր զանոնք պաշտպանելու: Պաշտպանութեան առաջին գինքը մաքսային պատնէշներու ամրացումն էր, երկրորդը նոր չուկաներ ճարելու հարկադրանքը: Առաջին միջոցը բացաւ անհատակացողութեանց դուռը, իսկ երկրորդը պատճառ դարձաւ մանանկի եւ համաչխարհային պատերազմներու:

Ազգային գաղափարը մարդկութեան յառաջդիմութեան համար ազէտ մը նկատողները — գլխաւորաբար 3րդ Միջազգայինը — կը հիմնուին այն տուեալներու վրայ թէ հոգի մը պաշտամունքը, ազգային մշակոյթի սէրը, ազգային առողջ յատկութիւններու զարգացումը, ցեղասիրութիւնը գլխաւոր ազդակները կը նկատուին մարդկային թշուառութեան եւ պարագաներու յաւիտենական մղձաւանջին: Սխալ է այս: Զարիքներու բուն որոշ աչխատանք կատարուել է մի չարք գործարաններում: Կարի եւ կաշու գործարանում լաւագոյն հարուածայինն ստանում է լաւորակ եւ ամենաչատ ճաշը: Տպարանի մեր ընկերները, օրինակ, լաւ են արել, որ լաւագոյն հարուածայինների համար ճաշարանում առանձին սեղան են յատկացրել»: («Մ.Հ.», թիւ 155):

Երեւակայէք բանուորի հոգեկան վիճակը, երբ նոտած ճաշարանում անբաւարար ու վատ ճաշ է ուտում, իսկ քովի սեղանից մէկ ուրիշը կուշտ փորով է ելնում: Որպէսզի հայ բանուորը կուշտ մնայ, խորհրդային տիրապետութեան 14րդ տարում նա պէտք է կաշուից ելնի եւ ուժերէն վեր աչխատելով՝ հարուածայինի կոչման արժանանայ...

ԱՇՈՏ – ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ֆրանսիա ու Փրկանվի ազատանվիրը

— :-: —

Ինչպէս « Ցառաջ »ի մէջ ծանուցուած էր, ազատանդէսը կատարուեցաւ Մարզու Իրաւունքներու Պաշտպան Միութեան սրահին մէջ, անցեալ չորեքչաբթի իրիկուն:

Միութեան նախագահը, Պ. Վ. Քեթօ Պարչ, յեղափոխականի սեւ փողկապ մը կապած, իր սրտակից բարեկամին նկարագիրը պատկերացուց հետեւեալ կերպով.

— «Փրկանուէ, հաւատք քարոզող ճարտար մտաւորականը, իրր նշանախօսք ընդունած էր, « Որքան ատեն որ ես ոտքի վրայ կենալու կարողութիւն ունենամ, անկարելի պիտի ըլլայ այս հաւատքը ուրանալ »: Դիմագրկով աղնիւ, Փրկանէ աղնուականն մըն էր իր ամբողջ էութեամբ, ուրուհետեւ ան կ'արհամարհէր ինչ որ ցածոգի եւ ստորին էր: Իր հոգեկան ընդունակութեան յառաջդիմութեամբ ան հասաւ մինչեւ ընկերվարութիւն:

Փրկանէ գինուոր մըն էր որ, քշնամիին օձիքը թոյլ չէր տար, անգամ մը որ զայն իր ձեռքին մէջ բռնէր: 17 տարեկանին գինուոր եղաւ եւ այս գինուորն է որ խաղաղութեան ախոյեանը հանդիսացաւ: Ան տակաւին չատ մը յատկութիւններով օժտուած էր: « Ես խիղճիս բարի ծառայ եմ բոլոր եկեղեցիներէն »: Ուրեմն աստուածութիւն մը չար եւ նմանը Հէկէի եւ Իըլհանի վարդապետութեանց: Աստուածութիւն մը որ կը փոթորկի վեհ դաղափարներով:

Այս աստուածութիւնը Փրկանէ կը պահանջէր ոչ միայն քաղաքականութեան մէջ, այլեւ բոլոր ասպարէզներու մէջ, իբր հիմ ունենալով կրօնական դգացումը: Մէկ խօսքով, կրօնքը կը զործածէր ազատութիւնը կատարելագործելու համար:

Ինչպէս լուրեր եւ Ֆրանսական յեղափոխութեանը ստացող գրագէտները, Փրկանէն ալ կրօնասէր ազատատրողներէն էր: Բայց սա տարբերութեամբ որ իր աստուածութիւնը մարդկային ոգիին ազատագրմանը համար կը զործէր: Փրկանէ հաստատեց Թէ Ֆր. յեղափոխութեան հըրամցուցած հաւատարութեան օրինքները բաւարար չեն արդարութեան առջեւ, այլ պէտք էր բիւրեղացնելով անոնց հիւթը հանել:

Կարելին փորձել, որպէսզի ամէն մարդ կարողանայ մէյմէկ ազնուական դառնալ, սկսելով անհատէն մինչեւ ամենափոքր ազգը: Այս գաղափարները իրագործման ոգին իր սիրտը խռովից մինչեւ իր մահը:

Այս մտածումներուն արդիւնաւորման չունչն էր որ գինքը անվհեր կ'առաջնորդէր, մինչեւ իսկ վտանգները նախատեսելով: Փրկանէ երբէք չվարանեցաւ իր ընդգրկած վարդապետութեան ճամբուն վրայ: Ան հաւատքով ընկերվարական, ազատ-նեցաւ Մարդու Իրաւունքներու յայտարարութիւններուն: Իսկ իր մղած պայքարները, կը ձգտէին հարատահարուած ժողովուրդներու եւ արդարութեան գոհ գացող քաղաքացիներու ազատագրման:

Այս խոհերով մարմնացած, ահա 20 տարիներ յետոյ մենք, վառ ունենալով մեր սրտին մէջ իր պատկերը եւ ըմկղրունքները, իր հաւատարիմ հետեւորդները կը հանդիսանանք:

Մեծ պատերազմին սպառնացող վտանգը քանի մը հոգի կանխատեսած էինք: Իր մահուընէն քիչ առաջ, երբ իրեն բացատրեցինք, անմոռանալի չեչտով մը չհաւատաց: Որովհետեւ համոզուած էր Թէ պատերազմը այլեւս անկարելի էր:

Ան ստեղծել ուզեց գաղափարի ուժ մը որ խաղաղութիւն պարտադրէր բռնակալներուն: Իր Թափած անխոնջ աչխատութեանց չնորհիւ, ան մինչեւ իսկ խորհրդարանը ու լրագրութիւնը յանախ զրաղեցուց, արդարութեան ձայնը բարձրացնելով:

Որպէս հմուտ աչխարհագրութեան, ան բոլոր երկիրներուն ծանօթ էր իրենց յատին գաղաքներով:

եւ Թոյլ տուաւ որ իր ծոցին մէջ իսկ յառաջ գայ այնպիսի երիտասարդական ուժեղ հոսանք մը, որ աւելի շուտ կը հիմնաւորուի ազգայնականութեան քան միջազգայնականութեան սահմաններուն մէջ:

Ձշմարիտ ու տեւական խաղաղասիրութիւնը ազգը կը նկատէ որպէս անկախ անհատականութիւն եւ կ'ուզէ այդ անհատներու մէջ ստեղծել միեւնոյն իրաւունքի յարաբերութիւնները ինչպէս ազգի մը զաւակներուն միջեւ:

Հ. ՍԻՐԻՆԿԻՒԼԵԱՆ

ՆՈՎԵԼ

Ն. Ց. ՊԱՏԱՆԵԱՆ

— Մի՞ թե ոչ մեկը չի կարող ձեզ օգնել, պարո՛ն Պատանեան, — ասաց Ժանը, — ես ինքս պատրաստ եմ ամեն ինչ անել ձեզ համար, որպէսզի ազատեմ ձեզ այդ ահաւոր դրութենից։

— Ես ինքս էլ չգիտեմ, թէ ինչ անեմ, — պատասխանեց Պատանեանը, — ես ինքս էլ չգիտեմ, թէ ինչ անեմ։ Ես ինքս էլ չգիտեմ, թէ ինչ անեմ։

— Ես ինքս էլ չգիտեմ, թէ ինչ անեմ։

Մխեւնոյն առեն նամակ մը ուղղած էր հանրապետութեան նախագահին, խնդրելով անմիջապէս Գերագոյն Ատեանի վերածել Վերակոչոյը եւ անոր յանձնել Սթավիցքիի գործին քննութիւնը, փոխանակ թոյլ տալու որ քաշքշուի զանազան դատարաններու մէջ:

Այս կոչերուն դիմաց, ձախակողմեան հոսանքներն ալ հրապարակ հանած էին իրենց յստակ յայտարարութիւնները:

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը հրաւիրէր աշխատաւորները՝ ապազարկ նետուիլ, «պաշտպանելու համար վտանգուած ազատութիւնները: Անոնք որ կ'ուզեն ցոյցեր կատարել, ներշնչուած են ֆաշական եւ հիթլէրական կարգուսարքէն: Գերմանիոյ մէջ չենք: Մենք կատարեալ արդարութիւն կը պահանջենք զողերուն դէմ· բայց թոյլ չպիտի տանք որ գայթակղութիւնները շահագործուին վարչաձեւին դէմ »:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը մասնանչելով ֆաշական ուժերուն յարձակողականը, կը հրաւիրէր արթուն կենալ եւ հաւատարմօրէն գործադրել բոլոր նշանախօսքերը որ կը տրուին օրը օրին: Եւ կը նշանակէր ժամն ու ժամադրավայրը :

Երիտասարդ արմատականները չհետեւելով վտանգին ծանրութիւնը, կը պահանջէին համախմբուիլ եւ պարտադրել պետական օրկաններուն անողորմ վերակազմութիւնը:

Համայնավար կուսակցութիւնը կը հրաւիրէր իր շարքերը՝ առաւելագոյն զօրաշարժը կատարել, ցոյցին յաջողութեանը համար, թէ՛ գործարաններու եւ համախմբման վայրերուն մէջ եւ թէ ֆաշական կազմակերպութեանց դէմ: Այս առթիւ հրահանգներ ցրուած էին ամէն կողմ, եւ փողոցէ փողոց թռուցիկներ կը բաժնէին, պահանջելով «բանուորա – գիւղացիական իշխանութիւն»:

Ամէն ցոյց եւ թափոր արգիլուած

Ոստիկանութեան վերատեսուչը, հիմնուելով 1790 օգոստոսի, 1791 յուլիսի եւ 1853 յունիս 10ի օրէնքներուն վրայ, եւ նկատելով որ ցոյցերը վտանգած են հանրային սպառովութիւնը, բացարձակապէս կ'արգիլէ ո'ր եւ է համախմբում փարիզ բաղաքին եւ Սէնի ամբողջ նահանգին մէջ: Այս հրամանին գործադրութիւնը յանձնուած է բաղաքապետական ոստիկանութեան ընդհանուրէնին, հանրապետական պահակներու հրամանատարութեան եւ Սէնի ոստիկան – զօրքի հրամանատարին եւ անոնց հրամանին տակ դրուած պահակներուն:

Այս հրամանագրին համաձայն, երէկ եւս արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած էին, որովհետեւ թէ երեսփոխ· ժողովը նիստի հրաւիրուած էր եւ թէ նոր ցոյցեր կը նախատեսուէին:

⁂ Ոստիկանութիւնը հրամայեց կրպակներէն գրաւել արբայական «Աֆսիոն Ֆրանսէզ»ի երէկուան տպագրութիւնը:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԸ

ooooo

Ինչպէս գրած ենք, Ֆրանսայի Ազգային Պարգեւախաղին Զ· շերտին վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի, 6 փետրուար:

Հինգ միլիոնի մեծ պարգեւը շահած է **A.** շարէէն **15.031** թիւը:

Հետեւեալ թիւերէն իւրաքանչիւրը շահած է մէկ միլիոն ֆրանք.—

Շարք R ..... no **84.242**
Շարք V ..... no **60.333**
Շարք Z ..... no **07.504**
Շարք G ..... no **08.489**
Շարք A ..... no **57.234**
Շարք X ..... no **19.966**
Շարք C ..... no **12.543**
Շարք R ..... no **82.454**
Շարք K ..... no **98.414**
Շարք Z ..... no **10.831**
Շարք H ..... no **23.551**
Շարք E ..... no **41.667**
Շարք K ..... no **78.029**
Շարք V ..... no **50.832**
Շարք U ..... no **03.708**

Բոլոր շարքերուն մէջ (20 հատ) **93.063** շահած է **500.000** ֆրանք:

8.642 վերջացող թիւերը շահած են **100.000** ֆրանք (200 հատ), **4.732** վերջացող թիւերը **50.000** ֆրանք (200), **028** վերջացող թիւերը **10.000** ֆրանք (2000), **9** վերջացող թիւերը շահած են **200** ֆրանք:

8.

Փարիզ եւ արուարձանները

ԱՒՖՈՐվիլի Ս. Մինասեան խումբի դասախոսական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին կը խօսի ընկեր

ՎՐԱՑԵԱՆ·

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընկերական դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին մէջ·

Գտան

ՍԷն ՇԱՄՕՆի «Վարուժան» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը

կը դասախօսէ Պ. Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Նիւթ՝ **Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ**

կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Շ· Ց· Դ· Շավիլի ԱՐՂՈՒՐԹԵԱՆ խումբի կողմէ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐՒ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

20, Avenne Ville d'Avray. Chaville

Ներկայ կ'ըլլան մեր երէց ընկերներէն՝

Բժ. ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆ, Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ *եւայլն*

Բանախօսութիւն, երգ եւ արուեստանոց:

Սէն Լազարէն շոգեկառք առնել ժամը 2.26 եւ 2.56ին: Ընկերներ պիտի սպասեն Շավիլի կայարանը: Փոն տը Սեվռէն ինքնակառք առնել եւ իջնել Շավիլ, փիւիթ սան վէն:

Մասնակցութեան համար կը գանձուի 3 ֆրանք·

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Փետրուար 25ին կիրակի օր

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, ԶԱԽԱՐԵԱՆ եւ ՌՈՍՏՈՄ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ

եւ հովանաւորութեամբ ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԿԷՍ ՕՐՒ ՎԵՐՋ Հ. Ց. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ

կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը·

ՍԷՆ ԹՐԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 17ին Շաբաթ երեկոյ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ին կիրակի օր

ՎԱԼԱՆՍ-ՌՕՄԱՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ին կիրակի օր

ՊԵԼՖՈՒԻ ՄԷՋ

17 *Փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին*

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ·

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հրապարակային մեծ բանախօսութիւն

Կազմակերպուած Նախաձեռնութեամբ ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷԼԻ ՇՐՋ. ԿԵՆԴ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԻՆ

ՊՐԷՊԱՆ ՄԱՐՍԷՅԷԻՍՐԱՇԻՆ ՄԷՋ *146, Ave. des Chartreux*

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. **Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ**

ԿԸ ԽՕՍԻ՝ Պ. **Ե. ԵՀԱՐՈՒՆԵԱՆ**

ՆԻՒԹ՝ **ՀԱՅ ՄՐՑԱԿՈՅԹԸ**

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Կը մասնակցին ֆրանսացի եւ հայ ծանօթ գեղարուեստագէտներ:

Առնել հանրակառք թիւ՝ 1, 4, 5, 11, 12, 41, 48, 53·

Տարեկան մեծ պարահանդէս

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ Շ Ց ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷԼԻ

Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Քաղաքապետ՝ Docteur Georges Ribot*ի*

Նախագահութեամբ՝ ԱՒԱՆՋՈՐԴ ՍԻՐԱՆՈՒՇ ՀՕՐ

Այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 5

Salon Colisée*ի մէջ* (*21* Boul. Dugommier)

Երաժշտութիւն, դասական պարեր, հայերէն եւ ֆրանսերէն երգեր:

Կէս գիշերէն առաջ պարահանդէս: *Տոմսերու գիները՝* 10 *եւ* 15 *ֆր.:*

Տոմսերը կը վաճառուին՝ Castelmuro, rue Paradis - Paris Parfums, 10, rue St. Féréol, *Գոհարաւաճառ «Մասիս»՝* 57a, rue National, *Տալաքիւքէեան՝* 8, rue Suffrin, *Ճաշարան Պաղէճեան՝* Rue des Dominicaines·

Հայկական Լառաւեւ Լիոնի մէջ

Նախաձեռնութեամբ «ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»ի ԸՆԿ. ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին տեղի պիտի ունենայ յատուկ հայկական ճաշկոյթը *130*, rue Boileau*ի* սրահին մէջ·

կը դասախօսէ Պ. Ա. ՄՆԷՔՈՆԵԱՆ Նիւթն է՝ «ՀԱՅ ԵՐԳԸ»

Կը խնդրուի երկսեռ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ որոշեալ ժամուն:

ՅՈՒՇԱԼԱՏԻՏ

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Լիոնի ժամանաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին նախկին ժողովատեղին (76, rue Mazenod սրճարանին ներքնասրահը) Րիւ Մազէնօթ եւ Րիւ Վօլթէրի անկիւնը: Մուտք՝ Րիւ Վօլթէրէն: Օրակարգ՝ հրշէաբերականի ընթերցում եւ ընթացիկ հարցեր: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼՈՒՍԱՑԻՒ լաւ խանութ արուարձանի մէջ, շաբաթական առեւտուր 2500, վարձք՝ 2800, յարկարաժին 2 փիէս, խոհ. լուացարան եւ օճ, բոլորը 3500 ֆրանք: Դիմել՝ Colein. 64, rue Turbigo. Փարիզ:

ԵԹԷ ՀԱՑՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՒԻ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 40 rue Chaponnay. Lyon Rhône)

ՆԻՄԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ. —

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit· Nice (A· M.)

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻԼԵՏԵՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5) Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՄԱՄՆԱԳԻՏ ՈՍԿԻ ԿՈՒԻՐՈՆԻ, ՊՈՒԻԶԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 9 - 12 եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8: կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր·

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան ճաշկերոյթներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն· դիմել

13

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի *13 rue Pierre Curie.* K. Bicêtre. Metro: Porte d'Italie

Etude de Me **BERNARD WAHÉ**

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական ինդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարանները, աւելի, կոտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 *եւ* 17—19: *Նաեւ ժամադրութեամբ*

կրբնոպալի Քոռւա-Ռուժ թաղին մէջ, բանուկ պողոտայի մը վրայ, նպարավաճառի խանութ մը: Վարձքը երեք հազար ֆրանք, եւ 13 տարուան **bail**: *Ամսական առեւտրական գործառնութիւնն է շուրջ* 22—25,000 *ֆրանք: Գինն է* 10,000 *ֆրանք: Գեղեցիկ դիրք, շահաւէտ եւ կենդանի առեւտուր: Օգտուելէ ա[ռ]ջ բացատրութիւններ տալիքէն, Դիմել՝ Վ. Հ.ի* 17, rue Damesme, Paris (13).

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

L. LECORCHÉ Chir. Den.

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F.*

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՁԱՓԱԻՈՐ ԳԻՆ

Ակռայ կը քաշենք առանց սրսկումի, միայն մէկ վայրկեան քոն՝ Somyleով: Փուրոն եւ պրիճ. ատամնաշար՝ շատ թեթեւ քրոմէ մետաղով, կը վերափոխենք ձիւն ատամնաշարեր: Երախաներու ատամներու շտկում:

Կ'ընդունի 9 - 12 *եւ* 2 - 7 Հեռախօս Inv. 27-95

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Maison Heratchian բացած է 19 rue Bleu, մէթրօ Cadet, մասնաճիւղ մը, ուր կը ծախուին մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ ամէն տեսակի արեւելեան եւ ֆրանսական նպարեղէնները պալքան քաքաւալ, ճերմակ պանիր, յունական եւ պոլսոյ ձիթապտուղ. THE HERATCH. եւայլն·

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN) 17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (52)

"ԹԷՇԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԹՈՒՐՔԱՑՍԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Բայց, Համիտ, որ վճռած էր իր ձոտորօղլու բլլալը փաստել, ամէն կողմ դիմում կատարած, ու, վերջապէս, գունդի հրամանատարներէն հարիւրապետ էմին պէյի դիմած էր: Էմին պէյ կը հրամայէր Պէհէէտտինն Շաքիր պէյի ջոկատներուն: Արտահանի դէմ ծրագրուած յարձակման առթիւ կատարուած խորհրդակցութեան մէջ որոշուած էր որ մէկ կողմէ եա – դուպ ձէմիլ պէյ, իսկ միւս կողմէ էմին պէյ միեւնոյն ատեն յարձակման ակին:

Էմին պէյ, լսելէ վերջ ձոտորօղլուի պահանջները, անոր տուած էր 20 հրացան: Ու հիմա Համիտ եւս կը գըտնուէր այն ուժերուն մէջեւ որոնք Արտահանի վրայ պիտի յարձակէին:

Արդէն բախումները սկսած էին ռուս խաղախներուն եւ մեր ուժերուն մէջեւ: Երբ առաջին փամփուչտները արձակուած էին, ձոտորօղլու, իր ձին յառաջ քշելով, հրապարակ ելած ու պոռացած էր·

— Ընկերներ, ինձի ձոտորօղլու Համիտ կ'ըսեն: Ահա պիտի փաստեմ թէ ես ձոտորօղլու եմ, առիւծ թուրք մըն եմ:

Թէեւ, հարիւրապետ էմին պէյ իրեն յանձնարարած էր հանդարտ ըլլալ, ղայութիւն չընել, ու ազատ համարձակ թշնամիին վրայ չյարձակիլ, բայց, Համիտ իր ձին անմիջապէս քըշած էր Ռուսերուն վրայ:

Խազախները, տեսնելով հանդերձ որ հեծեալ մը քառասմբակ իրենց վըրայ կը յառաջանայ, արժէք չտալով, կրակը դադրեցուցած էին: Ձոտորօղլու Համիտ, այդ միջոցին, իր սուրը քաշած, մօտեցած էր Խազախներուն, անոնցմէ մին սուրի հարուածով սպաննած, ու կրկին իր ընկերներուն միացած էր: Ու ձեռքը բռնած էր իր սպաննած խազախին գլուխը: Ձոտորօղլուի այս քաջութիւնը այնքան րոպէական էր եղած որ, խազախները, զարմացած, սկսած էին հեռուէն կրակել: Թէ մեր եւ թէ Ռուսերուն կողմը, ամէն մարդ ապշած մնացած էր:

Համիտ, երբ վերատին միացած էր իր ընկերներուն, ըսած էր·—

Ահա ես փաստեցի թէ ձոտորօղլու եմ: Թող ապազարկ դայ, եթէ երկրորդ մը կայ:

Ոչ թէ մէկ մարդու, այլ ամբողջ գունդին հոգեկան ուժ ներշնչած էր անոր այս ընթացքը, եւ ամէն ոք, րոպէապէս, սկսած էր յարձակիլ Ռուսերուն վրայ:

Ու անոնց առջեւ, կրկին ձոտորօղլուն կը գտնուէր եւ միշտ կը կրկնէր·

— Ինձի ձոտորօղլու կ'ըսեն· ինձի դէմ ելլող մը կա՞յ:

Ու մինչ իր ազազակը մինչեւ եր – կինք կը բարձրանար, ան, իր սուրը աջ ու ձախ չարժելով, դէպի Խազախները կը յառաջանար:

Իսկ էմին պէյն ու իր հրամանին տակ գտնուողները կը հետեւէին համիտի:

Ընդհարումը շատ բուռն եղած էր: 1915 տարուան դեկտ· 16ն էր: Մեր յարձակումը սկսած էր առտուն, եւ, քանի մը ժամ չարունակելէ վերջ, Ռուսերը քաղաքը պարպած ու նահանջած ըլլալով, մեր չէթէները Արտահանը գրաւած էին: Ընդհարման մէջոցին մեր տուած զոհերուն թիւը 30 էր: Անոնց միջեւ կը գտնուէին նաեւ ձոտորօղլու Համիտն ու հրամանատար հարիւրապետ էմին պէյ: Իսկ եագուպ ձէմիլ պէյի հետ եկող ուժերու զոհերուն միջեւ կը գտնուէին հազարապետ Ասլմ պէյն ու էֆէմ էֆէնտին: Յարձակման առաջին զոհն էր եղած ձոտորօղլուն, որ յարգած էր իր այն խոստումը թէ « հայրենիքին սիրոյն պիտի զոհուիմ », եւ, միանգամայն, փաստած էր թէ ինք ձոտորօղլու մըն է:

Եագուպ ձէմիլ պէյի գունդէն Ասլմ պէյի նահանջահրամանին չատ խոր ազդեցութիւն մը գործած էր ընկերներուն վրայ: Տօքթ· Պէհաէտտին Շաքիր պէյ, Գուլիա՝ խորհրդարանին ուղարկած իր հեռագրին մէջ « Արտահանը գրաւեցինք, բայց Ասլմը կորնցուցինք » ըսելով, թէ չնորհաւորած էր խորհրդարանը եւ թէ ցաւակցութիւն յայտնած էր անոր: Արտահանի գրաւումը իրրեւ մեծ դէպք մը ցոյց տրուած ըլլալով, Պէհաէտտին Շաքիր պէյի հեռագիրը այդ առթիւ ուղարկուած միակ հեռագիրը չէր:

Բայց, այս յաղթանակի ապահովումը աւելի դիւրին էր, քան Արտահանի պաշտպանութիւնը:

Քաղաք մտնող մեր զինուորներուն համար, դժուարութեան մեծագոյնը ցուրտն էր: Զէթէները ոչ միայն թշնամիին, այլ՝ բուն իսկ այս ցուրտին դիմադրելու ստիպուած էին: Ամէն զառ, Ռուսերը, քաղաքը պարպելէ առաջ, ռամմանիթի մթերանոցները օդը հանած էին: Հիմա անընդհատ կ'այրէին այդ մթերանոցները ու անկարելի կը դառնար քաղաքին մէջ մընալ: Ամէն րոպէ ծանր հրետանիի ռումբեր ու փամփուշտներ կը պայթէին, ինչ որ քաղաքին համար տեւական վտանգ մըն էր: Ռումբերը, որոնք երբեմն կարճ, իսկ երբեմն երկայն ընդհատումներով կը պայթէին, քաղաքը կը սարսէին իր հիմերէն:

Բայց, ինչպէս զրեցինք արդէն, Արտահանը գրաւող մեր զինուորներուն մեծագոյն թշնամին այն զարհուրելի ցուրտն էր որ կ'իշխէր այդ միջոցին: Անկարելի էր, նոյնիսկ, առ ի ապահովութիւն, քաղաքին սահմաններուն վրայ պահակներ դնել: Որովհետեւ, զիշերը նշանակուած պահակը առտուն առած կ'ըլլար: Ոչ չէթէներու զին-ուորները եւ ոչ ալ Շեթանկէի գունդին պատկանող զինուորները վարժ էին այդքան ցուրտի: Ու գործը գործէն անցնելէ վերջ միայն հասկցած էին թէ մուշտակ հայթայթուած չըլլալը մեծ թերութիւն մըն էր: Թէեւ կարգ մը միջոցներու դիմուած էր՝ այդ թերութիւնը լրացնելու համար, եւ, պահակ ապազու զինուորները իրենց պահակավայրերը զրկուած էին՝ Արտահանի հարուստներուն մնացեալ վերմակներն ու փաթթած, սակայն եւս որ եւ արդիւնք ձեռք ձգուած չէր: Որովհետեւ, պահակները յաջորդ առաւօտ զարձեալ սառած գտած ու թաղած էին:

Թէ այս ուասոր նման պայմանները եւ թէ այն իրողութիւնը թէ Արտահանը գրաւող ուժերը զօրացնելու կոչուած զինուորները զրկուած չէին, Պէհաէտտին Շաքիր եւ եագուպ ձէմիլ պէյերը եւ հազարապետ Շեթանկէ պէյը զժուարին կացութեան մը մատնած էին: Եթէ Ռուսերը կրկին քաղաքը մտնէին, ոչ ոք լուր պիտի ունենար եւ Արտահան գտնուղ բոլոր ուժերը պիտի իյնային:

(Շար·)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՈՒՐԲԱԹ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1934

9 Février 1934

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

10ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2417 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՏԱԼԱՏԻԷ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ, ՈՐՊԷՍԶԻ ԱՐԻՒՆ ՉԹԱՓԻ

ԴԷՊԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏՈՒԹԵԱՄԲ Պ. ՏՈՒՄԷՐԿԻ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Ի ՀԱՐԿԻՆ ՊԻՏԻ ԼՈՒԾԷ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ

ՆՈՐ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՈՐՈՇՈՒՄ

Երէկուան « Յառաջ »ը տպուած եւ հրապարակ հանուած էր արդէն, երբ թերթերը մասնաւոր տպագրութիւններով հաղորդեցին Տալատիէի դահլիճին հրաժարումը։

Երեքշաբթի գիշերուան արիւնալի դէպքերէն յետոյ, որ Փարիզի Կոմունային օրերը կը յիշեցնէին, խախտած էր դահլիճին դիրքը։ Առտուն կառավարութիւնը նոր կոչ մը կ'ուղղէր ժողովուրդին եւ ոստիկանութեան վերատեսչութիւնը մասնաւոր հրամանագրով մը կ'արգիլէր բոլոր համախմբումները։ Եւ սակայն, Պ. Տալատիէ ինքն ալ չէր հաւատար այս տնօրինութեանց արդիւնքին։ Արդէն բուռն ցոյցեր կատարուած էին ներքին նախարարին դէմ։ Ընդդիմադիր երեսփոխանները ժողով գումարելով, կարգ մը ծանրակշիռ որոշումներ տուած էին։ Կը սպառնային նոյնիսկ չմասնակցիլ երեսփ. ժողովի նիստերուն։ Սէնի եւ Փարիզի երեսփոխանները, ծերակուտականները եւ քաղաքապետական խորհուրդի անդամները, աւելի քան 60 հոգի, մասնաւոր պատուիրակութիւն մը ղրկած էին հանրապետութեան նախագահին, պահանջելով դահլիճին անմիջական հրաժարումը։ Քիչ յետոյ անոնք հրապարակային կոչ մը ուղղեցին Փարիզի ժողովուրդին, յայտարարելով թէ հանրապետութեան նախագահին ներկայացած եւ իրենց յուզումն ու զայրոյթը յայտնած են փետրուար 6ի դէպքերուն առթիւ։ Պատգամաւորները խոնարհաբար յիշեցուցած են նախագահին թէ՝ հանրապետական հիմնարկութեանց փրկութիւնն իսկ անհրաժեշտ կը դարձնէ Տալատիէի դահլիճին հրաժարումը, թէ անհրաժեշտ է անմիջապէս կազմել ազգային փրկութեան կառավարութիւն մը, հիմնուած՝ ոչ թէ մէկ կուսակցութեան, այլ ազգին վրայ։ «Այդ կառավարութեան առաջին պարտականութիւնը պիտի ըլլայ պատժել յանցաւորները եւ դարմանել գործուած անարդարութիւնները »։

Մինչ այս մինչ այն, Պ. Տալատիէ իր կարգին հանրապետութեան նախագահին ներկայացաւ ժամը 1·30ին։ Վերադառնալով ժամը 2·10ին, հետեւեալ յայտարարութիւնն ուղղեց մամուլին.

— *Կառավարութիւնը, իբրեւ պատասխանատու բարեկարգութեան, կը մերժէ զայն ապահովել բացառիկ միջոցներով, որոնք կրնան յանգիլ արիւնալի զարգումի մը եւ նոր արիւնահեղութեան։ Ան չուզեր զինուորները գործածել ցուցարարներուն դէմ։ Հետեւաբար դահլիճին հրաժարականը ներկայացուցի հանրապետութեան նախագահին »։*

Ժամը 4ին դահլիճին անդամները մասնաւոր ժողով մը գումարեցին խորհրդակցելու համար, բայց որ եւ է զեկոյց չհրատարակեցին այդ մասին։

Հանրապետութեան նախագահը ինք, զգալով կացութեան ծանրութիւնը, սկսած էր խորհրդակցութիւններ կատարել ծերակոյտի եւ երեսփ. ժողովի նախագահներուն հետ։ Սկիզբէն իսկ իր թեկնածուն էր Պ. Տումէրկ, նախկին նախագահը, որուն անգամ մը դիմեց, Շոթանի դահլիճին հրաժարումէն յետոյ, բայց ժխտական պատասխան ստացաւ։ Այս անգամ ամէն բան աչք առնելով, նախագահը ուղղակի հեռախօսով հաղորդակցութեան մտաւ Պ. Տումէրկի հետ, որ կը գտնուի Թուլուզի կողմերը։ Նախկին նախագահը նորէն մերժեց, բայց Պ. Լըպրէօն թախանձագին խնդրեց երկար խօսակցութեամբ մը, շեշտելով թէ հայրենիքը վտանգի մէջ է։ Այս անգամ Պ. Տումէրկ տեղի տուաւ, երկու պայմաններ դնելով.—

1· Ապահովել երեսփ. ժողովի եւ ծերակոյտին վարիչ դէմքերուն եւ մասնաւորապէս վերջին հինգ տարիներու վարչապետներուն անվերապահ աջակցութիւնը։

2· ԻՐԵՆ ՅԱՆՁՆԵԼ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐ ՄԸ, ՈՐՈՎ ԿԱՐԵՆԱՅ Ի ՀԱՐԿԻՆ ԼՈՒԾԵԼ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ, ԵՒ ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼ, ԵԹԷ ԱՆԵԼԻ ՄԸ ՀԱՆԴԻՊԻ։

Հանրապետութեան նախագահը խոստացաւ կարելին ընել, այս երկու պայմանները յարգելու համար։ Տէր եւ տիկին Տումէրկ անմիջապէս շոգեկառք նստելով Փարիզ եկան եւ ուղղակի գացին Էլիզէի պալատը։ Մինչեւ նոր վարչապետին ժամանումը, երեսփ. ժողովին եւ Ծերակոյտին նախագահները ըսկան խորհրդակցիլ կուսակցապետներուն հետ, եւ գործակցութեան խոստում ստացան։ Նոր դահլիճին մաս պիտի կազմեն Պ. Պ. Էռիօ եւ Թառտիէօ — երկու մահացու թշնամիներ — Պ. Շոթան, Լավալ, Ֆլանտէն կամ Քայեօ։ Մէկ խօսքով, բոլոր հոսանքներէն ներկայացուցիչ պիտի գտնուի, բացի ընկերվարականներէն եւ համայնավարներէն (Ցանկը կազմուած է արդէն)։

Այս խորհրդակցութեանց միջոցին, յուզիչ տեսարան մը պարզուեցաւ երեսփ. ժողովին մէջ, երբ նախագահը կը փորձէր հաշտեցնել Էռիօն եւ Թառտիէօն։ Թառտիէօ խօսքը ուղղելով իր ռոսոխին, ըսաւ.

— Միեւնոյն սեղանին շուրջը իբրեւ պաշտօնակիցներ նստելէ առաջ, կ'ուզեմ վերջին անգամ ձեզի յայտնել թէ ինչ կը մտածեմ ձեր մասին։ (Եւ խնդալով արտասանեց բառ մը որ գրի չառնուիր)։

— Ես ալ նիշդ միեւնոյն բառը պիտի ըսէի ձեզի համար, պատասխանեց Էռիօ կատակելով։

Եւ երկու թշնամիները իրարու ձեռք սեղմեցին։

Ընդհանուր գործադուլ՝ երկուշաբթի օր

Աշխատանքի ընդհ. Դաշնակցութիւնը բացառիկ ժողովի հրաւիրելով բոլոր արհեստակցական խմբակցութիւնները, որոշեց 24 ժամուան համար ընդհ. գործադուլ հռչակել երկուշաբթի օր, 12 փետրուար, ինչպէս եւ ցոյցեր սարքել Փարիզի եւ գաւառի մէջ։ Այս ցոյցերը պիտի կատարուին իբրեւ բողոք «ֆաշականութեան վտանգին դէմ եւ պաշտպանելու համար հանրապետական ազատութիւնները »։

«Թէ՛րր, թէրր» — «Չկա՜յ, չմնա՜ց»

Տանապատկուած է թերթերու սպառումը, վերջին դէպքերէն ի վեր։ Բազմութիւններ պոչ բռնած կը սպասեն կրպակներու եւ գրավաճառներու առջեւ։ Շատ մը թերթեր վայրկենապէս կը սպառին, եւ լրագրավաճառ կիներն ու աղջիկները անդադար կը կրկնեն,— Չկա՜յ, չմնա՛ց։ Շատ մը երկրորդական թերթեր ալ առիթէն կ'օգտուին... բաժնեգին հաւաքելու համար։

Ո՜ւր էր որ հայերէն թերթերն ալ այնպէս սպառէին ինչպէս Փարիզի յետին «քէօշկ»ին մէջ...

ԱՊԱԿԻՆԵՐ ՋԱՐԴ ՈՒ ՓՇՈՒՐ, ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ ԱՒԱՐԻ ՏՐՈՒԱԾ

Թէեւ համախմբումները արգիլուած էին եւ ամբողջ ոստիկանութիւնը, հանրապետական պահակները ու օժանդակ ուժեր շարժման մէջ դրուած էին, բռնելով մայրաքաղաքին գլխաւոր կէտերը, նորէն խռովութիւններ ծագեցան չորեքշաբթի գիշեր։

Թերթերը կը գրեն թէ այս անկարգութիւնները սարքուած էին համայնավարներու եւ « ափաշ »ներու կողմէ, որոնք աւարի տուին բազմաթիւ խանութներ, խորտակելով ապակեփեղկերը եւ պաշարելով բանուկ փողոցներ։ Աւերումներն ու աւարառութիւնները տեւեցին մինչեւ կէս գիշեր, եւ այս առթիւ ալ բազմաթիւ ոստիկաններ եւ քաղաքացիներ վիրաւորուեցան։ Հիւանդանոցները չափազանց խճողուած են եւ դեղերը անբաւական կուգան։ Երեքշաբթի օրուան վիրաւորներէն բաւական մարդիկ մեռած են արդէն։ Այս անգամ ալ ատրճանակներ գործածուեցան երկու կողմէն։ (Երեքշաբթի գիշեր 300 գնդակ պարպուած էր միայն Քոնքորտի հրապարակին վրայ)։ Աւելորդ է յիշեցնել թէ մասնաւոր պաշտպանութեան տակ առնուած էր նախագահական պալատը։ Քոնքորտի կամուրջին եւ շրջակայ փողոցներուն մէջ դիրք բռնած էին հանրապետական պահակները, հրացաններով եւ սուիններով։ Ուրիշ հարիւրաւոր պահակներ եւ զաղթային զինուորներ կը զօրացնէին պաշտպանութեան շղթան։ Գիշերուան ժամը 8 — 1 հարիւրաւոր վիրաւորներ կը փոխադրուէին հիւանդանոցները կամ հիւանդանոցի վերածուած սրճարանները։ Փալէ Ռուայեալէն մինչեւ Քոնքորտի հրապարակը եւ դէպի Ռիվոլի փողոցը լապտերներ խորտակուած եւ լոյսերը խափանուած էին, մինչ բաց մնացած կտուցները կազ կ'արձակէին։Խորտակուեցան նաեւ Լէ Թոուա Քառթիէ եւ Փրէնթան վաճառատուններուն ապակիները։ Շան զ'Էլիզէի վրայ եւ ուրիշ փողոցներու մէջ նստարանները հանելով կը նետուէին աջ ու ձախ, որպէսզի երիթիւեկը խափանուի եւ ձիաւոր պահակները չկարենան յառաջանալ։ Մեծ պողոտաները ամայի կրզիններու վերածուած էին եւ ո եւ է անցորդ վտանգի տակ էր։

Հինգ ժամ անընդհատ կռուելէ յետոյ Օփերայի, Մատլէնի եւ Ռիվոլիի կողմերը, կարմիր ցուցարարները ուղղուեցան դէպի Սէն Լազարի կայարանը, աւեր ցանելով նամբուն վրայ։ Զուարճալի տեսարաններ ալ պակաս չէին։ Կին մը խածաւ ոստիկանի մը ձեռքը, իսկ աղջիկ մը աջ ձախ համբոյր կը բաշխէր ոստիկաններուն, սպաներու խոժոռ նայուածքին տակ։

Առաջին ծանր ընդհարումը պատահեցաւ Շան զ'Էլիզէի վրայ, երբ ամբոխը կը փորձէր մօտենալ նախագահական պալատին եւ խորտակել պարտէզին երկաթեայ ձողերը։ Մեծ դժուարութեամբ կարելի եղաւ դէպի Էթուալի հրապարակը քշել ցուցարարները, որոնք երկու հանրակառքերու նամբորդները վար առնելով, կրակի տուին կառքերը։ Միեւնոյն ատեն կրակի կը տրուէին լրագրավաճառներու կրպակները եւ կը խորտակուէին վաճառատուններու ապակեփեղկերը, հակառակ երկաթեայ ցանցերուն։

Ծանր խռովութիւններ ծագեցան նաեւ Պուլվառ Հոսմանի վրայ, ուր լամբարներ խորտակուեցան — մէկը իր սիկառը վառեց կազի կտուցէն — եւ կրպակներ կրակի տրուելով սալայատակին վրայ նետուեցան։ Բարեբախտաբար հրշէջները ալ շարժման մէջ դրուած էին, այլապէս անխուսափելի էր մեծ հրդեհ մը։ Թրոնշէ փողոցին աջ կողմը, դէպի Մատլէն, բոլոր ապակեփեղկերը ջարդուփշուր եղան։ Միեւնոյն ատեն լոյսերն ալ մարած էին։ Սէն Լազարի կայարանին ցուցարարներէն խումբ մը խուժելով համանուն փողոցը, խարոյկներ վառեցին, կրակի տալով ինչ որ կ'անցնէր իրենց ձեռքը։ Նոյնիսկ սկսեր էին հանել սալայատակին քարերը եւ պարաններ անցուցած էին փողոցէ փողոց, որպէսզի ոստիկանները չկարենան անցնիլ։ Երբ այս վերջինները հասան, դիմաւորուեցան քարերով եւ զանազան իրերով։ Ոստիկանները յաջողեցան ցրուել ամբոխը, բիրերով եւ խարազաններով։

Նմանապէս աւերուած է Թիւիլըրիի պատմական պարտէզը, իր յիշատակարաններով։

Թերթերը կ'ըսեն թէ Ռիվոլի փողոցին մէջ, ցուցարարներէն ոմանք 100 — 1000 ֆրանք կը պահանջէին ինքնաշարժներէն, նամբայ բանալու համար։

Ծանր խռովութիւններ տեղի ունեցան նաեւ Քլիշիի եւ Սէն Միշէլի կողմերը եւ ուրիշ բազմաթիւ ծանօթ վայրերու մէջ։

Երեսփոխաններ ծեծուեցան փողոցներուն մէջ

Երէկ գրած էինք թէ նախկին վարչապետ Պ. Էռիօ յարձակման ենթարկուած է փողոցին մէջ, երեսփ. ժողովէն վերադարձին։

Միեւնոյն գիշերը (երեքշաբթի, երկու երեսփոխաններ, Պ. Պ. Ալպէռ Պայ եւ Ռընէ Ֆէյզա կէս գիշերին տուն վերադարձած ատեն, շրջուն պահակներու կողմէ ծեծուեցան խարազանով։ Երեսփոխաններէն մէկը հարկադրուեցաւ հիւանդանոց մտնել։

Չորեքշաբթի առտու ահագին բազմութիւն հաւաքուած էր Քոնքորտի հրապարակը, ոչ այնքան ցոյց ընելու որքան առջի գիշերուան աւերածութիւնը դիտելու համար։ (Բազմաթիւ յիշատակարաններ ալ վնասուած են գնդակներէն)։ Յանկարծ տեսնուեցաւ որ մարդ մը կը փախչի, հետապնդուելով բազմաթիւ ցուցարարներու կողմէ։ Հալածականը յաջողեցաւ հանրակառքի մը մէջ նետուիլ, բայց հետապնդողները չարունակեցին հալածել։ Մատլէնի հրապարակին վրայ բանուորներ փակեցին հանրակառքին նամբան։ Հետապնդողները մարդը վար առին, ծեծեցին, հագուստները հանեցին եւ կը շարունակէին խոշտանգել, երբ ոստիկանները հասան եւ չէնքի մը բակը փոխադրեցին հալածականը։ Հասկցուեցաւ որ ծերակուտական մըն է, արմատական ընկերվարական։ Իբրեւ թէ ըսեր է որ ոստիկանները իրաւունք ունէին կրակ ընելու։

⁂ Երկուշաբթի օրուան ցոյցերու ընթացքին, հանրապետական պահակ մը սուրը քաշելով, կտրեց Հրեղէն Խաչի ռազմիկներուն դրօշակները։ Ռազմիկները կատղելով, պահակը վար առին ձիէն, տափակը հանեցին եւ անխնայ տփեցին յետոյքէն, յետոյ ծունկի բերին դրօշին առջեւ, որպէսզի ներողութիւն խնդրէ։

Նախկին Պատերազմիկները կը պահանջեն լուծել Երեսփ. Ժողովը

«ՅԱՋՈՐԴ ԱՆԳԱՄ ԿՐՆԱՆ ՌՈՒՄԲՈՎ ՓՈՂՈՑ ԻՋՆԵԼ»

Առջի օր նախկին պատերազմիկներու ընկերակցութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայանալով հանրապետութեան նախագահին, անոր յանձնեց բանաձեւ մը զոր քուէարկած են միաձայնութեամբ։ Ահա գլխաւոր մասերը.—

« Նախկին ռազմիկները եւ պատերազմի զոհերը խորապէս յուզուած են այն ցաւալի դէպքերէն որոնց ականատեսներն ու զոհերն եղան։ Նախկին ռազմիկները, մեծ մասով վիրաւորուած կամ յօշոտուած, գացեր էին խաղաղօրէն եւ « Մարսէյեզ » երգելով բողոքելու ամէն օր երեւան հանուած ամօթալի գայթակղութեանց դէմ, ջերմապէս փափաք յայտնելու որ դադրի այս ախտաւոր վիճակը, ամէն բան լուսաբանուի եւ իրականանայ այնքան սպասուած իղձը, — «լուծում երեսփ. ժողովի»։ Առանց որ եւ է պատճառի, անոնք Օփերայի, Մատլէնի, Քոնքորտի հրապարակներուն վրայ շրջապատուեցան, վիրաւորուեցան, եւ մղուեցան, կրակի բռնուեցան, ծեծուեցան, նոյնիսկ սպաննուեցան շրջուն պահակներուն կողմէ, եւ այս՝ ներքին գործերու նախարարին եւ ոստիկանութեան վերատեսուչին հրամանով։ Անոնց զայրոյթը մեծ է անոր համար որ, գացեր էին խաղաղօրէն, առանց զէնքի, Բայց այս գրգռութեան առջեւ, վաղը փողոց պիտի իջնեն ձեռնառումբերով եւ պատերազմի հին յիշատակներով. այդ օրը մենք այլեւս չպիտի կրնանք զսպել զանոնք։ Կը խնդրենք ձեզմէ, պարոն նախագահ, այս ցաւալի դէպքերուն կրկնութիւնը արգիլելու համար, ծերակոյտէն պահանջել երեսփ. ժողովին լուծումը, կազմել հզօր եւ անարատ կառավարութիւն մը՝ պարկեշտ եւ ուղղամիտ անձերէ, որպէսզի փրկուին Ֆրանսայի պատիւը եւ հմայքը եւ չթափի 1914 — 1918ի պատերազմի մեր զէնքի ընկերներուն արիւնը »։

Գաւառներու մէջ ալ ցոյցեր եղան

Գաւառական շատ մը քաղաքներ ալ ցոյցեր կազմակերպած էին միեւնոյն գիշերը։ Լիոնի մէջ 600 արքայական երիտասարդներ փորձեցին թափօր կազմել, բայց ոստիկանութիւնը արգիլեց։ Քիչ յետոյ ձախակողմեան երիտասարդները ցոյց մը սարքեցին եւ սկսան քալել արքայականներուն վրայ, բայց հեծեալ պահակները թոյլ չտուին։

Նոյն ձեւով հակամարտ ցոյցեր տեղի ունեցան Մարսէյլի, Ռուանի, Լիլի, Նիսի եւ ուրիշ վայրերու մէջ։ Ցոյցերը շարունակուեցան յաջորդ գիշերը, ծանր համեմատութիւններ առնելով մանաւանդ Լիոնի մէջ։

Ուրիշ կարեւոր լուրեր

Տեղի անձկութեան պատճառաւ, մաղելով կուտանք միւս կարեւոր լուրերը.— Ներքին նախարարութեան հրամանով, դրօշակները կէս պարզուեցան չորեքշաբթի օր եւ նպաստընկալ թատրոնները փակուեցան, իբրեւ սուգի նշան։

⁂ « Իւմանիթէ » բացառիկ թիւ մը հանեց չորեքշաբթի գիշեր, պահանջելով անմիջապէս ձերբակալել եւ բանտարկել Պ. Քիափը, Տալատիէն եւ անոր ներքին գործերու նախարարը՝ Ֆրօ, ինչպէս եւ բանուորագիւղացիական իշխանութիւն հաստատել։ Ազգ. թերթերն ալ կը պահանջեն վերահաստատել Քիափը՝ իբրեւ ոստիկանութեան վերատեսուչ, ինչպէս և Սէնի նահանգապետը և գերագոյն ատեանի յանձնել Տալատիէն եւ ընկերները, իբրեւ մարդասպան։ Ազգայնական երեսփոխանները հարցապնդում ուղղած են եւ կը պահանջեն դատի յանձնել մանաւանդ ներքին գործերու « արիւնաթաթաւ նախարարը», Պ. Ֆրօ, որ միեւնոյն ատեն փաստաբան է։

Չորեքշաբթի օր բուռն միջադէպ մը ծագեցաւ դատական պալատին մէջ։ «Մարդասպան, մարդասպա՛ն» կը պոռային նախարարին դէմ եւ կը պահանջէին կաճառէն վտարել զայն։ Ցուցարարները ձեռք անցընելով անոր պաշտօնական համազգեստը, կրակի տուին։ Յետոյ մատիտով գրեցին պատին վրայ. « Աստ հանգչի Պ. Ֆրոյի պատիւը »։

⁂ Սակարանին մէջ ալ բուռն ցոյցեր կատարուեցան։ Ոստիկանները հրմշտկուեցան եւ անարգուեցան, եւ խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ, երբ լուր առին թէ դահլիճը հրաժարած է։

⁂ Ոստիկանութեան վերատեսուչը յատուկ պաշտօնեաներ ղրկելով զինավաճառներուն, յանձնարարեց զէնք չծախել ո եւ է մէկուն։ Այս առթիւ հրամանագիր մըն ալ հրատարակուեցաւ, որ փետրուար 7էն սկսեալ մինչեւ նոր տնօրինութիւն կ'արգիլէ զէնքերու եւ ռազմանիւթերու վաճառումը։

⁂ Առջի օր պաշտօնական ցուցակ մը 9 մեռեալ եւ 592 վիրաւոր կը հաշուէր. բայց թերթերը, (նոյնիսկ կիսապաշտօնական « Թան »ը) իրականութենէն շատ վար կը գտնեն այս թիւերը եւ առաջին օրուան մեռեալներուն թիւը կը հաշուեն մինչեւ 50 (որ երթալով կ'աւելնայ), իսկ վիրաւորները 900էն մինչեւ 1500։

ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԼ՝ ՉԻ ՆՇԱՆԱԿԵՐ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԼ

Երէկ ստացանք « Հայրենիք »ի յունուար 24, 25, 26 եւ 27 թիւերը, որոնցմէ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

« Նիւ Եորք Թայմզ » յունուար 24ի թիւին մէջ կը կարդանք, թէ Կրէնտ Ճիւրին երեքշաբթի օր իւրացնելով դատախազի ամբաստանութիւնները՝ առաջին կարգի մարդասպանութեամբ ամբաստանած է Դուրեանի սպանութեան առիթով ձերբակալեալ 10 անձերէն 7ը, Մաթէոս Լէյլէկեան, Մարթին Մոզեան, Նշան Սարգիսեան, Հէրի Սարաֆեան, Միհրան Զատիկեան, Ճան Միրիճանեան եւ Ճուան Կոնցալէզ Զալիկեան։ « Թայմզ » չի յիշեր Օսկան Երկանեանի անունը։

Նիկոլ Օտապաշեան եւ Օհաննէս Անդրէասեան ազատ արձակուած են։ Նոյն թերթին համաձայն՝ ամբաստանեալները յունուար 25ին պիտի կրկին տարուէին մարդասպանութեան ատեանին՝ լսելու իրենց մասին գրուած այս որոշումը, որմէ յետոյ անոնք պիտի ներկայանան դատաւոր Քէօնիկի, իրենց անմեղութեան համար դիմում կատարելու։

Այս առիթով անգամ մը եւս մեր ընթերցողներու ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք երկու օր առաջ « Հայրենիք »ի մէջ լոյս տեսած փաստաբանի մը բացատրութեանց վրայ որ եղածը կը նկատէ ամբաստանութիւն, բայց ոչ դատապարտութիւն։

Կրէնտ Ճիւրին միայն կ'իւրացնէ դատախազի ամբաստանութիւնները, որոնք կրնան ոչ մէկ հիմնական փաստ ունենալ։ Ան միայն կ'ամբաստանէ։ Անոր տուած վճիռը դատապարտութիւն չէ։ Դատապարտութիւնը կրնայ տեղի ունե-

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԵՏ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՕՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՏՈՐԱԾԸ ԿՐԿՆԱՑԱԾ Է ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱ

Ա. Ս. Ա. Ի. Ի. Ի

ՀԿԿ ԱՐՏԱՇԱՏԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ «ՑՈՒՆԱՔ»
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
9 ՓԵՏՐ. 1934 - ԿՏՈՒՐ ԹԻՎ 4
(ԱՉՁ. ԿԱՐՄԻՐԱՎԱՆԻ ՀԱՏՎԱՐ)
ՀԿԿ
«ՑՈՒՆԱՔ» ՇԱՐԺԱՆԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

Կոմերտ պատերազմ

Կոմերտ պատերազմ ենք վարում

ՕՕՕՕՕ

Կոմերտի գործադիր յուրաքանչյուր նիստ իսկ ներկայացնում է մեր կուսակցության, մեր երկրի, մեր դասակարգի կյանքի մի կարևոր էջը։ Կոմերտի գործադիր նիստերը ամենից առաջ ստուգում են, թե ինչպես է կատարվում Կոմինտերնի որոշումների այս կամ այն կետը, ինչպես է կատարվում այս կամ այն կոնկրետ հանձնարարությունը։ Կոմերտի գործադիր նիստերը ամենից առաջ ստուգում են, թե ինչպես է կատարվում Կոմինտերնի որոշումների այս կամ այն կետը, ինչպես է կատարվում այս կամ այն կոնկրետ հանձնարարությունը։

նալ միայն ռմբադաս ատեանին կողմէ, դատաւորի մը նախագահութեամբ եւ 12 լրաւարարներու (ճիւրի) ներկայութեամբ:

Այս դատավարութիւնը կը սկսի սովորաբար Կրկնա ճիւրիի վճիռէն երեք ամիս յետոյ:

*** Նիւ Եորքի մեր սեփական թղթակիցը կը հաղորդէ մեզ թէ ընկ. Նիկոլ Օտապաչեան, որ Դուրեանի սպանութեան խնդրով ձերբակալուած էր, ազատ արձակուած է ամսոյս 23ին:

— Ընկեր Օտապաչեանի դէմ բերուած ամբաստանութիւնն այն էր թէ՝ անոր խանութին զնուած է այն դանակը, որով Դուրեան սպաննուած էր:

Օտապաչեան նման երեք դանակ ծախած էր դէպքէն առաջ, եւ կը յիշէր միայն մէկ անձը, որուն դանակ ծախած էր, եւ այդ իրեն խանութին մօտի մէկ ճաշարանատէրն էր:

Ընկեր Նիկոլ դիտել տուած էր, որ օրէնքը իրմէ չի պահանջեր անուններն ու հասցէները առնել ամէն անոնցմէ, որոնց դանակ կը ծախէ, եւ յետոյ թէ ինք մենաշնորհ չունի այդ դանակներու վաճառքին վրայ եւ ուրիշ շատ խանութներու մէջ ալ նման դանակներ կը ծախուին:

Թրխական հպատակութենէն ազատուած Հայեր

Գրած էինք թէ Թուրքիոյ գործավարներու խորհուրդին որոշումով հրապատակութենէ հանուած են բազմաթիւ Հայեր եւ Հրեաներ: Ասոնց մուտքը արգիլուած է Թուրքիա, այն ամբաստանութեամբ թէ չեն մասնակցած ազգապայքարին եւ երկիր չեն վերադարձած: Անշուշտ այս կարգադրութիւնը հետեւանք է վերադառնալու համար « պէյանիամէ » ստորագրելու միամտութեան...

Ահաւասիկ առաջին ցանկը, այնպէս ինչպէս հրատարակուած է Պոլսոյ թերթերուն մէջ:—

Գրիգոր Գալայճեան (հայրը Առաքել), Կարապետ Թահմիսեան (հայրը Թէքէրտաղցի Մաքսուտ), Տոքթ. Գէորգ Վարդանեան (հայրը Կեսարացի Ցարութիւն) եւ մայրը Մարիցա Վարդանեան, Լեւոն Գապուզեան (հայրը Պուրսացի Պատուական), Վահան, Եռվակիմ, Եռվհ. Այվազեան (հայրը Կերդեցի Միսաք), Կիրաոնցի Առաքել Հաթինեան, (հայրը Ալեքսան), Դաւիթ Սօֆիկեան (հայրը Անգարացի Կղեմէս), Շէհնազ Պապիկեան (հայրը Ցակոր Գօսքար), Եղիսաբէթ (հայրը Սարգիս), Ազատնի Արապեան (հայրը Քօճաէլիցի Ցակոբ), Ներկայիս Կիւմիւլճինէ բնակող Ատափազարցի Ցակոբ Ուզուն Բարսեղի զաւակը Ցարութիւն Հարիթեան, Ատափազարցի Հաճի Սիրական եւ Հարիթեանի կինը՝ Հերմինէ, Թագուոր Տէմիրճեան (հայրը Անգարացի Գէորգ), Ֆիլիպէ բնակող Յորդն Պէրպէրեան (հայրը Պիւճիկցի Պօղոս), Քէօսթէնճէ Վահան Օհան Քիւլլիւեան (հայրը Եօղկատցի Մկրտիչ), Վառնա բնակող Զաւրիկ Զուլլուեան (Պուրսացի Մամբրէի որդի), Վառնա բնակող Հարիք եւ զաւակները Աբշաիր ու Կարապետ կինը Գալիխակ (հայրը Սունկուրլուցի Ցակոբ Ալանեան), Գահիրէ բնակող (Գրիգոր Տէտէեան որդի), Յորդն Տէտէեան, կինը Սիբանոյշ, Սելանիկ բնակող Սիմբիհիսարցի Սարգիս, աղջիկը Եղիսաբէթ, Մոսկուա բնակող Վանցի Գրիգորի որդի Մանուկ, Սելանիկ բնակող Զանազդալէցի Կարապետ Եալտըզեանի որդի Գէորգ Եալտըզեան, Փարիզ բնակող Պոլսեցի Կարապետ Մկրթչէրեանի աղջիկը Զարուհի Մկրթչէրեան, Փարիզ բնակող Պոլսեցի Սահակ Ժամկոչեանի զաւակ Մանուկ Ժամկոչեան, Պուքրէշ բնակող Պոլսեցի Աբրին Հերիքեանի զաւակը Յովհաննէս Հերիքեան, Փարիզ բնակող Պոլսեցի Ցարութիւն Խաչատուրի որդի Համբարձում Խաչատուրեան, Վիեննա բնակող Պոլսեցի Ղուկաս Զօփուրեանի որդի Զարհի Զօփուրեան, Վիեննաբնակ Պոլսեցի Բենիկ Պէրպէրեանի զաւակը Ցակոբ Պէրպէրեան, Կիլրոսարնակ Գէորգ Գէորգեանի զաւակը Պօղոս Գէորգեան, Սօֆիա բնակող Պոլսեցի Գրիգորի որդի Երուանդ Օհաննէսեան, Ֆիլիպէ բնակող Թէքիրտաղցի Ցակոբ Պղտիկեանի որդի Լեւոն Պղտիկեան, կինը Վիքթոռ:

Փարիզ եւ արուարձանները

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան խումբի դասախոսական ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, կը խօսի ընկեր ՎՐԱՑԵԱՆ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Զաւարեան» ենթախումբէն ընկերական դասախոսական ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղիին մէջ:

Գալատ

ՍԷն ՇԱՄՕՆի «Վարուժան» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
ՏԱՐԵԳԻՐՔ Դ. ՏԱՐԻՆ
1934
ԴԻՄԵԼ՝ **M. & M. Barsamian.**
94, Rue Lafayette. Paris (10)
ԳԻՆ՝ 25 ՖՐԱՆՔ ԱՄԷՆ ՏԵՂԻ ՀԱՄԱՐ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18ԻՆ, ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ

Société Savantesի *սրահին մէջ* 8, rue Danton

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. **ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿ. ՆԵՐ **ՋԱՄԱԼԵԱՆ** ԵՒ **ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ**

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻԻ

կազմակերպուած Հ. Ց. Դ. Շավիլի ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ խումբի կողմէ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

20, Avenne Ville d'Avray. Chaville

Ներկայ կ'ըլլան մեր երէց ընկերներէն՝

Բժ. ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆ, Ա. ԳԻԼԼԱՆԴԱՆԵԱՆ, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ *եւայլն*

Բանախօսութիւն, երգ եւ արուոստանութիւն:

Սէն Լազարէն շոգեկառք առնել ժամը 2.26 եւ 2.56ին: Ընկերներ պիտի սպասեն Շավիլի կայարանը: Փոն տը Սէվռէն ինքնակառք առնել եւ իջնել Շավիլ, փիւիթ սան վէն:

Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 3 ֆրանք:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Փետրուար 25ին Կիրակի օր

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, ԶԱԽԱՐԵԱՆ եւ ՌՈՍՏՈՄ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ

եւ հովանաւորութեամբ ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

18 *ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ Հ. Ց. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ*

կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը՝

ՍԷՆ ԹՐԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 17ին Շաբաթ երեկոյ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ին Կիրակի օր

ՎԱԼԱՆՍ-ՌՕՄԱՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ին Կիրակի օր

ՊԵԼՃԻՈՒՄԻ ՄԷՋ

17 *Փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին*

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հրապարակային մեծ դասախօսութիւն

կազմակերպուած նախաձեռնութեամբ ՀԱՑ ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿԵՆԴ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԻՆ

ՊՐԷՊԱՆ ՄԱՐՍԷՅԷԻՍԱՇԻՆ ՄԷՋ *146, Ave. des Chartreux*

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. **Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ**

ԿԸ ԽՕՍԻ՝ Պ. **Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ**

ՆԻՒԹ՝ **ՀԱՅ ՄԱՇԿՈՅԹԸ**

գեղարուեստական խնամուած բաժին: կը մասնակցին Ջրանցալի եւ Հայ ծանօթ գեղարուեստագէտներ:

Առանձ հանրակառք թիւ՝ 1,4, 5, 11, 12, 41, 48, 53:

Հայկական Լաւարան Լիոնի մէջ

Նախաձեռնութեամբ «ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»ի ԸՆԿ. ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին տեղի պիտի ունենայ յարանական հաւաքոյթը 130, rue Boileauի սրաֆին մէջ:

կը դասախօսէ Պ. Ա. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ Նիւթն է՝ «ՀԱՅ ԵՐԳԸ»

Կը խնդրուի երկաեռ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ որոշեալ ժամուն:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած ԵՈՋԿԱՏԻ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ, իր կազմութեան 7րդ տարեդարձի առթիւ:

17 Փետրուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս Սալօն Միշէլի շէեզ սրահներուն մէջ, **25 Rue Aldebert** (րիւ Ալտրպէր), կէս գիշերէն վերջ 1 ժամ գեղարուեստական բաժին, երգ, ասկնկալներ եւ **exhibition**ներ՝ Տէր եւ Տիկին Հայրապետեաններու կողմէ:

7 հոգինոց օրքէսթր **Broadway — Jazz:**

Ներկայանալի հագուստ պարտաւորիչ:

ՄՈՒՏՔ՝ ԿԻՆԵՐՈՒ՝ 5 ՖՐԱՆՔ, ԱՑԵՐՈՒ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին Միութեան անդամներուն մօտ եւ սաիրիչ Ցարութիւն Պապաեկիմեանի խանութը, 28 րիւ տէ Տոմինիքէն:

Le Gérant: H. STEPHAN

17, Rue Damesme, PARIS (13e) Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ԲԱՑՈՒՄՆԵ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆԶԷՐԵԱՆԻ

ՍՐԴԻԿԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՑՈՒԹԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ՖՈՆՈ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ԱՋՔԸ ԼՈՑՍ!

Grande solde 10 ՕՐ ՄԻԱՅՆ

Նոր հրապարակ հանուած են ու մեզ մօտ կը ծախուին ԹՐՔԱԿԱՆ եւ ԱՐԱԲԱԿԱՆ տիպեր: Արժէքը 7 ֆրանք միայն:

Ֆրանսական ամենածանօթ վաճառանիշով ֆոնոկրաֆ մը, որուն իրական արժէքն 650 ֆրանք, տարեսկիզբի պատճառաւ կը ծախուի 425 ֆրանքի:

Դիմել՝ ՍՐԹԻՆԵԱՆԻ

26, rue Lesage, Paris 20

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյզզոյն լամբարներով) ֆարսանեկան ցնծութիւններու, ժողովներու, դերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.: Դիմել ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie.* K. *Bicêtre. Metro: Porte d'Italie*

13

ՆՈՐ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՍՐԱՀ՝ ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

MAISON KARAGUEUZIAN

45 rue de la Défense, (Gare d'Issy–ի դիմ), Tél. Michelet 25 — 86

Իսի – լէ – Մուլինոյի մէջ փետր. 18ին կը բացուի ընդարձակ սրահ մը՝ 200 հոգի պարունակող: Մատչելի գիներով եւ ամէն տեսակի յարմարութիւններով կը տրուի հայկական հաւաքոյթներու, ժողովներու, հարսանիքներու, եւայլն:

ՕԱՒՈՒԻ Է կրընոպլի Քառաս. Ռուժ թաղին մէջ, բանուկ պողտայի մը վրայ, նպաստաւոր խանութ մը: Վարձքը երեք հազար ֆրանք, եւ 13 տարուան **bail**: Ամսական առեւտուրը 22—25,000 ֆրանք: Գինն է 10,000 ֆրանք: Դեղեցիկ գիրք շահաւէտ եւ կենդանի առեւտուր: Օգտուեցէք առիթէն: Դիմել՝ Վ. Հ.ի 17, rue Damesme, Paris (13).

ԿԸ ՓՆՏՒԻՒԻ

— Կը փնտռուի Տէօրթեօլցի Պ. Լեւոն Սոփոկլեան, Քէլէկեան Որբանոցի սաներէն, որ կը գտնուէր Փարիզի շրջակայքը, բայց մէկ տարիէ ի վեր իր մասին տեղեկութիւն չկայ: Կը խնդրուի իր մասին առօյգ տեղեկութիւն ունեցողներէն իմացնել՝ Onnig Mikayélian. 2, rue dee Carmelins, Marseille:

— Կը փնտռեմ եղբօր աղջիկս Աֆիօն-Գարահիսարցի Տիկ. Անուիկ (ծնեալ Ապրօեան), հօր անուն՝ Զաքարոս, մօր անուն՝ Մարիամ: Ինքը հիւանդապահուհի էր: Տասը տարի առաջ ամուսնացած է Նիւ Եորքի մէջ եւ իրմէ տեղեկութիւն չկայ: Լուր կայ թէ հինգ տարի առաջ իր ամուսինը մեռած է: Իմացնել իր հօրաքրոջ Տիգրանուհի Ապրօեանի, Orient Tapis, St. Jérôme, Marseille, France:

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Հինգերորդ կարաւանով Լիոնէն Հայաստան մեկնած Նշան Ճէմեան (կամ Փիրենեան), Պարզակցի, որ ներկայիս Պարակասա կը գտնուի, կը փնտռէ իր հայր Ցարութիւն Փիրենեան կամ Պաճակ Արմէն, որ կը կարծուի Արտ նահանգը ըլլալ: Լուր ունեցողներ կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.— Նշան Աճէմեան, Eglise Arménienne, Ispahan-Djoulfa (Perse):

× Նաեւ կը փնտռէ իր փեսա Նշան Էլքելէմեան, Կեսարացի, մէկ տարի առաջ Ռիվոզ ժին կը բնակէր:

ՊԱՏԻ ԹՈՒՂԹԵՐ
Ane. Etab. Melhuc & Cie
ծոխ մթերք
1 rue de Rivole Métro: St. Paul
11 Ave. de Clichy Métro: Place Clichy
Փափաքողներուն՝ նմոյշները կը ղրկուին:

ԼՈՒԱԾԻՒ խանութ, բազմամարդ կրոն, Փարիզի մէջ, շաբաթ. առեւտուր 1600, շաւտով կարելի է կրկնապատկել, քանակարան, 15000 ֆր.: Դիմել՝ Colein, 6 rue Turbigo. Փարիզ:

ԻՆԶՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (53)

"ԹԷՇԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԽԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Իսկ հետեւեալ դէպքը եկած հաստատած էր թէ այդպիսի պարագայ մը անկարելի բան չէր:

Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր, եադուպ ձէմիլ եւ Շեմանկէ պէյերը, ինչպէս նաեւ ուրիշ ղեկման-սպայ մը, որ գերմանացիին թիկնապահն էր եւ ճամբան իր ուսնոցներէն մին կորսնցուցած ըլլալով իր մէկ ուսնոցովը ուշադրութիւն կը գրաւէր, տեղւոյն հայ ազգաբնակութեան մօտ կ'երթան ու օգնականը հոն կը գիւտերէն վերեւ, որ հոն երեւցած էր՝ սուինը հրացանին անցուցած: Շեմանկէ պէյն ու իր օգնականը, հազիւ տեսած ռուս զինուորը, անմիջապէս նետուած էին իրենց անկողիններէն ու անոնց տակերը մտած: Երբ վարժիքով ու հապկիով էին պառկեր, ինչպէ՞ս կրնային սուինակիր զինուորի մը դիմադրել: Ու, անդամ մը անկողիններուն տակ մտնելէ վերջ, պի՛տի խորհէին թէ ինչ պիտի ընեն:

Գալով Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյի, չափազանց չուարած էր՝ իր դէմը տեսնելով ճերմակներու մէկը փաթթուած ու մօրուսաւոր զինուորը: Բոպէապէս իր մտքին մէջ ծագում առեր էին չատ մը զարմանազան հաւանականութիւններ՝ այն աստիճան որ չէր իսկ նկատած թէ իր ընկերները մահճակալներուն ներքեւ էին պահուրտած, ու ինքզինքը միս մինակ կարծած էր:

Պատէն կախուած հրացանները, այնքան առեն որ իր քովը չէին, բանի չէին ծառայեր: Որովհետեւ, զանոնք առնելու համար եթէ իր տեղէն չարժակէր, կասկած չկար ու ռուս զինուորին սուինը իր կուրծքին պիտի մխուէր:

Այդ պատճառաւ, փրկութեան միակ միջոցը նկատած էր պոռալ: Գերմանացի ընկերները, որոնք մահճակալներուն տակերն էին, լսելով անոր պոռչտուքը, չարժման անցած էին եւ, ռուս զինուորը, վախնալով, նոյն դրան դուրս նետուած ու փախած էր:

Անոր նետուէն կը լսուէին.

— Հասիր, բռնէ, ռուս զինուրներ ներս մտած էին:Բայց, հակառակ այդ աղմուկներուն, ռուս զինուորը կրցած էր անհետանալ՝ առանց նշմարելու ո եւ է մէկէն:

Այս դէպքը եւս կը փաստէր, որ Արտահան մտնող մեր ուժերը այդ քաղաքը գրաւած ըլլալով հանդերձ, մեր դիրքը ամուր չէր: Ցուրտը որ եւ է բանի անատակ դարձուցած էր զինուրները: Այնքան, որ ռուս զինուոր մը, առանց վախնալու կամ թէչքելիքի մարզոց կողմէ նշմարուելու, քաղաք մտած, եւ նոյնիսկ Ջոկատներու հրամանատարներուն ննջասենեակին մէջ՝ զանոնք վախցուցած էր:

Երբ այս էր կացութիւնը, Արտահանի մէջ բոպէ մը իսկ կենալ կարելի չէր: Թէեւ, այդ միջոցին Օլթիի չրջանէն եկած էր հեծելազօրքի սպայ մը եւ լուր տուած թէ՝ Թուրք բանակը այդ ուղղութեամբ դէպի Արտահան կը յառաջանայ, բայց լուրին ճշդութիւնը կասկածելի էր: Այն ուժը, որ ու համար կ'ըսէին թէ պիտի գայ օգնութեան, ով գիտէ երբ կը հասնէր: Ամէն պարագայի մէջ, այդ միջոցին եթէ որոշ բան մը կար, սա էր որ Արտահան մտնող մեր ուժը դրեթէ անզօր վիճակի մը մատնուած էր:

Այս կացութեան առջեւ, Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր, եադուպ ձէմիլ եւ Շեմանկէ պէյերը զգացած էին որ բոլոր ճամբաները փակուած են վճռական որոշում մը տիպուած են վճռական որոշում մը տալ: Բայց, իրենց կացութիւնը բաղեւաւելու միջոցներու մասին տարակարծիք էին: Շեմանկէ պէյ, որ աւելի յաւ կ'ըմբռնէր զինուորական կացութիւնը, յառաջ կը քշէր այն կարծիքը թէ իրենք անկարող էին դուրս գալ այդ պաշարումէն, ու կ'առաջարկէր, իրրեւ միակ միջոց, Ռուսերուն յանձնուիլ: Մինչ Պէհաէտտին եւ եադուպ ձէմիլ պէյերը, կողմնակից էին ամէն գինով պաշարման չղթան ճեղքելու եւ Արտահանէն դուրս գալու: Ու այդ մըտածումով չէին գոհանար: Որովհետեւ Շեմանկէ պէյ, օրինաւոր զինուրներու հրամանատար մը ըլլալով, պի՛տի չսպաննուէր եթէ գերի իյնար: Մինչդեռ Պէհաէտտին Շաքիր եւ եադուպ ձէմիլ պէյերը չէթէներու հրամայէին եւ, հետեւաբար, գերի իյնային Ռուսերուն կողմէ անպատճառ գնդակահար պիտի ըլլային:

Այդ պատճառաւ, որոշեցին պարման չղթան ճեղքել եւ Արտահանէն հեռանալ: Այս չարժումը պիտի վարէր Շեմանկէ պէյ: Եթէ անյաջողութեան մատնուէր չարժումը, չէթէներու հրամանատարները եւ զինուրները պիտի մեռնէին փաթաթուած փոխանակ զնդակահարուելու: Շեմանկէ պէյի կը վիճակէր հետեւեալ պարտականութիւնը,— եղբի չարժումը կարելի եղածին չափ կարճ տեւողութեան յաջողցնել:

Ելքը սկսած օրը, հազիւ մթնած պիտի ճեղքէին ռուսական այն գիծերը որոնք կը գտնուէին դէպի Արտահան եկող ուղղութեան վրայ, ու կրկին Արդուէն պիտի հետապնդէին: Այդ նպատակով, Շեմանկէ պէյի գունդին տասը Ջոկատը, նոյնինքն Շեմանկէ պէյ ու իր օգնականը, ինչպէս նաեւ եադուպ ձէմիլ ու Խալիտ պէյերը տասնական անցած էին:

(Շար.)

::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE :::

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :•: R .. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1934

10 Février 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2418

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԸՆԴ ՀՈՒՐ ԵՒ ԸՆԴ ՍՈՒՐ

Ինչ որ տեղի ունեցաւ փետր. 6ին եւ 7ին, իրիկուան դադարէն մինչեւ կէս գիշեր եւ աւելի անդին, խսկապէս աննախընթաց է Փարիզի պատմութեան մէջ: Աննախընթաց՝ 1871էն ի վեր, երբ արիւնի մէջ կը լողար Ֆրանսայի մայրաքաղաքը:

Ճիշդ ատոր համար ալ, Փարիզի ժողովուրդը տակաւին չէ գտած ինքզինքը:

Յորապէս ազատասէր եւ օրինապահ, այդ ժողովուրդը տակաւին չէ կրցած հաշտուիլ արիւնոտ ողբերգութեան հետ, որ կրնար իրական պատերազմի մը փոխուիլ, եթէ Պ. Տալատիէ հիմնուելով փոքրիկալի նիստի մը մէջ շահած մեծամասնութեան վրայ, ուզէր մինչեւ ծայրը երթալ:

Նախորդ վարչապետը ինք յաջորդ օրն իսկ խոստովանեցաւ կացութեան ծանրութիւնը, մերժելով բարեկարգութիւնը ապահովել «բացառիկ միջոցներով, որոնք կրնան յանգիլ արիւնալի գալումի մը եւ նոր արիւնահեղութեան»:

Դեռ աւելի նշանակալից բացատրութիւն մը կը գործածէր ան, իր հրաժարագրին մէջ,— «Կառավարութիւնը չուզեր զինուորները գործածել ցուցարարներուն դէմ»:

Անշուշտ իր յուսահատութեան գլխաւոր պատճառը այն էր որ, իր դէմ հանած էր ոչ միայն հանրային կարծիքը, այլ մանաւանդ նախկին ռազմիկները, Մեծ Պատերազմին հաշմանդամները՝ անթացուպերով, արհեստական ոտքերով, միականի, միաթեւ կամ հիւծախտաւոր:

Եւ անոնք նոր զոհեր տուին երեքշաբթի գիշերուան խռովութեանց մէջ, ինչպէս կը շեշտէր իրենց բողոքագիրն ալ, ուղղուած հանրապետութեան նախագահին.

— «Առանց որ եւ է պատճառի, անոնք Օփերայի, Մատլէնի, Քոնքորտի հրապարակներուն վրայ շրջապատուեցան, վիրաւորուեցան, եւ մղուեցան, ծեծուեցան, նոյն իսկ սպաննուեցան հեծեալ պահակներուն կողմէ, եւ այս՝ ներքին նախարարին եւ ոստիկանութեան վերատեսուչին հրամանով: Անոնց զայրոյթը խոր է անոր համար որ գացեր էին խաղաղօրէն, առանց զէնքի»:

Այսքանը, արդէն, բաւական էր, որպէսզի բաժակը յորդէր: Եւ նախկին ռազմիկները կ'ազդարարէին թէ յաջորդ անգամ պիտի հարկադրուին փողոց իջնել «ձեռնառումբերով եւ պատերազմի հին յիշատակներով»:

Մէկ օր առաջ, Երեսփ. ժողովի փոթորիկին մէջ, նախկին ռազմիկ մըն էր, աչազուրկ Սքափինին, որ կ'աղաղակէր.

— «Մարդիկ իրար կը զարնեն խորհրդարանին դրան առջեւ: Հրացա՞ն կը պարպուի: Տալատիէ, դո՞ւք տուիք կրակ բանալու հրամանը ··· Ուրեմն մարդասպաններու կառավարութիւն մըն է որ կանգնած է մեր առջեւ···»:

Մնաց որ, երեք ընդհատումներով եւ երեք քուէարկութեամբ շահուած մեծամասնութիւնն ալ վստահելի չէր: Ընդհակառակը, ընկերվարականները ուղղակի սակարկութեան մտած էին, հետզհետէ ձախ մղելու համար Տալատիէն: Անոնք ոչ թէ ամբողջական վստահութիւն կը յայտնէին, այլ կը խոստանային աջակցիլ, «եթէ կառավարութիւնը վճռէր ճամբան փակել ընդդէմ ֆաշական յետաշրջութեան յարձակողականին եւ ուժգնօրէն յառաջ տանիլ պայքարը»: Այնպէս, նոյն ինքն Պլումի բերնով կը սպառնային չարժման մէջ դնել «հանրապետական ուժերը եւ աշխատաւոր ու գիւղացի բազմութիւնները»:

×

Ցիշեցնէ՞նք նորէն թէ՝ աջի եւ ձախի մենամարտ մը, վարչաձեւի տագնապ մըն է որ կ'անցընէ երկիրը: Պայքար մը, որ ձեւաւորուեցաւ 1924ին, ձախերու ընտրական յաղթանակով, եւ հետզհետէ խորացաւ, իբրեւ հետեւանք նորանոր տագնապներու:

Աջերը յաջողեցան ծանր հարուած մը տալ 1926ին, իշխանութիւնը յանձնելով Փուանքարէի, որ, իրենց համոզումով, փրկեց Ֆրանքը:

Բայց, կարճ տեւեց «Ազգային Միութիւնը»: Տնտեսական տագնապը երթալով աճեցաւ: Գործազրկութիւնը, որ բացառիկ երեւոյթ էր Ֆրանսայի մէջ, դարձաւ ծաւալուն եւ տեւական աղէտ: 1932ին ձախերը նորէն մեծամասնութիւն շահեցան, եւ այդ օրէն ի վեր «դահլիճներու ջարդ» մըն է որ տեղի կ'ունենայ:

Եւ այսօր, Երրորդ Հանրապետութիւնը մատնուած է կատարեալ անելի մը:

Ոչ միայն վարչաձեւն է որ կը ճռնչէ, այլ եւ տնտեսական ու ընկերային կեանքը:

Սթավիսքիի գայթակղութիւնը — նոր Փանաման — միայն մէկ երեսն է համատարած ապականութեան, վարչական եւ դատական բազմածալ կազմալուծման:

Ահա մեծահարուստ երկիր մը որ տարիներէ ի վեր չի կրնար հաւասարակշռել ելեւմուտքը, եւ չի կրնար ժամանակին քուէարկել ելմտացոյցը: (Տակաւին անկախ կը մնայ 1934ի նախահաշիւը): Տագնապի մատնուած են բանուորն ու գիւղացին, առեւտրականը, ազատականը եւ «ուսումնական» կոչուած դասը: Անվստահութիւնը եւ անստուգութիւնը կը ջլատեն ամէն շարժում: Արտաքին վտանգն ալ՝ առանձին:

Ո՞ւր է ելքը այս աննախընթաց ջղաձգութեան:

— «Թագաւո՛րը միայն կրնայ փրկել քեզ», կ'աղաղակէ «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ը, կոչեր գրել տալով գահաժառանգին:

— Սովե՛տ, սովե՛տ, կ'աղաղակեն կարմիրները, Երեսփ. ժողովին մէջ եւ պողոտաներուն վրայ:

— Ազգային Միութի՛ւն, կը պատասխանեն աջերն ու չափաւորները:

Ի՞նչ խօսք որ, այս խժալուր աղմուկին մէջ, երբ Ֆրանսան ալ անցաւ «ընդ հուր եւ ընդ սուր», անխուսափելի են սահմանադրական քանի մը փոփոխութիւններ,— առաջին առթիւ՝ Երեսփ. ժողովը լուծելու խնդիրը, որ իբրեւ պայման դրուած է Պ. Տումէրկի կողմէ: (Մէկ անգամ պատահած է այսպիսի դէպք, 1877ին, Մաք Մահոնի օրով):

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ

Ընդհանուր գործադուլը պիտի յաջողի՞

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ ՄԷԿ ՃԱԿԱՏ ԿԱԶՄԵԼ

Վարչապետ Պ. Տումէրկ խանդավառ ցոյցերով ընդունուեցաւ Փարիզի մէջ: Սովորական արարողութիւններէն յետոյ, առաջնորդուելով վարչապետարան, սկսաւ իր խորհրդակցութիւնները՝ նոր դահլիճին կազմութեան համար: Նախկին հինգ վարչապետներէ զատ, Պ. Տումէրկի գլխաւոր ճիգն եղած է նախարարներ գտնել խորհրդարանէն դուրս: Այս առաջադրութեամբ, նկատի ունեցաւ մարաջախտ Փէթէնը՝ իբրեւ պատերազմական նախարար, ելեկտրական մասնագէտ Պ. Ռիսթը՝ իբրեւ ելմտական նախարար, Զօր. Վիւիլմէնը կամ Զօր. Վիքթոր Տէնէնը՝ իբրեւ օդանաւային նախարար, (Առաջինը այն է որ 25 օդանաւերով թռիչք մը կատարեց դէպի Ափրիկէ), նախկին վարչապետ Պ. Լավալը՝ իբրեւ ներքին նախարար, Պառթուն՝ իբրեւ արտաքին նախարար եւ Պ. Շէրոնը՝ դատական: Երկու հաշտուած ոսոխներէն Թառտիէօ գոհացաւ հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեամբ, իսկ Էռիօ՝ կրթական նախարարութեան պաշտօնով:

Հանրապետութեան նախկին նախագահին գլխաւոր նպատակն է վերահաստատել խաղաղութիւնը եւ վստահութիւնը, դադրեցնել կուսակցական պայքարները եւ շտկել ելեւմուտքը, մանաւանդ որ շատ քիչ ժամանակ մնացած է ելմտական տարեշրջանին:

Աջակողմեան հոսանքներու անվերապահ աջակցութեան դիմաց, մարդիկ անհամբեր կը սպասեն արմատականներու եւ արմատական ընկերվարականներու բռնելիք դիրքին, քանի որ անոնք մեծամասնութիւն կը կազմեն Երեսփ. ժողովին մէջ, եւ կառավարութեան տէրն էին մինչեւ վերջին դէպքերը: Կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութիւնը առջի օր արտակարգ ժողով մը գումարելով, թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ յետոյ, հաւանութիւն յայտնեց որ իր նախագահը՝ Պ. Էռիօ մասնակցի նոր դահլիճին, գլուխ հանելու համար հանրային փրկութեան գործը:

Ուրեմն իբրեւ անհաշտ ընդդիմադիր կը մնան ընկերվարականները, համայնավարները եւ արքայականները: Այս վերջինները մեծ արժէք չունին. բայց առաջին երկու հոսանքները կրնան վտանգաւոր դառնալ, մանաւանդ եթէ յաջողի միացեալ ճակատը, երկուշաբթի օրուան ընդհ. գործադուլին համար:

Ընկերվարական պաշտօնաթերթը երէկ նոր կոչ մը ուղղած էր «ժողովուրդին եւ աշխատաւորներուն», Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան ստորագրութեամբ: Կոչը կը յանձնարարէ ամէն աշխատանք դադրեցնել փետր. 12ի, երեքշաբթի, 24 ժամուան համար: Այս առթիւ կը շեշտէ թէ ֆաշական ուժերը գլուխ վերցուցած են, թէ «հիթլէրական բարբարոսութիւնը կը փորձէ ինքզինքը պարտադրել իր բռնութիւններով, իր կեդրոնացման բանակատեղիներով եւ խարազաններով»:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողով պիտի գումարէր Լիլի մէջ, բայց յետաձգեց, նկատի առնելով օրուան դէպքերը:

Համայնավարները աւելի փրփրած են: Երէկ հրապարակային ժողով մը սարքած էին Ռէփիւպլիքի հրապարակին վրայ, ի խնդիր միացեալ ճակատի: Իրենց արհեստակցական միութիւնն ալ մատնանշելով ֆաշական վտանգը, կը միանայ ընդհ. գործադուլին, բայց աւելի յառաջ կ'երթայ,— կը հրահանգէ ամէն աշխատանք դադրեցնել բոլոր հիմնարկութեանց, հանրային բոլոր սպասարկութեանց եւ փոխադրութեանց մէջ: Այս առթիւ կը դանդատի թէ, Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը (ընկերվարական) չուզեր խանգարել երկրին կեանքին անհրաժեշտ սպասարկութիւնները եւ կասկած կը յայտնէ թէ շատ ջուրեր կրնան անցնիլ կամուրջին տակէն, մինչեւ երկուշաբթի: Ու կրկին կը յանձնարարէ պահանջել ֆաշական կազմակերպութեանց լուծումը, Քիափի, Տալատիէի եւ Ֆրոյի անմիջական ձերբակալութիւնը, ինչպէս եւ կը դնէ բանուորական պահանջներ:

Թերթերը կը գրեն թէ գործադուլի հրամանին պատասխանած են անմիջապէս քղթատարական պաշտօնեաները, պետական ուրիշ պաշտօնեաներ, ուսուցիչները եւն., իրենց կարգին կոչեր հրատարակելով:

Զոհերուն յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի երեքշաբթի օր, Փարիզի քաղաքապետութեան ծախքով: Նախապէս որոշուած էր հաւաքական յուղարկաւորութիւն մը կատարել, բայց նկատի ունենալով որ ցոյցեր կրնան պատահիլ, յարմար դատուեցաւ առանձին թաղումներ կատարել:

Բարեկարգութիւնը վերահաստատուեցաւ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԱՇԻՒԸ

Հինգշաբթի գիշեր առաջին անգամ ըլլալով մեծ դէպքեր չպատահեցան: Փողոցներու մէջ խռանցումը պակաս չէր եւ համախմբումներ ալ տեղի կ'ունենային, բայց ոստիկանութիւնը արթուն կը հսկէր բոլոր կարեւոր կէտերուն վրայ, փափկութեամբ ցրուելով խումբերը:

Մեծ բազմութիւն հաւաքուած էր Քոնքորտի հրապարակին վրայ, դիտելու համար չորեքշաբթի գիշերուան աւերումները: Այդ օրուան դէպքերուն հետեւանքով սպաննուած են երեք հոգի, վիրաւորուած՝ 300 հոգի, որոնց 38ը շատ ծանր: Միեւնոյն պատճառով ձերբակալուեցան 536 հոգի, որոնց 61ը վար դրուեցան:

Աւերածութեանց մասին գաղափար մը տալու համար, ըսենք որ Կամոն փողոցէն մինչեւ Մատլէն մէկ հատիկ լապտերի խնայած չէին. իսկ Սքրիպ փողոցէն մինչեւ Մատլէն անցորդները ի զուր կը փնտռէին լրագրավաճառի կրպակները: Բոլորը քանդուած եւ կրակի տրուած էին: Միեւնոյն տեսարանը՝ Թրոնշէ փողոցէն մինչեւ Պուլվառ Հոսման եւ դէպի Օփերայի շրջակայ փողոցները: Իսկ խորտակուած ցուցափեղկերուն եւ աւարի տրուած խանութներուն հաշիւը դժուար է ճշդել: Նոյնը կարելի է ըսել մարդկային կորուստներու մասին: Մինչեւ որ մեռելները չթաղուին եւ վիրաւորները հիւանդանոցներէն իրենց տուները չփոխադրուին, կարելի չէ գիտնալ ռուն թիւը:

Դատավարութիւններ եւ բողոքի ցոյցեր

Դատաւորները սկսան դատել երեքշաբթի եւ չորեքշաբթի գիշերուան դէպքերուն հերոսները: Երեք համայնավարներ յանցանքի վրայ բռնուած ըլլալով, դատապարտուեցան ութ օրուան բանտարկութեան: (խանութ մը կողոպտած էին): Ուրիշ երկու համայնավարներ ալ դատապարտուեցան ծեծի համար, մէկը՝ 15 օրուան, միւսը՝ երեք ամսուան: Չորս յանցաւորներ, որոնց երկուքը ռուս էին, դատապարտուեցան մէկ, չորս եւ 15 օրուան բանտարկութեան, արգիլուած զէնք եւ երկաթի կտորներ ունենալով:

⁂ Դէպքերուն առթիւ բողոքի ցոյցերը կը շարունակուին ամէն կողմ: Փաստաբաններու ընկերակցութիւնը հանրագրութեամբ մը կը պահանջէ որ Տալատիէ նախարարներէն Փոլ Պոնքուռ, Փիէռ Քօ, Կի Լաշամպռ կա՛մ 24 ժամուան մէջ իրենց պարսաւանքը յայտնեն նախորդ դահլիճին արարքներուն առթիւ եւ կամ հրաժարին ընկերակցութենէն:

Թուլոնի Հրեղէն Խաչի ընկերակցութիւնը հեռագիր մը ուղղելով հանրապետութեան նախագահին, կը պահանջէ Տալատիէի անունը ջնջել պահեստի սպաներու եւ պատուոյ լեգէոնի ցանկէն, քանի որ իր կառավարութիւնը հրամայեց կրակ բանալ նախկին պատերազմիկներուն վրայ:

Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդի անդամներէն Պ. Սէլիէ որոշեց հաշիւ պահանջել ոստիկանութեան վերատեսուչէն, թափուած արիւնին համար: Այս առթիւ պիտի առաջարկէ նշանատախտակ մը դնել Քոնքորտի հրապարակին վրայ, ի յիշատակ փետր. 7ի դէպքերուն:

Գոհունակութիւն, զայրոյթ եւ սպառնալիք

«ԱՅԺՄ ՄԵՆՔ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆՔ ՁԵՐ ԿԱՇԻՆ»

Մամուլի գլխաւոր օրկանները գոհունակութիւն կը յայտնեն Տալատիէի հրաժարման եւ Տումէրկի անուանման համար, եւ կը մաղթեն որ խաղաղութիւնը վերահաստատուի ոչ միայն փողոցին, այլ եւ միտքերու մէջ: Հանրապետութեան նախկին նախագահը բոլորէն յարգուած ըլլալով, միակ մարդը կը համարուի հաւասարակշռութիւնը վերահաստատելու համար, ի հարկին սահմանադրութիւնը փոխելու պայմանով: Բոլորն ալ կը շեշտեն թէ անհրաժեշտ է կուսակցական զինադուլ կնքել եւ հայրենիքին շահերը չվտանգել քաղաքական խաղերով: «Ֆրանսան կ'ուզէ ապրիլ: Ապրելու համար անհրաժեշտ է որ միութիւն տիրէ իր զաւակներուն միջեւ: Կա՞յ կուսակցութիւն մը որ «ո՛չ» ըսէ Ֆրանսայի»:

Միւս կողմէ, աջակողմեան թերթերը կը շարունակեն անարգել Տալատիէն եւ միւս նախարարները, սպառնալիքներ ալ դրի առնելով: Վրդովումը խոր է մանաւանդ անոր համար որ երեքշաբթի օրուան դէպքերուն մէջ նախկին պատերազմիկներ եւ հայրենասէրներ սպաննուած կամ վիրաւորուած են: «Էքօ տը Փարի» խստօրէն կը դատապարտէ անկեալ վարչապետը, կոչելով «թշուառական եւ վախկոտ»: Դիտել կուտայ թէ Պ. Տալատիէ ժամերով փակուած էր պատերազմական նախարարութեան մէջ, մինչ Պ. Լէոն Պլում — ընկերվարական կուսակցապետը — կը պնդէր որ չհրաժարի, խոստանալով ընկերվարական բանուորներուն աջակցութիւնը: «Բիչ մնաց որ բանակին եւ ոստիկանութեան հրաման տար լրացնել նախորդ գիշերուան սարսափելի գործը եւ արեան մէջ խեղդէր ըմբոստացումը: Իր կողքին երկու անիծեալ անուններ, Կի Լա Շամպռ եւ Միսթլէր, այս երիտասարդ նախարարները կ'ուզէին հրասայլեր եւ գնդացիրներ զետեղել, իրենց ամօթալի հրաժարման նուաստացումը չունենալու համար»:

Թերթը նոյնքան ծանր բառերով կը խարանէ նաեւ Տալատիէի ներքին նախարարը, Ֆրօ «որուն խելքը գլխէն թռած էր, կարծելով թէ բոլորը զէնքը սահմաներ է հանրապետութիւնը փրկելու պատմական առաքելութեան: Ան էր որ ոստիկանութեան վերատեսուչին տուաւ այնքան անգութ հրամաններ որոնք յանգեցան ջարդի»:

Գրադէտ – հրապարակագիր Պ. Անրի Պէռօ «հրացան արձակող» կամ հրձիգ անուանելով Տալատիէն, կը պոռայ անոր երեսին.

— «Այս Փարիզը զոր չգիտցաք ոչ սիրել ոչ ալ ըմբռնել, զոր աւերակոյտի մէջ ձգեցիք, այս Փարիզը պատմութեան առջեւ պիտի տայ ձեր արժանի անունը: Այլ եւս գաղտնիք չկայ եւ գարշելի են ձեր շարժառիթները: Խորհրդարանական խաղի մը անպարծութեան համար էր որ դուք զինեցիք հրացանները, քիչ մը աւելի երկար ատեն նախարար մնալու համար էր որ կրակելու հրաման տուիք ··· Բայց գլորեցաք, սահեցաք արեան մէջ: Այժմ կարգը եկած է ձեր եւ Ֆրոյի հաշիւը կարգադրելու: Որովհետեւ դուք երկուքդ սա փետր. 7ի առտուն փորձեցիք դիկտատուրա հաստատել Ֆրանսայի մէջ: Ձեզի պէտք էր մեր կաշին: Այժմ մենք կը պահանջենք ձեր կաշին: Եւ շուտ: Գերագոյն Ատեա՞ն: Ոչ պատերազմական ատեան, եթէ կը հաճիք, որովհետեւ ձեր ձեռքերը սեւցած էին վառօդէն:

Ձե՞ք լսեր ահա բոլոր բնակարաններէն, արհեստանոցներէն, հիւանդանոցներէն ձեր վրայ կը տեղայ ժողովուրդին զայրոյթը: Ձե՞ք տեսներ սա սուգի քօղերը, շարք – շարք դագաղները, արտասուալից աչքերն ու սարսափելի նայուածքները: Անոնք արդարութիւն եւ վրէժ կը պահանջեն: Բռունցքներ կը բարձրանան կարմրած մայթերէն, գետնին տակէն»:

⁂ Ներքին նախարար Պ. Ֆրօ անհետացած է իր բնակարանէն, անշուշտ վախնալով թշնամական ցոյցերէ:

⁂ Ոստիկանական հիւանդանոցին վարչութիւնը ետ դրկեց 50,000 ֆրանքի չէք մը զոր յանուն իր կառավարութեան նուիրած էր Պ. Տալատիէ: Նախորդ վարչապետը արիւնալի դէպքերուն յաջորդ օրը այցելած էր հիւանդանոցը, ուր 200 վիրաւոր ոստիկաններ կը դարմանուին, եւ այս առթիւ խոստացած էր այդ նուէրը:

Աւստրիա միշտ վտանգ

Աւստրիոյ վարչապետը Փեյթա գնաց առջի օր: Միեւնոյն ատեն նամակներ կը տեղացնէ Լոնտոն, Փարիզ եւ Հռոմ, պարզելով գերմանական վտանգին ծանրութիւնը: Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտան թէ հիթլէրականները կ'ուզեն իշխանութեան գլուխ անցնիլ եւ կատարուած իրողութիւն մը դարձնել Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ միացումը.

Ազգերու Դաշնակցութիւնը տակաւին չէ սկսած զբաղիլ այս հարցով, որովհետեւ մեծ պետութիւններէն Անգլիա վերապահ է, իսկ Ֆրանսա ներքին խռովութեան մատնուած:

Նոր զիջումներ Ծ. Արեւելքի գիւղացիներուն

Գրած էինք թէ խորհրդային իշխանութիւնը կարգ մը դիւրութիւններ տուած է Ծայր. Արեւելքի գիւղացիներուն, զանոնք սիրաշահելու համար:

(Լաւրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՔ ՎՐԱ ԱՀԱԳՈՒԱԾՈՒՄ

«ՁՈՒԱՐԹՈՑ»

Ս. Ասատրյանի անվան կոլտնտեսության նախագահ Ա. Ասատրյանը, ծնված 1900 թ., Ղարաբաղի ինքնավար մարզի Մարտունու շրջանի Ներքին Ազոխ գյուղից, 1941 թ. հոկտեմբերի 15-ին զորակոչվել է Խորհրդային Բանակ և ուղարկվել ռազմաճակատ։ Ռազմաճակատում նա ցուցաբերել է անձնուրաց քաջություն և հերոսություն։ Ա. Ասատրյանը մասնակցել է Ստալինգրադի ճակատամարտին, Կուրսկի ճակատամարտին, Ուկրաինայի ազատագրման, Լեհաստանի, Չեխոսլովակիայի և Գերմանիայի տարածքում մղված մարտերին։ Ա. Ասատրյանը ռազմաճակատում ստացել է 3 ծանր վիրավորում։ Նա պարգևատրվել է 2 շքանշանով և 6 մեդալով։

Ա. Ասատրյանը 1945 թ. հունիսին ռազմաճակատից վերադարձել է հայրենի գյուղ։ Նա ակտիվ մասնակցություն է ունեցել գյուղի տնտեսական և մշակութային կյանքի վերականգնման գործին։ Ա. Ասատրյանը 1946 թ. ընտրվել է գյուղի խորհրդի նախագահ, 1947 թ. կազմակերպել է կոլտնտեսություն և դարձել նրա նախագահը։ Ա. Ասատրյանի ղեկավարությամբ կոլտնտեսությունը տարեցտարի ամրապնդվել է։ Կոլտնտեսությունն ունի 1200 հա վարելահող, 1200 հա արոտավայր, 1200 հա խոտհարք։ Կոլտնտեսությունն ունի 1200 գլուխ խոշոր եղջերավոր անասուն, 1000 գլուխ մանր եղջերավոր անասուն, 200 ձի, 100 էշ և ջորի։ Կոլտնտեսությունն ունի 2 ավտոմեքենա, 2 տրակտոր, 2 կոմբայն, 2 ավտոբեռնատար, 2 ավտոցիստերն, 2 ավտոջրաբաշխիչ, 2 ավտոդիզելային էլեկտրակայան, 2 ավտոդարբին, 2 ավտոդիզելային ջրհորային կայան, 2 ավտոդիզելային ջրհորային կայան, 2 ավտոդիզելային ջրհորային կայան

ՍՈՒՏԸ ԾԻԾԱՂԻ

— Ես ձեզ ասացի, որ ես ոչ մի բան չեմ տեսել, ոչ մի բան չեմ լսել, ոչ մի բան չեմ գիտեմ, ոչ մի բան չեմ հիշում, ոչ մի բան չեմ կարող ասել, ոչ մի բան չեմ ուզում ասել, ոչ մի բան չեմ կարող հաստատել, ոչ մի բան չեմ ուզում հաստատել, ոչ մի բան չեմ կարող հերքել, ոչ մի բան չեմ ուզում հերքել, ոչ մի բան չեմ կարող ապացուցել, ոչ մի բան չեմ ուզում ապացուցել, ոչ մի բան չեմ կարող ժխտել, ոչ մի բան չեմ ուզում ժխտել, ոչ մի բան չեմ կարող պնդել, ոչ մի բան չեմ ուզում պնդել, ոչ մի բան չեմ կարող ընդունել, ոչ մի բան չեմ ուզում ընդունել, ոչ մի բան չեմ կարող մերժել, ոչ մի բան չեմ ուզում մերժել, ոչ մի բան չեմ կարող հավատալ, ոչ մի բան չեմ ուզում հավատալ, ոչ մի բան չեմ կարող կասկածել, ոչ մի բան չեմ ուզում կասկածել, ոչ մի բան չեմ կարող ենթադրել, ոչ մի բան չեմ ուզում ենթադրել, ոչ մի բան չեմ կարող հավանել, ոչ մի բան չեմ ուզում հավանել, ոչ մի բան չեմ կարող ատել, ոչ մի բան չեմ ուզում ատել, ոչ մի բան չեմ կարող սիրել, ոչ մի բան չեմ ուզում սիրել, ոչ մի բան չեմ կարող ուրախանալ, ոչ մի բան չեմ ուզում ուրախանալ, ոչ մի բան չեմ կարող տխրել, ոչ մի բան չեմ ուզում տխրել, ոչ մի բան չեմ կարող զայրանալ, ոչ մի բան չեմ ուզում զայրանալ, ոչ մի բան չեմ կարող ծիծաղել, ոչ մի բան չեմ ուզում ծիծաղել, ոչ մի բան չեմ կարող լաց լինել, ոչ մի բան չեմ ուզում լաց լինել

Նոր հրահանգով մը, աւելի լայն զէյթուններ կ'ըլլան արեւելեան Սիպերիոյ շրջանի գիւղացիներուն։ (Այս շրջանը կ'երկարի Եէնիցէ գետէն գէպի արեւմուտք եւ սահմանակից է Մոնկոլիոյ)։ Նոր հրահանգին համաձայն, կոլխոզները վեց, իսկ անհատական տնտեսութիւնները երեք տարուան համար ազատ կը հռչակուին արմտիքին մէկ մասը պետութեան յանձնելու պարտաւորութենէն։ Կարգ մը շրջաններու համար արմտիքի յանձնումը բոլորովին ջնջուած է, իսկ ուրիշ տեղերու համար կրճատուած։ Միեւնոյն ատեն կ'աւելնան գինուորներու ռոճիկները եւ օրապահիկները։ Բանուորներու եւ պաշտօնեաներու թոշակներն ալ աւելցած են։ Պաշտօնապէս այս գիւրութիւնները կը վերագրուին գաղթականներու տեղաւորումը յաջողցնելու եւ տնտեսութիւնը բարձրացնելու ծրագրի մը, բայց բուն նպատակը զինուորական է, քանի որ այդ շրջանները ենթակայ են ճափոնական վտանգին։

Հունգարիա կը ճանչնայ Խ. Իշխանութիւնը

Դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատուեցան Հունգարիոյ եւ Մոսկուայի միջեւ։ Ինչպէս կը յիշուի, ամբողջ Եւրոպայի մէջ Հունգարիան միակ երկիրն էր որ կարմրեցաւ Պէլա Քունի ձեռքով, թէեւ շատ կարճ ժամանակի մը համար։ Անկէ ի վեր— 15 տարի— դաժան բռնատիրութեան մը ենթարկուած էր Հունգարիան, եւ ահա ճանաչումը տեղի կ'ունենայ պալքանեան դաշինքին ստորագրութեան նախօրեակին։ Այս պարագան կը վերագրուի իտալական ազդեցութեան, քանի որ Մուսոլինի հակառակ է պալքանեան դաշինքին։

Սուրիոյ հոգատարութիւնը՝ Թուրքիոյ..

«ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻՆՔ»

Գահիրէէն կը գրեն « Ճիւմհուրիէթ »ի․— Սուրիոյ եւ Լիբանանեան գործերով շահագրգռուող եգիպտական շրջանակներէն առենէ մը ի վեր զրոյց կը շրջի թէ Ֆրանսա Սուրիոյ եւ Լիբանանի հոգատարութենէն ձեռք պիտի քաշէ եւ Ազգերու Դաշնակցութեան պիտի առաջարկէ որ հոգատարութիւնը Թուրքիոյ փոխանցուի։

Եթէ պէտք ըլլայ հաւատալ այս զրոյցներուն որոնք վերջերս յաճախ եւ յամառօրէն կը կրկնուին, Ֆրանսա այս մասին Թուրքիոյ կարծիքն ալ հարցուցած է։ Զրոյցներու համաձայն, Թուրքիոյ պատասխանը հետեւեալն է․—

« Մեր ազգային ուխտը կ'արգիլէ խառնուիլ ոչ Թուրք երկիրներու քաղաքական եւ վարչական գործերուն։ Բայց նկատելով որ եթէ Ֆրանսա Սուրիոյ եւ Լիբանանի վարչաձեւը վերջնականապէս որոշուելէ առաջ հոգատարութենէ քաշուի, պատճառ պիտի ըլլայ որ այս վայրերուն մէջ ծանր խառնութիւններ ու խառնակութիւններ սկսին, ուստի թէ եղբայր Սուրիացիներուն եւ թէ բարեկամ Ֆրանսացիներուն օգնութիւն մը եւ ծառայութիւն մը ընելու համար, այս հոգատարութիւնը մէկ տարուան համար կրնանք ընդունիլ։ Պայման է որ տարի մը յետոյ այս երկու երկիրները իրենց անկախութեան տիրանան »։

Հ. Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան խումբի դասախօսական ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խօսի ընկեր ՎՐԱՑԵԱՆ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընկերական դասախօսական ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին մէջ։

Գաւառ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ «Վարուժան» խումբը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՌՕՄԱՆԻ Անդրանիկ խումբի ընկերա-համակրական դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Նիւթ՝ «Ինչո՞ւ Դաշնակցական ենք»։

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ «Կեփին» խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

կազմակերպուած ՀԱՅ ԿԱՄ. եւ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը, Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

120, Պուլվառ տը Պելվիլ

Կը խօսին՝ Գնդ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ, Պ. Պ. Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ եւ Ս. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

„ՅԱՌԱՋ"Ի ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ
ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

„ՅԱՌԱՋ"Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԳՆԱԾ Է ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԵՐԵՔ ՏՈՄՍԵՐԸ, ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

8րդ շերս թիւ	04,738	շարք R.
- - -	53,171	- U.
- - -	75,619	- V.

Շահելու պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ անոնց որ․—

1․ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ կը գրուին, փետրուար 6էն մինչեւ վիճակահանութեան օրը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

2․ ԿԸ ՆՈՐԵԳԵՆ իրենց բաժանորդագրութիւնը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

3․ Ինչպէս եւ այն ՏԱՐԵԿԱՆ եւ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ բաժանորդներուն որոնք մասնակցեցան « ՅԱՌԱՋ »ի առաջին վիճակախաղին, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ։ (Եռամսեայ բաժանորդներէն կ'օգտուին անոնք որ նոր ԲԱԺՆԵԳԻՆ մը կը վճարեն)։

Բաշխումը պիտի ըլլայ հետեւեալ համեմատութեամբ․—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	50%
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30%
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	20%

Իսկ 9րդ շերտէն գնած ենք հետեւեալ տոմսերը, ԱՅՆ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՈՐ ԱՄԷՆ ՕՐ ՁԵՌՔԷ ԿԸ ԳՆԵՆ։

9րդ շերս թիւ	28,474	շարք Y.
- - -	54,726	- X.
- - -	81,172	- R.

Այս թիւերն ալ շահած պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ պիտի բաժնուի բոլոր այն ընթերցողներուն որոնք վարչութեան կը ներկայացնեն ՑԻՍՈՒՆ ՅԱՋՈՐԴԱԿԱՆ ԿՏՐՕՆՆԵՐ, սկսելով 1934 փետրուար 6էն։

Կտրօնները ամէն օր պիտի հրատարակուին Գ․ էջի թղթօնին տակը, ԹԻՒՈՎ ԵՒ ԹՈՒԱԿԱՆՈՎ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ
ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Շավիլի ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ խումբի կողմէ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին

20, Avenue Ville d'Avray. Chaville

ներկայ կ'ըլլան մեր երեք ընկերներէն՝

ԲԺ. ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆ, Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ նաեւ

բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն։

Սէն Լազարէն շոգեկառք առնել ժամը 2.26 եւ 2.56ին։ ընկերներ պիտի սպասեն Շավիլի կայարանը։ Փոն տը Սէվռէն հանրակառք առնել եւ իջնել Շավիլ, Փիւիթ սան վէն։

Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 3 ֆրանք։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Հրապարակային մեծ բանախօսութիւն

Կազմակերպուած նախաձեռնութեամբ ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԻՆ ՊՐԷՊԱՆ ՄԱՐՍԷՅԷԻՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 146, Ave. des Chartreux

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ՝ Պ. Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՆԻՒԹ՝ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

գեղարուեստական խնամուած բաժին։ կը մասնակցին ֆրանսացի եւ հայ ծանօթ գեղարուեստագէտներ։

Առնել հանրակառք թիւ՝ 1,4, 5, 11, 12, 41, 48, 53։

Թատերական ներկայացում

կազմակերպուած՝ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 3ին

ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ 26, rue Troyon, Sèvres

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐԱՆՔ։

Հայկական Լսարան Լիոնի մէջ

Նախաձեռնութեամբ «ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի ԸՆԿ. ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին տեղի պիտի ունենայ լսարանական հաւաքոյթը 130, rue Boileauի սրահին մէջ։

կը դասախօսէ Պ. Ա. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ նիւթն է՝ «ՀԱՅ ԵՐԳԸ»

Կը խնդրուի երկսեռ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ որոշեալ ժամուն։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած ԵՈԶԿԱՏԻ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ, իր կազմութեան 7րդ տարեդարձի առթիւ։

17 Փետրուար, Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս Սալօն Միշէլի շքեղ սրահներուն մէջ, 25 Rue Aldebert (րիւ Ալտըպէր), կէս գիշերէն վերջ 1 ժամ գեղարուեստական բաժին, երգ, անակնկալներ եւ exhibitionներ՝ Տէր եւ Տիկին Հայրապետեաններու կողմէ։

7 հոգինոց օրքէսթր Broadway — Jazz:

Ներկայանալի հագուստ պարտաւորիչ։

ՄՈՒՏՔ՝ ԿԻՆԵՐՈՒ՝ 5 ՖՐԱՆՔ, ԱՅՐԵՐՈՒ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը կը ծախուին Միութեան անդամներուն մօտ եւ սափրիչ Յարութիւն Պապաեկլիտեանի խանութը, 28 րիւ տէ Տօմինիքէն։

Յոբելեան Վահան Թէքէեանի

Վահան Թէքէեանի քառասնամեայ գրական գործունէութեան յոբելեանի հանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 10ի Շաբաթ իրիկունը, ժամը 8.30ին, Սալ Կավոյի մեծ սրահին մէջ, 47 Րիւ Լա Պոէսի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին նախկին ժողովատեղին (76, rue Mazenod սրճարանին ներքնասրահը) Րիւ Մազէնօի եւ Րիւ Վօլթէրի անկիւնը։ Մուտք՝ Րիւ Վօլթէրէն։ Օրակարգ՝ շրջաբերականի ընթերցում եւ ընթացիկ հարցեր։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Վիէնի մասնաճիւղի ընկերահամակրական վիճաբանական ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 8ին Հ. Յ. Դ. Խաժակ Ակումբին մէջ։ Նիւթ՝ «Յեղափոխութիւնը բարիք բերաւ մեզ թէ չարիք»։

Տրամադրելի է

Վարժուհի մը, որ կրնայ տալ նաեւ երգի դասեր։ Ի հարկին գաւառ ալ կ'երթայ։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Le Gérant: H. STEPHAN
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ surprise նուէրներ կը գտնուին։

ԴԻՄԵԼ.— COMPTOIR DES THÉS YAVROU

23, Rue Sénac — MARSEILLE Tél. COLBERT 25 - 27

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.։ Դիմել ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ 13 rue Pierre Curie. K. Bicêtre. Metro: Porte d'Italie 13

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1 - 59

ԹԷՅ ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական Քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գօնսէրվաներ, Ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ։

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ NIEL ճերմակ պանիրի ընկերութեան։

ՖՕՆՕ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ!
Grande solde 10 ՕՐ ՄԻԱՅՆ

Նոր հրապարակ հանուած են ու մեզ մօտ կը ծախուին ԹՐՔԱԿԱՆ եւ ԱՐԱԲԱԿԱՆ տիսքեր։ Արժէքը 7 ֆրանք միայն։

Ֆրանսական ամենածանօթ վաճառանիշով ֆոնոկրաֆ մը, որուն իրական արժէքն 650 ֆրանք, տագնապին պատճառաւ կը ծախուի 425 ֆրանքի։

Դիմել՝ ՍՐԹԻՆԵԱՆԻ

26, rue Lesage, Paris 20

ԾԱԽՈՒ Է կըրնոպլի Քառս-Ռուժ թաղին մէջ, բանուկ պողոտայի մը վրայ, նպարավաճառի խանութ մը։ Վարձք երեք հազար ֆրանք, եւ 13 տարուան bail։ Ամսական առեւտրական գործառնութիւնն է շուրջ 22—25,000 ֆրանք։ Գինն է 50,000 ֆրանք։ Գեղեցիկ դիրք, շահաւէտ եւ կենդանի առեւտուր։ Օգտուեցէք այս բացառիկ առիթէն։ Դիմել՝ Վ. Հ.ի 17, rue Damesme, Paris (13).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հինգերրորդ կարաւանով Լիոնէն Հայաստան մեկնած Նշան Աճէմեան (կամ Փիրենեան)։ Պարտիզակցի, որ ներկայիս Պարսկաստան կը գտնուի, կը փնտռէ իր հայրը՝ Յարութիւն Փիրենեան կամ Պատճակ Արթին, որ կը կարծուի Սրուէշի նահանգը ըլլալ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.— Նշան Աճէմեան, Eglise Arménienne, Ispahan-Djoulfa (Perse).

× Նաեւ կը փնտռէ իր փեսան Նշան Էլքելեթեան, Կեսարացի, որ մէկ տարի առաջ Ռիվըը ժիէի կը բնակէր։

ԼՈՒԱՑՔԻ խանութ Փարիզի մէջ, լաւ թաղամաս, շաբաթ․ առեւտուր 700 ֆր. վարձք՝ 2700, պայլ՝ 9 տարի․ բնակարան 2 փիէս։ Արժէքը 7000 ֆր.ի։ Դիմել Colein 64, rue Turbigo Փարիզ։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (54)

„ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ„

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Այդ միջոցին, ոչ միայն մթնած, այլեւ մթնոլորտը մառախուղով մը պատած էր։ Բայց, այդ մշուշը այնքան տարօրինակ ձեւով մը տարածուած էր որ յարձակման համար ընտրուած վայրին մէկ կողմը բոլորովին մութ կը մնար, իսկ միւս կողմը ամէն ինչ կը նշմարուէր։

Շարժումը սկսած էր յաջողութեամբ ընթանալ։ Թէ չէթէները եւ թէ գունդը, ռուսական գծերը գրեթէ ամբողջովին ճեղքած ու քաղաքէն դուրս կը գտնուէին։

Այդ պահուն, մեր ջոկատներուն աւելի յանդգնութիւն ներշնչեց հեծելազօրքի գունդ մը, որ հեռուէն նշմարուեցաւ։

— Ահա կը մօտենայ այն գունդը, որ պիտի գայ Օլթիէն՝ մեր դիրքը զօրացնելու համար, կ'ըսէին ու կ'ուրախանային։ Եթէ, այս վտանգաւոր մէկ շրջանին, հասնող հեծելազօրքին կը հետեւէին նաեւ հետեւակներ եւ թնդանօթաձիգ զինուորներ, թերեւս կարելի պիտի ըլլար Արտահանը չէքել, եւ կամ, լաւագոյն պարագային, կրկին գրաւել զայն։

Բայց, այս ուրախութիւնը, դժբախտաբար, շատ տեւած չէր։ Որովհետեւ, 10 — 15 վայրկեան վերջ ձիաւորները հասած էին, ու պարզուած էր որ անոնք ոչ թէ Թուրքեր, այլ՝ Ռուսեր էին։ Բայց, արդէն անոնք մըտած էին երկու ջոկատներու միջեւ։ Մեր ջոկատները միայն վերջին րոպէին գետին պառկած ու դիրք բռնած էին։ Հեծելազօրքի այսքան անակնկալ երեւումը այնքան յուզած ու խռոված էր որ դիրք բռնող զինուորներն իսկ անվճռական էին ու դեռ կը վարանէին կրակ բանալ թշնամի զինուորներուն, որոնք իրենց միջեւ կը գտնուէին։ Երբ այս վարանումը փարատեցաւ ու մեր զինուորները սկսան կրակել, թշնամիին կողմէ, շատ լաւ առոգանութեամբ մը, Թուրքերէն պոռացին․

— Կեցէք, ընկերներ, մի կրակէք, մենք ալ ձեզմէ ենք։ Մի վախնաք, ռաքի եկէք։

Այս խօսքերը բոլորովին շուարեցուցին մեր զինուորները։ Լաւ Թուրքերէնով մը ըսուած այս խօսքերը ուրիշ ազդեցութիւն ըրած էին մերոնց վրայ։ Մեր զինուորները, Օլթիի ուղղութենէն օգնութեան կը սպասէին, որով, անմիջապէս համոզուած էին թէ՝ այդ զինուորները Թուրք են, ու իրենց հրացանաձգութիւնը անմիջապէս դադրեցուցած էին։

Մինչդեռ, Թուրք կարծուած հեծելազօրքը անմիջապէս կրակ ըրած ու թէ Շթանկէ պէյի գունդին եւ թէ չէթէներուն մեծ մասը գետին փռած էր։ Եւ Եագուպ ձեմիլ պէյի ու Շթանկէի զինուորներուն թիւը կէսի իջած էր։

Խնդիրը այսքանով ալ վերջացած չէր։ Այն սպան որ քիչ առաջ Թուրքերէն խօսքեր ուղղած էր մերոնց եւ որ կը կարծուէր թէ Հայ է, իբրեւ թէ վրդովուած՝ իր զինուորներու սխալ զինարձակումէն, ետեւ դարձած ու կրկին Թուրքերէն լեզուով պոռացած էր․

— Սխալ մի կրակէք։

Ու մեր զինուորները, կրկին ոտքի ելլելով, նորէն ենթարկուած էին արագահարուածի մը։ Անկէ վերջ, այլեւս անկարելի եղած էր ճշդել թէ՝ ինչ մնացած էր այն ուժերէն, որոնք Արտահանը գրաւած էին։

Տօքթ․ Պէհաէտտին Շաքիր, Եագուպ ձէմիլ, Շթանկէ, Շաքիր, Եաւուզ եւ ձէմալ Ֆէրիտ կրկին Արդուինի վերադարձած էին։

Իսկ Խալիտ պէյ, հաւաքելով մեր այն զինուորները, որոնք Արտահանի մէջ ողջ մնացած էին, նոր չէթէ մը կազմած ու սկսած էր անոր հրամայել։ Հազարապետ Շթանկէ պէյի գունդի մնացորդն ալ Արդուինի ճակատին վրայ իբրեւ օգնական ուժ պիտի ծառայէր։

Տօքթ․ Պէհաէտտին Շաքիր պէյ նախ Եուսուֆէլի իջեւանած էր։ Իսկ Խալիտ պէյ իր նորակազմ չէթէովը հաստատուած էր Բարդուս։

(Շար.)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՀԱՐԱՁԱՏ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.289

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(ԵՐԹԵԼԻԱԿ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղուստներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Չոխոսլովաքիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ընդհ. երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1934

11 Février 1934

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ՏԱՐԻ Թիւ 24[9]

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆՈՐԷՆ ԱՐԻՒՆ ՀՈՍԵՑԱԻ ՓԱՐԻԶԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ՈՒՐԲԱԹ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՀԱՐԻՒՐԱՒՈՐ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ ԵՒ 1214 ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉԸ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Խռովայոյզ եւ արիւնոտ շաբաթ մը բոլորեց Փարիզի ժողովուրդը: Բարեկարգութիւնը հազիւ վերահաստատուած, եւ Ազգային Միութեան դահլիճին կազմութեան գիշերն իսկ, նորէն արիւն հոսեցաւ Փարիզի պողոտաներուն վրայ: (Ուրբաթ գիշեր):

Այս անգամ ռազմադաշտը փոխադրուած էր ուրիշ թաղամաս մը, բանուորական Ռէփիւպլիքի հրապարակին վրայ, ուր ցոյց մը սարբեր էին համայնավարները: Ոստիկանութիւնը ժամը 4էն սկսած էր ձերբակալել կասկածելի մարդիկը: Ժամը հին սկսաւ պաշարումը, գրուելով համախմբումները: Ժամը 7·15ին ամբողջ հրապարակը փակուած էր բոլորին առջեւ, կառք թէ անցորդ: Ոստիկաններուն կ'օգնէին հեծեալ պահակները, զինուած՝ հրացաններով, սուրերով եւ ատրճանակներով: Այս անգամ հանուած էին ոստիկաններուն պողպատեայ սաղաւարտները, որպէսզի չվիրաւորուին շրջուն պահակներուն հետ, որոնց տեսքը զայրացուցած էր ցոյցերը: Ոստիկանութիւնը կը պատնառէ, չորեքշաբթի օրուան դէպքերէն ի վեր: Ոստիկանական բանակատեղի մը հաստատուած էր հրապարակին կեդրոնը: Փակուած էին ստորերկրեայ երկաթուղիին (մէթրօ) մուտքերը:

Ժամը 6·45ին երկու ոստիկաններ ծեծուեցան ցուցարարներուն կողմէ: Այս դէպքը ազդանշան մը դարձաւ եւ խռովութիւնները ծայր տուին: Այդ միջոցին թանձր մշուշ մը կը տիրէր եւ ոստիկանները չէին կրնար տեսնել 100 քայլ անդին: «էնթէրնասիոնալ»ը եւ ուրիշ յեղափոխական աղաղակներ կը հայլ անդին: «էնթէրնասիոնալ»ը եւ ուրիշ յեղափոխական աղաղակներ կը հնչեցնէին օդը: Անմիջապէս օգնութեան հասան 12 կառք լեցուն զինուորներ քաղացնէին օդը: Անմիջապէս օգնութեան հասան 12 կառք լեցուն զինուորներ եւ ոստիկաններ, ինչպէս եւ հանրապետական պահակներ: Շարժման մէջ դրուած զինուորներուն թիւը հազարներու կը հասնէր: Ոստիկաններուն դէմ առաջին զինակը արձակուեցաւ Պուլվար Վոլթէռի վրայ: Յանցաւորը ձերբակալուելով ծեծուեցաւ: Ցետոյ երկու կիներ յարձակեցան ոստիկաններուն վրայ, բայց ընդունուեցան բիրերով: Ժամը 8·30ին 200 համայնավարներ Պուլվար Մաժէնթայէն իջնելով սկսան յառաջանալ դէպի Ռէփիւպլիքի հրապարակը: Մշուշը կ'արգիլէր տեսնել, բայց «էնթէրնասիոնալ»ի ձայնը կը ցուցնէր կը: Մշուշը կ'արգիլէր տեսնել, բայց «էնթէրնասիոնալ»ի ձայնը կը ցուցնէր յառաջխողոպրման ուղղութիւնը: Ջիաւոր եւ հետեւակ ոստիկաններ բազմութիւնը ճեղքելով, գետին փռեցին շատ մը ցուցարարներ: Այդ միջոցին լուր հասաւ թէ արիւնալի կռիւներ տեղի կ'ունենան Կառ տը Լ'Էսթի կողմը: Շատ մը բացագանչութիւններու մէջ, ամբոխը կը պահանջէր բանտարկել Փիաքը: Այդ միջոցին կռիւը իսկապէս ծաւալած էր, եւ ոստիկանները կրակ կը տեղացնէին օդին մէջ: Ցուցարարները ամէն տեսակ առարկաներ կը նետէին հեծելազօրքին առջեւ, որպէսզի ձիերը խրտչին եւ չկարենան յառաջանալ:

Միեւնոյն ատեն ծանր դէպքեր պատահեցան Կառ տը Նոռի առջեւ: Մօտակայ փողոցի մը անկիւնը խոնուած էին 200 ցուցարարներ, որոնք աւելի շատ ատաքի ախորժակ ունէին: Ոստիկան եւ համայնավար իրար խառնուած կը կռուէին: Զանազան անկիւններու վրայ դիրք բռնած էին պահեստի զինուորներ, որոնք կ'օգնէին հեծեալ պահակները, զինուած՝ հրացաններով, սուրերով եւ ատրճանակներով: Այս անգամ հանուած էին ոստիկաններուն պողպատեայ սաղաւարտները, որպէսզի չվիրաւորուին շրջուն պահակներուն հետ, որոնց տեսքը զայրացուցած էր ցոյցերը: Ոստիկանութիւնը կը պատնառէ, չորեքշաբթի օրուան դէպքերէն ի վեր: Ոստիկանական բանակատեղի մը հաստատուած էր հրապարակին կեդրոնը: Փակուած էին ստորերկրեայ երկաթուղիին (մէթրօ) մուտքերը:

Ժամը 6·45ին երկու ոստիկաններ ծեծուեցան ցուցարարներուն կողմէ: Այս դէպքը ազդանշան մը դարձաւ եւ խռովութիւնները ծայր տուին: Այդ միջոցին թանձր մշուշ մը կը տիրէր եւ ոստիկանները չէին կրնար տեսնել 100 քայլ անդին: «էնթէրնասիոնալ»ը եւ ուրիշ յեղափոխական աղաղակներ կը հնչեցնէին օդը: Անմիջապէս օգնութեան հասան 12 կառք լեցուն զինուորներ եւ ոստիկաններ, ինչպէս եւ հանրապետական պահակներ: Շարժման մէջ դրուած զինուորներուն թիւը հազարներու կը հասնէր: Ոստիկաններուն դէմ առաջին զինակը արձակուեցաւ Պուլվար Վոլթէռի վրայ: Յանցաւորը ձերբակալուելով ծեծուեցաւ: Ցետոյ երկու կիներ յարձակեցան ոստիկաններուն վրայ, բայց ընդունուեցան բիրերով: Ժամը 8·30ին 200 համայնավարներ Պուլվար Մաժէնթայէն իջնելով սկսան յառաջանալ դէպի Ռէփիւպլիքի հրապարակը: Մշուշը կ'արգիլէր տեսնել, բայց «էնթէրնասիոնալ»ի ձայնը կը ցուցնէր յառաջխողոպրման ուղղութիւնը: Ջիաւոր եւ հետեւակ ոստիկաններ բազմութիւնը ճեղքելով, գետին փռեցին շատ մը ցուցարարներ: Այդ միջոցին լուր հասաւ թէ արիւնալի կռիւներ տեղի կ'ունենան Կառ տը Լ'Էսթի կողմը: Շատ մը բացագանչութիւններու մէջ, ամբոխը կը պահանջէր բանտարկել Փիաքը: Այդ միջոցին կռիւը իսկապէս ծաւալած էր, եւ ոստիկանները կրակ կը տեղացնէին օդին մէջ: Ցուցարարները ամէն տեսակ առարկաներ կը նետէին հեծելազօրքին առջեւ, որպէսզի ձիերը խրտչին եւ չկարենան յառաջանալ:

Միեւնոյն ատեն ծանր դէպքեր պատահեցան Կառ տը Նոռի առջեւ: Մօտակայ փողոցի մը անկիւնը խոնուած էին 200 ցուցարարներ, որոնք աւելի շատ ատաքի ախորժակ ունէին: Ոստիկան եւ համայնավար իրար խառնուած կը կռուէին: Զանազան անկիւններու վրայ դիրք բռնած էին պահեստի զինուորներ, որոնք կ'օգնէին հեծեալ պահակները, զինուած՝ հրացաններով, սուրերով եւ ատրճանակներով: Այս անգամ հանուած էին ոստիկաններուն պողպատեայ սաղաւարտները, որպէսզի չվիրաւորուին շրջուն պահակներուն հետ, որոնց տեսքը զայրացուցած էր ցոյցերը: Ոստիկանութիւնը կը պատնառէ, չորեքշաբթի օրուան դէպքերէն ի վեր: Ոստիկանական բանակատեղի մը հաստատուած էր հրապարակին կեդրոնը: Փակուած էին ստորերկրեայ երկաթուղիին (մէթրօ) մուտքերը:

Ինչպէս սկսան խռովութիւնները

Ռէփիւպլիքի հրապարակին վրայ խռովութիւնները սկսան ժամը 6·45ին: Ոստիկանութիւնը ժամը 4էն սկսած էր ձերբակալել կասկածելի մարդիկը: Ժամը հին սկսաւ պաշարումը, գրուելով համախմբումները: Ժամը 7·15ին ամբողջ հրապարակը փակուած էր բոլորին առջեւ, կառք թէ անցորդ: Ոստիկաններուն կ'օգնէին հեծեալ պահակները, զինուած՝ հրացաններով, սուրերով եւ ատրճանակներով: Այս անգամ հանուած էին ոստիկաններուն պողպատեայ սաղաւարտները, որպէսզի չվիրաւորուին շրջուն պահակներուն հետ, որոնց տեսքը զայրացուցած էր ցոյցերը: Ոստիկանութիւնը կը պատնառէ, չորեքշաբթի օրուան դէպքերէն ի վեր: Ոստիկանական բանակատեղի մը հաստատուած էր հրապարակին կեդրոնը: Փակուած էին ստորերկրեայ երկաթուղիին (մէթրօ) մուտքերը: Ժամը 6·45ին երկու ոստիկաններ ծեծուեցան ցուցարարներուն կողմէ: Այս դէպքը ազդանշան մը դարձաւ եւ խռովութիւնները ծայր տուին: Այդ միջոցին թանձր մշուշ մը կը տիրէր եւ ոստիկանները չէին կրնար տեսնել 100 քայլ անդին: «էնթէրնասիոնալ»ը եւ ուրիշ յեղափոխական աղաղակներ կը հնչեցնէին օդը: Անմիջապէս օգնութեան հասան 12 կառք լեցուն զինուորներ եւ ոստիկաններ, ինչպէս եւ հանրապետական պահակներ: Շարժման մէջ դրուած զինուորներուն թիւը հազարներու կը հասնէր: Ոստիկաններուն դէմ առաջին զինակը արձակուեցաւ Պուլվար Վոլթէռի վրայ: Յանցաւորը ձերբակալուելով ծեծուեցաւ: Ցետոյ երկու կիներ յարձակեցան ոստիկաններուն վրայ, բայց ընդունուեցան բիրերով: Ժամը 8·30ին 200 համայնավարներ Պուլվար Մաժէնթայէն իջնելով սկսան յառաջանալ դէպի Ռէփիւպլիքի հրապարակը: Մշուշը կ'արգիլէր տեսնել, բայց «էնթէրնասիոնալ»ի ձայնը կը ցուցնէր յառաջխողոպրման ուղղութիւնը: Ջիաւոր եւ հետեւակ ոստիկաններ բազմութիւնը ճեղքելով, գետին փռեցին շատ մը ցուցարարներ: Այդ միջոցին լուր հասաւ թէ արիւնալի կռիւներ տեղի կ'ունենան Կառ տը Լ'Էսթի կողմը: Շատ մը բացագանչութիւններու մէջ, ամբոխը կը պահանջէր բանտարկել Փիաքը: Այդ միջոցին կռիւը իսկապէս ծաւալած էր, եւ ոստիկանները կրակ կը տեղացնէին օդին մէջ: Ցուցարարները ամէն տեսակ առարկաներ կը նետէին հեծելազօրքին առջեւ, որպէսզի ձիերը խրտչին եւ չկարենան յառաջանալ:

Միեւնոյն ատեն ծանր դէպքեր պատահեցան Կառ տը Նոռի առջեւ: Մօտակայ փողոցի մը անկիւնը խոնուած էին 200 ցուցարարներ, որոնք աւելի շատ ատաքի ախորժակ ունէին: Ոստիկան եւ համայնավար իրար խառնուած կը կռուէին: Զանազան անկիւններու վրայ դիրք բռնած էին պահեստի զինուորներ, որոնք կ'օգնէին հեծեալ պահակները, զինուած՝ հրացաններով, սուրերով եւ ատրճանակներով: Այս անգամ հանուած էին ոստիկաններուն պողպատեայ սաղաւարտները, որպէսզի չվիրաւորուին շրջուն պահակներուն հետ, որոնց տեսքը զայրացուցած էր ցոյցերը: Ոստիկանութիւնը կը պատնառէ, չորեքշաբթի օրուան դէպքերէն ի վեր: Ոստիկանական բանակատեղի մը հաստատուած էր հրապարակին կեդրոնը: Փակուած էին ստորերկրեայ երկաթուղիին (մէթրօ) մուտքերը:

ՆՈՒՅՆ ԹԵՖԵՐՆ ՈՒ ՆՐԱՆՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՑ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.

Ինչպէս ամէն տարի, այնպէս ալ այս տարի Նոր Տարուան առթիւ Հայաստանի բոլոր կողմերէն, ինչպէս նաեւ արտասահմանի գաղթականութենէն, ստացանք բազմաթիւ շնորհաւորագրեր, որոնց մէջ յայտնուած են ոչ միայն ազգային, այլ նաեւ ընկերային ու քաղաքական զգացումներ։ Ամէն մէկ շնորհաւորագիր ինքնին ամբողջական պատկեր մըն է, որ կը ներկայացնէ ոչ միայն ընդհանուր տրամադրութիւնները, այլ նաեւ ամէն մէկ վայրի առանձնայատկութիւնները

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՄԱԿԵՐՊԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐ

(Հէքեաթ)

Վ. Ս. ՍԱՐՅԱՆԻՆ

«Յառաջի»ի խմբագրութեան կողմէ. Ներկայ հրատարակութեան համար ընտրուած է Վ. Ս. Սարեանի հեքեաթներէն մէկը, որ կը պատկերացնէ հայ ժողովուրդի ստեղծագործական հանճարը, անոր ազատասիրական ոգին եւ ազգային հերոսներու սխրագործութիւնները։ Հեքեաթը կը ներկայացնէ նաեւ հայ ժողովուրդի ոճրագործ թշնամիներուն՝ թուրքերուն դէմ մղուած պայքարի մէկ էջը։

Ա

Ամէն մարդ կ՚ապրի, ամէն մարդ կ՚ուզէ ապրիլ, ամէն մարդ կ՚ուզէ ուրախ ապրիլ։ Ամէն մարդ կ՚ուզէ ունենալ տուն, տեղ, հող, ջուր, ընտանիք, զաւակներ, որոնք իրեն ծերութեան օրերուն հաց տան, ջուր տան, խնամեն։ Ամէն մարդ կ՚ուզէ ունենալ ընկերներ, որոնք իրեն հետ միասին ուրախանան, միասին տխրին, միասին ուրախութիւնները կիսեն, միասին վիշտերը կրեն։ Ամէն մարդ կ՚ուզէ ունենալ սիրելի, որ իրեն հետ միասին ապրի, իրեն հետ միասին աշխատի, իրեն հետ միասին ուրախանայ, իրեն հետ միասին տխրի։ Ամէն մարդ կ՚ուզէ ունենալ հայրենիք, որ իրեն պաշտպանէ, որ իրեն ապրուստ տայ, որ իրեն ուրախութիւն պատճառէ։ Ամէն մարդ կ՚ուզէ ունենալ ազատութիւն, որ ինքը կարենայ ազատ ապրիլ, ազատ շնչել, ազատ խօսիլ, ազատ գործել։

Ամէն մարդ կ՚ուզէ ապրիլ, ամէն մարդ կ՚ուզէ ուրախ ապրիլ։ Ամէն մարդ կ՚ուզէ ունենալ տուն, տեղ, հող, ջուր, ընտանիք, զաւակներ, որոնք իրեն ծերութեան օրերուն հաց տան, ջուր տան, խնամեն։ Ամէն մարդ կ՚ուզէ ունենալ ընկերներ, որոնք իրեն հետ միասին ուրախանան, միասին տխրին, միասին ուրախութիւնները կիսեն, միասին վիշտերը կրեն։ Ամէն մարդ կ՚ուզէ ունենալ սիրելի, որ իրեն հետ միասին ապրի, իրեն հետ միասին աշխատի, իրեն հետ միասին ուրախանայ, իրեն հետ միասին տխրի։ Ամէն մարդ կ՚ուզէ ունենալ հայրենիք, որ իրեն պաշտպանէ, որ իրեն ապրուստ տայ, որ իրեն ուրախութիւն պատճառէ։ Ամէն մարդ կ՚ուզէ ունենալ ազատութիւն, որ ինքը կարենայ ազատ ապրիլ, ազատ շնչել, ազատ խօսիլ, ազատ գործել։

Ամէն մարդ կ՚ապրի, ամէն մարդ կ՚ուզէ ապրիլ։

Տնտեսական նոր ձեռնարկներ Սուրիոյ մէջ

Սուրիոյ մարզպանը Փարիզ մեկնելէ առաջ, կարեւոր յայտարարութիւն մը ըրած է տեղական մամուլին, տնտեսական ձեռնարկներու մասին: Հայֆայի նոր նաւահանգիստին բացումը ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ հոգատար իշխանութեան, Պէյրութի ապագայի մասին:

Մարզպանին յայտարարութեանց համաձայն, պիտի ընդարձակուի Պէյրութի նաւահանգիստը, 40 միլիոն փրանք ծախսուելով որ պիտի ճարուի մաքսային հասոյթներէն: Անցեալ շաբթու ազատ գօտի մը բացուեցաւ նաւահանգիստին մէջ, Իրաքի եւ Իրանի համար: Նոր երկաթուղիներ պիտի շինուին հիւսիսային Սուրիոյ մէջ, զարկ տալու համար Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի հետ եղած առեւտուրին: Այս մասին անհրաժեշտ կարգադրութիւնները եղած են անցեալ դեկտեմբերին եւ աշխատանքները պիտի սկսին շուտով: Ցետոյ բարւոքումներ պիտի կատարուին Դամասկոս – Պաղտատ անապատի ճամբուն վրայ, որպէսզի ինքնաշարժները կարենան դիւրաւ բանիլ ամառ – ձմեռ:

Խանութպաններու գործադուլը Պելկրատի մէջ

Փետր. 7ին կէս ամայի քաղաքի մը երեւոյթն առած էր Պելկրատը: Կառավարութիւնը որոշած ըլլալով 650 միլիոն տինարի (երեք միլիոն անգլ. ոսկի) նոր տուրք մը հաստատել, բոլոր խանութները փակուեցան, բացի փուռերէն: Փակուեցան նաեւ բոլոր ճաշարաններն ու սրճարանները, բացի շոգեկառքերու ըմպելարաններէն: «Թաքսի»ներու շարժավարներն ալ միացան գործադուլին, բայց հանրակառքերը բանեցան: Իրիկուան ժամը 7ին, երբ գործադուլը պիտի վերջանար, կարգ մը խանութներ բացուեցան: Հակառակ ցոյցին, խորհրդարանը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ վաւերացուց տուրքերը: Խանութպանները կը խորհին նոր գործադուլ մը կազմակերպել, այս անգամ իրենց եւեւէն քաշելով գաւառի առեւտրականները:

Հետապնդում Աւստրիոյ ընկերվարականներուն դէմ

Վիեննայի ոստիկանութիւնը փետր. 8ին գիշուըրներու օգնութեամբ խուզարկեց ընկերվարական «Արպայթէր Ցայթունկ»ի գրասենեակները, ուր կը գտնուի նաեւ կուսակցութեան գինեալ պահակներուն կեդրոնը: Անցեալ շաբթու խուզարկութիւն մը կատարուելով ընկերվարականներու ուրիշ մէկ հաւաքավայրին մէջ, զէնքեր, ռազմանիւթ եւ պայթուցիկներ երեւան հանուած էին: Քննութիւնները յառաջ տարուելով, գտնուեցան նաեւ թաղուած գնդացիրներ, փամփուշտներ եւ ռումբեր: Պաշտօնաթերթի խմբագրատան խուզարկութիւնը տեւեց ամբողջ օրը եւ գիշերը:

⁂ Լոնտոնի աւստրիական դեսպանը Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան յանձնեց տեղեկագիր մը որուն հիման վրայ Ազգերու Դաշնակցութեան միջամտութիւնը կը խնդրէ, Գերմանիոյ դաւերուն եւ ոտնձգութիւններուն դէմ: Տեղեկագիրը մանաւորապէս կը ծանրանայ հետեւեալ կէտերուն վրայ.— 1. Բաչխում խռովարարական հրատարակութեանց.— 2. Հայթայթում կազմակերպական ռումբերու.— 3. Դրամական աջակցութիւն հիթլէրական կազմակերպութեանց: Լոնտոնի մէջ միշտ վերապահ են եւ գիտել կուտան թէ միայն բարոյական փաստերը բաւական չեն, այլ պէտք է ճարել նաեւ նիւթական փաստեր, որպէսզի Ազգերու Դաշնակցութիւնը կարենայ միջամտել:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Շավիլի ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ խումբի կողմէ

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ին

20, Avenue Ville d'Avray. Chaville

ներկայ կ'ըլլան մեր երեք ընկերներէն՝

ԲԺ. ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆ, Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ, Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ եւայլն

բանախօսութիւն, երգ եւ արտասանութիւն:

Սէն Լազարէն շոգեկառք առնել ժամը 2.26 եւ 2.56ին: ընկերներ պիտի սպասեն Շավիլի կայարանը: փօն տը Սէվռէն ճանրակառք առնել եւ իջնել Շավիլ, փիւթ սան վէն:

Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի 3 փրանք:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հրապարակային մեծ բանախօսութիւն

կազմակերպուած նախաձեռնութեամբ ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2ԻՆ ՊՐԷՊԱՆ ՄԱՐՍԷՅԷԻՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ *146, Ave. des Chartreux*

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝ Պ. **Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ**

ԿԸ ԽՕՍԻ՝ Պ. **Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ**

ՆԻՒԹ՝ **ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ**

գեղարուեստական խնամուած բաժին: կը մասնակցին ֆրանսացի եւ հայ ծանօթ գեղարուեստագէտներ:

Առնել հանրակառք թիւ՝ 1,4, 5, 11, 12, 41, 48, 53:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

կազմակերպուած ՀԱՅ ԿԱՄ. եւ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր, Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին

120, Պուլվառ տը Պէլվիլ

Կը խօսին՝ Գնդ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ, Պ. Պ. Խ. ՏԱԼՈՒՍՏԵԱՆ եւ Ս. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Թատերական ներկայացում

կազմակերպուած՝ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 3ին

ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ **26, rue Troyon, Sèvres**

ՄՈՒՏՔ՝ 1.0 ՖՐԱՆՔ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Ալֆորվիլի մ. ճիւղին բոլոր գործօն թէ համակիր անդամները ժողովի կը հրաւիրուին այս չորեքշաբթի գիշեր, 14 փետր., ժամը 9ին, Հայոց եկեղեցիին կից ակումբը: Ներկայ կ'ըլլան շրջանային վարչութեան ներկայացուցիչները:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Վարձու է Սէն Լուի մէջ, Կրան Բէն թիւ 26, ՄՍԱՎԱՃԱՌԻ խանութ մը, սենեակ, խոհանոց եւ մասվաճառի վերաբերեալ անթերի գործիքներ: Դիմել՝ ՑԱԿՈԲ ԳՈՑՈՒՄՃԵԱՆԻ, 28, Grand Pin — St. Loup — *Marseille*

Տրամադրելի է

Վարժուհի մը, որ կրնայ տալ նաեւ երգի դասեր ի հարկին դաւառ ալ կ'երթայ: Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Le Gérant: H. STEPHAN

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշդ քովը)

Մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ:

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ 13

գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.: դիմել

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ **13 rue Pierre Curie**, K. *Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.*

ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ ԾԱՆՕԹ ՈՍԿԵՐԻՉ ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Maison E. CHARLES

29 Rue Mathis. Paris (/9)

Métro Crimée Autobus: AJ, AV, CP52, CQ50

Ամէն տեսակ գրպանի, թեւի, պատի ու զարդուցիչ ժամացոյցներ, գոհարեղէններ, տնական սպասներ ԶԵՂՉՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՎ, որոնց վրայ դարձեալ 10 առ 100 բացառիկ զեղչ:

Նորոգութիւն ժամացոյցներու, շինութիւն եւ փոփոխութիւն գոհարեղէններու խիստ չափաւոր գիներով: ԿԸ ԳՆԵՆՔ ոսկեղէններ ու թանկագին քարեր ամենաբարձր գիներով:

ՖՈԹՕ ԱՐԱՔՍ, **9 Rue Papillon, Paris Métro Cadet Tél. Prov. 49-34**

Մանուկներու ցրուան հանդէսի խմբանկարները կը ծախուին մեզ մօտ:

ՖՕՆՕ ՍԻՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ!

Grande solde 10 ՕՐ ՄԻԱՅՆ

Նոր հրապարակ հանուած են ու մեզ մօտ կը ծախուին ԹՐՔԱԿԱՆ եւ ԱՐԱԲԱԿԱՆ փլաքներ: Արժէքը 7 փրանք միայն:

Ֆրանսական ամենածանօթ վաճառանիշով ֆոնոկրաֆ մը, որուն իրական արժէքն 650 փրանք, տագնապին պատճառաւ կը ծախուի 425 փրանքի:

Դիմել՝ ՍՐԹԻՆԵԱՆԻ

26, rue Lesage, Paris 20

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀԱՅ ԿԻՆ ՄԸ

ՎԱՐ ՆԱՀԱՆԳԻՆ մէջ բնակող հայրենակից մը կը փնտռէ տարեց, քաջառողջ եւ վստահելի կին մը՝ տնական գործերու եւ երկու փոքրիկ երախաներ (5 եւ 9 տարեկան) խնամելու համար: Դիմել՝ ՅԱՌԱՋի վարչութեան:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԱՐԱՆ

L. LECORCHÉ Chir. Den.

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F.*

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Ակռայ կը քաշենք առանց սրսկումի, միայն մէկ վայրկեան քնով՝ Somylով:

Քաւրոն եւ պրիճ. ատամնաշար՝ շատ թեթեւ քրոմէ մետաղով, կը վերափոխենք հին ատամնաշարեր: Երախաներու ատամներու շտկում:

կ'ընդունի 9 - 12 եւ 2 - 7 Հեռախօս Inv. 27 - 95

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

ՆՈՐ ԵՒ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՍՐԱՀ՝ ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

MAISON KARAGUEUZIAN

45 rue de la Défense, (Gare d'Issy-ի քով), Tél. Michelet 25 — 86

Իսի – լէ – Մուլինոյի մէջ փետր. 18ին կը բացուի ընդարձակ սրահ մը՝ 200 հոգի պարունակող: Մատչելի գինով եւ ամէն տեսակի յարմարութիւններով կը տրուի հայկական հաւաքոյթներու, ժողովներու, հարսանիքներու, եւայլն:

ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Maison Heratchian բացած է 19 rue Bleu, մէթրօ Cadet, մամնաճիւղ մը. ուր կը ծախուին մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ ամէն տեսակի արեւելեան եւ ֆրանսական նպարեղէններ պալքան քաշքավալ, ճերմակ պանիր, յունական եւ գոյսոյ ձիթապտուղ, THE HERATCH, եւայլն:

ՄԻՍԱՔ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Dr. ès Sciences)

5, ru Pergolèse (Փէրկոլէզ), Փարիզ (16)

Մէթրօ՝ Etoile, Obligado, Maillot. Հեռ. **Kléber** *78-21*

Դիմեցէք՝ ձեր շահերու պաշտպանութեան, իրաւական եւ վարչական խորհուրդներու, ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, նաթիւրալիզասիոնի, Ամերիկա մեկնելու, թարգմանութիւններու, փոխառութեան, կալուածական գործողութիւններու եւայլնի: Հանդիպ ամէն օր ժամը 10—12 եւ 17—19. Կիրակի օրեր ժամը 10—12:

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԱԼԵԱՆ (Գրիմիլի)

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենալաւ պայմաններով:

Փողոցի արկածի դատերու մասնագէտ, առանց կանխավճարի ընդունելութիւն: Առաւօտ ժամը 9էն 10.30: Իրիկուն ժամը 2էն 3, եւ 7էն 8.30:

Հասցէ՝ 35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes

---

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de l'Atlas, 6

(Buttes Chaumontի պարտէզէն 25 մեթր հեռու)

Tél. NORD 46 - 65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով, լուսաւոր, օդասուն, գեղեցիկ սենեակներ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ Belleville et Simon Bolivar. Հանրակառք՝ թիւ 5, 26:

Օթօպիւս՝ N. BF. BN.

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5) Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 9 - 12 եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8: կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻՒՆԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumeներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ Danton 52—75

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԾԱԽՈՒ Է Կրընոպլի Քուռա-Ռուժ թաղին մէջ, բանուկ պողոտայի մը վրայ, նպարավաճառի խանութ մը: Վարձք երեք հազար փրանք, եւ 13 տարուան **bail**: Ամսական առեւտրական գործառնութիւնն է շուրջ 22—25,000 փրանք: Գինն է 10,000 փրանք: Գեղեցիկ դիրք, շահաւէտ եւ կենդանի առեւտուր: Օգտուեցէք այս բացառիկ առիթէն: Դիմել՝ Վ. Հ.ի 17, rue Damesme, Paris (13).

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. Առողջապահ. նախարարութենէն

85, Rue Julien Lacroix, Paris (20e)

Métro BELLEVILLE կամ COURONNE Tél. MENIL. 45—43

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (**radiographie**), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ռենթկենեան դարմանում (**radiothérapie profonde**), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործածուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար **pneumothorax**ի գործողութիւն: Հակաշիծախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շիճուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէս բնէածական թելադրական եւ ֆիլոսոփական մեթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդաժիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն:

Ատամնաբուժարանը կը ղեկավարուի Փարիզի Համալսարանէն շրջանաւարտ ատամնաբոյժի մը կողմէ: Ամենալաւ պայմաններ ակռաներու խնամքի եւ ոսկեկազմածներու (քուրոն եւայլն.) շինութեան համար:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՑԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵԻԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ,—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Ջուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1934

14 Février 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ Թիւ 2420

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՌԱԶՄԱՓՈՐՁ ՈՒԺԻ ԵՒ ԿԱՄՔԻ

1934 փետր. 12ը նշանակալից տեղ մը պիտի գրաւէ Ֆրանսայի ժամանակակից պատմութեան մէջ:

Իսկապէս, պատկառելի ցոյց մըն էր որ տեղի ունեցաւ,— ռազմափորձ մը ուժի եւ կամքի, կարգապահութեան եւ վճռակամութեան:

Եւ, 1920ի պատակոումէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, դռնէ փողոցին մէջ, միացեալ ճակատ կազմեցին ընկերվարականները ու համայնավարները:

Քանեւէլորս ժամուան դործադուլի ազդանշանը տուած էր Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւնը, որ իր կռնակն ունի ընկերվարական կուսակցութիւնը: Նոյն ազդանշանը արձակեց Աշխատանքի միւս Դաշնակցութիւնը, կարմիրը, որ իր ուժը կ'առնէ համայնավար կուսակցութենէն:

Ուրեմն, երկու յեղափոխական կուսակցութիւնները եւ իրենց կապուած արհեստակցական Միութիւնները սկզբունքով համաձայն էին ընդհ. գործադուլի մասին:

Միայն թէ՝ ընկերվարականները կը զգուշանային ծայրայեղութիւններէ, չուզելով խանգարել անհրաժեշտ սպասարկութիւնները:

Այդպէս, Պ. Ժուհօ, Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութեան քարտուղարը, առաջին օրէն իսկ յայտարարած էր թէ՝ ցոյցերը չպիտի կատարէին փողոցներու մէջ, այլ «պիտի արտայայտենք աշխատաւորներու հզօր եւ սառն վճռականութիւնը՝ պաշտպանելու հանրային եւ բանուորական ազատութիւնները»: Այս առթիւ, կ'աւելցնէր թէ պիտի պահեն ցոյցին «ուժի եւ արժանաւորութեան հանգամանքը»:

Միեւնոյն ատեն կը յայտնէր թէ փետր. 12ի գործադուլը պիտի ըլլայ աշխատաւորութեան «առաջին ազդարարութիւնը» եւ «յետոյ պիտի չարունակեն արթուն պայծառատեսութեամբ հետեւիլ դէպքերու ընթացքին»:

Ընկերվարական կուսակցութիւնն ալ յատկապէս չեշտելով գործադուլին բարոյական նշանակութիւնը, զայն կը ներկայացնէր ձեռնարկ մը՝ «հանրապետութեան պաշտպանութեան համար»:

Տեսականօրէն, կարմիրները մնացին իրենց որոշման վրայ, խտացնելով գոյները եւ գունաւորելով իրենց բառերն ու բացատրութիւնները:

Բայց, իրականին մէջ, անոնք ալ տարբեր բան մը չըրին երկուշաբթի օր, գործադուլը իրականացնելու համար:

Եւ, ուշագրաւ է որ երկու կուսակցութեանց պաշտօնաթերթերն ալ միեւնոյն թիւը կուտան ցուցարարներու բազմութեան մասին,— 150,000: (Անոնք որ համախմբուեցան Վէնէէնի բացատրանը եւ յետոյ Նասիոնի հրապարակը, ուր կը գտնուի հանրապետութեան փառաւոր մէկ յիշատակարանը):

Ընկերվարական պաշտօնաթերթը մէկ միլիոն կը հաշուէ գործադուլի աղդանշանին պատասխանող աշխատաւորներու թիւը:

Պատկառելի է այս թիւը, իրրեւ նախափորձ. սակայն միեւնոյն ատեն կը նշանակէ թէ բացարձակապէս ընդհանրական չէր գործադուլը:

Ինչպէս պիտի կարդաք լուրերու բաժնին մէջ, անսովոր երեւոյթ մը կը պարզէր Փարիզը, երկուշաբթի օր: Բայց, ամբողջովին կտրուած չէին առօրեայ կեանքին բոլոր երակները:

Եթէ չատ մը սպասարկութիւններ ջլատուած էին բոլորովին,— ինչպէս թղթատարն ու մամուլը— ուրիշներ կը բանէին սովորականին պէս կամ կրճատեալ: Հազարաւոր հաստատութիւններ, դրասենեակներ, խանութներ, կամ սրճարաններ փակուած էին ոչ թէ անսալով գործադուլի հրահանգին, այլ զգուշութեան համար: Եւ յաճախ ոստիկանութիւնն էր որ կուտար այդ հրահանգները:

Հակառակ այս մանրամասնութեանց, «ֆիասքօ» մը չէր փետր. 12ի ցոյցը, ինչպէս կ'ուզեն ցուցնել կարդ մը աջակողմեան թերթեր:

Ընդհակառակն, տուեալ պայմաններուն մէջ, կարելի է ընդհանրապէս յաջողած նկատել առաջադրուած նպատակը, մանաւանդ իր կարգապահութեամբ եւ խաղաղութեամբ:

Կառավարութիւնն ալ, արտակարգ միջոցներ հրահանգելով հանդերձ, չէր ուզած խափանել ոչ գործադուլի, ոչ ալ քաղաքէն դուրս համախմբուելու իրաւունքները:

Այստեղ մեր գործը չէ քննել թէ՝ իսկապէս ֆաշական վտանգ մը կա՞յ Ֆրանսայի համար, այնպէս ինչպէս եղեր է ուրիշ երկիրներու մէջ:

Ձիշդ է, վարչապետ մը կ'անցընէ Ֆրանսան ալ: Սուր հանգամանք առացած է աջի եւ ձախի պայքարը, մանաւանդ փետր. 6ի խռովութիւններէն յետոյ: Բայց, ամբոխն չատ երկար է այդ բոլորէն մինչեւ ֆաշական դիկտատուրան: Ֆրանսայի ժողովուրդը դժուար կը հանդուրժէ որ եւ է դիկտատուրայի, ըլլայ ձախակողմեան, ֆաշական կամ արքայական:

Մեր կարծիքով, աւելի չատ հոգերանական եւ բարոյական արժէք ունի փետր. 12ի գործադուլը: Եթէ մէկդի դնենք անոր քաղաքական միտումները, կ'ունենանք անվիճելի եւ պայծառ իրականութիւն մը,— կազմակերպուած աշխատանքի ուժն ու կամքը, անոր տարողութիւնն ու կարգապահութիւնը:

Փետր. 12ի գործադուլը կ'ապացուցանէ թէ ի հարկին կարելի է խաղաղօրէն ջլատել ամբողջ երկրին կեանքը, երբ իրապէս վրդովին աւանդական ազատութիւնները:

Շ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԵՐԷԿՈՒԱՆ ԹԻՒԸ

Ընդհ. գործադուլի պատճառով, երէկ ՅԱՌԱՋՆ ալ չհրատարակուեցաւ, ինչպէս տեղական բոլոր թերթերը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕՐՈՒԱՆ ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

ԽԱՂԱՂ ԹԱՓՈՐՆԵՐ ԵՒ ՑՈՅՑԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ 150,000 ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ

ԼԱՐՈՒԱԾ ՎԻՃԱԿ՝ 24 ԺԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

Համաձայն Աշխատանքի զոյգ Դաշնակցութեանց (ընկերվարական եւ կարմիր), բազմաթիւ արհեստակցական Միութեանց եւ ընկերվարական ու համայնավար կուսակցութեանց կոչերուն, 24 ժամ գործադուլ հռչակուեցաւ կիրակի գիշերէն մինչեւ երկուշաբթի կէս գիշեր: Հակառակ բոլոր վախերուն, գործադուլը անցաւ խաղաղութեամբ, եթէ չհաշուենք զանազան դէպքեր, Փարիզի եւ Մարսէյլի մէջ:

Թէեւ ընդհանուր էր գործադուլը, բայց գործադրուեցաւ մասամբ, գրեթէ կէս առ կէս:

Այսպէս, ջուրի, կազի եւ էլեկտրականութեան սպասարկութիւնները չդադրեցան: Երկաթուղիները եւ հիմնաշարժ հեռախօսները բանեցան, սինեմաները բաց մնացին (բացի գլխաւոր պողոտաներէն), նպարեղէնի խանութներն ալ մեծ մասով բաց էին: Ստորերկրեայ երկաթուղին բանեցաւ մինչեւ իրիկուան ժամը 8·30: Ցերեկուան ընթացքին բանի մը կայարաններ փակուեցան զգուշութեան համար: Հանրակառքերը մասամբ բանեցան մինչեւ կէս օր, յետոյ դադրեցուցին երթեւեկը: Գործադուլը ընդհանուր էր թղթատարական բոլոր ճիւղերուն, մանաւանդ, ծխախոտի եւ լուցկիի գործարաններուն եւ կարգ մը մետաղագործական հաստատութեանց մէջ: Թատրոններն ալ փակուեցան:

Ան հասարակ, ամայութիւնն էր որ կը տիրապետէր ամբողջ մայրաքաղաքին մէջ: Սրճարանները ներս բաշած էին աթոռները, շատերն ալ՝ վարագոյրները կախած էին, իսկ մեծ մասը դուռներն ալ փակեց իրիկուան դէմ, վախնալով որ խռովութիւններ կը ծագին: «Թաքսի»ները 12 օր է որ չեն բանիր: Մէկ խօսքով, կիրակնօրեայ, եթէ ոչ մեռելական վիճակ մը կը տիրէր:

Համաձայն ոստիկանութեան տեղեկագրին, երկաթուղիներու 33,868 պաշտօնեաներէն ոչ մէկը ձգած էր գործը, հանրակառքի (բրամվէյ եւ օթօպիւս) 11,000 պաշտօնեաներէն գործադուլ հռչակած էին 7000 հոգի, Մէթրոյի 10,480 պաշտօնեաներէն՝ 9508, կազի ընկերութեան 7350 պաշտօնեաներէն՝ 1527ը, էլեկտրականութեան 3380 պաշտօնեաներէն միայն վեցը, ջուրի ընկերութեան 650 պաշտօնեաներէն 263ը, հանրային սպասարկութեանց 30,-հազար պաշտօնեաներէն 12,000ը, թղթատարական – հեռագրական 31,350 պաշտօնեաներէն 30,000ը, ծխախոտի եւ լուցկիի գործարաններու 4950 բանուորներէն 4400ը, գիրքերու եւ թերթերու 7950 պաշտօնեաներէն եւ բանուորներէն 3500ը, ուտեստեղէնի 13,000 աշխատաւորներէն 7300ը, շինութեանց 7186 բանուորներէն 6200ը, մետաղագործական 100,000 բանուորներէն 52,120ը, քիմիական արտադրութեանց 7000 բանուորներէն 1500ը, մորքի եւ կաշեղէնի 4575 բանուորներէն 4200ը, հանդերձեղէնի 33,000 աշխատաւորներէն 2300ը, կան կարասիներու 1000 բանուորներէն 750, դրամատուներու 32,270 պաշտօնեաներէն 250ը, ապահովագրական ընկերութեանց 6500 պաշտօնեաներէն 150ը, պանդոկներու, սրճարաններու եւ ճաշարաններու 5400 ծառայողներէն 300ը, կառքերու 9500ը ամբողջովին:

Այս բոլորին մէջ ամէնէն բացառիկ երեւոյթը՝ լրագիրներու բացակայութիւնն էր: Ամբողջ երկուշաբթի օրը Փարիզը մնաց առանց թերթի, բացի արբեյական «Ափսիոն Ֆրանսէզ»էն որ իր գործակալներուն միջոցաւ փողոց կը ծախէր առտուան տպագրութիւնը, իսկ իրիկունն ալ՝ յաւելուած մը: Կիրակի օր, բոլոր խողճեն – դրամատիրական օրկանները «ցաւ ի սիրտ» կը ծանուցանէին թէ յաջորդ օրը չպիտի հրատարակուին, 24 ժամուան գործադուլին հետեւանքով:

Գործադուլին հետ միաժամանակ, իրիկուան ժամը 8ին տեղի ունեցան վիթխարի միթինկներ, Վէնէէնի բացստանին եւ Նասիոնի ընդարձակ հրապարակին վրայ, մասնակցութեամբ ընկերվարականներու եւ համայնավարներու, որոնք միացեալ ճակատ կազմեր էին այս առթիւ: Ընկերվարական պաշտօնաթերթը 150,000 կը հաշուէ այս ցոյցին մասնակցողներու թիւը, իսկ խաղխեղի թերթերը՝ 100,000: Ընկերվարական բանուորներուն գլուխն անցած էին վարիչ դէմքերէն Լէոն Պլում, Փոլ Ֆոռ, Ժիրոմսքի եւ շարք մը երեսփոխաններ. իսկ համայնավարներէն՝ Մարսէլ Փաշէն եւ միւսները: Բոլոր ճառերը ուղղուած էին յետաշրջութեան եւ փաշականութեան դէմ: Ցուցարարները ծանօթ «անկցի»ներուն հետ, կը պահանջէին բանտարկել Փիաքը, կարմիրները աւելի յառաջ երթալով, կ'աղաղակէին,— «Պէտք է խորտակել դրամատիրական Պասթիլը»: Պողոտաները կը թնդային յեղոփոխական ազդանշաններով եւ «միացեալ ճակատ»ի բացագանչութիւններով: Կը լսուէին նաեւ «դէպի Փարիզ» աղաղակներ: Ներքին գործերու նախարարութիւնը ազատ ձգած էր այս ցոյցերը եւ ոստիկաններ չկային Նասիոնի հրապարակին վրայ. բայց երբ ճառերը վերջացան եւ բազմութիւնը սկսաւ խաղաղ իջնել, բոլոր փողոցներուն անկիւնները բռնուած էին հեծեալ եւ հետեւակ ոստիկաններով ու պահակներով: Ցուցարարները լուտանկիներ կը տեղային, բայց ոստիկաններն ու պահակները կը ժպտէին, պահելով իրենց պաղարիւնը: Ո՛ր եւ է խռովութիւն չպատահեցաւ այս կողմէն, եւ ցուցարարները խումբերու բաժնուելով խաղաղ իջան: Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ ընկերվարական կուսակցութիւնը յատկապէս պատուիրած էին իրենց անդամներուն որ չխանգարեն կարգապահութիւնը: Եւ պաշտօնաթերթը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլորին որ յարգեցին տրուած հրահանգները:

Նասիոնի հրապարակը հաւաքուած ատեն, համայնավար երեսփոխան մը, հանրապետութեան արձանին վրայ ցատկելով, կարմիր ժապաւէն մը կախեց Մառիանի (Ֆրանսա) ձախ ականջէն: Ընկերվարականները յայտարարութիւն մը փակցուցած էին որ կ'ըսէր. «Պէտք է ընտրել մէկը կամ միւսը,— ընկերվարութիւն կամ ֆաշականութիւն»: Համայնավար երիտասարդ մը գոհ չմնալով այսպէս յայտարարութենէն, արձանին վրայ նետուեցաւ եւ աստղազարդ կարմիր դրօշակ մը կախեց Մառիանի աջ ականջէն: Դրօշը ծածանելով փակեց Մառիանի դէմքը: Ցետոյ վար առնուեցաւ ընկերվարականներուն ազդանշանը եւ անոր տեղ դրուեցաւ համայնավարական կոչ մը որ կ'ըսէր.— «Ապրինք աշխատելով կամ մեռնինք կռուելով»:

Ընդամէնը 116 հոգի ձերբակալուեցան, խաղաղին եւ ամբողջ շրջանին մէջ:

Ա. Ահարոնեան յանկարծ հիւանդացած

Մարսէյլէն կը հեռագրեն մեզի, փետր. 13 թուականով.—

Կիրակի օր, երբ Ահարոնեան իր ճառը կ'արտասանէր «Համազգայինի» հանդէսին, իր ճառին վերջաւորութեան՝ ուղեղային կաթուած մը ունեցաւ: Վիճակը ծանր է: Կը խնամուի Մարսիլիոյ բժշկական մեծ հեղինակութիւններու կողմէ:

*** Մեզի հասած տեղեկութիւններու համաձայն, «Համազգայինի» հանդէսը տեղի ունեցած է մեծ յաջողութեամբ:*

Ընդարձակ սրահը լեցուած էր ամբողջովին:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՑԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԱԻՍՏՐԻՈՅ ՄԷՋ

100ի աւելի ապաւեալ, հարիւրաւոր վիրաւորներ

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿ ԱՄԲՈՂՋ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Երկուշաբթի օր ընկերվարականներու արիւնալի ըմբոստութիւն մը ծագեցաւ Աւստրիոյ մէջ, վարակելով մայրաքաղաքը եւ 10—12 գաւառական կեդրոններ: Հազարաւոր սպառազէն ընկերվարականներ կռուեցան ոստիկանութեան եւ զօրքին դէմ: Կռիւները չարունակուեցան գիշերը ուշ ատեն, բայց կառավարութիւնը յաջողեցաւ տէր դառնալ կացութեան: Ամբողջ Աւստրիան պաշարման վիճակի մէջ է. սահմանները փակուած են որպէսզի ընկերվարական պետերը չփախչին: Վիեննայի քաղաքապետարանը, որ ընկերվարականներուն տիրապետութեան տակ կը գտնուէր, այժմ պարզած է հայրենասիրական կամ ֆաշական դրօշ (կանանչ եւ ճերմակ): Տոլֆուսի դահլիճը մինչեւ լոյս ժողով գումարելով, հրամանագիրներ կը հրատարակէր, նոր իշխանութիւնը ամրապնդելու համար: Լինցի եւ Սթիրիոյ քաղաքապետական խորհուրդներն ալ լուծուեցան եւ անոնց տեղ պաշտօնի անցան կառավարութեան կողմէ նշանակուած լիազօրներ: Կարճ խօսքով, ընկերվարական ըմբոստութիւնը չանգեցաւ ֆաշական դիկտատուրայի: Ընկերվարականները միեւնոյն ատեն ընդհ. գործադուլ հայտնէին եւ բազմաթիւ հանրային սպասարկութիւններ կազմակերպեցան: Շոգեկառքի հաղորդակցութիւնները խզուեցան Կրացի եւ Վիեննայի միջեւ եւ ամբողջ մայրաքաղաքը մութի մէջ թաղուեցաւ: Պետական զօրքը թնդանօթ եւ հրասայլ, գնդացիր եւ ուրիշ ամէն տեսակ դէնքեր գործածեն, իսկ ընկերվարականներն ալ չատ լաւ զինուած էին եւ առատ ռազմանիւթ ունէին: Կառավարական զօրքը թնդանօթի բռնելով քարուքանդ ըրաւ ընկերվարականներուն էկէնպէրկի միջնաբերդը: Հրասայլեր գործածուեցան խորտակելու համար փշաթել ցանցերով կազմուած պատնէշ մը Վիեննայի մէկ արուարձանին մէջ:

Ընկերվարականները մարտակոչը հնչեցուցին երբ կառավարութիւնը ըմբռնաւ խուզարկել իրենց կեդրոնները: Առաջին ազդանշանը ընդհ. գործադուլն էր, որուն դէմ կառավարութիւնը պաշարման վիճակ հռչակեց եւ կռիւները սկսան: Կառավարական զօրքին առաջին յաղթանակը եղաւ Վիեննայի քաղաքապետարանին գրաւումը եւ քաղաքապետական խորհուրդին լուծումը: Մասնաւոր հրամանագրով մը լուծուեցաւ նաեւ ընկերվարական կուսակցութիւնը:

Կարելի չէ նկարագրել մանաւանդ Վիեննայի վիճակը: Ջոհերու մասին ալ ստոյգ տեղեկութիւններ չկան: Առաջին հեռագիրները կը հաշուեն 100 սպաննեալ եւ հարիւրաւոր վիրաւորներ, երկու կողմէն:

Այս կացութիւնը ծանր մտահոգութիւն կը պատճառէ մանաւանդ Փարիզի, Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ, ուր կը կարծեն թէ խռովութեանց վերջնական ելքը պիտի ըլլայ հիթլէրական իշխանութեան հաստատում՝ Աւստրիոյ մէջ:

Վերջին լուրերու համաձայն, կռիւները կը չարունակուին զանազան կեդրոններու մէջ: Կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է, չախչախելու համար հակառակորդը:

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ՄԱՐՍԻԼԻՈՑ ՄԷՋ

Երեքշաբթի օր բազմաթիւ գործարաններ փակուած էին Մարսէյլի մէջ: Քաղաքապետական սպասարկութիւններն ալ կրճատուած էին: Առտուան ժամը 10ին 15—20,000 հոգինոց թափօր մը կազմուեցաւ առաջնորդութեամբ ծերակուտականի մը: Թափօրը քաղաքին պողոտաներէն անցնելով, գնաց կենդանաբանական պարտէզ, յետոյ վերադարձաւ խաղաղօրէն: Ժամը 4ին բացօթեայ միթինկ մը տեղի ունեցաւ սակարանին եռեւը: Ոստիկանները ուզեցին ցրուել, բայց խռովութիւններ ծագեցան: Իրիկունը ուրիշ խռովութիւն մը ծագեցաւ Աւետարանականներու եկեղեցիին առջեւ: Ցուցարարները հանելով փողոցի նստարանները, իրարու վրայ դիզեցին եւ կրակի տուին: Այս առթիւ կրակ բացուեցաւ: Դիչերը խումբ մը երիտասարդներ ինքնաշարժ մը նետելով, կրակ տեղացին աջ ու ձախ: Մինչ այս մինչ այն, ուրիշ ինքնաշարժ մը կը սուրար կրակ տեղալով: Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ բռնել թէ կառքը եւ թէ վեց ցուցարարները:

Անծանօթներ ուժանակ դրեր էին Մարսէյլի արուարձաններէն Քանէլի եկեղեցիին դուռը: Ուժանակը պայթելով, ջախջախեց շրջակայ տուներու ապակիները: Միեւնոյն ատեն հրդեհ ծագեցաւ ծծումբի գործարանի մը մէջ, երեք միլիոն ֆրանքի վնաս պատճառելով:

Լիոնի մէջ գործադուլը կատարուեցաւ մասամբ եւ մեծ դէպքեր չպատահեցան: Ռուայէի մէջ, 40,000 բանուորներէն հազիւ 13,000 հոգի դադրեցուցին աշխատանքը: Այս առթիւ խռովութիւններ ծագեցան: Միւլհուզի մէջ (Ալզաս) ցուցարարները փորձեցին բանտէն հանել երեք համայնավարներ, եւ յաջողելու վրայ էին, երբ օգնական ուժ հասաւ: Ջիչ յետոյ նոր փորձ մը կատարեցին, եւ յաջողեցան արձակել բանտարկեալները որոնք ուսերու վրայ ցուցադրուեցան փողոցներուն մէջ, մինչ բազմութիւնը «Ինթէրնասիոնալ» կ'երգէր:

ՑՈՅՑԵՐԸ ԵՒ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Օրուան ամէնէն ծանր դէպքը պատահեցաւ Պիյանքուրի բանուորական արուարձանին մէջ, ուր մէկ հոգի սպաննուեցաւ, իսկ երեք ոստիկաններ եւ 15 ցուցարարներ վիրաւորուեցան:

Ցուցարարներու բազմութիւն մը, որ կը բաղկանար մեծ մասով թաղպետական պաշտօնեաներէ, ժամը 1ին համախմբուած էր Ռընոյի գործարաններուն առջեւ, գործադուլի մղելու համար բանուորները: Հաստատութեան տեսչութիւնը որոշած էր կէս օրին չարձակել բանուորները, եւ ճաշ

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐՋԻՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐ ԵՒ ՋՐԱՅԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Լրացնելու համար խճուղիներու բաժինը, որուն մասին խօսեցանք նախորդ յօդուածով, համառօտակի ներկայացնենք նաեւ կամուրջները:

1932ի յունիսին, տասը մեթրէն վեր մեծ ու փոքր կամուրջները կը ներկայացնէն՝ հետեւեալ պատկերը.—

340 բարաշէն կամուրջ	16,722 մ.
795 փայտաշէն կամուրջ	23,992 »
85 երկաթ կամուրջ	3,996 »
188 պէյրանի արմէ կամուրջ	6,503 »

Մինչեւ 1929 վերջերը, մեծ եւ զբաղաւոր կամուրջները 14 հատ էին: Խճուղիներու օրինքին հրատարակութենէն յետոյ, 1930 թուականէն սկսեալ մինչեւ այսօր 27 նոր մեծ կամուրջներ կառուցուած են:

Առանց չարքին կը պատկանին Սաքարիոյ, Մէնտէրէսի, Եէշիլ Ըրմագի եւ Եփրատի նման գետերու վրայ նետուած մեծ կամուրջները:

Առանցմէ Եէշիլ Ըրմագի վրայ շինուած պէրկէր դրութեամբ Զարշամպա կամուրջը ունի 274 մեթր երկայնութիւն: Այնտեղուի ամէնէն մեծ «պէյպոնարմէ» խճուղի կամուրջն է:

Թուրքերը կը հաւաստեն թէ «աշխարհի վրայ նմանը քիչ անգամ տեսնուած գիտական հրաշալիք» մըն է Մալաթիոյ եւ Խարբերդի միջեւ Քէօմիւրխան վայրին վրայ կառուցուած Ըմմէք փաշա կամուրջը:

Ծիծաղիլ միայն կարելի է Թրքահանդիսական այս մեծամտութեան վրայ:

Կարեւոր կամուրջներու կարգին պէտք է յիշել նաեւ Անթալիոյ Նահանգին Մանաւկար եւ Ազսու կամուրջները: Պալեա – Զանաքգալէ խճուղիին եօթը մեծ կամուրջներէն, կէօնէնի գետակին վրայ նետուած Ակոնիա կամուրջը: Իզմիրի նահանգին Պաքըրչայ, Սինոպի նահանգին մէջ Ֆէչվի փաշա եւ Պոլսոյ կուսակալութեան Սիլահտարաղա եւ Սիւնիէթ «պէյպոնարմէ» կամուրջները:

Այս հակիրճ տեղեկութիւններէն կը հետեւի թէ Թուրքերը աւելի շատ ոյժ տուած են քարաշէն եւ «պէյպոնարմէ» կամուրջներու: Գործաւարութիւնը այս պարագային նկատի ունեցած է երկու հարց.— Գործածել տեղական նախանձեր, եւ երկրորդ, ընտրել կամուրջներու այնպիսի ձեւեր, որոնք երկրին արհեստաւորներուն կարողութեան սահմանին մէջ դտնուին:

×

Թուրքերը ըմբռնած բլալ կը թըւին այն խոշոր վտանգը, որ արտաքին Թշնամիին չափ, եւ թերեւս անկէ աւելի կարեւոր վնասներ հասցուցած է իրենց տիրապետութեան տակ գտնուղ հարուստ հողամասերուն, եւ անոնց վրայ ապրող բնակչութեան: Այսինքն ջուրի առատութենէն եւ միւս կողմէ ջուրի պակասէն յառաջ եկած վտանգները:

Ծովեղերեայ ջրառատ եւ արգասաբեր շրջանները կ'ողողուէին հեղեղներէն, իսկ միջին Անատոլուի անջրդի հողամասերը կը դեղնէին երաշտէն, որուն ժողովուրդը կը զաղթէր դէպի ջրառատ շրջանները: Իսկ ճահիճներուն գերի դարձած եւ մալարիայէն քայքայուած ժողովուրդը, քիչ մը առողջարար օդ շնչելու համար կը բարձրանար դէպի լեռները: Տեղափոխութեան քիչ մը անբնական այս հոսանքը պատճառ եղած է որ, կարգ մը բարերեր հողամասեր ամայանան եւ անտառները արտերու վերածելու հարկադրանքը ստեղծուի:

Օսմանեան կայսրութեան շրջանին մէկ կարեւոր ձեռնարկ միայն կատարուած է: Այդ ալ օտարներու ձեռքով եւ Պաղտատի գիծին շահագործման նպատակով. Գոնիայի դաշտին մէջ կատարուած ոռոգման աշխատանքն է: Ակէ զատ, Պոլսոյ եւ Անատոլուի կարգ մը քաղաքներուն մէջ եվգաֆի միջոցաւ շինուած քանի մը ջուրի ճամբաներն ու ջրամբարները եթէ հաշուի չառնենք, կարելի է ըսել թէ ջրարաշխական եւ ոռոգման ոչ մէկ լուրջ աշխատանք տարուած է Անատոլուի մէջ:

«Հանրապետական» Թուրքիոյ ջրային ծրագրին գլխաւոր գիծերը եղած են.—

1. Հեղեղները եւ ողողումները արգիլել:

2. Ճահիճները չորցնել եւ հողերը ոռոգել:

3. Ջուրի ուժէն օգտուիլ եւ

4. Գետերը նաւարկելի դարձնել:

Ի հարկէ տարբեր բան է դրալ անհրաժեշտութիւնը պահանջին, իսկ տարբեր բան՝ գլուխ հանել այսքան խոշոր ձեռնարկ մը, որ կը պահանջէ դրամ եւ արհեստագիտական պատրաստութիւն: Թուրքիա դուրկ էր երկուքէն ալ: Ճեմոյ չկար ոչ նախապատրաստական աշխատանք, ոչ ծրագիր, ոչ յատակագիծ եւ ոչ ալ ուսումնասիրութիւն՝ երկրին ջրային բաժանումներուն մասին: Ուրեմն անհրաժեշտ էր նախ մէկ կողմէ մասնագէտներ պատրաստել, իսկ միւս կողմէ ձեռնարկել կազմակերպական աշխատանքներու:

1929ին, Ազգ. Մեծ ժողովը այս ձեռնարկին համար քուէարկեց 100 միլիոն ոսկիի յատկացում մը (տարեվճարներով), եւ հիմնուեցաւ Ջրագրական ընդհ. տեսչութիւն մը:

Այժմ երկիրը բաժնուած է 12 Ջրային շրջանակներու: Երկրաչափներէ եւ գիտուններէ բաղկացած 18 արշաւախումբեր կը չրջին Ջրային բոլոր շրջանները, եւ իրենց քննութեանց արդիւնքը կը տեղեկագրեն ընդհ. տեսչութեան: Այս ձեւով կը պատրաստուին իւրաքանչիւր վայրի թղթածրարները: Քանի մը տարի վերջ միայն յայտնի պիտի բլլայ թէ ո՛ր ջուրերէն եւ ի՛նչ ձեւով կարելի պիտի բլլայ օգտուիլ: Այս թղթածրարները հիմ պիտի նկատուին՝ յատակագիծերուն վերջնական ձեւ տրուած առեն: Միւս կողմէ Ջրային հարցի քննութիւնը, օդերեւութաբանական դիտութեանց պահանջ ներկայացուցած բլլալով, չարք մը կայաններ հիմնուած են:

Առայժմ կատարուած աշխատանքները հետեւեալներն են.—

Պրուսայի դաշտը, Նիլիւֆէր առուակին ողողումներէն պաշտպանելու համար բացուած է Ջրանցք մը: Կանոնաւորիչ մեքենային շինութենէն վերջ, 70 հազար արտավար հող ողողման վտանգէն պիտի ազատին, եւ արգասաբեր հողեր օգտագործելի վիճակի մէջ պիտի դրուին: Ճահիճները կը խորտի դրուին: Ճահիճները կը ներկայացնեն 25 հազար արտավար տարածութիւն:

Նալովայի բարեկարգութիւնը.— Եալովայի արժէքաւոր ջերմուկները անհնամ եւ աւերակ պատկեր մը կը ներկայացնէին: Այս վայրը այժմ կերպարանափոխուած է ամբողջովին: Ծովուն եւ ջերմուկներուն միջեւ տարածուող ճահիճները չորցած են: Մօտաւորապէս 24 հազար արտավար ճահիճ ցամքեցնելով մշակելի հողեր երեւան եկած են: Եալովան, այժմ, Թուրքիոյ ամէնէն ներկայանալի ջերմուկն ու օդափոխութեան վայրը կը նկատուի:

Մեծ Մէնտէրէս.— Հորսունլու ջրանցքը նպատակ ունի բարեկարգելու Մեծ Մէնտէրէսի ընթացքը: Այս ջրանցքը Պիւրհանիէի չրջանին մէջ ջուր կը տանայ Մեծ Մէնտէրէսէն եւ առ այժմ կ'ոռոգէ 40 հազար արտավար հող: Այս ոռոգման հետեւանքով բերքը հնգապատկուած է այդ չրջանին մէջ:

Մենեմէնի թումբը.— Մէնէմէնի դաշտը կէտիզի յորդումներէն պաշտպանելու համար չինուած են նոր թումբեր եւ հիներն ալ նորոգուած: Այդօրէի դաշտին պաշտպանութեան համար ալ նոր թումբեր կառուցուած են:

Իզմիրի ճահիճները.— Իզմիրի քաղաքին առողջութիւնը ապահովող, եւ համանուն ծոցին ծայրամասին վրայ ընդարձակ տարածութիւններ դրաւող ճահիճին չորացման ձեռնարկուած է, մասնաւոր վարչութեան կողմէ տրամադրուած վարկերով: Ցառաջիկայ տարիներու ընթացքին եւս պիտի շարունակուին աշխատանքները:

Գաոթէլ լիճը.— Բաւական բարեկարգուած է նաեւ այս լիճը, որ տարուան որոշ եղանակներուն յորդելով, չրջակայ հունձքերն ու Անթալիա – Սպարթա խճուղին կ'ողողէր: Ժողովրդական տարրերու օժանդակութեամբ ճահիճները չորցուած են եւ մշակելի դարձած:

Նազիլլիի ջրանցք.— Նազիլլիի դաշտին մէջ Մեծ Մէնտէրէսի յորդուն ջուրերը Ազշայի բազուկին եւ անկէ վերտին Մէնտէրէսի մէջ թափելու համար բացուած է Նազիլլիի Ջրանցքը: Այս Ջրանցքը իր անցքին վրայ կը չորցնէ ճահիճները եւ միեւնոյն առեն կ'ոռոգէ Նազիլլիի բամպակի արտերը:

Մանիսայի չրջանին մէջ, Մարմարա լիճին ջուրի մակարդակը իննամ բլլալով, ձուկի քանակը զգալի չափով պակասած էր: Կէտիզ գետէն ջուր տանելով լիճին մակարդակը բարձրացած է Ջրանցքի մը բացումով: Այս Ջրանցքը միեւնոյն առեն պիտի ոռոգէ 40 հազար արտավար հող:

Զորցուած են նաեւ Տարսոնի հովիտին ճահիճները:

Ոռոգման աշխատանքները Էնկիւրիի շրջանին մէջ.—Էնկիւրիի չրջանին մէջ ծաւ հասցնելու նպատակով, հորերու եւ գետնուղիներու միջոցաւ ջուր հաւաքելու եւ այս ջուրերը կազի Օրման ազարակին լանջերը բարձրացնելով, հազար արտավար հող ոռոգել կարելի եղած է:

Պալեկթի մէջ կատարուած չորացման գործողութիւններով հողերու ճահճացման առաջքը առնուած է:

Չպուէի ամբարտակը.— Կառավարական կեդրոնին, այսինքն Էնկիւրիի ջուրի պահանջը ապահովելու, եւ միեւնոյն առեն մինչեւ Սինճան դիւղը, 55 հազար արտավար հողին ոռոգման եւ ծառազարդման համար, Չպուէի վարարուն ջուրերը զսպելու նպատակով ձեռնարկուած է Ջրակայքի մը շինութեան: Ցառաջիկայ տարի լրանալիք այս Ջրամբարը պիտի պարունակէ 12 միլիոն թոն ջուր եւ պիտի դիւրացնէ 49 միլիոն հեղեղային ջուրերու օգտագործումը:

Եսկիշէհիրի շրջան.— Երաշտ չրջաններու չարքին պատկանող Էսկիշէհիրի մէջ ձեռք առնուած են կարգ մը միջոցներ, որոնց չնորհիւ այժմ կարելի կ'ըլլայ ոռոգել 300 հազար արտավար հող:

Ոռոգման եւ ճահիճներու չորացման համանման միջոցներ ձեռք առնուած են նաեւ Սեւ ծովու ծովեզերեայ չրջաններէն Տրապիզոնի, Զարշամպայի եւ Կիւմիւշխանէի մէջ:

Մալաթիոյ դաշտին մէջ եւս սկսած են ոռոգման աշխատանքներու:

Էրէյլիի (Գոնիա) երաշտ հողերուն ոռոգման համար բացուած են Գըղըլ լարդ եւ Ինէվի Ջրանցքները:

ՀՐԱՆՏ ՎԻՇԱՊԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԻԹԼԷՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ 1933ԻՆ

Հիթլէրական վարչաձեւը ընդհանրապէս եւրոպայի եւ մասնաւորապէս Գերմանիոյ համար ցնցող նորօրինակ ընկերային – քաղաքական երեւոյթ մըն է, որ կրնայ մինչեւ իսկ պատերազմական նոր արկածախնդրութեան մը մղել, ինչպէս տարիէ մը ի վեր օրէ օր դէպքերը կասկածիլ կուտան:

«Թայմզ»ի Պերլինի թղթակիցը հիթլէրական առաջին տարին նկարագրած է յօդուածաշարքով, որմէ կը քաղենք հետեւեալ ամփոփումը.—

Վարչաձեւին յատկանշական կողմերէն մին այն է թէ անոր յարողներուն եւ խանդավառներուն մէջ կը գտնուին զերմանական հին ընկերութեան ամէն դասակարգի անդամներ: Բարձր աղնուականութենէն մինչեւ խոնարհ խաւերը հաւաքուած են եռանդուն նացիներ, նախանձախնդիր հիթլէրականներ, որովհետեւ, հակառակ արտաքին արտաքսիչ երեւոյթին, հիթլէրականութիւնը ո՛չ մէկ դասակարգի մասնաւոր իրաւունքը չէ կազմած, այլ աշխատած է եւ կ'աշխատի բոլոր անհատական եւ հանրային իրաւունքներէն հասարակաց կամ հայրենասիրական գործունէութիւն մը համակարգել: Այս տեսակէտով նոյն իսկ քրիստոնէական – զերման եկեղեցին համակիր չէ վարչաձեւին նորութիւններուն՝ որոնց առանցքը կը կազմէ պետական վերին ազդեցութիւն մը, բայց բոլորովին տարբեր Մոսկուայի դիկտատորական անհանդուրժելի վճռականութենէն: Դասակարգային բոլոր չափերը իրարու հետ կազուած են, այնպէս որ ոչ ճարտարարուեստը, ոչ հողագործութիւնը, ոչ դրամատիրութիւնը մասնաւոր կամ բացառիկ դանգատներ չունին, որովհետեւ իրենց իւրաքանչիւրին նեղութեան աղբիւրը հիթլէրական վարչաձեւէն չէ որ կը հոսի, այլ համաշխարհային անտեսական տագնապէն: Դրութիւնը երբեք խոր չէ դներ չահերու անտեսումին մէջ ընկերային գործունէութեան բոլոր ճիւղերուն համար: Բնական է թէ ազատ վարչաձեւի բոլոր առաւելութիւններէն զուրկ է հիթլէրականութիւնը, որուն յանկարծական եւ բուռն երեւումը տեսակ մը քաոս առեղծեց երկրին մէջ, եւ թէ հարկէ այս դրութեան սաստկութեամբը չէ որ աւերումները կրնան դարմանուիլ:

Դրութեան հետեւանքներէն մին ա՛յն եղաւ որ Փրուսիա դերման պետութեան մէջ իր մասնաւոր առանձնահատկութիւնը կորսնցուց, զոր ունէր միապետական շրջանին: Այդ երկրամաս միեւնոյն հակակչիռին եւ միեւնոյն արամադրութիւններուն ենթարկուած են: Ուրոյն դաշնակցական կապերով պետականութեան սկզբունքը, որ պատերազմէն վերջ արդէն հետզհետէ տկարացած էր, նոր վարչաձեւին օրով անհետ բլլալու վրայ է: Եւ այս արդիւնքը ձեռք բերելու համար վարագոյրին տակ կանխաբնդհարումներ եղան պայքարող կողմերու միջեւ, որոնցմէ յաղթական դուրս եկաւ Հիթլէր:

Շարժումին նախընթաց եւ անմիջական հետեւորդ պարագաները այնպէս ենթադրել կուտային թէ բոլոր այս յեղափոխական ընթացքին թաքուն միտքն է միապետութեան վերահաստատումը Գերմանիոյ մէջ, եւ իրաւ ալ պահ մը զօրաւոր կէօրինկի ելոյթը հաւանական կ'ընծայէր այսպիսի ենթադրութիւն մը: Ամէն ամիս ի դերեւ հանեց զայն Հիթլէր եւ երբ ահա տարին լրացաւ, ամէնուն գիտցածն է թէ միապետական շարժումը Հիթլէրականներուն վրայ: Մասնաւորապէս Արմատական Նացիները դոհ են այս յայտնութենէն, եւ դիւրին է հասկնալ այն սարսափը, որուն իսկոյն ենթարկուեցան յետադիմական տարրերը, մանաւանդ «միապետական» Փրուսիոյ մէջ:

Գերմանական ազգին կազմը, ադդյզքը փոխուած է կերպով մը, եւ այսուհետեւ դժուար է երեւակայիլը որ քանի մը զօրավարներ եւ «յետադիմական» քաղաքական մարդիկ կարենան եւս դարձնել զայն: Դրամատիրական դրութիւնն ալ չի կրնար այլ եւս հինին վերածուիլ: Հետք մը կը մնայ արդեօք ատ, քալել պէտք է անոր վրայէն: Իրաւ է որ Նացիներն ալ դեռ բոլորովին չեն գիտեր իրենց ընելիքը կամ իրենց ըրածին վերջին հետեւութիւնները, անոնց միտքն ալ մութին մէջ է, բայց գոնէ մի բանի մէջ պարագաներուն մէջ կեղակարծ է այդ ազդակը,— պատուաւոր խաղաղութեան մը մասին Հիթլէրի պահանջը տեսակ մը զրդռիչ ընդ ոյժ ունի, որ կը տարբերի խաղաղութեան խանդակաթ փափաքէն: Նշանակալից է որ Լեհաստանի հետ ոտնամեայ դաշինքի մը յայտարարութիւնը խանդավառութիւն առաջ բերաւ հիթլէրական Ռայխթակին մէջ: Արդարեւ մխիթարական կարելի է նկատել տասնամեայ դաշինքի մը կնքումը եւ միջազգային պայքարներու մէջ տասնամեայ չրջանի մը ընդհանուր յարութիւնը:

Նացի յեղափոխութեան առաջին փուլերուն արտաքին աշխարհը, մանաւանդ ա՛յն երկիրները ուր ժողովրդավարութիւնը երկար առեն է վեր նուիրական սկզբունք մը եղած է, չատ քննադատական աչքերով նայեցան անոր: Կարծեցեալ չատագովներ կարծեցին ընդհանուր յուզումը հանդարտեցնել «տաքուկ» հակազդեցութիւն առաջ բերելով: Բայց իրողութիւնը այն է թէ մինչեւ այս վայրկեանը անդամ վերջնական անուն մը տալ կարելի չէ եղած հիթլէրական չարժումին,— ռամկավարութի՞ւն, ազատականութի՞ւն, ֆաչականութի՞ւն, ընկերվարութի՞ւն, դրամատիրութի՞ւն, եւն.: Առանցմէ ո՞րը: Ո՞վ որի դէմ եղած է փչրելու, տապալելու համար: Բայց հակառակ հիթլէրի փոխառութիւններուն Մուսոլինիէն եւ Հոմմէն, Նացիական չարժումին հաւատը ու ներկան, որոնք հաշտ աչքով կրնան նայիլ տալ այս փորձին եւ անոր որոշակի բարւոք հետեւանքներուն վրայ:

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

«ԱՆԿԱԽ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐ»

oooo

Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս, մեր հայ արուեստագէտներէն ոմանք մասնակցեցան Անկախ Արուեստագէտներու նկարահանդէսին, որ այս տարի բաւական ճոխ է, իր յաճախականին առթիւ: Հրանդ Ազիանաք ունի երկու նկար, որոնք հաճելի են, իրենց նուրբ եւ դգայուն արտայայտութեամբ: Վստահ եմ որ Ազիանաք դուրգուրանքով եւ սիրով կը նկարէ: Իր արուեստը ոչինչ ունի բռնադատուած եւ կեղծ:

Նոյնպէս Օր. Դերձակեան ունի նկար մը «Portrait d'un journaliste Hollandais»: Ճարտարօրէն նկարած, իր մօտէլին տրամադրութիւնը լաւ պատկերացուցած է:

Ա. Աճէմեան ունի երկու նկար որոնք լաւ են, մասնաւոր Portraitին նկարման եղանակը, չատ խղճամիտ գործ մը կը ցուցնէ: Շուքերուն ուռումնասիրութիւնը չայտ է:

Պետօ (Գունտուրաճեան) 2 նկար ունի: Թիւ 286ը զարդանկարչական է: Գոյներու դասաւորումը հաճելի է: Միւսը բնանկար մըն է որ ցոյց կուտայ արուեստագէտին ներդաշնակութիւնը իր արտադրութեան մէջ: Պետօ այն առաւելութիւնը ունի, որ կը զգայ եւ կը ստեղծէ հասկնալի մթնոլորտ մը, որ բարդ չէ, այլ չատ պարզ: Այս նկարիչը մեծ ապագայ կը խոստանայ, եթէ ազատօրէն իր ճամբան երթայ, եւ ուզած ձեւով աշխատի:

Շէրամնեան երկու նկար ունի, որոնցմէ թիւ 873ը չատ չայող է, տաք եւ կենդանի գոյներով:

Խիլիքճեանի երկու նկարներէն թիւ 2189ը, կենդանագիր մը մանկամարդ եւ վառվռուն կնոջ մը, չատ կենդանի է եւ չարժուն: Դիտելի է որ Խիլիքճեան լաւ խոստումներ կ'ընէ մեզի, եթէ իր չայօդով նկարներուն մէջ ալ գտնուին այն չայոդութիւնները, որ կը տեսնենք ասոր մէջ:

Հրանտ Պէնտէրեան ունի երկու արձաններ, կենդանագիր մը որ չատ ուժեղ է: Մեծ վարպետութիւն ցոյց կուտայ նաեւ դինուորի մը արձանը: Օր. Guidette Carbonelleի (մեր տաղանդաւոր նկարչուհի տիկ. Բարայեանի աղջիկը) խեցեգործական ցուցափեղկը չատ զեղեցիկ գործեր կը պարունակէ եւ տարօրինակ կերպով աղգային զգացումներ կ'արթնցնէ: Շատ արդիական եւ միեւնոյն ժամանակ չատ նախնական (փրիմիթիֆ):

Ես ունիմ երկու նկար:

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ԹԱՄԻՐԵԱՆ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

La Châtelaine du Liban

— :-: —

Ակադեմական փ. Պընուայի ծանօթ վէպը մթնոլորտի բարոյական թէ՛ նիւթական տեսակէտէն՝ անոնցմէ է, որոնք տուած են չարժանկարին իր տպաւորիչ ժապաւէնները, ինչպէս, «Soeur Blanche», «J'étais une espionne», «Cavalcade», «Jocelyn» եւն.:

Շարժանկարին գլխաւոր յատկանիշներէն եւ գրաւիչ առաւելութիւններէն մէկն ըլլալով պատկերներուն ընդհատ կարելիութիւնը, այն բոլոր դրական գործերը, որոնք կը տեղաւորուին մանաւանդ արեւու, չարժուն տարազներու եւ տիպարներու նկարչագեղ միջավայրի մը մէջ, ընդունակ են վերարտադրելու ժապաւէնին վրայ կեանքտա, ապրող, յանկուցիչ եւ աւելաւելապէս չարժանկարային գործեր:

Փ. Պընուայի գործը այդ յատկանիշները կը ներկայացնէ, ունենալով Սուրիոյ արեւը եւ լայն հորիզոններուն կախարդանքը, տիպարներուն խորհուրդով չրջանակուած:

Գործին գլխաւոր դերակատարներն են Ժան Միւռա եւ օր. Սիւինէլլի, իրենց չուրջը ունենալով նշանակելի անձեր, ինչպէս Ժ. Կոռմիթ, Լ.-Ֆէռնի, Ա. Շահխաթունի եւն.:

Մեր տաղանդաւոր հայրենակիցը քանի մը կարճ տեսարաններու մէջ կը յայտնուի Ֆրանսական բանակին ծառայող տեղացի Ճունին տպաւորիչ երեւոյթին տակ:

Նիւթը ծանօթ է: Ցետպատերազմեան չրջանն է, Ֆրանսական հովանաւորութեան առաջին հանդրուանը: Պայքարի չրջան: Պէյտվիններու թափարշաւ մը ձեռք կայ աւելի վտանգաւոր անձ մը — անգլիական լրտեսական հոչակաւոր մարմինը Intelligence Service ներկայացնող գնդապետ Հօպսընը:

Ֆրանսական բանակին հրամանատարները ստիպուած են կռուիլ թշնամիին եւ թէ միւսին հետ:

Իրենց իւրաքանչիւր չարժումը անծանօթ միջոցներով կը հաղորդուի Պէյտվիններուն, որոնք յանկարծակի կը բերեն Ֆրանսական թափանցող ուժերը: Հարիւրապետ Տօմէվո (Ժ. Միւռա) նշանակուած է Ֆրանսական բաժինին պետ: Գնդապետ Հօպսընի եւ իր միջեւ խուլ եւ քաղաքավար պայքարը կը սկսի անզգալի կերպով:

Անգլիացի գործակալը ոտկայն՝ խաղին մէջ ունի վտանգաւոր տարր մը՝ կոմսուհի Օլոնի գրաւիչ երեւոյթին տակ:

Պատմական դղեակի մը մէջ բնակող եւ անծանօթ միջոցներով չռայլօրէն ապրող այդ կինը (Սփինկլլի) Հօպսընի կարգադրած ճակատագրական թեմբր կը դտնուի Տօմէվոյի ճամբուն վրայ:

Անգլիացի լրտեսին մտադրութիւնները ոտկայն չի յաջողիր: Օրլոֆ կեղծիք սահմանը չուտով անցած՝ լրջօրէն կ'սիրէ Ֆրանսացի սպան, հրաժարելով իր լրտեսի դերէն:

Եւ Հօպսընի դրամարկղը կը փակուի իր առջեւ:

Դէպքերը արագօրէն կը թաւալին Ժրանացի սպան իր սիրուհին փրկելու համար չքաւորութենէ, կ'որոշ գաղտնի տեղեկագիրներ ծախել անգլիացի լրտեսին... բայց բարերախտաբար մտադրութիւնը կը մնայ անկատար:

Վերամկրտուած պարտականութեան ուղւոյն մէջ, մոռցած խորհրդաւոր կոմսուհին համայքը, ճակատար անապատի անսահմանութեան մէջ իր գունդին գլուխը անցած կը մեկնի նոր պայքարներու որոնումին...

Օր. Սիւինէլլի գրաւիչ եւ յատկանշական խաղով մը մարմնացուցած կոմսուհի Օլոնի դիւային տիպարը:

Պ. Ժ. Միւռա անչուշտ ընդունակ էր աւելին տալու, Իր խաղը հարկադրած ուժգնութիւնը չունի, եւ իր տիպնակութիւնը չի պարտադրուիր ճիշդ է որ իր դերը չատախտակուած է:

Բացատրելու նշանակելի եւ ճիշդ է պ. Կրօսմիթի խաղը գնդ. Հօպսընի դերին մէջ: Տիրող, նուրբ, խորհրդաւոր խաղարկութիւն մը, որուն հմայական տարրերը կան անչուշտ արդի դրագրին մէջ, բայց պէտք էր գիտնալ արժեցնել:

×

Դարձեալ ակադեմականի մը՝ Պուիօի մէկ գործն է «La robe rouge» (Կարմիր պատմուճանը), զոր փորձած է բեմադրել Ժան տը Մարկընա:

Ցնցող եւ հրահանդիչ պատմութիւն մը, որուն յայտնութիւնը դատական աշխարհին բերած է իր մեծ բարեփոխութիւններէն մէկը:

Այսօր հարցաքննիչ դատաւոր մը իրաւունք չունի հարցաքննել ո եւ է ամբաստանեալ, առանց պաշտպան փաստաբանի մը ներկայութեան: Հակառակարար նոր բարենորոգում մըն է այդ:

Պուիօի վէպը այդ արդար կարգադրութենէն առաջ կատարուած ոճրերդութիւն մը կը ներկայացնէ ցնցող տողերով, որոնք ժան տը Մարկընայի ձեռքերուն տակ փոխարկուած են տպաւորիչ պատկերներու, դժնդակ կէանքով մը ապրող էակներու, հոգեբանական հետացող պահերու:

Սպանիոյ սահմանագլխին վրայ, դիւղի մը անկիւնը քաշուած տան մը մէջ ծերունի մը սպաննուած է, պատ մը հոն դաղար առած պօհեմներէ:

Եւ սակայն մաքսանենգութեամբ զրաղող դիւղացի էզըփատն է որ կը կասկածուի, եւ կը բանտարկուի, որովհետեւ նոյն դիշերը տեսնուած է դաղտագողի փախած ժամանակ:

Հարցաքննիչ դատաւոր Մուդօն վստահ է անոր յանցապարտութեան:

Դատախազ Վակուէ որ խորհրդականի կարմիր պատմուճանը հագնելու տենչանքն ունի, կը յուսայ փայլուն դատ մը շահիլ եւ տպաւորիչ ճառով մը մահուան պատիժը պարտադրել երդուեալներուն:

Էզըփատ զուր կը բողոքէ, իր կինը ի զուր կը ճգնի հաստատել անոր անմեղութիւնը, հարցաքննիչ դատաւորը անողոք է: Ան նոյն իսկ դատ է կինոջ անցեալին մէջ երիտասարդական մեղք մը, եւ դատապարտութեան հետք մը:

Սարդի ոստայնի մը մէջ տապլտկող ճանճի մը տպաւորութիւնը կը ձգէ դատաւորին դէմ մինակ, եւ անոր ծուղակներուն առջեւ վարանոտ չլսուած էզըփատը:

Չի խոստովանիր սակայն: Ու դատարանին մէջ կը լսէ դատախազին ահաւոր ճառը որ իր գլուխը կը պահանջէ:

«ՅՈՒՆԻՆ Վ» ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ

ԽՍԼԿՈՒ ԿՅ ՂՈՓՎՈՒՄ

(ՀԵՔԻԱԹ)

Վ. Ս. ՏԱՐՈՍԵԱՆ

— Ոտքի դրեցի և, որ պետք էր անել, արեցի։ Ես ինձ համար ոչինչ չեմ խնայում, երբ հարկն է պահանջում

տալ գործարաններուն մէջ: Այս առաջադրութեամբ, հացով լեցուն կառք մը ճամբայ ելած էր դէպի Օրճօ: Ցուցարարները բռնեցին կառքը, շրջեցին եւ կրակի տուին: Ցետոյ տեսնելով որ բանուորները դուրս չեն ելլեր կէս օրուան ճաշին համար, սկսան քանդել էտուար – Վայեան պողոտային սալայատակները եւ պատնէշ մը շինել մէկ մէտր բարձրութեամբ: Ոստիկանութիւնը օգնական ուժ պահանջեց Փարիզէն: Առաջին օգնականները (ձիաւոր) հասան ժամը 3.30ին եւ ընդունուեցան տարճանակի հարուածներով: Ոստիկանները ալ կրակ բացին եւ վերջապէս յաջողեցան ցրուել ցուցարարները: Այս խռովութեան միջոցին էր որ գնդակի հարուածով մը սպաննուեցաւ բանուոր մը, իսկ ուրիշներ վիրաւորուեցան: Ժամը 4ին նորէն օգնական ուժեր հասան, իսկ 6ին Պուլոներ – Պիյանքուրի շրջանը պաշարուած քաղաքի մը վիճակը ստացած էր:

Անկարգութիւններ պատահեցան նաեւ Սէն Մոռի մէջ, ուր 57 ցուցարարներ ձերբակալուեցան: Իվրիէն թափօր մը ճամբայ ելաւ դէպի քաղաք: Ցուցարարները կասկածելի մեքենայ մը կախեր էին հանրակառքի ելեկտրական գիծէն. ոստիկանները վար առնելով քննուածքան մը դրկեցին: Վիթրիի մէջ ցուցարարներուն գլուխն անցած էր քաղաքապետը, որ վիրաւորուեցաւ: Ժընէվիլիէի մէջ ցուցարարները վեց պատնէշներ կանգնած էին, եւ քաղաքապետարանը պաշարելով կ'ուզէին կարմիր դրօշ պարզել: Սէն Տընիի 4000 ցուցարարները ժողով մը գումարելէ յետոյ, թափօր կազմեցին փողոցներուն մէջ, առաջնորդութեամբ համայնավար երեսփոխան Տորիոյի: Արժանթէօյլի, Պուրպվուայի, Լըվալուայի մէջ ալ ընդհարումներ պատահեցան եւ բաւական թիւով ոստիկաններ վիրաւորուեցան: Փլաս տ'Իթալի կողմը (Ցառաջի խմբագրատան մօտերը), ցուցարարները շրջեցին հանրակառք մը: Շավիլի մէջ բռնագրաւուած գտնուեցաւ համայնավար բջիջին նախագահը:

Լուսաբանութիւններ Փետր. 6ի դէպքերուն առթիւ

Պ. Ֆրօ, Տալատիէի դահլիճին ներքին գործերու նախարարը, զեկոյց մը հրատարակելով, կ'ըսէ թէ երեք օրուան պաշտօնավարութեան ընթացքին ուրիշ հոգ չունեցաւ եթէ ոչ ապահովել Փարիզի փողոցներուն բարեկարգութիւնը: Այս առթիւ վճռապէս կը յայտարարէ թէ ոչ գնդացիր գործածուեցաւ, ոչ ալ հրացան եւ թէ այդ կարգի զէնքերէն որ եւ է մէկը դուրս չհանուեցաւ զօրանոցներէն: «Ես Ֆրանսացիներու եւ նախկին ռազմիկներու ցոյցերուն առթիւ ուզեցի գործածել միայն ոստիկանական սովորական միջոցները: Բայց անոնց խառնուած էին ուրիշ տարրեր որոնք ծովային նախարարութիւնը կրակի տալու փորձ մը կատարելէ յետոյ, ջանացին բռնի գրաւել Երեսփ. Ժողովը եւ Էլիզէի պալատը: Երբեք չպիտի կրնար գտնուիլ մարդ մը որ թոյլ տար հրկիզել Փարիզի մէկ թաղը: Եթէ կարգապահական ուժը զէնքի դիմեց, այդ եղաւ երեք ժամ յամառօրէն դիմադրելէ յետոյ եւ երբ այլ եւս ուրիշ ճար չկար պաշտպանուելու համար ցոյցի մը դէմ որ այլասերած եւ խռովութեան վերածուած էր, մինչ ամբոխը բռնուած էր աւերելու կատաղութենէն: Ես երկիւղածօրէն կը խոնարհիմ դռներուն առջեւ: Ոչ ոք ինծի չափ կը տառապի այս սուգէն որ բովանդակ ազգին սուգն է: Կը խնդրեմ Ֆրանսացիներէն խորհիլ թէ ինչ կ'ըլլար հետեւանքը, եթէ անիշխան բազմութիւն մը խուժէր դէպի Երեսփ. Ժողով: Թող յիշեն դրացի երկրի մը վերջին օրինակը: Ես միայն իմ պարտականութիւնս կատարեցի,— զսպել խռովութիւնները: Եւ այն գիտակցութիւնն ունիմ թէ աւելի քան երեք օր՝ բռնի ուժով եւ չորեքշաբթի օրն ալ՝ հաշտարար միջոցներով մարդկօրէն կարելին ըրի, Փարիզը փրկելու համար կրկնակի խռովութեանց անիշխանութենէն:

Վերջացնելով, նախկին նախարարը կը յայտնէ թէ չպիտի պատասխանէ իրեն դէմ ուղղուած «ամէնէն զարշելի անարգանքներուն, անարդարութեանց, զրպարտութեանց եւ սպառնալիքներուն»:

Խորհրդարանի նախագահը հրաժարեցաւ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ

Պ. Ֆէրնան Պուիսոն, Երեսփ. Ժողովին ընկերվարական նախագահը, նամակ մը գրելով ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարին, յայտնեց թէ կը հրաժարի կուսակցութենէն, որուն ծառայած է 25 տարի: Պ. Պուիսոն գործօն դեր կատարած ըլլալով Պ. Տումէրկի դահլիճին կազմութեան մէջ, իր ընկերներուն քննադատութեան արժանացած էր:

Պատերազմական պարտքերու խնդիրը

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ նախագահ Րուզվէլթ մօտերս նոր պատգամագիր մը պիտի ուղղէ Երեսփ. Ժողովին, պատերազմական պարտքերու մասին: Այս առթիւ խորհրդակցութիւններ կը կատարէ արտաքին նախարարին հետ: Կ'ըսուի թէ նոր պատգամագիրը կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի առաջարկէ, պարտքերու խնդիրը լուծելու համար:

Սթավիսքիի գործին քննութիւնը

Պայոնի հարցաքննիչ դատաւորը շաբաթ օր դէմ դիմաց հանեց Վարկի դրամատան տնօրէնը եւ քաղաքապետը, որոնք բանտարկուած են: Շատ մը հակասութիւններ երեւան հանուեցան երկու ամբաստանեալներու յայտարարութեանց մէջ:

Հարցաքննիչ դատաւորը ձերբակալման հրամանագիր հանեց Փարիզի երեսփոխաններէն Պոնոռի դէմ, որ նախապէս հարցաքննուած եւ ազատ արձակուած էր:

*** Շաբաթ գիշեր անծանօթ մը մտաւ Պայոնի դատական պալատը, հարցաքննիչ դատաւորին սրահը: Հաստատուեցաւ որ դատական թղթածրարը անվթար մնացած է: Կարելի չըլլալով դրամարկղ մը ճարել, թուղթերը կը մնան սեղանի վրայ: Որոշուեցաւ պահակ մը դնել սենեակին առջեւ, իսկ ուրիշ պահակ մը՝ դատարանին պարտէզը:

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՊԱՆԵՍԾ ԲԱՇԱՆԻ «ԱՐԾԻԻ» Ենթակոմիտէը դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան:

ՎԻՇԱՊ Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ստիպողական օրակարգ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Société Savantesի սրահին մէջ 8, rue Danton

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. **ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ՝

ՎՐԱՑԵԱՆ՝ «ՓԵՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ»

ՋԱՄԱԼԵԱՆ՝ «ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԻՄԱՍՏԸ»

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ՝ «ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ եւ ՀԱԿԱԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ»

ՄՈՒՏՔ՝ 2 ՖՐԱՆՔ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Փետրուար 25ին Կիրակի օր

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, ԶԱԽԱՐԵԱՆ եւ ՌՈՍՏՈՄ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ եւ հովանաւորութեամբ ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ

կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 17ին Շաբաթ երեկոյ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ին Կիրակի օր

ՎԱԼԱՆՍ-ՌՕՄԱՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ին Կիրակի օր

ՊԵԼՖՈՌԻ ՄԷՋ

17 Փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած՝ ԿՈՐԻԻՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի օր

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը

կը դասախօսէ Պ. Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Նիւթ՝ **ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ**

Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները:

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը

24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 22էն ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

Salon Colbertի սրահին մէջ

ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՈՒ ՀԱՐԱԶԱՏ

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԸ

Արամ Չարըգի Թարգմանութեամբ 807 քառեակներ

Գեղարուեստական շքեղ կողք եւ ընտիր թուղթի վրայ

Այս գիրքը ոչ կարելի է չունենալ եւ ոչ ալ ունենալէ յետոյ՝ ուրիշին փոխ տալ: Ճամբու ընկեր, կեանքի առաջնորդ, բարքի գիրք:

Դիմեցէք կամ ուղղակի Թարգմանին (1, Rue du Turin, Arnouville – les – Conesses (S. et O.), եւ կամ ծանօթ տեղերը:

ԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Վարձու է Սէն Լուի մէջ, Կրան Բէն թիւ 26, ՄՍԱՎԱՃԱՌԻ խանութ մը, սենեակ, խոհանոց եւ մսավաճառի վերաբերեալ անթերի գործիքներ: Դիմել՝ ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆԻ, 28, Grand Pin — St. Loup — Marseille

ՕՐ. ԱՒՃԵԱՆէ կը խնդրուի ջանդիպիլ խմբագրատուն:

Le Gérant: H. STEPHAN
17, Rue Damesme, PARIS (13e)
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ
ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ
Raki ERIVAN
ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝
Société "PEUREUX"
12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10
ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon Rhône)
ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—
M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ
ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ
Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ
ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ
կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ surprise նուէրներ կը գտնուին:
ԴԻՄԵԼ.—
COMPTOIR DES THÉS YAVROU

THÉ YAVROU
23, Rue Sénac — MARSEILLE Tél. COLBERT 25 - 27

ԲԱՑՈՒԱԾ Է
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆԻ
ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ
97 Route d'Orléans. Cachan
Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ
11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1 - 59
Թէյ Հրաչ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ:
Raki ERIVAN. p. r.
Ներկայացուցիչ NIEL ճերմակ պանիրի ընկերութեան:

ԾԱԽՈՒ Է Կրընոպլի Քոռւա-Ռուժ թաղին մէջ, բանուկ պողոտայի մը վրայ, Նպարավաճառի խանութ մը: Վարձքը երեք հազար ֆրանք, եւ 13 տարուան bail: Ամսական առեւտրական գործառնութիւնն է շուրջ 22—25,000 ֆրանք: Գինն է 50,000 ֆրանք: Գեղեցիկ գիրք, շահաւէտ եւ կենդանի առեւտուր: Օգտուեցէք այս բացառիկ առիթէն: Դիմել՝ Վ. Հ.ի 17, rue Damesme, Paris (13).

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ
ԳՐ. ԹԷԼԱԼԵԱՆ (Գրիմիթէլ)
Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենալաւ պայմաններով:
Փողոցի արկածի դատերու մասնագէտ, առանց կանխավճարի:
Ընդունելութիւն: Առաւօտ ժամը 9էն 10.30: Իրիկուն ժամը 2էն 3 եւ 7էն 8.30:
Հասցէ՝ 35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes

---

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԻՍԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (55)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Մեր չէթէները Արտահան մտած էին 16 դեկտեմբերին: Երբ նոր կացութիւն մը ստեղծուած էր, Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյ Արդուինի ջոկատը հետախուզութեան ղրկած էր: Այս հետախուզութիւնը կատարուած էր 21 դեկտեմբերին, ու ծանրօրէն վիրաւորուած էր հարիւրապետ Իզզէթ պէյ, որ ուրիշ քանի մը թուրք վիրաւորեալներու հետ, Արտահան թողուած ըլլալով՝ Ռուսերուն ձեռքը գերի ինկած էր: Այս անձը հոն դարմանուած էր մեր չէթէներուն քաշուելէն յետոյ, Թուրքեստանի ճամբով, Հնդկաստան, յաջողած էր Պարսկաստան փախիլ, եւ, նախապէս Պարսկաստանի մէջ կարգ մը գործերու աշխատելէ յետոյ երեք տարի վերջ Պոլիս վերադարձած էր: Իզզէթ պէյ հետեւեալ տեղեկութիւնները տուած է Արտահանի մէջ տեղի ունեցած վերջին դէպքերու եւ, դիտողներու օգնութեան ...

...սիոյ մէջ իր տեսածներու մասին.

20—21 դեկտ.ի գիշերը հրաման մը ստացայ, որով կը հրահանգուէր՝ առաւօտ կանուխ շարժիլ դէպի Արդուին, յառաջանալ թշնամիին մօտ, որ կը ճնշէ Պորչքան, ու պահպանել ձորախի հովիտը: Գիշերանց անհրաժեշտ պատրաստութիւնները տեսնելէ վերջ, իմ 620 զինուորներովս, արեւածագէն առաջ, շարժեցայ: Ճամբայ ելլելէ առաջ, բանակատեղին հանդիպելով, հարցուցի թէ վերջին հրաման մը կա՞յ:

Այդ միջոցին քաղաքը ուժգնօրէն կը ռմբակոծուէր: Թշնամին աջ կողմէն անցած էր մեր կռնակը, ու Խազախ ջոկատներն ալ բռնած էին Արդահան – Եալընչամ ճամբան: Այս կացութեան առջեւ, բանակատեղին ինծի հրամայած էր իմ անկանոն զինուորներովս հետախուզութիւն մը կատարել Հանձ... ...: Այս վրայ, 120 զինուորներով, զորս փողոցներէն կըցեր էի հաւաքել, կռուի բռնուեցայ երկու Խազախ ջոկատներու հետ, որոնք կամուրջին ձախակողմը գտնուող հողամասին վրայ դիրք բռնած էին: Կռիւը ի նպաստ մեզի կ'ընթանար, մեր կողմէ կրակի բռնուած ըլլալով Խազախներու կենդանիները, այդ միջոցին փորձս վիրաւորուեցայ, կռուի գիծէն դուրս հանուեցայ ու Արտահանի բանակատեղին տարուեցայ:

Հոս, նախնական դարմանումէ մը յետոյ, պատգարակով գլխ հիւանդանոց տարին: Կէսօրէ վերջ, ժամը 7ին երբ հրացանաձգութիւնը մեղմացած էր, հասկցուած էր որ, ըստ որոշման, մեր ջոկատները քաշուած ու քաղաքը պարպած էին: Ժամը ութին, քաղաքը ռուս զինուորներու կողմէ մեծ աղմուկով գրաւուած էր: Այդ միջոցին, վերսկսած էին զէնքի ձայները, որոնք կը փաստէին թէ քաղաքին մէջ բախումներ կամ յարձակումներ կան: Մենք կը գտնուէինք ռուսական հիւանդանոց մը: Անոր վերեւ թէեւ կարմիր խաչի նշանը կրող լամբար մը կար, բայց հիւանդանոցը ուժեղ կրակի մը բռնած էին: Շատեր որոնք կը պառէին կամ պատուհաններուն առջեւ կը գտնուէին, դոհ գացին:

Այս յարձակման վրայ, լամբերը մարեցին: Ու այն զինուորները որոնք առաջին անգամ հիւանդանոց մտան, մութին մէջ սուինահարեցին շատ մը վիրաւորներ: Բաւական ատեն անցնելէ վերջ, հիւանդանոց եկաւ ռուս հարիւրապետ մը եւ գժուարաւ կրցաւ անորրութիւնը վերահաստատել՝ դուրս հանելով ռուս զինուորները: Այդ խառնաշփոթութեան ընթացքին, ողջ մնացողներուն հաղորդուեցաւ թէ պատերազմական գերիներ ենք: Հաւաքեցին ինչ որ ունէինք մեր վրայ դրամ, զէնք, եւն.: Ապակիներն ու պատուհանները բախումի միջոցին կոտր կոտր եղած էին. իսկ ամբողջ հիւանդանոցը սպանդանոցի մը վերածուած էր: Աթկիները լեցուն էին դիակներով: Ամէն կողմ արիւնով ներկուած էր: Ժամ մը վերջ հիւանդանոց եկան Քուպանի Խազախներու 16րդ գունդին հրամանատարը, եւ, տեսնելով այդ վիճակը, կանչեց հոն գտնուող հակիչները եւ սկսաւ քննութիւններ կատարել: Այդ քննութեան միջոցին, բոլոր ռուս հակիչները կը ստէին: Իրենց յայտարարութեանց մէջ կը յայտնէին թէ՝ Թուրք չէթէներն էին որ սպաննեցին վիրաւորները, կոտրեցին պատուհանները, ու ...

գերիները, թէ Ռուսերը ոչինչ ըրին, ու այդ արիւնոտ դէպքերը ամբողջովին ստեղծեցին Թուրք չէթէները:

Հակիչները այնքան չափազանցեցին որ, ի վերջոյ պաշտօնապէս հաստատուեցաւ թէ՝ այդ բոլոր ոճիրները գործուած էին Թուրքերու կողմէ:

Բայց, ճշմարտութիւնը իր ամբողջ մերկութեամբ երեւան հանելու չվարանեցան այն ռուս զինուորները, որոնք, Արտահանի գրաւման ատեն, մեր կողմէ գերի բռնուած էին ու հիւանդանոցին մէջ կը դարմանուէին: Անոնք խոստովանեցան թէ բոլոր այդ ոճիրները գործած են իրենց ազգակից ռուս զինուորները: Աւելի բնական բան մը չկար քան ռուս զինուորներու մեզի հանդէպ երախտագիտական այդ ընթացքը, իբրեւ փոխարինութիւն մեր կողմէ իրենց ցոյց տրուած վերաբերումին: Մեր ձեռք ինկած Ռուսերուն կողմէ ճշմարտութեան պարզաբանումը անմիջապէս փոխեց մեզ նկատմամբ եղած վերաբերումը: Գնդապետին հրամանով՝ դիակները անմիջապէս դուրս հանուեցան հիւանդանոցէն: Իսկ գետինը ծածկող արիւնը վերմակներով սրբեցին: Պէտք կա՞յ բացատրելու թէ ինչ կը նշանակէ ծանր հիւանդ պառկիլ հիւանդանոցին մէջ ու շուրջը դիակներով լեցուած, իսկ գետինը արիւնով ներկուած ըլլալ:

Հիւանդանոցը մաքրելէ վերջ, Խազախ հրամանատար մը, իր ... բաղդեալներովեկաւ ու հիւանդներն ու գերիները աչքէ անցուց: Պառկողները ... բռնելէն ամէնէն թեթեւը ես էի: ... պատճառաւ ալ, եկաւ գլխս հարցաքննեց: Բայց վերքս չափազանց ... ըլլալուն, չկրցայ իր հարցումներուն պատասխանել: Ինծի հետ կար ... վիրաւոր Թուրք սպայ մը: Լաւ ... ներէն եւ գերմաններէն գիտէր: ... ղը պէյ ստիպուեցաւ ծեր հրամանատարին հարցումներուն պատասխանել: Հարցումները բոլորն ալ մեր ... կատի մասին էին: Հազզը պէյ ... ջոկատի մասին ճշգրիտ ծանօթութիւններ տուաւ, բայց, Ռուսերը կարծէին թէ զօրաբանակի մը ... իրենց գործը, իսկ տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիրը կը ճանչնային որպէս ... փաշա, որով Հազզը պէյի ... տեղեկութեանց չէին հաւատար:

(Շար.)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԿԱՅԱՆ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1934

15 Février 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2421

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԻՋՆԱԲԵՐԴ ՄԸ ԵՒՍ...

Միջնաբերդ մը եւս ինկաւ ընկերվարական ճակատին վրայ:

Փետր. 12ին, մինչ Ֆրանսայի ընկերվարականներն ու համայնավարները կազմակերպուած ուժի ցոյցը մը կը կատարէին ամբողջ երկրին մէջ, անդին ընկերվարական Վիեննան օրհասական կռիւ մը կը մղէր օրուան իշխանութեան եւ անոր զինակիցներուն դէմ:

Ինչպէս կը հաստատեն օրուան հեռագիրները, ամբողջ 36 ժամ, գիշեր ցերեկ եւ ճակատ ճակտի կռուելէ յետոյ, ընկերվարական ուժերը տեղի տուած են Աւստրիոյ մայրաքաղաքին մէջ:

Ճակատամարտը կը շարունակուի կարգ մը գաւառներու մէջ, սակայն որ եւ է յոյս չկայ որ ընկերվարականները կարենան պահել կամ վերագրաւել դիրքերը:

Աւստրիոյ ընկերվարութեան բուն միջնաբերդը մայրաքաղաքն էր, 1918 Նոյեմբերի յեղափոխութենէն ի վեր: Ցաղթական բոլոր ընտրութեանց մէջ, ընկերվարականները ամուր բռնած էին Վիեննայի քաղաքապետութիւնը եւ տիրաբար կը վարէին զայն:

Տարիներու ընթացքին, նոր կերպարանք մը առած էր այդ կայսերական եւ ազնուապետական ոստանը, աշխատաւորական օրէնքներով, բանուորական շինութիւններով եւ գործնական ընկերվարութեան զանազան արտայայտութիւններով: Միեւնոյն ատեն մեծամասնութիւն կամ բոլոր հոսանքներուն դէմ հաւասար ուժ ներկայացնելով խորհրդարանին մէջ, ընկերվարականները ապարէզ կը կարդային որ եւ է կառավարութեան: Որ եւ է կառավարութիւն չէր կրնար դիմանալ առանց իրենց գործակցութեան կամ հաճութեան:

Վերջին տարիներու ընթացքին, սահմանակից երկիրներու հովերը վարակեցին նաեւ Աւստրիան:

Մեծ պատերազմէն յետոյ ջախջախուած, 56 միլիոննոց կայսրութենէ մը (Աւստրիա — Հունգարիա) վերածուած վեց միլիոննոց հարկատու պետութեան մը, այս ուժասպառ երկիրը կանգուն կը մնար շնորհիւ Ազգերու Դաշնակցութեան խնամակալութեան եւ մեծագումար փոխառութեանց: Մէջտեղ էր եկած նոր հոսանք մը, «Հայմվէրէն», (Պաշտպան երկրի), որ մեծ ուժ մը չունէր, բայց ներշնչում կը ստանար դուրսէն:

Անցեալ տարի, երբ հիթլէրականութիւնը գլուխ բարձրացուց, իր ափին մէջ առնելով Գերմանիոյ ճակատագիրը, նոր ամպեր իջան Աւստրիոյ գլխուն: Աւելի ճիշդ, օրուան հզօրները մըտահոգութեան մատնուեցան, եւ սկսան աւելի մօտէն հետաքրքրուիլ այս խարխուլ պետութեան ճակատագրով:

Անոնք թեւ տուին օրուան վարչապետին, տոքթ. Տոլֆուսի, որպէսզի երկիրը կառավարէ արտաքոյ սահմանադրութեան:

Տոլֆուս յանձն առաւ այդ պաշտօնը, եւ հետզհետէ կրճատեց սահմանադրական ազատութիւնները: Խորհրդարանը, որ արդէն աչքի փուշ-դարձած էր իր ընկերվարական մեծամասնութեամբ, դատապարտուեցաւ դադարման: Անոր ընկերվարական նախագահը փորձեց արտակարգ ժողով գումարել, բողոքելու համար քօղարկեալ դիկտատուրային դէմ, բայց արգելքի հանդիպեցաւ:

Ինչ որ տեղի կ'ունենայ այսօր, պիտի պատահէր անցեալ տարի, սակայն կառավարութիւնը բաւական զօրաւոր չէր զգար ինքզինքը, որովհետեւ ընկերվարականներուն ձեռքն էին ոչ միայն Վիեննան եւ արուարձանները, այլ եւ գաւառական բազմաթիւ շրջաններ:

Միւս կողմէ, ընկերվարականները ունէին իրենց մասնաւոր բանակը, արդիական սպառազինութիւններով: Անոնք վճռած էին ամէն գնով պաշտպանել հանրապետութիւնը, եւ մանաւանդ իրենց ընկերային եւ քաղաքական նուաճումները:

Հիթլէրական վտանգը նոր պատրուակ մը դարձաւ, ծանրացնելու համար Տոլֆուսի թաթը:

Հիթլէրէն առաջ, Գերմանիոյ հետ միացումը լայն արմատներ ձգած էր սիրտերու եւ միտքերու մէջ: Նոյն իսկ ընկերվարականները բացէ ի բաց կը ջատագովէին այդ ծրագիրը: Բայց երբ հիթլէրական իշխանութիւնը գործի ձեռնարկեց դղրդագին վերիվայրումներով, Աւստրիոյ մէջ սկսան հնչեցնել նոր եղանակ մը, — անկախութիւն:

Եւ հալածանքը սաստկացաւ «Նացի»ներուն դէմ, տարածուելու եւ յանգելու համար ընկերվարական ճակատին:

Զրկուելով հանդերձ շատ մը ազատութիւններէ, ընկերվարականները կը մնային կանգուն, շնորհիւ իրենց կուռ եւ բազմանդամ կազմակերպութեան, իրենց սեփական բանակին եւ սպառազինութեանց: (Ըստ ընտրութեանց ատեն, ամբողջ երկրին մէջ ընկերվարականները ունէին 1,500,000 քուէարկուներ որոնց կէսէն աւելին կուտար Վիեննան):

Տոլֆուս որոշեց զինաթափ ընել զանոնք, պարբերաբար խուզարկութիւններ կատարելով: Ինչպէս կ'երեւայ, վճռական հարուածը պատրաստեր էին Փետրուար 12ին համար, երբ ընկերվարականները գործադուլ հռչակեցին, ըմբոստացան եւ կռուեցան։

Մնացեալը ծանօթ է: Օրուան իշխանութիւնը հասաւ իր նպատակին, քանդելով ընկերվարութեան ամէնէն ամուր միջնաբերդը Միջին Եւրոպայի սրտին վրայ։

Անկախաբար Աւստրիոյ ճակատագրէն, որ խոշոր հարցական մը կը ներկայացնէ, Վիեննայի պարտութիւնը պարտութիւնն է բուն ընկերվարութեան։

Հունգարիայէն, Իտալիայէն, եւ Գերմանիայէն յետոյ, անհաւասիկ Աւստրիան ալ ծանր հարուած մը կուտայ աշխատաւորական շարժման, անշուշտ յանգելու համար ֆաշականութեան, եթէ ոչ հիթլէրականութեան եւ հետեւաբար «Անշլուս»ի (միացում Գերմանիոյ հետ։

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԴԻՄԱԴՐԵՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ ԹՆԴԱՆՕԹՆԵՐՈՎ, ԵՒ ԳՆԴԱՑԻՐՆԵՐՈՎ

Վերջին լուրերու համաձայն, 36 ժամ անընդհատ կռիւ մղուած է Վիեննայի փողոցներուն մէջ, կառավարական զօրքին եւ ընկերվարականներու միջեւ: Այս վերջինները թիզ առ թիզ կռուած են իրենց դիրքերուն մէջ, որոնք թնդանօթի բռնուած էին: Կռիւները դեռ կը շարունակուին բանուորական թաղերուն մէջ, բայց կառավարութիւնը կը յայտարարէ թէ Վիեննան մաքրուած է: Տակաւին չէ ստուգուած զոհերուն թիւը: Միայն Վիեննայի մէջ ընկերվարական զոհերուն թիւը կը հաշուեն 134, իսկ վիրաւորներուն թիւը՝ 500: Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, սպաննուած են քանի մը հարիւր հոգի, իսկ վիրաւորներուն թիւը կ'անցնի 3000ը:

Պաշտօնական տեղեկագիր մը կ'ըսէ թէ՝ փետր. 13ին ընկերվարականները հրացաններով, ռումբերով եւ գնդացիրներով, կատաղօրէն, յուսահատօրէն կը շարունակէին դիմադրութիւնը կառավարութեան զօրքին դէմ ու թէեւ տակաւին տէր են Ֆլորիտսդորֆի, Մայտլինկի եւ Սիմէրինկի (Վիեննայի արուարձաններ) բայց արդէն պարտուած են: Կռիւները կը շարունակուին գաւառական կեդրոններու մէջ: Դանուբի վրայ գետնաւ մը կը ռմբակոծէ բանուորական դիրքերը :Կառավարութիւնը կը կարծէ թէ ընկերվարականներուն ամէնէն ամուր միջնաբերդը չպիտի կրնայ 24 կամ 48 ժամէն աւելի դիմանալ:

Հաւանական է որ դիմադրութիւնը աւելի երկար տեւէ գաւառներու, մասնաւորապէս Լինցի, Շթիրի եւ Կրացի մէջ, եթէ Վիեննայի զօրքը այդ վայրերը չփոխադրուի: Ամէն պարագայի մէջ, կառավարական զօրքը մեծ առաւելութիւններ կը ներկայացնէ, քանի որ սպառազինուած է թնդանօթներով, հրասայլերով, գնդացիրներով, ռումբերով, արագահարուած հրացաններով եւ արտասովոր կազերով: Այս բոլորը շարժման մէջ դրուեցան 48 ժամէն:

Ընկերվարականները ամուր դիրքեր գրաւած են Թիրոլի եւ Սթիրիոյ նահանգներուն մէջ, խրամներ եւ ամրոցներ շինելով: Վերին Աւստրիոյ մէջ դիմադրութեան գլխաւոր կեդրոնն է Շթիր, ուր կը շինուի Աւստրիոյ ռազմանիւթերուն մեծ մասը: Իշխան Շթարէմպէրկ, «Հայրենիքի պաշտպան»ներու (Հայմվէրէն) հրամանատարը, կառավարութեան տրամադրութեան տակ դրած է իր 35—40,000 կուսակիցները: Հրամանատարը ինք Լինց մեկնեցաւ, անձամբ վարելու համար գործողութիւնները: Եւ անմիջապէս կատաղի կռիւներ սկսան: Ընկերվարականները յաջողեցան խանգարել հարաւային երկաթուղիներու երթեւեկը, եւ ստիպեցին որ Չեխօսլովաքիա երթալիք շոգեկառքերը Հունգարիոյ ճամբով երթան:

Փոխ — վարչապետ Ֆէյ, որ ամէնէն վճռական դերը կը կատարէ այս պայքարին մէջ, յայտարարութեամբ մը կը ծանուցանէ թէ կառավարութիւնը տէրն է կացութեան, բայց ամէն միջոց պիտի գործածէ, որպէսզի նոր դէպքեր չպատահին: Յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ հարիւրաւոր ըմբոստներ ձերբակալուած են եւ շատերը պիտի դատուին պատերազմական ատեաններու առջեւ: «Աւստրիոյ ընկերվարութիւնը մեռաւ: Փետր. 12ը նոր շրջանէ մը կը կազմէ Աւստրիոյ պատմութեան մէջ»:

Պ. Ֆէյ միեւնոյն ատեն ճառ մը խօսեցաւ ձայնարձակի միջոցաւ, յայտարարելով թէ կռիւներ տեղի ունեցած են 30 կէտերու վրայ եւ կառավարութիւնը յաղթած է ամէն տեղ: Բոլոր ընկերվարական պետերը ձերբակալուած են, բայց Օթթօ Պաուէր եւ Տէօչ Փրակա փախած են:

Հակառակ այս լաւատես յայտարարութեանց, կացութիւնը շատ ծանր է գաւառական կեդրոններուն մէջ:

⁂ Վիեննայի ամէնէն կատաղի կռիւներէն մէկը մղուեցաւ Կարլ Մարքս աւանին մէջ, ուր կը բնակին 10,000 բանուորներ: Կռիւը տեւեց ամբողջ գիշերը եւ յաջորդ օրը: Կառավարական զօրքը թնդանօթի բռնեց ընկերվարական դիրքերը, որոնք պատասխանեցին հրացաններով եւ գնդացիրներով, բայց քիչ յետոյ լռութեան դատապարտուեցան: Հարիւրաւոր ընկերվարականներ անձնատուր եղան:

Բոլոր կռիւներուն մէջ կառավարական զօրքին կ'օգնէին օդանաւերը, հետազօտութիւններ կատարելով եւ հրահանգներ տալով: Ընկերվարականները ամուր դիրքեր բռնած էին նաեւ Շէօնպրունի նախկին դղեակին մէջ, ուր գիրկընդխառն կռիւներ տեղի ունեցան:

Կ'ըսուի թէ ընդհանուր գործադուլի ձախողման համար պատասխանատու են նաեւ քանի մը ընկերվարական պետեր, որոնք տարբեր կարծիք յայտնած էին:

659 ձերբակալութիւն Փետր. 12 դէպքերուն առթիւ

ՍԱՀՄԱՆԷՆ ԴՈՒՐՍ՝ ՏԱՍԸ ՕՏԱՐՆԵՐ ՈՐՈՆՑ ՄԷԿԸ ՀԱՅ Է

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ 659 ձերբակալութիւններ կատարուած են Փարիզի մէջ, Բշ. օրուան գործադուլին հետեւանքով, բայց վար դրուած են միայն 48 հոգի: Ցուցարարներէն տասը օտարականներ արտաքսուած են, վեց հոգիի բնակութեան արտօնագիրը ետ առնուած է, իսկ 16 հոգի արձակուած են ստուգումներ կատարուելէ յետոյ:

Արտաքսման դատապարտուած օտարականներէն մէկը Հայ է, Պրուսացի Պետրոս Մարուքեան, որ ծնած է 1905ին եւ կը բնակի Ալֆորվիլ: Տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ ձերբակալուեցաւ երբ դուրս կ'ելլէր համայնավար կուսակցութեան կեդրոնէն (Ռիւ Լաֆայէթ), ծրար մը բռնելով: Միւսներէն մէկը Յոյն է, մէկը՝ Պոլիս ծնած Իտալացի մը, մէկը՝ Լեհ, երեքը՝ Գերմանացի եւն.:

Այս առթիւ «Մաթէն» դիտել կուտայ թէ ցոյցերուն ատեն աչքի կը զարնէր օտարականներու բազմութիւնը: Ուշագրաւ կը գտնէ նաեւ ձերբակալուած օտարականներուն մեծ համեմատութիւնը, աւելցնելով թէ շատեր բազմութեան մէջ խառնուելով, կը խուսափէին ոստիկաններու հսկողութենէն: «Եւ մարդ կը փորձուի հարցնել, քանի որ բաւական գործ չկայ Ֆրանսայի մէջ, ազգային բանուորութեան համար, ի՞նչ միջոցներով կ'ապրին այս օտարականները: Անհրաժեշտ է լուսաբանել այս գաղտնիքը: Խնդիրը կապ ունի ոչ միայն ֆրանսացի գործազուրկ բանուորներու շահուն, այլ եւ բուն իսկ երկրին հետ, որուն անդորրութիւնը յայտնապէս կը խանգարուի, անբաղձալիները չափազանց շատ ըլլալով»:

Հասկցողին շատ բարեւ:

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա. Ահարոնեանի հիւանդութեան մասին

Երկուշաբթի օրուան գործադուլին հետեւանքով, նոր ստացանք հետեւեալ մանրամասնութիւնները՝ ընկեր Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի հիւանդութեան մասին, որուն հեռագրական լուրը հաղորդած էինք երէկ.—

ՄԱՐՍԷՅԼ, 12 փետր.— Փետր. 11ին, Պրէպան Մարսէյլի սրահին մէջ մօտ 2000 հոգիի ներկայութեամբ եւ անօրինակ խանդավառութեան մը մէջ տեղի ունեցաւ «ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»ի հրապարակային բանախօսութիւնը:

Հերթը ընկ. Ա. Ահարոնեանինն էր, որ երբ քառորդ ժամ խօսելէ եւ շատերը յուզելէ վերջ, տկարութիւն մը զգաց: Շուրջինները եւ ամէնէն առաջ Տիկին Ահարոնեանը շրջապատեցին եւ հոն գտնուող բժիշկներու հետ սկսան նախնական խնամք տանիլ: Շուտով հասան նաեւ ֆրանսացի բժիշկներ եւ խորհուրդ տուին հիւանդանոց կամ դարմանատուն մը տեղափոխել: Հանդէսը կիսատ մնաց եւ հանդիսականները քար լռութեան մը մէջ, կսկծալով հեռացան սրահէն:

Երէկ ժամը 5ին պատահեցաւ այդ դժբախտութիւնը եւ ընկեր Ահարոնեանը զգայազիրկ դարմանատուն փոխադրուեցաւ: Մինչեւ այժմ չէ կրցած խօսիլ: Երէկ գիշեր փրոֆէսէօրները քննեցին եւ բժշկական խորհրդակցութենէ մը յետոյ յայտնեցին.— «*Ծանր է Ահարոնեանի վիճակը, բայց յոյս կայ*»:

Մարսէյլի ժողովուրդը խորապէս յուզուած է: Բոլորը մէկ մտահոգութիւն ու հարցում ունին.— «Ի՞նչպէս է Ահարոնեանը»:

⁂ *Մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—*

Ընկեր Ա. Ահարոնեան բեմ բարձրացաւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ եւ շուրջ 40 վայրկեան խօսելէ վերջ, դէմքին վրայ աննշանգիստ շարժումներ զգալով, չկրցաւ արտասանել «Հայ ժողո...» (ժողովուրդ) բառը: Լեզուն բռնուած էր եւ բազկաթոռին վրայ նստաւ: Անմիջապէս դուրս հանեցինք եւ նախնական դարմանումներէն վերջը փոխադրեցինք Մարսէյլի լաւագոյն դարմանատուներէն էսփէրանտիէօ: Փրոֆ. Տինը եւ ուրիշ երեք մասնագէտներ եւ երեք օգնական բժիշկներ հիւանդը քննելով հաստատեցին թէ աջ կողմէն կաթուած իջեր է: Բժիշկները կը յուսան սպիացնել պայթած երակը: Աջ թեւը եւ ոտքը անշարժացած էին եւ չէր կրնար խօսիլ, բայց իրիկուան դէմ որոշ բարւոքում տեղի ունեցաւ: Արիւնի եւ մէզի քննութիւնը գոհացուցիչ էր, սակայն վիճակը լուրջ է տակաւին:

«ՅԱՌԱՋ» խորապէս ցաւելով այս անակնկալ դժբախտութեան համար, արագ ապաքինում կը մաղթէ մեր վաստակաւոր ընկերոջ:

ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԻՋԵՒ

Վերջերս ծանր վէճեր ծագած էին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, կարգ մը ներածումներու եւ արտածումներու սահմանափակման եւ մաքսատուրքերու մասին: Բանակցութիւնները եզրի մը յանգած չըլլալով, անգլիական կառավարութիւնը անցեալ շաբթու 20% յաւելուածական տուրք մը հաստատեց կարգ մը ֆրանսական ապրանքներու վրայ: Ֆրանսական կառավարութիւնն ալ, իր կարգին չեղեալ հռչակեց 1826ի եւ 1886ի առեւտրական դաշնագիրները, միեւնոյն ատեն պատրաստակամութիւն յայտնելով նոր բանակցութիւններ կատարելու:

Արդէն իսկ մաքսային պատերազմի մը ձեռնարկած են երկու երկիրները, ինչ որ ծանրապէս պիտի ազդէ առեւտրական հրապարակին վրայ:

Զարագուշակ երեւոյթներ Ծ. Արեւելքի մէջ

Բոլշեւիկեան 17րդ համագումարին մէջ ուշագրաւ ճառ մը խօսեցաւ նաեւ Զօր. Պլուխէր, Ծայր. Արեւելքի բանակին հրամանատարը: Ըսաւ թէ քաղաքական կարեւոր դէպքեր տեղի կ'ունենան իր շրջանին մէջ: «Կը գնահատենք Կեդր. Կոմիտէի իմաստուն ու խոհեմ եւ միեւնոյն ատեն վճռական քաղաքականութիւնը: Դժբախտաբար Ճափոնի աշխարհակալներուն քաղաքականութիւնը ապահովութիւն չի ներշնչեր մեզի թէ չպիտի մղուինք զինուորական բաղդութեանց, հակառակ խուսափելու համար թափած մեր բոլոր ջանքերուն»:

Հրամանատարը այս առթիւ պարզեց Ճափոնի ձեռք առած միջոցները, որոնց նպատակն է յարձակում մը պատրաստել Խորհ. Միութեան դէմ: Այդ միջոցներուն առաջինն է ռազմական երկաթուղիներու անհարկու շինութիւնը: Վերջին երկու տարիներու ընթացքին Ճափոն աւելի քան հազար քիլոմէթր երկաթուղի շինած է Մանչուրիոյ մէջ, եւ այս գիծերը կ'առաջնորդեն դէպի խորհրդային սահմանները: Երկրորդ միջոցն է խճուղիներու եւ ճամբաներու շինութիւնը: Վերջին երկու տարիներու ընթացքին շինուած են 2200 քիլոմէթր երկայնութեամբ ճամբաներ, դարձեալ դէպի խորհրդային սահմանները: Վերջապէս երրորդ միջոցն է 50 օդակայաններու շինութիւնը Մուքտէն — Խարպին — Ցիցիքար շրջանին մէջ: «Մանչուրիոյ գրաւումէն առաջ 10,000 ճափոնական զինուոր կար այդ շրջանին մէջ, այժմ անոնց թիւը կը հասնի 130,000ի, ինչ որ կը նշանակէ ամբողջ բանակին մէկ երրորդէն աւելի: Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ Մանչուրիոյ պետութեան բանակը, 110—115,000 եւ Ճափոնցիներու կողմէ արձանագրուած 12,000 ռուս զինուորներ: Ճափոնի պատերազմական նախարարը կը մեղադրէ թէ մենք 300 օդանաւ կեդրոնացուցած ենք Ծ. Արեւելքի մէջ: Այդ մասին չեմ վիճիր, թերեւս աւելի է կամ պակաս: Կ'ըսեմ միայն թէ՝ կառավարութիւնը պիտի կրնայ ճափոնականէն աւելի բազմաթիւ օդանաւեր կեդրոնացնել: Այս առթիւ աւելցնեմ թէ Ճափոնցիները 500 օդանաւ ունին Մանչուրիոյ մէջ, թէեւ համեստօրէն լռութիւն կը պահեն այս մասին»:

Եզրակացնելով, Զօր. Պլուխէր չեշտեց թէ պատերազմի պարագային կարմիր բանակը այնպիսի հարուած մը պիտի տայ որ տեղ — տեղ պիտի փլին ճափոնական աշխարհակալութեան ամրոցները:

⁂ *17րդ համագումարը փակուեցաւ, ընտրելով Կեդր. Կոմիտէն որ կը կը բաղկանայ 71 անդամներէ եւ 68 փոխանդամներէ: Հին անդամները վերընտրուեցան ջախջախիչ մեծամասնութեամբ:*

Խորհրդ. Միութիւնը եւ Լեհաստան

Առջի օր Մոսկուա հասաւ Լեհաստանի արտաքին նախարարը, ընկերակցութեամբ խումբ մը բարձր պաշտօնատարներու: Լեհ հիւրերը ջերմ ընդունելութիւն գտան կայարանին մէջ: Թերթերը մեծ կարեւորութիւն կուտան այս այցելութեան: Առաջին անգամ է որ լեհ նախարար մը հիւր կ'ըլլայ խորհրդային իշխանութեան: Մոսկուայի կառավարական օրկանը ջերմ գոհունակութիւն կը յայտնէ այս այցելութեան առթիւ, առանց որ եւ է ակնարկութիւն ընելու գերմանալեհ դաշինքին, որ կնքուեցաւ վերջերս:

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ՊՈՍՏՈՒՄԻՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐԸ

Ցուրտաշենի 12-ին ավարտեց ցորենի հունձքը 9-րդ համայնքային տնտեսության հացահատիկ տվող բոլոր հողակտորներից։ Այդ առթիվ «Ա.Ա.» թղթակիցը հետևյալ հեռագիրն է ստացել։

«Ավարտեցինք հունձքը։ Ստացանք 30 ցենտներ հացահատիկ։ Ցորենի միջին բերքատվությունը հեկտարից 18 ցենտներ է։ Ցորենի ամբողջ հունձքը կատարվել է կոմբայնների միջոցով։ Հունձքի ընթացքում ոչ մի հատիկ չի կորել։ Հունձքի ընթացքում ոչ մի դեպք չի եղել, որ կոմբայնը կանգ առներ։ Կոմբայնները աշխատել են անընդհատ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Պրոլետարի մէկ աշխատակցին՝ Նոյեմբերի յօդուածէն.—

1930ին յայտարարուեցաւ ուսումը պարտադիր։ 1931—32 ուսումնական տարուան ընթացքին 8—12 տարեկան բոլոր մանուկները,— 140,000 հոգի,— պիտի նախակրթարան, որոնց թիւը կը հասնէր 1040ի։ Այդ նոյն տարուան ընթացքին, քաղաքներուն, բանուորական վայրերու եւ բամպակամշակութեան յատուկ շրջաններու մէջ գործել սկսած էր 7000 կրթական օջախ։ Այդ օջախներուն մէջ կրթութեան պիտի ենթարկուէին 1931ին բոլոր կազմակերպութիւնները ձեռնարկեցին անխոնջ գործել – կարենալ ապահովելու աշխատանքին։ Եւ այն երկիրը, ուր, 13 տարի առաջ, բնակչութեան հարիւրին 5—6ը միայն գրել – կարդալ գիտէր, դարձաւ համատարած գրկմացութեան երկիր։

Այս աշխատանքներուն հետ զուգընթաց, լայն ծաւալ առացաւ նախադպրոցական գործունէութեան ցանցը։

Բազմացան արհեստանոցները եւ բարձրագոյն դպրոցները։ Հայաստանի 48 արհեստագիտական վարժարանի մէջ կ'ուսանին ներկայիս 6000 հոգի, ինը բարձրագոյն վարժարաններու (ինստիտուտ) մէջ՝ 4000 հոգի։

Նոյնպիսի թափով կը զարգանայ նաեւ Հայաստանի փոքրամանութիւններուն կրթական գործը, ի հարկի իրենց մայրենի լեզուով։

Հայաստան այժմ ունի 7000 կրթական մշակ, իսկ երկրորդ հնգամեակի վերջին տարուան մէջ, նախադպրոցական պարապուղը կրթութեան եւ 10ամեայ պարապուղը կրթութեան հետեւանքով, կ'ունենայ 30,000 կրթական մշակ։

Այս պատկերը թերի կը մնար, եթէ գէթ Թուրքիոյ կերպով չյիշատակէինք պարբերական մամուլը եւ պետական հրատարակութիւնները։ Հայաստանի մէջ ներկայիս լոյս կը տեսնեն բազմաթիւ պարբերականներ 129,000 ընդհանուր թիրաժով,— 4 օրաթերթ (53,000 թիրաժ), 2 երկօրեայ (18,000) 23 հնգօրեայ (52,000), 2 տասնօրեայ (5000)։ Ասոնց մէջ կան ընկերային, գործարանային, գիւղատնտեսական, դպրոցական թերթեր։ Կեդրոնական թերթերուն թիւը կը հասնի 9ի, պարբերաթերթերունը՝ 18ի։

Գալով պետական հրատարակութիւններուն, տպուած են բազմաթիւ գիրքեր։ Ցիչենք մարքսիզմի եւ լենինիզմի դասական գործերուն հրատարակութիւնը, «Լենինեան մատենաշար» գրաշարանը, Լենինի երկերուն լիակատար ժողովածուները (առ այժմ 5 հատոր) եւ Լենինի հատընտիր գործերը վեց հատոր (լոյս տեսած են առ այժմ 2 հատոր), Ստալինի «Լենինիզմի հարցերը», Պլեխանովի հինգ գործերը, Մարքսի եւ Ինգելսի կարգ մը աշխատութիւնները, վերջապէս «Երազուխ»ին Ա. հատորը։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՋՐԱԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԸ

Ճարտարագէտ Արայ Մարգարեանի յօդուածէն.—

Հայաստանի չինարարական նուաճումներուն մէջ ամենափայլուն էջերէն մէկը կը կազմէ երկրին էլեկտրաշինութեան նուիրուած աշխատանքը։ Այդ աշխատանքին ոգեւիրան է Երեւանի ջրաէլեկտրակայանին շինութիւնը։

Նախապատերազմեան չրջանին քաղաքն ունէր քանի մը փոքրիկ ջրաէլեկտրակայաններ, որոնք չէին կրնար գոհացնել Երեւանի պահանջները։

1923ի վերջերը, քաղաքէն երկու քիլոմէթր հեռու, ձեռնարկուեցաւ մեծ ջրաէլեկտրակայանի մը հիմնադրութեան։ Այդ կայանին շինութիւնը աւարտեցաւ 1926 մայիսին։

Ջրաէլեկտրակայանին հիմնական գծապատկերն այսպէս է.

Վերաշինուած Մամբրեանի ոռոգման ջրանցքը, 5 քիլոմէթր երկարութեամբ, սկիզբը կ'առնէ Զանգի գետէն։

Այս ջրանցքը իր անկողնին մէջ կ'առնէր վայրկեանը 11.5 խոր. մէթր ջուր եւ կը վերջնար 8×53 մէթր ճնշման աւազանով։

Այս աւազանէն վար կ'իջնեն երկու երկաթեայ ճնշման խողովակներ 133 մէթր երկարութեամբ, 1,6 մէթր ու 1.8 մէթր տրամագիծով, որոնք պիտի գործեն հերթով։ Ջուրին պահանջուած քանակը կը հայթայթէ Զանգի գետը, առանց հաշուելու Սեւան լճին հսկայական պահեստը։

Ջուրը, անցնելով փոթորակներու մէջէն, 100 մէթր ջրանցքով մը կը թափի Զանգի գետը։

Ընդհանուր ճնշումը 54 մէթր է։ Ընդունելով խողովակներու մէջ կորսուած ճնշումը 1.5 մէթր, կը ստանանք գուտ 52.5 մէթր ճնշում։

Ջրաէլեկտրակայանին չէնքը 13×27 մէթր է, ներքին մակերեսով, նախապէս կառուցուած չորս սարքի համար։ Առաջին առթիւ գործեցին երկու փոթորակները, իւրաքանչիւրը 1500 ձիու ուժով։ Ցետոյ, 1929ին, գետեղուեցան երկու փոթորակներ եւս, իւրաքանչիւրը 2000 ձիու ուժով։ Բոլոր փոթորակներն ալ փրէնոյա գրութեամբ են։

Այսպիսով Երեւանի ջրաէլեկտրակայանի ընդհանուր կարողութիւնն է, ըստ փոթորակներու, 7000 ձիու ուժ։ Ուժակաթասներու կարողութիւնը՝ 4560 քիլովաթ։ Էլեկտրամգութիւնը՝ 6.6 վոլթ։

Շինութեան համար ծախսուած ընդհանուր գումարն է 1,715,000 րուբլի, կամ իւրաքանչիւր ձիու ուժի համար՝ 245 րուբլի։ Այս բացառիկ ժամանութիւնը կը բացատրուի բարձր ճնշումով, ուրկէ կայանին յատուկ ջրանցքով, տեղական նպաստաւոր այլ պայմաններով։

Դեռ չհաղորդման առաջին տարին, կայանը արտադրեց 6.73 միլիոն քիլովաթ – ժամ ուժ, որմէ սպառողներն օգտագործեցին 5.48 միլիոն քիլովաթ – ժամ։ Ակնկիռ պետական արդիւնաբերութեան տրուած է 4,09 մ. քիլվ. ժամ։

Երեւան քաղաքին եւ շրջանին արդիւնաբերութեան ամբողջ զարգացումը կապուած է այս ջրաէլեկտրակայանին։

Էլեկտրական մեծաքանակ ուժի սպառիչներէն յիշենք բնածխային եւ իւղաբամպակագործական գործարանները, Այդըր լճին էլեկտրական ջրհանի կայանը, թեթեւ արդիւնաբերութիւնը, ամբողջ քաղաքին եւ մօտակայ գիւղերուն լուսաւորութիւնը, եւն.։

1931ին, Ջուլֆա երկաթուղիին վրայ, Դաւալու (Արարատ) կայարանին մօտ, նորաշէն կրաղիւսի գործարանին պահանջած էլեկտրական ուժը անկարելի եղաւ տալ Երեւանի ջրաէլեկտրակայանէն։ Ուստի հիմնուեցաւ Երեւանի երկրորդ ջրաէլեկտրակայանը, դարձեալ Զանգի գետին վրայ, քաղաքէն 1.5 քիլոմէթր հեռու։

Այս կայանը ունի մէկ սարք, 2400 քիլովաթ ուժով եւ կը դեկավարուի առաջին կայանին կողմէ։

Այսպիսով ներկայիս գործող Երեւանի ջրաէլեկտրակայաններուն տրուած ընդհանուր ուժն է 6.960 քիլովաթ։ Էլեկտրաձգութիւնը 6.6էն կը հասնի 22 վոլթի։ Այս տարուան սկիզբը էլեկտրական փոխակերպիչները 71 էին, 12,335 քիլովաթ – ամպիր կարողութեամբ։ Ցանցին ամբողջ երկարութիւնը՝ 118,700 քիլոմէթր։

Այս տարի էլեկտրական ուժի արտադրութիւնը կ'ենթադրուի հասցնել 37.8 միլիոն քիլովաթ ժամի։ Ցանցին կորուստը եթէ համարենք 2.45 միլիոն քիլովաթ ժամ, օգտագործութեան համար կը մնայ 35,35 միլիոն քիլովաթ ժամ։ Այս ուժին քիլովաթ – ժամը պիտի արժէ 1.9 կոպէկ, իսկ պիտի վաճառուի միջին 2.5 կոպէկ։ Սպառիչէ սպառիչ կը տարբերի այդ գինը, այսպէս ընդհանուր արդիւնաբերութիւնը էլեկտրականութիւնը կը ստանայ քիլովաթ ժամը 1.9 կոպէկ, քիմիական արդիւնաբերութիւնը՝ 0.9 կոպէկ, գիւղատնտեսութիւնը՝ 3.8 կոպէկ, համայնական տնտեսութիւնը՝ 3.3 կոպէկ։

Կարելի չըլլալով գոհանալ քաղաքին այս երկու ջրաէլեկտրակայաններով, վերջերս հարկ տեսնուեցաւ շինել Քանաքեռի նոր ջրաէլեկտրակայանը, որուն առաջին մասին շինութիւնը կ'աւարտի այս տարուան վերջերը։ Ցետոյ ջրաէլեկտրական նոր կայաններ՝ Զանգի գետին գծին վրայ, Սեւանէն մինչեւ Երեւան։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲԱՄՊԱԿԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

»»»·«««

Թուրք ճարտարարուեստի տէրերու ընկերակցութեան վերջին նիստի ընթացքին, Բասիմ Շինասի քաւական ընդարձակ դասախօսութիւն մը ըրած է՝ «բամպակագործութիւնը Թուրքիոյ մէջ» նիւթի մասին։ Ստորեւ՝ այդ դասախօսութեան խտացումը.—

Մեր երկիրը, իր աշխարհագրական եւ այլ բնական դիրքերուն բերմամբ, բամպակի մշակման համար շատ ճեռնտու է։ Բայց, մեր բամպակագործութիւնը այսօր մեծ անձկութեան մատնուած է։

Այդ անձկութեան մեծագոյն պատճառը համաշխարհային տագնապն է։ Միւս դէպուր ազդակներն են՝ վաճառման դիւնին նուազումն ու այն անհաւասարակշռութիւնը, որ կայ արտադրման ծախքին եւ վաճառման դիներին միջեւ։

Այս ճեւով յառաջացած այդ անհաւասարակշռութիւնը այսօր մասամբ նուազած է, որովհետեւ բանուորներու օրականն ու այլ ծախքեր իջած են։ Եւ սակայն, օրավարձերու այս աստիճան անկումը ստեղծած է կացութիւն մը, զոր, ազգային տեսակէտէ, կարելի չէ լուծեմբ դիտել։ Հարկ է մեր բամպակագործութիւնը դնել այնպիսի վիճակի մը մէջ, որ աշխատաւորներու աւելի բարձր օրականներ վճարէ։

Տագնապէն երեւան եկած անհաւասարակշռութիւնը ունի նաեւ պահանջատէրի եւ պարտատէրի անլոյծ հարց մըն ալ։ Այն օրերուն երբ բամպակին քիլօն 100 ղրշ. կ'արժէր, 1000 ոսկի պարտք ունեցող հողագործը ստիպուած էր 1000 քիլօ բամպակ արտադրել։ Բամպակին քիլօն իջաւ 33 ղրշ.ի որով հողագործը ստիպուած է 3000 քիլօ արտադրել։ Մինչդեռ, պարտքը տակաւին եւ միշտորդէքի բարգումով, աւելցած է, իսկ արտադրական ուժը 50 առ հարիւր նուազած ...

Այս կացութեան առջեւ, կարելի է դիմել միակ միջոցի մը— պարտքը յետաձգել։ Եւ սակայն, այդ յետաձգումը օգտակար կ'ըլլայ կարճատեւ ատենապետներու համեմ։ Իսկ այսօր, ընդհակառակն, վնասակար է ան։ Բովհետեւ անիկա անվստահութիւնն ու տագնապը կը տեւականացնէ։

Այդ անհաւասարակշռութիւնը վերացնելու համար, կարելի է դիմել երեք միջոցներու.—

1. Պարտքը նուազեցնել՝ պահանջատէրին եւ պարտատէրին համաձայնութեամբը։

2. Գիները բարձրացնել։

3. Երկրագործութիւնը բարելաւել՝ արտադրութիւնը բարելաւելու համար։

Գիներու բարձրացման համար, մեր երկրին մէջ հարկ է ներքին սպառումը չատցնել։ Իսկ մեր բամպակագործութեան բարելաւմանը համար կարեւորագոյն բանը երկրագործութեան բարելաւումն է։ Հարկ է միջոցներ ճեռք առնել ցանելու եւ հերկելու, ոռոգելու, հնտացուի եւն.ի մասին, որպէսզի տագնապը փարատի։

ՖՐԱՆԿԱԽՏԸ

oooo

Սէլամի Իզզէթ կը գրէ «Վագըթ»ի մէջ.—

Ագտաւին հարցուցեր են՝ «Ո՞վ է ամենագեղեցիկը», — «ձագս», պատասխաներ է։ Մենք ալ մեր երկրին ամէն անկիւնը գեղեցիկ կը տեսնենք։ Անգամ մըն ալ հարցնենք անոնց, որոնց քաղաքը գեղեցիկ կ'երեւի մեզի։ Ըստ իրեն՝ իր ծննդավայրը աշխարհի գեղեցկագոյն քաղաքն է։ Զոնկուլտաքը իրապէս գեղեցիկ է։ Մէշդ, սակայն, որ դրախտի նման երեւցող այս քաղաքէն ներս սպրդեր է կծծող որդ մը,— ֆրանկախտը... բնակիչ մը 17 յունուար թուակիր եւ 933 թիւ «Զոնկուլտաք» թերթին մէջ կարդացեր է նոյն քաղաքի քաղաքապետական ժողովի խորհրդակցութիւնները։ Նոյն բնակիչը ինձ ըսաւ.— Զոնկուլտաքի 18.996 բնակիչներէն 2187ը ֆրանկախտաւոր են եղեր ... Այսինքն, այս գեղեցիկ քաղաքին բնակչութեան աւելի քան տասը առ հարիւրը փճացուած ենթակայ է։

Զեռքս չունենալով վիճակագրութիւն մը, որ ինձ ցոյց տար թէ նման փորձանաւոր դժբախտութեանց դէմ տարուած տասը տարուան պայքարը ինչ օգուտ ապահոված է, ոչինչ կրնամ ըսել այդ մասին։ Միայն, այն իրողութիւնը թէ այսօր Զոնկուլտաքի մէջ 2187 ֆրանկախտաւորներ կան, ֆրանկախտի դէմ պայքարողներուն ի նպաստ արձանագրուելիք թիւ մը չէ։ Ո՛չ, տասը տարուան ընթացքին ֆրանկախտը կը չորնար Զոնկուլտաքի գիւղերուն մէջ, պէտք էր որ չորնար՝ չենք ըսեր։ Բայց կը խորհինք թէ անտեսուած է վայր մը որ մեր քիթին տակն է։ Ու կ'եզրակացնենք.—

Եթէ ֆրանկախտը տասը առ հարիւրէն աւելի համեմատութիւն ունի Զոնկուլտաքի նման քաղաքի մը մէջ, հապա ի՞նչ վիճակի մէջ են Անատոլուի ծակն ու ծուկերը, աչքէ հեռու վայրերը...

ՄԱՄՈՒԼ

ԽԱՅՏԱՌԱԿ ՑՈՅՑ ՄԸ

Աթէնքի Ազգ. վարչութիւնը գրգռիչ ցոյց մը սարքած էր Փեար. Գին, իրրեւ թէ յարգելու համար Ղեւոնդ արք.ի յիշատակը։ Այս առթիւ Թուրքիկ մըն ալ հրատարակեր էին, տակէ տակ չարեխղով հետեւեալ բառերը,— «Հայանուն ոճրագործներ», «Հայանուն հրէշներ», «Հայանուն այլասերած – ներ», «Ձիւաղային», «Ճինկիզխանեան», «Լէնկթիմուրեան» եւն.։

Իրենց չար բախտէն, այս բոլորը յանդեցան բոլորովին հակառակ արդիւնքի մը։ «Նոր Օր»ն է որ կը բացատրէ խմբագրականի մը մէջ (7 փետրուար).

—«Կիրակի սգահանդէս – ցոյցը տեղի ունեցաւ առանց միջադէպի, հակառակ վարչութեան կողմէ վարձուած գրգռիչներու անհանգարտ ու վիճայոյզ ընթացքին։ Ուրախ ենք որ համայնավարները, որոնք սգահանդէսը ուզեցին օգտագործել գաղութը նոր կռիւներու եւ դէպքերու թատերաբեմ դարձնելու համար, չյաջողեցան իրենց նպատակին մէջ։

Բայց կարեւոր համայնավարներու հիասթափութիւնը չէ այս պարագային, այլ ժողովուրդին արի եւ պատասխանող կեցուածքը ցոյցին հանդէպ, որ բարոյապէս եւ իբր հաւաքական արտայայտութիւն, ամօթալի ծախսդամիք մը եղաւ կազմակերպիչներուն համար։

Մենք ունինք մեր հաշիւը, ներկաներու մօտաւոր թիւի մասին։ Ու այդ – ֆան մը բազմութիւն պէտք էր երթար «Մոնտիալ»։ Առաջնորդ, Ազգ. Վարչութիւն, Ռամկավար եւ Հնչակեան կուսակցութիւնները, Հօկ, համայ – նավարներու թափթփուքներ պէտք էր որ ֆանի մը հարիւր հոգի ֆով ֆովի բերէին, օրուան կատակերգութեան մասնակից դարձնելու։

Առաջնորդ ու վարչութիւն թող հետաքրքրուին անգամ մը թէ ի՛նչ կը խօսուի ժողովուրդին մէջ։ Թող հարցրնեն սգահանդէսին մասնակցողներէն շատերուն թէ ի՛նչ եղած է իրենց տպաւորութիւնը օրուան բանախօսներէն։ Թող հետաքրքրուին եւ իմանան ժողովուրդին դատավճիռը։

Խօսքով ու ադմուկով Դաշնակցութիւնը ոչ յուծուեցաւ, ոչ ալ ունեցածէն բան մը կորսնցուց։ Ընդհակառակը ամենուրեք Դաշնակցութեան պըլտպազանտը եղաւ այդ առթիւ ու մենք հպարտութեամբ տեսանք նոյն օրն իսկ, Ֆիխսի «Վասպուրական» ակումբին մէջ մօտաւորապէս երկու հարիւր երկսեռ երիտասարդներ, աշխոյժ, կրակոտ, ազգային արժանապատուութեան գիտակցութիւնով հրպարտ, որոնք իրենց ծոդկանը յայտնեցին Վարչութեան դէմ, կազմակերպուած գրգռութեան առթիւ։

Դաշնակցութիւնը փառաւորուեցաւ կիրակի օր, այս անգամ ժողովուրդին ցոյց տուած հասուն համակրանքով։ Տասնութ հազար հայ համրող Աթէնքը, միայն քանի մը հարիւր ձագի ղրրկած էր «Մոնտիալ» իսկ նոյն Աթէնքը Մայիս 28ի առթիւ, երեք հազար մարդ ղրկած էր «Ռէնթրիֆոն»։

Սգահանդէսին բարոյական ձախողանքը աւելի մեծ է։ Ցայտագրին մէջ յիշուած երկու հելլեն բանախօսները ներկայ չգտնուեցան։ Իսկ Աթէնքի մետրոպոլիտ Խրիսոսթօմոս, Շաբաթ օր, առաջնորդին հրաւէրին պատասխանելով, յայտնած էր թէ չի կրնար մասնակցիլ հանրային վայրերու մէջ կազմակերպուած հաւաքոյթներու։

Հմուտ եւ դիւրին արժանավայել եկեղեցականը իր հայ եղբայրակցին պատշաճօրէն հասկցնել ուզած է թէ բարձրաստիճան եկեղեցականին վայել չէ հանրային հաւաքոյթներու մասնակցիլ եւ կրօնաւորի մը յիշատակը յարգել սինեմայի մէջ։

Գերապատիւ հայրը ըսած է նաեւ թէ ինք կը մասնակցի միմիայն եկեղեցական արարողութիւններու, հոգեհանգիստ, պատարագ եւայլն։

Ի՛նչ մեծ գիտակցութիւն կոչման ու պաշտօնի, ի՛նչ ազգաշէն խղճմտութիւն, որուն իմաստուն արտայայտիչը կ'ըլլայ Աթէնքի տաղանդաւոր միտրոպոլիտը, եկեղեցին հեռու պահելով կուսակցական ու խղճմտական ոսնձգութիւններէն։

Դժբախտաբար, Գեր. Խրիսոսթոմոսի դասը զգաստութեան հրաւիրած չէ առաջնորդը, գոնէ վերջին պահուն։

Մեզի ծանօթ չէ տակաւին թէ միւս երկու հելլէն բանախօսները ինչո՛ւ բացակայեցան։ Հաւանական է որ հասկցած են սգահանդէսին կուսակցական — խղճմտական բնոյթը ու չեն ուզած խառնուիլ մեր ներքին վէճերուն։

Ամէն պարագայի, Առաջնորդ ու վարչութիւն սխալ խղճ մը առած էին հելլէն բանախօսներ հրաւիրելով։ Ուրաւ որ չեկան։

Ասիկա թող դաս մ'ըլլայ։

Հիմակ՝ որ Դաշնակցութեան յաղթումը պահանջելով իրենց նպատակին հասան... ու փորձեցին ջուրերը պըղտորել, հակառակորդը ստացաւ ժողովուրդին, թող հաշուի ըստին իրենց խղճին հետ թէ ինչ շահեցան կիրճերը գրգռելով, վէճեր արծարծելով ու գաղութը պառակտելով»։

ՊՈԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒ ՎԷՃԸ

Ցունուար 18ին հրատարակեր էինք Մարսէյլի Պոլսեցիներու Միութեան մէկ ազդը, որ քանի մը վարչական կարգադրութիւններ կը հաղորդէր։

Երկ ստացանք նամակ մը՝ Պ.Պ.Ց. Ցովակիմեանի եւ Ն. Երցեանի ստորագրութեամբ (փետր. 5) եւ զեկոյց մը (փետր. 9) որ կը յայտնէ թէ յունուար 21ին արտասովոր ընդհ. ժողով գումարած է Պոլսեցիներու Միութիւնը եւ նոր վարչութիւնը ընտրած է Պոլսեցիներու Միութեան նոր դիւան (վերահաստատելով երկու նամակագիրները) ինչպէս եւ նոր վարչութիւնը։

Ինչպէս կ'երեւայ, Մարսէյլի Պոլսեցիներն ալ երկու մասի բաժնուած են, եւ մէկուն հեռացուցածը միւսը կը վերահաստատէ, եւ փոխադարձաբար։

Ի՞նչպէս կ'ըլլար եթէ երբորդ Միութիւն մըն ալ կազմէին, երկու կողմերուն յայտարարութիւնները կարդալու եւ տարածելու համար ...

Ornւսաւ գիրքեր

»»»·«««

1. ՄԵԼԵԳԻՆԵՐ, ՄԵԼԵԳԻՆԵՐ։ (Հէքիաթ եւ բանաստեղծութիւն)։ Գրեց՝ Շաւարշ Նարդունի։ Մատենաշար «Ցառաջ» Թիւ 1. Գին՝ 15 Ֆր.։

2. ԱՐԵՒ, ԱՐԵՒ, (Հիւծախտաւորի մը կեանքէն)։ Գրեց՝ Փայլակ Միքայէլեան։ Մատենաշար «Ցառաջ» Թիւ 2։ Գին 10 Ֆրանք։

«ՑԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ԽԱԼԻՓԱՆ ԵՒ ՄԵՂԱՒՈՐՈՒՀԻՆ

(Հէքիաթ)

Վ. Մ. ՏՈՐՈՇԵՒԻՉ

Պիտի չվախենամ այլ եւս անկէ։ Բայց եթէ գատըն ներչ անոր, օձին խայթոցը հանուած պիտի ըլլայ։ Ու հանգարտօրէն պիտի կարենայ քնանալ այն դատապարտեալը, որուն ոճիրին կը մասնակցի եւ դատաւորը։

Ու մեծ միւքթին գատըին գրեց հետեւեալը.—

«Մեծդ գատը, քեզի որպէս Պաղտատի գերագոյն դատաւորին կ'ուղարկեմ ֆէթվային հակառակ չարժող ոճրագործուհի մը։ Ինչպէս բժիշկը կը հետապնդէ ամենավտանգաւոր հիւանդութիւնը՝ առանց վախնալու որ կը հիւանդանայ ինքն ալ, հետեւէ այս կնոջ ոճիրին։ Անձամբ դիտէ զինքն ու իր պարերը։ Ու եթէ զայն յանցաւոր նկատես, դիմէ արդարութեան։ Իսկ եթէ զայն նկատես պէշողութեան արժանի, դիմէ գթասրտութեանդ, որովհետեւ գթասրտութիւնը աւելի բարձր է քան արդարադատութիւնը։

Արդարադատութիւնը ծնած է երկրի վրայ, իսկ գթասրտութեան ծննդավայրը երկինքն է»։

Քնացած չէր նաեւ մեծ գատըն։

Ան յաջորդ օրուան համար գրի կ'առնէր այն գատերը զորս պիտի քննէր, աւելի ճիշդ՝ զանոնք կը նախապատրաստէր «որպէսզի դատարանին մէջ չսպասցնէ ու չնեղէ մեղադրեալները»։

Երբ Ֆաթմէն իր քոլ տարին, կարգաց միւքթիին գրութիւնը ու ըսաւ ինքն իրեն.

— Օհօ՛, ձե՛ր լիժ։ Ինք անձամբ հակառակ չարժած է իր ֆէթվային, ու կ'ուզէ որ մենք եւս նոյնը ընենք։

Եւ, դառնալով Ֆաթմէին, յարեց.

— Եւ դուն, ո՛վ օտարուհի, արդարադատութիւն եւ հիւրասիրութիւն կը փնտռես։ Հրաշալի է։ Բայց, քեզի արդարութիւն պարգեւելու համար, ես պարտաւոր եմ ծանօթանալ քու բոլոր ոճիրներուդ։ Պարէ՛, երգէ՛, եւ ի գործ դիր քու բոլոր մեղքերդ։ Ու մի մոռնար որ՝ դատաւորէն ոչինչ պէտք է ծածկես։ Ամէն կախում ունի արդարութիւնը։ Գալով հիւրասիրութեան, ատիկա դատաւորին մասնագիտութիւնն է։ Դատաւորը իր հիւրերը կը պահէ աւելի երկար ատեն, քան անոնք կը ցանկան։

Եւ, գատըին տունը, այդ գիշեր, լուռեցաւ դարձ։

Մեծ միւքթին չսխալեցաւ։

Նոյն գիշերը չէր քնացած եւ Հարուն էլ Բաչիտ։ Այն, ըստ սովորութեան, կը թափառէր Պաղտատի փողոցներուն մէջ։ Խալիֆային սիրտը վիշտէն կծկուած էր։ Ա՛յս էր իր զբաղումը, աղմկոտ ու անհոգ Պաղտատը, որ, ընդհանրապէս, շատ ուշ կը նստէր։

Այժմ, բոլոր տուներէն կը լսուէր մարդոց խռկալը։

Խալիֆային սիրտը յանկարծ դողդղաց։

Ան դափի ձայն լսեց։

Ու լսեց,— տարօրինակ բան,— միւքթիին տունէն։

Քիչ վերջ դափին ձայնը եկաւ գատըին տունէն։

— Ամէն ինչ հրաշալի է այս հրաշալի քաղաքին մէջ— ժպտուն դէմքով խալիֆան — այս պահուս երբ մոլորեալը կը ննջէ, առաքինին կը զբաղմանայ։

Ու ան գնաց իր պալատը՝ չափազանց հետաքրքրուած թէ ի՛նչ տեղի ունեցած է միւքթիին ու գատըին տուները։

Ու սպասեց մինչեւ ցայգալոյս։ Եւ երբ արշալոյսին վարդերանգ ճառագայթները թափանցեցին Պաղտատէն ներս, ան մտաւ իր պալատին Ախտծազարդ սրահը ու հրաւիրեց դերադոյն պահանը նիստի։

Հարուն էլ Բաչիտ նստաւ իր դահին վրայ։

Անոր չուրջ կանգնեցաւ, սուրը մերկացուցած, իր պատուին ու կալուածներուն պաշտպանը։

Խալիֆային աջ կողմը նստաւ մեծ միւքթին՝ մեծ զմրուխտով մը զարդարուած փաթթոցը գլխուն, զմրուխտ մը որ — խաղաղութիւնն ու օրհնութիւնը իր վրայ — մարգարէին գոյնը ունէր։

Ձախ կողմը նստաւ մեծ գատըն՝ փաթթոցը գլխուն, որուն վրայ կար արիւնաթոյր կարկհան մը։

Խալիֆան իր ձեռքը դրաւ մեծ սուրին վրայ ու ըսաւ.

— Ցանուն Ալլահին, որ մէ՛կ է ու դթասրտ, բացուած կը յայտարարեմ դերագոյն տեհանը։ Թող ան արդարադատ ու դթասիրտ ըլլայ՝ Ալլահին նման։

«Քաղաքը երջանիկ է, որ կրնայ խաղաղօրէն քնանալ, որովհետեւ իր հանգիստին համար չեն ննջեր իր վարիչները։ Այս գիշեր, Պաղտատը չատ հանդարտ քնացաւ, որովհետեւ, իրեն համար չքնացան երբորդութիւնը,— ես՝ իր էմիրն ու խալիֆան, իմ խոստումն միւքթիս, ու իմ խոստարարոյ գատըս։

— Ես նոր ֆէթվա մը պատրաստեցի — ըսաւ միւքթին։

— Ես դիտեցայ պետութեան գործերովը — ըսաւ գատըն։

— Որքա՜ն երջանկացուցիչ է նուիրուած ըլլալ առաքինութեան։ Ձիշդ այնպէս ինչպէս հաճելի է դաւիի հնչիւններուն ներքեւ կատարուած պարը։

— Ես հարցաքննեցի մեղադրեալ կինը,— ըսաւ գատըն։

— Հարիւրապատիկ երջանիկ է քաղաքը, ուր մոլութիւնը կը հետապնդուի նոյն իսկ գիշեր ատեն,— յարեց Հարուն էլ Բաչիտ,— մենք եւս տեղեկացանք այս ոճրագործուհիի մասին։ Լսեցինք իրեն հետ Պաղտատ եկող կարաւանին առաջնորդէն, որ գիշերը դիմաւորեց մեզ։ Հրամայեցինք զինքը հսկողութեան տակ առնել։ Ու ան հիմա հոս է։ Բերէք մեղադրեալ կինը։

Ֆաթմէն ներս մտաւ դողդղալէն, ու երեսն ի վար ինկաւ՝ խալիֆային առջեւ։

Հարուն էլ Բաչիտ դարձաւ անոր ու ըսաւ.

— Մենք գիտենք թէ ով ես դուն, ու գիտենք նաեւ որ եկած ես Գահիրէէն՝ քու պարերովդ զուարթացնելու համար քու խալիֆայիդ աչքերը։ Դուն քու ունեցածներուդ լաւագոյնը կը բերես՝ հոգիիդ փրկութեան համար։ Եւ սակայն, դուն օրինազանց եղած ես մեծ միւքթիին ֆէթվային նկատմամբ, եւ, այդ պատճառաւ, դատի ենթարկուած։ Կանգնի՛ր, ո՛վ իմ աղջիկս։ Կատարէ՛ ցանկութիւնդ,— պարէ՛ խալիֆային առջեւ։ Այն բանէն որմէ չխրտչեցան ոչ մեծ միւքթին եւ ոչ ալ իմաստուն գատըն, չի խրտչիրև խալիֆան, օժանդակութեամբ Ալլահին։

Ու Ֆաթմէ սկսաւ պարել։

(3) (Շար.)

Թարգմ. ՍՕՍԵԱՑ ՏՂԱՆ

Զորս օրուան կորուստները

Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, փետր. 6ի, 7ի, 9ի եւ 12ի դէպքերուն հետեւանքով, Փարիզի մէջ մեռած են 25 հոգի, ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած՝ 400 հոգի, իսկ թեթեւապէս վիրաւորուած՝ 2000 հոգի։

Զինաթափութեան ժողովը նորէն յետաձգուեցաւ

Զինաթափութեան խորհրդաժողովին «փոքր դիւանը» նիստ գումարեց առջի օր, քննելու համար ընդհանուր ժողով հրաւիրելու խնդիրը։ Երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ, որոշուեցաւ ժողովը յետաձգել ապրիլ 10ին, քանի որ քաղաքական կացութիւնը բոլորովին աննպաստ է։ Եթէ կացութիւնը բարեփոխուի կամ պետութիւններէն մէկն ու մէկը առաջարկ բերէ, ժողովը կրնայ աւելի կանուխ գումարուիլ։ Մինչ այս մինչ այն, մասնաւոր խորհրդակցութիւնները պիտի շարունակուին։ Մօտերս եւրոպական մայրաքաղաքները պիտի այցելէ Անգլիոյ նախարարներէն մէկը։

Միջազգային կացութիւնը աննպաստ կը համարուի նաեւ անոր համար որ, Փրանսական կառավարութիւնը դեռ նոր յանձնեց թէ պատասխանը՝ գերմանական վերջին ծանուցագրին։ Այս պատասխանն ալ ժխտական է, թէեւ փափկանկատութեամբ խմբագրուած։

Կարմիր բանակին զինուորական ցոյցերը

Ի պատիւ համայնավարական կուսակցութեան 17րդ համաժողովին, ռուսեւճափոնական պատերազմին 30րդ տարեդարձին առթիւ, Մոսկուայի Կարմ. Հրապարակին վրայ զինուորական շքեղ ցոյց մը տեղի ունեցաւ ի ներկայութեան Վօրօշիլովի։ Կարմիր բանակին բոլոր մասնագիտական զարգացումը նշանակող սպառազինումը ցուցադրուած էր։ Զինուորական վարժարանի աշակերտներուն, հետեւակ եւ ձիաւոր զօրագունդերուն թափօրէն վերջ թաւալգլոր անցան 200 թեթեւ, 250 միջակ եւ 150է աւելի ծանր հրասայլեր, որոնցմէ երկուքը հրասայլ – յածաւորակ, բազմաթիւ թնդանօթներու եւ խորտընկէցներու պաշտպանութեան տակ։ Ցետոյ հրետանին չոգեշարժ կազմածներով եւ օդային յարձակման դէմ պաշտպանողական միջոցներով։ Որովհետեւ ձիւն կը տեղար՝ օդանաւերը չմասնակցեցան։ Բազմաթիւ զինեալ աշխատաւորական վաշտեր եւս մասնակցեցան գնացքին։

12 համայնավարներ մահուան դատապարտուած

Վառնայի մէջ մահուան դատապարտուեցան տասներկու համայնավարներ, որոնք ամբաստանուած են թէ կ'ուզէին յեղափոխութիւն յարուցանել բանակին եւ նաւատորմին մէջ։ Մահապարտներէն չորսը 18 տարեկանէն վար ըլլալով, պատիժը 15 տարի բանտարկութեան վերածուեցաւ։ Հինգէն եօթ տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցան միւս ամբաստանեալները, իբրեւ մեղսակից։ Ամբաստանեալները նաւազներ, ուսանողներ եւ մտաւորականներ են։

Տուրքերու յայտարարութիւնը Փետր. 28ին

Եկամուտի տուրքերու յայտարարութեան վերջին պայմանաժամն է փետր. 28։ Այնպէս որ, անհրաժեշտ է ժամ առաջ հարցարան մը նարել, լեցնել եւ ղրկել։ Անցեալ տարի բացառաբար պայմանաժամ տրուած էր մինչեւ մարտ 31, ելմտացոյցին քուէարկութիւնը ուշացած ըլլալով։ Այս տարի անփոփոխ պիտի մնայ կանոնական պայմանաժամը։ Այս տարի կարգ մը փոփոխութիւններ կատարուած են հարցարաններուն մէջ, բայց հիմնական մասերը նոյնութեամբ կը մնան։

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ «ԱՐԾԻԻ» Ենթակոմիտէի դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան։

ՎԻՇԱՊ Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ստիպողական օրակարգ։

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Գաւառ

ՏԷՍԻՆԻ Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Զաւարեան խումբերու ընկերները, այս Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ։

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 14, rue François Garcin ընկ. Քէնտիրեանի ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր Ենթակոմիտէի հերթական ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Société Savantesի սրահին մէջ 8, rue Danton

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. **ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ՝

ՎՐԱՑԵԱՆ՝ «ՓԵՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ»

ՋԱՄԱԼԵԱՆ՝ «ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԻՄԱՍՏԸ»

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ՝ «ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱԿԱԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ»

ՄՈՒՏՔ՝ 2 ՖՐԱՆՔ։

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Փետրուար 25ին Կիրակի օր

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, ԶԱՒԱՐԵԱՆ եւ ՌՈՍՏՈՄ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ եւ հովանաւորութեամբ ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ

կը խօսի՝ ընկ. Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ՍԷՆ ԹԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէս օրէ վերջ

կը խօսի՝ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ

կը խօսի՝ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ՎԱԼԱՆՍ-ՌՕՄԱՆԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ին Կիրակի օր

կը խօսի՝ ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՊԵԼՖՈՌԻ ՄԷՋ

17 Փետրուար Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած՝ ԿՈՐԻԻՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս Կիրակի օր

կը խօսի՝ ընկ. ԶԱՔԱՐ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄ...ԿՐԱԿԱՆ ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած ՌՕՄԱՆԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

տեղի կ'ունենայ այս կիրակի երեկոյ ընկերվարականներու սրահին մէջ։

Փարիզի Գրական Ակումբ այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 131, rue Paul Berruel (նախկին rue Cambronne, 131) métro Vaugirard տեղի կ'ունենայ՝ «Շահան Շահնուրի գործը» գրոյցի շարունակութիւն։ Պիտի խօսին՝ Ա. Ջամալեան։ Ա. Խոնդկարեան եւ ուրիշներ։ Մուտքը ազատ է։

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը

կը դասախօսէ Պ. Մ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Նիւթ՝ **ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ**

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻՆ եւ «ԷՆԴԻ ԴԷՄԷՆ»

կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀԱՅ ԿԻՆ ՄԸ

ՎԱՐ ՆԱՀԱՆԳԻՆ մէջ բնակող հայրենակից մը կը փնտռէ տարեց, քաջառողջ եւ վստահելի կին մը՝ տնական գործերու եւ երկու փոքրիկ երախաներ (5 եւ 9 տարեկան) խնամելու համար։ Դիմել՝ ՅԱՌԱՋի վարչութեան։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՕՇ, Օր. Ռ. Յ. —35։ Սկսանք ղրկել։
ՌՈՒՍՃՈՒՔ, Ղ. —10։
ՆԷՎԵՐ, Գ. Զ. — 140։
ԱՐԼԸ, Ե. Պ. — 70։
ԱՆԻԷՌ, Ար. Ա. — 100։
ԹԷՀՐԱՆ, Գործ, — 800։ Կարգադրեցինք։
ՇԱԼԷԹ, Գ. Պ. — 70։
ԿԱՐՏԱՆ, Գործ. — 328.40։
ԱԼՊԻ, Խալ. — 70։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Քհնյ. Ս. — 35։
ՓԱՐԻԶ, Հ. Զ. — 140։
ԼԻՈՆ, Գործ. — 600։
ՓԱՐԻԶ (2), Մ. Ու. — 35։
ՃՈՒՆԻԷ. Մերտունեան. — 10։
ԼԻՈՆ, Եափ. — 70։
ՏԵՍԻՆ, Գործ. — 430։
ՓՈՆ Տ'ՕՊՆԱ, Ն. Կ. — 35։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Կ. Խ. — 150։
ԹԱՒՐԻԶ, Գործ. — 500։
ՔՈԼՈՆՊ, Օր. Ս. Ք. — 100։
ՏԻԷՕԼԸՖԻ, Հ. Փ. — 20։
ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ, Գործ. — 158.40։

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ. —

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5) Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՌԻՃԻ ԵՒ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 9 - 12 եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8։ կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ ճաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները։

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19։ Նաեւ ժամադրութեամբ

ՖՕԹՕ ԱՐԱՔՍ, 9 Rue Papillon, Paris Métro Cadet Tél. Prov. 49-34

Մանուկներու Օրուան հանդէսի խմբանկարները կը ծախուին մեզ մօտ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ POLYCLINIQUE

Ա. ՇԱՀՊԱՂԵԱՆ

49, ՐԻՒ ՏԷ ՓԸԹԻԹ ՄԱՐԻ, ՄԱՐՍԷՅԼ, ԳԵՏՆԱՅԱՐԿ

49, Rue des Petites Maries, Marselle. Rez de Chaussée

Téléphone: 62 - 46

Կը դարմանուին ամէն տեսակ հիւանդութիւններ կարող եւ մասնագէտ բժիշկներու կողմէ։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐԸ ԵՒ ԺԱՄԵՐԸ

Թոքերու հիւանդութիւններ	Գշ. ժամը 5, Եշ. ժ. 9, Կիր. 9։
Սրտի, լայներակութեան (վարիս), վերջինիս բուժում նաեւ ներարկումներով.	Բշ. ժամը 5, Եշ. ժ. 5։
Ստամոքսի, աղիքի փայծաղի (տալախ), Թութքի (մայասըլ) հիւանդութիւնները։ Մայասըլի բուժում նաեւ ասեղներով։	Բշ. ժամը 4, Ուր. ժ. 4։
Ջղային հիւանդութիւններ	Գշ. ժամը 5, Եշ. ժ. 9, Կիր. ժ. 9։
Նորածիններու եւ երախաներու հիւանդութիւնները.	Գշ. ժամը 10, Եշ. ժ. 4։
Վիրաբուժական եւ Արկածի.	Բշ. ժամը 3, Դշ. ժ. 6, Ուր. ժ.3։
Ծննդամիզային հիւանդութիւններ (ջերմամիզութիւն).	Գշ. ժամը 6, Շբ. ժ. 12։
Ծնդաբերութեան եւ Արգանդի.	Գշ. ժամը 11, Շբ. ժ. 10։
Քթի, կոկորդի եւ Ականջի հիւանդութիւններ	Գշ. ժամը 9, Եշ. ժ. 10։
Աչքի հիւանդութիւններ.	Դշ. ժամը 11, Շբ. ժ. 11։
Մորթային հիւանդութիւններ. մազերու զօրացում	Դշ. ժամը 7, Շբ. ժ. 9։
Վեներական հիւանդութիւններ. Արանց եւ կանանց	Դշ. ժամը7, Շբ. ժ. 9։

Քննութիւն՝ արեան, Թուքի, մէզի, սերմի եւայլն.։

Կը կիրարկուին ելեքտրաբուժական բոլոր ձեւերը։ Շողանկարում (radio)։ Մարձում (massage)։ կը կատարուին ամէն տեսակ ներարկումներ։

Assurance Socialeի հիւանդներուն, ինչպէս նաեւ արկածի դէպքերու անմիջական՝ լուրջ եւ բարեխիղճ խնամք։

Դարմանատունը բաց է ամէն օր ժամը 9-12 եւ 3 - 7։ Կամ ժամադրութեամբ։ Կիրակի եւ Տօն օրերը՝ ժամը 9ին։

(Տրամադրելի են նաեւ վկայեալ Մանկաբարձուհիներ)։

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (56)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ„

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Անոնք կը կարծէին թէ Արտահան մտնող ուժը ոչ թէ ջոկատ մը, այլ զօրաբանակ մըն էր։ Ըստ Ռուսերու համոզումին եւ ստացած տեղեկութեանց Արտահանի շարժումը կատարած էր զօրաբանակ մը, իսկ անոր հրամանատարը իբրեւ Շաքիր փաշա ճանչցուած տաքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյն էր։ Մեր ռուս հրամանատարին հետ էր նաեւ առողջապահական բաժնի սպայ մը։ Թուրքերէն լաւ գիտնալով՝ թարգմանիչի դերը ան կը կատարէր։ Այս սպան, որ կը պատկանէր Օլթիէն նահանջող ռուս զօրաբաժիններուն, Կովկասցի Թուրք մըն էր ու կ'ըսէր թէ մեր գրագէտներէն Աղա օղլու Ահմէտ պէյի ազգականներէն է։ Այդ սպան այդ գիշեր մեր խուցը պառկեցաւ։ Իրեն հանդէպ ցոյց տրուած վստահութեան վրայ, մեզի մեծապէս օգնեց եւ բարեացակամ գտնուեցաւ։ Արտահան մնաց երկու օր։ Այդ ժամանակամիջոցին, թէ՝ այդ սպային եւ թէ այն ռուս սպաներուն հետ, որոնք հիւանդանոց եկան, երկարօրէն խօսակցեցանք։ Այդ խօսակցութիւններէն հետեւեալ եզրակացութիւնները եկան.— Ռուսերը, իբրեւ հետեւանք մեր յարձակման, երբ կը նահանջէին, շատ մեծ դժուարութեանց բախած էին՝ լեռները անցնելու համար։ Նահանջող ռուս ուժերը կը բաղկանային երկու գունդ հետեւակներու մնացորդներէն, ջոկատ մը թնդանօթաձիգէ եւ երկու վաշտ հեծելազօրքէ։ Այս բանակը, մեծ դժուարութիւններէ վերջ, ինկած էր Արտահանի վրայ։ Բայց, այնքան խանդաչփոթ վիճակ մը ունէին որ բնաւ չէին գիտեր թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ Արտահանի մէջ։ Անտեղեակ էին թէ քաղաքը մեր կողմէ գրաւուած էր։ Քանի մը օր յետոյ միայն, երբ Արտահանի մօտեցած էին, շրջակայ գիւղացիներէն իմացած էին թէ Ռուսերը պարպած են քաղաքը եւ ներսը կը գտնուին Թուրք ջոկատներ։

Համաձայն այս ռուս սպաներուն արտայայտութեանց, շատ ահաւոր էր երկու կողմի ուժերու անհամեմատութիւնը։

Արտահանի հիւանդանոցը պառկեցանք երկու օր, եւ երրորդ օրը մեզ Կարս փոխադրելու համար պատրաստութեան լուրը առինք։ Իրապէս, նոյն օրը հիւանդներու փոխադրութեան յատուկ ինքնաշարժները եկան։ Ու Կարս փոխադրուեցանք ծանր վիրաւորուած այն Թուրք եւ ռուս սպաները որոնք Արտահանի հիւանդանոցը պառկած էին։ Ռուսերը գրաւած էին մեր ութերորդ գունդին դրօշը։ Այս դրօշը եւս մեզի հետ էր։ Արտահանէն Կարս մեկնելու առեն, ինքնաշարժին մէջ, իմ քով կը գտնուէր ռուս հետեւակազօրքի զօրաբանակին սպայակոյտի հազարապետ Վասիլ Վասիլովիչը։ Ան եւս ծանրօրէն վիրաւորուած էր, Ռումբ մը հանդիպած էր աջ յօնքին վերեւ ու ծակած էր գլուխը։ Այս անձը, որ հանրածանօթ էր Ռուսերուն մէջ, մինչեւ Կարս չկրցաւ երթալ ու իմ քով, ճամբան, վախճանեցաւ։

Արտահանի ու Կարսի միջեւ, ճամբուն չուրջը շատ տխուր տեսարան մը կը պարզուէր։ Ամէն կողմ աւերուած էր։ Գրեթէ բոլոր գիւղերը կ'այրէին։ Անոնք բոլորը խառնակ գիւղեր էին։ Վերջին մէկ երկու օրուան ընթացքին, ահաւոր ջարդ մը տեղի ունեցած էր։ Այս եղեռնին հետքերը դեռ եւս մէջտեղը կը մնային։ Ինքնաշարժով գացած առեն կը տեսնէի թէ բազմաթիւ դիակներ՝ իրարու վրայ դիզուած ճամբուն վրայ թողուած էին։ Իսկ երբեմն, մեր առջեւէն անցնելով կ'երթային՝ տղաքներէ, կիներէ ու ծերերէ բաղկացած 50—60 հոգինոց կարաւաններ։ Խեղճերը կ'ուղղուէին դէպի անծանօթ վայր մը, դէպի ահաւոր ճակատագիր մը։ Մեր ինքնաշարժերը ստիպուեցան կանգ առնել զանազան տեղեր։ Այդ միջոցին, հանրութիւնը կը շրջապատէր ինքնաշարժերը։ Իսկ մասնաւորապէս Հայերը շատ զարշելի ձեւով յարձակումներ կ'ընէին։ Ռուս բանակին եւեւի աշխատանքներուն մէջ կարգ կանոն բացարձակապէս գոյութիւն չունէր։ Սնդուրման ու դարմանման գործը եւս շատ անկանոն էր։ Երբ Կարս եկանք, մեզի ըսին թէ՝ հոն պիտի մնանք ու Թիֆլիզ պիտի փոխադրուինք։ Ասոր եւս հաւանեէ զատ ի՞նչ կրնայինք ընել։ Վերջապէս, մեզ՝ Կարսի մէջ առողջապահական չոգեկառք մը դրին։ Շոգեկառքի գործերը այնքան խառնաշփոթ էին ու չոգեկառքերը այնքան խճողուած էին որ Կարսէն Թիֆլիզ հազիւ տասնեհինգ օրէն կրցանք երթալ։ Հարկ չկայ բացատրելու թէ ծանր վիրաւորի մը համար ինչ կը նշանակէ տասնըհինգ օր դարմանումի սպասել՝ չոգեկառքի ցնցումներուն մէջ։

Երբ Թիֆլիզ հասանք, մեզ պառկեցուցին «Վորկինճենով» կ. Խաչի հիւանդանոցը։ Ասիկա, կ'ըսէին, Թիֆլիզի մէկ թատրոնն էր։ Պատերազմի ծագման օրերուն՝ զայն հիւանդանոցի վերածեր են։ Հոս քիչ չէր Թուրք վիրաւոր սպաներու եւ զինուորներու թիւը։ Հինգ վեց ամիս շարունակ, դարմանումի միջոցին, մեր, մանաւանդ մեր վիրաւոր զինուորներուն կրած սրտնեղութիւնները արդիւնք էին Հայերու անարգանքներուն եւ չար դիտաւորութեանց։

Թիֆլիզի Հայերը՝ վիրաւոր գերիներու հանդէպ իսկ մարդկային զգացում ցոյց չտալու չափ հասարակ էին։ Թիֆլիզի հիւանդանոցին մէջ, հինգ վեց ամիս շարունակ բազմաթիւ ռուս սպաներու հետ ծանօթացայ եւ խօսեցայ։ Այս ծանօթութիւնները իմ մէջ այն համոզումը գոյացուցին թէ՝ ռուս բանակը բոլորովին զուրկ էր հայրենասիրութենէ, գութէ եւ խղճէ։ Ռուս բանակին չարժման կարելիութիւնը կը բաղկանար լոկ շատ խիստ եւ բռնատիրական կարգապահութենէ մը։

Մեզի յաճախակի կ'այցելէին Թիֆլիզի խլամ կրագրողներն ու կոմիտէները։ Անոնց հետ ունեցած չփումներու շնորհիւ, յաջողեցայ շատ բաներ սորվիլ։ Արդուինի, Արտահանի մէջ եւ շրջակաները բնակող իսլամներէն ոմանք, երբ մեր կողմէ պարպուեցան այդ քաղաքները, մինչեւ Թիֆլիզ հեռացած էին։ Անոնք բոլորն ալ դեռ իրենց յոյսերը չէին կտրած տաքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյէն։ Դեռ կը հաւատային որ, Կովկասի իսլամներուն օժանդակութեամբ, Կովկասը պիտի ազատագրուի ռուս լուծէն։ Կ'ըսէին՝

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1934

16 Février 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2422

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԱԶԳԻՆ ԴԷՄ,,

Խորագիրը փոխ կ'առնենք Ամերիկայի պատուելիներու օրկանէն: («Հայաստանի Կոչնակ» 3 փետր. 1934):

Ս. Գիրքն ու մնացեալը մէկդի դրած, այս «բարի քրիստոնեան» ալ խառնուեր է կարաւանին, ապացուցանելու համար թէ՝ Դաշնակցութիւնը «պատերազմ հռչակած է ազգին դէմ»:

Խոստովանինք որ խիկալէս մահացո՞ւ է այս մէկը,— միւսոնարներով ու ռամկավարներով, Պորտով եւ եօթը պորտ կապաառներով հրաժարուած պատուելիներու զինակցութիւնը՝ օրուան հերոսներուն հետ:

Արթնցի՛ր, Դաշնակ, «Հայաստանի Կոչնակ»ն է որ կ'ազդարարէ.

— «Դաշնակցութիւնը պէտք է կրէ հետեւանքը իր անօրակելի արարքին: Պատերազմը զօր անոր վարիչները ամբողջ Հայութեան դէմ հռչակած են այսօր՝ պէտք է ունենայ, եւ պիտի ունենայ, ճակատագրական հետեւանքը — քայքայում, փլուզում»:

Արթնցի՛ր, այլապէս, եթէ Երեւանը ձախողեցաւ, կազմ եւ պատրաստ են պատուելիները, միանգամ ընդ միշտ պատմութեան յանձնելու համար քեզ:

Միեւնոյն ատեն, Երեւան կը հնչեցնէ ծանօթ մարտակոչը, սանձակոտոր մոլեգնութեամբ.

— «ԿՈՐԾԱՆԻՉ ԿՐԱԿ ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԻ ԴԷՄ»:

Զկարդացի՞ք Աղասի Խանջեանի վերջին զեկոյցը, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան 9րդ համագումարին մէջ:

— «Անոնց (Դաշնակներու) նկատմամբ մեր ուղեգիծը մէկ է եղած ու կը մնայ,— ջախջախել կատղած շան գլուխը, եւ բանալ աչքերը արտասահմանի այն սակաւաթիւ Հայերուն, որոնք դեռ մինչեւ հիմա անգիտակցաբար կը հետեւին Դաշնակներու: Պէտք է հետապնդել հակայեղափոխական այդ վոհմակը մինչեւ վերջը, մինչեւ վերջնական ոչնչացումը»:

Նոյն այս էջին վրայ կ'ազդարարէինք անգամ մը, «Դաշտերգոհպաչկոմ»ի ծանօթ խեղկատակութեանց առթիւ.

— «Ի՛նչ ապուր կ'ուզէք կերէք, ՖՐԱՆՍԱՅԻՆ ՄԻ ԽԱՌՆԷՔ ՄԵՐ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ: ՈՉ ԱԼ Ո ԵՒ Է ՕՏԱՐԱԿԱՆ: Այո՛, պարոններ, ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ այս մէկէն»: (10 հոկտ. 1933):

Հայաստանի Ստալինիկը իր ճառին մէջ կարդալով այս յորդորը, պարտք սեպեր է յայտարարել.

— «Չէ՛, պարոնայք Դաշնակներ, ուշ է արդէն: Ոչ ձեր վայնասունը եւ ոչ ալ սպառնալիքը կրնան կասեցնել պատմական դէպքերու հետեւողական ընթացքը: Արտասահմանէն հայ աշխատաւորները ձեզի համար արդէն կը պատրաստեն այնպիսի «ապուր» մը որ այլ եւս չկրնաք մարսել»:

Ճիշդ կը խօսի Վանի կարմիր կատուն:

Կոնակը տուած՝ ռուսական բանակին, ոտքէն մինչեւ գլուխը պատրաստ՝ տառը տառին գործադրելու Մոսկուայի հրամանները, Աղասի Խանջեանը ոչ թէ մէկ, այլ քանի մը տեսակ «ապուր» պատրաստեր է գաղութներու գլխուն, որպէսզի քար քարի վրայ չմնայ:

Ան չի ծածկեր բացուած պայքարին բուն իմաստն ալ.

— «Հայաստանի համայնավարներուն համար չկայ աւելի կարեւոր պարտականութիւն քան տասնապատկել պայքարը ազգայնականութեան դէմ, շիկացած երկաթով տաղել ուր որ երեւան գայ ան: Մարդոց պէտք է հասկցնել թէ ամէնէն անմեղ ակնարկն անգամ ուրկէ ազգայնականութիւն և Դաշնակցութիւն կը բուրէ, անողոք պատիժի կ'ենթարկուի: Վերջապէս կործանիչ կրակ պէտք է բանանք Դաշնակներու դէմ»:

Ո՛ղջ մնան Խանջեանները: Կրակը բացուած է արդէն՝ բոլոր ճակատներուն վրայ:

Այշէն՝ կղերն ու աղաները, ձախէն՝ Հօկն ու անոր չարժանիւին կապուած խառնիճաղանճը, ետեւէն՝ պատուելիներն ու պառաւները, հեռուներէն՝ Կոմկուսի բջիջներն ու խորհրդային պատուիրակութիւնները այնպիսի ճակատ մը յարդարած են, որ կրակը խիկալէս «կործանիչ» պիտի ըլլայ:

Դժբախտաբար, կրակը պիտի վառէ ոչ թէ Դաշնակցութիւնը, որ հիկացած երկաթներու ամէնէն զարհուրելի դէզերը տեսած է լման 43 տարի, այլ պիտի պայթի գաղութներու գլխուն:

Այս մէկը անշուշտ արժէք չունի Երեւանցիներուն համար: Բայց ունի՞ արմատախիլ բազմութեանց համար:

Ահա ա՛յս է ամբողջ հարցը: Մնացեալը չարեցէք այն բոլոր ցնդաբանութեանց վրայ, որ կը տեղան 1921էն ի վեր, առանց մազ շարժելու Դաշնակցութեան գլուխէն:

Եւ ա՛յս է բուն «պատերազմը ազգին դէմ», եղբա՛յր «Կոչնակ», որ կը յաւակնիս դաս տալ Դաշնակցութեան, փոխանակ Տիրոջը խօսքը քարոզելու:

Ըսեր ենք եւ պիտի կրկնենք անվերջ,— Արտասահմանը պէտք է տիրաբար վարէ իր ճակատագիրը, կազմակերպելով ամուր ինքնապաշտպանութիւն՝ ներքին թէ արտաքին բոլոր վտանգներուն եւ միջամտութեանց դէմ:

Այդ ինքնապաշտպանութեան պայքարին մէջ, Դաշնակցութեան կ'իյնայ վճռական դեր, իբրեւ արտայայտիչը այս ժողովուրդին զանռութեանց եւ յոյսերուն, կամքին ինչպէս մարտնչումներուն:

Այս պայքարին յաջողութեան համար, գաղութները պիտի հետեւին ոչ թէ «կործանիչ կրակ»ի խուլոտ կանչերուն, այլ իրենց իսկ բնազդին եւ հիմնական շահերուն:

Այստեղ է ամբողջ գաղտնիքը՝ այն միջնադարեան խաչակրութեան, որ զարշելի, զարշելի՛ համեմատութիւններ ստացաւ դեկտ. 24ի դէպքէն յետոյ:

Կրակը թող տեղայ մեր գլխուն, բայց անոր հետեւանքները դո՛ւն է որ կը կրես, տարագիր եւ անտէ՛ր ժողովուրդ:

Ծ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ ԿԱՏԱՂՕՐԷՆ

ԵՐԵՔ ԸՄԲՈՍՏ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐ ԿԱԽՈՒԱԾ

Հակասական են Վիեննայէն հասած տեղեկութիւնները: Կառավարութիւնը երկու օրէ ի վեր կը հաւաստէր թէ կացութեան տէրն է մասնաւորապէս Վիեննայի մէջ: Եւ սակայն, վերջին հեռագիրները ուրիշ բան կ'ըսեն: Ընկերվարականները զինաթափ չեն եղած տակաւին, եւ ընդհակառակն կը հաւաստեն թէ իրենց սպառազէն պահակներէն 40,000 հոգի մօտերս Վիեննա պիտի հասնին, բոլոր վտանգուած դիրքերը զօրացնելու եւ յարձակողական ձեռնարկելու համար:

Վարչապետ Տոլֆուս փետր. 14ի առտուն ժամը 11ին վերջնագիր տուաւ ապստամբներուն, որպէսզի անձնատուր ըլլան մինչեւ յաջորդ կէսօրին: Եթէ համակերպին, ներում պիտի ստանան, հակառակ պարագային պիտի ենթարկուին գերագոյն պատիժին. ինչ որ կը նշանակէ կախաղան՝ բոլոր ղեկավարներուն եւ երկարատեւ բանտարկութիւն՝ միւսներուն համար: Վերջնագիրը ձայնարձակով եւ ազդերով հաղորդուեցաւ ամէն կողմ եւ կ'ըսէ.

— «Հերի՛ք է որքան արիւն հոսեցաւ: Ո՛վ որ այս վայրկեանէս կը դադրեցնէ ապօրէն գործողութիւնը եւ անձնատուր կ'ըլլայ իշխանութեան՝ վաղը կէս օրէն առաջ, ներում պիտի ստանայ, բացի պատասխանատու ղեկավարներէն: Այդ պայմանաժամէն անդին ոչ մէկուն պիտի ներուի: Կառավարութիւնը իրբեւ ամբողջութիւն իր դիրքին վրայ կը մնայ Աւստրիոյ խաղաղութեան, պատուին եւ ազատութեան համար»:

Կախաղանը կը գործէ արդէն: Երեք ընկերվարական ղեկավարներ մահապատժի ենթարկուեցան փետր. 14ի գիշերը: Մէկը հրամանատարն է ընկերվարական բանակին (Շուցպունտ), Մինիխտայիթէր, որ կախուեցաւ մահապատիժի վճիռէն երեք ժամ վերջը: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ մահապարտը արդէն ուժասպառ վիճակ մը ունէր ստացած վէրքերուն հետեւանքով, եւ պատերազմական ատեանի բակը տարուելով, կախուեցաւ աթոռէ մը...

Կէս գիշերին կախուեցաւ ուրիշ ղեկավար մը, Վայսէն, իսկ միեւնոյն ժամուն՝ հարիւրապետ Վայսէլ որ ընկերվարականներուն կողմը անցած էր:

Կռիւը դադրեցնելու համար, կառավարութիւնը, ուրիշ կոչ մը ուղղեց ընկերվարական կիներուն, որպէսզի անձնատուութեան մղեն իրենց ամուսինները:

Կռիւները կը շարունակուին Վիեննայի զանազան արուարձաններուն եւ գաւառներուն մէջ: Ապստամբները յուսահատած չեն տակաւին, եւ անկարելին կը փորձեն, իրենց դիրքերը պահելու համար:

Անշուշտ շատ ծանր են կորուստները, թէեւ պաշտօնական հեռագիրները կը փորձեն նուազեցնել անոնց թիւը: Երկուշաբթի օրուան մեռեալներուն թիւը այժմ կը հաշուեն հազար, իսկ վիրաւորներուն թիւը՝ քանի մը հազար:

Ընդհ. գործադուլի հրամանը, որ տրուած էր ապստամբութեան առաջին օրը, վերջնապէս ձախողութեան մատնուեցաւ անոր համար որ, գործատէրերը կը սպառնան կրակի բռնել չաշխատողները:

Չորեքշաբթի օր անձնատուր եղան 300 ըմբոստներ որոնք դիրք բռնած էին Վիեննայի կազի գործարանին մէջ եւ կը սպառնային օդը հանել ամբողջ շէնքը:

Թնդանօթը միշտ կ'որոտայ Վիեննայի շուրջը, ուր ընկերվարականները հերոսաբար կը դիմադրեն իրենց վերջին դիրքերուն մէջ: Անցեալ օր ինկաւ Շլինկհոֆի դիրքը: Այս առթիւ հարիւրաւոր դերիներ բռնուեցան, մէկ մասը ծանրապէս վիրաւորուած: Շատերը պատերազմական ատեանի պիտի յանձնուին:

Այս բոլոր գործողութիւնները անձամբ կը վարէ պատերազմական նախարարը:

Ընկերվարական դիրքերէն կէօթէի տունն ալ, ինչպէս Կարլ Մարքսի վիթխարի շէնքը (բանուորական բնակարաններ), թնդանօթի բռնուեցաւ:

Դժուար է ստոյգ լուրեր ստանալ գաւառներէն, որովհետեւ խիստ գրաքննութիւն հաստատուած է: Պրուքի մօտ, կռիւներուն մասնակցելէ յետոյ անտառը քաշուեցաւ Քոլոման Վալիշ, համայնավար երեսփոխան մը, որ Պէլա Քունի հետ գործօն դեր կատարած էր Հունգարիան կարմրցնելու համար, զինադադարի առաջին օրերուն: Կառավարութիւնը հազար շիլին պարգեւ խոստացած է անոր գլուխը բերողին, որովհետեւ փախստականը կատաղի ըմբոստ մըն է եւ, 1927ին երբ ընկերվարականները ապստամբեցան Վիեննայի մէջ, քիչ մնաց որ խորհրդային իշխանութիւն հաստատէր:

Վարչապետ Տոլֆուս ինքն ալ մօտէն կը հետեւի զինուորական գործողութեանց: Մասնաւորապէս ներկայ եղաւ բանուորական միջնաբերդի մը, Ֆլորինստորֆի ռմբակոծութեան, երբ շարժանկարը կ'առնուէր:

⁂ Կառավարութիւնը լուծեց 36 ընկերվարական կազմակերպութիւն, մէջն ըլլալով մարզական, երաժշտական, նախկին պատերազմիկներու եւ շրջագայութեանց յատուկ միութիւնները: Միեւնոյն ատեն պաշտօնանկ եղան 19 քաղաքապետներ:

Տպաւորութիւնը՝ արտասահմանի մէջ

Բոլոր մեծ մայրաքաղաքներուն մէջ սուր հետաքրքրութեամբ կը հետեւին Աւստրիոյ դէպքերուն: Իտալիոյ հանրային կարծիքը ընկերվարութեան ջախջախումը հաստատելով հանդերձ, կը վախնայ որ անոնց տեղը անցնին հիթլէրականները: Այս մտահոգութիւնը կը տիրէ նաեւ Լոնտոնի, Փարիզի եւ Ուաշինկթընի մէջ:

Անգլիոյ Աշխատաւորականները ժողով գումարելով, բանաձեւ մը քուէարկեցին որով համակրանք կը յայտնեն Աւստրիոյ ընկերվարական ռազմիկներուն: Նոյնիմաստ բանաձեւ մը քուէարկեցին Պելժիոյ եւ Ֆրանսայի ընկերվարականները:

Մ. Նահանգներուն մէջ տիրող կարծիքը այն է թէ Աւստրիա դէպի անձնասպանութեան կը դիմէ, քանի որ յաղթականները պիտի ստիպուին օտար աջակցութեան դիմել: Այսպէս, Իտալիան իբրեւ անմիջական սահմանակից, կրնայ հարկատու պետութեան մը վերածել Աւստրիան, մինչ Գերմանիան կը սպառնայ հիթլէրական դիկտատուրայով, որ պիտի յանգի կցման:

ՅԱՋՈՐԴ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓԵՏՐ. 27ԻՆ ԵՒ ՄԱՐՏ 13ԻՆ

Ազգ. Պարգեւախաղի 7րդ վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ փետր. 27ին, Թրոքատէրոյի մէջ, իսկ 8րդը մարտ 13ին:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Մարսէյլէն ստացած ենք հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները.—

ՄԱՐՍԷՅԼ, 13 փետր.— Ա. Ահարոնեան գիշերը լաւ անցուց. այս առաւօտ մինչեւ կէս օր շատ հանգիստ էր: Առաջին անգամը ըլլալով «oui» բառը արտասանած է բժիշկին հարցումին:

Առ այժմ *աջ թեւն ալ փրկուած է. բայց ոչ աջ ոտքը:*

Ժամը 4ին, կէսօրէ վերջ, ջերմ. 38.6, երէկ նոյն ժամուն 38.5 էր:

Միշտ քնացած վիճակի մէջ է: Վաղը առաւօտ փրոֆէսէօրներ Olmer (թոքերու մասնագէտ), Roger (ջղային բժիշկ) եւ երկու բժիշկներ Մելքոնեան եւ Trabue նոր քննութիւն մը պիտի կատարեն:

Նոր դաւաճանններ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը կը գրէ այս խորագրին տակ (10 փետր.).—

Համայնավարները, տեսնելով որ Յունաստանի մէջ եւս կարելիութիւններ կան պայքարի նոր ճակատներ ստեղծելու Դաշնակցութեան դէմ, գործի լծած են նոր գործակալներ:

Փաստացի տեղեկութիւններ ունինք մեր ձեռքին տակ, որով կը հաստատուի թէ սովետ առեւտր. ներկայացուցչութիւնը յաջողած է կաշառել կարգ մը հայ առեւտրականներ, խոստանալով անոնց ատաղձի ներկայացուցչութիւն եւ Հայաստանի շոգենաւային գործակալութիւն:

Դրամական կաշառքի փոխարէն, հրապարակի վրայ ծանօթ այս Հայերը, համայնավար պրոպագանտ չէ որ պիտի կատարեն, այլ յանձն առած են միթինկներով եւ մամուլով գրգռումներ ստեղծել Դաշնակցութեան դէմ: Սովետները, առայժմ փոքր գումարներ տրամադրած են, իսկ մեծ խոստումներ տըւած են ազգային դաւաճաններուն, եթէ ասոնք գործնական քայլերով վստահութիւն ներշնչեն իրենց:

Յարմար առիթով, պիտի հրատարակենք մեր ստացած հաւաստի տեղեկութիւնները, որոնց ստուգութեան մասին չենք կասկածիր, մեզի ծանօթ ըլլալով ակնարկուած անձերու դրամապաշտութիւնը, հակադաշնակցական մոլուցքը եւ համայնավարներու ալ գործելակերպը:

Առ այժմ, կը յիշենք անցեալի հետ կապուած դէպք մը: Շահվերտեանի ներկայացուցիչ ատամնաբոյժ Քիւտնէրեան, անցեալ տարի տեսնելով Պ. Առաքել Կիւրիւնլեանին տարակարծութիւն ունենալը Դաշնակցութեան հետ, կ'առաջարկէ յիշեալին սովետ առեւտրական ներկայացուցչութիւն Կիպրոսի մէջ: Պ. Կիւրիւնլեան արժանի պատասխանը կուտայ ատամնաբոյժին:

Նոր դահլիճը Խորհրդարանին առջեւ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ԼՈՒԾԵԼ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ

Տումէրկի դահլիճը Երեսփ. ժողովին ներկայացաւ երէկ, հինգշաբթի: Աջակողմեան հոսանքները եւ արմատականները արդէն ապահոված էին մօտ 400 քուէ: Բացարձակապէս ժխտական դիրք բռնած էին ընկերվարականները եւ համայնավարները, որոնք միեւնոյն ատեն որոշած են չքուէարկել նիստացոյցը: Ընկերվարական խմբակցութիւնը նախընթաց օր ժողով գումարելով, որոշեց ոչ միայն վստահութիւն չյայտնել, այլ եւ Երեսփ. ժողովին լուծումը պահանջել:

Դահլիճին յայտարարութիւնը շատ կարճ էր: Մասնաւորապէս կը շեշտէ միտքերու խաղաղացման եւ զինադուլի անհրաժեշտութիւնը, որպէսզի կարելի ըլլայ լուծել օրակարգի հարցերը, ներքին թէ արտաքին: Միեւնոյն ատեն ամէն պատրաստակամութիւն կը յայտնէ լուսաբանելու ծանօթ գայթակղութիւնները: Քննիչ յանձնաժողով կազմելու համար, դատական նախարարը օրինագիծ մը պիտի ներկայացնէ այսօր իսկ: Յանձնաժողովը պիտի բաղկանայ 44 անդամներէ, որոնք պիտի ընտրուին Երեսփ. ժողովի բոլոր խմբակցութեանց կողմէ:

Որպէսզի կարելի ըլլայ արագօրէն քուէարկել նոր նիստացոյցը, կառավարութիւնը հետեւելով Փուանքարէի օրինակին (1926), պահանջեց շեղիլ 1871 սեպտ. 16ի օրէնքէն: Համաձայն այդ օրէնքին, նիստացոյցի իւրաքանչիւր գլուխ պէտք է քուէարկուի առանձին: Կառավարութիւնը ստիպողաբար պահանջեց մէկ քուէարկութեամբ վաւերացնել պահանջուած վարկերը: Այս ձեւով կը յուսայ նիստացոյցը վաւերացնել մարտ 1էն առաջ:

Հնգամեակներէն յետոյ՝ չինամեակը

Նախագահ Ռուզվէլթ մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմեց, որ տնտեսական ծրագիր մը պիտի մշակէ յիսուն տարուան համար, զարգացնելու համար ազգային տնտեսութիւնը՝ ճարտարարուեստներու ապակեդրոնացումով, հողագործութեան եւ փոխադրութեանց վերակազմութեամբ եւն.: Այն շրջաններուն մէջ ուր գիւղացին շահ չստանար հողագործութենէն, պիտի հաստատուին զանազան արհեստներ եւ ճարտարարուեստներ, որպէսզի հողագործները տարուան մէկ մասը զբաղին այդ գործերով: Միեւնոյն ատեն կը խորհուի մէկ միլիոն ընտանիքներ գործազուրկ շրջաններէն փոխադրել աւելի բարգաւաճ շրջանները:

ՀԱ՛Յ Է ԱՐԴԵՕՔ

Մարսէյլի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Ֆրանսական հպատակ դարձած երկու օտարականներ, երբ կը փորձէին ազգ. վիճակահանութեան կեղծ տոմսակ մը քշել, մէկ միլիոն գանձելու համար:

Կալանաւորներէն մէկուն անունն է Սոփիան Տանկոյեան, որ չափազանց հայկական կ'երեւայ. իսկ միւսը՝ Մարիուս Թրէկլիա: Հարցաքննութեան ատեն պատասխանեցին թէ փողոցէն գտած են կեղծ տոմսակը:

ՆՈՐ ՁԵՂԾՈՒՄՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Նախագահ Ռուզվէլթ ստորագրեց հրամանագիր մը, որով չեղեալ կը համարուին Հուվըրի վարչութեան օրով օդանաւային թղթատարութեան համար զանազան ընկերութիւններու հետ կնքուած պայմանագրութիւնները: Քննութեամբ հասկցուած է որ խաբէութիւններ եւ խարդախութիւններ գործուած են, եւ պատասխանատուներէն ծերակուտական մը արդէն ձերբակալուեցաւ ոստիկանութեան կողմէ, որովհետեւ հակառակ իր խոստումին՝ անձամբ չէր պատասխանած հրաւէրի մը: Երկրին մէջ օդանաւային թղթատարական սպասարկութիւնը առժամապէս պիտի կատարուի զինուորական օդանաւերով:

ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԻՋԵՒ

Հակառակ Էնկիւրիէն եւ Աթէնքէն տրուած հերքումներուն, «Ն. Ֆ. Փրէսէ»ի Աթէնքի թղթակիցը կը հաստատէ թէ երկու պետութիւններու միջեւ մաքսային ընդհանուր միութիւն կնքուած է:

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅԱՍԱՆԻ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆԵՐԸ ԿՈՉ ԵՆ ԱՐԵԼ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻՆ

(ՅԱՍԱՆԻԿԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՅԿԱԶՆԵՐ)

Ցանկանում եմ ասել մի քանի խոսք Յասանի աշխատավորների մասին, որոնք ինձ հետ միասին ապրում են Յասանում, ինչպես նաև Յասանի մասին, որ ինձ համար դարձել է երկրորդ հայրենիք։

Ես ծնվել եմ Ղարսի մարզի Ախուրյան գյուղում 1932 թվականին։ Հայրս, որ ուսուցիչ էր, 1937 թվականին ձերբակալվեց և աքսորվեց Սիբիր։ Մայրս մեզ՝ երեք երեխաներիս, մեծացրեց ծանր պայմաններում։ Ես ավարտեցի միջնակարգ դպրոցը և ընդունվեցի Երևանի պետական համալսարանի պատմության ֆակուլտետը։ Ավարտելուց հետո ինձ ուղարկեցին Յասան՝ որպես պատմության ուսուցիչ։ Այդ ժամանակ Յասանում ընդամենը 3 դպրոց կար, որոնցում սովորում էին 1200 աշակերտներ։ Ես աշխատեցի Յասանի միջնակարգ դպրոցում 1955 թվականից մինչև 1991 թվականը։ Այդ տարիների ընթացքում ես ունեցել եմ հազարավոր աշակերտներ, որոնցից շատերը հիմա ապրում են Յասանում, Ռուսաստանում, Ուկրաինայում, Ղազախստանում, Ամերիկայում, Ավստրալիայում, Գերմանիայում, Ֆրանսիայում, Հայաստանում և աշխարհի այլ երկրներում։ Նրանցից շատերը հիմա հայտնի մարդիկ են, ինչպես, օրինակ, Յասանի քաղաքապետ Ալեքսանդր Ռոմանովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի տնօրեն Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի հիվանդանոցի գլխավոր բժիշկ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի լրագրող Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ինժեներ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ռեժիսոր Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի տեխնիկ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ճարտարապետ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ֆիզիկոս Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի մաթեմատիկոս Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի քիմիկոս Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի կենսաբան Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի աստղագետ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի մետեորոլոգ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի երկրաբան Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի հնէաբան Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի պալեոնտոլոգ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի պատմաբան Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի փիլիսոփա Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի գրականագետ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի արվեստագետ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի երաժշտագետ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ճարտարագետ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի տեխնոլոգ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի էկոլոգ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ֆիզիոլոգ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի հոգեբան Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի սոցիոլոգ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի տնտեսագետ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի իրավաբան Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի քաղաքագետ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ռազմագետ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ռազմական պատմաբան Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ռազմական տեսաբան Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ռազմական ճարտարագետ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ռազմական տեխնոլոգ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ռազմական էկոլոգ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ռազմական ֆիզիոլոգ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ռազմական հոգեբան Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ռազմական սոցիոլոգ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ռազմական տնտեսագետ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ռազմական իրավաբան Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ռազմական քաղաքագետ Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Ռոզենբաումը, Յասանի ռադիոկայանի ռազմական

ՂԱԶԱԽՍՏԱՆԻ ԱՐՁԱԿԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԱ ՂՈՓՎՈՒՄ

(ՀՀԻՄԲ)

Ա. Ս. ՏՈՒՐՈՒՆՑ

ՎԱՂՎԱՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ղազախստանի արձակագրության մեջ ամենից ավելի ուշադրություն է գրավում Վալվան հայրենասիրությունը։ Նրա ստեղծագործ

«Թափա»ների գործադուլը

Տասնըհինգ օրէ ի վեր Փարիզը զրկուած է սակաշարժներէ (*թաքսի*), ինչ որ մեծապէս կը խանգարէ երեթեւեկը: Գործադուլի վարիչ մարմինը կը յայտարարէ թէ կատարեալ համերաշխութիւն կը տիրէ բոլոր շարժավարներուն միջեւ եւ թէ գործադուլը պիտի շարունակուի մինչեւ որ գոհացում ստանան:

ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՀԱԿԱԿՇԻՌԻ ՏԱԿ ԱՌՆՈՒԱՄ

Սպիտակ Տունին մէջ կատարուած երկար խորհրդակցութիւններէ վերջ, նախագահ Րուզվէլթ որոշեց խիստ հակակշիռի տակ առնել Ամերիկայի մէջ հեռագրական, հեռաձայնական, անթել ու ընդծովեայ պարաններու բոլոր հաղորդակցութիւնները:

Փարիզ եւ արուարձաններ

Ը.

Հ. Դ.

ՊԱՆԵԻՕ ՔԱՇԱՆի «ԱՐԾԻՒ» ենթակոմիտէի դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Շարունակութիւն նախորդ դասախօսութեան:

ՎԻՇՆՈՊ ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Սոխոպղական օրակարգ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅի Ջաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբ. երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ ենթակոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին:

ԱԼՖՈՐՎիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ երեկոյ ծանօթ հաւաքատեղին:

Գաւառ

ՏԷՍԻՆի կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Ջաւարեան խումբերու ընկերները, այս կիրակի առաւօտ ժամը հիշդ 10ին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ:

ԼԻՈՆի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 14, rue François Garcin ընկ. Քէնտիրեանի հաշարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի հերթական ժողովը տեղի կ'ունայսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ (Մարսէյլ) Վոսպեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Գայլ Վահան, Կայծակ եւ Մուրատ խումբերը այս կիրակի ժամը 6ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ԵՒՐ. ԿԵՆՏ. ԿՈՄԻՏԷՆ ցաւով կը ծանուցանէ փարիզի Ռոստով խումբի ընկերներէն *ՄԱՏԹԷՈՍ ԼՈՒՍԻԿԵԱՆի* դառնադէտ մահը:

×

ՓԱՐԻԶԻ ԿՈՄԻՏԷՆ եւ ՊՒԼՎԻԼԻ ՌՈՍՏՈՄ խումբը ցաւով կը ծանուցանեն Ռոստով խումբի ընկերներէն *ՄԱՏԹԷՈՍ ԼՈՒՍԻԿԵԱՆի* գառնադէտ մահը եւ իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն իր այրիին եւ պարագաներուն:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՍԷՆ Շամոնի *ՎԱՐՈՒԺԱՆ* ենթակոմիտէին կողմէ
Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին հայկ. սրճարանին ներքնասրահը,
կը հրաւիրուին համակիրները:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻ *դասախօսութիւնը յետաձգուած է Փետր. 24ին:*

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

կը տօնուի իսկ մասնաճիւղին կողմէ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.6
2, rue Alexandre Guillmonth սրահին մէջ (Մէտոն)
Գեղարուեստական բաժին՝ փոքրերու կողմէ: Երգ, պար, արտասանութիւն:
Հաղորդկց. Միջոց.— Մոնփառնասէն հոգեկառք առնել եւ իջնել «Էտոն» փոքր տը վէրսայլէն առնել 23 եւ 32 թիւ ֆանրակառքերը եւ իջնել Լա Ֆերմ Մուլինօ, ուր պիտի սպասեն հայ սկաուտներ: *Մուտքը՝ ազատ է:*

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՓԱՍՏԱԲԱՆ – ԽՈՐՀՐԴԱԿԱՆ

ԳՐ. ԹԷԼԱԼԼԵԱՆ *(Դրիմիթէ)*

Ամէն տեսակ փաստաբանական գործեր՝ ամենալաւ պայմաններով:
Փողոցի արկածի *դատերու* մասնագէտ, *առանց կանխավճարի:*
ընդունելութիւն: *Առաւօտ ժամը 9էն 10.30: Իրիկուն ժամը 2էն 3, եւ 7էն 8.30:*
Հասցէ՝ **35, Rue Emile Desvaux, Paris (19) Métro Place des Fêtes**

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՑՍ ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Société Savantes*ի սրահին մէջ* 8, rue Danton

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. **ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ՝

ՎՐԱՑԵԱՆ՝ «ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ»

ՋԱՄԱԼԵԱՆ՝ «ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԻՄԱՍՏԸ»

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ՝ «ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱԿԱԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ»

ՄՈՒՏՔ՝ **2** *ՖՐԱՆՔ:*

ՏԷՄԻՆի ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, ՋԱՒԱՐԵԱՆ եւ ՌՈՍՏՈՄ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ եւ հովանաւորութեամբ ՏԷՍԻՆի ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ԱՑՍ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ Հ. Ը. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ

կը նախագահէ՝ ընկեր **Ա. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ**

կը խօսի՝ ընկ. **Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ**

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ
ԸՆԿԵՐՔԵՐ՝ Ա. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆի, Մ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆի, ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷԻ եւ ՏԵՍԻՆի «ԱՐԾԻՒ» ՖԱՆՖԱՒՌԻ Ղեկավարութեամբ ընկ. Ա. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆի

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝ ***«ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԳԻՇԵՐԸ»***

ԾԱԽՍԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՄՈՒՏՔ 2 ՖՐԱՆՔ

Ծանօթ.— Հանդէսէն յետոյ ընկերահամակրական խնջոյք

Հ.Ը.Դ. Տան թատերասրահը

ՍԷՆ ԹՐԷԹԻԷՆի ՄԷՋ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ
կը խօսի՝ ընկ. **ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ**
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՎԻԷՆի ՄԷՋ

Վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ
կը խօսի՝ ընկ. **ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ**
Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ՎԱԼԱՆՍ-ՌՕՄԱՆի ՄԷՋ

Փետրուար 18ին կիրակի օր
կազմակերպուած ՌՕՄԱՆի ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ
ցեղի կ'ունենայ այս կիրակի երեկոյ ընկերվարականներու սրահին մէջ:
Կը խօսի՝ ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՊԵԼՖՈՒԻ ՄԷՋ

Վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին
Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՓՕՆ ՏՕՊՆՇՅԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած՝ *ԿՈՐԻՒՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ*
25 *Փետրուար կիրակի օր*
Կը խօսի՝ ընկ. **ՋԱՔԱՐ**

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած ԵՈՋԿԱՏԻ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՀԱՑՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ, իր կազմութեան 7րդ տարեդարձի առթիւ:

Վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս Սալօն Միշելի շէնքի սրահներուն մէջ, **25 Rue Aldebert** (բիւ Ալտրպէր), կէս գիշերէն վերջ 1 ժամ գեղարուեստական բաժին, երգ, ամակնկալներ եւ **exhibition**ներ՝ Տէր եւ Տիկին Հայրապետեաններու կողմէ:

7 հոգիանոց օրքէսթր **Broadway — Jazz:**

Ներկայանալի հագուստ պարտաւորիչ:

ՄՈՒՏՔ՝ ԿԻՆԵՐՈՒ՝ **5 ՖՐԱՆՔ**, ԱՑՐԵՐՈՒ՝ **10 ՖՐԱՆՔ**

ՎԱՂԱԹԱՐԵԱՄ ԾԱՂԿԻՆ

ՕՐ. ԼՈՒԻԶ ԹԷՔԷՐՃԵԱՆԻ

ցաւագի մահուան տարեդարձն ըլլալով, իր անթառամ յիշատակին համար Հոգեհանգիստի պաշտօն եւ ձայնաւոր պատարագ պիտի կատարուի այս կիրակի օր ժամը 10.30ին Հայոց կաթողիկէ եկեղեցւոյն մէջ 10bis rue Thouin, Paris (5):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻԻՆ

Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Գալուստեան եւ Տէր եւ Տիկին Պօղոս Գալուստեան իրենց անկեղծ խնդակցութիւնները կը յայտնեն Պօյօն-Սէն Ժիւլիէն (Մարսէյլ) բնակող իրենց կնքահօր՝ Տէր եւ Տիկ. Նազար Իշխանեանի, իրենց մանչ զաւկին ծննդեան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ

ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԳՆԱՒ ԷՀԵՏԵՒԵԼ ԵՐԵՔ ՏՈՄՍԵՐԸ, ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

8րդ շաբս թիւ	*04,738*	*շարք*	**R.**
- - -	*53,171*	-	**U.**
- - -	*75,619*	-	**V.**

Շահելու պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ ամսոց ար...

1· ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ կը գրաւի, փետրուար 6էն մինչեւ վիճակահանութեան օրը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

2· ԿԸ ՆՈՐԵՑՆԷ իրենց բաժանորդագրութիւնը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

3· Ինչպէս եւ այլ ՏԱՐԵԿԱՆ եւ ՎԵՑԱՄՍԵԱՑ բաժանորդներուն որոնք մասնակցեցան «ՅԱՌԱՋ»ի առաջին վիճակախաղին, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ (նոյնպէս բաժանորդներէն կ'օգտուին ամէնէ որ նոր ԲԱԺԱՆԵՑԻՆ մը կը վճարեն):

Բաշխումը պիտի ըլլայ հետեւեալ համեմատութեամբ՝—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	50%
ՎԵՑԱՄՍԵԱՑ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30%
ՆՈՒԱՄՍԵԱՑ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	20%

Իսկ 9րդ շերտէն գնած ենթ հետեւեալ տոմսերը, ԱՑՆ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՈՐ ԱՄԷՆ ՕՐ ՁԵՌՔ ԿԸ ԳՆԵՆ:

9րդ շաբս թիւ	*28,474*	*շարք*	**Y.**
- - -	*54,726*	-	**X.**
- - -	*81,172*	-	**R.**

Այս թիւերը ալ շահած պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ պիտի բաժնուի բոլոր այն ընթերցողներուն որոնք վաբչութեան կը ներկայացնեն ՑԻՍՈՒՆ ՅԱՌԱՋՈՐԴԱԿԱՆ ԿՏՐՕՆՆԵՐ, սկսելով 1934 փետրուար 6էն:

Կտրօնները ամէն օր պիտի հրատարակուին Գ. Էջի թերթօնին տակը, ԹԻՒՎ ԵՒ ԹՈՒԱԿԱՆՈՎ:

ԲԱՑՕՒՄՆԵՐ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԷՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԳԵՐՋՈՒԿՑՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական բնտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀԱՅ ԿԻՆ ՄԸ

ՎԱՐ ՆԱՀԱՆԳԻՆ՝ *մէջ բնակող հայրենակից մը կը փնտռէ տարեց, քաղաղող եւ վստահելի կին մը՝ տնական գործերու եւ երկու փոքրիկ երախաներ (5 եւ 9 տարեկան) խնամելու համար: Դիմել՝ ՅԱՌԱՋի վարչութեան:*

ԵՓՐԱՏ նուագախումբ

Եթէ կ'ուզէք ձեր հանդէսները հաճելի դարձնել, դիմեցէք «ԵՓՐԱՏ» նուագախումբին որ կը նուագէ հայկական, եւրոպական, կովկասեան եւ արեւելեան եղանակներ, մասնաւորապէս թանկ արժանիին:

Նուագախումբը ունի իր մասնաւոր տարազը:

Հաշուեւորման տեղի չտալու համար, ձեր կազմակերպած հանդէսի թուականէն 15 օր առաջ դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր, ԵՓՐԱՏ նուագախումբի ղեկավար՝ Տ. ՕՀԱՆԵԱՆի, 15, rue du Pourtour, Clamart, Seine.

ԿՐ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Հինգերորդ կարաւանով Լիոնէն Հայաստան մեկնած Նշան Աճէմեան (կամ Փիրենեան), Պարտիզակցի, որ ներկայիս Պարսկաստան կը գտնուի, կը փնտռէ իր հայրը՝ Յարութիւն Փիրենեան կամ Պատճակ Արթին, որ կը կարծուի Արտէշի նահանգը բլլալ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.— Նշան Աճէմեան, Eglise Arménienne, Ispahan-Djoulfa (Perse):

× *Նաեւ կը փնտռէ իր փեսան Նշան Էլքելէթեան, կեսարացի, որ մէկ տարի առաջ Ռիվոլը Ժիէոյ կը բնակէր:*

— Կարնեցի Տիկ. Սիրանուշ Նիկողոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Կարնեցի Գրիգոր եւ Յակոբ Թումանեանները (ոսկերիչ), որոնք 1930ին կը գտնուէին Արմաւիր եւ 1931ին փոխադրուեցան Վլատիվկաս: Երկու տարիէ ի վեր լուր չունի իրենցմէ: Իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Պ. Նիկողոսեանի, 22, rue des Bois, Paris (19). Մուտքը Մուրատին վերամսեայ ցաւաջ նուէր:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ԻՆՁՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ (57)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԹՈՒՐՔԻՀԱՑԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԴԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

— Մենք, տասնըհինգ քսան օրուան ընթացքին կրնանք կազմել պատերազմելու ընդունակ կովկասեան ազգային դունդեր: Ասոնք կրնան ուժեղ եւ կանոնաւոր ռուս ուժերուն հետ պատերազմիլ եւ յաղթել:

Ամառայի, Արդուինի եւ Չրջակայքի Իսլամներուն իշխանութիւնը քանի մը ամիս տեւած էր: Այդ իշխանութիւնը թէեւ շատ տխուր վախճան մը ունեցած էր, բայց այդ կարճ ժամանակաշրջանը այդ վայրերուն իսլամներուն վրայ շատ լաւ ազդեցութիւն մը թողած էր: Այս խօսքը կը փաստուէր նաեւ այն իրողութեամբ, որ ըստ իսլամներու վերեւի յայտարարութեանց անոնք դեռ եւս իրենց յոյսերը կորած չէին: Այն գրգռութիւնները զոր սաստկօրէն ի գործ կը դնէին եւ կը շարունակէին Կովկասի Հայերը՝ իսլամներու հանդէպ, կարելիութիւն չէին տար որ այս վերջինները ուրիշ կերպ մտածէին: *Թիֆլիսի մէջ լոյս կը տեսնէր «Կովկասի Սլօվօ» անուն ռուսերէն թերթ մը:* Հայոց մտածումներուն արտայայտիչն էր այս թերթը, որ յայտնելով թէ իսլամները հայրենիքի դաւադիրներ են, կառավարութիւնը կը գրգռէր իսլամներուն դէմ:

Այդ գրգռութեանց պատճառու տեղի ունեցած էին Կարսի եւ Արտահանի Ջարդերը, եւ սահմանէն ներս գտնուող իսլամները քշուած էին Սիպերիա: Այս տխուր դէպքերը, որոնց առիթ տուած էին Հայերը, Կովկասի ռուս իսլամներուն մէջ արմատացուցած էին վրէժի, ցեղային ու կրօնա-կան միութեան եւ միացեալ պայքարի զգացումները: *Կովկասի բոլոր իսլամները, ինչ ազանդի ու կուսակցութեան ալ պատկանած բլլային, միացած էին: Նոյն իսկ, Շիիներուն կրօնականպետը՝ Չէյխիւլիսլամը ու Սիւննիներուն պետը՝ Մուֆթին՝ միացեալ Թիֆլիսի մէջ հրատարակած էին՝* թուրք դաղթականներուն եւ վիրաւորներուն օգնելու համար, ու անոր տակ մխանարար ստորագրած էին: Ասիկա առաջին անգամ տեղի ունեցող մխութեան եւ գործակցութեան դէպք մըն էր: Իրրեւ հետեւանք այդ ֆէթվային, Կովկասի Սիւննիները եւ Շիիները իրենց օգնութիւնները տուած էին կազմուած Բարեգործական Ընկերութեան:

Հարիւրապետ Իզզէթ պէյ Թիֆլիսի մէջ հինգ ամսուան չափ դարմանուելէ վերջ, բոլորովին ապաքինած եւ դրկուած էր Ցարբին կղզին մէջ, պատերազմական գերիներու բանակետը: Ռուսերէն բաւական սորված էր: Այժմ, իր միակ փափաքն էր ժամ առաջ փրկուիլ գերութենէ, հայրենիք վերադառնալ եւ, կրկին զէնքի փարելով, գործակցիլ երկրին պաշտպանութեան: Իր այս փափաքին գոհացում տալու համար, անշուշտ իսլամները եւս իրեն պիտի օժանդակէին: Այդ պատճառաւ, գերիներու բանակետէն փախչելու համար, կարգ մը պատրաստութիւններու սկսած էին: Այս պատրաստութիւնները որոնք կը կատարուէին շատ աննպատ պայմաններու մէջ, յաջողելու յոյսը շատ քիչ էր: Բայց, Իզզէթ պէյ որոշած էր ամէն գնով բարձր ձեռնարկի մը հետքը թողուլ, եւ եթէ նոյն իսկ չյաջողէր, թուրք ճիշդն ու եռանդը ցոյց տալ իրմէ աւելի երիտասարդներուն:

Այդ պատճառաւ, Իզզէթ պէյ, հազար դժուարութիւններ հարթելէ վերջ ծպտուելով, գերիներու բանակետէն դուրս եկած ու անկէ փախելու յաջողած էր: Իզզէթ պէյ, քաղաքէն անդամ մը դուրս ելլելէ վերջ, իր ճամբան շարունակած եւ, շատ մը դժուարութիւններէ յետոյ, մինչեւ Թէհրան գացած էր:

Գրաւումները, չէթէներուն կողմէ կատարուած ըլլալով ինքնին որ եւ է արժէք չէին ներկայացներ, իսկ այնքան առեն որ Կովկասի ճակատը ծայր տուած պատերազմին ելքը որոշ չէր, հարկ էր գրաւումներն ալ անցողակի յաջողութիւն մը նկատել: Ուրով, այդ վայրերուն մէջ հաստատուած քաղաքային վարչութիւնն ալ չափազանց ծիծաղելի ձեւ մը կը ստանար: Օրի-նակ, մեր հին սահմաններուն մաք-սային պաշտօնեաները՝ ռուսական յառաջխազացումին պատճառով մեր քով ապաստանող Կովկասցի իսլամներուն փախցուցած կամ կարասիներէն սկսած էին մաքսատուրք գանձել: Այս դաղթականներուն թիւը օր օրի կ'աւելնար, եւ, համաձայն զինուորա-կան կացութեան, իրենց գիւղերը վերադարձողները եւ կամ կրկին փախչելու ստիպուողներուն թիւը կ'աճէր, իսկ չափազանց տխուր բան էր մաքսատուրք պահանջել անոնցմէ, որոնք իրենց կեանքերը մազապուր ազատած էին պատերազմի վայրերէն ու յաղթած էին իրենց հետ փախցնել կարդ մը առարկաներ:

Այս միջոցին, երբ Բիւլա պէյլի ճակատը Մարաշտիւէն Պօրչքա կը նահանջէր, քաղաքային վարչութեան այս տարօրինակ եւ ծիծաղելի գործողութիւնները չատ գէշ ազդեցութիւն մը կը գործէին այն ժողովուրդին վրայ, որ մեր զօրականներուն հետ կը գաղթէր: Նոյն իսկ, կարգ մը տեղեր պատճառ դարձած էր որ թուրք վարչութեան հանդէպ թշնամութիւն ցոյց տրուի: Մեր հին սահմաններուն մօտ բնակող կովկասեան բնակչութիւնը միշտ աւելի կողմնակից կը թուէր: Միւսները, իրենց հանդէպ ցոյց տրուած գէշ վերաբերումին պատճառով դրաւման առաջին օրերուն խոկ, ըլլալ կամած էին երես դարձնել մեզմէ:

Բիւլա պէյն ու իր ենթակաները Պորչքայի մէջ հաստատուելէ եւ Հաքըլ Սիւլէյման պէյի կարգադրութեանց լրացումէն յետոյ, ճակատի վրայ կրկին անդորրութիւն տիրած էր: Ռուսերը, չբաւականանալով մարտիկի վերագրաւումովը, աւելի յառաջացած էին: Այս անդորրութիւնը չարունակած էր չուրջ մէկ ամիս: Թէեւ նահանջող ուժերը մէկտեղած ու նոր ուժ մը յառաջ բերած էին, բայց մարտիկի նախկին չէթէներուն մեծ մասը կորսուած՝ մեկնած բլլալով, անոնց բացակայութիւնը չափազանց զգալի կ'ըլլար: Այդ չէթէներէն մանք հարիւրական կամ հարիւր յիսունական անձերէ կը բազկանային:

(Շար.)

ՆԱՒԱՐԱՆԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ա. Ժ. Քոնսթանցա.— Ստացած ենք ձեռագիրը:

Ց. Մ. Ձիւնիէ.— Նոյնպէս:

Մ. Տ. Ա. Քոնսթանցա.— Նոյնպէս: (Դէպի սպանդանոց):

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. — Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

SAMEDI 17 Février 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2423

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ ՍՈՐՎԱԾՆ ՈՒ ՍՈՐՎԵԼԻՔԸ

Յաճախ կը պարծենանք թէ շատ բաներ սորված ենք Ֆրանսայէն: Անոր յեղափոխական շարժումներէն, գրականութենէն եւ գիտութենէն:

Այս յաւակնութիւնը մղած է մեզ Արեւմուտքի եւ մասնաւորապէս Ֆրանսայի քաղաքակրթութեան ջահակիրները երեւալու Արեւելքի մէջ:

Վիճելու տրամադրութիւն չունինք: Շատ մը տեսակէտներով՝ հիմնաւոր է այս յաւակնութիւնը եւ արդար:

Ֆրանսան մեծապէս ազդած է մեր գրականութեան, արուեստին ու կենցաղին վրայ:

Մանաւանդ Փարիզը, մեզի համար, ունեցած է անբացատրելի եւ անդիմադրելի հմայք մը: Որքա՜ն երիտասարդ սիրտեր կը տրոփէին ու կը ծիւրէին «Փարի՜զ, Փարիզ» հառաչելով:

Եւ ահաւասիկ Փարիզ ենք, 1922էն ի վեր: Ոչ թէ սակաւաթիւ եւ ցիրուցան համրանքով, այլ զանգուածօրէն: Ոչ թէ իբրեւ ուսանող կամ առեւտրական, այլ իբրեւ ժողովուրդ:

Եւ միայն Փարիզը չէ մեր կայանը, այլ ամբողջ Ֆրանսան:

Աւելի կամ պակաս հոծ եւ համախումբ համրանքներ ունինք բոլոր գաւառներուն մէջ: Կեդրոն քաղաքներէն մինչեւ ագարակները, պողոտաներէն մինչեւ լեռները: Գիւղեր, թաղամասեր կան որ «հայկական» են, թէ՛ քանակով ե՛ւ թէ որակով:

Աննախընթաց դէպք՝ պատմութեան մէջ,— Աւելի քան 60 հազար Հայեր արեւմտեան Եւրոպայի ամէնէն մեծ երկրին պողոտաներուն վրայ:

Երէկ Ասիոյ խորերէն հազար կտոր կ'ըլլայինք, օգտուելու համար արեւմտեան քաղաքակրթութեան, մանաւանդ ֆրանսական մշակոյթի բարիքներէն:

Ամբողջ սերունդներ խմորուեցան այս հողին վրայ, իւրացնելով ե՛ւ լաւ ե՛ւ գէշ բաներ:

Ու շատ – շատերը վերադարձան հարուստ պաշարով, բաժին հանելու համար անբախտներուն:

Արդ, հիմա որ մեր ամբողջ կերպարանքով կ'երեւանք այստեղ, իրար խառնուած՝ բոլոր քաղաքներէն ու գիւղերէն,— կրնա՞նք հաշուել մեր շահն ու վնասը:

Որպէսզի չխրինք ընդհանուր խօսքերու եւ ճապաղ եզրակացութեանց մէջ, հարցումը կը վերածենք նուազագոյն սատիճանին: Եւ կը կապենք առօրեայ հարցի մը:

Այսպէս, յառա՞ջ գացած ենք թէ ետ, հանրային գիտակցութեամբ եւ քաղաքացիական կրթութեամբ:

Տաս – տասներկու տարին կարճ շրջան չէ, եզրակացութեան մը յանգելու համար:

Միւս կողմէ, սանձարձակ ազատութիւն կը վայելենք ամէն տեղ: Ուրիշ խօսքով, չունինք զրկուած, կաշկանդուած ըլլալու չքմեղանքը:

Թե՞րթ, բե՞մ, ճա՞ռ, միթի՞նկ, կազմակերպութիւննե՞ր եւ ընկերակցութիւննե՞ր, — լիուլի ունինք բոլորն ալ: Ինչպէս եւ բանակ մը՝ «ուսումնական»ներու:

Ըսել կ'ուզենք թէ երկրին քաղաքական, ընկերային, եւ հանրային կեանքէն օգտուելու առաւելութենէն ալ զրկուած չենք:

Մանաւանդ որ, հազարներ ու հազարներ Հայերէն թերթ չեն կարդար, բայց կը սիրե՜ն ֆրանսերէն հրատարակութիւններ գնել, եթէ ոչ կարդալու, գոնէ հոտոտելու համար:

Նոյն առաւելութիւնները՝ Ամերիկայի մէջ — տասնապատիկ աւելի խորութեամբ — ինչպէս եւ այն բոլոր երկիրներուն մէջ ուր գաղութներ ունինք:

Բայց մենք պիտի ամփոփուինք Ֆրանսայի մէջ:

Անշուշտ բոլորդ ալ հետեւեցաք վերջին շաբաթներու դէպքերուն,— անկում դահլիճներու, փոթորկալի նիստեր՝ խորհրդարանին մէջ, խռովութիւններ ու փոթորկաճայն ցոյցեր՝ պողոտաներուն վրայ:

Արիւն հոսեցաւ Ֆրանսացիներու միջեւ եւ արցունքներ հոսեցան աչքերէ: Առ նուազն 30 հոգի մեռան գնդակով, բիրով կամ դաշոյնով, իսկ թեթեւ կամ ծանր վէրքեր ստացան հազարներ: (Պաշտօնական տեղեկագիրը կը հաշուէր 400 ծանր եւ 2000 վիրաւոր, չորս օրուան ընթացքին):

Տեսանք նաեւ — երկուշաբթի օր — կազմակերպուած գործադուլ մը, որ կէս առ կէս ջլատեց Փարիզի կեանքը:

Այս բոլոր վերիվայրումներու ընթացքին, քանի՞ հոգի պարտք սեպեցին ուշադրութեամբ հետեւիլ ֆրանսացի ժողովուրդին շարժուձեւերուն, պաշտօնական բեմերէն մինչեւ բանուորական փողոցները:

Եւ քանի՞ հոգի յոգնութիւն կրեցին այդ արտայայտութիւնները բաղդատելու մեր թշուա՜ռ իրականութեան հետ, (պահելով բոլոր համեմատութիւնները):

Ահա, օրինակ, խռովութեանց զոհերուն թաղումը:

Հակառակ այնքան խոր դառնութեանց եւ կուսակցական կիրքերու, դուք տեսա՞ք այնպիսի բան, որ յիշեցնէր Ղեւոնդ արք.ի սպանութեան առթիւ սարքուած վայրերան տեսարաններէն մէկն ու մէկը:

Լսեցի՞ք որ ժողովուրդին մէկ մասը «ազգի եւ հայրենիքի թշնամի» հռչակէր միւս մասը, երկինք – երկիր իրար անցընէր, «մեռանք – կորանք» աղաղակէր անմիտ եւ անկիրթ ցուցադրութիւններով, «պոյքոթ» սարքէր, կիներ փողոց թափէր, ընտանիքներ իրար ձգէր, երդում հանել տար՝ նոյն իսկ մարդկային եւ ընկերային յարաբերութիւնները խզելու համար ... «ի սէր ազգութեան»:

Զկրցանք ամբողջովին բացատրել մեր միտքը:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԴՈՒՄԵՐԿԻ ԴԱՀԼԻՃԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀԵՑԱՒ ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ՑՈՅՑԵՐՈՒ ՄԷՋ

Պ. ՏՈՒՄԷՐԿԻ ՈՒՇԱԳՐԱՒ ԽՕՍՔԵՐԸ ԱՐՏԱՔԻՆ ՎՏԱՆԳԻ ՄԱՍԻՆ

Ազգային Միութեան դահլիճը 125ի դէմ 402 քուէ ստացաւ հինգշաբթի օր, իր կարճ յայտարարութենէն յետոյ, զոր կարդաց Պ. Տումէրկ ինք: Ծերունի վարչապետը հազիւ բեմ բարձրացած, դիմաւորուեցաւ թեր ու դէմ ցոյցերով: Աջակողմեան երեսփոխանները ջերմապէս կ'ողջունէին, իսկ ընկերվարականներն ու համայնավարները թշնամական բացագանչութիւններ կ'արձակէին: Նախարարական յայտարարութեան իւրաքանչիւր խօսքը կարդացուած ատեն, ձախակողմէն կ'աղմկէին եւ կը պոռային.

— «Մարդասպաննե՛ր, մարդասպաննե՛ր: Անկցի Փաշականութիւնը»:

Պ. Տումէրկ կը ժպտէր առանց պաղարիւնը կորսնցնելու եւ կրցաւ լրացնել ընթերցումը:

Այս ժխորին մէջ մասնաւորապէս ուշադրութիւն կը գրաւէր վերթերան համայնավար մը, Քլամամուս: Նախագահը սպառնաց խօսութեան դիմել: Պ. Տումէրկ ուսերը թօթուեց: Կարծես ըսել կ'ուզէր.— «Թող իրենց ուզածին չափ պոռան, եթէ հաճոյք կը զգան»:

Ահաւասիկ նախարարական յայտարարութիւնը.—

— Ձեր առջեւ ներկայացող կառավարութիւնը կազմուած է կուսակցութիւններու զինադուլը իրականացնելու համար:

Այս վերջին օրերու ա՛յնքան եղերական եւ վշտագին դէպքերէն վերջ, ամէն պատճառ ունի հաւատալու թէ այս զինադուլը կը համապատասխանէ երկրին եւ խորհրդարանին փափաքներուն:

Արդարութեան ստիպողական գործ մը կայ կատարելիք:

Զինադուլը եւ մտքերուն դէպի հանդարտութիւն վերադարձը թոյլ պիտի տան լիովին իրականացնել զայն, որ եւ է կիրքէ հեռու, բայց յանցաւորները փնտռելու, հետազօտելու եւ պատժելու կամքով, որո՛նք ալ ըլլան:

Արդարութեան այս գործին քով կայ ուրիշ մըն ալ, ո՛չ նուազ ստիպողական — բարոյական մաքրագործում, որուն համար անհրաժեշտ են ինչ ինչ կարգապահութիւններ, կամովին ընդունելու հաւանութեամբ: Այս բանին համար կը պահանջուին ձեռնհասութիւն եւ հեղինակութեան զգացում վերջիններուն մօտ, իսկ կառավարողներու մօտ ալ պարտականութեան յարգանքը:

Զինադուլը ո՛չ նուազ անխուսափելի է՝ երկրին արագօրէն տալու համար նիւթական մը որուն կը սպասէ, եւ որուն անյապաղ քուէարկութիւնը պիտի պահպանէ իր դրամին ամրութիւնը:

Հաւասարակշիռ նիւթական մը, կայուն դրամ մը վստահութիւն պիտի ներշնչեն արտադրողներուն եւ գնորդներուն:

Վստահութեան վերադարձը հզօրապէս պիտի օգնէ ազգային տնտեսութեան բարձրացումին եւ գործազրկութեան ջնջումին:

Արտաքին քաղաքականութեան խնդիրները հրամայաբար կը պարտադրեն կուսակցութիւններու զինադուլը, մտքերու հանդարտութիւնը միանգամայն:

Ֆրանսացիներուն միջեւ խաղաղութիւնը համաշխարհային խաղաղութեան երաշխաւորութեան, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի ապահովութեան հզօր մէկ տարրն է:

Ներքին խաղաղութիւնը միայն պիտի տայ մեզի հարկաւոր հեղինակութիւնը օգտակար դեր մը կատարելու համար Ազգերու Ընկերութեան եւ միջազգային խորհրդաժողովներու մէջ: Ան միայն պիտի թոյլատրէ մեզի բոլոր քաղաքացիներու համականութեամբ ապահովութեան արդիւնաւոր միջոցները ձեռք առնել՝ որոնք մեր երկիրը զերծ պիտի պահեն վտանգաւոր անակնկալներէ:

Պարոննե՛ր, կը խնդրենք ձեզմէ որ տաք մեզի ձեր բոլոր աջակցութիւնը Ֆրանսայի փրկութեան, խորհրդարանական հաստատութիւններու եւ հանրապետական ազատութիւններուն պահպանման համար:

Մեր երկիրը միշտ գիտցած է, ամէնէն տագնապալից ժամերուն, հարկ եղած վերականգնումը ի գլուխ հանել:

Այսօր պարտաւորիչ է այդպիսի վերականգնում մը:

Վստահութիւն ունինք ձեր վրայ որ պիտի հասկնաք եւ պիտի օգնէք մեզի:

Կը խնդրենք որ միեւնոյն վստահութիւնը մեր վրայ եւս ունենաք:

Յայտարարութեան ընթերցումէն յետոյ, վարչապետը առաջարկեց յետաձգել բոլոր հարցապնդումներն ու վիճաբանութիւնները, վստահութեան խնդիր դնելով: Աղմուկը վերսկսաւ երկու կողմէն: Պ. Տումէրկ յայտարարեց.

— «Քսան տարի կայ որ չեմ երեւցած այս բեմին վրայ: Բայց գիտեմ թէ երբ կառավարութիւն մը Երեսփ. ժողովին կը ներկայանայ, հարցապնդման կ'ենթարկուի: Ես կը խնդրեմ միայն որ հարցապնդումները յետաձգուին ելմտացոյցին քուէարկութենէն յետոյ»:

Այս խօսքերուն վրայ, ահռելի ժխոր մը բարձրացուցին ձախակողմեան երեսփոխանները: Պ. Տումէրկ անոնց դառնալով յայտարարեց.

— «Ես փառքի համար չէր որ վարչապետ եղայ: Հանրային կեանքէն քաշուելէս ի վեր, մերժած եմ առաջարկուած բոլոր պաշտօնները: Այս անգամ, հակառակ կամքիս, չմերժեցի: Ինծի ըսին թէ արիւն կը հոսի Փարիզի փողոցներուն մէջ եւ թէ խաղաղութիւնն ու անդորրութիւնը պիտի վերահաստատուին, եթէ ընդունիմ այս ծանր բեռը: Ասոր վրայ անմիջապէս ճամբայ ելայ դէպի Փարիզ...

Աջակողմը ջերմապէս ծափահարեց այս խօսքերը, մինչ միւսները կը շարունակէին աղմկել: Վարչապետը անդրադառնալով միջազգային կացութեան, ըսաւ.

— Եթէ կոյր եւ խուլ չէք, պէտք է ընդունիք թէ ինչ որ տեղի կ'ունենայ արտասահմանի մէջ, արժանի է լուրջ մտահոգութեան... Մեր գործը պիտի ըլլայ խաղաղեցնել միտքերը, երեւան հանել արդարութիւնը, հետեւիլ արտասահմանի անցուդարձին: Անշուշտ ես հրաշք չեմ կրնար գործել: Բայց խորհրդարանը կրնայ գործել հրաշք մը, վերահաստատելով մեր ելեւմուտքը: Փարիզ եկած ատեն մեծ յոյսեր ունէի: Կը մտածէի որ խորհրդարանը պիտի ուզէ, գոնէ ատենի մը համար, միացեալ ճակատ կազմել, գլուխ հանելու համար անհրաժեշտ գործերը: Եւ ինծի կը թուէր թէ արտասահմանի մէջ մեծագին տպաւորութիւն պիտի գործէր խորհրդարան մը որ համախմբուած է ծերունիի մը շուրջը, փրկելու համար Ֆրանսան: Եթէ Երեսփ. ժողովը ինծի ըսէ թէ սըխալած եմ, պիտի վերադառնամ եկած տեղս, բայց այս անգամ սիրտս ճմլըւած այն անձկութեամբ թէ կուսակցական ոգին ի՛նչ տխրկու փորձանքներ կրնայ բերել մեր հայրենիքի գլխուն:

Իսր տպաւորութիւն գործեցին այս խօսքերը, եւ մինչ աջակողմը մոլեգնօրէն կը ծափահարէր, ոտքի ելաւ Լէոն Պլում եւ յայտարարեց յանուն ընկերվարական խմբակցութեան.

— Այսօր ծաղրանկին կը յետաձգէն հարցապնդումները: Վաղը Երեսփ. ժողովը պիտի հրաժարի իր իրաւունքներէն, ելմտացոյցին քուէարկութեան առթիւ, միւս օրը արձակուրդ պիտի ստանայ անորոշ ժամանակով: Անկարողութեան եւ գրեթէ չարագործութեան խոստովանութիւն մըն է այս, մանաւանդ փաշական դաւերու առջեւ:

Այս առթիւ Պ. Պլում յիշեց երկուշաբթի օրուան ցոյցերը, իբրեւ հարազատ արտայայտութիւնը հանրային կարծիքի, եւ պահանջեց լուծել Երեսփ. ժողովը, փոխանակ խաղեր խաղալու:

Նախկին վարչապետ Պ. Շոթան խօսեցաւ յանուն արմատական ընկերվարականներուն եւ առաջարկեց զինադուլ կնքել, նկատի առնելով կացութիւնը: Միւս հոսանքներու վարիչներն ալ նոյն յորդորը կարդացին իրենց կուսակիցներուն, մինչ աջէն «Մարսէյեզ»ը, ձախէն «Էնթէրնասիոնալ»ը կը հնչէր: Վերջապէս ժողովը քուէարկութեան ձեռնարկելով, 125ի դէմ 402 ձայնով վստահութիւն յայտնեց: 68 հոգի ձեռնպահ մնացին: Միեւնոյն ատեն, 125ի դէմ 465 ձայնով ընդունուեցաւ կառավարութեան բանաձեւը, որ կ'առաջարկէ բացառաբար մէկ անգամով քուէարկել ելմտացոյցը, փոխանակ յօդուած առ յօդուած կարդալու:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Մարսէյլէն ստացանք հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները (14 փետր.).

Սրտի հիւանդութեանց մասնագէտ Տոքթ. Տիներ, ջիղերու մասնագէտ Տոքթ. Ռոժէ եւ թոքերու մասնագէտ Տոքթ. Օլմէր խորհրդակցութիւն մը կատարեցին Տոքթ. Մելքոնեանի եւ Թրապուքի հետ: Արդիւնքը,—թեթեւ բարուքում մը կը նշմարուի. ջերմութեան աստիճանը 37.7 (երէկ 38.6 էր): Ձեռքերը եւ ոտքերը կը շարժէ զգալապէս: Աչքերու տեսողութիւնը չէ վնասուած. գիտակցութիւնը որոշ չափով կը լաւնայ, նոյնպէս զգայնութիւնը: Երկար եւ լուրջ խնամքի կը կարօտի: Բացի դարմանատան բժիշկներէն, շարունակ իր քովն են ընկ. բժ. Ծախպալեան, Տիկին Ահարոնեան, Տիկին Շալեան եւ Օր. Վարանդեան, միշտ սառ դնելով գլուխին վրայ: Աչքերու մասնագէտը յայտարարեց թէ վտանգ չկայ:

Ընկ. Մ. Վարանդեան կը գրէ միեւնոյն թուականով.—

Չորրորդ օրն է որ հիւանդը դեռ չէ սթափած: Երբեմն – երբեմն գիտակցութեան աղօտ նշոյլներ կը ցուցնէ. զիս չի ճանչնար: Չեմ գիտեր երբ պիտի վերստանայ ճանչնալու եւ խօսելու կարողութիւնը: Դարմանատունը շատ լաւ է եւ առաջնակարգ հեղինակութիւններ են խնամող բժիշկները:

Այս առթիւ պարտք կը սեպենք յիշեցնել թէ՝ նպատակայարմար չէ խումբ-խումբ դարմանատուն այցելել, հիւրասենեակ մտնել եւ հարցումներ տեղացնել, ինչ որ կրնայ տաղտուկ պատճառել հիւանդանոցի բժիշկներուն եւ պաշտօնեաներուն: Բոլոր անհրաժեշտ լուրերը «Յառաջ»ի կը հաղորդուին օրը օրին, քանի մը աղբիւրներէ, ի հարկին հեռագրով կամ հեռախօսով:

ՄԱՐՍԷՅԼ, 15 փետր.— Հիւանդը այս գիշեր անհանգիստ էր: Առտուան ժամը 9–10 թեթեւ բարուքում մը նշմարուեցաւ: Բնաւ չի կրնար խօսիլ: Շնչառութիւնը կասկածելի կ'երեւայ:

Ըմբոստները անձնատուր կ'ըլլան Աւստրիոյ մէջ

ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԻՒՆՀԵՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆ

Վիեննայէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը յաջողած է զսպել ըմբոստութիւնը, երեք օրուան կռիւներէն յետոյ: Ընդհարումները կը շարունակուին միայն Վիեննայի շրջակաները եւ կարգ մը գաւառական քաղաքներու մէջ: Հարիւրաւոր ընկերվարականներ անձնատուր եղան առջի օր, պատասխանելով կառավարութեան կոչին: Այս առթիւ սրտաշարժ տեսարաններ պարզուեցան: Ընկերվարական պահակները խումբ խումբ դուրս կ'ելլէին բանուորական բնակարաններէն, որոնք ամբողջովին վերածուած էին եւ միայն թնդանօթի կրակին առջեւ էր որ տեղի տուին: Իրենց հետ կը գտնուէին բազմաթիւ կիներ եւ մանուկներ, կրելով պահակներուն հրացանները եւ ռումբերը: Խեղճերը կը դողային անօթութենէն եւ ցուրտէն:

Ընկերվարական առաջնորդներէն շատերը յաջողած են փախչիլ: Դիմադրութիւնը աւելորդ համարելով, անոնք յանձարարած էին իրենց հետեւորդներուն օգտուիլ ընդհանուր ներումէն, իսկ իրենք գիշերանց անցած էին սահմանը, Չեխօսլովաքիա երթալու համար: Վարիչներէն Եուլիուս Տէօչ վիրաւորուած էր գլուխէն եւ թեւէն, երբ չեխական սահմանը հասաւ Օթթօ Պաուէրի հետ: Ըմբոստներու կորուստները շատ ծանր են:

Վիեննայի կառավարիչը կը յայտարարէ թէ ոստիկանութիւնը գրաւած է բոլոր բանուորական բնակարանները (հսկայ շէնքեր զորս կառուցած է Վիեննայի ընկերվարական քաղաքապետութիւնը): Ահագին զէնք եւ ռազմանիւթ բռնուած է այս շէնքերուն մէջ: Մինչեւ հինգշաբթի կէս օր 34 գնդացիր, 1000 հրացան եւ 40,000 փամփուշտ անցած էր ոստիկանութեան ձեռքը:

Այս բոլոր տեղեկութիւններէն աւելի կարեւոր է արտասահմանի բռնած դիրքը: Առջի օր զրոյց կը շրջէր թէ Իտալիա զինուոր համախմբած է սահմանին վրայ: Միւս կողմէ, ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է թէ վերջ ի վերջոյ հիթլէրականները պիտի օգտուին Աւստրիոյ ներկայ վիճակէն: Կ'ըսուի թէ բանակցութիւններ կը կատարուին նացիներուն հետ (հիթլէրական), որպէսզի վարչապետ հռչակուի Շթարէնպէրկ, պայմանաւ որ Աւստրիա եւ Գերմանիա միասին գործեն արտաքին ճակատի վրայ:

Ֆրանսա կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ

Գրած էինք թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը նոր ծանուցագիր մը ուղղած է Գերմանիոյ, իբրեւ պատասխան անոր վերջին ծանուցագրին:

Պատասխանը հաստատապէս կը պնդէ Ֆրանսայի նախկին տեսակէտներուն վրայ, բանակցութեանց դուռները բաց թողլով հանդերձ: Կ'ըսէ թէ կարելի չէ նկատի առնել Գերմանիոյ սպառազինութեանց իրաւունքներու հաւասարութեան խնդիրը, քանի կատարեալ ստուգման մը չեն ենթարկուիր եղած ուժերը: Միեւնոյն ատեն ցաւ կը յայտնէ որ Գերմանիա իր պատասխանին մէջ որ եւ է խօսք չըներ ոչ – յարձակման դաշինքի եւ Լոքարնոյի դաշնագրի մա-

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ս. ՆԱՀԱՊԵՏԻ ԿԵՐՊԱՐ ՎԱՂԵՑԱՅԻՆ ՀՈՒՇԱՀԱՏԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՑ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

(ՀԱՅԵՐԵՆԱԿԱՆ ՀՈՒՇԵՐ, ՀԱՏՈՐ ԱՌԱՋԻՆ)

Լսող. — Ստորեւ ներկայացնում ենք հրատարակութեան նախապատրաստական աշխատանքների ընթացքում ստացուած նոր նիւթերի մի մասը։ Նախապատրաստական աշխատանքներ կատարելիս մեզ մեծապէս օգնեցին Ս. Էջմիածնի Մատենադարանի գրադարանապետ Գէորգ Տէր-Մկրտչեան, «Հայկական սովետական հանրագիտարանի» գրականութեան բաժնի վարիչ Ռուբէն Մելիք-Ադամեան, Ս. Էջմիածնի Մատենադարանի գրադարանի աշխատակից Ռուբէն Ղազար

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՎՈՒՍՏ

(ծիսակատարության գործընթաց)

Գիրքը ներկայացնում է հայկական հոգևոր մշակույթի ամենահին շերտերից մեկը՝ հեթանոսական ժամանակաշրջանի հավատալիքները, սովորույթները և ծեսերը, որոնք պահպանվել են ժողովրդական կյանքում մինչև 19-րդ դարի վերջը։ Հեղինակը հետևել է տարվա հերթական տոներին, ամանորյա, գարնանային, ամառային և աշնանային ծիսակատարություններին, նկարագրել դրանց ընթացքը, երգերը, խաղերը և կերակրատեսակները։ Հատուկ ուշադրություն է դարձվել ընտանեկան ծեսերին՝ ծննդյան, հարսանեկան և հուղարկավորության արարողություններին։

Գրքում զետեղված են նաև բազմաթիվ լուսանկարներ, որոնք արվել են 1910-ական թվականներին տարբեր գյուղերում։ Դրանք ներկայացնում են ոչ միայն ծեսերի արտաքին կողմը, այլև մարդկանց դեմքերը, հագուստը, կենցաղային առարկաները։ Շատ լուսանկարներ հրապարակվում են առաջին անգամ։

Հրատարակության պատրաստեցին՝ Ա. Ղազարյանը, Ն. Մելիքյանը և Ռ. Ավետիսյանը։ Գրքի ձևավորումը՝ նկարչուհի Ե. Ս. Ս. Ս.։

Տպաքանակը՝ 3000 օրինակ։ Գինը՝ 4 ռուբլի 50 կոպեկ։

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՔԱՀՆԱԶԱՐՅԱՆ

(1841 – 1909)

Հովհաննես Քահնազարյանը ծնվել է Ախալցխայի գավառի Ծալկա գյուղում, հոգևորականի ընտանիքում։ Նրա հայրը՝ Տեր-Գրիգոր քահանան, ծառայել է Ծալկայի Սուրբ Աստվածածին եկեղեցում ավելի քան քառասուն տարի։ Մանուկ հասակում Հովհաննեսը սովորել է տեղի ծխական դպրոցում, ապա՝ Թիֆլիսի հոգևոր ճեմարանում։ Ճեմարանն ավարտելուց հետո նա մի քանի տարի դասավանդել է Ախալցխայի գավառական դպրոցում, ապա տեղափոխվել Թիֆլիս և աշխատել տպագրության գործում։

1870-ական թվականներին Քահնազարյանը հրատարակել է «Ժողովրդական ընթերցարան» շարքը, որի մեջ մտել են ավելի քան երեսուն գրքույկներ։ Դրանք գրված են պարզ, հասկանալի լեզվով և նախատեսված են եղել հատկապես գյուղական ընթերցողների համար։ Շարքի գրքերը տպագրվել են մեծ տպաքանակներով և տարածվել ամբողջ Կովկասում։

Քահնազարյանի ամենահայտնի աշխատությունը «Ազգային սովորույթներ և հավատալիքներ» գիրքն է, որը լույս է տեսել 1894 թվականին։ Այստեղ հեղինակը հավաքել և համակարգել է հայ ժողովրդի տոների, ծեսերի և նախապաշարմունքների մասին իր դիտարկումները։ Գրքի մեծ մասը գրի է առնված հեղինակի հայրենի գյուղում։

Հովհաննես Քահնազարյանը մահացել է 1909 թվականին Թիֆլիսում։ Նրա գրքերը երկար տարիներ եղել են ժողովրդական ընթերցանության հիմնական աղբյուրներից մեկը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐԻ ԲԱՌԱՐԱՆ

Ներկայացնում ենք հայկական անունների ամենահին և ամենատարածված ձևերը՝ ըստ այբբենական կարգի։ Յուրաքանչյուր անվան կից տրված է նրա ստուգաբանությունը, հնչյունական տարբերակները և հայտնի կրողները պատմության մեջ։

Աբգար — հին հայկական անուն, որը նշանակում է «ջրառատ վայրի տեր»։ Կրել են Եդեսիայի մի քանի թագավորներ։ Ժամանակակից ձևերն են՝ Աբգարիկ, Աբգարուհի։

Ազատ — նշանակում է «ազատ մարդ»։ Տարածված անուն հատկապես գյուղական շրջաններում։ Ունի բազմաթիվ ածանցավոր ձևեր՝ Ազատիկ, Ազատուհի, Ազատանուշ։

Անահիտ — հեթանոսական դիցուհու անունից։ Ըստ ավանդության՝ Անահիտը պաշտպանում էր ծնողներին և ընտանիքի կանանց։ Անունը հաճախ զուգորդվում է Արամազդ և Միհր անունների հետ։

Արամ — նշանակում է «խաղաղ, հանգիստ»։ Կրել են մի քանի հայ թագավորներ և զորավարներ։ Ածանցավոր ձևերն են՝ Արամիկ, Արամուհի, Արամանուշ։

Արտավազդ — բաղադրյալ անուն՝ «Արտա» և «վազդ» արմատներից։ Կրել են Մեծ Հայքի և Փոքր Հայքի թագավորներ։ Ունի կարճ ձևեր՝ Արտավ, Վազդ։

Արտեմիս — հունական ծագում ունեցող անուն, որը հայերի մեջ տարածվել է հատկապես Կիլիկիայում։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Արտեմ, Արտեմուհի։

Արտուշ — նշանակում է «արտերի պահապան»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Արտուշիկ, Արտուշուհի։

Աստղիկ — հեթանոսական դիցուհու անունից։ Աստղիկը սիրո և պտղաբերության աստվածուհին էր։ Անունը հաճախ զուգորդվում է Անահիտ անվան հետ։

Բագրատ — նշանակում է «Աստծո ընտրյալ»։ Կրել են Բագրատունի թագավորներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Բագրատ, Բագրատիկ, Բագրատուհի։

Գայանե — հին հայկական անուն, որը նշանակում է «կենդանի, կյանքով լի»։ Կրել են մի քանի հայ թագուհիներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Գայանէ, Գայանուհի։

Գառնիկ — նշանակում է «գառան նման հեզ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Գառնիկուհի, Գառնիկիկ։

Դավիթ — եբրայական ծագում ունեցող անուն, որը նշանակում է «սիրելի»։ Հայերի մեջ տարածվել է հատկապես Միջնադարում։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Դավ, Դավուհի։

Եղիշե — նշանակում է «Աստված փրկություն է»։ Կրել են մի քանի հայ պատմիչներ և հոգևորականներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Եղիշէ, Եղիշուհի։

Զարեհ — նշանակում է «ուրախություն բերող»։ Կրել են Արշակունի թագավորներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Զարէհ, Զարեհուհի։

Էդուարդ — գերմանական ծագում ունեցող անուն, որը նշանակում է «հարստության պահապան»։ Հայերի մեջ տարածվել է 19-րդ դարի վերջից։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Էդո, Էդուարդուհի։

Ընդամենը — հին հայկական անուն, որը նշանակում է «ամբողջ, ամբողջական»։ Կրել են մի քանի հայ նախարարներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Ընդամէն, Ընդամենուհի։

Թագուհի — նշանակում է «թագավորի կին»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Թագուհիկ, Թագուհանուշ։

Ժանգուլ — նշանակում է «ժանգի պես կարմրավուն»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Ժանգուլիկ, Ժանգուլուհի։

Իշխան — նշանակում է «տիրակալ, կառավարիչ»։ Կրել են մի քանի հայ նախարարներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Իշխանիկ, Իշխանուհի։

Լուսինե — նշանակում է «լուսնի պես գեղեցիկ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Լուսինէ, Լուսինուհի։

Խաչատուր — նշանակում է «խաչի պարգև»։ Կրել են մի քանի հայ հոգևորականներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Խաչատ, Խաչատուրիկ։

Ծաղիկ — նշանակում է «ծաղկի պես գեղեցիկ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Ծաղկիկ, Ծաղկուհի։

Կարապետ — նշանակում է «Աստծո առաքյալ»։ Կրել են մի քանի հայ հոգևորականներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Կարապէտ, Կարապետուհի։

Հասմիկ — նշանակում է «հասմիկ ծաղկի պես անուշահոտ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Հասմիկիկ, Հասմիկուհի։

Ձորիկ — նշանակում է «ձորի պես խորհրդավոր»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Ձորիկիկ, Ձորիկուհի։

Ղազար — նշանակում է «Աստված օգնեց»։ Կրել են մի քանի հայ հոգևորականներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Ղազարիկ, Ղազարուհի։

Մարգարիտ — նշանակում է «մարգարիտ, մարգագետնի ծաղիկ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Մարգարիտիկ, Մարգարիտուհի։

Նարեկ — նշանակում է «նարեկ ծաղկի պես գեղեցիկ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Նարեկիկ, Նարեկուհի։

Շուշան — նշանակում է «շուշան ծաղկի պես նրբագեղ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Շուշանիկ, Շուշանուհի։

Ոսկան — նշանակում է «ոսկի պես թանկագին»։ Կրել են մի քանի հայ հոգևորականներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Ոսկանիկ, Ոսկանուհի։

Պետրոս — հունական ծագում ունեցող անուն, որը նշանակում է «քար»։ Հայերի մեջ տարածվել է հատկապես Միջնադարում։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Պետրոսիկ, Պետրոսուհի։

Ռուբեն — նշանակում է «Ահա որդի»։ Կրել են մի քանի հայ հոգևորականներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Ռուբէն, Ռուբենուհի։

Սիրանուշ — նշանակում է «սիրելի և անուշ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Սիրանուշիկ, Սիրանուշուհի։

Տիգրան — նշանակում է «նետաձիգ»։ Կրել են Արտաշեսյան թագավորներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Տիգրանիկ, Տիգրանուհի։

Ուրուրտ — նշանակում է «արծիվ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Ուրուրտիկ, Ուրուրտուհի։

Փառանձեմ — նշանակում է «փառքի տեր»։ Կրել են մի քանի հայ թագուհիներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Փառանձէմ, Փառանձեմուհի։

Քաջուհի — նշանակում է «քաջ կին»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Քաջուհիկ, Քաջուհանուշ։

Օհան — նշանակում է «Աստված ողորմած է»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Օհանիկ, Օհանուհի։

Ֆարաջան — նշանակում է «գեղեցիկ, հմայիչ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Ֆարաջանիկ, Ֆարաջանուհի։

Քրիստափոր — հունական ծագում ունեցող անուն, որը նշանակում է «Քրիստոսին կրող»։ Հայերի մեջ տարածվել է հատկապես Միջնադարում։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Քրիստափոր, Քրիստափորուհի։

Օրբել — հին հայկական անուն, որը նշանակում է «արծվի ձագ»։ Կրել են մի քանի հայ զորավարներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Օրբէլ, Օրբելուհի։

Ֆերիդե — պարսկական ծագում ունեցող անուն, որը նշանակում է «անգին, թանկագին»։ Հայերի մեջ տարածվել է հատկապես 19-րդ դարում։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Ֆերիդէ, Ֆերիդեհուհի։

Ա. Ն. Ս.

Ա. Ն. Ս.-ի անունը հայ ժողովրդական բանահյուսության մեջ կապված է ոչ միայն հերոսական էպոսի, այլև ավելի հին՝ հեթանոսական շրջանի ավանդությունների հետ։ Հեղինակը հետևել է, թե ինչպես է այդ անունը ժամանակի ընթացքում փոխել իր իմաստը՝ դառնալով ընդհանուր հասկացություն, որը նշանակում է ոչ թե մեկ կոնկրետ մարդ, այլ ամբողջ սերունդ։

Գրքի առաջին մասում քննարկվում են Ա. Ն. Ս.-ի ծագման տարբեր վարկածները։ Հեղինակը համեմատում է հայկական աղբյուրները հարևան ժողովուրդների նմանատիպ պատկերացումների հետ և եզրակացնում, որ Ա. Ն. Ս.-ի պատկերի հիմքում ընկած է հնագույն նախնիների պաշտամունքը։ Մասնավորապես ուշադրություն է դարձվում այն փաստին, որ Ա. Ն. Ս.-ի մասին պատմող ավանդությունների մեծ մասը կապված է հատկապես գյուղական համայնքների հետ, որտեղ նա հանդես է գալիս որպես հովանավոր և պաշտպան։

Երկրորդ մասում հեղինակը վերլուծում է Ա. Ն. Ս.-ի հետ կապված հիմնական սյուժետային շարքերը։ Դրանք ներառում են նրա ծնունդը, մանկությունը, ուժեղ մարդկանց հետ ունեցած մրցությունները, ամուսնությունը և մահը։ Յուրաքանչյուր սյուժետային շարք համեմատվում է համապատասխան հունական, պարսկական և ասորական ավանդությունների հետ։ Հեղինակը ցույց է տալիս, որ նմանությունները հաճախ ավելի խորն են, քան կարելի է սպասել պատահական զուգադիպությունից։

Երրորդ մասը նվիրված է Ա. Ն. Ս.-ի կերպարի գեղարվեստական մշակմանը։ Հեղինակը քննում է, թե ինչպես է ժողովրդական երևակայությունը ստեղծել այդ կերպարը, ինչ գծեր է նա կրել ժամանակի ընթացքում և ինչ նշանակություն ունեցել հայ մարդու համար։ Հատուկ ուշադրություն է դարձվում Ա. Ն. Ս.-ի և նրա ընտանիքի անդամների հարաբերություններին, որոնք հեղինակը համարում է ամենաբնորոշ գծերից մեկը։

Գրքի վերջում տրված է ամփոփիչ եզրակացություն, որտեղ հեղինակը ամփոփում է իր դիտարկումները և առաջարկում է Ա. Ն. Ս.-ի ուսումնասիրության նոր ուղիներ։ Գրքին կից տրված է ծանոթագրությունների և գրականության ցանկ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՈՒԿԱՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՑԱՆԿ

Ներկայացնում ենք հայկական դուկանների ամենահին և ամենատարածված ձևերը՝ ըստ այբբենական կարգի։ Յուրաքանչյուր դուկանի կից տրված է նրա ստուգաբանությունը, հնչյունական տարբերակները և հայտնի կրողները պատմության մեջ։

Աբգար — հին հայկական դուկան, որը նշանակում է «ջրառատ վայրի տեր»։ Կրել են Եդեսիայի մի քանի թագավորներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Աբգարիկ, Աբգարուհի։

Ազատ — նշանակում է «ազատ մարդ»։ Տարածված դուկան հատկապես գյուղական շրջաններում։ Ունի բազմաթիվ ածանցավոր ձևեր՝ Ազատիկ, Ազատուհի, Ազատանուշ։

Անահիտ — հեթանոսական դիցուհու անունից։ Ըստ ավանդության՝ Անահիտը պաշտպանում էր ծնողներին և ընտանիքի կանանց։ Անունը հաճախ զուգորդվում է Արամազդ և Միհր անունների հետ։

Արամ — նշանակում է «խաղաղ, հանգիստ»։ Կրել են մի քանի հայ թագավորներ և զորավարներ։ Ածանցավոր ձևերն են՝ Արամիկ, Արամուհի, Արամանուշ։

Արտավազդ — բաղադրյալ անուն՝ «Արտա» և «վազդ» արմատներից։ Կրել են Մեծ Հայքի և Փոքր Հայքի թագավորներ։ Ունի կարճ ձևեր՝ Արտավ, Վազդ։

Արտեմիս — հունական ծագում ունեցող անուն, որը հայերի մեջ տարածվել է հատկապես Կիլիկիայում։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Արտեմ, Արտեմուհի։

Արտուշ — նշանակում է «արտերի պահապան»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Արտուշիկ, Արտուշուհի։

Աստղիկ — հեթանոսական դիցուհու անունից։ Աստղիկը սիրո և պտղաբերության աստվածուհին էր։ Անունը հաճախ զուգորդվում է Անահիտ անվան հետ։

Բագրատ — նշանակում է «Աստծո ընտրյալ»։ Կրել են Բագրատունի թագավորներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Բագրատ, Բագրատիկ, Բագրատուհի։

Գայանե — հին հայկական անուն, որը նշանակում է «կենդանի, կյանքով լի»։ Կրել են մի քանի հայ թագուհիներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Գայանէ, Գայանուհի։

Գառնիկ — նշանակում է «գառան նման հեզ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Գառնիկուհի, Գառնիկիկ։

Դավիթ — եբրայական ծագում ունեցող անուն, որը նշանակում է «սիրելի»։ Հայերի մեջ տարածվել է հատկապես Միջնադարում։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Դավ, Դավուհի։

Եղիշե — նշանակում է «Աստված փրկություն է»։ Կրել են մի քանի հայ պատմիչներ և հոգևորականներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Եղիշէ, Եղիշուհի։

Զարեհ — նշանակում է «ուրախություն բերող»։ Կրել են Արշակունի թագավորներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Զարէհ, Զարեհուհի։

Էդուարդ — գերմանական ծագում ունեցող անուն, որը նշանակում է «հարստության պահապան»։ Հայերի մեջ տարածվել է 19-րդ դարի վերջից։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Էդո, Էդուարդուհի։

Ընդամենը — հին հայկական անուն, որը նշանակում է «ամբողջ, ամբողջական»։ Կրել են մի քանի հայ նախարարներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Ընդամէն, Ընդամենուհի։

Թագուհի — նշանակում է «թագավորի կին»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Թագուհիկ, Թագուհանուշ։

Ժանգուլ — նշանակում է «ժանգի պես կարմրավուն»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Ժանգուլիկ, Ժանգուլուհի։

Իշխան — նշանակում է «տիրակալ, կառավարիչ»։ Կրել են մի քանի հայ նախարարներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Իշխանիկ, Իշխանուհի։

Լուսինե — նշանակում է «լուսնի պես գեղեցիկ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Լուսինէ, Լուսինուհի։

Խաչատուր — նշանակում է «խաչի պարգև»։ Կրել են մի քանի հայ հոգևորականներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Խաչատ, Խաչատուրիկ։

Ծաղիկ — նշանակում է «ծաղկի պես գեղեցիկ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Ծաղկիկ, Ծաղկուհի։

Կարապետ — նշանակում է «Աստծո առաքյալ»։ Կրել են մի քանի հայ հոգևորականներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Կարապէտ, Կարապետուհի։

Հասմիկ — նշանակում է «հասմիկ ծաղկի պես անուշահոտ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Հասմիկիկ, Հասմիկուհի։

Ձորիկ — նշանակում է «ձորի պես խորհրդավոր»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Ձորիկիկ, Ձորիկուհի։

Ղազար — նշանակում է «Աստված օգնեց»։ Կրել են մի քանի հայ հոգևորականներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Ղազարիկ, Ղազարուհի։

Մարգարիտ — նշանակում է «մարգարիտ, մարգագետնի ծաղիկ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Մարգարիտիկ, Մարգարիտուհի։

Նարեկ — նշանակում է «նարեկ ծաղկի պես գեղեցիկ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Նարեկիկ, Նարեկուհի։

Շուշան — նշանակում է «շուշան ծաղկի պես նրբագեղ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Շուշանիկ, Շուշանուհի։

Ոսկան — նշանակում է «ոսկի պես թանկագին»։ Կրել են մի քանի հայ հոգևորականներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Ոսկանիկ, Ոսկանուհի։

Պետրոս — հունական ծագում ունեցող անուն, որը նշանակում է «քար»։ Հայերի մեջ տարածվել է հատկապես Միջնադարում։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Պետրոսիկ, Պետրոսուհի։

Ռուբեն — նշանակում է «Ահա որդի»։ Կրել են մի քանի հայ հոգևորականներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Ռուբէն, Ռուբենուհի։

Սիրանուշ — նշանակում է «սիրելի և անուշ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Սիրանուշիկ, Սիրանուշուհի։

Տիգրան — նշանակում է «նետաձիգ»։ Կրել են Արտաշեսյան թագավորներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Տիգրանիկ, Տիգրանուհի։

Ուրուրտ — նշանակում է «արծիվ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Ուրուրտիկ, Ուրուրտուհի։

Փառանձեմ — նշանակում է «փառքի տեր»։ Կրել են մի քանի հայ թագուհիներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Փառանձէմ, Փառանձեմուհի։

Քաջուհի — նշանակում է «քաջ կին»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Քաջուհիկ, Քաջուհանուշ։

Օհան — նշանակում է «Աստված ողորմած է»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Օհանիկ, Օհանուհի։

Ֆարաջան — նշանակում է «գեղեցիկ, հմայիչ»։ Տարածված է գյուղական շրջաններում։ Ունի ածանցավոր ձևեր՝ Ֆարաջանիկ, Ֆարաջանուհի։

Քրիստափոր — հունական ծագում ունեցող անուն, որը նշանակում է «Քրիստոսին կրող»։ Հայերի մեջ տարածվել է հատկապես Միջնադարում։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Քրիստափոր, Քրիստափորուհի։

Օրբել — հին հայկական անուն, որը նշանակում է «արծվի ձագ»։ Կրել են մի քանի հայ զորավարներ։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Օրբէլ, Օրբելուհի։

Ֆերիդե — պարսկական ծագում ունեցող անուն, որը նշանակում է «անգին, թանկագին»։ Հայերի մեջ տարածվել է հատկապես 19-րդ դարում։ Ունի ժողովրդական ձևեր՝ Ֆերիդէ, Ֆերիդեհուհի։

Ջ. Ո. Ս.

Ջ. Ո. Ս.-ի անունը հայ ժողովրդական բանահյուսության մեջ կապված է ոչ միայն հերոսական էպոսի, այլև ավելի հին՝ հեթանոսական շրջանի ավանդությունների հետ։ Հեղինակը հետևել է, թե ինչպես է այդ անունը ժամանակի ընթացքում փոխել իր իմաստը՝ դառնալով ընդհանուր հասկացություն, որը նշանակում է ոչ թե մեկ կոնկրետ մարդ, այլ ամբողջ սերունդ։

Գրքի առաջին մասում քննարկվում են Ջ. Ո. Ս.-ի ծագման տարբեր վարկածները։ Հեղինակը համեմատում է հայկական աղբյուրները հարևան ժողովուրդների նմանատիպ պատկերացումների հետ և եզրակացնում, որ Ջ. Ո. Ս.-ի պատկերի հիմքում ընկած է հնագույն նախնիների պաշտամունքը։ Մասնավորապես ուշադրություն է դարձվում այն փաստին, որ Ջ. Ո. Ս.-ի մասին պատմող ավանդությունների մեծ մասը կապված է հատկապես գյուղական համայնքների հետ, որտեղ նա հանդես է գալիս որպես հովանավոր և պաշտպան։

Երկրորդ մասում հեղինակը վերլուծում է Ջ. Ո. Ս.-ի հետ կապված հիմնական սյուժետային շարքերը։ Դրանք ներառում են նրա ծնունդը, մանկությունը, ուժեղ մարդկանց հետ ունեցած մրցությունները, ամուսնությունը և մահը։ Յուրաքանչյուր սյուժետային շարք համեմատվում է համապատասխան հունական, պարսկական և ասորական ավանդությունների հետ։ Հեղինակը ցույց է տալիս, որ նմանությունները հաճախ ավելի խորն են, քան կարելի է սպասել պատահական զուգադիպությունից։

Երրորդ մասը նվիրված է Ջ. Ո. Ս.-ի կերպարի գեղարվեստական մշակմանը։ Հեղինակը քննում է, թե ինչպես է ժողովրդական երևակայությունը ստեղծել այդ կերպարը, ինչ գծեր է նա կրել ժամանակի ընթացքում և ինչ նշանակություն ունեցել հայ մարդու համար։ Հատուկ ուշադրություն է դարձվում Ջ. Ո. Ս.-ի և նրա ընտանիքի անդամների հարաբերություններին, որոնք հեղինակը համարում է ամենաբնորոշ գծերից մեկը։

Գրքի վերջում տրված է ամփոփիչ եզրակացություն, որտեղ հեղինակը ամփոփում է իր դիտարկումները և առաջարկում է Ջ. Ո. Ս.-ի ուսումնասիրության նոր ուղիներ։ Գրքին կից տրված է ծանոթագրությունների և գրականության ցանկ։

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ա. Ն.։ Ստատիստ «Դպլիի» մեջ։ Հ. 2։ Տող։ Նոթեր։ Գին 5 ֆրանգ։ (Իր սուրհանդակությամբ «Ճառաչ»-ի մեջ ներկայացված նոր հրատարակությունը)։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՎՈՒՍՏ

(ԱՋԳ. ՊԱՏԳԱՄԱՆՈՐ)

ՎՐԱՍԱՏԱՐԱԿՎԱԾ ՀԱՏՈՐ

9Ր9

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ «ՅՈՒՆԱՁ»

Տպաքանակ 25 հազար։ Գինը՝ 17 ռուբլի 50 կոպեկ։ Պատվեր 934։ Հանձնված է արտադրության 10.VI.։ Ստորագրված է տպագրության 25.VI.։ Թուղթ 70×108 1/16։ Տպագրական մամուլ 12։ Հրատարակչական մամուլ 11,2։ Տպարան 4։

ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՔԱՀՆԱԶԱՐՅԱՆ

(ծիսակատարության գործընթաց)

— Ինչո՞ւ ես այդպես մտածում, որդի։

— Ես ամեն գիշեր նրան եմ տեսնում։ Նա ինձ ասում է, որ ես պետք է գնամ նրա մոտ։

— Ես ամեն գիշեր նրան եմ տեսնում։ Նա ինձ ասում է, որ ես պետք է գնամ նրա մոտ։

— Դու ինչպե՞ս ես նրան տեսնում, որդի։

— Նա ինձ ասում է, որ ես պետք է գնամ նրա մոտ։

— Ես ամեն գիշեր նրան եմ տեսնում։

ան։ Քանի այս հարցերուն պատասխանը չէ տրուած, Ֆրանսան աւելորդ կը համարէ գրաղիլ գերմանական երկար հարցարանով։ Ծանուցագիրը դիտել կուտայ թէ գերմանական բանակը այնպիսի ուժեր ստացած է որոնք կը հակառակն դաշնագիրներուն, եւ կը շեշտէ, իբրեւ եզրակացութիւն. «Ապագայէն առաջ, անհրաժեշտ է նկատի առնել ներկան»։

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովը 44ի դէմ 169 ձայնով հաստատեց կառավարութեան կարգադրութիւնները՝ ֆրանսական ներածումներու դէմ։ Այս առթիւ առեւտրական նախարարը բացատրեց թէ Ֆրանսայի կողմէ դրուած յաւելուածական մաքսատուրքերը տարեկան 500,000 ոսկի վնաս կը պատճառեն Անգլիոյ։

Կառավարութիւնը ծրագիր մը կազմած է, բանակցութիւնները վերսկսելու եւ նոր համաձայնութիւն մը կնքելու համար։ Անգլիացիները մտնաւորապէս դժգոհ են որ Ֆրանսա պակսեցուցած է անգլիական ածուխի ներածման չափը։

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ Ենթակոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին ծանօթ հասցէին։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ծանօթ հասցէին։

Գաւառ

ՏԷՍԻՆԻ Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Զաւարեան խումբերու ընկերները, վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 10ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլայ ընկ. Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ։

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ (Մարսէյլ) Վռամեան Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հրայր, Գայլ Վահան, Կայծակ եւ Մուրատ խումբերը վաղը Կիրակի ժամը 6ին ծանօթ հասցէին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի կ'առնուին։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

կը տօնուի Իսի մաանաճիւղին կողմէ վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2-6
2, rue Alexandre Guillmontի սրահին մէջ (Մէտրօն)
Գեղարուեստական բաժին՝ փոքրերու կողմէ։ Երգ, պար, արտասանութիւն։
Հաղորդ-կց. Միջոց.— Մոնփառնասէն շոգեկառք առնել եւ իջնել «Էօտօն» փոլթ տը վէրսայլէն առնել 23 եւ 32 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Լա ֆերմ Մուլինօ, ուր պիտի սպասեն հայ սկաուտներ։ Մուտքը՝ ազատ է։

„ՅԱՌԱՋ"Ի ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ
ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

„ՅԱՌԱՋ"Ի ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ ԳՆԱԾ ԷԺԵՏԵՒԵԱԼ ԵՐԵՔ ՏՈՄՍԵՐԸ, ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

8րդ շերտ թիւ	04,738	շարք	R.
- - -	53,171	-	U.
- - -	75,619	-	V.

Շահելու պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ անոնց որ.—

1. ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ կը գրուին, փետրուար 6էն մինչեւ վիճակահանութեան օրը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

2. ԿԸ ՆՈՐԵՆԵՆ իրենց բաժանորդագրութիւնը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ։

3. Ինչպէս եւ այն ՏԱՐԵԿԱՆ եւ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ բաժանորդներուն որոնք մասնակցեցան « ՅԱՌԱՋ »ի առաջին վիճակախաղին, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ։ (Եռամսեայ բաժանորդներէն կ'օգտուին անոնք որ նոր ԲԱԺՆԵԳԻՆ մը կը վճարեն) ։

Բաշխումը պիտի ըլլայ հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	50%
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30%
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	20%

Իսկ 9րդ շերտէն գնած ենք հետեւեալ տոմսերը, ԱՅՆ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՈՐ ԱՄԷՆ ՕՐ ՋՈՒԹԷ ԿԸ ԳՆԵՆ։

9րդ շերտ թիւ	28,474	շարք	Y.
- - -	54,726	-	X.
- - -	81,172	-	R.

Այս թիւերն ալ շահած պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ պիտի բաժնուի բոլոր այն ընթերցողներուն որոնք վարչութեան կը ներկայացնեն ՑԻՍՈՒՆ ՅԱՋՈՐԴԱԿԱՆ ԿՏՐՕՆՆԵՐ, սկսելով 1934 փետրուար 6էն։

Կտրօնները ամէն օր պիտի հրատարակուին Գ. էջի թերթօնին տակը, Թիւով, եւ ԹՈՒԱԿԱՆՈՎ։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Société Savantesի սրահին մէջ 8, rue Danton

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ՝

ՎՐԱՑԵԱՆ՝ «ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ»

ՋԱՄԱԼԵԱՆ՝ «ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18ի ԻՄԱՍՏԸ»

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ՝ «ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ եւ ՀԱԿԱԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ»

ՄՈՒՏՔ՝ 2 ՖՐԱՆՔ։

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, ԶԱՒԱՐԵԱՆ եւ ՌՈՍՏՈՄ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ եւ հովանաւորութեամբ ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ

Կընախագահէ՝ ընկեր Ա. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

կը խօսի՝ ընկ. Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ ընկերներ՝ Ա. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ, Մ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ, ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷԻ ԵՒ ՏԵՍԻՆԻ «ԱՐԾԻՒ» ՖԱՆՖԱՌԻ Ղեկավարութեամբ ընկ. Ա. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝ „ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԳԻՇԵՐԸ"

ԾԱԽՍԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՄՈՒՏՔ 2 ՖՐԱՆՔ

Ծանօթ.— Հանդէսէն յետոյ ընկերահամակրական խնջոյք Հ.Յ.Դ. Տան թատերասրահը

ՍԷՆ ԹԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վաղը Կիրակի կէս օրէ վերջ

Կը խօսի՝ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին «Խաժակ» Ակումբին մէջ

Կը խօսի՝ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ՎԱԼԱՆՍ-ՌՕՄԱՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած ՌՕՄԱՆԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի երեկոյ ընկերվարականներու սրահին մէջ։

Կը խօսի՝ ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՊԵԼՖՈՌԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած՝ ԿՈՐԻՒՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

25 Փետրուար Կիրակի օր

Կը խօսի՝ ընկ. ԶԱՔԱՐ

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄ ԿՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Սէն Շամոնի ՎԱՐՈՒԺԱՆ ենթակոմիտէին կողմէ

վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին հայկ. սրճարանին ներքնասրահը։

Կը հրաւիրուին համակիրները։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած ԵՈԶԿԱՏԻ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ, իր կազմութեան 7րդ տարեդարձի առթիւ։

Այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս Սալօն Միշէլի շքեղ սրահներուն մէջ, 25 Rue Aldebert (րիւ Ալտըպէր), կէս գիշերէն վերջ 1 ժամ գեղարուեստական բաժին, երգ, անակնկալներ եւ exhibitionներ՝ Տէր եւ Տիկին Հայրապետեաններու կողմէ։

7 հոգինոց օրքէսթր Broadway — Jazz:

Ներկայանալի հագուստ պարտաւորիչ։

ՄՈՒՏՔ՝ ԿԻՆԵՐՈՒ՝ 5 ՖՐԱՆՔ, ԱՅՐԵՐՈՒ՝ 10 ՖՐԱՆՔ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

վաղը, կիրակի երեկոյ ժամը 9ին Salon Massiliaի մէջ
1, rue Roux de Brignoles

նախագահութեամբ՝ Պ. Պ. Յ. Սահաթճեանի եւ Տ. Թէքէեանի եւ ներկայութեամբ յոբելեարին։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Մուտք՝ 7, 10 եւ 15 ֆրանք։

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ
Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ
կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ
surprise նուէրներ կը գտնուին։

ԴԻՄԵԼ.—
COMPTOIR DES
THÉS YAVROU
23, Rue Sénac — MARSEILLE Tél. COLBERT 25 - 27

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.։ Դիմել 13
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ 13 rue Pierre Curie. K. Bicêtre. Metro: Porte d'Italie

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1 - 59

ԹԷՅ

ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ։
Raki ERIVAN. p. r.
Ներկայացուցիչ NIEL ճերմակ պանիրի ընկերութեան։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀԱՅ ԿԻՆ ՄԸ

ՎԱՐ ՆԱԶԱՆԳԻՆ մէջ բնակող հայրենակից մը կը փնտռէ տարեց, քաղաքաղջ եւ վստահելի կին մը՝ տնական գործերու եւ երկու փոքրիկ երախաներ (5 եւ 9 տարեկան) խնամելու համար։ Դիմել՝ ՅԱՌԱՋի վարչութեան։

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԷՎՐԱՆ, Խ. Քեռյ. — 70:
ՊՕՄՈՆ, Զ. Հայր. Մ. — 50:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Գ. — 140:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Պօղ. — 160: Կարգադրեցինք։
ՏԻԹՐՈՅԻԹ, Զաւար. Ա. — 20 տոլ.:
ՔԱՆՏԻԱ, Ա. Մ. — 100:
ՖԼԱՎԻԱԿ, Սահ. — 35:
ՎԱԼԱՆՍ, Գործ. — 285:
ԳՈՆՍԹԱՆԹԷՆ, Հ. Խ. — 490:
ՄԱՔՈՆ, Տօլ. — 70:
ՏԻՕԼԸՖԻ, Հ. Փ. — 120:
ՆԻՍ, Պէր. — 140:
ՌՈՄԱՆ, Ս. Գ. — 50:
ԼԱ ՇԱՍ ՌՈՄԱՆ, Ա. Ե. — 35:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Վարձու է Սէն Լուի մէջ, Կրան Բէն թիւ 26, ՄՍԱՎԱՃԱՌԻ խանութ մը, սենեակ, խոհանոց եւ մասվաճառի վերաբերեալ անթերի գործիքներ։ Դիմել՝ ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ, 28, Grand Pin — St. Loup — Marseille

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Սպայից Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ վաղը, կիրակի փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ 15, rue Jean Goujon, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Հայաստանի Հանրապետութեան սպարապետ Նազարբէկեանի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պարսամ Մերունակ եւ Կիպէնկ Գալուստեան կը փնտռեն իրենց քեռին Խաչիկ Ճամըղեանը, որ 1921ին Կիլիկիայէն մեկնած է Ռումանիա։ Իր հասցէն գիտցողները կը խնդրուի իմացնել Gulbenk Kalousdianի, 43, rue Maugiron, Vienne (Isère) France։

— Մարաշցի Պ. Միսաք Պօյրաճեան կը փնտռէ իր որդին՝ Նազարէթ Պօյրաճեան, որ երեք տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր։ Կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (58)

"ԹԵՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Վերջապէս, օրին մէկը, այս չէթէները եւս իրենք իրենց երեւան եկած էին։ Զինուորներու արտայայտութեանց համաձայն, այս չէթէները անկարող եղած էին նահանջելու Ռուսերուն յառաջխաղացման մէջն — ցին, եւ, զանազան տեղեր պահուըտելով, հոն սպասած, գաղտնի ճամբաներէ քալած, լեռներուն գագաթները մագլցած ու Պորչքա եկած էին. Այդ չէթէներուն պատկանողները եւս մեծ հոգեր ունէին։ Անոնցմէ ոչ մէկը գոհ էր իր պետէն։ Այդ պետերուն մեծ մասը թէեւ յանդուգն կ'երեւէին, բայց իրականութեան մէջ, շատ վախկոտ էին։ Իրենց միակ քաջութիւնը կը կայանար չէթէի ան — դամներուն հանդէպ խիստ վերաբերում ցոյց տալուն մէջ։

Անոնք կ'ենթադրէին թէ չէթէի պետ ըլլայ կը նշանակէ զինուորներու հանդէպ խիստ վարուիլ ու այդ կերպով ամէն բանի մէջ յաջողիլ։

Պորչքայի մէջ, զինուորներու այս արդար դժգոհութիւնները լսելէ վերջ, այդ պետերը փոխարինուեցան ուրիշներով։ Եւ սակայն, չէթէները որովհետեւ միայն չէթէ կոչուելով ըլլալ, որ եւ է նշանակութիւն չունէր նոր պետերուն աւելի գթոտ եւ աւելի յանդուգն ըլլալու պարագան։ Կազմուած չէթէները արդէն սխալ ձեւով կը գործածուէին։ Առաջին նպատակը՝ թշնամի ուժերը կանգնեցնել ըլլալով, այդ ուղղութեամբ գրեթէ բնաւ կամ շատ քիչ գործ տեսնուած էր։

Րիզա պէյի մարմինը երբ Պորչքա կը գտնուէր, Տրապիզոնի կուսակալ Ճէմալ Ազմի պէյէն ստացուած էր նոր հեռագիր մը որ երրորդ աւետիսը կուտար։ Ըստ այդ հեռագրին, Րիզա պէյի ճակատը կուգար նոր չէթէ մը եւս։ Կը հաղորդուէր թէ այդ չէթէին պետն է Թօփալ Օսման անուն մէկը։ Րիզա պէյի ճակատը գտնուողներէն ոչ ոք կը ճանչնար Թօփալ Օսմանը, որ այդ շրջանին նոր երեւան կ'ելլէր։ Միայն, Պորչքա հասնող լուրերէն կը տեղեկանային թէ անոր չէթէն կազմուած է 3—400 հոգիէ, Սամսոնի մէջ։ Կ'ըսուէր նաեւ թէ այդ չէթէին անդամները չափազանց յանդուգն են եւ կատարելապէս զինուած։

Րիզա պէյն ու իր մարմինը այդ միջոցին շատ դժուարին ու ծանր կացութեան մը մատնուած էին։ Որով, Տրապիզոնէն ստացուած այս նոր աւետիսը դիմաւորած էին մեծ գոհունակութեամբ։ Ճէմալ Ազմի պէյի հեռագրին ժամանումէն քանի մը օր վերջ, Թօփալ Օսմանի չէթէին առաջին մասը Պորչքա եկած էր։ Թօփալ Օսման, նախ երկու ձիով ազդանիշ ղրկած էր։ Բայց, Րիզա պէյ ու իր հետեւորդները երբ ուզած էին առնել այդ ազդանիշները, չէթէի անդամները բաժնած էին.

— Ո՛չ, էֆէնտիմ, չենք կրնար յանձնել։ Օսման պէյին հրամանը այդպէս է։ Մինչեւ որ ինք չգայ՝ հակերը պիտի չբացուին։

Ի՞նչ ըսել էր սակայն։ Թօփալ Օսմանը ո՞վ էր որ՝ ելեր տէր կը դառնար ճակատ հասած ազդանիշներուն։ Րիզա պէյն ու իր ստորադասները, սոսկուած չըլլալով Թօփալ Օսմանին հրամանին սպասելու, երկու ձիով ազդանիշը բերող չէթէներուն բաժնած էին.

— Կ'երեւի դուք դեռ չէք գիտեր թէ ինչ բան է զինուորութիւնը։ Այս ճակատին հրամանատարը ինչ որ հրամայէ՝ պէտք է կատարել։ Զէնադանդողներուն համար՝ ամենաթեթեւ պատիժը բանտարկութիւնն է։

Եւ թէ ազդանիշները գրաւած եւ թէ բանտարկած էին ընդդիմացող չէթէները։

Քանի մը օր եւս անցնելէ վերջ, Պորչքա եկաւ նաեւ Թօփալ Օսմանը։ Րիզա պէյ ու իր հետեւորդները երբ զայն հեռուէն տեսան, հասկցան թէ Օսման ինչ յատկութիւններ ունի։ Օսման, Պորչքայի մէջ ամէնէն առաջ չփում ունեցաւ պատասխանատու պատուիրակներէն մէկուն հետ։ Խօսակցութեան միջոցին կ'ըսէր թէ ինք Պորչքայի եւ շրջակայքի հրամանատարն է որ ամէն ոք պէտք է իրեն հրնազանդի։ Ըստ իրեն՝ ինք արեւմտեան Կովկասի ճակատին բացարձակ տէրն ու տիրականն էր։ Մինչդեռ այն երկու մեծ չէթէները զորս ինք ճակատ էր բերած, գրեթէ որ եւ է գործի չէին ծառայեր։ Անոնց մասնակցողներուն մեծ մասը 15—16 տարեկան երիտասարդներ էին։ Արդէն, զինուորական տարիք ունեցողները զօրակոչի ենթարկուած, իսկ ծերերն ալ՝ չէթէներուն մէջ խօթելով ճակատ ղրկել անկարելի ըլլալով, Սամսոնի մէջ խմբուած 3—400 հոգինոց չէթէին մէջ կարելի չէր որ 17—18 տարեկանէն վեր եղողներ գտնուէին։

Թօփալ Օսման, այդ տղոցմէն ո — մանք իր շուրջը հաւաքելէն ու անոնց հրամաններ տալէն կ'ախորժէր, եւ, այդ կերպով, ինքզինքը մեծ հրամանատար մը կը կարծէր, կ'ըսէր նաեւ թէ ինք ճակատ պիտի չերթար եւ, քաղաքին մէջ մնալով, պատերազմը պիտի «վարէր»։

Անշուշտ, չափազանց կասկածելի էր այսպիսի անփորձ տղոցմէ կազմըւած չէթէէ մը գալիք օգուտը։ Անոնք, մինչեւ այդ, որ եւ է պատերազմի մասնակցած չէին։ Չէին գիտեր նոյն իսկ, թէ ինչ բան է հրոսակային պատերազմը, ու երբեւիցէ դիմաւորած չէին թշնամին։ Եւ որովհետեւ չէթէին պետը՝ Թօփալ Օսման չէր ուզեր մասնակցիլ կռուին, կասկած չկար որ առաջին իսկ բախումին չէթէին ան — դամները պիտի ցրուէին ու փախչէին։ Որով, Րիզա պէյն ու իր հետեւորդները բնաւ կարեւորութիւն չտուին Թօփալ Օսմանի մեծխօսիկութեան, որոշած էին ցրուել անոր չէթէն։ Նաեւ չէթէի մարդոց չարքէն անջատած էին 16—17 տարեկան տղաքը եւ զանոնք յանձնած էին հիւանդանոցի հրամանին։ Բայց, Թօփալ Օսման ուզած էր անպայման իր քով պահել անոնցմէ մէկ քանին։ Անկէ յետոյ, մնացեալները բաժնուած էին ջոկատներուն մէջ։ Թօփալ Օսմանի չէթէին մէկ մասը տրուած էր Կիւրճիւ Հասան էֆէնտիի ջոկատին որ մինչ այդ տեղի ունեցած բախումներու միջոցին համբաւ շահած էր իր քաջութեամբ, իսկ մասն ալ՝ Ալի էֆէնտիի ջոկատին։ Թօփալ Օսմանը ղրկուած էր Կիւրճիւ Հասանին հետ։

Հարկ էր որ Թօփալ Օսմանի չէթէն իր հոգեկան կորովը կորսնցուցած ըլլար։ Որովհետեւ, նոր կը մասնակցէր պատերազմին ու միւս չէթէներու նման ցրուելու փորձանքին ենթարկուած չէր։

(Շար.)

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՑԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Ջուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ DIMANCHE 18 Février 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2424

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԸՆԴՎԶՈՒԻՄ՝ ԲՌՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

... Ինչ վրիպումներ ալ պատահած ըլլան 1921 փետր. 18էն առաջ կամ յետոյ, ղէպքը պատմութեան առջեւ կը ներկայանայ խորապէս նշանակալից՝ իր բովանդակութեամբ եւ ուժգնութեամբ:

Համաժողովրդական ընդվզում էր փետր. 18ը: Տարերային պոռթկում՝ ընդդէմ անասելի սարսափներու, որոնց պատմութիւնը բոլշեւիկները իրենք ալ պատմեցին ու գրեցին:

Այդ պոռթկումին հետեւանքով չէ՞ր որ, Լէնինը ինք յատկապէս Երեւան զրկեց հանգուցեալ Միասնիկեանը, մասնաւոր հրահանգներով, եւ փափկութեամբ յիշեցնելով թէ Հայաստանը Ռուսաստան չէ:

Այդ ընդվզումէն յետոյ չէ՞ր որ ղզալի բարեփոխում յառաջ եկաւ Հայաստանի մէջ, եւ բազմաթիւ նորընծաներ ջնջուեցան սպարէզէն:

«Ասարըմ – քէսկըմ»ի մոլեգնութեան մէջ, դեռ նոր սկսեր էին բանտարկեալներու խմբական գնդակահարութիւնները (16 փետր.), երբ շարժումը պայթելով, փրկեց մնացեալները:

Թողո՞ւնք ղէպքերը եւ առնենք բուն ոգին:

Փետր. 18ը ոչ միայն ըմբոստացում էր ընդդէմ անլուր բարբարոսութեանց, այլ եւ առնական եւ ամեհի արտայայտութիւնը՝ ազատութեան եւ անկախութեան կամքին:

Կրնա՞ք երեւակայել պատկերը,— ամբողջ ժողովուրդ մը ոտքի, առանց դաւանանքի եւ դասակարգի խորութեան, զինուած՝ նախնական միջոցներով, բայց բոցավառ՝ արդար բարկութեամբ:

Հանրապետութեան երկամեայ կեանքին մէջ, Հայաստանը այդպիսի չէր տեսած: Ուրիշ խօսքով, այնքան ուժգնութեամբ չէր զգացած ազատութեան ծարաւը, որքան այդ օրերուն:

Այս ամեհի յորձանքին առջեւ, ի՞նչ խօսք որ «ի փախուստ խուճապելու» դատապարտուած էին օրուան իշխանաւորները, մինչեւ նոր ուժերու ժամանումը:

Երկար չտեւեց յաղթանակը, եւ չէր կրնար տեւել, տուեալ պայմաններուն մէջ:

Եւ սակայն, շարժումը, ինքնին, չառաչուն ապստակ մըն էր նորեկներուն համար, որոնք չէին ուզեր ըմբռնել թէ սահման ունի նոյն իսկ հայ ժողովուրդին համբերութիւնը:

Իբրեւ արիւնհեղութիւն՝ ցեղակիցներու միջեւ, աննուագ քամնելի է ղէպքը:

Բայց, վայրենօրէն խեղդուած, ամէն ազատութենէ զրկուած, չարաչար հարստահարուած բազմութի՛ւնն էր պատասխանատուն, եթէ եղբայր եղբօր արիւն թափեց, ճարահատ ըմբոստանալով բարբարոսական եւ արիւնռուչ լուծի մը դէմ:

Ո՞ր ժողովուրդին պատմութիւնը չէ ունեցեր այսպիսի ողբերգութիւններ, դարերու ընթացքին եւ մինչեւ այսօր:

Ցեղակից իշխանութիւնը ինք, տարրական իմաստութիւն ունեցա՞ւ, որպէսզի դանակը ոսկորին չհասնի:

Ողբացեալ Թումանեանը որ մօտէն ծանօթ էր փետր. 18ի նախընթաց եւ յետագայ դէպքերուն, Պոլիս եկած առեն դառնութեամբ կը յիշէր Կովկասի լիազօրին, վրացի Օրժոնիկիձէի սուր դիտողութիւնը.

— Հայ բոլշեւիկները մոռցան թէ Հայեր են որ կը գտնուին իրենց դիմացը եւ թէ Հայեր են իրենք ալ...

Ու կ'աւելցնէր թէ Օրժոնիկիձէ որոշած էր Հայաստանէն հեռացնել 300 հայ բոլշեւիկներ, անոնց փոխարէն զրկելով 300 Վրացիներ կամ Ռուսեր,, երբ ծագեցաւ ապստամբութիւնը...

Ուրիշ անգամ ալ յիշած ենք այս պատմութիւնը, ինչպէս եւ բոլշեւիկ Բորեանի ջախջախիչ վկայութիւնները՝ Հայաստանի առաջին ղրջանի վարիչներու բարբարոսութեանց մասին:

Բայց, անհրաժեշտ է միշտ կրկնել, որովհետեւ տակաւին այսօր ալ, դէպքէն 13 տարի յետոյ, բազմազան թիւրիմացութիւններ կը տիրեն փետր. 18ին յանդգող կացութեան մասին:

Համաժողովրդական այս պոռթկումը, միեւնոյն առեն, կը յայտնէր Հայաստանի զանգուածին տրամադրութիւնները՝ օրուան իշխանութեան հանդէպ:

Չէր սիրուած այդ իշխանութիւնը, եւ չէ սիրուած մինչեւ այսօր, անկախ յաջորդական վարիչներու դրական կամ բացասական յատկութիւններէն:

Ներկայ պայմաններուն մէջ, խօսք չի կրնար ըլլալ փոփոխութեան կամ տապալման մասին: Եւ մենք ուրիշ բան չենք ուզեր, եթէ ոչ առաւելագոյն բարիքը ապահովել հայ ժողովուրդին, նոյն իսկ այս կարգուսարքէն:

Դժբախտաբար, այս կէտն է որ չեն ըմբռներ երեւանցիները:

Ջունեենալով համառուսական տարողութեամբ եւ լայնամիտ, պայծառատես վարիչներ, Մ. Հայաստանի ժողովուրդը այսօր ալ կը կրէ այնպիսի զրկանքներ, որոնք անբնական են, անտեղի եւ կործանարար:

Հազար հերքում եւ լաւատես հաւաստիք, պաշտօնական կամ անձնական նամակներ եւ չտնդալից «ռէքլամ»ներ չեն կրնար պարտկել այս անողոք իրականութիւնը:

Համակերպիլ, կծկուիլ, գլխիկոր տքնիլ եւ ծիւրիլ՝ չի նշանակեր օրհնել «բարեխնամ» կառավարութիւնը:

Անհրաժեշտ է ականջ դնել բուն ժողովուրդին, նեղսը թէ դուրսը, իմանալու համար ամբողջ ողբերգութիւնը:

Որքան ալ բարեփոխումներ կատարուած ըլլան 1921 փետր. 18էն ասդին, խորունկ, չափազանց խորունկ վէրքեր կան ժողովուրդի սրտին մէջ:

Հարկ է մօտենալ եւ իմանալ, խոկալ եւ դարմանի մասին մըտածել:

Ա՛յս է ամէնէն կարուկ ճամբան, «կործանիչ կրակ» տեղալու «Դաշնակներուն դէմ»:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

44 ՀՈԳԻՆՈՑ ՔՆՆԻՉ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

ՍՔԱՎԻՃՔԻ ԳԱՅՔԱԿՂՈՒԹԵԱՆՑ ԽՆԴԻՐԸ ՔՆՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Երէսփ. ժողովը ուրբաթ օր 10ի դէմ 570 ձայնով որոշեց ընտրել յանձնաժողով մը կազմել, երեւան հանելու համար Սքավիճքիի գայքակղութեանց բոլոր ծալէները: Յանձնաժողովը պիտի բաղկանայ 44 անդամներէ, որոնք պիտի ընտրուին խորհրդարանին 18 խմբակցութեանց կողմէ, համաձայն իրենց թիւին: Արմատական ընկերվարականները, որոնց երեսփոխանութենէն երեքը ձերբակալուած են միեւնոյն գործին հետեւանքով պիտի ունենան ամէնէն բազմաթիւ ներկայացուցիչները: Կարեւոր թիւ մը պիտի կազմեն նաեւ աջակողմեան եւ կեդրոնի խմբակցութիւնները որոնք ունին 200 երեսփոխան:

Այս առթիւ, առաջարկուեցաւ դատական իրաւասութիւններ (խուզարկելու եւ ձերբակալելու իրաւունք) տալ յանձնաժողովին, բայց կառավարութիւնը մերժեց, վստահութեան խնդիր յարուցանելով:

Ինչպէս կը յիշուի, քննիչ յանձնաժողով կազմելու առաջարկը նախապէս երկու անգամ մերժուած էր երեսփ. ժողովին կողմէ, ինչ որ տեղի տուաւ այնքան պոռնկներու եւ փողոցային ցոյցերու: Շոթանի դահիճը վճռապէս կ'ընդդիմանար այս ծրագրին: Ընկերվարականներն ալ հակառակ էին, բայց այս անգամ ետ կաքաշեցին: Դատական իրաւասութիւններու առաջարկը մերժուեցաւ 150ի դէմ 430 ձայնով: Յանձնաժողովը անմիջապէս գործի պիտի ձեռնարկէ եւ իր տեղեկագիրը պիտի ներկայացնէ երեք ամիսէն:

Կախաղաններ Աւստրիոյ մէջ

ՄԵԾ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԻԼ

Վիեննայէն կը հեռագրեն թէ պինուորական տեսանը կը շարունակէ մահապատիժներ սահմանել վերջին ապստամբութեան մարիչներուն:

Փետր. 16ին Վիեննայի մէջ կախուեցաւ Էմիլ Սվոլոտա, որ ամբաստանուած էր թէ կրակ ըրած է վիրաւոր ոստիկանի մը վրայ: Երկու ընկերվարականներ առաջնորդներ ալ կախուեցան Վերին Աւստրիոյ մէջ:

Պատերազմական տեսանը կախաղանի դատապարտած էր նաեւ ուրիշ ութ հոգի, բայց հանրապետութեան նախագահը բանտարկութեան վերածեց անոնց պատիժները: 12էն մինչեւ քսան տարի տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուեցան չորք մը ամբաստանեալներ:

Համաձայն պաշտօնական տեղեկագրին, կառավարական զօրքէն սպանուած են 102, իսկ վիրաւորուած՝ 319 հոգի, որոնց 115ը ծանրապէս: Այս հաշիւը կը վերաբերի ամբողջ Աւստրիոյ: Միայն Վիեննայի համար կը հաշուուն 42 մեռեալ եւ 125 վիրաւոր: Միեւնոյն տեղեկագրին համաձայն, ըմբոստները ունեցած են 137 սպանեալ եւ 339 վիրաւոր: Այս կորուստներէն 105 սպանեալ եւ 248 վիրաւոր կը պատկանին Վիեննայի:

Շատ մը կիներ անձնասպան եղած են իրենց ամուսիններուն մահէն յետոյ:

Իրաղէկներ կը պնդեն թէ այս պաշտօնական թիւերը շատ վար կը մնան բուն իրականութենէն: Անոնց հաշիւներուն համաձայն, սպանեալներուն թիւն է առնուազն հազար, իսկ վիրաւորներուն թիւը՝ հինգ հազար:

Վիեննայի բոլոր բանտերը լեցուած են կալանաւորներով, որոնք դատի կը սպասեն: Անոնց թիւն ալ կը տատանի 2000—3000ի միջեւ: (Կառավարութիւնը կը հաշուէ 2300):

Կառավարութիւնը կը յայտարարէ թէ խաղաղութիւնը վերահաստատուած է, թէեւ մանր մունր ընդհարումներ անպակաս են: Առջի օր ծանր կռիւ մը տեղի ունեցաւ Վիեննայի կեդրոնական գերեզմանատան մօտերը:

Պաշարման վիճակը ջնջուած է, բացի Վիեննայէն, Վերին Աւստրիայէն, Ստորին Աւստրիայէն եւ Սթիրիայէն: Միեւնոյն առեն, կառավարութիւնը ծանրացութեան հրաւիրած է Թիրոլի արձակագէնները: Այս պարագան եւս չորս գլխաւորկեդրոններու բացառիկ վիճակը կ'ապացուցանէ թէ կառավարութիւնը լուրջ մտահոգութիւններ ունի տակաւին:

Աթէն պարագայի մէջ, Վիեննայի սովորական վիճակը վերահաստատուած է քիչ-չատ, բացի քարոզանգ եղած թաղամասերէն:

Մինչ այս մինչ այն, հիթլէրականները պատրաստութիւններ կը տեսնեն, առիթէն օգտուելու համար, քանի որ ընկերվարական կուսակցութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակուած է: (Կառավարութիւնը որոշեց գրաւել կուսակցութեան բոլոր գոյքերը): Այս վտանգին դիմաց, կառավարութիւնը կը յայտարարէ թէ բանակը նոյն ուժգնութեամբ պիտի կռուի աջերուն դէմ, ինչպէս կռուեցաւ ձախերուն դէմ, անխախտ պահելու համար Աւստրիոյ անկախութիւնը:

Ձիշդ այս միջոցին լուրջ խորհրդակցութիւններ կը կատարեն անգլիական, Ֆրանսական եւ իտալական կառավարութիւնները, մանաւանդ որ Աւստրիա իրենց եւ Ազգերու Դաշնկցութեան աջակցութիւնը խնդրած էր, փետր. 12ի ապստամբութենէն շատ առաջ: Ջենեսլովաքիոյ արտաքին նախարարը, որ Փարիզ կը գտնուի, իր կարգին խորհրդակցութիւններ կը կատարէ: Կ'ըսուի թէ երեք մեծ պետութիւնները անջատ բայց համիմատ յայտարարութիւններ պիտի հրատարակեն, ճշդելով իրենց դիրքը Աւստրիոյ կացութեան հանդէպ: Անոնք ծոյլ չպիտի տան որ այս կամ այն պետութիւնը միջամտութիւններ կատարէ:

**** Կառավարութիւնը ընկերվարականներէն գրաւած է 73 գնդացիր, 3276 հրացան, 3708 ատրճանակ, 204,000 փամփուշտ, 59,000 գնդացիրի փամփուշտ, 700 սուին, 50 ռումբ, մեծ քանակութեամբ ուժանակ, ինչպէս եւ դաշտային հանդերձանք:*

ՄՈՍԿՈՒԱՆ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՊՈՒԼԿԱՐ ԿԱԼԱՆԱՒՈՐՆԵՐԸ

Գերմանիոյ խորհրդարանին հրկիզման առթիւ, գատի քաշուած էին նաեւ երեք պուլկար համայնավարներ, Տիմիթրով, Թանեվ եւ Փոփով: Լայփցիկի դատարանը անպարտ հռչակեց երեք ամբաստանեալները, բայց կառավարութիւնը մինչեւ հիմա բանտարկուած կը պահէ զանոնք:

Պերլինի խորհրդային դեսպանը փետր. 16ին պաշտօնապէս հաղորդեց թէ երեք բանտարկեալները խորհրդային հպատակ ընդունուած են, հետեւաբար կրնան Ռուսաստան երթալ: Գերմանական կառավարութիւնը դեռ չէ պատասխանած, բայց կը հաւաստէ թէ այս չարթու ազատ պիտի արձակէ երեք Պուլկարները:

ՋԻՒՆ-ՋՄԵՌ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ ձիւնամրրիկը բոլորովին տակնուվրայ բերած է երկրին կեանքը: Բազմաթիւ արկածներ պատահած են Պոլսոյ եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ: Շոգենաւեր խրած, տուներ փլած են: Բայց մարդկային կորուստները աննշան են: Երկաթուղիները կը բանին:

Ա. ՀԱՅԱՐՈՆԵԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 16 փետր. — Երէկ իրիկուան ժամը 10էն մինչեւ այս առտու ժամը 9 զգալի բարելաւում մը կը տեսնուի բնկեր Ա. Ահարոնեանի վիճակին մէջ:

Սկսած է ճանչնալ զինքը խնամողները: Գլուխի շարժումով կը հասկցնէ թէ կը ճանչնայ Տիկինը, Օր. Վարանդեանը եւ Տոքթ. Մելոնեանը:

Դիշերը հանգիստ ճնացած է: Առտուն արթնցած ատեն «Աստուած իմ, Աստուած իմ» բառերը թոթոլած է: Գլխաւոր դժուարութիւնը կոկորդի բորբոքումն է: Դգալով դժուարաւ կուտան սնունդը: Քիչ մը կը հազայ:

Ամէն պարագայի մէջ, այսօրուան վիճակը աւելի կազդուրիչ է քան երէկ եւ աւելի առաջ:

Ծաւիր դէպքեր Նիւ Եորքի մէջ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ՝ ՄԻԹԻՆԿԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն փետր. 16 թուականով.— 23,000 համայնավարներ եւ ընկերվարականներ կատաղի կռուի մը բռնուեցան այսօր, Մէտիսըն Սքուէրի պարտէզին մէջ: Ոստիկանութիւնը հազիւ կրցաւ վերահաստատել խաղաղութիւնը, օդնական ուժ ստանալով: Բազմաթիւ ցուցարարներ վիրաւորուեցան:

Միթինկը սարքած էին ընկերվարականները: Խռովութիւնները ծանրացան երբ համայնավարները սկսան աթոռներ եւ ուրիշ առարկաներ նետելպատշգամներէն: Հարիւրաւոր ոստիկաններ ներս խուժեցին եւ բիւրեղն ու բոլոր ապակիները իրար խառնուեցան: Համայնավարները որոշեր էին երկու ժամ գործադուլ պարտադրել 400,000 բանուորներու:

Այս բողոքը Աւստրիոյ դէպքերուն դէմ էր, բայց չյաջողեցան: Բարեկարգութեան վերահաստատումէն յետոյ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որով կը խնդրուի նախագահ Րուզվելթի միջամտութիւնը, Աւստրիոյ կառավարութեան խստութեանց դէմ:

Նոր համաձայնութիւն Անգլիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ

Ուրբաթ օր ստորագրուեցաւ Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ գոյացաւ առեւտրական նոր համաձայնութիւնը, որուն բնագիրը պիտի հրատարակուի երկուշաբթի օր: Այս համաձայնութիւնը ապահովեալ է եւ կը ձգտի դիւրացնել երկու երկիրներուն առեւտրական յարաբերութիւնները:

Ինչպէս կը յիշուի, նախորդ առեւտրական դաշնագիրը չեղեալ հռչակուեցաւ անգլիական կառավարութեան կողմէ, երբ Չորս անգլիացի ներտարագետներ դատի ենթարկուեցան:

Նոր համաձայնութիւնը կը ջնդէ երկու երկիրներուն փոխադարձ ներածման բանակը, այնպէս որ, գնումները գրեթէ պիտի հաւասարակշռուին 1936ին: Մասնաւոր յօդուած մը Անգլիոյ շահերը կը պաշտպանէ վաճառամարտին դէմ (տըմփինկ): Ուրիշ յօդուածի մը համաձայն, Անգլիա չանձն կ'առնէ վարկեր տրամադրել Ռուսիոյ:

Յունաստանի ուսումնականներու դրաւորութիւնը

Աթէնքի «Ակրոպոլիս» թերթը շատ ուշագրաւ յօդուած մը հրատարակած է Յունաստանի մէջ տիրող անգործութեան մասին: Ժողովրդական խաւերու բազմահազար անգործներու կողքին, կ'ըսէ «Ակրոպոլիս», Յունաստանի մէջ, հազարաւոր մտաւորական, գիտնական եւ համալսարանական անգործներ ալ կան: «Հազարաւոր» բառը այստեղ թերեւսբէն չէ գրուած: Այս անորոշ «հազարաւոր»ը ոչ երկու, ոչ երեք, ոչ ալ հինգ հազար է: Թիւը կ'անցնի ասոր հազարը: Միայն Աթէնքի մէջ, այսօր, անօթի են որ եւ է պաշտօն չունեցող 650 համալսարանաւարտներ գրականութեան ճիւղէն: Ասոնք որ եւ է գործի լծուելու յօժար են, բայց չեն կրնար գտնել: Ու տակաւին 2000 բժիշկներ եւ նոյնքան փաստաբաններ՝ որոնք վարկուած են այս զարհուրելի հիւանդութեամբ, գրկանքներու եւ յոռետեսութեանց հետեւանքով:

«Թախիւներու գործադուլը

Բանակցութիւնները կը շարունակուին երկու կողմերուն միջեւ, դադրեցնելու համար «թաքսի»ներուն գործադուլը, որ կը տեւէ 18 օրէ ի վեր: Առջի օր աշխատանքի եւ ելեւմտական նախարարներն ալ խորհրդակցեցան, միջին ճամբայ մը գտնելու համար: Աշխատանքի նախարարը առաջարկեց 14ի փոխարէն միայն 5 ֆրանք գանձել իրրեւ կայանի տուրք եւ ուրիշ բարեփոխումներ կատարել: Միեւնոյն առեն լսեց չարժավարներուն եւ կառքի տէրերուն գանգատները: Կը կարծուի թէ գործադուլը իրապէս վերջացած է եւ այսօր իսկ պիտի բանին «թաքսի»ները, վերահաստատելով քաղաքին ... արբնթաց կեանքը:

ՀԱՅ ՄԵԳԵՆԱՎՈՐ ՄԸ ԿԸ ԿՐԱԿԷ

Երէկ, առաւօտեան կանուխ, ժամը 4ին, հայ մեքենավար մը, Գասպարեան, որ Արբէօյլ կը բնակի իր ինքնաշարժը նստած՝ կը հասնի Փարիզ, Փլաս տը Ռէն:

Ֆրանսացի մեքենավար մը, Լիւսիէն Ռիվէ, որ գործադուլ յայտարարած էր, ընկերակցութեամբ ուրիշ երեք հոգիի, կը յարձակի Հայուն վրայ: Գասպարեան, ինքզինք պաշտպանելու նպատակով, կը հանէ ատրճանակը եւ կը կրակէ յարձակողներուն վրայ, այսպէս ծանրապէս գլխէն կը վիրաւորէ Ռիվէն: Միւսները ատրճանակին պայթիլը լսելով կը փախչին:

Լիւսիէն Ռիվէ փոխադրուեցաւ Լաէնէք հիւանդանոցը, ծանր վիճակի մէջ: Թաղին ոստիկանութիւնը քննութեան սկսաւ դէպքին մասին: Գասպարեան ձերբակալուեցաւ:

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀՂՈՒՄԸ ԾԱՂԿԱՑՈՒՀ ՈՂՇԿԱՆ ՓԱՍՏԱԿԱՆ 18Ը

ԼՈՒՐ.— Նյոթ, 1921 փետր. 18։ «Գիշերաթերթ» նրբատպարակը, «Ժամանակ»-ի նախկին խմբագիր Գ. Տ. Ղազարյանցը, որ նաև հայտնի է իբրև գրականագետ և թարգմանիչ, ինչպես հայտնի է նաև իր ազգասիրական գործունեությամբ, ներկայումս գտնվում է ծանր հիվանդության մեջ։ Նրա հիվանդությունը ծագել է ուղեղի թաղանթների բորբոքումից։ Ցավալի է տեսնել, որ այդ հիվանդությունը ամեն օր ավելի է ահագնանում։ Ներկայումս նրա կյանքը վտանգի մեջ է։

Ինչպես հայտնի է, Գ. Տ. Ղազարյանցը ծանր հիվանդացավ դեռևս անցյալ տարվա դեկտեմբերի վերջերին։ Հիվանդության սկզբում նրա ուղեղի թաղանթների բորբոքումը այնքան ուժգին էր, որ հիվանդը ամբողջ ամիսներ շարունակ կորցրել էր գիտակցությունը։ Ներկայումս հիվանդի գիտակցությունը վերադարձել է, բայց նրա ուղեղի թաղանթների բորբոքումը դեռևս չի դադարել։ Հիվանդը ամեն օր ենթարկվում է ծանր տանջանքների։ Նրա ուղեղի թաղանթների բորբոքումը ներկայումս ստացել է թարախային ձև։ Հիվանդը ամեն օր ենթարկվում է ծանր վիրահատության։ Ներկայումս նրա գլխի ոսկրի մի մասը հանված է, և նրա ուղեղի թաղանթները երևում են

ՎԵՐԱԴԱՐՁ

0000

իբրեւ աւե՛ր ու կըրա՛կ,
իբրեւ գինի՛ անապակ,
Դուն եկար ինծ վէս, աղու,
Այգաստանէն աստղերու:

Գլխուս վերեւ բացուեցան
Թեւերըդ քու ծիածան,
Ու բընութիւնն անպարփակ
Եղաւ ցոլմունք ու պատրանք:

Երկինքն ըսկսաւ փախսալ,
Միտքըս առաւ նոր ծաւալ,
Եւ սրտիս մէջ ապալեր
Փթթեցան յոյզ ու տենչեր:

Եկա՛ր ինծի, անո՛ւրջ նոր,
Ո՛վ պերճ ծաղկո՛ւմ, բո՛յրի ծոր,
Ու հրդեհեց հոգւոյդ հուր
Սրտիս ծալքերն ընդհանուր:

Ու եղաւ ցո՛լք, եղաւ ե՛րգ,
Օրերուս մէջ տըմոյն, լերկ,
Եւ հոգւոյս մէջ ա՛յգ մը նոր
Երկնեց գոյներ բիւրաւոր:

Ա. ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

րեմն կը պատահի որ անընդհատ քը-սանըչորս ժամ նստած մնամ գրասե-ղանիս առջեւ: «Իզէրկիլ» (Izerguil), «26+1» եւ «Մարդուն Ծնունդը» ե-րեք ժամէն գրած եմ: Ցատակագիծի մը համեմատ չեմ աշխատիր, յատա-կագիծի մը ինքնին կը շինուի աշխա-տութեան ընթացքին, գործոն անձե-րուն կողմէ ինքնին կը հաստատուի: Իմ կարծիքով՝ մարդ պէտք չէ իր գոր-ծոն անձերուն (իր վէպերուն հերոսնե-րուն) խեղէն յիշեցնէ իրենց ըսելիք-ները, ինչպէս յուշարարները կ'ընեն բեմին տակէն: Մէն մի առանձին դէմք իր կենսաբանական օրէնքը ու-նի:

Հեղինակը այդ դէմքերը կ'առնէ իրենց նկարագրովը կեանքէն եւ զա-նոնք կը գործածէ իբրեւ իրեն վերա-բերեալ նիւթ մը, բայց անիկա «կէս շինուած» պէտք է նկատել: Ցետոյ ա-նոր վրայ կ'աշխատի, կը ձեւէ, կը կերպաւորէ իր անձնական փորձառու-թիւններու հիման վրայ, որպէսզի այդ նիւթով շինուած դէմքերը իրենց բնական եւ սոցալական նկարագրին շնորհիւ խօսին եւ գործեն ա՛յնպիսի խօսքեր՝ զորս մինչեւ հիմա բնաւ ը-սած չէին, եւ գործեր՝ զորս մինչեւ հիմա բնաւ կատարած չէին: Ահա ա՛յս է ճիշդ ինչ որ կը կոչուի հնարուածք (fiction) գեղարուեստական ստեղծա-գործութեան մէջ: Այս ստեղծագոր-ծութիւնը կատարեալ կ'ըլլայ՝ եթէ հեղինակը իր գործոն անձերը (հերոս-ները) կը շարժէ իրենց էութեան խոր-քին համաձայն· Հակառակ պարագա-յին՝ հասարակ բաներ կ'ըլլան: Տօս-թօյէվսքիի մօտ գրեթէ բոլոր հերոս-ները, մանաւանդ սակայն Գարա-մազովները, կատարեալ տիպարներ են: Սակայն, իմ կարծիքով, առանց ո եւ է սեփական պատճառի իր խեղճ Ռասքօլնիքովին վիզը կ'ոլորէ, տառա-պանքի միջոցաւ փրկութեան քրիստո-նէական մտածման համակերպելով ի զուր:

***

Իմ աչքիս, առանձնակի եւ «աշխատ-ւած» դէմքեր են Համլէթ, Ֆաուսթ, Տոն Քիշօթ, Ռօպէնսօն Գրուզօէ, Վէր-թէր, Մադամ Պօվարի, Մանօն Լէս-քօ: Ինծի համար անոնք իբրեւ յիշա-տակարան ստեղծագործութիւններ են, եւ ինծի համակարծիք են անշուշտ ա-մէն անոնք որոնք կըզգան թէ ի՛նչ է ներդաշնակութիւնը, որ յաճախ ժըլ-ատական պատկերի մէջ ալ կը բովան-դակուի: Այս իմաստով իբրեւ օրինակ կը յիշեմ Կօկօլի տիպարները «Մեռած Հոգիներուն մէջ», Տիքընսի ոչ սակաւ դէմքերը, Վ. Իւկոյի Քուազիմօտօն եւ ուրիշներ ալ:

Կը կրկնեմ.— Վարպետը պէտք է ոչ միայն տիրէ նիւթին, այլ եւ սիրէ զայն, աւելի ուղիղ՝ պէտք է հիանայ անոր վրայ: Մարմէլատօվ, Հայր Գարամազով, եւ Տօսթօյէվսքիի շատ մը ուրիշ դէմքերը անախորժ, վանո-ղական են: Սակայն բացայայտ է թէ Տօսթօյէվսքի ո՛րչափ սէր կը շռայլէ անոնց կերպարանքին յօրինուածու-թեան, թէեւ ես ա՛յն կարծիքէն եմ որ Տօսթօյէվսքի մարդիկը բնաւ չէր սի-րեր: Ամէնէն դժուարը սկզբնաւորու-թիւնն է, առաջին նախադասութիւնը: Անով է որ շեշտ կը դրուի ամբողջ գոր-ծին, եւ ա՛յս է պատճառը որ մարդ շա՛տ երկար ատեն կը փնտռէ առաջին հարուածը:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԴԸՆԹԻՔ-ԱՐԱՔՍ

(Հետեւողութեամբ Գերմաներէնի)

— :-: —

Ժայռին մէջ պիրկ ամրոցներ,
Ու պարիսպներ հերձոտած —
Գետին սառէն անսասան
Ազնուներն հոն կը բունեն:

Սեւաքողին ափնածիր
Խըրոտին մէջ քարաշէղ՝
Տըրնակ մը հէք ճըճչըւած
Գունատ յօռուտ պատերով:

Որթատունկեր ափունքէն
Սողոսկելով կը պատեն
Քեզ, իմ անո՛յշ հայրենիք,
Քըրնքուշ նըման պատկերի:

Թաւուտին մէջ պսակաւոր
Կաղնիէդ ցից կը ձըգտին,
Լեռն ու ամրոց կը ցոլան
Աւազանին մէջ հոսուն:

Ձայն իրիկուան շուքին տակ
Արքայօրէն կը ննջէ·
Անյագ նիչով վայրի սագ
Թեւերը կուռ կը լայնէ:

Կ'ազդէ մըրմունջ մը միտքիս —
Բազմահազար տարիներ
Դարիւ դարիւ գան ի գիլ
Ալիքն այսպէս խորափիտ:

Ու ինչ որ ենք մենք այսօր,
Ինչ որ էինք մենք երէկ,
Վաղուան մեր վազքն ալ նոյնպէս,
Քամին ի մի կը խառնէ:

Ալեաց մէջ հին յիշատակ
Քամիին պէս կը վայէ,
Մայրամուտն երբ կարմրագեղ
Շողայ արծաթ ջուրին մէջ:

Եւ փրփուրին ծոցէն գիրգ,
Ուռուրներուն ջոկէն դուրս,
Տամուկ կանանչ մազերով
Երազ մը մեզ կը մօտի:

Բոլոր գաղտնիքը խորքին
Լայն աչքերուն շուրջ հրավառ,
Թէ մենք ամպին, հովին պէս
Կուգանք ու վաղ կը սահինք:

ՑԵՂԻՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍԸ

0000

Գարնա՛ն գեղածիծաղ ծաղիկնե-րուն՝ հոտաբուրումն էր, որ կամաց – կամաց, Արարատի սպիտակափառ կո-ղերէն կը բուրէր անուշ – անուշ:

Ազատութեան լոյսը ծագած էր և Հա-յոց Դաշտերու աւերակ երկիրը մանու-կի մը քաղցրաժպիտ դիմագիծով, ար-շալոյսէ արշալոյս, գեղեցկութեան պատմուճաններ հագած, դարերու փառքը կը կերտէր:

Արարա՛տը, յաւիտենական փառքը Հայոց Աշխարհի, մինչ հպարտ ու բարձրաբերձ գագաթով, ամպերուն հետ պլլուած կը հրճուէր, կը ցնծար, ի տես իր դարերու երազին, որ այլ – եւս երա՛զ չէր, այլ իրականութի՛ւն, որ իր պաշտելի ժողովուրդը, արշա-լոյսէ արշալո՛յս, բահն ու բրիչը գըր-կած՝ Հայոց երկրի ձորն ու հովիտը, դաշտն ու լեռը, գետն ու աղբի՛ւրը կ'աստուածացնէր, ու անոնց կեա՛նք ու շունչ կուտար:

Կարծես հզօր բնութեան հետ դաշ – նակցած, իր ցեղին հարուստ հանճա-րը կը թափէ՛ր:

Բայց ափսո՛ս... գիշե՛ր մը, յան-կա՛րծ մառախուղ իջա՛ւ, լուսինը՝ արիւնիլ սկսաւ, Հայոց երկնակամարը իր պայծառ կապոյտը կորսնցուց, սե՛ւ ամպերով թանձրացաւ:

Արարա՛տը կուլի բռնուեցաւ, ու իր ձիւնէ ճերմակ սաւանը բզիկ – բզիկ, հովին ու մրրիկին տալով, վշտակո՛ծ կուրծքով ահեղաձայն գոռա՛ց... վասնզի, Ազատութեան մանուկը խեղ-դել կ'ուզէին:

Բայց ցեղը, արի ու կորիճ, ըմբոս-տացաւ, առիւծի մը չէկ ու հպարտ նայուածքով: Ցանկարծ գլուխը վե՛ր բարձրացուց, ցցուեցա՛ւ դաւադիր օ-ձին գլուխը փշրելու...

Ցե՛ղ, ի՛նչ արշալոյս ես դուն, երբ հայրենիքի Ազատութեան կաթը կը ծծես:

Բայց եւ ի՛նչ կայծակ, երբ այդ Ա-զատութիւնը մարե՛լ կ'ուզեն:

Համբերութի՛ւն, ո՛վ արի ու պաշ-տելի ցեղ, երկնակամարին սե՛ւ ամ-պերը միշտ սեւ չեն մնար· քու արշա-լոյսդ, պիտի ծագի վերստին:

Ս. ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

Մեզի կը տեղեկացնեն թէ նկարիչ-արձանագործ Պ. Եր. Քոչարեան իր նկարահանդէսի ընթացքին Կրընոպլի թանգարանին ծախած է մէկ նկար եւ մէկ արձան, կոմս Սարմիէնթօի մի-ջոցով, մէկ նկար եւ մէկ արձան ալ Միլանի թանգարանին, Պ. Փրամպոլի-նիի միջոցով:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ԼԷՆԻՆԸ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ»

00000

Հայաստանի Պետական Հրատարակ-չականը լոյս ընծայեց, Մոսկուայի մէջ, Ս. Դրէյդէնի Լէնինը եւ արուես-տը գործին թարգմանութիւնը:

Այս հատորը ժողովածու մըն է զա-նազան յօդուածներու, նուիրուած մը-շակոյթի եւ գրականութեան, զորս պատրաստած է Լէնին: Ժողովածուն բաժնուած է երեք մասի· 1· Յեղափո-խութիւնը եւ արուեստը, 2· Լէնին իր-րեւ քննադատ, 3· Արուեստը Լէնինի կեանքին մէջ:

Հատորին մէջ մեծ տեղ մը կը գը-րաւեն Կ. Ցեդկինի, Մ. Կորքիի, Ա. Լունաչարսկիի, Ն. Կրուպսկայայի, Ն. Մեշչերիակովի, Վ. Բոնչ Բրուեւ-իչի, Լեպեշինսկիի, Ա. Մերկուլովի, եւ այլ բազմաթիւ մտաւորականներու յօդուածներն ու յուշերը, որոնք կը վերաբերին, արուեստի մասին, Լէ-նինի տեսակէտներուն:

Հեղինակը, Դրէյդէն, ունի բացա-տրութիւններու եւ ծանօթութիւննե-րու քանի մը էջ եւ Լունաչարսկի՝ յա-ռաջաբան մը:

Հայերէն թարգմանութիւնը լրաց – ուած է կարգ մը նիւթերով, որոնք կը պակսին ռուսերէն հատորին մէջ (Թոլսթոն ու պրոլետարական պայ-քարը յօդուածը, ինչպէս նաեւ կա-տարուած յապաւումներու վերահաս-տատումը):

ՊՕՏԼԷՐԻ ՄԱՍԻՆ

0000

Ամէն օր նոր ուսումնասիրութիւն մը Պօտլէրի մասին: Եւ ահա կարեւոր գիրք մը,— Պօտլէրի գեղեցկագիտու-թիւնը:

Հեղինակը, Անտրէ Ֆէրրան, ծանօթ է այն բոլոր ուսումնասիրութիւննե – րուն, որոնք հրատարակուած են Պօտլէրի մասին,— դարուն ամէնէն մեծ բանաստեղծին, միանգամայն ար-դիական:

Պօտլէրի փառքը արեւի նման կը ծաւալի մահուընէ յետոյ: Իր ժամա-նակակիցները չհասկցան զինք, ոչ ալ Պօտլէր փորձ ըրաւ «հասկցուելու»: Ընդհակառակն կարծես հաճոյք կը զգար գայթակղութիւն պատճառելով իր ժամանակակիցներուն: Գայթակ – ղութեան այդ ճաշակը կը մատնուի այն պատմութիւններուն մէջ, որոնք կ'աւանդուին Պօտլէրի խօսելու, հագ-ուելու, ձայնի եւ շարժումի սովո – րութիւններուն մասին: Մազերը կա-նաչ ներկելն ու վարդագոյն ձեռնոց-ներ գնելը «գայթակղութիւն»ներ են, զորս կարելի է համեմատութեան դը-նել, տեսակէտով մը, Մայակովսկիի «գայթակղութիւն»ներուն հետ, — գոյնզգոյն լաթի կտորուանքով կար – ուած վերարկու, տարատին ոտքերը մէկը միւսէն տարբեր գոյնով ներկը-ւած, մէջքէն ալ ... դգալ մը կախ-ուած: Ճիշդ է թէ յեղափոխականի սնոպիզմ կար Մայակովսկիի «գայ-թակղութեան» մէջ, մինչ Պօտլէրի գայթակղութեան մէջ՝ խորունկ բան մը, տարբեր տանտիզմէն:

Պօտլէր ցաւին,ախտին ճաշակն ունէր, աղկից՝ անունը,որ տուաւ քերթուած-ներու իր հատորին, Les fleurs du mal: Ճաշակն ունէր նաեւ ուրիշին նուազ հաճոյք պատճառելու,— աւկից «գայ-թակղութիւն»ները, որ կը ծագէին իր ըմբռնումներէն, իր զգայախաղերէն: Պօտլէր ծարաւն ունէր «նոր սարսու-ներու»: Այդ ծարաւով կը բացատրուի հանդիպումները, որ կայ իր եւ Փոյի արուեստին միջեւ: Ճիշդ է թէ Պօտլէր թարգմանած է Էտկար Փօն, սակայն անիկա պարագայ մը չէ որ ենթադրել տայ թէ Պօտլէր ուզած է հետեւիլ ա-մերիկացի բանաստեղծին, վասնզի Պօտլէր 1847ին էր որ ճանչցաւ Էտկար Փօն: Եւ զայն սիրեց իբրեւ իր նմանը եւ ոչ թէ իր վարպետը: Այստեղ հարց մը կը ծագի,— Պօտլէր, ուրեմն,յան-կարծակա՞ն յայտնութիւն մըն է, կարգախօսս խօսա՞նք մը նորանշան:

Ո՛չ, բանաստեղծ մը, որքան ալ մեծ ըլլայ, անպայման բան մը կը պարտի իր ժամանակին եւ իր նախորդներուն: Արդարեւ Էմիլ Անրիօ կը յիշատակէ Սէնթ – Պէօվը, Փեթրիւս Պորէլը, Պոլէ – Փաթին, Կօթիէն, որոնք, ի-րենց շարք մը ոտանաւորներով, նա-խապօտլէրեան շարժում մը կը ստեղ-ծէին ֆրանսական բանաստեղծութեան մէջ: Վերջապէս Հօֆման ներկայա-ցուցեր էր ձայներու, գոյներու եւ ա-նուշահոտութիւններու այն խորհրդա-ւոր ու թաքուն հաղորդակցութիւնը, որուն վրայ Պօտլէր հիմնեց քերթողա-կան նոր աշխարհահայեցք մը:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀՈՒՆՁՔԸ

Երեւանի երիտասարդ գրողները նոր նոր գործեր տուին վերջերս:

ԵԿՈՒՈՐՆԵՐԸ: Հեղինակն է Արա-գի: Պատմուածքներու ժողովածու: Այս պատմուածքները կը պատկերա-ցնեն շինարարական կեանքը քաղաք-ներու եւ գիւղերու մէջ:

ՍԿԱՈՒՏ ԹԻՒ 89: Հեղինակն է Մը-կրտիչ Արմէն: Պատանեկան վէպ, զոր գեղազարդած է նկարիչ Ծ. Ցոլհան-նիսեան: Վէպին նիւթը առնուած է Լէնինականի ամերիկեան որբանոցնե-րու կեանքէն:

ԵՐԿԱԹԷ ՈՏՆԱՁԱՅՆԵՐ: Հեղինակն է Գեղամ Սարեան: Քնարաչունչ բա-նաստեղծութիւններու հաւաքածոյ մը: Նիւթը՝ շինարարական յորձան-քը:

ՍԵՐՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ԵՐԳԸ: Հեղինակն է Սողոմոն Տարօնցի: Բանաստեղծու-թիւններու ժողովածու:

ՍԵՐՊ ԱՌԱՋԻՆ ԹԵՐԹԸ ԹՈՒՐՔԻՆ ԼՈՒԾԷՆ ԱԶԱՏՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Սերպիոյ (այժմ Եուկոսլաւիա) մէջ հրատարակուած առաջին լրագրին հա-րիւրամեակը տօնուեցաւ անցեալները մեծ շուքով Պելկրատի մէջ, նախագա-հութեամբ նոյն ինքն Ալեքսանդր թա-գաւորին, որ տակաւին ... չէր ստո-րագրած Թուրքիոյ հետ ծանօթ ուխ-տը:

Պէտք է գիտնալ, թէ պալքանեան բոլոր ազգերուն մէջ գրականութեան եւ օրագրութեան զարթօնքը տեղի ու-նեցած է թրքական լուծէն ազատագր-ուելու տենչով: Արդէն այդ թուակա-նէն երկար ժամանակ առաջ բուն Սերպիայէն դուրս թերթեր երեւցած են, այսպէս 1768ին Վենետիկի մէջ: Ի հարկէ Թուրք տիրապետութեան ներքեւ կարելի չէր ազատագրական ոգիով որ եւ է հրատարակութիւն սերպ հողին վրայ, թրքական փաշա-ներուն աչքին առջեւ: Կարգ մը ուրիշ թերթեր ալ Թուրքերու դէմ ապստամ-բութենէն առաջ հրատարակուեցան Վիեննայի մէջ, մինչեւ Սերպիոյ անկախութիւնը 1830ին: Ինչպէս վերը ակնարկեցինք, Թուրքիոյ տիրապե – տութեան ժամանակաշրջանին Սեր-պիոյ մշակութային կեանքը Դանուբի միւս կողմը միայն կրնար զարգանալ:

Աւստրիա Պալքանեան ազգերուն ազատագրութեան նպաստած է այս կերպով: Վիեննայի մէջ հրատարակ-ուած թերթերուն կը պատկանին «Սը-րպսքէ Նօվինէ» (1791էն մինչեւ 1792), «Սլօվէնօսրպսքէ Վէտօմօսթի»(1792-1794),«Նօվինէ Սրպսքէ» (1813–1822), «Ցապավնիք» (1815–1821): 1804ին Գարաճորճէի առաջին ապստամբութե-նէն ետքը միայն կարելի եղաւ քայլեր առնել Սերպիոյ մշակութային պայ-մանները առաջացնելու եւ բարւոքելու համար: Իսկ 1834 յունուար 17ին էր որ առաջին անգամ բուն Սերպիոյ մէջ սկսաւ հրատարակուիլ «Նօվինէ Սրպսքէ»ի (Սերպ Օրագիր) առաջին թիւը: Տպարանը Ռուսիայէն գնուե-լով Սերպիա բերուած էր: Ահա այս օրագրին հարիւրամեակն էր որ ան-ցեալները տօնուեցաւ:

Բայց պէտք է գիտնալ թէ առաջին սերպ տպարանը ԺԶ դարուն հաս-տատուած է Օպօտ (Գարատաղի մէջ): 1519ին սերպ տպարան մը հաստատ-ուեցաւ նաեւ Վենետիկ: Սերպիոյ մէջ նոյն շրջանին գտնուած մանր մունր տպարանները թրքական բռնութեամբ դադրեցուցին իրենց աշխատութիւնը, այնպէս որ մինչեւ 270 տարի Սեր – պիոյ մէջ ոչ տպարան կար ոչ թերթ: (Հարիւրամեայ «Նօվինէ Սրպսքէ» թերթն է որ այսօր Պելկրատի մէջ իր-րեւ պաշտօնաթերթ կը հրատարակ-ուի «Սլուժպէնէ Նօվինէ» անունով):

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԶԳԱՑՈՒՄԸ ՀԻՆ ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Այս նիւթին շուրջ Պէլսոր դասա-խօսութեանց շարք մը սկսաւ վերջերս Փարիզի մէջ:

Առաջին դասախօսութիւնով, Պէլ-սոր ցոյց տուաւ որ Հելլէնները հայ-րենիքի սէրը կը շփոթէին աստուածնե-րու պաշտամունքին հետ: Երկրորդ դասախօսութիւնով մը՝ կրօնական զգացման ընաշրջումը հելլէն ողբեր-գակներու մօտ:

Հոմերոս կը հաստատէ այն նախնա-կան գաղափարը, զոր Ելլադայի բնա-կիչները ունէին աստուածներու մա – սին,— ըստ այդ վկայութեան, աստ-ուածները նման էին մահկանացունե-րուն, իրենց բարքերով ու կիրքերով: Թէեւ հելլէն փիլիսոփաները հետ – զհետէ յեղաշրջեցին այս ըմբռնումնե-րը, ընդհակառակն յամառութեամբ ժողովրդային հաւատքին կառչած կը մնային ողբերգակները, Եսքիլէս, Սոփոկլէս, նոյն իսկ Եւրիպիդէս, որ մասամբ ձերբազատուած կը համար-ուէր օրուան ըմբռնումներէն:

Այսպէս աստուածներն են, որ, յա-ճախ, կը կազմեն ողբերգու – թեանց հերոսները: Եսքիլէսի Պրոմէ-թէ շղթայեալ գործին մէջ մարդա – կերպ աստուած մըն է, որ, ի հեճուկս Զեւսի, կը բանայ քաղաքակրթու-թեան ճամբան: Քրիստոնէական գրա-կանութիւնը, ետքէն, Պրոմէթէի զո-հաբերութեան մէջ գտաւ Աստուծոյ որդւոյն՝ Քրիստոսի նախայայտնու – մը: Հելլէն աստուածները, դարձեալ ճիշդ ինչպէս մահկանացուները, կը տարուին վրէժխնդրութեամբ: Ցար – գանքի որ եւ է պակաս կը պատժեն ա-նասելի վայրագութեամբ եւ անգթու – թեամբ (Սոփոկլէսի Այաքսը, Եւրի-պիդէսի Թագաւոր Հիպպոլիտը): Պա-տիժի եւ չարչարանքի մէջ ոչ միայն անգութ, այլ եւ չափազանց ճարտար, աստուածները սարսափ կը սփռեն մարդոց մէջ: Ահա թէ ինչո՛ւ Սոփոկ-լէսի կարգ մը գործերէն, Իդիպոս եւ Որեստ, կը ծփայ ցաւի, յուսահա – տութեան, աննկարագրելի յոռետե-սութեան շունչ մը:

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ աստ-ուածներու անօրինած այս խորունկ ցաւերուն ու չարչարանքներուն մէջ, մահկանացուները կը հանդուրժէի՞ն երբեք ստոյիկեան եղանակով մը: Չէ՞ին ընդվզեր: Եսքիլէսի հերոսնե-րը անծանօթ են ընդվզումի: Սոփոկլէ-սի մօտ, երկու անգամ խեղդուած տը-տունջ մը միայն: Եւրիպիդէս, որ նը-ւազ ուղղափառ է կրօնական խնդիր – ներու մէջ, սկեպտիկ խորհրդածու – թիւններ կը կատարէ, սակայն երբեմն կը ցաւկոտի, կը կասկի եւ ըսել կու-տայ իր հերոսին.— «Եթէ աստուած-ները ամօթալի գործ մը կը կատարեն, ուրեմն աստուած չեն»: Եւ սակայն կրօնական պաշտամունքներէ ձերբա – զատուած այս Եւրիպիդէսն է դար-ձեալ, որ, ծանօթ իր Տրովադուհի-ները գործին մէջ Հեկուպայի աղօթքով, ուրիշ ողբերգակներէ աւե-լի տեղ տուած է կրօնական ծէսերու նկարագրութեան: Ինք է նոյնպէս որ լաւագոյն ձեւով մեզի աւանդած է յունական միսթիսիզմը: Այսպէս իր Բագոսականները թանկագին վկայու-թիւն մը կը մնան կախարդական արա-րողութիւններու, սանդարամետեան տօներու:

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՍԱՆԵՒՄԷԿ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒ

(1921 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 16)

ԽՄԲ.—Ստորեւ քանի մը հատուած-ներ՝ հանգուցեալ Բ. Իշխանեանի յու-շերէն, փետր. 18ի նախօրիքաց արհա-ւիրքներուն մասին: (Բ. Իշխանեանն ալ, հակառակորդ մը Դաշնակցու – թեան, բանտարկուած էր Երեւանի մէջ եւ ազատեցաւ շնորհիւ փետր. 18ի ա-պստամբութեան)·—

«Չեկան» որոշել էր այդ գիշեր գն-դակահարելու 21 հոգու: Բանտային վարչութիւնը՝ տեսուչը, կոմիսարը, բանտապետը եւ օգնականները մէկ մէկ հաւաքում են այդ 21 բանտար – կեալներին զանազան կամերներից եւ նրանց ժողովում բանտի դիւանատան կից մի ազատ սենեակում: Սպասում էին, որ «Չեկայ»ի ավտոմոբիլը գայ ու նրանց տանէ գնդակահարութեան վայրը: Հաւաքուած բանտարկեալնե-րը հասկանում են իրենց գլխին գալիք աղէտը: Նրանց մէջ գտնուող երեք բոլշեւիկները (դրանցից մէկը տխրա-հռչակ Լեւոն Ենգիբարեանը), բռն-ուած զանազան յանցանքների համար, հասկացնում են միւսներին, որ իրենք գիտեն բոլշեւիկների մօտ ընդունուած սովորութիւնը եւ որ այդ ուշ ժամին իրենց տանում են միայն գնդակահա-րելու համար, ուստի բոլորն էլ որո – շում են ենթենեակի դուռը ներսից կողպել եւ հրաժարուել դուրս գալուց: Բանտի տեսչի ու բանտապետի բոլոր դիմում-ներն ու սպառնալիքները՝ բաց անել դուռը եւ դուրս գալ, ապարդիւն են անցնում: Խմբուած բանտարկեալները միայն մի պատասխան են տալիս· «Ե-թէ ուզում էք մեզ «Չեկա» տանել հարցաքննելու, տարէք ցերեկը եւ ոչ կէս գիշերին· դուք մեզ խաբում էք, դուք տանում էք մեզ սպանելու, գն-դակահարելու, չենք ուզում դուրս գալ»: Անգամ պարոնայք Աւիսի, Սու-լէյման Նուրիի եւ Ամիրխանեանի,— որոնք հարկ էին զգացել քաղմնելի ո-ճիրին ներկայ լինելու՝ երեւի իրենց «յեղափոխական» պարտականութիւնը աւելի բարեխղճօրէն կատարած լինե-լու համար,— խօսքերն ու դիմումնե-րը անհետեւանք են անցնում:

Դահիճները որոշում են իրենց գա-զանային եղեռնագործութիւնը կատա-ի տես եւ ի զարհուրանս արդէն արթ-ի տես եւ ի զարհուրանս արդէն արթ-նացած հարիւրաւոր բանտարկեալնե-րի:

Եւ սկսւում է աննկարագրելի ոճի-րը· սկսւում են իրար յաջորդող պա-հակի զինուորների անընդհատ համա-զարկերը բակից՝ սենեակի պատու – հանների դէմ ուղղուած:

... Հրացանների զարկերը շարու – նակւում էին, զինուորները երկու մասի բաժանուած, մի խումբը կրակում էր մեր կողմից, իսկ միւսը անցել էր կենտրոնական կորպուսի հակառակ կողմը եւ կրակում էր այնտեղից:

Երկու կողմից էլ շարունակւում էին կատաղի համազարկերը· բանտար-կեալները լռել էին, երբեմն լսւում էր «վա՛յ» կամ «օ՛ֆ» հառաչանքը: Աղ-մուկների եւ հրացանների զարկերի մէջ լսելի եղաւ հեռացող ավտոմոբիլի սուլոցը:

— Մօտեցէք սենեակին, բարձրա – ցէք սեղանների վրայ, կրակեցէք պատուհաններից, յատակի վրայ, պա-տերի տակ են պառկած, կրակեցէ՛ք ...— կարգադրութիւններ էր անում ինչ որ երիտասարդ:

Բանտապետի ձայնը շատ գոռալուց կտրուել էր, բառերի փոխարէն լս – ւում էր ինչ որ խզզոց:

— Զինուորները հրաժարւում են բարձրանալ սեղանների վրայ,— խօ-սեց նորից պատուհանից դիտողը,— հրաժարւում են նաեւ կրակելուց, բո-ղոքում են, ասում են՝ երկու ժամը վաղուց անցել է, կանչեցէք ուրիշնե-րին, մենք յոգնել ենք, չենք կարող...

Պահ մի դադարեց հրացանաձգու – թիւնը: Լսւում են ինչ որ դրան խուլ հարուածներ, երեւում է փորձում են կոտրել բանտարկեալների դուռը:

— Սրիկանե՛ր, չնե՛ր, գազաննե՛ր չէք կարող...— նորից լսուեց հնչուն ու յստակ ձայնը:

— Բո՛ւֆ, բո՛ւֆ, ... նորից լսուեց հակառակ կողմից համազարկի ձայ-նը:

— Օ՛ֆ, վա՛յ, վա՛յ ...

Առաւօտեան ժամը վեցին մօտ էր, երբ վերջնականապէս դադարեցին հրացանների ձայները եւ բանտից յաղ-թական դղրդոցով հեռացաւ ավտոմոբի-լը, տանելով իր հետ ռուս զինուորնե-րին:

Այնուհետեւ նորից երեւաց լապտե-րը, սակայն այս անգամ նա լուսա – ւորում էր բանտի դրան եւ կենտրո – նական չէնքի միջեւ ընկած հրապա – րակը: Միջին կորպուսից (այն սեն-եակից, ուր գնդակահարուել են բան-տարկեալները) ինչ որ բաներ են կը-րում դէպի դարպասի մուտքի ներք – նայարկը: Ներքնայարկի պատուհա – նից նոյնպէս նշմարւում էր աղօտ լոյսի հետք:

Կարճ ժամանակամիջոցից յետոյ այդ լոյսն էլ անյայտացաւ, ամէն ինչ դադարեց բանտում, նորից ամենու-րեք լռութիւն եւ մեռելային խաղա-ղութիւն պատեց· կարծէք ոչ մի սար-սափ տեղի ունեցած չլինէր այդ գի-շերը: Եւ երբ լոյսը վաղուց ծագել էր ու ներս ցոլացել մեր կամերայի պա-տուհաններից, քսան եւ չորս բան – տարկեալներս արթուն, քարացած մեր տեղերը, չռել էինք մեր աչքերը եւ անտարբեր, յոգնած ու տժգունած դէմքերով նայում էինք իրար:

Այդ գիշեր, քսան եւ մէկ գնդակա-հարուածների հետ, մենք եւս, թէեւ կենդանի, գնդակահարուած էինք:

Եւ ոչ միայն մենք, այլ ամբողջ բան-տը, ութ հարիւր հոգուց աւելի բան-տարկեալներ:

ՕՐ. ՄԱՐԻՑԱ ՊԱՊԻԿԵԱՆ
եւ
ԸՆԿ. ՍԱՐԳԻՍ ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ
ամուսնացած
Ս. Շամոն, 11 ապրիլ 1934

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի
(ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻ
9ՐԴ
ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ)
18 ՓԵՏՐ. 934 - ԿՏՐՈՆ ԹԻՒ 11

ՎԵՐՋԻՆ ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, փետր. 6–12 խռովութեանց հետեւանքով միայն Փարիզի մէջ ոչնչացած են 150 փողոցի նստարաններ, 450 լապտեր, 250 լուսատու ձողեր եւ 89 ուրիշ ձողեր՝ որ սահմանուած են երթեւեկի ղեկավարութեան: Կտոր կտոր եղած են նաեւ ծառերը շրջապատող 1433 երկաթ վանդակներ, ինքնաշարժ կշիռներ, 10 ժամացոյցներ եւն.: Վերջապէս, քանդուած են 20 լրագրավաճառի կրպակներ եւ 3 միզարաններ: 43 ծառեր ալ արմատախիլ հանուած են:

Առեւտրականները արդէն իսկ դիմում կատարած են, հատուցում պահանջելով: Այս դէպքերուն հետեւանքով տակաւին հիւանդանոցները կը մնան 103 հոգի, որոնց 18ին կեանքը վտանգի մէջ է:

ՀԻԹԼԷՐԻ ԳԻՐՔԸ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԱԾ

Տեղական թերթերը կ'ըսեն թէ հրատարակչական տուն մը նկատի չառնելով Հիթլէրի արգելքը, ամբողջովին ֆրանսերէնի թարգմանած է անոր գիրքը, «Իմ Պայքարս» (Մայն Քամփֆ): Մինչեւ հիմա միայն հատուածներ կը հրատարակուէին այստեղ, մինչ գիրքը անգլիերէնի թարգմանուած է չատոնց: Գերմանական տպագրութիւնը սպառած է մէկ միլիոն օրինակ:

Այրի տիկին Մարիամ Լուսիկեան, Սիրանուշ Լուսիկեան, Այրի տիկին Զարուհի Լուսիկեան եւ զաւակունք, խաչիկ, գեղանուշ, Նորայր, Քաջայր Լուսպարոնեան, Տէր եւ տիկին Տելեմակ Լուսիկեան, Հրաչեայ Լուսիկեան, Տէր եւ տիկին Սուրէն Գարախանեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, տաքրոջ, հօրեղբօր եւ քեռայրին՝

ՄԱՏԱԹԻԱ ԼՈՒՍԻԿԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ փետր. *14*ին Hôpital Pitiéի մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, կիրակի առաւօտ ժամը *10*ին Hôpital Pitié, 22 rue Bruant (մէթրօ՝ National կամ Chevaleret): Հանգուցելոյն մարմինը պիտի ամփոփուի Թիէի գերեզմանատունը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆԸ ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ ԳՆԱԾ ԷՀԵՏԵՒԵԱԼ ԵՐԵՔ ՏՈՄՍԵՐԸ, ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

8րդ չերս թիւ	*04,738*	*շարք*	**R.**
-	*53,171*	-	**U.**
-	*75,619*	-	**V.**

Շահելու պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ անոնց որ․—

1. ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ կը գրուին, փետրուար 6էն մինչեւ վիճակահանութեան օրը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

2. ԿԸ ՆՈՐԵՑԵՆ իրենց բաժանորդագրութիւնը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

3. Ինչպէս եւ այն ՏԱՐԵԿԱՆ եւ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ բաժանորդներուն որոնք մասնակցեցան « ՅԱՌԱՋ »ի առաջին վիճակախաղին, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ : (Եռամսեայ բաժանորդներէն կ'օգտուին անոնք որ նոր ԲԱԺՆԵԳԻՆ մը կը վճարեն):

Բաշխումը պիտի ըլլայ հետեւեալ համեմատութեամբ․—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	50%
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30%
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	20%

Իսկ 9րդ շերտէն գնած ենք հետեւեալ տոմսերը, ԱՅՆ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՈՐ ԱՄԷՆ ՕՐ ՁԵՌՔԷ ԿԸ ԳՆԵՆ:

9րդ չերս թիւ	*28,474*	*շարք*	**Y.**
-	*54,726*	-	**X.**
-	*81,172*	-	**R.**

Այս թիւերն ալ շահած պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ պիտի բաժնուի բոլոր այն ընթերցողներուն որոնք վարչութեան կը ներկայացնեն ՑԻՍՈՒՆ ՅԱՋՈՐԴԱԿԱՆ ԿՏՐՕՆՆԵՐ, սկսելով 1934 փետրուար 6էն:

Կտրօնները ամէն օր պիտի հրատարակուին Գ. էջի թերթօնին տակը, ԹԻՒՈՎ ԵՒ ԹՈՒԱԿԱՆՈՎ:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Սէն Շամոնի *ՎԱՐՈՒԺԱՆ* ենթակոմիտէին կողմէ

Այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը *3*ին հայկ. սրճարանին ներքնասրահը։

Կը հրաւիրուին համակիրները։

ԼԻՈՆԻ «ՀԱՅ ԱՐԻ» Գայլիկներու Փետրուար 17ի պարահանդէսը յետաձգուած է Մարտ 3ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայ Սպայից Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այսօր կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ *15*, rue Jean Goujon, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Հայաստանի Հանրապետութեան սպարապետ Նազարբէկեանի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ տարեկան ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի վաղը 19 Փետր. իրիկուան ժամը 8.30*ին*, Café Méphisto (Metro Odeon) :

Օրակարգ.— *Վարչութեան համարատուութիւն, ընտրութիւն նոր վարչութեան, առաջարկներ անդամներու կողմէ:*

Իւրաքանչիւր անդամէ կը խնդրուի կարելին ընել չբացակայելու համար ընդհ. ժողովէն:

Կանոնագրի համաձայն, մեծամասնութիւն չգոյանալու պարագային, նոյն օրը որոշուած ժամանակէն քիչ վերջ կը գումարուի Բ. նիստը եւ ժողովը օրինական կը համարուի, առանց նկատի առնելու ներկաներու թիւը:

Magasin: 11bis Ave. Victor Hugo Paris (16). Bureau: 75 Ave. Niel, Paris (17).

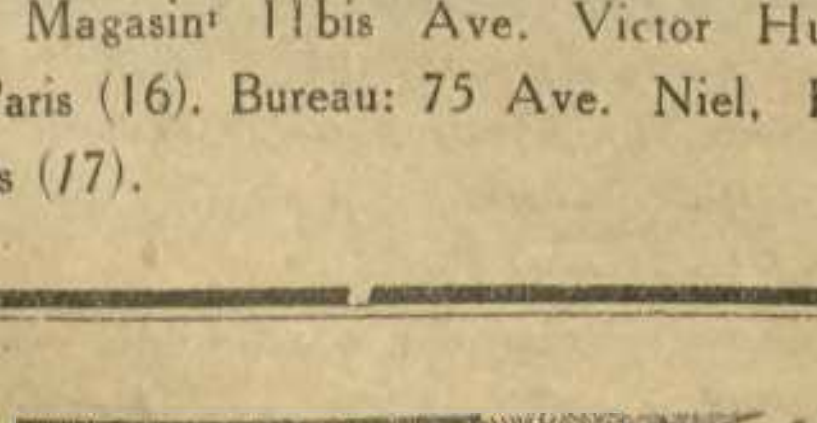

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՓԵՏՐ. 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այսօր, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին

Sociétés Savantes*ի սրահին մէջ* 8, rue Danton

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. **ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ**

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐՆԵՐ՝

ՎՐԱՑԵԱՆ «ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ»

ՋԱՄԱԼԵԱՆ «ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ԻՄԱՍՏԸ»

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ «ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ եւ ՀԱԿԱԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ»

Ծախքերու մասնակցութեան համար կը գանձուի **2** *ֆրանք:*

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ, ԶԱԽԱՐԵԱՆ եւ ՌՈՍՏՈՄ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒ եւ հովանաւորութեամբ ՏԷՍԻՆԻ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ

Կընախագահէ՝ ընկեր Ա. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

կը խօսի՝ ընկ. Գ. ԲԱԼԱՅԵԱՆ

Գեղարուեստական նոխ բաժին, մասնակցութեամբ ընկերներ՝ Ա. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ, Մ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆԻ, ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷԻ ԵՒ ՏԵՍԻՆԻ «ԱՐԾԻՒ» ՖԱՆՖԱՌԻ ղեկավարութեամբ ընկ. Ա. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒԻ՝ **«ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԳԻՇԵՐԸ»**

ԾԱԽՍԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՄՈՒՏՔ 2 ՖՐԱՆՔ

Ծանօթ.— Հանդէսէն յետոյ ընկերահամակրական խնջոյք Հ.Յ.Դ. Տան թատերասրահը

ՍԷՆ ԹԻԷՐԻԻ ՄԷՋ

Այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ

կը խօսի՝ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՎԱԼԱՆՍ-ՌՕՄԱՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած ՌՕՄԱՆԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽՈՒՄԲԻ ԿՈՂՄԷ

տեղի կ'ունենայ այսօր կիրակի երեկոյ ընկերվարականներու սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ ընկեր ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

կը տօնուի իսկ մասնաճիւղին կողմէ այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2-6

2, rue Alexandre Guillmontի սրահին մէջ (Մէօտօն)

Գեղարուեստական բաժին՝ փոքրերու կողմէ, Երգ, պար, արտասանութիւն

Հաղորդ.կց. Միջոց.— Մօնփառնասէն շոգեկառք առնել եւ իջնել «Էօտօն» փոլթ տը վէրսայէն առնել 23 *եւ* 32 թիւ հանրակառքերը եւ իջնել Լա Ֆէրմ Մուլինօ, ուր պիտի սպասեն հայ սկաուտներ: *Մուտքը՝ ազատ է։*

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշտ քովը)

մէթրօ՝ Bonne-Nouvelle

ընդունելութիւն ամէն օր ժամը *14—18* եւ ժամադրութեամբ։

---

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.։ դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie*. K. *Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.*

Studio MANOUK

116. LA CANEBIÈRE, 116

MARSEILLE Tél. Gar. 27-85

երբեք մի մտածէք թէ ինչ պէտք է նուիրել ձեր բարեկամին

Միայն ձեր լուսանկարը՝ պատրաստուած լուսանկարիչ ՄԱՆՈՒԿէն, ամենալաւ եւ գնահատանքի արժանի նուէրն է որ կ'ուրախացնէ ձեր բարեկամներն ու ազգականները։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

կարող դերձակուհի Տիկին ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, **12 rue Saint Sulpice.** *Փարիզ. Մէթրօ* **Odeon.** *կը կարէ ամենավերջին նորաձեւութիւն թուղով* Manteau, Robe de Soir, Robe de Mariage *եւ* Robe d'Après midi:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԶԵՂՉ ՔՐԻԶԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Կարող գփոցողներու գիւրութեան համար, եթէ կը փափաքին, կերպասը կը կարէ իրենց վրայ յարմար գնով: Կ'ընդունի կիրակի եւ շաբթուայ բոլոր օրերը: Գիշերներն ալ կարելի է: Կը ղրկենք վերջին նորաձեւութեան թուղթեր օտար երկիրներ բնակողներուն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀԱՅ ԿԻՆ ՄԸ

ՎԱՐ ՆԱՀԱՆԳԻՆ *մէջ բնակող հայրենակից մը կը փնտռէ տարեց, քաջառողջ եւ վստահելի կին մը՝ տնական գործերու եւ երկու փոքրիկ երախաներ (5 եւ 9 տարեկան) խնամելու համար: Դիմել՝ ՅԱՌԱՋի վարչութեան:*

ԾԱԽՈՒ Է

կը ընալի Քուռա-Ռուժ թաղին մէջ, բանուկ պողոտայի մը վրայ, նպարավաճառի խանութ մը: Վարձք երեք հազար ֆրանք, եւ 13 տարուան **bail***: Ամսական առեւտրական գործառնութիւնն է շուրջ 22—25,000 ֆրանք: Գինն է 50,000 ֆրանք: Գեղեցիկ վիլք, շահաւէտ եւ կենդանի առեւտուր: Օգտուեցէք այս բացառիկ առիթէն: Դիմել՝ Վ. Հ.ի* 17, rue Damesme, Paris (13).

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ԱՓԻԷՍԵՕՐ

Տիէփին (Dieppe) *դերձակ մը կ'ուզէ շատ լաւ դերձակ ափիէսեօր մը: Ապահովուած աշխատանք ամբողջ տարին: Դիմել՝* Mr. CARBONNIER, 126 Grand'Rue, Dieppe.

Ե Փ Ր Ա Տ նուագախումբ

Եթէ կ'ուզէք ձեր հանդէսները հաճելի դարձնել, դիմեցէք «ԵՓՐԱՏ» նուագախումբին որ կը նուագէ հայկական, եւրոպական, կովկասեան *եւ* արեւելեան *եղանակներ, մասնաւորապէս* ճանկօ Արժանթին:

Նուագախումբը ունի իր մասնաւոր տարազը:

Խաչաձեւումի տեղի չտալու համար, ձեր կազմակերպած հանդէսի թուականէն 15 օր առաջ դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր, ԵՓՐԱՏ նուագախումբի ղեկավար՝ Տ. ՕՆՈՍԵԱՆի, 15, rue du Pourtour, Clamart, Seine.

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de l'Atlas, 6

(Buttes Chaumont*ի պարտէզէն* 25 *մեթր հեռու*)

Tél. NORD 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով, լուսաւոր, օդասուն, գեղեցիկ սենեակներ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ Belleville et Simon Bolivar, *Հանրակառք՝ թիւ 5, 26*. *Օթօպիւս՝* N. BF. BN.

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5) Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԻՏ ՈՍԿՐ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը *9 - 12* եւ կէս օրէ վերջ *2*էն *8*:

կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր։

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ՀԱՅ ՆԿԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Maison Heratchian բացած է 19 rue Bleu, մէթրօ Cadet, վաճառատուն մը, ուր կը ծախուին մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ ամէն տեսակի արեւելեան եւ ֆրանսական նպարեղէններ պալքան քաշքավալ, ճերմակ պանիր, յունական եւ Պոլսոյ ձիթապտուղ, THE HERATCH, եւայլն։

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumesներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 *եւ* 17—19: *Նաեւ ժամադրութեամբ*

ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ ԾԱՆՕԹ ՈՍԿԵՐԻՉ ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՍՄԷՐԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Maison E. CHARLES

29 Rue Mathis. **Paris (19)**

Métro: Crimée Autobus: AJ, AV, CP52, CQ50

Ամէն տեսակ գրպանի, թեւի, պատի ու զարդուցիչ ժամացոյցներ, գոհարեղէններ, տնական սպասներ ԶԵՂՋՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՎ, որոնց վրայ դարձեալ 10 առ 100 բացառիկ զեղչ:

Նորոգութիւն ժամացոյցներու, շինութիւն եւ փոփոխութիւն գոհարեղէններու խիստ չափաւոր գիներով: ԿԸ ԳՆԵՆՔ ոսկեղէններ ու թանկագին քարեր ամենաբարձր գիներով:

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան **Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա**

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ **Danton 52—75**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻՍԱՔ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Dr. ès Sciences)

5, ru Pergolèse (*Փէրկոլէզ*), *Փարիզ* (16)

Մէթրօ՝ **Etoile, Obligado, Maillot.** *Հեռ.* **Kléber** *78-21*

Դիմեցէք՝ ձեր շահերու պաշտպանութեան, իրաւական եւ վարչական խորհուրդներու, ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, նաթիւրալիզասիոնի, Արեւելքամեկնելու, թարգմանութիւններու, փոխառութեան, կալուածական գործողութիւններու եւլնի համար ամէն օր ժամը 10—12 *եւ* 17—19. *Կիրակի օրեր ժամը* 10—12:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԽՐԹԽԻԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MARDI 20 Février 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2428

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՐՈ՞Ւ ԳԼԽՈՒՆ Կ'ԵՓԵՆ "ԱՊՈՒՐ,,Ը

Անոնք որ տակաւին որոշ գաղափար չունին գաղութներու անիշխանութեան, կազմալուծման գլխաւոր պատճառներուն վրայ, կրնան լիուլի լուսաբանուիլ, կարդալով Աղասի Խանջեանի հռչակաւոր զեկոյցը: («Խ. Հայաստան», 13 յունուար 1934):

Տարրական տրամաբանութիւնը կը պահանջէր որ «Հայաստան սիրողները» իրենք ամբողջովին թարգմանէին, մեր հասկցած հայերէնին վերածէին այդ զեկոյցը, իբրեւ «ձայն հայրենեաց»:

Դժբախտաբար, անոնք կը շփոթեն հայրենասիրութիւնը բանաւոր եւ գրաւոր հէքեաթներու հետ, եւ նորէն դաշնակցական մամուլին կ'իյնայ հետեւիլ, թարգմանել եւ պարզել կացութիւնը: Այլ մանաւանդ ապացուցանել թէ ի՛նչ հոյակա՛պ առաքելութեան մը նուիրուած են Երեւանցիները, Հայաստանի Ստալինիկէն մինչեւ արտասահմանի կարմիր - դեղին մունետիկները:

Ու մենք պէտք է կատարենք մեր պարտականութիւնը, որովհետեւ, երեւութապէս «Դաշնակների դէմ» սարքուած «կործանիչ կրակը»ը իրականին մէջ կը սպառնայ գաղութներու խաղաղութեան եւ բարօրութեան:

Այո՛, բուն կրակը ուղղուած է Թուրքիոյ հայ ժողովուրդի վերջին մնացորդին, անոր գլխուն եւ կոնակին: Մնացեալը ամբողջ հէքեաթ է: Եւ լաւ կ'ըլլայ որ ամէնէն կատաղի հակադաշնակցականն ալ քիչ մը այս ուղղութեամբ որոճայ:

×

Խանջեանի հռչակաւոր զեկոյցին մէջ, դուք պիտի չգտնէք նախադասութիւն մը, որ հերքէ այս անողոք իրականութիւնը:

Իր բոլոր լուտանքները, բռնայական բացագանչութիւններն ու — իր բառերով — «կատղած շան» ոռնոցները, հասարակ ձեռնածութիւններ են, բուն ճշմարտութիւնը ծածկելու համար:

Առնենք, օրինակ, Սուրիոյ պարագան:

Հայաստանի Թզուկ դիկտատորը կը յայտարարէ.

— «Իբրեւ պուրժուազիայի վարձու «լաքէ»ներ, Դաշնակները աներկիւղ կ'աշխատին մոլորեցնել հայ բանուորները, քարոզելով թէ իրենք հիւրեր են եւ պէտք չէ մասնակցին տեղացի բանուորներու տնտեսական եւ քաղաքական պայքարին:

«... Դաշնակները ծանրութեան կեդրոնը փոխադրեցին Սուրիա, ուր կուտակուած են մեծ թիւով հայ գաղթականներ, որոնց վրայ Դաշնակները կը նային իբրեւ պատրաստի թնդանօթի միս, աշխարհակալներու առաջին իսկ պատուէրով օգտագործելու համար: Դաշնակները ամենալկտի եւ գրգռիչ միջոցներով, ֆրանսական աշխարհակալութեան հրամանով կը պայքարին Սուրիոյ ժողովուրդներու ազատագրական շարժումներուն դէմ, իրենց այդ պայքարին մէջ գրգռելով Սուրիոյ հայ ազգաբնակչութիւնը»:

Այս իսկապէս «լկտի» վերագրումները եթէ իմաստ ունին, անշուշտ միայն Դաշնակցութեան չեն պատկանիր:

Բացի ափ մը բախտախնդիրներէ եւ թերխաշ կարմրուկներէ, գիտէ՞ք որ եւ է հոսանք, որ տարբեր ըմբռնէ գաղութներու դիրքը՝ հիւրընկալ երկիրներու հանդէպ, — չխառնուիլ անոնց ներքին գործերուն:

Այս չափազանց ողջամիտ եւ ընդհանրական տեսակէտը խեղաթիւրել եւ ի լուր աշխարհի հռչակել թէ «Դաշնակները կը պայքարին Սուրիոյ ժողովուրդներու ազատագրական շարժման դէմ», — կը նշանակէ ոչ թէ պետական իմաստութիւն կամ յեղափոխական առաքինութիւն, այլ ամենազարշելի բանսարկութիւն եւ արկածախնդրութիւն: Ըսենք բուն բառով, — ծարաւ արիւնի եւ անիշխանութեան:

Եւ երբ Դաշնակցական — յաճախ եւ ռամկավար — մամուլը զգաստութեան կոչեր կ'ուղղէ այս ակներեւ չարիքին հանդէպ, մարդիկ իրենց կարդացածն անգամ չեն հասկնար, ծուռ կը մեկնեն եւ մեր չէզոքութիւնը կը ներկայացնեն իբրեւ պայքար ընդդէմ «Սուրիոյ ժողովուրդներու ազատագրական շարժման»:

Ընդհակառակն, Երեւանցիները կ'ուզեն որ «Սիրիայի հայ աշխատաւորները» (բուն բառով տարագիր ժողովուրդը) մասնակցին այդ երկրի յեղափոխական շարժման, «արաբ աշխատաւորների կողքին», որպէսզի ... Մնացեալը կրնաք հետեւցնել:

Խոստովանինք որ, Սուրիոյ ազգայնական ամէնէն թթու հոսանքն իսկ այսպիսի աջակցութիւն չէ սպասած հայ գաղթականութենէն, եւ ընդհակառակն շատ ծուռ կը նայի անոր, ամէն անգամ որ հայ կարմրուկներ կը բռնուին համայնավարական դաւադրութեանց մէջ:

Իր ցնդաբանութեանց կարգին, Խանջեանը չի մոռնար չեշտել թէ՝ Դաշնակներու պահանջած «միացեալ ճակատը» ձախողեցաւ:

Արդարեւ, Խ. Հայաստանի վարիչներուն եւ անոնց գործակալներուն համար եթէ առաջին մղձաւանջը Դաշնակցութիւնն է, երկրորդն ալ «միացեալ ճակատ»ն է, որ այո՛, դժբախտաբար ձախողեցաւ:

Այդ միացեալ ճակատը պիտի դառնար գաղութներու ինքնապաշտպանութեան հզօրագոյն ազդակը, եւ ամէնէն կարճ ու գործնական ճամբան՝ օգնելու Հայաստանի վերաշինութեան:

Հակառակ բոլոր ջանքերուն, տասը տարուան բանաւոր եւ գրաւոր քարոզներու եւ մասնաւոր բանակցութեանց, կարելի չեղաւ համաձայնութիւն գոյացնել այս կէտին մէջ: Եւ ահա գաղութները վերածուած են անտէր ձիարձակարանի մը, ուր առտուն կանուխ արթնցողը ձի կը խաղցնէ ու մարզանքներ կը կատարէ:

Այս վիճակէն շահ ունի՞ արտասահմանը: Ոչ: Ունի՞ Երեւանը: Ոչ եւ ոչ:

Եւ սակայն, գտէք տարբեր հոսանքէ երկու մարդ, որ համարձակին կլոր սեղանի մը շուրջը հաւաքուիլ եւ ըսել.

— Այս ճամբան ինքնասպանութեան կ'առաջնորդէ: Եկէք անկարելին փորձենք, ելք մը գտնելու համար:

Շ.

ՉԱՐԱՃՈՒՔ ԺԱՄԸ

Եօթերորդ օրն է, որ Ահարոնեան պառկած է Esperandieu դարմանատունը անգիտակից վիճակի մէջ: Չի ճանչնար զինք շրջապատող մտերիմները, չի խօսիր եւ ստէպ - ստէպ միայն անհանգիստ շարժումներ կ'ընէ ձախ թեւով ու ցաւէն կը մրմնջէ, արտասանելով կամացուկ եւ միալար — վա՜յ, վա՜յ, վա՜յ... նիգ կ'ընէ փարատելու զինք պաշարող խաւարը եւ իր մեծ ցաւը մարդկային լեզուով արտայայտելու, բայց այդ լեզուն կաշկանդուեր է, այդ ձայնը, որ դեռ երէկ կը վառէր Պրէպան Մարսէյլի 2000 ջերմեռանդ ունկնդիրներու սիրտերը, առեւ մարեր է ընդմիշտ ···

Զարհուրելի է բախտի խաղը ··· մարդ մը՝ որ համակ կեանք էր, շարժում, միտք ու բարբառ — մէկէն ի մէկ անշարժացած ու պապանձած:

Ահարոնեանը մո՞ւնջ ··· Անհանդուրժելի paradoxe, այլանդակ անհեթեթութիւն ··· Ի՜նչ սրտառուչ դայլայլիկներով երէկ կը գգուէր իր բազմամարդ ընտանիքը: Որքա՜ն յուզիչ էր իր արտասանած ապոթէօզը — Արարատեան դաշտի ··· եւ այժմ երբ սարսուռով կը դիտեմ իր հոյակապ գլուխը մահիճին մէջ ցաւէն ու ցասումէն օրօրուն, կեանքի ու մահու պայքարով բռնուած, կը թուի թէ շուտով, հազարաւոր բերաններ պիտի աղաղակեն — «Ողբացէ՛ք, Հայոց դաշտեր ու լեռներ, այլ եւս չկայ ձեր շքեղաձայն սրնգահարը» ···

×

Փարիզէն եկաւ խորտակուած սրտով: Գաղթաշխարհի ներքին արիւնոտ բռնկումները փոթորկեր էին իր այնքան դիւրազգած հոգին: Ցաւո՜ւմ ունէր մտաւորականի մոբթը հազած այն եղկելի ցեցերուն դէմ, որոնք անդուլ կը սնուցանեն դաւն ու երկպառակութիւնը գաղութներուն մէջ, ոտնահարելով ազգային բոլոր սրբութիւնները, հասցնելով զզայուն, հայրենասէր երիտասարդութիւնը զայրագնութեան զագաթներուն, մղելով ամէնէն հանդարտ հոգիները եղբայրասպան ոճիրներու ···

Ու նոյն տեսարանը հոս, Մարսէյլի մէջ: Յայտարարուեցաւ, թէ Ահարոնեան կուգայ Փարիզէն բանախօսելու Հայ Մշակոյթի մասին — եւ անմիջապէս՝ թռուցիկ թռուցիկի ետեւէ ··· բարձրացաւ վայնասունը մութ, անյայտ որջերէն — «Լալկան աշուղը կուգա՜յ» ··· Եւ հեգնանք ու հայհոյանք:

Ա՜հ, թրքաբարոյ վատեր, կը գտնուի՞ն արդեօք այս դժբախտ մոլորակի վրայ մարդկային ցեղի աւելի ստոր վիժմունք, քան դուք եւ ձեր վարպետները: Ահարոնեանն, այո՛, լալկան ալ եղաւ, իր ժողովուրդի անլուր բախտը սգալու համար: Դուք չէք լար, գիտե՛նք: Դուք ընդունակ չէք զգալու եւ ողբալու: Դուք միա՛յն գիտէք այդ ժողովուրդի ամէնէն նուիրական զգացումները հեգնել, անոր պատուի դրօշը պատռտել եւ աղտոտել: Այդ օրն ալ տեսանք, այդպէս ըրին ձեր ամերիկեան զինակիցները: Աստուածներու համբերութիւնն անգամ պիտի սպառէր ձեր ազգադաւ արարքներուն հանդէպ ···

(Գաղթային շփոթը միակ պատճառը չէ Ահարոնեանը պաշարող յուզմունքին: Կային անձնական, ընտանեկան ծանր հոգերն ալ ··· Որովհետեւ — ինչո՞ւ չըսել — Սորպոնի մէջ կատարուած յոբելենական փառաշուք հանդէսը չազատեց գրչի ծեր աշխատաւորը այդ հոգերէն: Դեռ հանդէսի նախօրեակին Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա տարածուեցաւ վատ շշուկը՝ «Ահարոնեանը բնաւ պէտք չունի օգնութեան, հայ ունեւոր մը միս - մինակ արդէն կուտայ անոր լիուլի ապահովութիւն» ··· Վեց տարի առաջ տեղի ունեցած աղէտէն յետոյ բժիշկները խստիւ պատուիրեր էին հանգիստ կեանք վարել, ամէն կերպ խուսափելով *գլխու աշխատանքէ*: Իրողութիւնը այն է, սակայն, որ հայ ժողովրդական գրողը այս վեց տարուան ընթացքին ալ հարկադրուած էր միշտ վաստակի մասին մտածել եւ կիսախաւար աչքերով ամէն օր գրիչ չարչրկել):

×

Անցնինք մեր նիւթին:

Թռուցիկները — ռամկավար, համայնավար — նպատակ ունէին վախցնելու գաղութը եւ վիժեցնելու հաւաքոյթը: Բայց ժողովուրդը ականջ չկախեց: Եկաւ խուռներամ լեցնելու սրահը եւ դիմաւորեց սիրուած հռետորը անվերջ ծափերով: Նախագահի բացման ճառէն ետք դերասան Տրդատ Նշանեան մեծ տաղանդով արտասանեց Արարատեան դաշտի նկարագրութիւնը Ահարոնեանի, որ տպագրուած է վենետիկի *Բեղունի*ի մէջ: Ապա ուսանող Փոլատեան արտասանեց *Ուխտաւորը*, նոյն հեղինակի ընտիր կտորներէն: Սրտառուչ էին երկու ընթերցումներն ալ, մեծ էր տպաւորութիւնը սրահի մէջ եւ հեղինակի վրայ:

Խիստ յուզուած՝ Ահարոնեան բեմ բարձրացաւ: Ու նորէն ծափեր, երկարատեւ, բուռն, խանդավառ: Խօսեցաւ հռետորը իր սիրած նիւթերու շուրջը.— Հայոց պատմութիւն, հայ արուեստ ու մշակոյթ, Ոսկեդար, Բագրատունեաց շրջան, մայրաքաղաք Անի, հայ հող ու հայրենիք, Մասիս ու Արագած ··· Երգեց շինականի ազնիւ վաստակը, անցաւ ներքին խոցերուն, եւ հուժկու շեշտերով համերաշխութիւնը ներբողեց հայ եղբայրներու միջեւ:

Ու յանկարծ ձայնը խզուեցաւ: Վայրկեան մը լուռ սահեցուց աչքերը պարապին մէջ եւ խորտակուած ընկաւ բազկաթոռին վրայ: Ուշակորոյս էր: Պահ մը տիրեց գերեզմանային լռութիւն: Ամէնքը շշմած էին եւ նոյնինքը բեմը գտնուող բժիշկ Մելքոնեան: Ապա սկսաւ աննկարագրելի իրարանցում մը սրահին մէջ: Հիւանդը դուրս տարին: Հայ եւ ֆրանսացի բժիշկներ հասցուցին նախնական օգնութիւն: Արտասուելի էր տեսարանը ընդարձակ բակի մէջ, ուր Հայոց վիպասանը դիակի մը պէս փռուած էր գետնին եւ շուրջը խռնուեր էր անազին բազմութիւնը, որ չէր ուզեր հեռանալ: Խորունկ վիշտը դրոշմուած էր բոլոր ճակատներու վրայ: Շատեր կուլային:

Տարինք հիւանդանոց: Մնացածը գիտէք:

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ

⁂ Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն (18 փետր.), հիւանդին բարուքումը կը շարունակուի: Բժշկական քննութեան համաձայն, կոկորդը փրկուած է: Ձախ ձեռքը եւ ոտքը յաճախ կը շարժէ, բայց ոչ աջ կողմը: Կը լսէ, կը տեսնէ, կը զգայ, բայց չի կրնար խօսիլ: Միայն կրցած է արտասանել—«Ո՞ւր եմ»:

Այս առթիւ, կրկին կը խնդրուի մեզմէ յիշեցնել թէ՝ բացարձակապէս արգիլուած է դարմանատան հիւրասենեակը մտնել եւ հարցումներ ուղղել, ինչ որ արտնեղութիւն կը պատճառէ բժիշկներուն եւ պաշտօնեաներուն: Աներաժեշտ լուրերը միշտ օրը օրին կը հաղորդուին «Յառաջ»ի, իսկ տեղին վրայ՝ կարելի է իմանալ ընկերներ Տէր Պօղոսեանէ, Կակոսեանէ (Օթէլ տը Նիմ), Պ. Պ. Արզումանեանէ եւ Տերիկեանէ:

⁂ Պոսթընի «Ահարոնեան Ուս. Միութիւնը» հեռագիր մը ուղղելով, «Յառաջ»ի միջոցաւ արագ ապաքինում կը մաղթէ հիւանդին: Փարիզէն եւ գաւառներէն ալ նամակներ կը ստանանք, միեւնոյն անձկութեամբ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԵԼԺԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ՄԵՌԱՒ

Անդունդը գահավիժելով ժայռի մը կատարէն

ԳԻՇԵՐԱՆՑ ՓՆՏՌԵՑԻՆ ԵՒ ԳՏԱՆ, ԳԱՆԿԸ ՋԱԽՋԱԽՈՒԱԾ

Պելժիոյ Ալպէր Թագաւորը լեռն ի վեր բարձրացած ատեն, անդունդէն իյնալով ջարդուփշուր եղաւ կիրակի գիշեր:

Թագաւորը շաբաթ կէսօրին Պրիւսէլէն ճամբայ ելած էր հաւատարիմ սենեկապանին, Վան Տիքի հետ, դէպի Մառշ - լէ - Տամ, (Նամիւրի նահանգ, Մէօզ գետին վրայ): Այս առթիւ հագած էր իր լեռնային տարազը, միասին առնելով մագլցելու գործիքներ: Վերելքը սկսաւ ժամը 1ին, ամէնէն վտանգաւոր քարաժայռին վրայ: Կը յուսար երկու ժամէն Պրիւսէլ վերադառնալ, եւ ներկայ ըլլալ հեծանիւի մրցումի մը, որ սարքուած էր ի նպաստ բարեգործական ձեռնարկի մը: Թագաւորը միշտ վարժուած ըլլալով այսպիսի վերելքներու, սենեկապանը անվրդով սպասեց մինչեւ ժամը 3, բայց երբ տեսաւ որ աւելի կ'ուշանայ, անմիջապէս պրպտումներ կատարեց եւ հեռախօսով օգնութիւն խնդրեց: Այս լուրին վրայ, պալատականներ եւ մասնագէտներ ճամբայ ելան, առանց որ եւ է լուր տալու Թագուհիին, որ հիւանդ էր: Մութը կոխած էր արդէն, երբ սկսան պրպտումները, որոնք շարունակուեցան մինչեւ կէս գիշեր: Վերջին պահուն իրենց հետ առին նաեւ գիւղացի մը: Բոլորը մէկ սկսան խուզարկել աջ ու ձախ, անցնելով ամէհի քարաժայռերէ եւ վիհերէ: Յանկարծ իրենց աչքին զարկաւ Թագաւորին գործածած պարանը, եւ պալատականներէն մէկը անդունդը իջնելով, պոռաց,— «իջէ՛ք, իջէ՛ք, հոս է»: Գիշերուան ժամը 2 էր:

Թագաւորը փռուած էր ջարդուփշուր, եւ մարմինը շատոնց պաղած: Գանկը ջախջախուած էր եւ ուղեղը դուրս թափած՝ աջ ականջին կողմէ բացուած ճեղքէ մը: Դէմքը արիւնոտ էր եւ սոսկալի կծկուած: Հագուստները բզքտուած էին: Ծառէ մը կախուած էին ակնոցները, եւ քիչ անդին՝ պայուսակն եւ գտակը: Ինչպէս կ'երեւայ, Թագաւորը փորձած է մագլցիլ վտանգաւոր քարաժայռէ մը որուն տակ անդունդն էր, բայց սահած ինկած է 50 մետր բարձրութենէ մը, ժայռէ ժայռ զարնուելով: Լեռնարդնակ շինականը 300 մետր հեռուն կը բնակի, բայց որ եւ է ձայն չէր լսած:

Պալատականները դիակը փոխադրեցին Պրիւսէլ, ուր հասան ժամը 3.30ին: Բժիշկները պաշտօնապէս հաստատեցին մահը, լուացին եւ զօրավարի համազգեստ մը հագցնելով, տեղաւորեցին դագաղի մը մէջ: Գլուխը փաթթուած էր, վէրքերը ծածկելու համար: Թագուհին մահուան լուրը իմացաւ առտուան ժամը 6ին: Նախ ըսին թէ ինքնաշարժի թեթեւ արկած մը անցուցած է, յետոյ պատմեցին թէեւ ծանր է արկածը, վերջապէս հաղորդեցին ճշմարտութիւնը: Թագուհին նախ քար կտրեցաւ, յետոյ փղձկելով սկսաւ անվերջ արտասուել:

Անմիջապէս Պրիւսէլ հրաւիրուեցաւ գահաժառանգը, որ Զուիցերիա կը գտնուէր:

Ամբողջ Պելժիան խոր սուգի մատնուած է, որովհետեւ Ալպէր Թագաւորը ժողովրդական դէմք մըն էր եւ շատ կը սիրուէր, գործնապէս մասնակցած ըլլալով 1914ի պատերազմին: Զինուոր գրած էր նաեւ գահաժառանգը, 17 տարեկան հասակին մէջ:

Սուգի մատնուած է նաեւ Ֆրանսան, որուն հանրապետութեան նախագահը եւ հինգ նախարարներ պիտի մասնակցին յուղարկաւորութեան: Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ Թագաւորներն ու Թագուհիները, Պ. Տումէրկ, հաւանաբար Պ. Մուսոլինի, Սքանտինաւեան Թագաւորները եւ բազմաթիւ իշխաններ եւ իշխանուհիներ: Ուրիշ երկիրներէ ալ մասնաւոր պատուիրակութիւններ պիտի գան: Պելժիոյ արքունիքը սուգ պիտի պահէ ամբողջ վեց ամիս:

Կարգ մը թերթեր անձնասպանութեան, նոյն իսկ սպանութեան վերագրեցին դէպքը: Բայց շուտով հերքուեցան այս զրոյցները:

ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Ալպէր Թագաւորը ծնած էր 1875ին, Պրիւսէլի մէջ, Գահաժառանգ հռչակուած էր 16 տարեկանին: Գահը բարձրացաւ 1909 դեկտ. 17ին, երբ մեռաւ Լէոփոլտ Բ. Թագաւորը: Պատանութենէն լռակեաց եւ ինքնամփոփ տղայ մըն էր, եւ մեծ սէր ունէր մեքենական գիտութեանց:

Այս յատկութեան շնորհիւ էր որ, սորվեցաւ նաեւ օդանաւորդութիւն եւ 1917ին Թռիչքներ կատարեց պատերազմի գիծերուն վրայ, բան մը որ ոչ մէկ վեհապետ ըրած էր: Իր առաջին Թռիչքը տեղի ունեցաւ 1917 ապրիլին, գերմանական գիծերուն վրայ: Այնուհետեւ շարունակ հետազօտութիւններ կը կատարէր օդանաւով: 1900ին ամուսնացաւ Պավարիոյ դքսուհիին, Էլիզապէթի հետ: Այս առթիւ փառաւոր հարսնիք մը սարքեցին Միւնիխի մէջ, եւ Գերմանացիները միշտ կը յուսային թէ պատերազմի մը պարագային Պելժիա բարեկամ պիտի ըլլայ իրենց:

Քանի մը տարի վերջը, Վիլհելմ կայսրը խնամակալի հովեր առնելով, կը յիշեցնէր. «Օր մը պիտի յիշէք թէ գերմանական արիւն ունիք»: Ալպէր այս առթիւ տուած է պերճախօս պատասխան մը:

— «Ամէն պարագայի մէջ, պիտի յիշեմ թէ ես Պելժիոյ Թագաւորն եմ»:

Եւ իսկապէս, երբ իր Թագադրութենէն յետոյ Պերլին գնաց, Վիլհելմ կայսրը արդէն պատերազմի կը պատրաստուէր եւ կը ջանար համոզել որ Պելժիա ճամբայ բանայ գերմանական բանակին: Ալպէր մերժեց եւ աւելի յառաջ երթալով, Պերլինի դեսպանին յանձնարարեց որ տեղեկութիւն տայ Ֆրանսական դեսպանին: Ութ ամիս վերջը, գերմանական զօրքը Ֆրանսա մտած էր եւ Պելժիա վերջնագիր մը կը ստանար, ճամբայ բանալու համար: Ալպէր Թագաւորը արտակարգ ժողովի հրաւիրեց նախարարները, ամբողջ գիշերը լուացուցին (2 օգոստ. 1914), եւ որոշեցին մերժել, դիմադրելով մինչեւ վերջին մարդը: Յաջորդ օրը, Թագաւորը զօրավարի համազգեստ հագած, խորհրդարան գնաց եւ յայտարարեց թէ Պելժիան պիտի պաշտպանէ մինչեւ վերջին մարդը եւ հողի մինչեւ վերջին թիզը: Միեւնոյն տեն յայտարարութիւն մը ուղղեց բանակին: Այդ միջոցին, Պելժիա թուղթի վրայ ունէր 350,000 զինուոր, իսկ իրականին մէջ՝ 110,000: Վերջնական կազմակերպութենէն առաջ, Գերմանացիները Պելժիա մտած էին արդէն: Թագաւորը ճակատ գնաց, մասնակցելով կատաղի կռիւներու: Գերմանական Թնդանօթները անխնայ կը քանդէին բոլոր ամրոցները, եւ Պելժիոյ մեծագոյն մասը գրաւման տակ էր: Ալպէր համախմբելով նահանջող բանակը, կռիւը շարունակեց հողի վերջին պատառին վրայ, կանաչը ծովուն: Օրերով ճակատամարտը շարունակուեցաւ անձրեւին, մշու -

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴՐԱՄԸ

Թուրքերէն թերթերը շատ քիչ կը դրեն Թրքական դրամի մասին։ Կը խօսին տնտեսական ծրագիրներէ, նոր ձեռնարկներէ, տագնապէ, առեւտուրի նուազութենէն, պիւտճէի բացէ, հաստոյքներու պակասէ, բայց՝ երբեք դրամի մասին։

Այսուհանդերձ, վերջին տարիներու ընթացքին, յաճախակի կասկածներ արթնցուց իր շուրջ Թրքական դրամը։ Այդ կասկածն ու վախը ապրեցաւ մանաւանդ Թուրքիոյ ժողովուրդը։ Թէեւ, միշտ ալ ճիգ ըրին զօր – վրայ ընելու եւ «մուխը դուրս չհանելու»։

Ներհինք պահ մը,— Թուրքիան ազատագրեալ երկիր է։ Եւ ոչ միայն ինքնիշխան, այլ եւ ինքնակամ։ Կը հետապնդէ տնտեսական ազգային ծրագիր մը։ Թուրք անհատը, հետեւաբար, ամէն հնարաւորութիւն ունի վաճառականութիւն ընելու եւ չափեր ապահովելու։

Ի՞նչ տեղի ունեցաւ, սակայն, վերջին տարիներու ընթացքին։ Ամէն օր, որ, այս կամ այն ձեւով, կրցած էր, հինէն Թէ նորէն, դրամ դիզել, սկսաւ չէնք կառուցանել։ «Միւլէք եաթըր – մաք»ը զարձաւ ամէնէն ապահով միջոցը։ Եւ չէնքերու կառուցումը այնքան մեծ համեմատութիւններ առաւ – ցաւ որ, թերթերը սկսան դանգատիլ։ Ի՞նչ էր այս «չարժման» պատճառը։ Պարզ է,— անվստահութիւն մը՝ դրամին հանդէպ։

Հակառակ անոր որ, վերջին տասը տարիներու ընթացքին, Թրքական դրամը յաջողած է պահել իր արժէքը, կամ՝ բռնել ինքզինքը, այսուհան – դերձ, այդ անվստահութիւնը, կասկածի ձեւին տակ դոնէ, կայ ու կը մնայ։

Ատոր ամէնէն անառարկելի ապացոյցը այն է որ, ինչպէս միշտ, բանի մարդ իր խօսած ճառին մէջ վարչապետ Ըսմէթ փաշա հարկ տեսաւ նոր ապահովութիւններ տալ, ու ըսաւ։

— «Ազգային դրամը, ինչպէս միշտ, ըսաւ, ասկէ վերջ եւս իր արժէքը պիտի պահէ։ Անոր արժէքը պիտի չբարձրացնենք, ոչ ալ պիտի իջեցընենք։ Ինչ գինով ալ ըլլայ՝ անպայ – ման պիտի պահպանենք մեր դրամին արժէքը։

Ազգային դրամ մը ի՞նչ ուժերով ու միջոցներով կարելի է պահպանել, սակայն։ Եւ որո՞նք են այն իսկական ազգակները, որոնք կանգուն կրնան պահել երկրի մը դրամը։ Տնտեսագիտական հմտութեան պէտք չկայ այդ հարցման պատասխանը գտնելու համար։ Դրամը երկրի մը ելմտական ուժին չափանիշն է։ Այս տնտեսական ուժին չափանիշն է։ Այս բացատրութենէն դուրս կը մնան, անբացատրութենէն դուրս կը մնան, չուշտ, այն դրամները, որոնք, իրենց կառավարութեան կամքովն իսկ «անկումի» ենթարկուած են։ Ինչպէս պատահեցաւ, օրինակ, տոլարին ու ըսթերլինին։

«Ելմտական ու տնտեսական ուժ» բացատրութիւնը չափազանց յարաբերական է, անշուշտ։ Պէտք չէ զայն քանակ մը կամ նախագծեալ աստիճան մը ենթադրել։ Երկիր մը կրնայ փոքր ըլլալ, եւ, իր փոքրիկ պիւտճէով, տնտեսապէս ու ելմտապէս աւելի ուժով, քան իրմէ աւելի ընդարձակ ու աւելի մեծ պիւտճէով երկիր մը։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ, առաջինը ելմտապէս ու տնտեսապէս հաւասարակշռուած կ'ըլլայ։ Եւ այդ պարագային է որ իր դրամը ապահոված կ'ըլլայ զինքը կանգուն պահող ազդակները։

Ուրեմն, երբ կը խօսինք Թուրքիոյ դրամի մասին, հարցը դնենք աւելի չօչափելի ձեւով,— ուժե՞ղ է Թուրքիան՝ ելմտապէս ու տնտեսապէս։

Կամ, ուրիշ բացատրութեամբ, հաւասարակշռուա՞ծ են այդ երկու սիւները, որոնք կանգուն պիտի պահեն իր դրամը։

Աւելի պարզօրէն՝ Թուրքիա ունի՞, Ա. Հաւասարակշռուած ելմտացոյց։

Բ. Հաւասարակշռուած տնտեսութիւն։

Գ. Փոխարինող ոսկի։

Այս երեք հիմնական ազդակներուն վրայ կարելի է աւելցնել եւ չորրորդ մը,

Դ. Ներքին եւ արտաքին քաղաքական վստահութիւն եւ կայունութիւն։

Առնենք առաջինը։

«Ճառաջ»ի մէջ ամէն առթիւ գրուած է Թուրքիոյ ելմտացոյցերու մասին։ Թէ՛ իբրեւ լուր, Թէ՛ յօդուածի ձեւով։

Ընթերցողը նկատեց, ապահովաբար որ «ելմտացոյցեր» ըսի՝ փոխանակ ըսելու՝ ելմտացոյցի։

Որովհետեւ, Թուրքիա, վերջին տարիներու ընթացքին, ունեցաւ ելմտացոյցեր, որոնք անհամեմատ ելեւէջներ արձանագրեցին։ Նման՝ ջերմութեան աստիճանաչափերուն՝ այն հաւանդին, որ մէկ օրէն միւսը բաղկեր ու ջերմութեան անբնական թիւեր կ'արձանագրէ իր գլխուն վերեւ։

Այսպէս, Թուրքիոյ ելմտացոյցը եղաւ 200 մ'իլիոնի, եւ, մէկ երկու տարուան ընթացքին, իյջաւ մինչեւ 170—160ի։ Հակառակ այս նուազումին, սակայն, Թուրքիա չկրցաւ հաւասարակշռել իր ելքն ու մուտքը։ Անցեալ տարի բաց ունեցաւ։ Իսկ այս տարի, Թուրք Թերթերն ալ խոստովանեցան Թէ մուտքի նուազադոյն ակնկալու – թիւնն իսկ ամբողջովին ապահովել կարելի պիտի չըլլայ։

Գրեթէ նոյն ձեւի խոստովանութիւն մը ըրաւ նաեւ Ըսմէթ փաշա՝ իր վերոյիշեալ ճառին մէջ, ըսելով — «Այս տարի, ելմտացոյցի հաւասարակշռութեանը համար անյարդարահարելի դժուարութիւններ չեմ տեսներ։ Եթէ հարկ ըլլայ, միջոցներ ձեռք պիտի առնենք եւ, համամայն այս տարուան ցոյց տալիք անհրաժեշտութեանց, յառաջիկայ տարուան պիւտճէն պի – տի կոթնցնենք իրական եւ հաստատ հաւասարակշռութեան մը՝ վճռական որոշումով մը ձեռք առնելով բոլոր ստիպողական միջոցները»։

Որ եւ է խելքը գլուխը մարդ, որ քիչիկ մը բան կը հասկնայ ելմտական տնտեսական խնդիրներէ, չի կրնար զսպել զարմանքը, այսքան կենսական խնդրի մը մասին այսքան տարտամ ու անհասկնալի բացատրութիւններ կարդալով։ Աւելցնեմ, որ Ըսմէթ փաշա իր այս ճառը խօսեցաւ «մտատրաման ընտրեալ բազմութեան» մը առջեւ։ Ու արահի մը մէջ, ուր ներկայ էին Մ. Ք.էմալ, գործավարներ, երեսփոխաններ, բարձրաստիճան պաշտօնատարներ եւն.։

Մտնաւորապէս ելմտական խնդիրներու մէջ, ամէնէն անհրաժեշտ ու հիմնական բանը թիւն է։ Ըսմէթի բացատրութիւնը զուրկ է այդ հիմքէն։ Ինչո՞ւ։ Եթէ «յաղթահարելի դժուարութիւնները» փոքր էին, ապա ուրեմն ան պիտի ուզէր թիւերով խօսիլ՝ ըլլալու համար աւելի «իրական եւ հաստատ»։ Մինչ որ՝ իր բառերը եւ ատոնց տակ ծածկուած խոստովանութիւնը կը ժխտեն նման լաւատեսութիւն մը։ Ի՞նչ կը նշանակէ «համաձայն այս տարուան ցոյց տալիք անհրաժեշտութեանց» խօսքը։ Այն որ, տարակոյս չկայ Թէ այս տարի բաց մը կը ցոյանայ։ Իսկ իր այն յայտարարութիւնը Թէ՝ «տիպողական միջոցներ» ձեռք պիտի առնուին՝ «վճռական որոշումով մը» (քաթ'ի քարարլա), ինքզինք կը մատնէ Թէ էնկիւրի այժմէն իսկ կը կանխատեսէ դժուարութիւններ, որոնց յաղթահարումին համար հարկ է վճռական ըլլալ։ Ընթերցողը, ինք, եթէ բաւարար չափով կամ մասամբ կը ճանչնայ Թուրքիան, կրնայ կռահել Թէ այդ երկրին մէջ ի՛նչ իմաստ ունի վճռականն որոշումը՝ ելմտական գետնի վրայ։ Պետութիւնը, հոն, անկուշտ Շարան է, իսկ ժողովուրդը՝ «կթան կով»։

Ըսմէթի ձեռք առնելիք «միջոց»ները ուրիշ բան չեն, բայց եթէ դիմել բռնակալութեան։ Այդ միջոցը ուզեցին կիրարկել եւ վերջերս, հացերուն վրայ տուրք դնելով։

Համեմատելով ելմտականին հետ, Թուրքիա աւելի հնարաւորութիւններ ունի իր տնտեսական հաւասարակշռութիւնը պահելու։ Այս «ունի»ն պէտք չէ հասկնալ իբրեւ բնական պայմաններ։ Կ'ակնարկեմ բաժնեցուցակին, որ բաւական կը սեղմէ ներածումը, եւ, այդ կերպով, կարելիութիւն կը տեղծէ հաւասարակշռել երկրին առեւտուրը։ Ասիկա անհրաժեշտ է, որովհետեւ հակառակ պարագային, Թուրքիա նիւթապէս կը տկարանայ օրէ օր։ Տնտեսական գործավար Մահմուտ Ձէյել, «Քէմալի աշ թեւը», ինչպէս կ'որակեն զինքը, մեծ ճիգ թափեց այդ հաւասարակշռութիւնը ապահովելու համար։ Ու գրեթէ յաջողեցաւ։ Կարելի չէ որոշել յաջողեցաւ։ Կարելի չէ որոշել ըսել Թէ Թուրքիա իր արտածած ապրանքներուն փոխարէն ինչ գումար կը ներածէ։ Այսուհանդերձ, իրենք իրենց վիճակագրութիւններով կը բաւարարուին։ Դարձեալ այդ նպատակին հասնելու համար է որ Թուրքիա կը ձգտի «ճարտարարուեստականացնել» երկիրը։ Հնգամեայ ծրագիրը, որուն պիտի անդրադառնանք առանձին, ատոր կը ձգտի։

Գալով ոսկեդրամի կամ ոսկիի փոխարինութեան, Թուրք պաշտօնական աղբիւրներ կը վկայեն Թէ «Ձումհուրիէթ Մէրքէզ Պանքասը»ն աւելցուցած է իր ոսկիի պահեստը։ Այս յաւելումը հազած է, համաձայն, դարձեալ, նոյն աղբիւրներուն, առանց «տրմիզ»ի պարտքեր բարդելու։

Ներքին եւ արտաքին ապահովութեան տեսակէտէն, Թուրքիա վերջին երկու տարուան ընթացքին է որ բաղդատաբար խաղաղ կ'ապրի։ Սահմանները ներս Թէ դուրս՝ դէպքերը պակաս չեղան։ Արարատի բախտմանէն ազդին, դադրած են բոլոր «յեղափոխական» չարժումները ու ֆէյֆիական փորձերը։

Քաղաքական ճակտի վրայ եւս դէմ առ այժմ, Թուրքիա «ձեռքի վրայ է»։ Անշուշտ ոչ այն դերով ու համեմատութեամբ զոր ան կատարէ ինքն իրեն։

Հակառակ այս բոլորին, սակայն, Թուրքիոյ պաշտօնական անձերու կամ թերթերու արտայայտութիւնները կը մատնեն Թէ ժողովուրդը միշտ կասկածոտ է ու վերապահ։ Իսկ կրակ եղած տեղէն է որ ծուխ կ'ելլէ։ Հոտած բան մը կայ, ուրեմն, Տանըմարքայի մէջ։

Նոյնը կը փաստեն, նաեւ, ինչպէս ըսի, Ըսմէթ փաշայի «հանգստացուցիչ» հաւաստումները։

Վ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԶԻ ՆԵՐՔԻՆ ՓՈԹՈՐԻԿՆԵՐԸ ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Փարիզի վերջին խռովութիւնները կը թելադրեն պատմական հակիրճ ակնարկ մը նետել անցնող հարիւր տարիներու ընթացքին Ֆրանսայի մէջ տեղի ունեցած յեղափոխութեանց մասին։

Ինչպէս ամէն երկրի մէջ, Ֆրանսայի մէջ ալ հարիւր տարիէ ի վեր չէ եղած վարչաձեւի փոփոխութիւն մը, առանց խռովութեան կամ ապստամբութեան։

Սկսինք Կարոլոս Ժ.էն (1830), ոյ յաջորդեց Լուդովիկոս ԺՀ.ի։

Կարոլոս Ժ., երեսի՝ Ժողովի Ա. նատաշրջանի բացման օրը, իր գահաճին մէջ կ'ընէր.—«Եթէ իմ իշխանութեանս դէմ արգելքներ յարուցանէն յանցապարտ մեքենայութիւններ – րը, զորս չեմ ուզեր նախատեսել, պէտք եղած ուժը պիտի դնեմ զանոնք յաղթահարելու, ընդհանուր խաղաղութիւնը պահպանելու իմ որոշումիս մէջ»։—

Երեսփ. Ժողովը մերժեց գահաճանին արտայայտութեան այդ ձեւը, ուրուն իբր հետեւանք կարոլոս Ժ. նախ յետաձգեց Ժողովին նիստերը, ու յետոյ լուծեց զայն, ըսելով.— «Այս նախարարական հարց մը չէ, այլ միապետական հարց մը»։

Սակայն եւ այնպէս միապետութիւնը տապալեցաւ Ժողովուրդին ապստամբութեան առջեւ, եւ կարոլոս Ժ. ապաստանեցաւ Անգլիա։

Լուդովիկոս — Փիլիպոս (1830 – 1848) հաստատուեցաւ արքայական պալատին մէջ, յայտարարելով Թէ կ'ընդունէր թագաւորութեան ընդհանուր – տեղական – տեղական տիտղոսը, մինչեւ Երեսփ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի դատմարութները։

Երեսփ. Ժողովը զումարուեցաւ եւ Լուդովիկոս – Փիլիպոս անուանուեցաւ թագաւորութեան ընդհ. տեղա – կալ։ Ինչ յետոյ հռչակուեցաւ թագաւոր Ֆրանսական ազգին։

1840ին, թագաւորին դէմ դժգոհութիւնները սկսան հետզհետէ չատնալ։ 1439ին, Լամարթին կ'ըսէր.— «Ֆրանսացին ազգ մըն է, որ չուտ կը ձանձրանայ»։ 1847ին, երեսփոխան մը քննադատելով նախարարութեան գործը, կը հարցնէր.— Ի՞նչ ըրած են ատոնք եօթը տարիէ ի վեր։ ոչի՞նչ, ոչի՞նչ, ոչի՞նչ»։ Նոյն առիւները, ձախ արքայականները կառավարութենէն պահանջեցին հոդատուրքի նուազումը եւ ընդհանուր քուէարկութիւն։

Ի պատասխան, կիզօ, կառավարութեան կողմէ դիտել տուաւ.— Ընդհանուր քուէարկութիւնը անճոռնի ու անհեթեթ դրութիւն մըն է, որ բոլոր ողջ արարածներուն կը թելադրէ գործադրելու քաղաքական իրաւունքներ»։

1848 փետրուար 23ին, Փարիզի մէջ ծայր տուաւ լուրջ յեղափոխութիւն մը։ գործաւորները զինուեցան։ կառավարութիւնը ուզեց ժամանակ շահիլ, փորձեց հանդարտեցնել ապստամբները։ Փարիզի պատերուն վրայ հետեւեալ խմաստով ծանուցումներ փակուեցան.—

Լուդովիկոս – Փիլիպոս մեղ կը ջարդէ Կարոլոս Ժ.ի նման։ Թող կորսո՛ւի երթա՛յ, Թշուառակա՞նը։

Փետրուար 24ին, ժամը 4ին, ապրատամբները մտան Թիւիլըրի պալատը։ Թագաւորական ընտանիքը փախուստի մատնուեցաւ, եւ հանրապետութիւն հռչակուեցաւ։

Սակայն հանրապետութիւնը երկար չտեւեց։ Բորհրդարանական պայքարներու չրջանին, որ վերջացաւ միապետութեան անկումով, երեւան ելաւ Պոնափարթեան կուսակցութիւնը։

Գահաժառանգ Լուդովիկոս – Նափոլէոն երեսփոխան ընտրուելով, նախագահ անուանուեցաւ Սահմանադիր Ժողովին, եւ երդում ըրաւ հաւատարիմ մնալ հանրապետութեան։ Սակայն իր երդումը դրժելով, 1851 Դեկտ. 2ին առաջ եկաւ պետական հարուածը, որու ընթացքին տեղի ունեցան բազմաթիւ կոիւներ եւ խմբական տարագրութիւններ։ Բոնապետ նախագահը ինքզինքը Կայսր հռչակեց, եւ բանակին չնորհիւ յաջողեցաւ պահել իր իշխանութիւնը։ Սակայն երբ Փրուսիոյ դէմ մղուած պատերազմը անյաջող արդիւնք մը ունեցաւ, կայսրութիւնը ինքնին ինկաւ, առանց դիմադրութեան։ Սրտանի անձնատուութեան վրայ, Օրլէնսդիր մարմնի ձախակողմեան տարրերը կայսեր գահընկէցութիւնը պահանջեցին։

Սեպտեմբեր 4ին, Օրլէնսդիր Մարմինը Ժողովուրդին, ապստամբութեան առջեւ, վճռեց կայսեր գահընկէցութիւնը եւ վերստին հանրապետութիւն հռչակուեցաւ։

Համայնականութիւնը (Commune) սկսաւ 1871 Մարտ 18ին եւ տեւեց մինչեւ Մայիսի վերջ։ Վէրսայլի կառավարութիւնը ստիպուեցաւ պաշարել Փարիզ քաղաքը։ երկու բանակներու միջեւ տեղի ունեցաւ սոսկալի կոիւ։ Ժողովի Ա. նատաշրջանի բացման օրը, իր գահաճին մէջ կ'ըսէր.—«Եթէ իմ իշխանութեանս դէմ արգելքներ յարուցանէն յանցապարտ մեքենայութիւններ – րը, զորս չեմ ուզեր նախատեսել, պէտք եղած ուժը պիտի դնեմ զանոնք յաղթահարելու, ընդհանուր խաղաղութիւնը պահպանելու իմ որոշումիս մէջ»։—

Երեսփ. Ժողովը մերժեց գահաճանին արտայայտութեան այդ ձեւը, ուրուն իբր հետեւանք կարոլոս Ժ. նախ յետաձգեց Ժողովին նիստերը, ու յետոյ լուծեց զայն, ըսելով.— «Այս նախարարական հարց մը չէ, այլ միապետական հարց մը»։

Սակայն եւ այնպէս միապետութիւնը տապալեցաւ Ժողովուրդին ապստամբութեան առջեւ, եւ կարոլոս Ժ. ապաստանեցաւ Անգլիա։

Լուդովիկոս — Փիլիպոս (1830 – 1848) հաստատուեցաւ արքայական պալատին մէջ, յայտարարելով Թէ կ'ընդունէր թագաւորութեան ընդհանուր – տեղական – տեղական տիտղոսը, մինչեւ Երեսփ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի դատմարութները։

Երեսփ. Ժողովը զումարուեցաւ եւ Լուդովիկոս – Փիլիպոս անուանուեցաւ թագաւորութեան ընդհ. տեղա – կալ։ Ինչ յետոյ հռչակուեցաւ թագաւոր Ֆրանսական ազգին։

1840ին, թագաւորին դէմ դժգոհութիւնները սկսան հետզհետէ չատնալ։ 1439ին, Լամարթին կ'ըսէր.— «Ֆրանսացին ազգ մըն է, որ չուտ կը ձանձրանայ»։ 1847ին, երեսփոխան մը քննադատելով նախարարութեան գործը, կը հարցնէր.— Ի՞նչ ըրած են ատոնք եօթը տարիէ ի վեր։ ոչի՞նչ, ոչի՞նչ, ոչի՞նչ»։ Նոյն առիւները, ձախ արքայականները կառավարութենէն պահանջեցին հոդատուրքի նուազումը եւ ընդհանուր քուէարկութիւն։

Ի պատասխան, կիզօ, կառավարութեան կողմէ դիտել տուաւ.— Ընդհանուր քուէարկութիւնը անճոռնի ու անհեթեթ դրութիւն մըն է, որ բոլոր ողջ արարածներուն կը թելադրէ գործադրելու քաղաքական իրաւունքներ»։

1848 փետրուար 23ին, Փարիզի մէջ ծայր տուաւ լուրջ յեղափոխութիւն մը։ գործաւորները զինուեցան։ կառավարութիւնը ուզեց ժամանակ շահիլ, փորձեց հանդարտեցնել ապստամբները։ Փարիզի պատերուն վրայ հետեւեալ խմաստով ծանուցումներ փակուեցան.—

Լուդովիկոս – Փիլիպոս մեղ կը ջարդէ Կարոլոս Ժ.ի նման։ Թող կորսո՛ւի երթա՛յ, Թշուառակա՞նը։

Փետրուար 24ին, ժամը 4ին, ապրատամբները մտան Թիւիլըրի պալատը։ Թագաւորական ընտանիքը փախուստի մատնուեցաւ, եւ հանրապետութիւն հռչակուեցաւ։

Սակայն հանրապետութիւնը երկար չտեւեց։ Բորհրդարանական պայքարներու չրջանին, որ վերջացաւ միապետութեան անկումով, երեւան ելաւ Պոնափարթեան կուսակցութիւնը։

Գահաժառանգ Լուդովիկոս – Նափոլէոն երեսփոխան ընտրուելով, նախագահ անուանուեցաւ Սահմանադիր Ժողովին, եւ երդում ըրաւ հաւատարիմ մնալ հանրապետութեան։ Սակայն իր երդումը դրժելով, 1851 Դեկտ. 2ին առաջ եկաւ պետական հարուածը, որու ընթացքին տեղի ունեցան բազմաթիւ կոիւներ եւ խմբական տարագրութիւններ։ Բոնապետ նախագահը ինքզինքը Կայսր հռչակեց, եւ բանակին չնորհիւ յաջողեցաւ պահել իր իշխանութիւնը։ Սակայն երբ Փրուսիոյ դէմ մղուած պատերազմը անյաջող արդիւնք մը ունեցաւ, կայսրութիւնը ինքնին ինկաւ, առանց դիմադրութեան։ Սրտանի անձնատուութեան վրայ, Օրլէնսդիր մարմնի ձախակողմեան տարրերը կայսեր գահընկէցութիւնը պահանջեցին։

Սեպտեմբեր 4ին, Օրլէնսդիր Մարմինը Ժողովուրդին, ապստամբութեան առջեւ, վճռեց կայսեր գահընկէցութիւնը եւ վերստին հանրապետութիւն հռչակուեցաւ։

Համայնականութիւնը (Commune) սկսաւ 1871 Մարտ 18ին եւ տեւեց մինչեւ Մայիսի վերջ։ Վէրսայլի կառավարութիւնը ստիպուեցաւ պաշարել Փարիզ քաղաքը։ երկու բանակներու միջեւ տեղի ունեցաւ սոսկալի կոիւ։ Ժողովի Ա. նատաշրջանի բացման օրը, իր գահաճին մէջ կ'ըսէր.—«Եթէ իմ իշխանութեանս դէմ արգելքներ յարուցանէն յանցապարտ մեքենայութիւններ – րը, զորս չեմ ուզեր նախատեսել, պէտք եղած ուժը պիտի դնեմ զանոնք յաղթահարելու, ընդհանուր խաղաղութիւնը պահպանելու իմ որոշումիս մէջ»։—

Երեսփ. Ժողովը մերժեց գահաճանին արտայայտութեան այդ ձեւը, ուրուն իբր հետեւանք կարոլոս Ժ. նախ յետաձգեց Ժողովին նիստերը, ու յետոյ լուծեց զայն, ըսելով.— «Այս նախարարական հարց մը չէ, այլ միապետական հարց մը»։

Սակայն եւ այնպէս միապետութիւնը տապալեցաւ Ժողովուրդին ապստամբութեան առջեւ, եւ կարոլոս Ժ. ապաստանեցաւ Անգլիա։

Լուդովիկոս — Փիլիպոս (1830 – 1848) հաստատուեցաւ արքայական պալատին մէջ, յայտարարելով Թէ կ'ընդունէր թագաւորութեան ընդհանուր – տեղական – տեղական տիտղոսը, մինչեւ Երեսփ. Ժողովի եւ Ծերակոյտի դատմարութները։

Երեսփ. Ժողովը զումարուեցաւ եւ Լուդովիկոս – Փիլիպոս անուանուեցաւ թագաւորութեան ընդհ. տեղա – կալ։ Ինչ յետոյ հռչակուեցաւ թագաւոր Ֆրանսական ազգին։

1840ին, թագաւորին դէմ դժգոհութիւնները սկսան հետզհետէ չատնալ։ 1439ին, Լամարթին կ'ըսէր.— «Ֆրանսացին ազգ մըն է, որ չուտ կը ձանձրանայ»։ 1847ին, երեսփոխան մը քննադատելով նախարարութեան գործը, կը հարցնէր.— Ի՞նչ ըրած են ատոնք եօթը տարիէ ի վեր։ ոչի՞նչ, ոչի՞նչ, ոչի՞նչ»։ Նոյն առիւները, ձախ արքայականները կառավարութենէն պահանջեցին հոդատուրքի նուազումը եւ ընդհանուր քուէարկութիւն։

Ի պատասխան, կիզօ, կառավարութեան կողմէ դիտել տուաւ.— Ընդհանուր քուէարկութիւնը անճոռնի ու անհեթեթ դրութիւն մըն է, որ բոլոր ողջ արարածներուն կը թելադրէ գործադրելու քաղաքական իրաւունքներ»։

1848 փետրուար 23ին, Փարիզի մէջ ծայր տուաւ լուրջ յեղափոխութիւն մը։ գործաւորները զինուեցան։ կառավարութիւնը ուզեց ժամանակ շահիլ, փորձեց հանդարտեցնել ապստամբները։ Փարիզի պատերուն վրայ հետեւեալ խմաստով ծանուցումներ փակուեցան.—

Լուդովիկոս – Փիլիպոս մեղ կը ջարդէ Կարոլոս Ժ.ի նման։ Թող կորսո՛ւի երթա՛յ, Թշուառակա՞նը։

Փետրուար 24ին, ժամը 4ին, ապրատամբները մտան Թիւիլըրի պալատը։ Թագաւորական ընտանիքը փախուստի մատնուեցաւ, եւ հանրապետութիւն հռչակուեցաւ։

Սակայն հանրապետութիւնը երկար չտեւեց։ Բորհրդարանական պայքարներու չրջանին, որ վերջացաւ միապետութեան անկումով, երեւան ելաւ Պոնափարթեան կուսակցութիւնը։

Գահաժառանգ Լուդովիկոս – Նափոլէոն երեսփոխան ընտրուելով, նախագահ անուանուեցաւ Սահմանադիր Ժողովին, եւ երդում ըրաւ հաւատարիմ մնալ հանրապետութեան։ Սակայն իր երդումը դրժելով, 1851 Դեկտ. 2ին առաջ եկաւ պետական հարուածը, որու ընթացքին տեղի ունեցան բազմաթիւ կոիւներ եւ խմբական տարագրութիւններ։ Բոնապետ նախագահը ինքզինքը Կայսր հռչակեց, եւ բանակին չնորհիւ յաջողեցաւ պահել իր իշխանութիւնը։ Սակայն երբ Փրուսիոյ դէմ մղուած պատերազմը անյաջող արդիւնք մը ունեցաւ, կայսրութիւնը ինքնին ինկաւ, առանց դիմադրութեան։ Սրտանի անձնատուութեան վրայ, Օրլէնսդիր մարմնի ձախակողմեան տարրերը կայսեր գահընկէցութիւնը պահանջեցին։

Սեպտեմբեր 4ին, Օրլէնսդիր Մարմինը Ժողովուրդին, ապստամբութեան առջեւ, վճռեց կայսեր գահընկէցութիւնը եւ վերստին հանրապետութիւն հռչակուեցաւ։

Համայնականութիւնը (Commune) սկսաւ 1871 Մարտ 18ին եւ տեւեց մինչեւ Մայիսի վերջ։ Վէրսայլի կառավարութիւնը ստիպուեցաւ պաշարել Փարիզ քաղաքը։ երկու բանակներու միջեւ տեղի ունեցաւ սոսկալի կոիւ։

ԵՐԲ ԿՂԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԽԱՌՆՈՒԻ

ԻՏԱԼԱՑԻ ԳՐԱԳԷՏԻ ՄԸ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԼՄՐ.— Իտալացի նշանաւոր գրագէտ Ճիօվաննի Փափինի ուսումնասիրութիւն մը գրած է «Տանդէի արդիականութեան» մասին։ Կը բաղնեմ հետեւեալ հատուածը ուր Իտալացի խորհուրդը պատմականօրէն ցոյց կուտայ կղերականներուն էապահանջութեան։ Այն պահուն ուր Նիւ Եորքի ռնիրը կը կուրցնէ աչքերը, այս յստակ էջը կը յանձնենք ուշադրութեանը ոչ թէ մեր հակառակորդ ռամկավարներուն որոնք միտքով անոպայ են, այլ գէթ մեր կղերականներուն որպէսզի գիտակցին թէ ո՛ւր կրնան առաջնորդել այս ժողովուրդը, երբ կը շեղին իրենց հոգեւոր կոչումէն։—

Արդի կաթոլիկները Տանդէի չափ թշնամի են քաղաքականութեամբ կամ առեւտրականութեամբ զբաղող կղերին։ Անոնք համոզուած են Թէ եկեղեցին, իր իսկութեամբ հոգեւոր ընկերութիւն մըն է որու նպատակը զերբնական է եւ որ հետեւաբար պէտք է զգուշանայ ուղղակի կամ անուղղակի ամէն միջամտութենէ քաղաքական վարչաձեւի մէջ։ Ուրեմն, կղերականները եկեղեցին երբեք չի կրնար ընկերանալ անոնց՝ կառավարելու համար մարդկային խումբեր։ պէտք չէ ընծ այդ բանը։ Եկեղեցին բեմ ունի, կը սորվեցնէ մարդոց կատարեալ ըլլալ, արժանանալու համար երկրի վրայ խաղաղութեան եւ երկինքի մէջ երանութեան։ Այս է պաշտօնը զոր եկեղեցիին յանձնեց իր երկնային հիմնադիրը։

Եթէ, պատմութեան կարգ մը չրջաններուն կղերականներ դտնուեցան որ աւատապետներ եղան, պատճառը որ ուզեցին վարել այս կամ այն երկրին քաղաքականութիւնը, կարդինալներ որ նախարար եղան, պատմութիւնը մեզի կը սորվեցնէ որ այդ բանին եկեղեցիին համար աւելի չարիք առաջ եկաւ քան բարիք։ Ո՛չ Վերանորոգութիւնը, ոչ Հանրագիտարանը չպիտի ունենային այն արդիւնքը ինչ որ ունեցան, եթէ եկեղեցիի բոլոր անդամները հաւատարիմ մնային զուտ իրենց հոգեւոր աշխատանքին։

Իրենու պահանջումով եկեղեցին իրեն յատուկ քաղաքականութիւն մը ունի որ բուին ընթացիկ իմաստով քաղաքականութիւնը չէ, այլ որոնումը կարելի լաւագոյն կեանքի մը՝ Պետութեանց միջեւ եւ Պետութեանց ներսը։ Ասիկա պաշտպանողական քաղաքականութիւն մըն է եւ ոչ Թէ վարիչ քաղաքականութիւն մը։ Եւ միեթէ Տանդէ ուրիշ բան կ'ըսէ՞ երբ կը զայրանար իր ժամանակի Պապերուն դէմ որ փոխանակ իրենց բոլոր ուժը նուիրելու Աւետարանի օրհնեալ հոգիներու կատարելագործման, փոխանակ անկարգութեան մէջ խրուած աշխարհը հանդարտեցնելու, կողմնակցութիւն կ'ընէին այս կամ այն թագաւորին, աշխարհիկ գինակցութիւններ եւ առեւտրութիւններ կը փնտռէին եւ այսպէս, կը ծառայէին եղերայրասպան կռիւներու եւ պատակոծումներու անվերջ ճաճանչին։

Ի՞նչ խաղեր կը խաղային մեր գիւղերուն...

Վերջերս հրատարակուեցան Աւստրիոյ Ֆրանց Եոզէֆ կայսեր դիւանապետ Ֆրանց Շիոլի յիշատակները, որոնք ժամանակակից Եւրոպայի նախապատերազմեան չրջանին մէջ քաղաքական կնճռոտ եւ նենգամիտ երեւոյթներուն վրայ շատ կարեւոր լոյս մը կը սփռեն։ Այդ յիշատակներուն ընթերցումը կը պարզէ երբեակ Զինակցութեան դէպքերը, Պիզմարքեան եւ, յետոյ, Վիլհելմեան քաղաքական խաղերը, Աւստրիոյ պետական մարդոց հետեւականութիւնը, այսինքն՝ Աւստրեմաճառ միապետութեան կառքը Պերլինի ձիերով լծելու քաղաքականութիւնը։ Վերջապէս, դժոխային վիճակի մը նկարագրականը, որ քիչ շատ անծանօթ չէ մեզի։

Շիոլի այդ յիշատակներէն հոս կը թարգմանենք «Ռուսիա եւ Ֆրանսա» գլուխին մէկ մասը, ուր յատկապէս ակնարկութիւն մը կայ «Հայկական Խնդիր» կոչուած եւրոպական հնարամտութեան, որով տառապող ժողովուրդի մը աղէտքը կը չահագործուէր ուղղակի։

Շիոլ Պիզմարքի մասին ըսելիքները աւարտելէ վերջ կը շարունակէ։

— Գերման կառավարութեան արտաքին քաղաքականութիւնը կը կեդրոնանար բոլոր անցուդարձերը դիտելուն մէջ, որոնք կը վերաբերէին Ռուսիոյ եւ Ֆրանսայի մէջտարաբերութիւններուն։ 1891ի ամրան, Ֆրանսական նաւատորմը Քրօնչտատ այցելեց։ Վիլհելմ եւ իր արտաքին պաշտօնատարը այն կարծիքէն էին Թէ դրսուր համաձայնութիւններ չկային երկու պետութիւններուն միջեւ։ Բայց խօսակցելու համար արդէն Ֆրանսա կամ էին Վաճովսքի եւ Օպրուչէվ զօրավարները։ Ինչ որ միւսներուն համար ազդարարութիւն մըն էր Թէպետ է վատօրէնր պահել։ Բանակցութիւններու պահուն ռուսական մամուլը գործը իրարանցումի չէր տաներ, Ֆրանսական չրջանակներն ալ ուղղամտութիւն ցոյց կուտային։ Աստ Ֆրիսասոսը։ Բոլոր կայսրները, թագաւորները, նախագահները, խարարները եթէ քրիստոնեայ են ինքակայ են եկեղեցիին բարոյական հեղինակութեան, որ կրնայ, որոշ պարագաներու, պարսաւել եւ դատապարտել անոնց ընթացքը։ Եւ սակայն եկեղեցին երբեք չի կրնար ընկերանալ անոնց՝ կառավարելու համար մարդկային խումբեր։ պէտք չէ ընծ այդ բանը։ Եկեղեցին բեմ ունի, կը սորվեցնէ մարդոց կատարեալ ըլլալ, արժանանալու համար երկրի վրայ խաղաղութեան եւ երկինքի մէջ երանութեան։ Այս է պաշտօնը զոր եկեղեցիին յանձնեց իր երկնային հիմնադիրը։

Եթէ, պատմութեան կարգ մը չրջաններուն կղերականներ դտնուեցան որ աւատապետներ եղան, պատճառը որ ուզեցին վարել այս կամ այն երկրին քաղաքականութիւնը, կարդինալներ որ նախարար եղան, պատմութիւնը մեզի կը սորվեցնէ որ այդ բանին եկեղեցիին համար աւելի չարիք առաջ եկաւ քան բարիք։ Ո՛չ Վերանորոգութիւնը, ոչ Հ

ԽՍՀՄ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՅԱՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

(ԳԱՂԱՓԱՐ ՄԸ ՀՈԳԱՏՈՒԿՈՒ ՄԸ ՏԱՐԲԵՐ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԷ)

— Ներողութիւն ... Պիտի ըսէք ձեզի, որ ես ալ ուզեցի ինձ համար ունենալ իմ անձնական կարծիքս ներկայ ժամանակներու մասին, եւ ինչո՞ւ ոչ, ես ալ ունիմ զայն, ինչպէս ամէն մարդ, որ կ՚ապրի եւ կը մտածէ, ինչպէս ամէն մարդ, որ ունի իր ուղեղը գլխուն մէջ եւ կ՚ուզէ գործածել զայն։ Ես ալ ունիմ իմ կարծիքս

չին, ցեխին եւ հեղեղներու մէջ, եւ վերջապէս յաղթեց, կոչուելով «Իզէրի առիւծը»: (Այսպէս կոչուած էր նաեւ Սերպիոյ Փեթր Թագաւորը): Զինուորական մասնագէտները միշտ կը յայտարարեն թէ Պելժիոյ այս դիմադրութիւնն էր որ Ֆրանսան փրկեց ջախջախումէ, մինչեւ անգլիական զօրքին ժամանումը: Այս կռիւները շարունակուեցան մինչեւ 1918, երբ սկսաւ գերմանական բանակին նահանջը եւ Ալպէր Թագաւորը ձեռնարկեց յարձակողականի, իբրեւ սպարապետ ֆրանսական եւ պելժիական բանակին Ֆլանտրի մէջ: 1918 նոյ. 11ին —զինադադար— Թագաւորը եւ Թագուհին կան վերադարձան յաղթական թափորով մը, իսկ նոյ. 22ին Պրիւքսէլ մտան, եւ այնուհետեւ Թագաւորը ինքզինքը նուիրեց երկրին երաշխնութեան:

Զարմանալի չէ որ, ընկերվարական վարիչը, Վանտէրվէլտ անգամ յարգանքով կը խոնարհի զինուոր - արքային առջեւ, որ իր մտերիմ բարեկամն էր:

⁂ Նոր Թագաւորը պիտի կոչուի Լէոփոլտ Գ.: Հօրը յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի հինգշաբթի օր, որով Թագաւոր պիտի հռչակուի ուրբաթ եւ անմիջապէս գործի պիտի ձեռնարկէ: 32 տարեկան է եւ ամուսնացած:

⁂ Սուգի տօմարին մէջ առաջին ստորագրութիւնները դրին Պելժիոյ 80 հազար նախկին ռազմիկներուն ներկայացուցիչները, որոնք անձամբ տեսած են «Իզէրի առիւծ»ին քաջութիւնը՝ պատերազմի խրամներուն մէջ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս տարի Փետր. 18ը տօնուեցաւ բացառիկ պայմաններու մէջ:

Հակադաշնակցական վոհմակը Նիւ Եորքի դէպքը դրամագլուխ դարձնելով կ'ուզէ օրէնքէ դուրս հռչակել Դաշնակցութիւնը:

Գլխագիր «Ազգը», կազմուած հակադաշնակցական ամէն գոյնի տարրերէ, սրտառուչ համերաշխութեամբ քով քովի բերած էր դեղին ռամկավարն ու կարմիր համայնավարները՝ *Փրթի Ժուռնալի* սրահին մէջ: Հակառակ իրենց թափած ջանքերուն, անոնք հազիւ 600 հոգի կրցան հաւաքել Փարիզի ու արուարձաններու անկիւններէն:

Մինչդեռ փետր. 18ին, կիրակի երեկոյ, «Յառաջ»ի մէկ պարզ ազդին վրայ Սօսիէթէ Սավանթի ընդարձակ սրահը լեցուած էր հոծ բազմութեամբ, ջախջախիչ մասը երիտասարդներ:

Եկած էին անոնք, այդ խանդավառ երիտասարդները ոչ թէ պարելու կամ երգեր լսելու, քանի որ ոչ մէկը եւ ոչ ալ միւսը, այլ Դաշնակցութեան հարազատ ձայնը լսելու, օրուան թոհուբոհին մէջ:

Ընկ. Հրանտ Սամուէլի նախագահութեամբ, ընկերներ Ս. Վրացեան, Վ. Համբարձումեան եւ Ա. Ջամալեան երկուքուկէս ժամ խանդավառ մթնոլորտի մէջ պարզեցին Փետր. 18ի նախընթաց դէպքերը, ապստամբութեան ծագումը եւ հետեւանքները: Ցիշեցին բոլշեւիկներու քաղաքացիական կռիւ ստեղծելու ջանքերը, որոնք յանգեցան փետր. 18ի ժողովրդական ապստամբութեան:

Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

⁂ *Տեսինէն կը հեռագրեն մեզի փետր. 19 Թուականով.—*

Փետր. 18ի տօնակատարութիւնը անցաւ մեծ յաջողութեամբ: Ընկերա - համակրական խնջոյքը տեւեց մինչեւ լոյս:

Անդրանիկը մեռեցին, Ղեւոնդ արք.ը կ'ընդունին

Ամերիկայի առաջնորդարանը պաշտօնական ազդով մը կը ծանուցանէ թէ «երախտագիտութեամբ ստացած է Խորհրդային Միութեան կառավարութեան բարեհաճ արտօնութիւնը», Ղեւոնդ արք.ի մարմինը փոխադրելու Էջմիածին:

Ընթերցողները կը յիշեն թէ, նոյն կառավարութիւնը չբարեհաճեցաւ արտօնել որ Հայաստան փոխադրուի Անդրանիկի մարմինը, եւ հերոսը թաղուեցաւ Փարիզի մէջ, Փէռ Լաշէզի գերեզմանատան մէկ անկիւնը...

Վաղը կ'արտատպենք «Հայրենիք»ի մէկ խմբագրականը՝ այս «բարեհաճ» արտօնութեան մասին: Աւելցնենք թէ ռամկավար «Պայքար»ն ալ երախտագիտութիւն յայտնելով տրուած արտօնութեան մասին, անընդունելի կը գտնէ որ Ամերիկայի ժողովուրդը բաժնուի Ղեւոնդ արք.ի մարմինէն, եւ կ'առաջարկէ զայն ամփոփել Նիւ Եորքի Ս. Խաչ եկեղեցիի խորանին մէջ, իբրեւ մասունք մը նուիրական...

Երեք մեծ պետութեանց զեկոյցը Աւստրիոյ անկախութեան մասին

Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա միաժամանակ կարճ զեկոյց մը հրատարակեցին փետր. 17ին, Աւստրիոյ անկախութեան պաշտպանման մասին: Մեծ պատերազմէն ի վեր առաջին անգամ է որ այսպիսի հաւաքական ձեռնարկ մը կը կատարուի երեք մեծ պետութեանց կողմէ: Զեկոյցը խմբագրուած է Հռոմի մէջ, եւ ուղղուած՝ Գերմանիոյ դէմ, քանի որ կը յիշէ Աւստրիոյ դիմումը Ազգերու Դաշնակցութեան, հիթլէրական գործունէութեան դէմ:

Ահաւասիկ զեկոյցին բնագիրը.—

«Աւստրիական կառավարութիւնը դիմած է ֆրանսական, անգլիական եւ իտալական կառավարութեանց, անոնց կարծիքը հարցնելով այն թղթածրարի մասին զոր պատրաստած է հաստատելու համար գերմանական ոտնձգութիւնները Աւստրիոյ ներքին գործերուն մէջ: Այս առթիւ երեք պետութեանց միջեւ կատարուած խօսակցութիւնները կը հաստատեն թէ երեքն ալ միեւնոյն տեսակէտներն ունին Աւստրիոյ անկախութեան եւ ամբողջութեանց պահպանման մասին, համաձայն կնքուած դաշնագիրներու»:

Այս ձեռնարկը ուղղակի հետեւանքն է Փարիզի մէջ, անգլիական պատուիրակութեան մը եւ Ֆրանսացի մասնագէտներու միջեւ կատարուած խորհրդակ—

ցութեան, որ երեւութապէս կապ ունէր զինաթափութեան հետ, բայց կեդրոնացած է օրուան հրատապ հարցին վրայ: Զեկոյցին գաղափարը յղացած էր իտալական կառավարութիւնը, զայն հաղորդելով ֆրանսական կառավարութեան: Միայն Անգլիան էր որ կ'ընդդիմանար, չուզելով նոր յանձնառութեանց տակ մտնել, բայց վերջին պահուն տեղի տուաւ:

Կացութիւնը Աւստրիոյ մէջ

Կիրակի օր նոր կռիւներ ծագեցան Վիեննայի մէջ, չորս տարբեր կէտերէ: Մէկ շրջանին մէջ հրացանաձգութեան ձայները խուճապի մատնեցին հազարաւոր բնակիչներ, որոնք հաւաքուած էին քաղաքապետական բնակարաններուն աւերակները աչքէ անցընելու համար: Հարիւրաւորներ իրենց տուները փախան, կարծելով թէ ճակատամարտը վերսկսած է: Բայց հրացանաձգութիւնը տեղի կ'ունենար հեռաւոր վայրի մը, Սիմմերինկի մէջ, ուր կառավարական զօրքը յանկարծակիի բերած էր ընկերվարական թաքստոց մը եւ կրակի բռնած: Հինգ հոգի սպաննուեցան, երկուքն ալ գերի բռնուեցան: Երկրորդ ընդհարումը տեղի ունեցաւ Օթթաքրինկի մէջ, եւ տեւեց մէկուկէս ժամ: Երրորդ ընդհարման պատճառը չէ հասկցուած: Այս առթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան ընկերվարականներուն կողմէ: Վերջապէս չորրորդ դէպքը պատահեցաւ Կարլ Մարքս շէնքին մօտ:

Կարմիր յուղարկաւորութիւն մը Փարիզի մէջ

Շաբաթ օր ընկերվարականները եւ համայնավարները փառաւոր թաղում մը կատարեցին վերջին դէպքերու հետեւանքով մեռած վեց բանուորներու: Ահագին թափոր մը կազմուած էր քաղաքէն մինչեւ Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը: Ընկերվարական եւ համայնավար օրկանները 200,000 կը հաշուեն յուղարկաւորներուն թիւը, իսկ միւս թերթերը՝ 30—50,000: Այս առթիւ, ցուցարարները կը պահանջեն բանտարկել, նոյն իսկ «հրացանի բռնել» Քիափը: Միայն կարմիր ծաղիկներ դրուած էին վեց դագաղներուն վրայ: Բազմաթիւ կիներ ալ խառնուած էին թափօրին, «վրէժ» պահանջելով: Գերեզմանատան մէջ դամբանական մը խօսեցաւ Մարսէլ Քաշէն, մինչ բազմութիւնը «վրէ՛ժ, վրէ՛ժ» կ'աղաղակէր:

Պայմանագիրները զետ. պիտի նետեն

Այսօր, Փարիզի «Թաքսի»ներու շարժավարները հանդիսաւորապէս գետը պիտի նետեն կառքի ընկերութեանց հետ կնքուած վարձակալութեան պայմանագիրները, Ալեքսանդր Գ. կամուրջէն, իբրեւ նոր ցոյց մը բողոքի: Հաւանական է որ շատերն ալ կրակի տան, հրապարակներու վրայ:

Չվճարուած տուրքերը 100ին 10 պիտի աւելնան

1934 յունուար 18ին պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած հրամանագիր մը մինչեւ 1934 մարտ 1 պայմանաժամ կուտայ այն հարկատուներուն որ չեն վճարած 1932ի տուրքերը: Այդ պայմանաժամէն յետոյ, չվճարուած տուրքերուն վրայ 10 առ հարիւր յաւելում պիտի կատարուի:

Ամերիկեան կարգադրութիւններ հրէական ներգաղթի համար

Ամերիկեան կառավարութիւնը վերջերս յայտարարած էր թէ դիւրութիւններ պիտի տրուին Գերմանիայէն վտարուած Հրեաներու, Մ. Նահանգները գաղթելու համար: Ներգաղթի եւ Աշխատութեան պաշտօնատան վարիչը հրեայ գաղթականներուն նպաստի համաժողովին ներկայ ըլլալով, ի միջի այլոց յայտարարեց թէ զանգուածային գաղթականութիւն անկարելի է, մանաւանդ ներկայ տնտեսական կացութեան հետեւանքով, բայց կառավարութիւնը որոշած է մարդասիրաբար վարուիլ հրեայ գաղթականներու հանդէպ, գաղթային օրէնքին համակերպելով հանդերձ: Զանազան դիւրութիւններ պիտի տրուին, միայն թէ նախընտրելի կը համարուի որ հրեայ գաղթականները երկրին ներսերը երթան հաստատուին, փոխանակ մեծ քաղաքները նախընտրելու:

ՀԱՅ ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐԻՆ ԱՌԱՏԱՁԵՌՆՈՒԹԻՒՆԸ...

Պէոք փլաժի հայ մեծահարուստ դեղագործը, Պ. Լ. Թուղլաճեան, որ անցեալները մէկ միլիոնի պարգեւ մըն ալ շահեցաւ ազգային վիճակախաղէն, ՀԱՐԻՒՐ ֆր. նուէր դրկեր է Պոլիս Սամաթիոյ եկեղեցիին, ուր մկրտուեր է եղեր...

Իբրեւ մկրտութեան գին գէշ չէ...

Կ'ըսուի թէ հազար ֆրանք ալ Փարիզի Աղքատախնամին դրկած է:

Յ. Հ. Դ.

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ Ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատոմսով: Բացականները նկատի կ'առնուին:

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը կը դասախօսէ Պ. ՀՐԱՆԴ Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նիւթ՝ ՔԱՂԱՔԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ ԵՒ ԱՐԴԻ ՁԳՏՈՒՄՆԵՐԸ

Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները:

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ
ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ
Raki ERIVAN
ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝
Société "PEUREUX"
12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon Rhône)
ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—
M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն գրատունը
Գրատուն ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ
51, Rue Monsieur - le - Prince, Paris (5e) Métro: Odéon Tél. Danton 88 — 65
Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւայլն. ամէն տեսակ գրքեր
Արդիական կազմատուն: Տպագրական գործեր:
Աշխարհի բոլոր կողմերէն հասած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով:

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ 13 գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.: Դիմել ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie*, K. *Bicêtre. Metro: Porte d'Italie*

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՀԱՅ ԿԻՆ ՄԸ

ՎԱՐ ՆԱՀԱՆԳԻՆ *մէջ բնակող հայրենակից մը կը փնտռէ տարեց, քաղցր եւ վստահելի կին մը՝ տնական գործերու եւ երկու փոքրիկ երախաներ (5 եւ 9 տարեկան) խնամելու համար: Դիմել՝ ՅԱՌԱՋի վարչութեան:*

ԾԱԽՈՒ Է *կըընալի Քուռա-Ռուժ թաղին մէջ, բանուկ պողոտայի մը վրայ, նպարավաճառի խանութ մը: Վարձ երեք հազար ֆրանք, եւ 13 տարուան* **bail**: *Ամսական առեւտրական գործառնութիւնն է շուրջ 22—25,000 ֆրանք: Գինն է 50,000 ֆրանք: Գեղեցիկ դիրք. շահաւէտ եւ կենդանի առեւտուր: Օգտուեցէք այս բացառիկ առիթէն: Դիմել՝ Վ. Հ.ի* 17, rue Damesme, Paris (13).

Վարձու է *ձուխով ձուկ եւ միս պատրաստող գործարան մը եւ փակիթեան մը 11 փիէսով, պարտէզ եւայլն.: Հեռաձայնել առաւօտները ժամը 10 - 12, Avron 12-71 կամ դիմել* Mme. Gullu, 132, rue Sadi Carnot, Bagnolet.

Ե Փ Ր Ա Տ նուագախումբ

Եթէ կ'ուզէք ձեր հանդէսները հաճելի դարձնել, դիմեցէք «ԵՓՐԱՏ» նուագախումբին որ կը նուագէ հայկական, եւրոպական, կովկասեան եւ արեւելեան *եղանակներ, մանաւորապէս* Թանկօ Արժանթին:

Նուագախումբը ունի իր մասնաւոր տարազը:

Խաչաձեւումի տեղի չտալու համար, ձեր կազմակերպած հանդէսի թուականէն 15 օր առաջ դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր, ԵՓՐԱՏ նուագախումբի ղեկավարին Տ. ՕՆՆԻԿԵԱՆ, 13, rue du Pourtour, Clamart, Seine.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ *եւ Դպրոցասէրի Սանուց Միութիւնը 100 ֆրանք կը նուիրեն փոխան ծաղկեպսակի՝ Մատթէոս Լուսիկեանի մահուան առթիւ:*

ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Անկէնի մասնաճիւղին բոլոր անդամները կը հրաւիրուին խորհրդակցութեան վաղը, Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին Café des Sports, *կայարանին դէմ:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պարսամ Ներունակ եւ Կիւլպէնկ Գալուստեան կը փնտռեն իրենց քեռին Խաչիկ Ճամրգեան, որ 1921ին Կիլիկիայէն մեկնած է Ռումանիա: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Gulbenk Kalousdian*ի*, 43, rue Maugiron, Vienne (Isère) France.

— Կարնեցի Տիկ. Սիրանուշ Նիկողոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Կարնեցի Գրիգոր եւ Խաչատուր Թումանեանները (ոսկերիչ), որոնք 1930ին կը գտնուէին Արմաւիր եւ 1931ին փոխադրուեցան Վլատիկաւ: Երկու տարիէ ի վեր լուր չկայ իրենցմէ: Իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Պ. Նիկողոսեանի, 22, rue des Bois, Paris *(19): Ստացած լուրին վերադարձին Յառաջ նամակով:*

— Մարաշցի Պ. Միսաք Պայրագեան կը փնտռէ իր որդին՝ Նազարէթ Պայրագեան, որ երեք տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր: Կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ՏԱՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (59)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Մինչեւ, ընդհակառակն, այս նորեկ չէթէճիները նախկիններէն աւելի վախկոտ էին: Նոյնիսկ, սկսած էին այնպէս մը շարժիլ որ Րիզա պէյի ուժերուն հոգեկան կորովը պիտի կոտրէին: Եւ ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ, քանի որ իրենց պետը՝ Թօփալ Օսմանը կը խուսափէր ճակատը գտնուելէն ու կը նախընտրէր միշտ ետեւը՝ քաղաքներու մէջ բնակիլ: Չէթէճիները, տեսնելով իրենց պետին այս վեհատութիւնը, կը հետեւէին անոր ու բնաւ չէին ուզեր կռուին մասնակցիլ:

Այս կացութեան առջեւ, Հասան էֆէնտին մեծ դժուարութեան մատնըւած էր: Ան, Րիզա պէյի դրկած իր տեղեկագիրներուն մէջ, Թօփալ Օսմանին չէթէճին պատճառած նեղութիւնները մէկ առ մէկ թուելէ վերջ, կը խնդրէր ժամ առաջ ճար մը գտնել: Այդ միջոցին, Հասան էֆէնտի դիրք բռնած էր սահմանամերձ Չէթէ քէօփրիւ: Մեր չէթէճիներուն նահանջէն առաջին բաւական ժամանակ անցած ըլլալով, ռուս ուժերը, որոնք դանդաղօրէն կը յառաջանային, վերջապէս ըսկսած էին նշմարել Չէթէ քէօփրիւի կողմերը: Եւ, շատ չանցած, Ռուսերը, առաւ մը, խիտ թնդանօթի ուժգին կրակ բացած էին մեր դիրքերուն վրայ, ու յետոյ անմիջապէս յարձակման անցած էին: Հասան էֆէնտիին ջոկատը մեծ դժուարութեամբ յաջողած էր ետ մղել այս յարձակումը: Բայց, իր բոլոր զինուորները երբ թշնամին կը դիմագրաւէին, Թօփալ Օսմանի մարդիկը փախած էին Ռուսերու առաջին իսկ յարձակումին: Թօփալ Օսման որ եւ է ձեռնարկ ըրած չէր՝ այս փախստականները ետ դարձնելու համար: Եթէ կարենար, ինք եւս իր մարդոց նման, ճակատէն կծիկը պիտի դնէր:

Վերջապէս, Կիւրճիւ Հասան էֆէնտին տեսնելով որ այս գործը չի կրնար այսպէս շարունակուիլ, վերջին ծայր սարսափեցուցած էր Թօփալ Օսմանի մարդիկը ու անոնց արգիլած էր փախչիլ: Եւ սպառնացած էր, այլեւս, զէնք գործածել փախստականներուն դէմ: Բայց, այս սպառնալիքը եւս որ եւ է օգուտ ունեցած չէր եւ Թօփալ Օսմանի մարդիկը կը շարունակէին փախչիլ: Ասոր վրայ՝ Հասան էֆէնտի իր վեցհարուածը քաշած ու փախստականներէն մէկ քանին գետին փռած էր: Այս վերջին ահաբեկումը քիչ մը բանի ծառայած էր եւ փախստականները սկսած էին գոնէ իրենց դիրքերը պահել:

Բայց, Թօփալ Օսման տեսնելով որ Հասան էֆէնտի սպաննած է փախստականներէն մէկ երկուքը, չափազանց վախցած էր: Նոյն օրը ինք եւս պատերազմին մասնակցած չըլլալով, կը վախնար որ զէնքը բանի կերպով պատերազմելու կը մղեն: Այդ պատճառաւ, որոշած էր, յարմար առիթ մը ներկայանալուն, Րիզա պէյի բանակը փախիլ: Այդ միջոցին, Հասան էֆէնտի, իր քաջութեան շնորհիւ կրցած էր համախմբել բոլոր զինուորները իրենց գրաւած վայրը Ռուսերուն դէմ մեծ յաջողութեամբ պաշտպանել ու թշնամիին յարձակումը վանել:

Թօփալ Օսման, տեսնելով որ Հասան էֆէնտի չափազանց շատ կը զբաղի այս գործերով, կռահած էր թէ իր փախուստի ժամանակը մօտեցած է, եւ, իր քով առնելով իր մարդոցմէն երկու հոգիորդ քաջութեամբ վստահ էր, բաժնուած էր յարձակումի ճակատէն: Ան կը կարծէր թէ՝ Պորչքա երթալով երբ Րիզա պէյի գանգատէր Հասան էֆէնտի մասին, պիտի կարենար իր ու իր մարդոց փախուստը արդարացնել:

— Այդ Հասան կոչուածը շատ անոգորմ մարդ է, իմ չէթէճիներս իր ձեռքովը կը սպաննէ: Ես զանոնք Սամսոնէն հաւաքելով հոս չեմ բերած որ Հասան էֆէնտին զանոնք ծեծէ: Այլ, որպէսզի երկրին ծառայեն: Ես երբեք չեմ կրնար հանդուրժել այս վիճակին: Կը պահանջեմ որ իմ չէթէս առնուի Հասան եւ Ալի էֆէնտիներուն ձեռքէն, եւ ամբողջ կազմով ինծի յանձնուի:

Րիզա պէյ, լսելէ վերջ Թօփալ Օսմանի այս գանգատները, հարցուցած էր.

— Հասան էֆէնտի այսօր կը մարտնչի ճակատին վրայ: Ռուսերը ուժգնօրէն կը յարձակին հոն: Մինչ անդին պատերազմը կը շարունակուի, դուն ինչպէ՞ս փախած եկած ես՝ լքելով մարդիկդ: Որմէ՞ արտօնութիւն ստացար: Այդ շրջանին հրամանատարը Հասան էֆէնտին է: Անկէ բաժնուելու համար Հասան էֆէնտին արտօ՞նեց քեզ, եթէ այո՝ ո՞ւր է արտօնաթուղթդ: Ցոյց տուր:

Թօփալ Օսման երբեք չէր երեւակայած թէ նման հարցումներու առջեւ պիտի գտնուէր, որով, նախ բաւական նեղուած էր, որ Րիզա պէյ իր այդ հարցումները ըրած էր խիստ շեշտով մը, բայց, յետոյ, ինքնամփոփուելով ըսած էր.

— Արտօնագիր եւայլն չեմ գիտեր: Եթէ Հասան էֆէնտին հրամանատար է, ես ալ հրամանատար եմ: Դուք կարծեմ դեռ հասկցած չէք թէ ես ով եմ: Կը կրկնեմ,— կամ չէթէս ինծի կը վերադարձնէք իր ամբողջ կազմովը, եւ կամ թէ չէք վերադարձներ, յետոյ կը զղջաք:

Թօփալ Օսման գիտէր թէ ինք յանցաւոր էր՝ ճակատէն փախած ըլլալու համար: Այդ յանցանքին պատիժը ծանր էր: Այդ պատճառաւ, կը ջանար զայն ծածկել: Խելքովը՝ ատոր միակ միջոցն էր խիստ վերաբերուիլ ու իր դիմացինները վախցնել: Բայց, իր բոլոր միջոցները անօգուտ անցած էին եւ Րիզա պէյ լսել անգամ ուզած չէր անոր սպառնալիքները: Որ՝ Րիզա պէյ կ'արհամարհէր Թօփալ Օսմանը կը պարզուէր նաեւ սա իրողութենէն թէ, երբ Օսման սպառնական ձեւ մը ստացեր էր, Րիզա պէյ ըսած էր իր սեննակի պահակին,—

— Դուրս հանէ սա մարդը ու խօթէ այն ծակը, որ յատուկ է փախստականներուն:

Ասոր վրայ, Թօփալ Օսմանի հարցուցած էր.

— Ի՞նչպէս, ի՞նչ իրաւունքով զիս կը բանտարկէք...

Բայց դուրս էր հանուած եւ քաշուած էր մը բոպէ վերջ ինքզինքը գտած էր բանտին մէջ:

(Շար.)

:::: LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ::::

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) :-: R. — Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI 21 Février 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2426

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԿԻՒՂ՝ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Աղասի Խանջեանի վերջին զեկոյցը ոչ միայն գրգռիչ եւ զարչելի մարտակոչ մըն է Դաշնակցութեան եւ բոլոր ազգային հոսանքներու դէմ, այլ եւ ջախջախիչ խոստովանութիւն մը՝ ներքին բազմաթիւ տագնապներու։

Հայաստանի կեդր. կոմիտէին ընդհ. քարտուղարը, ամէն մէկ նախադասութեան պոչին զուեհիկ հայհոյութիւն մը կպցնելով, փրփուրը բերնին «սրիկաներ», «լկտի»ներ հոլովելով, ուրիշ բան չապացուցաներ, եթէ ոչ անզօր կատաղութիւն՝ իրենց իսկ սնանկութեանց առթիւ.

Խօսինք իր բառերով, բայց թարգմանելով աշխարհաբար հայերէնի.

— «Եթէ Դաշնակները գերակշիռ են Հայաստանի հակայեղափոխական ճակատին վրայ, անոնց հետ ձեռք ձեռքի մեզի դէմ կը պայքարին նաեւ հակայեղափոխութեան միւս բոլոր բաժբիւքները:

Քաղքենի խափանարարները վերջին տարիներու ընթացքին կանգ չառին որ եւ է միջոցի առջեւ, քայքայելու համար մեր տնտեսութիւնը: Պետքաղվարչութիւնը (Չեկա) երեւան հանեց խափանարարութեան լուրջ կազմակերպութիւն՝ անասնապահութեան մէջ: Քաղքենի հակայեղափոխական մասնագէտներու խումբ մը, բաղկացած թէ հայ եւ թէ ռուս մասնագէտներէ, 1928–33 թուականներուն առաջադրած էր քայքայել Հայաստանի անասնապահութիւնը, դժգոհութիւն յարուցանել գանգուածներու մէջ, համախմբել հակայեղափոխական ուժերը: Թեւզեաններու, Եակովլեւներու եւ ուրիշ սրիկաներու այդ խումբը ունենալով ճիւղաւորուած կազմակերպութիւն, ուղղակի կը սատկեցընէր անասունները: Անոնք բառացի թունաւորեցին հազարաւոր գլուխ խոշոր անասուններ՝ Ախտայի, Լոռիի Դիլիջանի, Ղարաքիլիսէի, Ղուրտուղուլուի եւ ուրիշ շրջաններու մէջ: Անոնք կ'աշխատէին քանդել անասնաբուծութեան գործը, հսկայական վնասներ հասցնելով մեր պետութեան»:

Այս դեռ ոչինչ: Վերջին տարուան ընթացքին, գործի վրայ էր «հակայեղափոխական» ուրիշ ճակատ մը եւս.

— « Հաշուետու շրջանին երեւան եկաւ տրոցկիական ֆանի մը բաժբըփուքներու աշխուժացումը, անոնց միանական աշխատանքը Դաշնակներու հետ: Ուշագրաւ է Քամալեանի տրոցկիական խմբակին աշխատանքը, զոր երեւան հանեց մեր Պետքաղվարչութիւնը: Երեք-չորս սրիկայ երկերեսանիներ իբրեւ դիմակ գործածելով կուսակցական անդամատոմսը, զեհեկօրէն խաբելով կուսակցութիւնը, կազմակերպեր էին տրոցկիական գաղտնի խմբակ մը, որ գործնականին մէջ կը վնասէր մեզի, աշխատանքի այս կամ այն ճիւղին մէջ, կը տարածէր հակայեղափոխական զրպարտութիւնները խորհրդային իշխանութեան հասցէին: Մենք երեւան հանեցինք եւ ջարդեցինք տրոցկիական այս բաժբիւքները: Բայց չէ՞ որ այդպիսի խմբակի մը աշխատանքի փաստն իսկ կը վկայէ թէ կուսակցական զգաստութիւնը (արթնութիւն) այնքան բարձր չէ ֆանի մը օղակներու մէջ»:

Դեռ աւելին, աւելի՛ն: Խանջեանը սարսափով դիտել կուտայ թէ՝ «Դաշնակ հակայեղափոխական գաղափարաբանութեան հետ շաղկապուած են ամէն տեսակ ազգայնական տրամադրութիւններն ու անոնց հետեւորդները»:

— «Մենք փաստեր ունինք որ կը հաստատեն թէ մեր հին մտաւորականութեան որոշ խաւերը եւ առանձին ներկայացուցիչները կը շարունակեն վարակուած մնալ ազգայնական տրամադրութիւններով եւ հրահրել ու տարածել այդ տրամադրութիւնները»:

Այս առթիւ, պատկերալից օրինակներ ալ կը յիշէ Վանի կարմիր կատուն:

Այսպէս, զանազան անկիւններու մէջ կը փսփսան եղեր.

— *«Մոսկուան Անդրկովկասեան Դաշնակցութիւն ըսելով կը հասկնայ միայն Վրաստան»:*

— *«Պրավդա»ն (Մոսկուայի պաշտօնաթերթը) Հայաստանի եւ Ազրբէյջանի մասին բան չի գրեր, այլ կը խօսի միայն Վրաստանի մասին»:*

— *«Ախալքալաքը Հայաստանին չտուին, որովհետեւ Վրացիները լաւ կը գնահատեն անոր ռազմագիտական արժէքը»:*

— *«Վարկերու նախահաշիւը բաշխուած ատեն, Հայաստանի բաժինը կը կտրեն»:*

Այս բոլորը եւ դեռ ուրիշ «անկինախօսութիւններ» Խանջեաններու աչքին ունին միայն մէկ իմաստ,— «հակայեղափոխական բացայայտ պրովոկացիա»:

Դաշնակցութիւնը տարիներով արտայայտիչը դարձաւ այս կարգի դառնութեանց եւ դժգոհութեանց, արտասահմանի մէջ: Եւ տարիներով լսեց միայն մէկ պատասխան — «պրովոկացիա՛»:

Դաշնակցութիւնը դադրեցուցած է ամէն գործունէութիւն՝ Խ. Հայաստանի մէջ, եւ հիմա երկիրը ինքն է որ արձագանգ կուտայ նոյն դառնութեանց, զանազան բերաններով:

Պատասխանը նորէն նոյն ծուլածոյ ցնդաբանութիւնն է,— «պրովոկացիա»:

Ի՞նչպէս չպոռալ այս մարդոց երեսին, բուն հասցէին ուղղելով նոյն ինքն Աղասի Խանջեանի խօսքերը.

— *«Այնքան են լկտիացել այդ սրիկաները որ ...»:*

Սարսափահար՝ այս յայտնութիւններէն, որոնք աղօտ գաղափար մը միայն կուտան բուն ողբերգութեան մասին, Հայաստանի Ստալինիկը ուրիշ ելք չի գտներ, եթէ ոչ ազդարարել անոպայ բթամտութեամբ.

— «Հայաստանի համայնավարներուն համար չկայ աւելի կարեւոր պարտականութիւն, բայց եթէ տասնապատկել պայքարը ազգայնականութեան եւ ազգայնական տարրերու դէմ, շիկացած երկաթով տաղել» եւն.:

Եւ միշտ հալածական նոյն մղձաւանջէն, կը յանձնարարէ.
— *«Ամէն րոպէ աչքի առջեւ ունենանք Ուկրայնայի, Տաճիկիստանի օրինակները»: (Կ'ակնարկէ այդ երկու երկիրներու անջատական ձգտումներուն):*

Ուրեմն, երկիւղ թէ դուրսէն — Հ. Յ. Դաշնակցութիւն եւ միացեալ ճակատ — եւ թէ ներսէն,— ազգայնական ձգտումներ:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԼՊԵՐ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ « ՅԱՌԱՋ »Ի)

ՊՐԻՒՍԷԼ, 19 փետր.— Երէկ առաւօտ Պրիւսէլի մէջ կայծակի արագութեամբ լուր տարածուեցաւ թէ Ալպէր թագաւորը արկածի մը զոհ գացած է:

Ստորեւ կուտամ իր ողբերգական մահուան պարագաները:

Շաբաթ կէսօրէն յետոյ թագաւորը իր անձնական կառքով եւ մէկ ծառայի ընկերակցութեամբ նամբայ կ'ելլէ դէպի Մարշ-լէ-Տամ կոչուած ժայռոտ հողամասը, որ կը գտնուի Նամիւր քաղաքէն վեց քիլոմեդր հեռու, Մէօզ գետին ձախ եզերքին վրայ:

Ժամը 3ին, թագաւոր եւ ծառայ ինքնաշարժով կը հասնին Մարշ-լէ-Տամ: Թագաւորը կառքը կը ձգէ նամբուն եզերքը, իր ծառային հսկողութեան տակ, եւ ինքը առանձին «սփօր»ի տարազով, պայուսակը կռնակին եւ գաւազան ու չուանը ձեռքին մէջ կը սկսի վեր մագլցիլ « *Պզտիկ կատարներ* » կոչուած սեպաձեւ ու ցից ժայռերուն վրայ: Փակագծի մէջ ըսենք թէ Ալպէր թագաւորը սփօրի մեծ սիրահար մըն էր եւ ծանօթ Ալպեան լեռներուն վրայ իր կատարած յանդուգն վերելքներով:

Ժամ մը կ'անցնի, եւ մինչեւ ժամը չորս թագաւորը չի վերադառնար: Ծառան՝ թէեւ որոշ մտատանջութիւն կ'ունենայ, սակայն կը շարունակէ իր անձկալի սպասումը, կարծելով թէ իր տէրը վերելքի կամ վայրէջքի պահուն անակնկալ արգելքի մը հանդիպած է: Մութը վրայ կը հասնի եւ տակաւին թագաւորէն որ եւ է լուր չկայ: Կը մնար վերջին յոյս մը, թերեւս թագաւորը լերան զառիվայրի միւս կողմէն իջնելով, գացած էր պետական աւագանի Պառոն Քառթօն տը Վիարթի դղեակը, ուր սովորութիւն ունէր երթալու, երբ այդ կողմերը պտոյտի ելլէր:

Ծառան իր քայլերը արագութեամբ դէպի հոն կ'ուղղէ, սակայն ոչ ոք տեսած էր վեհապետը: Հետզհետէ աւելի խոր յուզումի ու վրդովումի մատնուելով, մէկ կողմէ Պրիւսէլ կը հեռագրէ, եւ միւս կողմէ լուր կուտայ մօտակայ քաղաքապահ ոստիկաններուն եւ անտառապահներուն, որոնք թագաւորին անձնական թիկնապահ Տիֆմութի առաջնորդութեամբ փութով կը ձեռնարկեն յանդուգն հետազօտութեան մը, եւ կը սկսին մագլցիլ բարձրաբերձ ու սեպաձեւ ժայռերուն վրայ: Ժամեր տեւող փնտռտուքներէ յետոյ, առտուան ժամը 2ին վերջապէս կը գտնեն թագաւորին անշնչացած մարմինը, զառիվայրի մը ստորոտը, գլուխը դէպի վար դիրքի մը մէջ, եւ մարմինը կապուած վերելքի չուանով, որ փրթած էր: Անկումին սաստկութեան հետեւանքով, թագաւորին գանկը ջախջախուած եւ դէմքը բոլորովին անճանաչելի դարձած էր: Մարմինէն քիչ մը հեռու կը գտնուէին իր գտակն ու պայուսակը, եւ ժայռէն փրթած քարի կտոր մը:

Ի՞նչպէս տեղի ունեցած էր դէպքը, եւ ի՞նչ պայմաններու մէջ թագաւորը գտած էր իր ողբերգական մահը: Անկարելի է ճշդիւ երեւան հանել այս պարագաները, քանի որ ոչ ոք ականատես եղած է տխուր վախճանին:

Ամենայն հաւանականութեամբ, սեպաձեւ ժայռերուն վրայ մագլցած պահուն, թագաւորին ոտքը սահած կամ ժայռի կտոր մը փրթելով, գլխիկոր ժայռերէն դէպի վար գահավիժած է: Մթութեան եւ տեղին անյարմարութեան պատճառաւ, փնտռտուքները մօտաւորապէս 9 ժամ տեւած են, եւ այդ ժամանակամիջոցին թագաւորին անշնչացած մարմինը արիւնլուայ վիճակի մը մէջ մնացած է ժայռերուն ստորոտը, մինչեւ առաւօտ:

Ժամանակին հեռագրով լուր տրուած է Պրիւսէլ արքայական պալատ, ուրկէ թագաւորին անձնական թիկնապահը, բժիշկներ եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ ինքնաշարժներով փութացած են դէպքին վայրը, եւ մասնակցած հետազօտութեանց:

Կիրակի առաւօտ կանուխ թագաւորին մարմինը փոխադրուեցաւ Պրիւսէլի պալատը, ուր երեք օր երեք գիշեր ցուցադրուած պիտի մնայ ժողովուրդին: Հինգշաբթի օր մեծ շուքով եւ հանդիսաւորութեամբ պիտի կատարուին յուղարկաւորութեան արարողութիւնները:

Ալպէր Ա. եղած էր բարի, հեզահամբոյր եւ ազատամիտ թագաւոր մը, եւ շատ սիրուած իր ժողովուրդէն: Ընդհանուր պատերազմի ատեն իր ցոյց տուած քաջութիւնն ու անձնուիրութիւնը անլցցին իր ժողովրդականութիւնը. հաւասարապէս սիրուած էր բոլոր կուսակցութիւններէն:

Իր մահուան առթիւ, ընկերվարական կուսակցութեան հանրածանօթ պարագլուխ՝ Պ. Էմիլ Վանտէրվէլտ, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— « Թագաւորին մահը իմ եւ իմ ընկերներուս մեծ վիշտ եւ խորունկ ցաւ պատճառած է: Ազատամիտ, իմաստուն եւ թափանցող միտք մըն էր, մեծ ծառայութիւններ մատուցած է իր երկրին: Պատերազմի ատեն յաճախ միասին գտնուած ենք վտանգաւոր դիրքերու եւ խրամներու մէջ: Իրեն անձին հանդէպ անկեղծ բարեկամութիւն եւ խորունկ յարգանք մը ունէի:

« Ինչ որ կրկնապէս ցաւալի է, իր անակնկալ մահը տեղի կ'ունենայ այնպիսի փափուկ վայրկեաններու մէջ, ուր սահմանադրութեան սկզբունքները պաշտպանելու պէտքը ուրիշ ժամանակներէ աւելի կարեւոր ու ստիպողական դարձած է:

« Որ եւ է պատճառ մը չկայ ենթադրելու թէ գահաժառանգը իր հօր ուղղութեան պիտի չհետեւի:

« Համոզուած եմ թէ Պելժ աշխատաւէր ժողովուրդը ինծի պէս խորապէս զգածուած է մեր սիրելի թագաւորին ողբերգական մահէն: Հ. Տ. Ո.

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՍՈՒԳԸ

Ալպէր թագաւորին յուղարկաւորութեան առթիւ, վաղը, հինգշաբթի, սուգի օր է նաեւ Ֆրանսայի համար: Նպաստընկալ թատրոնները եւ սինէմաները պիտի փակուին, իբրեւ յարգանքի արտայայտութիւն: Պաշտօնական սուգը պիտի տեւէ մէկ ամիս, մինչեւ մարտ 17: Սուգի արտայայտութիւններ ունեցան բազմաթիւ պետական, գիտական եւ զինուորական հաստատութիւններ: Բանակին եւ նաւատորմին կողմէ մտնաւոր ջոկատ մը Պրիւսէլ պիտի երթայ, մասնակցելու համար յուղարկաւորութեան: Արդէն հոն կը գտնուին վարչապետ Պ. Տումէրկ, Պ.Պ. Թառտիէօ եւ Էռիօ:

Ծերակոյտի աջքի օրուան նիստին մէջ, նախագահը եւ արտաքին նախարարը յարգանքի խօսքեր ուղղեցին երկիւղած լռութեան մէջ:

Երեսփ. ժողովին մէջ ալ խօսեցաւ նախագահը: Բազմաթիւ հանդէսներ եւ ընդունելութիւններ յետաձգուած են: Անթելի կայանները մէկ ժամ դադար պիտի ընեն հինգշաբթի օր:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՍՈՒԳ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

Պելժիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, նախագահը եւ վարչապետը ներբողականներ ուղղեցին հանգուցեալ թագաւորին: Միեւնոյն ատեն կառավարութիւնը յայտարարութիւն մը ուղղեց ժողովուրդին:

Երկուշաբթի օր, թագաւորին մարմինը Լաէքէնի դղեակէն Պրիւսէլ փոխադրուեցաւ հանդիսաւոր թափօրով մը եւ տեղաւորուեցաւ արքայական պալատին մէջ: Այր, կին, մանուկ բոլորը կրնան երթալ տեսնել: Դագաղը դրուած էր հրասայլի մը վրայ եւ պալատ փոխադրուեցաւ թնդանօթներու որոտումով, կոչնակներու ղօղանջով եւ անհամար ջահերով: Թափորը դանդաղօրէն կտրեց հինգ մղոն նամբան, մինչ 300,000 հոգինոց բազմութիւն մը կը սպասէր երկիւղած լռութեան մը մէջ: Թափորին կը հետեւէին հարիւր հազար նախկին ռազմիկներ, որոնց հետ կռուած էր զինուոր արքան: Բոլորն ալ դրօշներ բռնած էին: Ահագին բազմութիւնը գլխարկները հանեց, կիները սկսան լալ եւ աղօթքներ արտասանել, երբ թափորը հասաւ անծանօթ զինուորի դամբարանին առջեւ, ուր մշտավառ բոցը կը կայծկլտայ ծաղիկներու միջեւ:

⁂ Ժայռի այն կտորը որ ջախջախած էր թագաւորին գանկը եւ որուն վրայ արիւնի եւ մազի հետքեր կան, փոխադրուեցաւ Նամիւրի թանգարանը:

⁂ Նոր թագաւորը, Լէոփոլտ Գ. շատ կը նմանի հօրը: Անոր պէս եղած է զինուոր եւ հետեւած՝ բազմաթիւ նամբորդութեանց եւ գիտական արշաւներու: Հօրը մահուան առթիւ, գնդապետութենէ բարձրացաւ Գ. կարգի զօրավարութեան:

Քննիչ Յանձնաժողով մը Փետր. 6ի դէպքերուն առթիւ

Երեսփ. ժողովը առջի օր 44 հոգինոց քննիչ յանձնաժողով մը եւս կազմեց, փետրուար 6ի դէպքերուն քննութեան համար: Վիճաբանութեանց ընթացքին, աջակողմեան երեսփոխան մը առաջարկեց ամբաստանութեան տակ առնել Տալատիէի դահլիճը: Որոշուեցաւ այս առաջարկը եւ ուրիշ յարակից խնդիրներ ենթարկել յանձնաժողովին քննութեան: Այս առթիւ նախորդ վարչապետ Պ. Տալատիէ խօսք առնելով, յայտարարեց.

— Բոլոր սրտով կը միանամ ձեզի, քննիչ յանձնաժողովի առաջարկին համար մանաւանդ անոր համար որ, վստահ եմ թէ՝ յանձնաժողովին քննութիւնը, ինչպէս արդէն կատարուող վարչական եւ դատական քննութիւնները պիտի ապացուցանեն թէ որ եւ է ատեն կառավարութեան ոեւէ անդամը ցուցարարներուն վրայ կրակելու հրաման չէ տուած: Ես յայտարարեցի թէ ըստ էութեան պիտի խօսիմ միայն յանձնաժողովին առջեւ: Ուրիշ պարագայ մը,— կը պնդեմ թէ փետրուար 6ին մենք խաղաղ ցոյցի մը առջեւ չէր որ կը գտնուէինք: Անցեալ երկուշաբթի օր 150,000 քաղաքացիներ կրցան ցոյց կատարել առանց կրպակներ այրելու, առանց հանրակառքեր տապալելու, առանց ածելիներով զինուած գաւազաններ գործածելու, առանց զանգուածօրէն դէպի երեսփ. ժողով կամ ներքին գործերու պաշտօնատունը խուժել փորձելու...

Նախկին ռազմիկ եւ աջադրւրկ երեսփոխան Պ. Սքափինի ընդմիջելով, դիտել տուաւ թէ Տալատիէ անհիմն վերագրումներ կ'ընէ, թէ փորձեր կ'ըլլան դասակարգ Փարիզի դէմ հանելու: Խօսքը ուղղելով նախորդ վարչապետին, ըսաւ.

— Դուք նոյնիսկ չարգիլեցիք ցոյցը եւ թոյլ տուիք որ հարիւր հազար քաղաքացիներ համախմբուին Քոնքորտի հրապարակին վրայ: Ոստիկանութիւնը միայն պատերազմի յատուկ զէնքեր ունէր: Դուք ըսիք թէ կրակելու հրաման չէք տուած: Կ'արձանագրեմ ձեր այս յայտարարութիւնը: Բայց, փետրուար 6ի նիստի ընթացքին, ես երեք անգամ հարցուցի թէ կրակելու հրաման տուա՞ծ էք, եւ դուք չպատասխանեցիք:

Տալատիէ.— *Երեք անգամ «ո՛չ» պատասխանեցի:*

Սքափինի.— *Պատասխան չտուիք: Գացէք նայեցէք պաշտօնաթերթին մէջ:*

Ելմտացոյցը պիտի քուէարկուի մէկ անգամէն

Ելմտացոյցին քուէարկութիւնը փութացնելու համար, կառավարութիւնը առաջարկած էր չեղել 1871 սեպտեմբեր 16ի օրէնքէն, որ կը տրամադրէ պաշտօնատունէ պաշտօնատուն եւ յօդուած առ յօդուած քննել ծախքերու գլուխները: Երեսփ. ժողովին մէջ, ելմտական նախարարը բացատրեց թէ պատերազմի շրջանին ալ միանուագ եղած է քուէարկութիւնը եւ թէ ներկայ բացառիկ պարագաները նոյն պահանջը կը դնեն: Ընկերվարականները բողոքեցին, ծիծաղելի գտնելով կառավարութեան առաջարկը, «որ կը նշանակէ թէ նախորդ բոլոր վիճաբանութիւնները պարզ չաղակրատութիւններ էին»:

Ի վերջոյ քուէարկութիւն կատարուելով, կառավարութեան բանաձեւը ընդունուեցաւ 140ի դէմ 444 ձայնով:

Ծերակոյտն ալ 24ի դէմ 267 ձայնով քուէարկեց օրինագիծը:

Պուլկարական դեսպանատո՞ւն Մոսկուայի մէջ

Սոֆիայէն կը գրեն թէ կառավարութիւնը վարկ մը սահմանած է նոր ելմտացոյցին մէջ, դեսպանատուն մը բանալու համար Մոսկուայի մէջ: Թէեւ կառավարութիւնը վերապահ դիրք մը բռնած է, բայց կը հաւաստեն թէ շուտով բանակցութիւններ պիտի կատարուին, դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու համար: Այս բանը անհրաժեշտ կը համարուի, Պալքանեան ուխտին ստորագրութենէն յետոյ, եւ նկատի առնելով միջազգայինկացութիւնը:

Նորէն «Դաշնակ - Հօյպուն»

« Ազդակ » հետեւեալ ցնդաբանութիւնները կը հրատարակէ, Սուրիոյ թղթակցին անունով.—

« Այստեղի Դաշնակ - Հօյպուն բաժբիւքները տեսնելով որ Թուրքիան հետզհետէ կը զօրանայ ներքին եւ արտաքին տեսակէտներով եւ այլեւս դրամագլուխ չկայ իրենց համար, հիմա ալ սկսած են սուտեր յերիւրել: Այսպէս, ելան եւ տարածայնեցին թէ Թուրքերն ալ դէմ են այն քուէարկութեան որով Սուրիոյ խորհրդարանը մերժեց փրանքեւսուրիական դաշնագիրը: Եւ աւելի առաջ երթալով սկսան սուտ յօդուածներ վերագրել *Հաքիմիէթը Միլլիէ*ի: Բայց այդ թերթին հերքումը եկաւ մարելու սուտի իրենց մոմը:

Այս Դաշնակ - Հօյպուն բաժբիւքները մէկ կողմէ շողոքորթ այցելու -

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ՄԻ ՔԱՆԻ ՆՎԻՐԱԿՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՅԱՅՈՑԵՆ ՄԸՆԱՑՈՂ ՄԵԾ ԳՐՈՂԻՆ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐՈՎ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԵԾ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԲԱՐ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅ ՄԻ ՔԱՆԻ ՆՎԻՐԱԿՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅՈՑ ՄԵԾ ՄԱՐՏԻՐՈՍԱԲԱՐ

պախարակէ գրողը, որ իր «կալուածատէր հօրը նուիրած էջերը ոչ միայն չեն պատկերում նրա դէմքը, որպէս շահագործողի, այլ եւ շատ անգամ նպատակ ունին լուսապսակ հիւսել նրա շուրջը»:

Քննադատը կը նեղանայ նոյնպէս որ Թոթովենց կ'երգէ իր երջանիկ մանկութիւնը, մօրը գուրգուրոտ պաշտպանութեան տակ, մարմարեայ աւազաններու շուրջ: Կը դատապարտէ Թոթովենցը, որ չըմբռներ թէ «իր այդ երջանկութիւնը հիմնուած է եղել հարիւրաւոր մանուկների դժբախտութեան վրայ»:

Թոթովենց նոյնքան յանցաւոր է, որ «երբ մրսում է այս աշխարհում, գրկում է Մեծարենցի երկերը եւ անհատ արեւը, Մեծարենցի երգած արեւը, ասւզւում է իր ցուրտ հոգու մէջ կաթիլ առ կաթիլ»:

Եւ քննադատը կը հարցնէ, — ուրեմն ցո՞ւրտ է մեր երկիրը եւ Մեծարենցի քերթուածներո՞վ կը տաքնայ Թոթովենց:

Եւ սակայն Թոթովենցի մեղքը շատ աւելի կը ծանրանայ, երբ կը խօսի հայկական ջարդերուն եւ թշուառ աքսորականներուն մասին, «հռովմէական ճամբուն վրայ»:

Ինչպէս ըսինք, Թոթովենց կը նախընտրէ հէքեաթի ձեւով պատմել այդ ահաւոր Թուականի դէպքերը.— «Լինում է չի լինում, մի փոքրաթիւ եւ հին ժողովուրդ է լինում, որ ապրում էր Վանայ ծովից մինչեւ Միջերկրականը, Պաղատից մինչեւ Բիւզանդիոնը: Լինում է այդ հին ժողովուրդը հողագործ, աղքատ, արհեստաւոր, մտաւորական, վաճառական, կալուածատէր, պետական բարձր պաշտօնատար, փողոցների կեղտն հաւաքող, ծառայ, ճորտ, եւն.: Այդ ժողովրդին սիրաբորբոք սիրում են իր հարուստ ցեղակիցները նրա սահմաններից դուրս, սիրաբորբոք սիրում են նրան եւ արեւմտեան պետութիւնների նախարարները, որովհետեւ այդ ժողովուրդն ունէր սեւ ու սիրուն աչքեր եւ տարածում էր մշակոյթ ողջ խաւար արեւելքում: Սիրաբորբոք սիրուց մղւած՝ իր հարուստ ցեղակիցները եւ արեւմտեան նախարարները հրում են այդ ժողովրդին դէպի կռիւ իր հարեւանների դէմ, հարեւաններ, որոնք տարբեր էին կրօնով, արիւնով եւ մշակոյթով, ունէին սուրեր եւ զրահ, զօրք, տարմիղ եւ գերակշիռ թիւ: Լինում է չի լինում, մեծ պատերազմ է լինում: Ողջ աշխարհը բռնում է վառօդի ծուխը եւ արեան գետեր են հոսում: Հին այդ ժողովրդի ականջին գոռում են նախարարները եւ արտասահմանի հարուստ ցեղակիցները.— Եկել է ազատութեան ժամը, խփի՛ր քո հարեւանին, խփի՛ր նրա մահիկին քո խաչով: Հին այդ ժողովրդի սեւ եւ սիրուն աչքերը փայլում են ազատութեան տենչից, սկսւում է անհաւասար կռիւ, զարկում են, զարկւում եւ հին ժողովրդից մնում է միայն մի փշուր իբրեւ մղձաւանջային յիշատակ:

Ապա դերագոյն ու փսեմ չնականութեամբ հոհոռում են նախարարները եւ հարուստ ցեղակիցները ոսկորների եւ մոխի՛րների վրայ...

Եւ երկնքից ընկնում է երեք խնձոր...»:

Այսպէս է պատմեր հայկական ջարդերը, մեր Թոթովենցը իր Թոթով լեզուով:

Վախկոտ պահուըտուք մը հէքեաթունակ ոճի մը մէջ:

Գոհ չէ, սակայն, քննադատը: Ի՞նչ կ'ըսեմ, ոչ թէ գոհ չէ, այլ բացարձակապէս կատղած է Լէնինեան քննադատը:

Ահա մեղքերը, զորս կը կախէ Թոթովենցի վիզէն.

Ա. Թոթովենց դասակարգեր չի ճանչնար, այլ կը տեսնէ միայն ժողովուրդներ, որ իրարու դէմ ելած են:

Բ. Թոթովենց միայն ու միայն արտասահմանի հայ հարուստներուն եւ արեւմտեան պետութեանց նախարարներուն կը ձգէ Թուրքիոյ հայ աշխատաւորներուն մէջեւ կատարուած «շովինիզմի պրոպագանդային» եւ «նըրանց պրովակացիայի միջոցով արիւնահեղ ազգամիջեան ընդհարումներու» պատասխանատուութիւնը:

Դիտողութիւն մը,— քննադատը արտասահման բառը ստորագծած է երկու անգամ, հասկցողին բարեւ:

Այս երկու մեղքերը Թոթովենցի վիզին փաթթելէ յետոյ, յանկարծ կը հարցնէ.

— Իսկ ո՞ւր մնաց հայկական բուրժուազիայի մարտական կուսակցութիւնը,— Դաշնակցութիւնը, որ գործում էր ոչ միայն երկրից դուրս, այլ եւ ներսում, որ շովինիզմի հուրը բորբոքելով սուլթանական ռէժիմի կողքին, ԳԼԽԱՒՈՐ ՅԱՆՑԱՒՈՐՆ է հանդիսանում Տաճկաստանի հայկական կոտորածներին»:

Լէնինեան քննադատն է, որ գլխագիր կը մատնանշէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իբրեւ հայկական ջարդերուն «գլխաւոր յանցաւորը»:

Եւ ձիւն կը նետէ Թոթով գրագէտին գլխուն, որովհետեւ «հայ եւ թուրք աշխատաւորութեան դահիճների այդ կուսակցութիւնն անպա՛րտ է կացուցանում, նրա սարքած եղեռնի մէջ»:

Եւ յետոյ, «պարզ չէ՞ միթէ, կը հարցնէ, որ իր աւեալ երկում, նա պաշտպանել է համաշխարհային պատերազմի շրջանի անցքերի պատկերը՝ յօգուտ հայկական նացիոնալիզմի»:

Եւ դեռ քննադատը կը նեղանայ, որ Պետհրատը տպեր է այս գիրքը:

Թէեւ խելքէ – հիւանդներուն խելք չէ բան հարցնելը, բայց Լէնինեան քննադատէն կ'ուզէինք իմանալ սա թէ, երէկ արեւմտեան պետութեանց նախարարները արիւն քամեցին Թրքահայաստանի «հին ժողովուրդին» երակներէն ծանօթ նպատակներով, իսկ այսօր կարմիր Ռուսիոյ գործակալները, արտասահմանի մէջ, ի՞նչ նպատակներով է որ «հին ժողովուրդին» մակարդը կը պղտորեն, արիւնը կը քամեն:

Երէկ արեւմուտքը (Եւրոպա), այսօր արեւելքը (Ռուսիա),— ի՞նչն է փոխուած, եղբայր ի Լէնին:

×

⁂ Գիւղատնտեսական կոմ. Բարձր. վարժարանի երկամեայ շրջանը, յունուարին, տուաւ 22 ընթացաւարտներ, 2ը գիւղատնտեսուհի: Այս տարի վարժարանին ուսանողութեան թիւն է 450: Շուտով կը ձեռնարկուի նոր շէնքի մը հիմնարկութեան, համալսարանական աւանին մէջ: Շինութեան յատկացուած է մօտ մէկուկէս միլիոն րուբլի: Շէնքը պատրաստ կ'ըլլայ գալ տարի:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Ո՞Վ ԿԸ ՎԱՐԷ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ

»»» · «««

Հայ ժողովուրդը՝ իսկապէս ազգօգուտ գործ մը կատարած պիտի ըլլար, եթէ մեռելները ձգելով, լրջօրէն զբաղէր իր կեանքին հետ անմիջական կապ ունեցող խնդիրներով:

Այս տեսակէտով Բարեգործականը կը գրաւէ առաջին տեղը:

Ժողովրդական դժգոհութիւնը այս ազգային հաստատութեան հանդէպ այնքա՛ն ծաւալ ստացած է որ, եթէ բողոքի միթինկ մը սարքուէր ոչ թէ 600, այլ 6000 հոգի եւ աւելին պիտի խուժէին եւ կարելի չպիտի ըլլար սրահ մը գտնել Փարիզի մէջ: Այնտեղ պիտի դիմէին, ոչ միայն Դաշնակցականներ, Հնչակեաններ, այլ եւ չէզոք խոշոր զանգուածը, իրենց արդարացի զայրոյթը արտայայտելու Բարեգործականի քմահաճ վարիչներուն դէմ:

Բարեգործական Միութեան հիմնադիր Պօղոս Նուպար փաշայի մահէն վերջ, նախագահութեան աթոռը դատարկ մնաց ամբողջ տարի մը հակառակ անոր որ Տիգրան խան Քէլէկեան, Ա. փոխ – նախագահ, օրինական յաջորդն էր: Այս մասին համաձայնութիւն չգոյանալով, հակառակ Բարեգործականի նշանաւոր կանոնագրին, կ'ընտրուէր Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան, որ Բարեգործականի անդամ իսկ արձանագրուած չէր: Թէեւ այս քմահաճ ընտրութեամբ Միութեան կարգը կը խախտէին, բայց ժողովուրդը ուրախութեամբ ողջունեց անոր ընտրութիւնը՝ այն յոյսով թէ Պ. Կիւլպէնկեան պիտի արդարացնէր իր վրայ դրուած յոյսերը: Հազիւ տարի մը պաշտօնի գլուխ անցած, Պ. Կիւլպէնկեան, ներկայացուց իր հրաժարականը որուն բուն շարժառիթը մեզ անծանօթ կը մնայ:

Այս հրաժարականէն վերջ, տարի մը եւս Բարեգործականը առանց նախագահի մնաց: Միութեան վերջին շրջաբերականին համեմատ ընտրուած են, Զարեհ պէյ Նուպար՝ Ա. նախագահ, Առաքել պէյ Նուպար՝ Բ. նախագահ, Գաբրիէլ էֆէնտի Նորատունկեան Ա. փոխ – նախագահ, Ագաթօն պէյ Բ. փոխ – նախագահ:

Անշուշտ, երկու պէյերը Նուպար գերդաստանին պատկանելու առաւելութիւնը ունին: Երկու եղբայրները՝ անհատապէս կրնան շատ բարի անձնաւորութիւններ ըլլալ, բայց ազգային խնդիրներէն «պէխապէր» եւ հայկական բարքերուն լիովին անտեղեակ, հայերէն իսկ չեն գիտեր: Ուրիշ խօսքով, ամէն ինչ կեդրոնացած կը մնայ ռամկավար վարիչ – պատուիրակին ձեռքերուն մէջ: Եւ իսկապէս, Մալէզեանը տեսակ մը խնամակալի դեր պիտի կատարէ վերոյիշեալներու հանդէպ:

Գալով երկու փոխ – նախագահներուն, անոնց յառաջացած տարիքը եւ առողջական վիճակը թոյլ չեն տար գործօն դեր մը կատարել եւ հակակշռի ենթարկել Մալէզեան եւ ընկերութեան սանձարձակ գործունէութիւնը: Անուանական չորս նախագահները ոչ իսկ մէկ նախագահի արժէքը կը ներկայացնեն, ժողովուրդի հասկցած ձեւով:

Պ.Պ. Պօղոս Խմէրեան եւ Մալէզեան յաջողեցան վերջապէս չէզոքացնել Տիգրան խան Քէլէկեանը, միակ ժողովրդական մարդը, որ կը մնայ կեդրոնական մարմնի պարզ մէկ անդամը: Իր ձայնը սահմանափակուած եւ չէզոքացած կը մնայ կարեւոր որոշումներու միջոցին:

Պ. Պօղոս Խմէրեանի անօրէնութեան տակ կազմուած է նաեւ նիւթին յանձնախումբ մը՝ որով Խմէրեան, Մալէզեան եւ Կիւմիւշկէրտան եռրորդութիւնը իսկական տէրը կը դառնայ Բարեգործական Միութեան: Պ. Լ. Կիւմիւշկէրտանը թէեւ գիտակից եւ յուրջ, ազգականական կապեր ունի Պ. Խմէրեանի հետ եւ իր մեղմ բնաւորութեամբ ուղղակի ենթարկուած է անոր ազդեցութեան: Իրականին մէջ Բարեգործականը կը կառավարուի Պ.Պ. Խմէրեանի եւ Մալէզեանի ձեռքով:

Բարեգործականի ամէնէն ազդեցիկ անդամն է նաեւ Պ. Մալէզեանի քեռորդին միլիոնատէր Պ. Դաւիթ Մսըրեանը, որուն ներկայութիւնը կը զօրացնէ վարիչ – պատուիրակին դիրքը:

Վարիչ պատուիրակ ռամկավար Պ. Մալէզեանը իր կարգին՝ շրջապատուած է ռամկավար կամ «համակիր» պաշտօնէութենէ մը: Գաղտնիք չէ որ այս կացութենէն ուղղակի կամ անուղղակի կ'օգտուին ռամկավար մեծ ու փոքր պետերը եւ գործիչները:

Հայ ժողովրդի շահը կը պահանջէ որ՝ ազգային հաստատութիւն մը որ եւ է կուսակցութեան ազդեցութեան չենթարկուի եւ կառավարուի հեղինակաւոր չէզոքներու կողմէ, որպէսզի իսկապէս իր կոչումին արժանի բարձր մակարդակի վրայ մնայ, օգտակար հանդիսանալու համար առանց խտրութեան:

Ցաւալին այն է որ այս բռնապետական դրութիւնը կը շարունակուի տարիներէ ի վեր, հակառակ եղած բողոքներուն եւ ընդհանուր դժգոհութեան:

ԱՐԱՄ ԹԻՒՐԱՊԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայ Կամ. եւ Մարտիկներու Միութեան վարչութեան ծանօթ նամակին առթիւ (10 փետր.), ստացանք յայտարարութիւն մը եւս, Պ. Վարդանեանի եւ Լեւոն Ղէնէվիզեանի ստորագրութեամբ:

Մէկդի դնելով կարգ մը մաչած հէքեաթներ, որքան կրցանք հասկնալ, երկու նամակագիրները ըսել կ'ուզեն թէ իրենք «Թաքուն շարժառիթներով եւ կանխամտածութեամբ ժողովքն հեռացողներ» չեն, այլ քաշուած են «Երկու կողմանէ համաձայնութեան կարելիութիւններ փորձելէ վերջ, որ անհետեւանք մնաց»:

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի
(ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂԻ
9ՐԴ
ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ)
21 ՓԵՏՐ. 1934 - ԿՏՐՈՆ ԹԻՒ 13

ՄԱՄՈՒԼ

Աղետալի պայքարներ

oooo

Քալիֆորնիոյ «Մշակ»ը (անկախ հայաթերթ) կը շեշտէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (26 Յունր.).

— «Ամերիկահայ գաղութին մէջ չը տեսնուած երեւոյթ մը պարզուած է այսօր, ի մասնաւորի Արեւելեան հայ գաղութին մէջ: Եղբայր եղբօր դէմ զինուած է այնպիսի ատելութեամբ մը որ պիտի չկրնային ընել նոյն իսկ մեր դարաւոր թշնամիին դէմ: Հայը Հայուն, հայրը զաւկին, քոյրը եղբօրը, ամուսինը կնոջ, բարեկամը բարեկամին դէմ է ելեր, որովհետեւ դագաղ մը կայ մեր առջեւը որուն մէջ կը հանգչի ոճրապարտ ձեռքերու կողմէ իր կեանքէն խլուած զոհ մը: Այս դագաղին առջեւ լալ, սգալ եւ մտածել պարկեշտ Հայու պարտքն է, բայց անոր շուրջ կռիւի ճակատ յարդարել, պատերազմական շեփոր հնչել, ատելութեան եւ վրէժի թոյն ցանել՝ շիտակ չէ: Ոչ միայն շիտակ չէ, այլ նաեւ վտանգաւոր ալ է, ոճիր է: Վասնզի մենք գիտենք թէ՝ դագաղին մէջ հանգչողը, որ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ պաշտօնեայ մըն էր, այդ տեսակ մարտահրաւէր մը չպիտի ուզէր տալ մեզի:

Շիքակոյի դէպքէն յետոյ պարզուած գրօշամարտի պայքարը այսօր կրկնապատկուած եւ եռապատկուած թափով մէջտեղ է եկեր: Մամուլը իր գըլուխը կորսնցուցած անպատասխանատու զինուորի պէս աջ ու ձախ կը հարուածէ, կը թունաւորէ, ստեղծելով անտանելի մթնոլորտ մը:

Ի՞նչ կ'ընենք եւ ո՞ւր կ'երթանք, ոչ ոք կ'ըսէ այս հարցումը: Ու եթէ կայ ըսող այն ալ չի համարձակիր հրապարակելու զայն, վասնզի այս օրերուն կիրքերն այնքան գրգռուած են որ, մարդիկ կոյրերու նման չեն կրնար եւ չեն ուզեր տեսնել իրականութիւնը եւ քարոզել ճշմարտութիւնը:

Ու ճշմարտութիւնը այս է, դէպի ԿՈՐԾԱՆՈՒՄ կ'երթանք ազգովին, մանաւանդ այս գաղութին մէջ: Ամէն ազնիւ եւ գիտակից մարդ պէտք է որ ոտքի կանգնի եւ բարձրացնէ իր ձայնը չափաւորութեան եւ իմաստութեան հրաւէր կարդալով: Պէտք է որ ՄԱՄՈՒԼԸ, ինչ անուն եւ ինչ գոյն ալ որ ունենայ, դադրի ԿՐԱԿԸ հրահրելէ եւ հրդեհը պատրաստելէ: Շիքակոյի պայքարը մեզ ԴԱԳԱՂԻ մը առաջնորդեց, իսկ այս մոլեգին պայքարն ալ կրնայ մեզ առաջնորդել ուրիշ անակընկալներու, եթէ չզգաստանանք:

Ժամանակն է որ մամուլը եւ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ կանգնին իրենց բարձրութեան վրայ եթէ ունին, հիմա է որ հայրենասիրութիւնը եւ եկեղեցասիրութիւնը գործնականապէս պէտք է ցոյց տան, եւ լռութեամբ եւ պաղարիւնութեամբ վերլուծեն դէպքերը:

Մի՛ մոռնաք որ Հայն է որ կեցած է Հայուն դէմ, եւ եղբայրն է որ կը զինուի եղբօր դէմ:

Վստահ ենք թէ արդարութիւնը իր վճիռը պիտի տայ, ոճրագործները իրենց պատիժը պիտի ստանան ուշ կամ կանուխ, թէ դատարանի եւ թէ հայութեան խղճին առջեւ:

Սպասենք եւ ըլլանք զգոյշ:

„ՅԱՌԱՋ"Ի ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ
ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

„ՅԱՌԱՋ"Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԳՆԱԾ ԷՀԵՏԵՒԵԱԼ ԵՐԵՔ ՏՈՄՍԵՐԸ,
ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

8րդ շերս թիւ 04,738 շարք R.
- - - 53,171 - U.
- - - 75,619 - V.

Շահելու պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ անոնց որ.—

1. ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ կը գրուին, փետրուար 6էն մինչեւ վիճակահանութեան օրը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

2. ԿԸ ՆՈՐԵՑՆԵՆ իրենց բաժանորդագրութիւնը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

3. Ինչպէս եւ այն ՏԱՐԵԿԱՆ եւ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ բաժանորդներուն որոնք մասնակցեցան « ՅԱՌԱՋ »ի առաջին վիճակախաղին, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ: (Եռամսեայ բաժանորդներէն կ'օգտուին անոնք որ նոր ԲԱԺՆԵԳԻՆ մը կը վճարեն):

Բաշխումը պիտի ըլլայ հետեւեալ համեմատութեամբ.—
ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ 50%
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ 30%
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ 20%

Իսկ 9րդ շերտէն գնած ենք հետեւեալ տոմսերը, ԱՅՆ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՈՐ ԱՄԷՆ ՕՐ ՁԵՌՔԷ ԿԸ ԳՆԵՆ:

9րդ շերս թիւ 28,474 շարք Y.
- - - 54,726 - X.
- - - 81,172 - R.

Այս թիւերն ալ շահած պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ պիտի բաժնուի բոլոր այն ընթերցողներուն որոնք վարչութեան կը ներկայացնեն ՑԻՍՈՒՆ ՅԱՌԱՋՈՐԴԱԿԱՆ ԿՏՐՕՆՆԵՐ, սկսեալ 1934 փետրուար 6էն:

Կտրօնները ամէն օր պիտի հրատարակուին Գ. էջի թերթօնին տակը, ԹԻՒՈՎ ԵՒ ԹՈՒԱԿԱՆՈՎ:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԻՄ ՏԵՍԱԾՆԵՐՍ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՐՋԱՆԻՆ

—·—

(ԳԵՐՄԱՆ ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ՝ ՎԱՆԷՆ)

Որ կողմը որ կը դառնայի, դեղ եւ օգնութիւն կը խնդրէին ինձմէ: Ասոր համար ալ դարմանատուն կը հաստատեցի, ուր օրական 50—70 հիւանդներ կուգային: Առտուան 9էն մինչեւ գիշերուան 12 եւ կէս նոյն իսկ մինչեւ ժամը մէկ, կ'աշխատէի երկու հայ օգնականուհիներու հետ: Երբ մեր նեղ դրութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ, Թուրքերը փախան եւ Ռուսերը ներս մտան միացած հայ կամաւորական բանակին որ կազմուած էր Ռուսիայէն եւ Պալքաններէն նեղը մնացած եղբայրներուն օգնութեան հասնելու համար եկող կամաւորներէ:

Որովհետեւ մեր կայանի պետը Զըւիցերիացի մըն էր, մենք մեր 200 որբերը շարունակեցինք խնամել եւ արտօնուեցանք մնալ. մինչ կեանքը շարունակեց իր սովորական ընթացքը:

Ռուսերը յաղթական յառաջացան եւ ետ մղեցին Թուրքերը, խոշոր հողամաս մը գրաւելով: Ո՛չ ոք կը խորհէր վտանգի մասին: Յանկարծ 1915 Յուլիս 31ին հրաման եկաւ.— «Մինչեւ վաղ առտուան ժամը 4 ամբողջ քաղաքը պէտք է պարպուած ըլլայ»: Թէ ինչ կը նշանակէր սակէ, միայն այն կրնայ երեւակայել որ հոն գտնուած է անձամբ: Որովհետեւ մենք դեռ 40 տղաք ունէինք մեր մօտ (միւս 160ը իրենցիններուն հետ մեկնած էին), մեկնիլը դիւրին բան չէր մեզի համար: Ճամբորդելու միջոցներ գրեթէ չկային եւ մինչեւ ռուսական սահմանը ութ օր կը տեւէր ոտքով, մինչ մեր պզտիկները չէին կրնար այդ բանը ընել: Ուրեմն մեզի ուրիշ բան չէր մընար, բայց եթէ սպասել, մինչեւ որ միջոցներ ունենայինք մեր տղաքը փոխադրելու: Ռուս զօրավարը առաջարկեց իր բեռնատար կառքը տալ, հայ զինուորական իշխանութիւնը խոստացաւ տղաքը առագաստանաւով մը Վանայ ծովուն ճամբով փոխադրել: Գիշերը ժամը 12ին առինք այս լուրը եւ առտուն ժամը 8ին պատրաստ էինք ծովեզերքը ըլլալ: Որովհետեւ ինծի երիտասարդ հիւանդ կին մը բերած էին իր նորածինով եւ ոչ մէկ կարելիութիւն կար զայն փոխադրելու, կառք մը եւ ձի մը առի մերիններէն եւ լեռներու վրայէն վարեցի երեք օր:

Ընկերուհիս՝ քոյր Քէթը Էռնհօլց ինքզինքը տրամադրեց տղոց հետ երթալու, որոնք այդ օրուան ընթացքին պիտի փոխադրուէին: Երբ մենք արդէն երկու օրուան ճամբայ հեռացած էինք Վանէն դէպի ռուսական սահմանը, գիշերուան ժամը 12ին հետեւեալ հրամանը եկաւ:

«Ետ դէպի Վան, Թուրքերը կողքէն կուգան եւ կը կտրեն մեր ճամբան»:

Այժմ առտուան 3էն մինչեւ իրիկուան 11 անընդհատ ետ կը ճամբորդէինք: Գիշերը արդէն կ'անցնէինք Վանի մէջէն որ ամէն կողմէ կը վառէր եւ ժամը 11ին հասանք գիւղ մը, որ Վանէն մէկ ժամ հեռու է, դէպի պարսկական սահման: Ի՛նչ որ մենք այս ճամբուն վրայ տեսանք չեմ կրնար պատմել. այն նկատողութիւնը թէ ճամբան մարդու եւ կենդանիի դիակներով կը ծածկուէր, բաւական թող ըլլայ:

Մեր սիրելիները սակայն, ջուրին վրայ, չէին գիտեր մեր քաշածները եւ մեր վերադարձը: Անոնք ուրբաթ օր կէսօրէ վերջ կը հասնին երգելով գիւղի եզերքը, ուրախ որ առանց դըժուարութեան իրենց ճամբորդութիւնը վերջ գտած էր, սակայն հոն խոյսին հրացանաձգութեան կ'ենթարկուին Քիւրտերու կողմէ: Ընկերուհիս հայերէն կը պոռայ. «Այստեղ Գերմաններ են», «Քո՛յր ,աղօթէ», որուն վրայ ընկերուհին բայց լուռ չըլլար: Ուրիշ միջոց չի մնար եթէ ոչ պառկիլ նաւի տախտակամածին վրայ: Հայ կին մը որ նաւուն մէջ կը գտնուէր, կը գոչէ. հիս բարձրաձայն կ'աղօթէ որ Տէրը փրկէ, եւ այն մարդոցը ցոյց տայ որ ինքն է կենդանի Տէրը որ կը լսէ տղոց կանչը: Քիչ յետոյ կը դադրի հրացանաձգութիւնը: Ընկերուհիս վեր կը նայի եւ — ո՜վ հրաշք — նաւը խիտ մշուշով մը պատուած էր, հակառակ պայծառ միջօրէին: Այդ մշուշով պաշտպանուած նաւը կրնայ ետ քաշուիլ եւ ազատիլ: Մեր տղոցմէն ո՛չ մէկը վիրաւորուած էր: Գիշերն ալ մընացեր են ջուրին վրայ եւ յաջորդ օրը առտու ցամաք կ'ելլեն: Հազիւ հողին վրայ ոտք դրած, այրերը, որոնք միասին էին՝ կը փախչին եւ ընկերուհիս առանձին կը ձգեն տղոցն ու կիներու հետ: Մարդոց մէկը գոնէ բարի կ'ըլլայ գոչելու ընկերուհիս.— «Այս ճամբան դէպի Վան կը տանի»: Այս խեղճերուն ուրիշ բան չի մնար ընել, բայց եթէ ճամբան ոտքով կտրել եւ 17 ժամուան ճամբայ քալելէ յետոյ Վան հասնիլ:

Այն պարագային որ Թուրքեր կամ Քիւրտեր հանդիպէին, ընկերուհիս ցոյց կուտար գերմանական դրօշ մը անձրեւնոցի սեւ լաթի մը կտորէ, ճերմակ անձեռոցէ մը եւ գիւղացի կնոջ մը լաչակէն: Այս դրօշը անձրեւնոցի փայտին վրայ գամուած էր եւ անով զինուած կը քալէր ընկերուհիս առջեւէն, իբրեւ բանակի առաջնորդ...:

Որքան երջանիկ էին անոնք, երբ շաբաթ իրիկուն հասան որբանոց ուր թէեւ Ռուսերը կրակ ձգած էին, բայց դեռ շէնքը անվնաս մնացած էր (միայն իմ անկողինս այրած էր):

Յաջորդ առտուն Թրքական շրջիկ խումբ մը եկաւ: Երբ ըսինք թէ գերմանական որբանոց մըն է այս տունը, շատ լաւ վարուեցան. Հարցուցին միայն թէ արդեօք ռուսական զինուորներ կամ զէնքեր ունի՞նք եւ լուր առին թէ իրենց պէտք պիտի գայ: Նոյն իրիկուն իսկ ներկայացաւ մեզի, յանձինս Ճէվտէթ պէյի: Երեք – չորս օր յետոյ Թուրքերը նորէն փախան եւ քանի մը օր վերջ Ռուսերը անոնց տեղը բռնեցին: Ասոնք կ'առաջարկեն ընկերուհիիս, տղոց հետ Պարսկաստանի վրայով Ռուսիա անցնիլ: Նաեւ պէտք էր որ ընկերուհիս երթար հրամանատարին մօտ արտօնութիւն եւ միջոց խնդրելու տղոց փոխադրութեան համար: Իր մեկնումի առաւօտուն կը հանդիպի մեզի ծանօթ հարուստ Հայու մը, որուն եւս կը յանձնէ տղաքը եւ որ, ուրիշի մը հետ, տըղաքը Ռուսիա կը փոխադրէ: Երբ քոյր Քէթը հրամանատարին բանակած տեղը հասաւ, ինքը հոն չէր եւ փոխանորդը յայտարարեց թէ անեցած Թուղթեր չի ճանչնար եւ երբ գերման լրտեսուհի կը նկատէ զինքը: Իբրեւ այդպիսին բանակատեղէն բանակատեղի կը փոխադրուի եւ շաբաթներ ճամբորդելէ յետոյ, ինքզինք կը գտնէ Թիֆլիսի բանտին մէջ, ուր իրար վերագտանք քիչ ժամանակ յետոյ:

(2) (Շար.)

թիւններ կուտան վարանիներուն, իսկ միւս կողմէ գաղտնի ժողովներ գումարելով կ'աշխատին որ չջնջուի հոգատարութիւնը: Այսպէս, Պէտրխանիններէն ձէլատէթ Ալի, ընկերակցութեամբ ծանօթ ֆիւրտ Մուսթաֆայի եւ Պօթի անուն մէկու մը, անցեալ շաբթու Արար Փընար կ'երթայ եւ Մուսթաֆա Շահինի տունը կ'իջեւանի: Այդ գիշեր, կարգ մը Հայեր եւ Հօյպունի ղեկավարները գաղտնի ժողով կը գումարեն եւ կ'որոշեն ստորագրութիւն հաւաքել ժողովուրդէն, որպէսզի հոգատարութիւնը չջնջուի:

Ինչպէս յայտնի է, Հօյպունը խառնակութեան օճախ մըն է, աւելի ճիշդը արիւն եւ դրամ քաշելու համար յարուած ծուղակ մը, զոր կազմեցին Պէտրխանիները եւ Դաշնակները »:

5000 ոսկի տուրք՝ Պատրիարքարանին

Պոլսոյ կալուածական վարչութիւնը 18 տարուան համար 5000 ոսկի տուրք պահանջած ըլլալով, Պատրիարքարանը պետական խորհուրդին դիմած և յայտնած էր թէ տուրքէ ազատ են:

Պետական խորհուրդը միաձայնութեամբ վճռած է թէ Պատրիարքարանն ալ տուրքի ենթակայ է:

Վճռագիրը կ'ըսէ.— Նկատելով որ, կալուածական նոր օրէնքին 3րդ յօդուածին 3րդ հատուածին համաձայն, միայն կրօնական պարտականութիւններ կատարելու համար եւ ընդհանուրին առջեւ բաց աղօթատեղիները եւ անոնց կից ու առընթեր շէնքերը զերծ կը մնան կալուածական տուրքէ:

Նկատելով որ, հին օրէնքին ի զօրու եղած ժամանակ վերջնական որոշման չյանգած տուրքի խնդիրներու մասին պէտք է շարժիլ համաձայն նոր օրէնքի տրամադրութեանց, ինչպէս կը տրամադրէ նոր օրէնքի առժամեայ տրամադրութեանց 2րդ յօդուածը:

Նկատելով որ, եթէ տուրքէ զերծ կացուցանելու համար անցեալին մէջ թոյլտուութիւն ալ եղած ըլլայ, ներկայիս ռ եւ է արժէք չի ներկայացներ:

Հետեւաբար վճռաբեկ ատեանին տուած որոշումը օրինական կը գտնէ եւ միաձայնութեամբ կը մերժէ Պատրիարքարանի դիտողագիրը:

Վճռաբեկը որոշած էր թէ Պատրիարքարանը ենթակայ է կալուածական տուրքի:

Պետական խորհուրդին այս որոշմնագրին համար Պատրիարքարանէն դիմում պիտի ըլլայ՝ որոշումի սրբագրութիւն խնդրելով:

ՆՈՐԷ՛Ն ՊԱՌԹԱԿՏՈՒՄ

Թերթերը կը գրեն թէ քաղաքական նոր խմբակցութիւն մը պիտի կազմուի այս օրերս, երեք հատուածի բաժնելով ընկերվարութիւնը: Այսպէս, անջատուած ընկերվարականներէն երեսփոխան Քոմփէռ Մոռէլ, որ տարիներով «Փօփիւլէռ»ի վարիչ տնօրէնը եղած էր, դժգոհ մնալով իր ընկերներէն եւ մասնաւորապէս աշխատանքի նախարարէն (Մառքէ), խորհրդակցութիւններ կը կատարէ, նոր խմբակցութիւն մը կազմելու համար: Քոմփէռ Մոռէլ վերջերս ժողովի հրաւիրեց Տալատիէի դահլիճին վստահութիւն յայտնող 360 երեսփոխանները: Հրաւէրին պատասխանեցին 132 երեսփոխաններ, որոնք յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, «հանրապետական ազատութիւններու պաշտպանութեան համար»: Հաւանական է որ արմատական-ընկերվարականներէն ալ անդամներ մասնակցին նոր խմբակցութեան: Այդ պարագային բաւական պիտի տկարանայ Տումէրկի դահլիճին դիրքը: Նոր խմբակցութիւնը կը կոչուի «Պաշտպանութիւն հանրապետական եւ քանուորական ազատութեանց»:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ՎԷՄ»

ԵՐԿԱՄՍԵԱՅ ՀԱՆԴԷՍ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Լոյս տեսաւ « ՎԷՄ » հանդէսի երկրորդ թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.— *Իրազեկ*՝ « Առաջին հայ թատերգութիւնը », *Ա. Ջամալեան*՝ « Ամենայն Հայոց բանաստեղծը», *Յ. Զաւրեան*՝ «Սայեաթ Նովա», *Մ. Պարսամեան*՝ «Վահան Թէքէեան», *Ա. Աբեղեան*՝ «Հայագիտութիւնը յետպատերազմ. Գերմանիայում», *Ա. Խոնդկարեան*՝ «Օպոզիցիան Հանրապ. Հայաստանում», *Վ. Փափազեան*՝ «Հայկական բարենորոգումները», *Վ. Մինախորեան*՝ «Անջատականները», *Ա. Գիւլխանդանեան*՝ «Օգոստոս Հինգը», *Սեբաստացի Մուրատի Յուշատետրը*», *ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ*: ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ. գիրք եւ մամուլ: ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ. ՑԱՒԵԼՈՒԱԾ. Վ. *եպ. Մանկունի*՝ «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը»: Պատկերազարդ:

Բաժանորդագրութեան պայմանները

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	69 ֆր.
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր.
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր.

Բաժանորդագրուել կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Damesme, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ:

Կը խնդրուի բաժանորդներէն եւ գործակալներէն անմիջապէս փակել հաշիւները:

Յ.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 14, rue François Garcin *ընկ. Քէնտիրեանի ճաշարանը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ Ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

նախաձեռնութեամբ՝ *ՎՌԱՄԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ*

հովանաւորութեամբ՝ *ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ*

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՐԵԿ ԺԱՄԸ 2.30ին

ՄԷՕՏՕՆ, 2, Rue Alexandre Guilmant

ՍԱԼ ՄԱՐԻ ՏԷԼՆԱՅԻ ՄԷՋ

կը նախագահէ՝ ընկեր **ԲԵՆՕ**

կը խօսին ընկերներ՝ **Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Հ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ (ՎԻՇԱՊԵԱՆ)**

կը ներկայացուի՝ **ԱԿԱՄԱՅ ԲԺԻՇԿԸ** (Զաւեշտ)

գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտք՝ 5 ֆրանք:

Հաղորդակց. միջոց.— Մօնբառնասէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Մէօտօն: Փօրթ տը Վէրսայլէն թրամուէյ 32 կամ 23 եւ իջնել լա Ֆէրմ տէ Մուլինօ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին

3րդ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

կը խօսի՝ ընկեր **Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ**

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած՝ *ԿՈՐԻԻՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ*

25 *Փետրուար Կիրակի օր*

կը խօսի՝ ընկ. **ԶԱՔԱՐ ՏԱՐԱՔՃԵԱՆ**

Փարիզի Գրական Ակումբ *այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին,* 131, rue Paul Berruel *(նախկին* rue Cambronne, 131) métro Vaugirard *տեղի կ'ունենայ՝ «Շահան Շահնուրի գործը» գրոյցի շարունակութիւնը: Պիտի խօսին՝ Ա. Ջամալեան, Ա. Խոնդկարեան եւ Հր. Զարդարեան: Մուտքը ազատ է:*

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը

կը դասախօսէ **Պ. ՀՐԱՆԴ Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ**

Նիւթ՝ ՔԱՂԱՔԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ ԵՒ ԱՐԴԻ ՁԳՏՈՒՄՆԵՐԸ

Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԷՄԷՐԷԿԻ եւ իր շրջանի Վերաշինաց Հայրենակց. Միութեան Վիէնի մասնաճիւղը Զատկի առթիւ սարքած հրապարակային մեծ պանախօսութիւնը եւ հաւկթախաղը տեղի կ'ունենան Ապրիլ 1 Կիրակի օր:

Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը:

Եւրոպայի հայկական մեծագոյն գրատունը

Գրատուն ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

51, Rue Monsieur - le - Prince, Paris (5e) Métro: Odéon Tél. Danton 88 — 65

Հայերէն, ֆրանսերէն, անգլիերէն եւյլն. ամէն տեսակ գրքեր

Արդիական կազմատուն: *Տպագրական գործեր:*

Աշխարհի բոլոր կողմերէն հասած ապսպրանքները կը կատարուին արագ եւ խղճամիտ կերպով:

ՊԱՐԳԵՒ ԵԱՂՄՈՒՐԵԱՆ

Ամենավերջին պարերը, շատ դիւրուսոյցմէթոտով, իր մասնաւոր պարասրահին մէջ կամ այցելու: Ժամադրուելու համար գրել՝

88, Bld. de Port - Royal, PARIS (5e)

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ

կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ surprise նուէրներ կը գտնուին:

ԴԻՄԵԼ.—

COMPTOIR DES THÉS YAVROU

23, Rue Sénac — MARSEILLE Tél. COLBERT 25 - 27

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.: դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie*. K. *Bicêtre. Metro: Porte d'Italie*

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1 - 59

ԹԷՅ ՀՐԱՉ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ:

Raki ERIVAN. p. r.

Ներկայացուցիչ **NIEL** *ճերմակ պանիրի ընկերութեան:*

ԾԱԽՈՒ Է *կրընոպլի Քուռա-Ռուժ թաղին մէջ, բանուկ պողոտայի մը վրայ, նպարավաճառի խանութ մը: Վարձք երեք հազար ֆրանք, եւ 13 տարուան* **bail**: *Ամսական առեւտրական գործառնութիւնն է շուրջ 22—25,000 ֆրանք: Գինն է 50,000 ֆրանք: Գեղեցիկ դիրք. շահաւէտ եւ կենդանի առեւտուր: Օգտուեցէք այս բացառիկ առիթէն: Դիմել՝ Վ. Հ.ի* 17, rue Damesme, Paris (13).

ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Maison Heratchian բացած է 19 rue Bleu, մէթրօ Cadet, մասնաճիւղ մը, ուր կը ծախուին մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ ամէն տեսակի արեւելեան եւ ֆրանսական նպարեղէններ պալքան քաշքավալ, ճերմակ պանիր, յունական եւ Պոլսոյ ձիթապտուղ, THE HERATCH, եւայլն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Յ. ՊԱՆԵԼՕ-ՔԱՇԱՆԻ Արծիւ *Ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Մատաթիա Լաւիկեանի մահուան առթիւ իր ընտանիքին եւ պարագաներուն:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Աղլաղանեան, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Պապիկեան, Տիար Յակոբ Աղլաղանեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր՝ ՏԻՐԱՆ ԱՂԼԱՂԱՆԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պարսամ Մերունակ եւ Կիւլպէնկ Գալուստեան կը փնտռեն իրենց քեռին Խաչիկ Ճամըզեան, որ 1921ին Կիլիկիայէն մեկնած է Ռումանիա: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Gulbenk Kaloustdian, 43, rue Maugiron, Vienne (Isère) France:

— Կարնեցի Տրկ. Սիրանուշ Նիկողոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Կարնեցի Գրիգոր եւ Խաչատուր Թուամանեանները (ոսկերիչ), որոնք 1920ին կը գտնուէին Արմաւիր եւ 1931ին փոխադրուեցան Վլատիկաւ: Երկու տարիէ ի վեր լուր չկայ իրենցմէ: Իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Պ. Նիկողոսեանի, 22, rue des Bois, Paris (19): Սաոյգ լուր տուողին վարձատրութեան յանձն նուէր:

— Մարաշցի Պ. Միսաք Պոյրազեան կը փնտռէ իր որդին՝ Նազարէթ Պոյրազեան, որ երեք տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր: Կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ (60)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Րիզա պէյ իր ճակատին յատուկ պատերազմական ատեան մը ունէր: Փախստականներու յատուկ եւ այլ գործերով կը զբաղէր այդ ատեանը: Թօփալ Օսմանի բանտարկութենէն վերջ, ատեանը նիստի հրաւիրուած էր: Նախ քան այդ, Րիզա պէյ Թօփալ Օսմանի մասին տեղեկագիր մը պահանջած էր Հասան Էֆէնտիէն: Իսկ վերջինը արդէն պատրաստած էր իր տեղեկագիրը, որով կը տեղեկացնէր թէ Թօփալ Օսման բախումի միջոցին լքած էր ճակատը: Փախստականներու մասին ատեանի սահմանած պատիժները ծանօթ էին: Առաջին փախուստին՝ բիրի հարուածներու, իսկ երկրորդին՝ մահուան կը դատապարտուէին: Բիրի պատիժը ի գործ կը դրուէր զօրագունդին ամենափոքր սպային կողմէ:

Հասան Էֆէնտիին տեղեկագիրը հաւաքուած, ատեանը նիստ գումարած ու դատած էր Թօփալ Օսմանը: Դատի միջոցին բնականաբար վճռապէս պարզուած էր անոր փախած ըլլալը եւ 50 բիրի հարուած սահմանուած էր իրեն: Երբ այս որոշումը իրեն հաղորդուած էր, Օսման զայրանալով յայտնած էր թէ հազար անգամ կը գերադասէր որ չէթէ կազմած ու կոմիտական ճակատ է եկած, բայց, քանի մը օրուան ընթացքին հասկցած ըլլալով որ՝ չէթէճիութիւնը այնքան դիւրին ու զուարճալի բան մը չէ ինչպէս ինք կը կարծէր, եւ թէ կարելի չէ կատակել զինուորութեան հետ, եզրակացուցած էր թէ իրեն կը մնար մէկ միջոց.— ենթարկուիլ տրուած վճիռին:

Պորչքայի մէջ պատրաստութիւններ կը տեսնէին՝ պատ. ատեանի վճիռը գործադրելու համար: Հրապարակի մը վրայ, շրջականերէն հաւաքած էին Թօփալ Օսմանի եւ այլ չէթէներու բոլոր մարդիկը: Թօփալ Օսման բերուած էր այդ շրջանակին մէջտեղը, ու հոն կարդացուած էր պատերազմական ատեանին վճիռը: Ընթերցումը հազիւ աւարտած, ենթասպան եկած՝ կանգնած էր Օսմանին առջեւ՝ ձեռքը բիր մը բռնած:

Յետոյ, երկու զինուորներ բռնած էին անոր ձեռքերէն եւ ոտքերէն: Իսկ սպան, կոտրող բիրերը նորերով փոխարինած, եւ 50 հարուածներու որոշումը գործադրած էր:

Խեղճ Թօփալ Օսմանը այդ հարուածներէն վերջ ուժասպառ վիճակ մը ունէր: Կաղ ըլլալուն՝ արդէն լաւ չէր քալեր: Իսկ հիմա՝ բոլորովին անշարժութեան դատապարտուած էր: Այն զինուորները, որոնք քիչ առաջ իր ձեռքերն ու ոտքերը բռներ էին, այժմ թեւերը մտած՝ զայն կը տանէին պահակատուն, որպէսզի քանի մը օր հանգիստ ընէ:

Երկու օր վերջ, Օսման մասամբ վերագտած էր իր ուժերը: Րիզա պէյ, անկարելի նկատելով անոր՝ ճակատէն հեռու մնալը, զայն կրկին Հասան Էֆէնտիին վերադարձուցած էր:

Թօփալ Օսման, այս փորձանքներէն վերջ, ըմբռնած էր որ յանդգնութեան եւ զինուորական գործ է՝ պատերազմի ընթացքին չէթէճիութիւն ընել, եւ ոչ թէ կոտրել՝ թափել ու աւարել՝ ինչպէս ինք խնդրած էր Հասան Էֆէնտիէն, խոստովանած էր թէ ինք սխալ խորհած էր եւ անոր ձեռքը համբուրելով, խնդրած էր որ անտեսէ իր թերութիւնները: Այս խօսքերով, ան նպատակ ունէր ոչ թէ հաշտուիլ այն ընկերներուն հետ որոնց հետ պատերազմի պիտի մասնակցէր, այլ՝ այդ վայրէն հեռանալ առանց որ եւ է մէկը վշտացնելու, քանի որ գիտէր թէ ինք անկարող է զինուորութիւն կատարելու: Արդարեւ, քիչ ժամանակ վերջ, Օսման՝ Հասան Էֆէնտիէն խնդրած էր արտօնել զինքը որ հեռանայ: Հասան Էֆէնտի, նկատի առնելով որ կաղ է ու քալելու անկարող, որոշած էր զայն ետ ղրկել: Այդ նպատակով ալ, բժիշկին քննել տուած էին զինքը, պատրաստել տուած էին տեղեկագիր մը թէ անկարող է զինուոր ըլլալու, եւ Տրապիզոն ղրկած էին: Անշուշտ, նախ քան մեկնումը առած էին իր զէնքերը, իսկ իր չէթէին մարդիկը մնացած էին ճակատը:

Թօփալ Օսմանէն յետոյ, բազմաթիւ չէթէներ իրար հետապնդած ու պարզապէս տողանցք կատարած էին Րիզա պէյի ճակատը: Տրապիզոնի կուսակալութիւնը յաճախակի հեռագիրներ կ'ուղարկէր Պորչքա թէ՝ այսինչ կամ այնինչ չէթէն Տրապիզոն է եկած, եւ, հազիւ քանի մը օր անցած, այդ չէթէները մէկիկ մէկիկ Պորչքա կուգային: Անոնց մէջ կը գտնուէին Ջիա պէյի, Ֆուատ պէյի եւ Մէմիշի չէթէն: Այս Մէմիշը եւս, Օսմանի նման, Սամսոնի շրջակաները կազմած էր չէթէ մը ու ճամբայ ինկած: Բայց, համաձայն ստացուած տեղեկութեանց, Մէմիշ, ճամբու ընթացքին, շարունակաբար կողոպտած էր գիւղերը: Եթէ այս աւարառութիւնէն վարակուէր նաեւ Կովկասի ճակատը, անկարելի էր առաջքը առնել: Բայց, Մէմիշի գալէն վերջ հասկցուած էր որ անտեղի էր այդ վախը: Մէմիշն ու իր մարդիկը բաժնուած էին պատերազմի գծին վրայ: Անկէ վերջ լսուած էին գողութեան քանի մը դէպքեր: Րիզա պէյն ու իր հետեւորդները ատենին ըմբռնելով թէ հարկ է վերջ տալ այդ վիճակին, որոշած էին օձը գլխէն ճզմել: Այդ նպատակով, օձին գլուխը՝ Մէմիշը կանչած էին բանակետղ ու հոն լաւ մը ծեծած էին: Բիրի հարուածները աւելի քան երկու հարիւր էին: Րիզա պէյ, խնդիրը արմատէն լուծելու մտօք, Մէմիշը վռնտած էր ճակատէն, ու, առնելով անոր մարդիկը, զանոնք տուած էր ուրիշ չէթէապետներու հրամանին տակ:

(Շար.)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Զ. Ռ. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Պար տը Կլօպի մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՀՐԱՒԷՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Անկէնի մասնաճիւղին բոլոր անդամները կը հրաւիրուին խորհրդակցութեան այսօր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը ճիշդ 9ին Café des Sports, *կայարանին դէմ:*

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 22 Février 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année Nº 2427

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԱՆԼՈՒՐ ԶՐՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ,,

Միշտ բերան ասելով եւ գռեհիկ բառեր գործածելով, Աղասի Խանջեանը փրփուր կը տեղայ նաեւ փախստականներու հարցին առթիւ:

Թոյլ տուէք որ այս մասը արտատպենք իր չարադրութեամբ — առանց թարգմանելու.

— «Դաշնակները վերջերս ձեռք զարկին մի նոր պրովոկացիայի: Դա «փախստականների» պատմութիւնն է. ԻՐԵՆՔ ԻՍԿ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼՈՎ ԻՐԵՆՑ ԿՈՂՄՆԱԿԻՑՆԵՐԻ, դեռ արտասահմանից, պրովոկացիոն նպատակներով ներկայ գաղթի կարաւաններում միացած ՄԻ ՔԱՆԻ բախտախնդիրների անցումը Պարսկաստան, այդ բախտախնդիրների միջոցով մոլորեցնելով ՄԻ ՔԱՆԻ գաղթականների, որոնք չցանկացան ազնիւ աշխատանքի միջոցով կապուել մեր երկրի հետ, Դաշնակ թերթուկները դիւային ճիչ են արձակում, անլուր զրպարտութիւններ են յօրինում մեր երկրի մասին»: (Ստորագծումները եղած են մեր կողմէ):

Այսքանը քաղել յետոյ, ի՞նչպէս կրկին չարտագրել յաջորդ նախադասութիւնն ալ, ուղղելով բուն հացէին, Խանջեաններու եւ մնացեալին.

— «Այնքան են լկտիացել այդ սրիկաները որ...»:

Մի՛ սպասէք որ նորէն խրինք փախստականներու հարցին քննութեան մէջ:

Անցեալ ամառ, երբ ճիշդ նոյն բառերով կ'արտայայտուէին Խ. Հայաստանի «անկաշառ բարեկամները», արտասահմանի մէջ, տուինք անհրաժեշտ պատասխանը, հրատարակեցինք բոլոր փաստերը, ցանկերն ու լուսանկարները, եւ կարգ մը նամակներ: (Երէկ ստացանք նոր մը):

Ի՞նչ կը հետեւէր այդ հրատարակութիւններէն.—

1. Փախստականները «մի քանի» հոգի չեն, այլ աւելի քան ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ՅԻՍՈՒՆ այր, կին եւ մանուկ, մէկ – երկու ամսուան ընթացքին: Եւ այս՝ հաշուելով միայն անոնք որ կրցած են Թաւրիզի Առաջնորդարանը հանդիպիլ: Այլապէս, բուն թիւը ՉՈՐՍ ՀԱՐԻՒՐԸ կ'անցնի, միայն Պարսկաստանի ճամբով: (Դեռ անցեալ տարի, մինչեւ դեկտ. 7 Թաւրիզ հասած էին 21 փախստականներ ալ):

2. Գաղթականներու ցանկերը կազմեցին, ձարմաղէն յետոյ չարմաղէ անցուցին Շահվերտեանը եւ իր գործակալները, Հօկը եւ իր մունետիկները, որպէսզի մէկ հատիկ «Դաշնակ» չսպրդի: Շահվերտեանը վայրենօրէն մերժեց, հայրենիք վերադառնալու տարրական իրաւունքէն զրկեց նոյն իսկ Մակեդոնիոյ հալածական որբերը, Սելանիկի եւ Աթէնքի փողոցներուն մէջ քաշքշել յետոյ:

3. Փախստականները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ «որակեալ» բանուորներ են,— գիւղատնտես, դերձակ, արհեստագէտ, երկաթագործ, կօշկակար, հեռագրիչ, հացագործ, կլայեկ, մանագործ, կտաւագործ, սափրիչ, պայտար, մեքենավար, չարժավար, ներկարար, ատամնաբոյժ, կաշեգործ, հողագործ, լուսանկարիչ, որմնադիր, քարտաշ, օճառագործ, ձուլիչ, ջուլհակ, հիւսն, ոսկերիչ, ծխախոտ մշակող, ելեկտրագէտ, ատաղձագործ, հաշուապահ, մուշտակաճառ, փականագործ, դարբին եւն.: Ուրեմն, ոչ «բախտախնդիրներ», ոչ ալ «ազնիւ աշխատանքէ» փախչող: (Կրնան այդպիսիներ ալ միացած ըլլալ փախստականներու կարաւաններուն, բայց ողբերգութիւնը չի պարտկուիր բացառութիւններով):

4. Փախստականներուն մէջ մէկ հատիկ «Դաշնակ» չկայ: Ընդհակառակն, անոնք որ փախչելէ յետոյ «անլուր զրպարտութիւններ» տեղացուցին իրենց ստորագրութեամբ, եղած են գործօն անդամներ Հօկի, Կոմկուսի եւ ուրիշ հակադաշնակցական ճակատներու: (Եւ մենք, «թշնամիներս», պարտք կը սեպենք խիստ գրաքննութեան ենթարկել անոնց արտայայտութիւնները, որոնց մէկ մասը միայն հրատարակուած է):

Այս բոլոր փաստերէն յետոյ, եւ դէպքէն 6–8 ամիս վերջ, Հայաստանի Թշուառ լիազօրը ի՞նչպէս կը համարձակի այնքան վարնոց սուտեր գրել, պաշտօնական ժողովի մը մէջ, ուր շատ աւելի քամնելի բաներ գիտեն բուն կացութեան մասին:

Նոյն ինքն Աղասի Խանջեանը չի՞ գիտեր հիմնական պատճառները այս փախուստներուն:

Բայց աւելի ինքն է որ կը պատմէ, միեւնոյն զեկոյցին մէջ, այս փողոցային լուտանքներէն եւ խակապէս անլուր զրպարտութիւններէն առաջ եւ յետոյ.

— «Այն ժամանակ երբ Հայաստանի շրջաններու մեծագոյն մասին մէջ, շնորհիւ կատարուած աշխատանքներու, 1933 թուականին հացաբոյսերէն ընդհանրապէս միջակ կամ միջակէն բարձր բերք ստացանք, Բասարգեչարի, Մարտունիի, Բայազիտի, Ախտայի եւ Ապարանի շրջաններուն մէջ հացաբոյսերի բերքը չափէն աւելի վատ եղաւ եւ ինչպէս յայտնի է ձեզ (եւ մեզ...), ծանր վիճակ ստեղծուեցաւ վերոյիշեալ շրջաններուն մէջ»:

Այս քօղարկալ եւ «այս թուքաւ» խոստովանութիւնը աւելի կը լուսաբանուի զեկոյցի յաջորդ մասին մէջ, սինակներ անդին, գիւղական աշխատանքներու թերութիւնները պարզուած ատեն.

— «... Եւա այս շրջաններէն է որ 1933ին ունեցանք տնտեսութիւններու այլ շրջաններու մէջ վերաբնակման դէպքեր»:

Անշուշտ հասկցաք,— բնակչութեան տեղափոխութիւններ կատարուած են:

Արդ, երբ բնական պատճառներով— երաշտ — կամ «վատ աշխատանքի» հետեւանքով տնտեսութիւններ կը տեղափոխուին, ինչո՞ւ զարմանալ որ ուրիշներն ալ ճարահատ կը փախչին:

Ուրիշներուն «անլուր զրպարտութիւններ» վերագրած ատեն, Աղասի Խանջեանը մէկ անգամ գլուխը ձեռքերուն մէջ առած խորհեցա՞ւ թէ ի՛նչ կը նշանակէ գետը նետուիլ խումբ – խումբ, կիներով եւ երախաներով, եւ անօթի մեռնելու կամ գնդակահարուելու գնով...

Շ.

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ԳԱՆԳԱՏԻ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

ՀՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՊՍՊՐԱՆՔՆԵՐԸ ՈՐՈ՞Ի ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻՆ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը գանգատած է որ Թուրքիա եւրոպական եւ ամերիկեան հրապարակներուն դիմած է, հնգամեակի ծրագրին գործադրութեան պէտքերուն համար: Մոսկուան դժգոհ է մանաւանդ անոր համար որ թրքական պատուիրակութիւն մը կը ղրկուի արեւմտեան Եւրոպա եւ Ամերիկա: Կ'ըսուի թէ այս գանգատներուն պատճառով է որ կ'ուշանայ թրքական պատուիրակութեան մեկնումը: Պաշտօնական աղբիւրներէ կ'ըսեն թէ յապաղման պատճառը այն է որ տեղեկագիրներու կը սպասուի, բայց իրազեկներ բուն պատճառը կը վերագրեն Ռուսերու բողոքին:

Այս առթիւ, երկու տեսակէտներ իրարու կ'ընդհարին թրքական դահլիճին մէջ: Մ. Քէմալ եւ ուրիշ զօրավարներ որ տասը տարիէ ի վեր կը վարեն Թուրքիոյ ճակատագիրը, կ'ուզեն որ ապսպրանքները տրուին Ռուսիոյ: Եւ այս զինուորական պատճառներով: Իսկ տնտեսագէտներ, որոնց գլուխը կը գտնուի Ճէլալ պէյ, կ'ուզեն լաւագոյն ապսպրանքները գնել ամէնէն մատչելի հրապարակներէն: Ասոնք կը վախնան որ Թուրքիա ընդունելով ռուսական վարկերը, վերջ ի վերջոյ պիտի իյնայ խորհրդային կարգ ու սարքին մէջ:

Ճէլալ պէյ մինչեւ հիմա Մ. Քէմալի աջ բազուկը եւ նոյնիսկ յաջորդը կը համարուէր, բայց այժմ ինկած է « Կայլ »ին աչքէն եւ պիտի պայքարի Թուրքիոյ տնտեսական անկախութեան համար: Միւս կողմէ, կառավարութիւնը դժուարութեան մատնուած է ծխախոտի յարաճուն մաքսանենգութեան հետեւանքով: Թուրքիա պետական եկամուտին հարիւրին 26ը կը ճարէ ծխախոտի առեւտուրէն: Արդ, կառավարութիւնը չէ յաջողած կասեցնել մաքսանենգութիւնը եւ ստիպուած է հրապարակին վրայ մրցիլ մաքսանենգներուն հետ եւ կորուստով ծախել սիկարէթները:

Միեւնոյն աղբիւրէն կը հաղորդեն թէ քանի մը տարուան ընթացքին տասը միլիոն տոլարի ապրանք անհետացած է Պոլսոյ քարափներէն, ինչ որ կը նշանակէ 1,500,000 տոլար կորուստ մաքսատուրքէ:

Վերջին լուրերու համաձայն, տնտեսագէտները պիտի յաղթեն այս պայքարին մէջ եւ թրքական պատուիրակութիւն մը ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Եւրոպա եւ Ամերիկա:

Սթավիցքիի գաղտնիքներ նոր կը բացուին

ԵՐԿՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ ԵՒՍ...

Քանի յառաջ կը տարուին Սթավիցքիի գործին քննութիւնները, այնքան նոր անակնկալներ երեւան կ'ելլեն: Թերթերը արդէն սկսած են ամբաստանել երկու ականաւոր դէմքեր եւս, նախկին արտաքին նախարար Պ. Փոլ Պոնքուռը եւ ներկայ դահլիճին երկրագործական նախարարը, Պ. Քէօյլ: Կ'ամբաստանուի նաեւ արտաքին գործերու նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը, Պ. Ալեքսի Լէժէ: Ամբաստանութիւնները հիմնուած են բարձր պաշտօնատարի մը, Պ. Տիվէքնուայի յայտարարութեանց վրայ, որոնց համաձայն Սթավիցքիի արտաքին գործերու նախարարութեան աջակցութիւնը կը վայելէր, հունգարական պարտաթուղթերու գործին մէջ, եւ Փոլ Պոնքուռ սերտ յարաբերութիւններ ունէր Սթավիցքիի հետ: Այսպէս, նախկին նախարարը եւ արդի ընդհ. քարտուղարը առաջարկած են Պ. Տիվէքնուայի՝ անօրէն դառնալ Սթավիցքիի ծրագրած մէկ ընկերութեան, որ պիտի զբաղէր հունգարական պարտաթուղթերու վաճառումով: Երկուքն ալ Սթավիցքին ներկայացուցած էին իբրեւ մեծ սեղանաւոր մը՝ Սերժ Ալեքսանդր: Տնօրէնին տարեկան թոշակը պիտի ըլլար 200,000 ֆրանք: Տիվէքնուա կասկածելով, խորհուրդ կը հարցնէ նախարարական խորհրդական Լէյալի, որ կը բացադանչէ.

— «Սերժ Ալեքսա՞նդր, մեծ սեղանաւո՞ր: Ինչե՛ր կ'ըսես: Գնա Ապահովութեան Տեսուչ Թոմէին հարցուր թէ ի՛նչ կը մտածէ այդ մեծ սեղանաւորի մասին »:

Ասոր վրայ, Տիվէքնուա կ'երթայ Ապահովութեան Տեսուչին, որ նախ չուզեր բացուիլ, եւ ի վերջոյ կ'ըսէ մտերմաբար.

— Ալէքսանդրի բուն անունն է Սթավիցքի: Պաշտպանութիւն վայելող աւազակ մըն է: Ձեմ ուզեր գլխուս փորձանք բանալ գործ ունենալով անոր հետ:

Այս յայտարարութեան վրայ, Տիվէքնուա կը մերժէ առաջարկուած պաշտօնը:

Այս նոր յայտնութեանց վրայ, արտաքին նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, կարգ մը լուսաբանութիւններ տալով, բայց պայքարը կը շարունակուի:

Երկրագործական նախարարը ամբաստանողն է Փիէռ Տարիուս, լրագրող մը որ բանտարկուած է Պայոնի մէջ եւ որուն հարցաքննութիւնը չէ վերջացած տակաւին: Նախարարը կարճ յայտարարութեամբ մը հերքեց եղած վերագրումները:

*** Պայոնի հարցաքննիչ դատաւորը քննեց 864 չէքեր, որոնք Սթավիցքիի կողմէ ստորագրուած են 1929 օգոստոսէն մինչեւ 1933 նոյեմբեր եւ կը ներկայացնեն 157,200,700 ֆրանքի գումար մը: Այս գումարէն 85,900,000 ֆրանք հանուած է իր անուան, 46,700,700 ֆրանք՝ ուրիշներու անունով, իսկ 24,600,000 ֆրանք կրողին անունով:

*** Վերջին լուրերու համաձայն, Սթավիցքի ոչ միայն խաշագող մը եղած է, այլ եւ միջազգային լրտես մը: Իր մտերիմներէն աւստրիացի արուեստագիտուհի մը, Ռիթա Կէորկ, որ Վիէննա կը գտնուի եւ հարցաքննութեան կանչուած էր, չուզեր Փարիզ գալ: Իսկ իր թատրոնի ընկերուհիներէն մէկը Լոնտոն կը գտնուի, ուր գացած էր աճապարանքով, յունուար 8ին:

Ուրիշ գայթակղութիւն մը եւս

Լրագրական պայքարի մը հետեւանքով, Փարիզի ստորերկրեայ երկաթուղիի ընկերութիւնն ալ (Մեթրօ) այս միջոցին խօսիլ կուտայ իր վրայ: Տուրքերու դանձման առթիւ, երեւան եկած է որ ընկերութիւնը 1931, 1932 եւ 1933 տարիներու ընթացքին 37 միլիոն ֆրանք արձանագրած է իբրեւ «մասնաւոր ծանուցում», մինչդեռ իրականին մէջ այդ գումարը բաշխուած է պետական պաշտօնեաներու, ինչպէս կը պնդէ ընկերվարական պաշտօնաթերթը: Տուրքի պաշտօնեաները մերժեցին իբրեւ օրինաւոր ծախք ընդունիլ այդ գումարը եւ չորս միլիոն ֆրանք տուրք պահանջեցին: « Փոփիւլէռ » կ'ըսէ թէ Մեթրոյի վարչական տնօրէնը ելմտական նախարարին դիմելով, պատրաստուած է երեւան հանել « մասնաւոր ծանուցում »ի գումարէն օգտուողներուն անունները, եթէ կառավարութիւնը յամառի պահանջել չորս միլիոնի տուրքը:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Երէկ Մարսէյլէն ստացանք հետեւեալ նամակը, փետրուար 19 թուականով.—

Ի դիմաց Ահարոնեան Խնամատար մարմնի կը փութանք հաղորդել ձեզ թէ յետ այսու դարմանող բժիշկներու ստորագրութեամբ պիտի ստանաք ընկ. Ա. Ահարոնեանի հիւանդութեան վիճակի մասին ստոյգ տեղեկութիւններ:

Խնամատար մարմինս այս առթիւ կը խնդրէ Ֆրանսայի եւ արտասահմանի բոլոր հետաքրքրուողներէն իրենց տեղեկութիւնները ստանալ «Յառաջ»էն:

Ներփակ կը ստանաք մեզ ուղարկուած հեռագիրներէն մաս մը եւ կը խնդրենք անոնց հրատարակութիւնը:

Հիւանդին կացութիւնը աստիճանաբար բայց շատ դանդաղօրէն կը բարելաւուի: Երէկ գիշեր ջղային մեծ ցնցումներ ունեցաւ եւ մեծ դժուարութիւններ հանեց դեղեր եւ սնունդ ստանալու: Անդամալոյծ վիճակը կը շարունակուի: Այսօր կէսօրէ վերջ բաւական հանգիստ է: Բժիշկները լաւատես են առայժմ:

Ի դիմաց Խնամատար Մարմնի՝ Հ. ՍԵՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Հարիւրին տասը տուրք օտարականներէն

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ՆՈՐԷՆ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ՆԱԽԱՊԷՍ ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ

Նոր դահլիճի ելմտական ծրագրին մէջ, 9րդ յօդուածին Բ. հատուածը հետեւեալ տրամադրութիւնը կը պարունակէ.—

« 1934 յուլիս 1էն սկսեալ, հարիւրին տասը տուրք պիտի գանձուի այն գործատէրներէն որոնք օտար բանուորներ կը գործածեն: Տուրքը պիտի գանձուի վճարուած թոշակներէն, նկատի առնելով միայն այն բանուորները որ Ֆրանսա կը բնակին տասը տարիէ ի վեր »:

« Նմանապէս հարիւրին 10 մասնաւոր տուրք մը պիտի գանձուի ազատ ասպարէզներու հետեւող այն բոլոր տեսակի օտար աշխատաւորներէն որոնք իրենց հաշւոյն կը գործեն »:

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, այս տուրքը քուէարկուեցաւ երեսփ. ժողովին կողմէ, Շոթանի եւ Տալատիէի դահլիճներուն օրով, բայց մերժուեցաւ Ծերակոյտին կողմէ: Այս անգամ փոփոխութիւն մը եղած է բանաձեւին մէջ,— տուրքը չպիտի գանձուի այն օտար բանուորներէն որոնք Ֆրանսայի մէջ կը բնակին աւելի քան տասը տարիէ ի վեր: Բայց, միեւնոյն ատեն ծրագիրը կը ծանրացնէ պայմանները, հարիւրին 10 տուրքի ենթարկելով նաեւ ազատ ասպարէզներու հետեւողները,— բժիշկ, իրաւագէտ, ճարտարագէտ, գրող, արուեստագէտ եւայլն: Օրինագծին բնագիրը այնքան առաձգական է որ կրնայ պատշաճիլ նաեւ օտար առեւտրականներուն:

Այս տուրքը աննախընթաց է հարկային պատմութեան մէջ եւ եթէ ընդունուի իր ներկայ ձեւին մէջ, ծանր հարուած մը պիտի տայ օտար բանուորներուն եւ գործատէրներուն: Արդէն իրար անցած են ամերիկեան տուները, որոնք բազմաթիւ հայրենակիցներ կը գործածեն: Անոնք դիտել կուտան թէ Ֆրանսա հաստատուած Ամերիկացիները արդէն մեծապէս կը տուժեն, Ֆրանսայի խորհրդարանը վաւերացուցած չըլլալով 1932ին ամերիկեան խորհրդարանին կողմէ քուէարկուած համաձայնութիւն մը՝ փոխադարձ տուրքերու մասին:

Տարակոյս չկայ թէ օրինագիծը կը ձգտի երկրէն հեռացնել օտար աշխատաւորները, բացի այն պարագաներէն ուր կարելի չէ գործել առանց անոնց: Օրինակ, « փոթաս »ի հանքերուն մէջ միայն Լեհեր են որ կ'աշխատին: Այս առթիւ օրինագիծը հետեւեալ տրամադրութիւնը կը պարունակէ.—

« Երբ աշխատաւորական հրապարակին վրայ եւ որոշ նահանգի մը եւ գործի մը մէջ հաստատուի թէ ֆրանսական բանուորութիւնը անբաւական է, անբողջական կամ մասնակի ազատարկութիւններ պիտի կատարուին, Տեղաւորման գրասենեակին հաւանութեամբ և ելմտական ու աշխատանքի նախարարներուն կողմէ ստորագրուած հրամանագիրներով »:

Այս չարաբաստիկ յօդուածին վերջին հատուածը կ'ըսէ.—

« Վերոյիշեալ տուրքին արդիւնքէն տասը առ հարիւր վար պիտի դրուի Ֆրանսացի գործազուրկ բանուորները նոր արհեստներու վարժեցնելու համար »:

Խորհրդարանը անցեալ օր հաստատեց կառավարութեան առաջարկը, որուն համաձայն նոր ելմտացոյցին քուէարկութիւնը պիտի կատարուի միանուագ, առանց յօդուած առ յօդուած կարդալու: Բարեբախտաբար այս որոշումը կապ չունի ելմտական ծրագրին հետ, որ բոլորովին ուրիշ բան է եւ պիտի կարդացուի ու քննուի կէտ առ կէտ: Այս պարագան յոյս կը ներշնչէ թէ՝ կարելի պիտի ըլլայ նորէն մերժել հարիւրին 10ի օրինագիծը, նկատի առնելով անոր ծանր հետեւանքները:

Ուշագրաւ է որ, կիսապաշտօնական «Թան»ն անգամ կը բողոքէ այս յօդուածին դէմ, իբրեւ « հակատնտեսական»: Ահա իր խօսքերը.

— « Ելմտական յանձնաժողովը նորէն կ'առաջարկէ օտար բանուոր գործածող գործատէրերը ենթակել հարիւրին 10 տուրքի, հաշուելով վճարուած թոշակներուն վրայ: Այս տուրքը, որ թէ պաշտպանողական է եւ թէ ամբոխավարական, այն տուրքերէն է որոնք իրենք զիրենք կ'ուտեն, որովհետեւ ակներեւ է թէ այն բոլոր պարագաներուն մէջ ուր գործատէրները կրնան զանց առնել օտար բանուորները, պիտի արձակեն զանոնք, որպէսզի խուսափին այդ արգելիչ տուրքէն: Սակայն եթէ անոնք հարկադրուած են օտար բանուոր գործածել, ինչ որ յանախադէպ է մեր ճարտարագործութեան մէջ — իրենց արտադրութեան ծախքը այնքան պիտի աւելնայ որ չպիտի կրնան մրցիլ: Կարճ խօսքով, նոր տուրքը, հեռու սպասուած արդիւնքը տալէ, գործնապէս ոչինչ պիտի արտադրէ եւ միւս կողմէ նոր պատճառ մը պիտի դառնայ տնտեսական անշարժութեան եւ հետեւաբար գործազրկութեան »:

Յօդուածին երրորդ հատուածն ալ դուռ պիտի բանայ շատ մը անախորժութեանց: Համաձայն այդ հատուածին, հարիւրին 12 տուրք պիտի գանձուի օտար հեղինակներէն եւ հնարիչներէն որոնք Ֆրանսա հաստատուած չեն: Տուրքը պիտի գանձուի այն հատուցումներէն, ընկերութիւններէն կամ ընկերակցութիւններէն որ կը գանձեն այդ հեղինակներուն եւ հնարիչներուն իրաւունքները: Հարիւրին 20 զեղչ մը պիտի ըլլայ հիմնական գումարին վրայ: Եթէ այս բանաձեւը ընդունուի, մեծ վնասներ պիտի կրեն այն օտար հեղինակները որոնց գործերը Ֆրանսերէնի կը թարգմանուին:

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր տեղի կ'ունենայ Պելժիոյ Ալպէր թագաւորին յուղարկաւորութիւնը, արտակարգ շքեղութեամբ: Պելժիոյ ժողովուրդը շատ ցաւած է որ միայն երեք վեհապետներ ներկայ կ'ըլլան,— Պուլկարիոյ թագաւորը, որ ազգական է,

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏԳՏ ՂՎԱՀԱԿԱՏՈՒՄԸ ՀԱՅՈՑ ՅԵՂՈՒ ՅՈՒՅԺ

Ա.

— « ... Ֆ. Ա. Հ. Ի. Ր. Ի. Ն. Ի. Ն. Ա. Ն. Ա. Ն. Ա

ԳՎԴՈՇՅԱՑ ՎՈՃՈՅԱՑՈՆ ՈՅԳԱԶՈՒՈՑ ՄԻՒ

(ԳՂԶՈՒՆ ՅԱՂՁՎԱՑ ՅԵ ՎՈՑՏՈՂՈՒՆ ՂՈՒՄՅՈՑ)

Ի՞նչ մեծ ուրախութիւն ապրեցանք մենք, երբ մեր սիրելի հայրենակիցներէն ոմանք, որոնք տասնեակ տարիներ առաջ ստիպուած էին հեռանալ հայրենի գիւղերէն, ուր ծնած էին, ուր մեծցած էին, ուր ապրած էին իրենց մանկութեան ու պատանեկութեան տարիները, ուր ունէին իրենց հարազատները, ուր ունէին իրենց տունը, իրենց ընտանեկան օճախը, ուր ունէին իրենց հողերը, իրենց այգիները, իրենց արտերը, իրենց անասունները, ուր ունէին իրենց ամէն ինչը, ամէն ինչ թողած, ամէն ինչ կորսնցուցած, ամէն ինչ ձգած, ամէն ինչ մոռցած, ամէն ինչ զոհած, ամէն ինչ զրկուած, ամէն ինչ կորսնցուց

Սիամի թագաւորը որ այցելութեան եկած էր արկածէն առաջ, եւ Տանըմարքայի թագաւորը որ նմանապէս ազգական է: Մոր յուսախաբութիւն պատճառած է մանաւանդ դաշնակից թագաւորներու բացակայութիւնը (Անգլիա, Իտալիա եւայլն):

Առաջին օրը 25,000 այրեր, կիներ եւ մանուկներ զայն պալատ, ուր ցուցադրուած է թագաւորին մարմինը: Բոլորն ալ կը խաչակնքէին եւ չառերը կը ծնրադրէին: Բազմաթիւ մարդիկ կարգի սպասած էին առտուան ժամը 4էն մինչեւ 8, երբ դուռները բացուեցան:

Փարիզեն յուսախաբ Պերլին գնաց

Իրադեկ աղբիւրէ կը հաղորդուի թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչ Իսընի եւ Ֆրանսայի նախարարին միջեւ Փարիզի մէջ կատարուած բանակցութիւնները որ եւ է արդիւնքի չանգած չեն: Իսըն, զինընկերցութեան համար վերջերս հրատարակուած անգլիական յիշատակագրին վրայ յենլով, չատ աշխատեր է միջնորդութիւն մը կատարել եւ զիջումներ ձեռք բերել, բայց Ֆրանսա տեղի չէ տուած այս անգամ, պնդելով իր տեսակէտին վրայ: Իսըն համոզում գոյացուցեր է թէ այլեւս այս կողմէն անկարելի է բան մը յուսալ, եւ Պերլին մեկներ է յոռետես տրամադրութիւններով:

Ահաւոր փոթորիկ Մ. Նահանգներուն մէջ

1888էն Ի ՎԵՐ ԱՅՍՊԻսԻ ԱՂԷՏ ՉԷՐ ՏԵՍՆՈՒԱԾ

Երեքշաբթի օր ահռելի փոթորիկ մը ծագեցաւ Մ. Նահանգներու հիւսիսային արեւելեան շրջանին մէջ. աղէտ մը որ չէր տեսնուած 1888էն ի վեր: Մասնաւորապէս վնասուեցան արեւելեան նահանգները: Անկարելի է հաշուել մարդկային եւ նիւթական կորուստները: Բազմաթիւ մեծ ու փոքր ճաւեր ընկղմած եւ հաղորդակցութիւնները խզուած են: Առօրեայ կեանքը ջլատուած է Նիւ Եորքի, Պոսթընի եւ Ֆիլատէլֆիայի մէջ:

ՇԱՐԺԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՑՔ

Փարիզի «քաֆսի»ներուն գործադուլը կը շարունակուի յամառօրէն: Արդէն չորրորդ շաբաթն է: Երեքշաբթի օր էյֆէլի աշտարակին տակ հրապարակային ժողով մը գումարելէ յետոյ, բանթողները «էնթէրնասիոնալ» երգելով գացին Եէնայի կամուրջին վրայ եւ հանդիսաւորապէս գետը նետեցին խաժամաճիկ մը, որ կը ներկայացնէր կառքերու ընկերութիւնը եւ անոր կանոնագիրը:

Այս առթիւ, խոշտանգումներ ալ եղան, ինչպէս անցեալ շաբթու: Այն որ կը շարունակէ աշխատիլ, ծեծ կ'ուտէ: Ցաւնախ կառքն ալ կրակի կուտան:

Անցեալ օր գրած էինք թէ յարձակման ենթարկուած ըլլալով, կրակ բացած էր Հայ մը, Գասպարեան: Վիրաւոր Ֆրանսացին մեռած ըլլալով թերթերը կը պահանջեն ձերբակալել զարնողը:

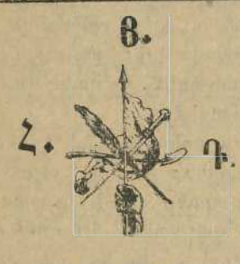

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վառմեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը այս Շաբաթ երեկոյժամը 8.30ին Ակումբին մէջ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 14, rue François Garcin ընդհ. Ջէնտիրեանի ճաշարանը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԻ Ռոստոմ Ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 9ին սովորական հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատետրով: Բացականները նկատի կ'առնուին:

ՊՕՄՈՆի (Մարսէյլ) Զաւարեան Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Շրջանային վարչութեան պարգեւաբաշխութիւնը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Ֆլօրիա ճաշարանին մեծ սրահին մէջ:

Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, ջութակ եւլլն.:

Մուտքը՝ ազատ է:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԻ Իշխան ենթակոմիտէն եւ ընկերները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկ. Ղազար Բալուցեանի՝ իր հօրեղբօր Ծերուն Բալուցեանի եւ հօրեղբօր կնոջ Լուսիա Բալուցեանի դառնակսկիծ մահուանց առթիւ:

ՔՈՒՇԱՏԻՏՐ

Ջ. Ո. Մ. Մարսէյլի մանանճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Պար տը Կլօսի մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն - Տուրուբերան Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Ավընիւ տ'Իթալի, 119 թիւ սրճարանը: Օրակարգ.— Զեկոյց պատգամաւորներու եւ կարեւոր հարցեր:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ *ՎԱՄԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ*

Հովանաւորութեամբ՝ *ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ*

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՐԵԿ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

ՄԷՕՏՕՆ, 2, Rue Alexandre Guilmant

ՍԱԼ ՄԱՐԻ ՏԷԼՆԱՅԻ ՄԷՋ

կը նախագահէ՝ ընկեր **ԲԵՆՕ**

կը խօսին ընկերներ՝ **Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Հ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ (ՎԻՇԱՊԵԱՆ)**

կը ներկայացուի՝ **ԱԿԱՄԱՅ ԲԺԻՇԿԸ** (Զաւեշտ)

Գեղարուեստական ծոխ բաժին: Մուտք՝ 5 ֆրանք:

Հաղորդկց. միջոց.— Մօնբառնասէն չոգեկառք առնել եւ իջնել Մէօտօն: Փօրթ տը Վէրսայլէն թրամուէյ 32 կամ 23 եւ իջնել լա Ֆէրմ տէ Մուլինօ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԿՈՑ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

3րդ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻԵ ՄԷՋ

կը խօսի՝ ընկեր **Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ**

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Հ. Ց. Դ. Խաչիկ Ակումբին մէջ

կը նախագահէ՝ ընկեր **ՍԱՐԳԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ**

կը խօսի՝ ընկ. **ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ**

Թմբերգ, միներգ, արտասանութիւն եւլյն.: Նուագը՝ ազատ է:

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած՝ ԿՈՐԻՒՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՂՄԷ

25 Փետրուար Կիրակի օր

կը խօսի՝ ընկ. ՋԱՔԱՐ ՏԱՐ-ՔԱՃԵԱՆ

Փարիզի Գրական Ակումբ *այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 131, rue Paul Berruel (նախկին rue Cambronne, 131) métro Vaugirard տեղի կ'ունենայ «Շահան Շահնուրի գործը» գրոյցի շարունակութիւն: Պիտի խօսին Ա. Զամալեան, Ա. Խանդկարեան եւ Հր. Զարդարեան: Մուտքը ազատ է:*

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Այսօր Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը

կը դասախօսէ Պ. ՀՐԱՆԴ Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նիւթ՝ ՔԱՂԱՔԱՑՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԴԵՐԸ ԵՒ ԱՐԴԻ ՁԳՏՈՒՄՆԵՐԸ

Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները:

Թատերական ներկայացում

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Ց. Դ. ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕԻ ՊԱՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կը ներկայացուի՝ **ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ**

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Պար Վէնտէնի սրահին մէջ

Շրմէն սը լա Մատրակ Վիլ:

**** Իսկ այս կիրակի առաւօտ կը ներկայացուի Սէնթ - Անթուանի սենեակային սրահին մէջ:*

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը, Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին

Մառի Նուպար Հիմնարկութեան մէջ Pavillon Arménien.

Cité Université. 41 Bld. Jourdan. Paris (XIV). (Métro: Porte d'Orléans)

Կը խօսի՝ Ա. ՀՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Նիւթ՝ «ՆԵՐԿԱՅ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ»

Մուտքը՝ ազատ է:

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԵՐԿՈՑ ԺԱՄԸ 22էն ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

Salon Colbert*ի սրահներուն մէջ*

Նշանաւոր օրքէսթր՝ ARMAND GUY*ի խումբով* (Capital Cinéma*յի օրքէսթր*):

Կէս գիշերէն վերջ Cotillon ձրի:

Թրմնիւ Սուառէ *կամ* Յօվպօ *պարտաւորիչ է:*

ՎԱՇԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ ՅՈՐԵԼԵԱՆԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Յօսիէֆ Լիոնէզի սրահին մէջ

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ *Գեր. Երուանդ Եպ. Փէրտահճեանի*

Ներկայ կ'ըլլայ Ցորելեարը:

Բացման խօսք՝ *Մ. Ադամեան:* Կը խօսի՝ *Անդրէաս Վրդ. Պօտուրեան:*

Գեղարուեստական ծոխ բաժին: Մուտք՝ 2 ֆրանք:

Յանօթ.— Երեկոյեան ժամը 8ին ի պատիւ Ցորելեարին կը տրուի թէյասեղան մը, Մօսիէֆ Լիոնէզի սրահին մէջ: Կը հրաւիրուին համակիրները:

ԵԹԷ ՀԱՑՐԵՆԱԲՆԱԿՉՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՒԻ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

Վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԵԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5) Métro St. Michel *կամ* Maubert-Mutualité

ՄԱՄՆԱԳԻՏ ՈՍԿԻ ԲՈՒՐՈՆԻ, ՊՈՒՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 9 - 12 եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8: կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան ճաշկերոյթներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլյն.: Դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի *13 rue Pierre Curie*, K. *Bicêtre*. *Metro: Porte d'Italie*

Etude de Me **BERNARD WAHÉ**

(*12* année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (*Սէն Լազար կայարանին մօտ*) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարան, ներու առջեւ, կուտայ certificats de coutume-ներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

L. LECORCHÉ Chir. Den.

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ *chir. dent. D.E.D.F.*

ԽՆԱՄՈՒԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՁԱՓԱԻՈՐ ԳԻՆ

Ակռայ կը քաշենք առանց սրսկումի, միայն մէկ վայրկեան քաշ՝ Somyleով: Բերան եւ պրիճ. առանձնաշար՝ շատ թեթեւ քրոմէ մետաղով, կը վերափոխենք ձին առանձնաշարեր: երախաներու առանձնու. շակում:

կ'ընդունի 9 - 12 եւ 2 - 7 Հեռախօս Inv. 27 - 95

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ՌԻՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Maison Heratchian բացած է 19 rue Bleu, մէթրօ Cadet, ժամնաճիւղ մը, ուր կը ծախուին մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ ամէն տեսակի արեւելեան եւ ֆրանսական նպարեղէնները պալքան քաշքաւալ, ցերմակ պանիր, յունական եւ պոլսոյ ձիթապտուղ, THE HERATCH. եւայլն:

ԻՆՁՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (61)

"ԹԷՇԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Մէմիլի կերած ծեծը չատ լաւ ազդեցութիւն գործած ու աւազակութիւնը այլեւս վերջ դտած էր:

Բիլա պէյ բաւականացած չէր լոկ Մէմիլի չեթէն կարգի դնելով, միանգամայն բոլոր չեթէները կարգի բերելու համար, կարգ մը միջոցներ ձեռք առած էր: Եւ սակայն, բաւ-կարգումի միջոցին դժուարութիւններ երեւան եկած էին: Ասոնց կարեւորագոյնն էր զէնքի դժուարութիւնը: Պատերազմի սկզբնաւորութենէն ի վեր զէնքերու գնանգնութիւնը այնքան չատցած էր որ, այլեւս անկարելի էր եղածը բարեփոխել: Չեթէի մարդիկը առաւելապէս «մարթին» հրացանը չէին կրնար գործածել: Անոնք միշտ կը կոտրէին այս հրացաններուն ա-սեղները: Այդ պատճառաւ, բազմաթիւ զէնքեր անպէտ վիճակի մը վերածուած էին: Հետեւաբար, հարկ էր նորոգել զանոնք: Եւ որովհետեւ կարելի չէր նոր հրացաններ հայթայթել, միայն մէկ միջոց կը մնար,— եղածները դնել գործածելու յարմար վիճակի մը մէջ: Բիլա պէյ, այդ մտածումին մէջ առաջնորդուած, հրացանագործ վարպետ մը ուղած էր Պոլսէն: Վարպետը, հազիւ եկած, սկսած էր խանգարուած զէնքերու նորոգման, իսկ պատրաստուած զէնքերը բաշխուած էին այն չեթէներուն որոնք կարգի պիտի դրուէին:

Զէնքի տագնապը միայն Բիլա պէյի ճակատին չատուկ չէր: Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյի ճակատին վրայ եւս սկսած էր ղղալի դառնալ զէնքի պակասը: Պէհաէտտին Շաքիր պէյ, Արտահանի նահանջէն վերջ անզէն մնացած ըլլալով, Բիլա պէյէն անընդհատ կը խնդրէր իրեն զէնք ուղարկել՝ կարծելով որ այս վերջինին մօտ զէնքեր կան: Եւ սակայն, ինչպէս պարզեցինք, Բիլա պէյ, աւելորդ զէնք չունենալով, Պէհաէտտին Շաքիր պէյի այս խնդրանքը անհետեւանք թողած էր: Զէնք ուզելու եւ չտալու խնդիրը առեն մը այնքան բուռն թղթակցութեանց պատճառ դարձած էր որ՝ Բիլա պէյ ստիպուած էր Պէհաէտտին Շաքիր պէյի ուղարկել հետեւեալ նամակը.—

« Քարգելի եղբայրս Պէհաէտտին Շաքիր պէյ.

« Լրջօրէն կը ցաւիմ ու միանգամայն կը բարկանամ: Եղբայր, զէնքը տրուած է քշնամիին վրայ արձակելու համար: Կ'ենթադրեմ թէ ատր եմ.ուղեղի մը որ ի վիճակի է գնահատելու թէ՝ մեզի համար չահ մըն է եթէ այդ զէնքը թշնամի մը սպաննէ, խնդիր չէ թէ ուր: Մանաւանդ պատճառաբանութիւնս իմ հոս վրկութիւնս պայմանաւորուած է ձեր հոգ ուժեղ ըլլալէն: Այսքանը եւ եւս կ'ըմբռնեմ: Հարկ կա՞յ ձեր խնդրանքին: Եթէ կարելիութիւն ունենամ, ամէն մէկ խալամի ձեռք արագահար ուած մը, թնդանօթ մը կուտամ, եւ ոչ թէ հրացան: Դուք եւս գիտէք թէ՝ խոստացած էի ձեզի 500 հրացան տալ: Եթէ բանակը զիս խաթած չըլլար, ձեզի պիտի ղրկէի: Դժբախտաբար զէնքերը եւս առնուեցան ու իմ հաշիւս տակն ու վրայ եղաւ: Հիմա հազա-դարձեալ ու մթերապահէն հրացան կը հաւաքեմ, որպէսզի իրեւս առաջին բաժին Արհաւի եկած 630 հոգին զինեմ: Երկրորդ բաժինը 100, իսկ Գ.ը՝ 70 հոգի են: Ասոնց համար ո՞ւրկէ զէնք պիտի հայթայթեմ: Երեք հարիւր հոգիի ձեռքէն հրացանները կ'առնեմ: Թերեւս կ'օգտագործեմ այս թարմ ուժը: Ասոնց ամենակարող է: Վստահ եղէք որ ձեզի պիտի ղրկեմ բոլոր այն զէնքերը որոնք ձեռքս պիտի հասնին: Խնդրեմ, զանոնք ոչ ոքի ղրկեցէք: Դժուար է պահպանելը: Բարեբախտաբար համոզեցի սահմանային վաչտը: Անոր քով դասյ 121 հատ աւելորդ հրացան: Վաչտին տուի 50 հատ աւտրիական զէնք, եւ փոխարէն առի ուրիշ զէնքեր: Կիւլ ձէմալով (չոգենաւ) ժամանած 250 հրացանէն 200ը զինած՝ ձեզի կը ղրկեմ»:

Բիլա պէյ, մինչ մէկ կողմէ կ'աշխատէր նորոգել տալ, միւս կողմէ կը ճգնէր օգտագործելի ձեւի մը վերածել այս թնդանօթները, զորս գրաւած էին Ռուսերէն՝ առաջին բախտի միջոցին: Բիլա պէյ թնդանօթները դրութեամբ են: Պատասխանել կարելի չըլլալով, ռումբ չէր ղրկուեր:

Ընդհ. պատերազմին մէջ մանաւանդ ցութենէն ասդին վեց ամիսներ անցած էին, բայց կարելի եղած չէր թէ թնդանօթներու մասերէն որը ինչը կը ծառայէր:

Այս վիճակին վերջ տալու համար Բիլա պէյ Պոլիս գիմած ու խնդրած էր թնդանօթաձիգ սպայ մը ղրկել: Այս սպան պիտի դար զէնք նորոգողներ հետ: Եթէ Բիլա պէյ նախատեսած չափ որ այդ թնդանօթները օր մը պիտի ձանք պիտի դառնան իր ճակատին դէմ, ան՝ զանոնք չէր թէ ղրկեր, այլ՝ զանոնք խլրտելէ խուսափէր:

Այդ միջոցներուն էր որ, Բիլա պէյ իր հետն առնելով պատասխանատու պատերազմական մէկը, խրամներէն քննելու եկած էր: Քննական այս պտոյտը դժուար էր քանի մը օր: Վերադարձին, երբ Պորչքայի կը մօտենային, տեսած էին թէ թնդանօթները ինչ ձեւած, զէնքի իրենց կուգայ:

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH
(Fondé en 1925) R .. Seine 276.286
Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Glacière 15-70
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 23 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 23 Février 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2428
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉ ՊԱՏԿԵՐ Է ԱՅՍ...

Ի՞նչ պատկեր է այս, Մարսէյլի մէջ, որ է՛ր երբեմն կը պարծենար իր կազմակերպական աշխատանքներով:

Ի՞նչ խառնիճաղանճ, բոցավառ կիրքերով եւ բաժան – բաժան հատուածներով: — Ցետոյ նաեւ փողոցային եւոյթներով եւ գոյնզգոյն թռուցիկներով...

Այս առթիւ, խոստովանութիւն մը,— Ստոյգ տեղեկութիւններ չունինք շատ մը անցքերու մասին:

Մօտաւորապէս մէկ տարիէ ի վեր թռուցիկներ կը տեղան Մարսէյլի մէջ, եւ մենք պատահաբար ստացած ենք մէկ մասը:

Տեղական թերթեր կան, որոնց երեսը տեսած չենք տարիներէ ի վեր:

Սեղանի վրայ ունինք թղթակցութիւններ՝ թեր ու դէմ: Աւելի կամ պակաս պատկերազարդ մանրամասնութիւններով:

Լսած ենք բերնէ բերան պատմութիւններ, մէկը միւսին հակոտնեայ:

Այս իսկ պատճառով, առ այժմ կը գոհանանք ընդհանուր տպաւորութիւններ յայտնելով:

×

Այսպէս ուրեմն, կատարեալ անիշխանութեան մատնուած է Մարսէյլը,— Ֆրանսայի երկրորդ հայաշատ գաղութը որ յաջողած էր գլուխ հանել Փարիզի չկրցածը:

Երբ անիշխանութիւն կ'ըսենք, խօսքը ամէնէն առաջ կը վերաբերի բուն կեդրոնին, Մարսէյլ քաղաքին:

Արդարութիւնը կը պահանջէ անգամ մը եւս արձանագրել թէ՝ արուարձաններն ու գաղութները խիկապէս կաղդուրիչ պատկեր մը կը ներկայացնեն, մանաւորապէս իրենց ծաղկոցներով, դպրոցներով եւ բազմազան միութիւններով:

Որոմ ցանողներ պակաս չեն արուարձաններուն մէջ ալ: Բայց, այս տեսակէտով ալ տարբերութիւնը շատ մեծ է շրջաններուն եւ կեդրոնին միջեւ:

Մնաց որ, յաճախ կեդրոնէն կը բխին շատ մը չարիքներ, կամ կեդրոնի ապականութեանց հետքերն են որ կը հասնին մինչեւ գիւղերն ու արուարձանները:

Որո՞նք են չարիքին արմատները: Ինչո՞ւ այսպէս մէկ անգամէն փլաւ եւ հակամարտ ճակատներու բաժնուեցաւ Մարսէյլի ազգային կեանքը:

Բուն պատճառը, անշուշտ, բոլոր գաղութներուն մէջ տիրող անիշխանական ոգին է: Կեդրոնախոյս ձգտումը, որ ուժ կ'առնէ բազմաթիւ պատճառներէ, եւ շատ հեռուներէն:

Չար ոգի մը իր թեւերը փռած է ամէն տեղ, եւ կը ձգտի խորացնել, տարածել կազմալուծումը, որպէսզի գաղութները վերածուին բանուոր հօտերու կամ կաթնատու ագարակներու:

Մնացեալը որո՞ւ հոգ, երբ բուն ենթական, Արտասահմանը ինք ձեռք ձեռքի չի տար, տիրաբար վարելու համար իր ճակատագիրը:

Բայց Մարսէյլը ունի նաեւ տեղական պատճառներ:

Առաջինը՝ առաջնորդական հարցն է, աւելի ճիշդ՝ Պալաքեան եպիսկոպոսի պարագան: Երկրորդը՝ Փրատոյի մայր – եկեղեցին:

Քիչ մը աւելի բաց խօսելով, ըսենք թէ այս երկու փորձանքները անքակտելի կապերով կապուած իրարու հետ:

Պալաքեանը ծնաւ Փրատոյի եկեղեցին եւ Փրատոյի եկեղեցին ծնաւ Պալաքեանը:

Արդարեւ, երբ Պ. Վահան Խօրասանճեան կ'ուզէր տեւական հաստատութեամբ մը մեծարել իր կնոջ յիշատակը, Պալաքեան եպիսկոպոսն էր որ, ոտքով–ձեռքով մէջտեղ ինկաւ, նոյն իսկ հող գտաւ, փառաւոր եկեղեցի մը շինելու համար:

Իր հասկացողութեամբ այդ եկեղեցին պիտի դառնար տեսակ մը Վենետիկ, իսկ ինքն ալ՝ վանահայր, ոսկետառ արձանագրութեամբ:

Ցարգելով հանդերձ որ եւ է նուիրատուի անձնական նախասիրութիւնները, ժամանակին դիտել տուինք թէ շատ աւելի անհրաժեշտ պահանջներ ունին գաղութները:

Կարելի էր տրամադրուած գումարով առ նուազն տասը Խօրասանճեան նախակրթարաններ բանալ Յունաստանի, Սուրիոյ կամ Միջագետքի մէջ: Կամ հայկական կեդրոն մը՝ Փարիզ, Մարսէյլ թէ այլուր:

Մանաւանդ որ, ծրագրուած եկեղեցին ոչ միայն պիտի դառնար ամուլ չքեղութիւն մը, այլ եւ շատ աւելի սուղի պիտի նստէր, քան կը նախատեսուէր: (Եթէ չենք սխալիր, առ առաւելն մէկ միլիոն ֆրանք հաշուեր էին, բայց մօտեցաւ երեք միլիոնի):

Դժբախտաբար, Պ. Խօրասանճեան նախընտրեց դիւրին ճամբան, քալեց եպիսկոպոսին ետեւէն,— եւ ահա խիկապէս փառաւոր եկեղեցի մը, որ օրհնութեան փոխարէն փորձանք բերաւ, ամէնէն առաջ դառնացնելով բարերարը:

Արդ, եկեղեցին շինուեցաւ, բայց եպիսկոպոսը չհասաւ իր նպատակին:

Բարերարը չափազանց բծախնդիր կանոնաւորութեան եւ օրէնքի, յաճախ ալ կասկածոտ, ուզեց իր ձեռքերովը տնօրինել ամէն բան: Փոխեց իր կարծիքը՝ Պալաքեանի մասին, որուն բացասական յատկութիւնները գաղտնի չեն մեզի համար, չրջապատուեցաւ այնպիսի տարրերով որոնք չէին ճանչնար որ եւ է ազգային իշխանութիւն, եւ հետզհետէ թունաւորուեցաւ մթնոլորտը:

Այստեղ զանց կ'առնենք այն բոլոր բանակցութիւնները որ կատարուած են, եկեղեցին առաջնորդարանին կապելու համար, եւ որ սակայն յանգեցան բոլորովին տարբեր ուղղութեան մը,«Կրօնական Ընկերակցութիւն»: (Այս ձեւը նախընտրած են իբրեւ միակ ելք, նկատելով որ չունինք ոչ միայն օրինաւոր եւ հաստատուն իշխանութիւն մը, իրաւատէր մը, այլ եւ չունինք «քաղաքական անձնաւորութեան» իրաւունք, Ֆրանսայի մէջ):

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԸ ՔՈՒԷԱՐԿԵՑ ՕՏԱՐ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐԷՆ ՀԱՐԻՒՐԻՆ ՏԱՍԸ ՏՈՒՐՔ ԱՌՆԵԼՈՒ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ

ՏՈՒՐՔԸ ՊԻՏԻ ԳԱՆՁՈՒԻ ՄԻԱՅՆ «ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ» ԵՒ «ՃԱՐՏԱՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ» ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԷՆ

Երեսփ. ժողովը փետրուար 21ի նիստին մէջ քուէարկեց ելմտական ծրագրին 9րդ յօդուածին Բ. հատուածը, որուն համաձայն հարիւրին տասը տուրք պիտի գանձուին այն օտար բանուորներէն որոնք Ֆրանսա կը բնակին տասը տարիէն պակաս ժամանակէ մը ի վեր: (Օրինագիծը կը տրամադրէ նոր տուրքը գանձել այն գործատէրներէն որոնք օտար բանուորներ կը գործածեն, բայց աւելորդ է բացատրել թէ իրականին մէջ բանուորներն են որ պիտի վճարեն, որովհետեւ տուրքը պիտի գանձուի անոնց ստացած աշխատավարձքին վրայ):

Եղած դիտողութեանց վրայ, թէեւ բարեփոխում մը կատարուեցաւ, որուն համաձայն տուրքը պիտի գանձուի միայն ճարտարագործական եւ առեւտրական ձեռնարկներէն: Ցետաձգուեցան յօդուածին միւս տրամադրութիւնները, նկատի առնելով որ օտար պետութիւնները կրնան բողոքել, առեւտրական դաշնագիրներու հիման վրայ:

Ինչպէս գրած էինք երէկ, ելմտական յանձնաժողովը կ'առաջարկէր հարիւրին 10 տուրք գանձել նաեւ բժիշկներու, իրաւագէտներու, արուեստագէտներու, հեղինակներու եւայլն վաստակէն, ինչպէս եւ հարիւրին 12 գանձել այն օտար հեղինակներէն որոնց գիրքերը, թատերախաղերը կամ երաժշտական գործերը Ֆրանսերէնի թարգմանուած են: Այս յօդուածին դէմ բողոքեց նոյն ինքն ելմտական նախարարը, դիտել տալով թէ հակառակ է միջազգային դաշնագիրներու, բայց ելմտական յանձնաժողովին տեղեկաբերը պատասխանեց թէ հակառութիւն չկայ:

Այժմ վերջին խօսքը կը մնայ Ծերակոյտին, որ երկու անգամ մերժած էր հարիւրին 10 տուրքի օրինագիծը, Շոթանի եւ Տալատիէի դահլիճներուն օրով: Կը կարծուի թէ այս անգամ տեղի պիտի տայ, որով օրինագիծը կը դառնայ գործադրելի օրէնք:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, երկու համայնավար երեսփոխաններ ընդդիմախօսեցին, դիտել տալով թէ օրինագծին նպատակն է նօսրացնել օտար բանուորներու թիւը եւ ծանրացնել անոնց ապրուստի պայմանները: «Գործատէրները չեն որ պիտի վճարեն նոր տուրքը, այլ դարձեալ պիտի բեռցնեն բանուորներուն վրայ որոնք արդէն զոհերն են գործազրկութեան եւ թշուառութեան եւ ունին բնտանեկան ծանր հոգեր: Մեզի համար բոլոր բանուորները թշուառութեան եղբայրներ են, մենք միեւնոյն իրաւունքները կը պահանջենք բոլորին համար: Օտար բանուորներու դէմ նոր յարձակողականը մէկ նոր երեւոյթն է Փաշական պրոպագանտին: Մնաց որ, արհեստագիտական տեսակէտով կան ճարտարագործութիւններ, օրինակ հանքածուխի ճարտարագործութիւնը, ուր կարելի չէ գործել առանց օտար բանուորներու: Ֆրանսացիները չեն կրնար անոնց տեղը անցնիլ առանց երկար վարժութեան մը: Բազմաթիւ օտար ընտանիքներ կազմուած են հիւսիսային շրջանին մէջ. շատերը հաստատուած են 1920էն ի վեր: Անոնց տղաքը Ֆրանսերէն կը խօսին: Թէեւ ծնողները իրաւունք ունին Ֆրանսական հպատակ դառնալու, բայց գործատէրները կ'ընդդիմանան, որովհետեւ կը նախընտրեն պահել անոնց վրայ ազդելու զօրաւոր միջոցները: Եթէ դուք իրապէս կ'ուզէք մեղմացնել գործազրկութեան տաղնապը, կրնաք շատ աւելի արդիւնաւոր միջոցի մը դիմել,— կրճատել աշխատանքի ժամանակամիջոցը, հաստատել շաբաթական 40 ժամ աշխատանք: Առիթէն կ'օգտուիմ ժողովին ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար չաքարի բանուորներուն վրայ որոնք յաճախ օրական 10 — 18 ժամ կ'աշխատին, խեղճուկրակ աշխատավարձով մը որուն ամէնէն բարձր սակը 30 ֆրանք է: Եթէ կառավարութիւնը որոշէ վերջապէս գործադրել օրական 8 ժամուան օրէնքը, 12,000 բանուորներ գործ պիտի գտնեն այս ճարտարագործութեան մէջ, յառաջիկայ եղանակէն իսկ »:

Օրինագծին դէմ բողոքեց նաեւ Պ. Վալէթ Վալառ, իսկ ուրիշ երեսփոխան մը առաջարկեց նոր տուրքը գործադրել միայն առեւտրական եւ ճարտարագործական ձեռնարկներու մէջ, ինչ որ ընդունուեցաւ:

Ուրեմն, երկրագործական ճիւղը ազատ կը մնայ նոր տուրքէն:

Միեւնոյն նիստին մէջ, որոշուեցաւ 1934 թուականին համար ալ պահել եկամուտի տուրքին հարիւրին 10 յաւելումը:

Ելմտական ծրագրին միւս յօդուածները իրարու ետեւէ քուէարկուեցան մինչեւ կէս գիշեր: Ցօդուածի մը վիճաբանութեան առթիւ խօսք առաւ վարչապետ Պ. Տումէրկ, վստահութեան խնդիր յարուցանելով: Խօսեցաւ նաեւ Մարաջախտ Փէթէն:

Տասը մեծ գործատուներ սնանկացան

Սէնի առեւտրական դատարանը սնանկութեան վճիռ արձակեց շարք մը առեւտրական տուներու դէմ, որոնց մէջ կը գտնուին կօշիկի տասը մեծ ընկերութիւններ:

Այսպէս, սնանկ հռչակուած են.— Ֆայառ ընկերութիւնը (դրամագլուխ՝ 18 միլիոն ֆրանք), Կէռիթ ընկերութիւնը (390,000 ֆրանք), Նօէլ (500,000 ֆրանք), Փինէ (812,500), Տրէսուառ 25 միլիոն), Ռաուլ (16 միլիոն), Ֆրանսական կօշիկի ընդհ. ընկերութիւնը (12 միլիոն), Մոնթէօ ընկերութիւնը (9 միլիոն), Էրլիխ եղբ. (65 միլիոն), «Էնքոսայալ» (12 միլիոն):

Գաղթակայան մը եւս պիտի քանդուի

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ՝ մարզպանութեան պալատին դիմաց, Ս. Նշան եկեղեցիին կից, Ժաք եւ Էմիլ Թապէթներու հողին վրայ կառուցուած գաղթակայանը պիտի քանդուի: Այստեղ կը բնակին մօտ 80 հայ ընտանիքներ: Պէյրութի քաղաքապետութիւնը, ասկէ առաջ, քանիցս որոշած էր քանդումը, սակայն շնորհիւ ազդեցիկ միջամտութեանց յետաձգուած էր որոշման գործադրութիւնը:

Մարզպան Պ. Տը Մարթէլի ժամանումէն վերջ նորէն խնդրոյ առարկայ եղած էր այդ հիւղակներու քանդումին կարգադրութիւնը եւ դիտողութիւններ ղրկուած էին Քաղաքապետութեան, Մեծ պալատի մուտքի դրան առջեւ պարզուած տգեղ տեսարանին համար:

Վերջերս հրդեհ ծագած ըլլալով, մարզպանին դիտողութիւնները վերջնականօրէն պատճառ եղած են քանդումի որոշման գործադրութեան: Քաղաքապետութիւնը շատ կարճ պայմանաժամ նշանակած է՝ պարպելու համար այն հիւղակները:

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

որ կապ ունի Սթավիսքիի գործին հետ

ԱՆԾԱՆՕԹՆԵՐ ՓԱՐԻԶԷՆ ՏԻԺՈՆ ԿԱՆՉԵԼՈՎ ԶԱՐԱՁԱՐ ԿԸ ՍՊԱՆՆԵՆ ՓԱՐԻԶԻ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ԱՏԵԱՆԻՆ ՄԷԿ ԱՆԴԱՄԸ

Չորեքշաբթի կէս գիշերին Փարիզի վերաքննիչ ատեանի անդամներէն Պ. Ալպէռ Փռէնս սպաննուած գտնուեցաւ Փարիզ Տիժոն գծին վրայ, վերջին քաղաքէն երկու մղոն հեռու: Զոհին մարմինը վայրենօրէն յօշոտուած էր եւ գլխատուած: Կը կարծուի թէ ոճրագործները սպանութիւնը կատարելէ յետոյ, դիտմամբ շոգեկառքի գծին վրայ նետած են մարմինը, որպէսզի այն տպաւորութիւնը ձգեն թէ մեռած է արկածի կամ անձնասպանութեան հետեւանքով:

Սպանեալը նոյն օրն իսկ պիտի ներկայանար վերաքննիչ ատեանի Ա. նախագահին, վկայութիւն տալու համար Սթավիսքիի գայթակղութեանց մասին, քանի որ դեռ 1926ին զբաղած է այս գործով: Կը կարծուի թէ այս առթիւ երեւան պիտի հանէր այն անձերը որ պատասխանատու եղած էին Սթավիսքիի դէմ բացուած դատերու 19 անգամ յետաձգման, սկսելով 1928էն: Ուրիշ աւելի կարեւոր յայտնութիւններ ալ կը սպասուէին:

Նախնական քննութիւնները կը հաստատեն թէ սպանութիւնը սարքուած էր մեծ վարպետութեամբ:

Երեքշաբթի առտու, ժամը 9 — 10 դատաւորին կինը հեռախօսին գլուխը կանչուեցաւ Տիժոնէն: Խօսողը կ'ըսէր թէ ինք Պ. Փռէնսի 72 տարեկան մօրը բժիշկն է եւ թէ պառաւը հիւանդանոց փոխադրուած է, վիճակը ծանրացած ըլլալով: Ուստի կը հրաւիրէր դատաւորը անմիջապէս ճամբայ ելլել դէպի Տիժոն: Դատաւորին կինը ուզեց ընկերանալ, բայց Պ. Փռէնս մերժեց: Պ. Փռէնս դուրս ելած էր երբ հեռախօսը հնչեց, բայց վերադարձած էր դրամապանակը մոռցած ըլլալով: Երբ իմացաւ լուրը, հեռախօսով իմացուց դատարանին թէ չպիտի կրնայ ներկայ ըլլալ եւ կէսօրուան շոգեկառքով մեկնեցաւ Տիժոն, ուր հասաւ գիշերուան ժամը 4.40ին: Ինչպէս կ'երեւայ, շոգեկառքէն վար իջած ատեն, 2 — 3 հոգի ինքնաշարժ մը առաջնորդելով, քշած տարած են զինքը:

Այդ վայրկեանէն անդին ոչ մէկ ստոյգ տեղեկութիւն: Միշտ ենթադրութեանց վրայ հիմնուելով, կը կարծուի թէ անծանօթները պանդոկ մը տարած են զոհը, ուր սենեակ մը վարձելով եւ ոստիկանական հարցարանը լեցնելով, դուրս ելած է: Այնուհետեւ ոչ ոք տեսած է զինքը:

Առտուան ժամը 8·48ին, երբ բեռնատար շոգեկառք մը կ'անցնէր, հանդիպեցաւ մարդկային մարմնի մը: Մեքենավարը տեսաւ որ վայրաշարժը արիւնոտած է եւ մարդկային մարմնի եւ հագուստի կտորներ կ'երեւան: Անմիջապէս լուր տրուեցաւ ոստիկանութեան, որ կէս գիշերին երեւան հանեց յօշոտուած դիակ մը: Աջ թեւը ամբողջովին փրթած էր, գլուխը, որ երկուքի բաժնուած էր, գտնուեցաւ 8 — 10 մեթր անդին: Մինչեւ 40 — 50 մեթրի վրայ երկաթուղին ծածկուած էր արիւնով եւ մսի կտորներով: Զոհին պատկանող իրեր, դրամ, ժամացոյց, յուշատետր եւայլն գտնուեցան ցիրուցան: Ինքնութիւնը անմիջապէս հաստատուեցաւ այցետոմսով մը, որ կը յայտնէր իր հանգամանքը եւ Փարիզի հասցէն: Քիչ յետոյ գտնուեցաւ չուան մը, որ ենթադրել կուտայ թէ զոհը ողջ կամ կիսամեռ կապուած էր երկաթ գծին, որպէսզի շոգեկառքը վրայէն անցնի:

Ամէն պարագայի մէջ, անծանօթները ծուղակ մը լարած եւ յաջողած են: Հաստատուած է որ հեռախօսը կեղծ է: Դէպքին խորհրդաւորութիւնը կ'աւելցնէ նաեւ կեղծ հեռագիր մը, որ ղրկուած է դատաւորին կնոջը եւ որ կ'ըսէ. — «Գործողութիւնը յաջողեցաւ: Ամէն ինչ լաւ է»: Մինչդեռ դատաւորը չէ տեսած մայրը, անոր հիւանդութիւնն ալ սուտ է եւ որ եւ է գործողութիւն չէ կատարուած...

⁂ Պ. Փռէնս Սթավիսքիի գործերուն հետ կապ ունեցած է 1926էն, երբ ձերբակալուեցաւ խաչագողը: Այն ատեն ինք դատարանի ելմտական բաժնին անդամ էր եւ յետոյ երբ երկու տարի անոր նախագահը եղաւ, Սթավիսքիի թղթածրարներէն շատերը իր ձեռքէն կ'անցնէին: Ուրեմն, լաւատեղեակ էր ամբողջ անցուդարձին եւ կը կարծուի թէ ծանրակշիռ վկայութիւններ պիտի տար խորհրդարանական քննիչ յանձնաժողովին եւ Պայոնի դատաւորին առջեւ:

Տեղական թերթերը էջերով մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն այս խորհրդաւոր սպանութեան մասին: « Իւմանիթէ » կը հարցնէ, խոշոր խորագիրներով.— « Ո՞վ տուաւ հրամանը, Քիա՞փ, Թառտիէ՞օ, Վէկա՞ն »:

Ալպէռ թագաւորին յուղարկաւորութիւնը

Երէկ, Հինգշաբթի, մեծ շուքով կատարուեցաւ Պելժիոյ Ալպէռ Թագաւորին յուղարկաւորութիւնը: Իսկ այսօր, ուրբաթ, պաշտօնապէս Թագաւոր կը հռչակուի Լէոփոլտ Երրորդ: Այս առթիւ, խորհրդարանը, ի պատասխան գահաճառին, մանաւանդ շնորհակալութիւն պիտի յայտնէ Աստրիտ Թագուհիին «որ ապահոված է արքայական տան տեւականութիւնը», երկու մանչ զաւակներ պարգեւելով ազգին:

⁂ Պելժիոյ ոստիկանութիւնը զգուշական արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էր, մանաւանդ Իտալիոյ գահաժառանգին համար, որ անգամ մը մահափորձի ենթարկուեցաւ Պրիւքսէլի մէջ (1929): Բոլոր կասկածելի օտարականները արգելքի տակ առնուած են 3 — 4 օրուան համար: Մասնաւոր պաշտպանութեան տակ առնուած էր նաեւ Պուլկարիոյ Թագաւորը, որովհետեւ միակ արքան է որ ներկայ կ'ըլլայ յուղարկաւորութեան: Սիամի եւ Տանիմարքայի Թագաւորներ վերջին պահուն ետ կեցան իրենց մասնակցութենէն, ներկայացուցիչներ ղրկելով: Անգլիոյ գահաժառանգը Պրիւքսէլ գնաց օդանաւով: Անձամբ գացած էր դաշնակի Թագաւորը, Փատէրէվսքի, որ հանգուցեալ արքային մտերիմ բարեկամն էր:

ՊԵԼԺԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԵՒ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

Չորեքշաբթի օր ֆրանսական բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը եռագոյն դրօշով մեկնեցաւ Պրիւքսէլ, մասնակցելու համար Ալպէռ թագաւորին յուղարկաւորութեան: Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Պ. Պ. Յ. Տարայեան, Ս. Ճերմակեան եւ Ա. Ճէնտէրէճեան:

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅԱՆ ՀԻՆԳ ԴԱՐԵՐԸ

Բ.

Հ. Աշոտյան, «Հայկական ճարտարապետության զարգացման հիմնական փուլերը» (Երևան, 1958թ., 1 մամուլ, 1650 օրինակ)։

Հայ ճարտարապետության պատմության ուսումնասիրությունը մեծ հետաքրքրություն է ներկայացնում ոչ միայն մասնագետների, այլև լայն ընթերցողների համար։

ՓԵՏՀՐ. 18Ը ՓԵՏՐՎԱՐԻ 1934 Թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՈՒՅՔԱՅԻՆ ՎԱՍՏԱԿԱՎՈՐ ՄԱՐՄՆԻ ՀԱՆՐԱՀԱՎԱՔԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՀԱՎԱՔԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՈՒՅՔԱՅԻՆ ՎԱՍՏԱԿԱՎՈՐ ՄԱՐՄՆԻ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈՒԽԱՐԻՆ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏՈՒԵՑԱՒ.— Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ հռչակաւոր տեսաբան Պուխարին, որ քանի մը անգամ պատժուած եւ զղջում յայտնած էր, նորէն խմբագրապետ նշանակուած է կառավարական պաշտօնաթերթին, «Իզվեստիա»յի:

«ԱՆՕԹԻՆԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒ» մը կազմակերպուած է դէպի Լոնտոն: Ցուցարարները Լոնտոն կը սպասուի շաբթ օր եւ վիթխարի ցոյց մը պիտի կազմակերպեն կիրակի, Հայտ Փարքի դարաստանին մէջ: Ոստիկանութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած է:

Փարիզ եւ արուարձաններ

Ց. Հ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմ խումբը յառաջիկայ Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Ռոստոմ Գրադարանին մէջ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակումբին մէջ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին 14, rue François Garcin ընկ. Բէնտիրեանի ճաշարանը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ Ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը ճիշտ 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Բացականները նկատի կ'առնուին։

ՊՕՄՈՆԻ (Մարսէյլ) Զաւարեան Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան Վարչութիւնը, խիստ կարեւոր խնդրի մը շուրջ, ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Միութեան Գրադարանին մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ

ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ ԳՆԱԾ ԷՀԵՏԵՒԵԱԼ ԵՐԵՔ ՏՈՄՍԵՐԸ, ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

8րդ շերտ թիւ	04,738	շարք	R.
- - -	53,171	-	U.
- - -	75,619	-	V.

Շահելու պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ անոնց որ.—

1. ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ կը գրուին, փետրուար 6էն մինչեւ վիճակահանութեան օրը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

2. ԿԸ ՆՈՐԵՑԵՆ իրենց բաժանորդագրութիւնը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

3. Ինչպէս եւ այն ՏԱՐԵԿԱՆ եւ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ բաժանորդներուն որոնք մասնակցեցան «ՅԱՌԱՋ»ի առաջին վիճակախաղին, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ: (Եռամսեայ բաժանորդներէն կ'օգտուին անոնք որ նոր ԲԱԺՆԵԳԻՆ մը կը վճարեն):

Բաշխումը պիտի ըլլայ հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	50%
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30%
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	20%

Իսկ 9րդ շերտէն գնած նեք հետեւեալ տոմսերը, ԱՅՆ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՈՐ ԱՄԷՆ ՕՐ ՁԵՌՔԷ ԿԸ ԳՆԵՆ:

9րդ շերտ թիւ	28,474	շարք	Y.
- - -	54,726	-	X.
- - -	81,172	-	R.

Այս թիւերն ալ շահած պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ պիտի բաժնուի բոլոր այն ընթերցողներուն որոնք վարչութեան կը ներկայացնեն ՑԻՍՈՒՆ ՅԱՋՈՐԴԱԿԱՆ ԿՏՐՈՆՆԵՐ, սկսելով 1934 փետրուար 6էն:

Կտրոնները ամէն օր պիտի հրատարակուին Գ. էջի թերթօնին տակը, ԹԻՒՈՎ ԵՒ ԹՈՒԱԿԱՆՈՎ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ ՎՌԱՄԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ

Հովանաւորութեամբ՝ ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՐԵԿ ԺԱՄԸ 2.30ին

ՄԷՕՍՕՆ, 2, Rue Alexandre Guilmant ՍԱԼ ՄԱՐԻ ՏԷԼՆԱՅԻ ՄԷՋ

կը նախագահէ՝ ընկեր ԲԵՆՕ

կը խօսին ընկերներ՝ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Հ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ (ՎԻՇԱՊԵԱՆ)

կը ներկայացուի՝ ԱԿԱՄԱՅ ԲԺԻՇԿԸ (Զաւեշտ)

գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտք՝ 5 ֆրանք:

Հաղորդակց. միջոց.— Մօնփառնասէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Մէօտօն։ Փօրթ տը Վէրսայլէն թրամուէյ 32 կամ 23 եւ իջնել լա Ֆէրմ տէ Մուլինօ։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ին

3րդ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

կը նախագահէ՝ ընկեր Թ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

կը խօսին՝ Marcel FREISSINET եւ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին, հայկական պարեր, ֆանֆառ եւյն.:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Հ. Յ. Դ. ԽԱԺԱԿ Ակումբին մէջ

կը նախագահէ՝ ընկեր ՍԱՐԳԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

կը խօսի՝ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

խմբերգ, մեներգ, արտասանութիւն եւյն.: Մուտքը՝ ազատ է։

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած՝ ԿՈՐԻՒՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի օր

կը խօսի՝ ընկ. ԶԱՔԱՐ ՏԱՐՋԲՃԵԱՆ

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն, ժամը 9ին, 131, rue Paul Berruel (նախկին rue Cambronne, 131) métro Vaugirard տեղի կ'ունենայ՝ «Շահան Շահնուրի գործը» գրոյցի շարունակութիւն։ Պիտի խօսին՝ Ա. Զամալեան, Ա. Խանդկարեան եւ Հր. Զարդարեան: Մուտքը ազատ է։

Թատերական ներկայացում

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՍՍՕԻ ՊԱՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կը ներկայացուի՝ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Պար Վէնսէնի սրահին մէջ

Շըմէն տը լա Մատրակ Վիլ։

*** Իսկ այս կիրակի առաւօտ կը ներկայացուի ՍԷՆԹ - ԱՆԹուանի սինէմայի սրահին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Շրջանային վարչութեան պարգեւաբաշխութիւնը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Ֆլօրիա ճաշարանին մեծ սրահին մէջ:

Թէյասեղան եւ Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, ջութակ եւյն.։

Մուտքը՝ ազատ է։

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպուած՝ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 21ին

Մաթի Նուպար Հիմնարկութեան մէջ Pavillon Arménien.

Cité Université. 41 Bld. Jourdan. Paris (XIV). (Métro: Porte d'Orléans)

կը խօսի՝ Ա. ԽԱՆԴԿԱՐԵԱՆ

նիւթ՝ «ՆԵՐԿԱՅ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐԸ»

Մուտքը՝ ազատ է։

Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 22էն ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

Salon Colbertի սրահներուն մէջ

Նշանաւոր օրքէսթր՝ ARMAND GUYի խումբով (Capital Cinémaյի օրքէսթր)։

կէս գիշերէն վերջ Cotillon ծրի:

Թընիւ Սուարէ կամ Սմօքինկ պարտաւորիչ է։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

կազմակերպուած՝ Իսի - լէ - Մուլինոյի

ՍԹԱՆՈՋՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

(իր իններորդ տարեդարձին առթիւ):

3 Մարտ Շաբաթ երեկոյ ժամը ծէն 12

Պ. ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ շքեղ սրահին մէջ

45 rue de la Défense. Issy-les Moulineaux (Seine):

Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական բաժին:

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՋԵՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նո[րաձեւութիւն], խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղ[չ]

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւյն.։ դիմել ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ 13 rue Pierre Curie, K. Bicêtre. Metro: Porte d'I[talie]

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ Danton 52—75

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՎԱՃԱՌ Է ծուխով ձուկ եւ միս պատրաստող գործարան եւ փավիյոն մը 11 փիէսով, պարտէզ եւլն.։ Վաճ[առգին] 6000 ֆրանք։ Հեռաձայնել առաւօտները ժամը 10 - 12, Avron 12-71 կամ դիմել Mme. Gullux, 122, rue Sadi Carnot, Bagnolet.

ՕՐ. ՎԵՐԺԻՆ ՊԱԼԹԱԵԱՆ

եւ

Պ. ՎԱՐԴԵՎԱՐ ԳԱՄՊԷՐԵԱՆ

Նշանուած

Սէն Թ'էթիէն

ԿԱՆԽԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ

oooo

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՀԱԽԱՔԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԻՆ

ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔՈՎ

ՑԱՆԿ ԹԻՒ 15

ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Ն. Ն.:
ԼԷ ՄԷ, Ճէլալեան - Գօջունեան:
ՍԷՆ ՊԷՐՆԱՊԷ (Մարսէյլ), Սահակ Ներսէսեան:
ՇԱՍ, Մինաս Տէտէշեան:
ՖՕՆԹԷՆ ՍԻՒՌ ՍԱՕՆ, Հայկազուն Զօրեան:
ՕՊԸՆԱ, Բիւզանդ:
ՊԷԼՄՈՆ - ՇԱՎԱՆՕԶ, Արտաշէս Մուրատեան:
ՍԷՆ ԺԷՐՄԷՆ ԱՆ ԼԷՅ, Գրիգոր Հիւրմիւզեան:
ՔՈՄՓԻՆԷԸ, Աշոտ Արթինեան:
ՎԱԼԱՆՍ, Գ. Եղեան:
ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Փիլիպպոս Անդրանիկեան:
ՓԱՐԻԶ (5), Զարեհ Պէնլեան:
ՍԷՆ ՏԸՆԻ, Ցարութիւն Ֆրէնկեան:
ՀԱԼԷՊ, Արշակ Սարըքէչիշեան:
ԱՌՆՈՒՎԻԼ, Արմենակ Գնիոզեան:
ՍԵՓԹԵՄ ԼԷ ՎԱԼԷ, Պ. Տօնապետեան:
ՓԱՐԻԶ (10), Մարգարեան վաճառատուն:
ԹԱՒՐԻԶ, Ն. Մ. Թ.: (Խ. Մ.ի միջոցաւ):
ԹԱՒՐԻԶ, Խ. Մ.:
ԹԱՒՐԻԶ, Բժ. Մելքոնեան: (Խ. Մ.ի միջոցաւ):
ԹԱՒՐԻԶ, Բժ. Մելիք Առստամեան: (Խ. Մ.ի միջոցաւ):

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ, Տէմ.— 35:
ՔԱՍԱՊԼԱՆՔԱ, Ա. Չ.— 780: [...] գաղթեցիին:
ՓԱՐԻԶ (8), Փրոփ. Ա.— 70:
ՔԼԱՄԱՌ, Ս. Գ.— 70:
ՔՐՈՆ, Կ. Մ.— 50:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— 870:
ՀԵՐԻՔՈՒՌ, Մուր.— 35:
ՎԻԷՆ, Ն. Խ.— 355:
ԱՐՔԷՕՅԼ, Եէմ.— 35:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Զ. Ո. Մ. Մարսէյլի մասնաճ[իւղի] ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ երե[կոյ] ժամը 9ին Պար տը Կլօպի մէջ։ Պ[ար]տաւորիչ ներկայութիւն։

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն - Տուրուբերա[նի] Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ժո[ղո]վը այս կիրակի կէս օրէ վերջ [ժա]մը 2.30ին Ավընիւ տ'Իթալի, [...] թի սրճարանը: Օրակարգ.— Զեկ[ոյց], պատգամաւորներու եւ կարե[ւոր] հարցեր։

ԵՈԶԿԱՏԻ եւ Շրջ. Հայր. միու[թեան] կեդր. Վարչութեան ներկայաց[ուցի]չները խառն ժողովի կը հրաւիրէ[ն] ...ին եւ Փարիզի մասնաճիւղի ... այս կիրակի ժամը 2.30ին 280 r[ue] Vaugirard. Մէթրօ՝ Փօրթ Վ[էր]սայլ։ Օրակարգ.— Նոր շրջաբե[րա]կանի ընթերցում եւ կարեւոր հա[ր]ցեր։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պարսամ Ներունակ եւ կի[...]պէնկ Գալուստեան կը փնտռեն [իր]ենց քեռին Խաչիկ Ճամըգեան[ը] 1921ին Կիլիկիայէն մեկնած է [Ամե]րիկա։ Իր հասցէն գիտցողներ[էն] կը խնդրուի իմացնել Gulbe[nk] Kaloudsianի, 43, rue Maug[i]ron, Vienne (Isère) France

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (62)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ"

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Ո՞ւրկէ երեւան էր ելած: Րիզա պէյի ճակատը թնդանօթ չկար: Արդեօք Շթանկէ պէյը իր գունդով կը վերադառնա՞ր: Րիզա պէյն ու իր ընկերը անկարող ըլլալով բացատրելու այդ տեսարանը, իրարու կը նային, մինչ թնդանօթը իրենց մօտեցած էր: Զայն կը վարէր թնդանօթաձիգ երիտասարդ սպայ մը: Րիզա պէյ ինքզինքը ներկայացուցած էր այդ սպային, ու հարցուց թէ ով էր, ուրկէ կուգար եւ ուր կ'երթար:

— Թնդանօթաձիգ ենթասպայ Ատիլ: Ձիս Պոլսէն ղրկեցին: Եկայ՝ գործածելու համար Ռուսերէն առնուած թնդանօթները:

— Ասոնք Ռուսերէն առնուած թընդանօթնե՞րն են:

— Այո, անոնք են: Երբ Պորչքա եկայ՝ ձեզ հոն չգտայ: Գացի քննեցի թնդանօթները: Հասկցայ թէ ռուսական թնդանօթներով կարելի է արձակել մեր ռումբերը: Կենդանի ճարեցի ու լծեցի թնդանօթներուն: Կ'երթամ դիրք բռնելու:

— Լաւ, բաւականաչափ ռումբ ունի՞ք:

— Ոչ, բայց, երբ ես ռմբակոծելու սկսիմ, դուք ռումբ պիտի հասցնէք, բնականաբար:

Այս խօսակցութենէն յետոյ, Րիզա պէյ, բաժնուելով թնդանօթաձիգ ենթասպայ Ատիլ պէյէն, գացած էր Պորչքա: Իսկ Ատիլ էֆէնտին իր ճամբան շարունակած էր դէպի առաջին գիծերը՝ իր յարմար դատած տեղը դիրք բռնելու համար:

Ատիլ էֆէնտի երիտասարդ սպայ մըն էր: Թնդանօթ արձակելու մարմաջ մը ունէր: Եւ սակայն, այդ ճակատին համար որ եւ է օգտակարութիւն չունէին՝ Ռուսերէն գրուած թնդանօթներով արձակուելիք մէկ քանի ռումբերը: Այսուհանդերձ, Րիզա պէյ ու իր ստորադասները շատ գոհ կը թուէին: Որովհետեւ իրենց ճակատին վրայ թնդանօթ պիտի պայթէր այլեւս: Մինչեւ այժմ տեղի ունեցած բախումները այդքան հաճոյալի չէին: Մինչդեռ, ասկէ յետոյ, շնորհիւ թնդանօթի «տէքօռ»ին, բախումները պիտի նմանէին մէկ մէկ պատերազմական վայրերու: Թնդանօթներու արձակումը եթէ չօշափելի օգուտ մըն ալ չունենար, գոնէ աղմուկ մը պիտի հանէր: Այս ալ բաւական էր:

Րիզա պէյ, իր ստորադասներն ու գինուորները մեծ սխալ մը կը գործէին, սակայն, այսպէս մտածելով: Որովհետեւ, Ռուսերը, որոնք մինչեւ այդ պէտք չէին զգացած մեծ գործունէութիւն մը ցոյց տալու, իրար անցած էին:

Ու տեսէք թէ ինչպէս ընթացան ատոր յաջորդող դէպքերը:

Այն պահուն, երբ Րիզա պէյ Պորչքա վերադարձած էր իր քննական պտոյտէն յետոյ, Ատիլ էֆէնտին ալ ճակատը դիրք գրաւած եւ սկսած էր իր թնդանօթները գոռացնել Ռուսերուն դէմ: Ատիլ էֆէնտի յանդուգն ու կարող թնդանօթաձիգ սպայ մըն էր: Միայն թէ՝ անփորձ էր այն մանկական ուրախութիւնը զոր ունեցած էին հրամանատարի դիրք գրաւողները՝ Պորչքայէն լսելով թնդանօթի ձայները:

Այդ միջոցին, փոքրիկ դիպուած մը օժանդակած էր Րիզա պէյի բանակեղին: Երբ Ատիլ պէյի թնդանօթները հեռուն կը գոռային, Պորչքայի հեռախօսային պաշտօնեան Րիզա պէյը կանչած էր հեռախօսի ու ըսած էր անոր.

— Հրամանատար պէյ, հեռախօսելով ռուսերէն բաներ մը կը խօսին, չեմ հասկնար:

— Ռուսերէ՞ն, ըսիր, կը լսո՞ւ, թերեւս Վրացերէն մին կը խօսի ու դուն Ռուսերէն կարծած ես:

— Ոչ, հրամանատար պէյ, ոչ: Խօսակցութիւնը դեռ կը շարունակուի: Կեդրոնը որ եւ է տեղ կապուած չէ ու ձայները ինքնին կուգան: Ամէն պարագայի մէջ, տեղ մը հպում մը տեղի ունեցած է: Որով, անմիջապէս ղրկեցէք մէկը որ ռուսերէն գիտնայ, կարեւոր բաներ պիտի լսենք:

Հեռախօսի կեդրոնը ղրկուած էր Լազերէն մին որ ռուսերէն գիտէր: Իրապէս, ուշադրութեան արժանի բաներ լսած էր ան: Որովհետեւ, ռուս սպայ մը կը խօսէր իր զօրադասին հետ ու ճակատի կացութիւնը կը պարզէր անոր: Սպան գրեթէ հետեւեալը կ'ըսէր.

«Թուրքերը թնդանօթ բերին ճակատը: Կը ռմբակոծեն մեր գիծերը: Բանակետը թնդանօթի հարուածներուն տակ է: Այն վայրը ուր զինուորները կը ճաշէին, տակն ու վրայ է եղած: Այս կացութեան մէջ, անկարելի ըլլալով երկար ատեն պահել մեր դիրքերը, բանակետը կը վերցնեմ ու աւելի ետեւ կը փոխադրեմ»:

Որ եւ է ձեւով կարելի եղած չէր հասկնալ թէ հեռախօսային այս խօսակցութիւնը ինչպէս լսուած էր մեր կողմէ: Ռուսական դաշտային հեռախօսները անշուշտ իրարու կապուած էին: Ոչ մէկ կապ չէին կրնար ունենալ Րիզա պէյի ճակատին ու հոս հեռախօսը: Այս խնդրի շուրջ երկարօրէն մտածելէ յետոյ, անկարելի եղած էր հասկնալ խնդրին էութիւնը: Հաւանաբար, ռուս լրտեսները յաջողած էին իրենց գիծերուն կապել մեր գիծերը, դէպքերու բերմամբ, այդ կապը մնացած էր ու կարելի դարձած էր խօսակցութիւնը հասկնալ: Եւ կամ, ստորերկրեայ հպում մը յառաջ եկած էր ինքն իրեն:

Եւ սակայն, ինչ ալ ըլլար, Ռուսերէն աւար առնուած այդ թնդանօթներուն գործածութիւնը երկու շարքի պատճառ էր եղած: Առաջինը այն որ շատ անտեղի կերպով սպառած էր [...] ռումբերը, մինչ կարելի էր զանոնք արձակել ամենանեղ պարագայի մէ[ջ]: Երկրորդը՝ ատիկա մղած էր Ռուսերը իրենց հանգիստին վերջ տալու եւ [...] զգուշանալու: Րիզա պէյ, լսելով Ռու[սե]րուն նահանջը, թէեւ իր չէինե[...] յառաջացուցած էր, բայց, ատի[կա] կրնար ժամանակաւոր բան մը ըլլա[լ]: Որովհետեւ, Ռուսերը, իրենց ամ[էն] մէկ նահանջէն յետոյ, յաւելեալ ուժ[ե]րով յարձակման կը սկսէին: Որով, կ[ը] սպասուէր որ անոնք այդ օրերուն նո[ր] յարձակման մը սկսէին: Եւ արդէ[ն] ռուսական այդ յարձակման կը սպա[սէ]ին Րիզա պէյն ու իր մարդիկը: Մէ[կ] կողմէ կատարուած թնդանօթաձգու[թե]նէն օր մը վերջ, Ռուսերը թնդա[նո]թի բուռն կրակի մը տակ առած էի[ն] մեր չէթէներուն առաջին գիծերը:

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԻՆ

(ՀՐԹԵՒԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Ջուխցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ SAMEDI 24 Février 1934

10 ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année No 2429

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՐՃ ԿԱՊԵԼ ԵՒ ՎԵՐՍԿՍԻԼ

Ուրեմն, Մարսէյլի պատակոծումներուն առաջին պատճառը Ա-ռաջնորդարանի եւ Փրատոյի Կրօնական Ընկերակցութեան միջեւ ծագած վէճն է :

Ինչպէս ըսինք երէկ, մենք չպիտի քննենք այդ առթիւ կա-տարուած բանակցութիւնները, աւելորդ ժամավաճառութիւն հա-մարելով :

Հարցը այն է որ, երկու կողմերը չատոնց ճչդած են իրենց դիրքը :

Առաջնորդարանը, Պալաքեան եպիսկ·ի միջոցաւ, կ'ուզէ պա-հել աւանդական սովորութիւնները, Փրատոյի եկեղեցին առնելով իր իշխանութեան տակ : Իսկ միւս կողմը, իրեն յատուկ պատճառա-ներով, նախընտրած է Կրօնական Ընկերակցութեան ճամբան :

Մենք տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ՝ երկու կողմէն ալ բաւեցակամութիւն չի պակսիր : Բայց, փոխադարձ անվստա-հութիւնը խորացած ըլլալով, կը թուի թէ պատակոծումը այսպէս ալ պիտի չարունակուի :

Մինչ այս մինչ այն, կրակին վրայ լուղ լեցնելու ծառայեցին յատկապէս Պալաքեան եպիսկ·ի անձին դէմ սարքուած պայքար-ները :

Ինչ որ ազգային իշխանութիւն կը կոչուէր, լուծուեցաւ ինքն իր մէջ : Եպիսկոպոսը բռնուեցաւ զանազան յանցանքներու մէջ, եւ հաւատարակչռութիւնը կորսնցնելով, թռուցիկներուն պատա-սխանեց թռուցիկով եւ... մէթինով :

Այս բոլորէն վարպետօրէն օգտուեցաւ խմբակ մը, ամէն ինչ խառնակելու եւ մթնոլորտը թանձրացնելու համար :

Տարակոյս չկայ թէ ծանր յանցանքներ ունի հոգեւոր հովիւը, երբեւ հեռեւանք իր չսայլարան բնաւորութեան եւ եսամոլ թեթե-ւամտութեան : (Զենք ուզեր խօսիլ հաշուական գործառնութեանց մասին, այդ հոգը ձգելով ազգային իշխանութեանց) :

Չենք ուրանար, հոգեւոր հովիւը ունի դրական յատկութիւն-ներ ալ : Ունի գործելու եռանդ եւ դիմացած է կարմիր – կանանչ փորձութեանց :

Եւ սակայն, իր յախտուն եւ ուռուցիկ չարժուձեւերը, իր իշ-խանասէր ձգտումներն ու հակասական գործունէութիւնը խորա-խորհ ձգտումներն ու նամակները կը տեղացնեն, վճիռ-ներ կ'արձակեն իրարու դէմ, սրտառուչ յամառութեամբ :

Անշուշտ մեր գործը չէ դատել արդարն ու մեղաւորը, մանա-ւանդ որ, թիւ 1 Մխիթարը դրամական վնասի մեղադրանքներ կ'ուղղէ միւսներուն :

Բայց, «ի սէր ազգութեան», ի՞նչ պատկեր է այս :

Մինչեւ հիմա, «գաւառացի»ներն էին որ այսպէս թեւերու կը բաժնուէին, քաղաքի դէմ քաղաք, աւանի կամ գիւղի դիմաց գիւղ կազմակերպելով : Ո՞ւր մնաց Պոլսեցիներուն յառաջդիմութիւնը՝ «դրսեցի»ներուն վրայ...

Ցիշէի՞նք, տակաւին, Հայր· Մխիթարեաններու ծոցին մէջ մղ-ուած վէճերը, որոնք նոր ձեւի մը վերածուեր են, «վերաշինաց»-ներու պիտակին տակ : (Այս երեւոյթը միայն Մարսէյլի յատուկ չէ) :

Ձիգ մը, ճի՛գ մը, Մարսէյլ, եթէ ոչ նախկին արժէքդ վերա-հաստատելու, գոնէ արուարձաններուդ ասպիճանին հասնելու հա-մար :

Ոչ հոգեւոր հովիւը, ոչ Փրատոյի եկեղեցին եւ ոչ ալ... Պոլսե-ցիներու ներքին վէճերը պէտք չէ պատրուակ ծառայեն քեզի, հետ-զհետէ կազմալուծուելու եւ անուշ երազի մը պէս պատմութեան յանձնելու համար երէկուան կեանքդ :

Թող կղերն ու եկեղեցին իրենց ճամբան երթան : Բայց, դուն ինչո՞ւ կը կորսնցնես քու ճամբադ, զոր գտած էիր ուրիշներէն չատ առաջ, հազիւ քարափ նետուած...

Դուն չէի՞ր որ, դեռ մէկդգ նոր չտկած, չարժում եւ կազմա-կերպութիւն ստեղծեցիր, ասպարէզ կարգալով Փարիզին :

Ինչո՞ւ թոյլ կուտաս որ մուխդ մարի կամաց – կամաց :

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԼԱՅՆ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆ ՏՈՒՄԷՐԿԻ

ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐՆԵՐՈՎ ՊԻՏԻ ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԻ ԵԼԵՒՄՈՒՏՔԸ

ՓՈՒԱՆՔԱՒՐԷՆ ԱՆԳԱՄ ՋՈՒՆԷՐ ԱՅՍ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

Հինգշաբթի օր, երեսփ· ժողովը 185ի դէմ 368 ձայնով բացառիկ իրաւա-սութիւններ տուաւ Տումէրկի դահլիճին, որպէսզի հաւասարակշռէ ելեւմուտքը եւ պաշտպանէ ֆրանքը :

Ինչպէս կը յիշուի, 1926ին ալ բացառիկ իրաւասութիւններ տրուած էին Փուանքառէի դահլիճին, բայց Տումէրկ աւելի լայն լիազօրութիւններ ստա-ցած է : Բուն քուէարկութիւնը կապ ունէր ոսկեվճարի հիմքը որ եւ է պնով որոշման էութիւնը : Փոքրամասնութիւնը հակառակեցաւ ո՛ր եւ է դիկտատո-րութեան : Երբ ծերակոյտն ալ քուարէկ այս բանաձեւը, Տումէրկը պիտի դառ-նայ օրինաւոր դիկտատոր՝ ելմտական հարցերու կարգադրութեան համար : Պիտի կրնայ պարզ հրամանագրով մը կրճատել կամ ջնջել ո՛րեւէ վարկ եւ վար-չական օրէնք կամ փոխել որ եւ է օրէնք, հաւասարակշռելու համար ելեւմուտ-քը : Այս լիազօրութիւնը պիտի տեւէ մինչեւ յունիս 30, եւ հրատարակուած հրամանագիրները պիտի վաւերացուին խորհրդարանին կողմէ, Հոկտ· 31ին :

Զհաչուելով պատերազմի չրջանը, Գ· Հանրապետութեան պատմութեան մէջ առաջին անգամ է որ Ֆրանսայի երեսփ· ժողովը այսքան լայնօրէն կը հրաժարի իր սահմանադրական իրաւունքներու մէկ մասէն : Ինչպէս ըսինք, Փուանքառէի տրուած իրաւասութիւնները չատ աւելի սահմանափակ էին :

Մինչեւ չորեքշաբթի օր, կառավարութենէն զատ ոչ մէկը գիտէր թէ Պ· Տումէրկ լիազօրութիւն պիտի պահանջէ : Կը կարծուէր թէ իրաւասութիւն պիտի խնդրէ կարգ մը սահմանափակ խնայողութիւններ կատարելու հրամա-նագիրներով, բայց ելեւմուտքը հաւասարակշռելու համար բացարձակ լիազօ-րութիւն ստանալու պահանջը յանկարծ պայթեցաւ ժողովին մէջ, յաջորդ օրը : Երեսփոխանները ժամանակ չունեցան սթափելու առաջին ցնցումէն : Կ'ըսուի թէ վարչապետը նրբանցքներու մէջ հակակուցած է իր միտքը, յայտնելով որ եթէ լիազօրութիւն չտանայ, պիտի լուծէ երեսփ· ժողովը եւ անմիջապէս նոր ընտրութեանց պիտի ձեռնարկէ :

Տումէրկի այսօրուան դիրքը չատ կը նմանի նախագահ Բուղվէյլի դիրքին :

Թէ վարչապետը մինչեւ ո՛ր աստիճան պիտի գործածէ իր ստացած լիազօ-րութիւնները, կախում ունի ելեւմուտքի բացին բուն գումարէն : Կառավարու-թիւնը բացը կը հաչուէ 550—600 միլիոն ֆրանք, իսկ ընկերվարականները կը հաչուեն երեք միլիառ : Արդ, եթէ ճիշդ է այս վերջին թիւը, Պ· Ոճէմէրկի անձ-նական համբաւն իսկ չպիտի բաւէ մը գանելու,— համաձայն իրազեկներու կարծիքին :

Հինգշաբթի օր, քուէարկութենէն անմիջապէս առաջ, Պ· Տումէրկ բեմ բարձրանալով, յայտարարեց թէ ելմտացոյցին քուէարկութեան յապաղումը անհրաժեշտ կը դարձնէ բացառիկ միջոցներ, որպէսզի կարելի ըլլայ պաշտպա-նել ֆրանքը : «Ցանցանքը այս կառավարութեանը չէ, ըսաւ, եթէ ելմտացոյ-ցը չքուէարկուեցաւ դեկտ· 31ին : Ամբողջ երկիրը կը սպասէ ելմտացոյցին չքուէարկութեան, դիտնալու համար թէ կարելի՞ է վստահիլ իր դրամին ամ-րութեան : Ակնառութիւնը որ ձեռքով կը բռնի, երբ քանի մը հարիւր ֆրանք ու-նի ափին մէջ, կ'ուզէ անոր արժէքը պահել : Խորհրդարանը մեծ քայլ մը առած պիտի ըլլայ դէպի տնտեսական վերականգնում, եթէ քուէարկէ ելմտացոյցը այնպէս ինչպէս որ ներկայացուած է իրեն » :

Բացառիկ իրաւասութեանց բռնաձեւը կարդալէ յետոյ, տեղեկագիրը յայ-տարարեց·

— « Ներկայ պայմաններուն մէջ, կարելի չէ խնայողութիւններ կատարել եղած օրէնքներու սահմանին մէջ » :

Կառավարութեան առաջարկին դէմ բողոքեցին ընկերվարականները, ձաղ-կելով երեսփ· ժողովին վախկոտութիւնը որ կը հաւասարի անձնասպա-նութեան : Այս առթիւ, ընկերվարականներուն ներկայացուցիչը բացատրեց թէ երկիրը կը գտնուի յեղափոխական, ֆաչական վտանգին առջեւ, եւ աւելի լաւ է որ ժողովը լուծուի, փոխանակ տեղի տալու եւ մեղսակից գտնուելու :

Ընկերվարականները ձայն տուին կառավարութեան, նախապէս պայման դրած ըլլալով թէ Ֆիթէը չվերահաստատուի, իրրեւ ոստիկանութեան վե-րատեսուչ եւ թէ պիտի լուծուին ֆաչական կազմակերպութիւնները, մանա-ւանդ «Հրեղէն Խաչ»ի միութիւնը որ պատասխանատու կը համարուի փետր· 6ի դէպքերուն :

Ներսը չարունակուեցաւ դիչերն ալ, վերջացնելով ելմտացոյցին ամբող-ջական քուէարկութիւնը : Նախահաշիւը կազմուած է այսպէս.— մուտք, 48 միլիառ 477 միլիոն ֆրանք, ելք՝ 48 միլիառ 418 միլիոն : Այժմ ծերակոյտը ձեռնարկած է քննութեան : Կառավարութիւնը կ'ուզէ ամէն բան վերջացնել մինչեւ փետր· 28 :

Ո՞Վ ՍՊԱՆՆԵՑ ԴԱՏԱՒՈՐ ՓՈՒԵՆԸ

Հարիւր հազար ֆրանի պարգեւ

Տակաւին կարելի չէ եղած լուսաբանել վերջքննիչ Աուեանի անդամներէն Պ· Ալպէր Փուէնոի սպանութեան գաղտնիքը : Զարմանազան պատմութիւններ չրջան կ'ընեն բերնէ բերան եւ թերթէ թերթ : Բոլորն ալ միեւնոյնը կը յայ-տարարեն թէ դատաւորը սպաննուեցաւ Սթաւիսկիի գործին առթիւ, քանի որ չատ գաղտնիքներ գիտէր : Կառավարութիւնը 100,000 ֆրանք պարգեւ խոստա-ցած է, ոճրագործները երեւան հանելու համար : Կարգ մը թերթեր կ'ըսեն թէ գաղտնի կազմակերպութիւն մը, Մաֆիա մը ստեղծուած է Ֆրանսայի մէջ, զօրաւոր անձերու աչակցութեամբ, այսպիսի սպանութիւններ կատարելու եւ ահուսարսափ տարածելու համար :

Դիտողներուն կատարելով, հաստատուեցաւ թէ դատաւորը երկաթուղիի դիծերուն կապուած էր պճեղներէն եւ գլուխէն : Կ'ենթարդուի թէ՝ արդէն մե-ռած էր, երբ կապուեցաւ երկաթ դիծերուն, որովհետեւ պարաններուն նչան-ները ցոյց կուտան թէ չէ դիմադրած : Ցետոյ, ամուր կապուած չէր : Բայց մարմինը չարաչար յօշոտուած ըլլալով, կարելի չէ վերջնապէս ճչդել մահ-ուան բուն պատճառը : Փորոտիքը պահուած է, մասնաւոր քննութեան ենթար-կուելու եւ հասկնալու համար թէ կապելէ առաջ թունաւորա՞ծ են : Ուրիշ են-թադրութեան մը համաձայն, սասը օր առաջ, ճամբան անծանօթ մը կե-ցուցած է դատաւորը եւ ինքնութիւնը ճչդելով, ճակի հրաւիրած է իր ազգա-կաններուն անունով : Պ· Փրէնս մերժած է : Այս պատմութենէն կը հետեւցնեն թէ պիտի թունաւորէին այն տեղ :

Տիժոնի մէջ կատարուած քննութիւններուն հետեւանքով, կասկածելի կը համարուի օտարական մը, որ սրճարանը նստած լուր կը հարցնէր սպանու-թեան մասին եւ երբ իմացաւ թէ թերթերը ամէն բան գրած են, անհետա-ցաւ :

Թերթերը բանավէճի բռնուած են, ճչդելու համար թէ դատաւորը միասին տարա՞ծ էր իր թղթածրարը : Պոյուսակին մէջ գտնուած են միայն անկարեւոր նամակ մը եւ այցետոմս մը : «Թան» կը հարցնէ թէ ի՞նչ պէտք ունէր ձեռքի պայուսակը միասին առնելու, անկարեւոր նամակի մը համար· մանաւանդ որ գոյքերը եւ արդուզարդի նիւթերը գրած էր մեծ պայուսակին մէջ :

Դատաւորին տղան կը պատմէ թէ հայրը չատ կը զբաղէր Սթաւիսկիի գոր-ծով, սրտնեղութիւն կը յայտնէր եւ երկուչաբթի օր ըսած է·

— «Այս Սթաւիսկիին գործը չատ աւելի կարեւոր է քան կ'ենթադրես» :

Պ· Փրէնս չատ նեղացած էր Հանրապետութեան դատախազ Փրէսարի եւ ընդհ· դատախազ Տօնա – Կիկի դէմ, եւ անգամ մը ըսեր է·

— «Եթէ իմ անունս խառնեն ուրիչ դատաւորներու անուններուն հետ, պիտի հրաժարիմ եւ անմիջապէս որ ազատութիւնս գտնեմ, ամէն բան պիտի իսօսիմ : Դուք գաղտնիք չունիք թէ ո՛րքան երեսփոխաններ եւ ծերակուտա-կաններ մէջամտած են Սթաւիսկիի գործին մէջ» :

Ոստիկանական տեսուչ Փաչօ, որ 11 անձնաս տեղեկագիրներ կազմած է Սթաւիսկիի ձեռնարկներու մասին, առանց հետեւանքը տեսնելու, բացէ ի բաց կասկածելի կը գտնէ այս սպանութիւնը, աւելցնելով թէ միայն Պ· Փրէնոր չէր որ չատ բան գիտէր Սթաւիսկիի գործի մասին :

Համաչափար «Իւմանիթէ»ն ոճիրը կը համարէ «ոստիկանական թակարդ մը» : Ալկոդմեան «Լը Ջուռնալ տը Փարի»ն խմբագրականով մը կ'ըսէ թէ սպանու-թիւնը կատարուած է անհետացնելու համար ուժեղ ամբաստանիչ մը որ գի-տէր Սթաւիսկիի «հզոր մեղսակիցներուն անունները : Կարգը որո՞ւնն է հի-մա» : «Ֆիկարօ» գիտել կուտայ թէ այս սպանութիւնը պիտի սթափեցնէ անոնք որ կը հաւատային թէ Սթաւիսկիի անձնասպան եղած է : Պոլսի ընկերվար-կան պաչտօնաթերթին գլուխը դրած է հետեւեալ վերնագիրը,— նոր «անձնաս-պան» մը եւս :

Հետաքրքրութեան համար յիչենք թէ՝ կնոջ խնդիրներ խառնողներ ալ պակաս չեն, բրնձափոչի գտնուած ըլլալով գոհին վրայ : Մինչդեռ այդ փոչին տուեր է իր կինը, ածիլուած առեն գործածելու համար : Ըսողներ ալ կան թէ

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ· էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ԱՐՑՈՒՆՔԸ

Պէյրութի «Ազդակ» էն կ'իմանանք լուր մը, որ գաղտնի պահուելու սահմանուած էր :

Պ· Գալուստ Կիւլպէնկեան երուսաղէմ հասեր է փետրուար 9ին, ծածկե-լով իր ինքնութիւնը (թղթակիցը կ'ը-սէ — «ծպտեալ»? : Ցետոյ գիշերանց այցելեր է Հայոց վանքը, երկարօ-րէն տեսակցելով պատրիարքին հետ :

Լաւ է որ մնացեալը թղթակիցը պատմէ·

— « Իր ժամանման յաջորդ օրը, չարաթ, իր ընկերակիցներով Պ· Կիւլ-պէնկեան Ս· Յակոբայ տաճարը այցե-լեց ցերեկ ատեն, եւ Գլխադիրի սեղա-նին առջեւ իր ուխտը կատարելէ վերջ, իրեն ցոյց տրուեցան թանգարանի թանկարժէք իրերն ու առարկաները : Տեղեկացածիս համաձայն, պատրիար-քը եւ լուսարարապետը Գլխադիրի սեղանին առջեւ օրհնած են հայ մե-ծահարուստը, ուր այս վերջինը ար-տասուելից աչքերով եւ ծնրադիր իր ուխտը կատարած է » : (17 փետր·) :

Ո՞վ իրաւունք ունի խառնուելու ո եւ է մէկուն ապօրէնին, ուխտին կամ արցունքին :

Եւ սակայն, չար սատանայ մը կը փսփսայ դիմացէն·

— Այս ի՞նչ գաղտնիք է որ Պ· Գ· Կիւլպէնկեան չի դիմանար եւ «ար-տասուալից աչքերով ու ծնրադիր » ուխտ կ'ընէ որ եւ է գլխադիրի առջեւ, երբ իր դիմացը կը գտնէ իսկական գլ-խադիրը,— հայ ժողովուրդը :

Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ հայ միլիոնա-տէրը չի յուզուիր այնքան տառա-պանքներու հանդէպ, « սառած » վի-ճակի մէջ պահելով իր միլիոնները, բայց կը խռնարհի նշխարի մը առջեւ, որ ինչ-որ ալ էրիստոնէական ըլլայ, ոչ բաղամակրթական է, ոչ ալ հայ-կական :

Ապահովաբար Պ· Գ· Կիւլպէնկեանի առաջին արցունքն է այս, իր գործի մարդու սառն արտորանքին եւ վայր-կեաններով համրուած ժամադրու-թեանց մէջ :

Քանի՞ տարի պէտք է սպասել, տես-նելու համար իր երկրորդ արցունքը, — այն որ իսկապէս մարդկային է եւ սրտին հետ խօսակից ալ կարելի կուտայ, հազար – հազարներու արցունքները սրբելով···

Ցուսահատ՝ հայ միլիոնատէրին խելքին ու խիղճը եւ միլիոնները շարժ-ման մէջ դնելու բոլոր միջոցներէն, ես կ'առաջարկեմ երուսաղէմի վանքէն փարիզ, եկեայի ապարանքը փոխա-դրել Ս· Գլխադիրը — եւ սպասել հրաշքի մը :

Վ.Ա.Հէ

Ա· ԱՇԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

oooo

Մարսէյլէն ստացանք փետր· 19, 20 եւ 21ի բժշկական տեղեկագիրները, Տօքթ· Մելբոնեանի ստորագրու-թեամբ : Երեքն ալ կը հաստատեն ըզ-գալի բարւոքում, թէեւ վիճակը միշտ լուրջ է : Տաճուքիւն չունի :

⁂ Ընկեր Ա· Ահարոնեանի հիւան-դութեան առթիւ, բազմաթիւ ցաւակ-ցական հեռագիրներ ուղղուած են, ա-րագ ապաքինման մաղթանքներով :

Սելանիկի մէջ, փետրուար 18ի տօ-նակատարութեան առթիւ, « Ցառաջ»ի միջոցաւ « սրտագին ապաքինում կը մաղթեն հայ ցեղի հանճարեղ զաւա-կին » :

Հնարաւորութիւն չունենալով բոլոր հեռագիրները նոյնութեամբ հրատա-րակելու, կը նչանակենք միայն ա-նուններըե—

Հ· Յ· Դ· Ամերիկայի կեդր· կոմի-տէ, խմբագրութիւն « Ցառաջ »ի, խմ-բագրութիւն « Ազդակ »ի (Պէյրութ), Տոքթ· Օհանեանեան, Ռուբէն, Ստե-փան Եսայեան, Վահան Նաւասարդ – եան (Գահիրէ), Եգիպտոսի կեդր· կոմիտէ, Իշխան Արդութեան (Փա-րիզ), ընկ· Գ· Բալայեան, ընկ· Ա· Խատիսեան, Պ· Քրաֆֆ Պոնար, Սէնթ էթիէնէն՝ Փետրուար 18ի տօնակա – տարութեան առթիւ, Հայ ճեմարան (Պէյրութ), Տէսինէն՝ Փետր· 18ի տօնակատարութեան առթիւ, Հ· Յ· Դ· Աղեքսանդրիոյ կոմիտէ, «Ցառաջ-դիմասէր» Միութիւն (Աղեքսան-դրիա), Գահիրէէն՝ Փետր· 18ի տօ-նակատարութեան առթիւ, խմբագրու-թիւն « Նոր Օր »ի (Աթէնք) եւայլն :

ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ՖՈՒՆԴԻ ՀԱՎԱՔԱԳՈՒՄԸ ՀԵՏ

Գ.

Ամերիկայի հայ գաղթականության մեջ ստեղծված նոր կացությունը, որ ստիպեց Հայ Օգնության Միությանը ընդունել նոր ուղղություն իր գործունեության մեջ, ինչպես հայտնի է մեր ընթերցողներին, պատճառ դարձավ, որ Միությունը ստիպված եղավ ավելի ընդարձակ չափեր տալ իր գործունեության շրջանակին։ Ներկայ ժամանակներում Միության գործունեության ասպարեզը ընդգրկում է ոչ միայն Ամերիկայի հայ գաղթականությունը, այլև Հայաստանի ներսում գտնվող գաղթականությունը։ Ներկայ ժամանակներում Միության գործունեության ասպարեզը ընդգրկում է ոչ միայն Ամերիկայի հայ գաղթականությունը, այլև Հայաստանի ներսում գտնվող գաղթականությունը։

Միության գործունեության ասպարեզի ընդարձակումը պահանջում է ավելի մեծ միջոցներ, քան որ մինչև այժմ ունեցել է Միությունը։ Մինչև վերջերս Միությունը ունեցել է տարեկան միջին հաշվով 200,000 ռուբլի եկամուտ։ Այդ գումարը ծախսվել է «Ժամախոսի» պահպանության համար։ Հիմա, երբ Միության գործունեության ասպարեզը ընդարձակվում է, երբ Միությունը ստիպված է լինելու հոգալ ոչ միայն «Ժամախոսի» պահպանության համար, այլև Հայաստանի ներսում գտնվող գաղթականության համար, Միության եկամուտը պետք է հասցնել առնվազն 1–1½ միլիոն ռուբլու։ Ահա թե ինչու Միությունը ստիպված է լինում ավելի ուժեղ կերպով դիմել ամերիկահայ հասարակության օգնության։

Ներկա ժամանակներում Միության գործունեության ասպարեզը ընդգրկում է ոչ միայն Ամերիկայի հայ գաղթականությունը, այլև Հայաստանի ներսում գտնվող գաղթականությունը։ Ներկայ ժամանակներում Միության գործունեության ասպարեզը ընդգրկում է ոչ միայն Ամերիկայի հայ գաղթականությունը, այլև Հայաստանի ներսում գտնվող գաղթականությունը

ՓԵՏՐ. 18Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

oooo

(Ընկ. Վրացեանի ճառը)

Ընկ. Վրացեան նախ մանրամասնօրէն պատմեց 1920ի աշնան խորհրդային իշխանութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ կատարուած գաղտնի բանակցումները, որոնք ունեցան այն անմիթիւնները, որ Թուրք եւ ռուս ջոկան արդիւնքը, որ Թուրք եւ ռուս ուժերը խեղդեցին մանուկ Հայաստանի անկախութիւնը:

Ռուսեւթուրք այդ գործակցութեան նպատակն էր օժանդակել Թուրքիոյ, որպէսզի ազատի «միջազգային իմպերիալիզմ»ի ժանիքներէն եւ միաժամանակ ռուսեւթուրք միացեալ ուժերով խեղդել կովկասեան անկախ պետութիւնները, մանաւանդ Հայաստանի անկախութիւնը:

Պատահական չէ, որ 1920ի աշնան թրքական ներխուժումը Հայաստան կը զուգադիպի խորհրդային ուժերու կը զուգադիպի խորհրդային ուժերու յառաջխաղացման դէպի հարաւ: Հայկական ուժերու պարտութեան կը սպասէր Ռուսաստանը, որպէսզի ինք այդ տագնապալի օրերուն ներկայանայ իբրեւ «փրկիչ» մը, բարեկամ մը որ եկած է Հայաստանը փրկելու թրքական բանակի ներխուժումէն:

Եւ իրապէս 1920ի նոյեմբերին հայ ժողովուրդը իր աչքերը ինքնաբերաբար դարձուցած էր դէպի հիւսիս, միամտօրէն փնտռելով օժանդակ ձեռք մը՝ առանց անդրադառնալու, որ խորհրդային Ռուսաստանի գիտակցութեամբ ու օժանդակութեամբ էր կազմակերպուած թրքական ներխուժումը:

Հայաստանի հանրապետական կառավարութիւնը՝ գիտակից կացութեան լրջութեան, յանձնեց իշխանութիւնը խորհրդային իշխանութեան ներկայացուցիչներուն, նախապէս կնքելով համաձայնութիւն մը:

Այդ համաձայնութեամբ, որ ստորագրուած է խորհրդային լիազօր Լեգրանի եւ Դրոյի ու Տէրտէրեանի միջեւ, Լեգրանը հրապարակաւ կը ստանձնէր կարգ մը յանձնառութիւններ, օրինակ որ եւ է պատասխանատուութեան չենթարկել հայ քաղաքական կուսակցութիւններու պատկանող գործիչները իրենց անցեալ գործունէութեան համար: Նոյն տրամադրութիւնը նաեւ բանակի վերին հրամանատարութեան մասին:

Սակայն առաջին իսկ օրէն խորհրդային իշխանութիւնը դրժեց իր կնքած համաձայնութիւնը: Մէկը միւսին ետեւէ սկսան ձերբակալել ականաւոր հայ գործիչներ: Ձերբակալուեցան նոյն իսկ անոնք որ ճամբայ ելած էին Հայաստանէն հեռանալու, -որպէսզի իրենց ներկայութեամբ չխանգարեն օրուան իշխանութեան աշխատանքը:

Դրօ, որ զօրքի ընդհանուր հրամանատար պիտի մնար, հեռացուեցաւ Հայաստանի սահմաններէն: Եւ յետոյ հազարէ աւելի հայ սպաներ, որոնց մէջ նաեւ զօրավար Նազարբէկեանը, դաւադրաբար Երեւան կանչուեցան ու գնդացիրներու ընկերակցութեամբ դէպի հիւսիս քշուեցան:

Այս քաղաքական ու զինուորական դէմքերու ձերբակալութեամբ չգոհացան համայնավարները: Իրենց անօթի պաշտօնեաներն ու զինուորները կերակրելու համար, կատարեալ թալան կազմակերպեցին: Զնչին պաշար մը ձգելով իւրաքանչիւր ընտանիքի, բռնի տունէ տուն պտտելով հաւաքել ամէն տեսակի ապրանքներ — ալիւր, միս, կաթ, հաւկիթ, հաւ, պանիր, իւղ եւն. եւն.: Ամերիկեան խնամքով կամբ, ղրկուած հայ որբերու համար, հայ համայնավարները ղրկեցին դէպի Մոսկուա, իբրեւ վարձատրութիւն իրենց յանձնուած իշխանութեան: Ժողովուրդը, որ հիւսիսէն եկած «փրկիչներ»էն կը սպասէր ներքին ու արտաքին խաղաղութիւն, ճամբաներու բացում եւ կենսամթերքի առատութիւն, բոլոր ճակատներու վրայ յուսախաբ եղաւ:

Փաստօրէն հայ համայնավարները իրենց գլուխն ունենալով նախկին Դաշնակցական ու ապա մոլի համայնավար դարձած Ատիսը եւ մազգործի համբաւի տիրացած արիւնարբու Աթարբէկեանը, կ'ուզէին Հայաստանը դարձնել քաղաքացիական կռիւի դաշտ: Եւ հասան իրենց նպատակին: Ընդամէնը երկու եւ կէս ամսուան իրենց տիրապետութեան տակ Հայաստանի ներքին կեանքը ալեկոծուած էր: Ժողովուրդը այլ եւս թրքական վտանգը մոռցած, կը մտածէր ներքին չարիքի, աննախընթաց ու եղբայրական կռիւի մասին:

Ու կատարուեցաւ այն, ինչ որ անխուսափելի էր: Ամբողջ ժողովուրդը, մէկ մարդու պէս, առանց կուսակցութեան խտրութեան, անգամ ռամկավարներու մասնակցութեամբ, ոտքի ելաւ ու տապալեց խորհրդային բռնակալութիւնը:

Փառատուն երկու օր չարունակ ապստամբ ուժերը քաջաբար մաքառեցան եւ միայն ռուսական օժանդակ ուժերու ճնշման տակ, Վրաստանի խորհրդայնացումէն վերջ, տեղի տուին ու անցան Պարսկաստան:

Այսօր, այդ դէպքերէն 13 տարի վերջ, դժուար է ստնօրէն գնահատել փետր. 18ի արժէքը, որովհետեւ տակաւին կ'ապրին այդ ապստամբութեան դերակատարները:

Սակայն 50 տարի վերջ, վստահ եմ որ հայ պատմագիրը փետր. 18ին պիտի տայ իր արժանի տեղը Հայոց պատմութեան մէջ, իբրեւ փայլուն մէկ էջը հայ ազատագրական շարժումին:

հոն երկու մեծ խումբերու մրցումի մը յետոյ հազար հանդիսատես տեսնել սովորական բան է, մինչ հոս Քուփ տը Ֆրանսի փինալն իսկ չի կրնար այդ թիւին մօտենալ: Ինչ որ ալ ըլլայ, երկու երկիրներուն բաժակի խաղերը տեղի կ'ունենան դրեթէ համընթաց: Ֆրանսայի մէջ այժմ ութ խումբեր մնացած են Քուփ տը Փինալ մրցումներուն համար. Անգլիոյ մէջ ալ նոյնպէս, չաբաթ օր տեղի ունեցած մրցումներէն վերջ մնացած են հետեւեալ խումբերը,— Արսէնալ ընդդէմ Աստոն Վիլայի, Փրէսթըն՝ Լէյսէսթէրի, Պոլթոն՝ Փորթսմութի, Շէֆիլտ կամ Մանչէսթըր Սիթի (որոնք շաբաթ օր հաւասար մնացած ըլլալով դարձեալ պիտի մրցին) ընդդէմ Սթօք Սիթիի:

⁂ Շաբաթ գիշեր «Սէրքըլ Հօշ է տ'Անժու»ի մէջ տեղի ունեցաւ սուսերամարտութեան հետաքրքրական մրցաշարք մը ակումբին անդամներուն եւ Պրիւքսէլի Արքայական Ակումբին սուսերամարտիկներուն միջեւ: Երկու խումբերը հաւասար մնացին, իրենց հինգ մրցորդներուն տարած յաղթանակներուն գումարը միեւնոյնը ըլլալով: Իբրեւ նորութիւն, մրցորդները իրենց կռնակէն ելեկտրական թելով մը կապուած էին գործիքի մը որ ստացուած հարուածները կ'արձանագրէր, ինչ որ կ'ենթադրուի թէ վերջ պիտի տայ սուսերամարտութեան մրցումներուն ընթացքին տեղի ունեցած փոքր միջադէպերուն: Վերակազմեալ Սէրքըլ Հօշ է տ'Անժուի սուսերամարտիկներու ճիւղին նախագահն է Պ. Գ. Աղաթօն, որ ինչպէս գիտենք նշանաւոր մեծ ախոյեան մըն է:

Ժ. Ե.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 20 փետր.— Աղքատախնամ Տիկնանց Ընկերութեան տարեկան երեկոյթ - պարահանդէսը փայլուն կերպով տեղի ունեցաւ փետր. 8ին, քաղաքիս Կօլիզէի շքեղ սրահին մէջ, պատուոյ նախագահութեամբ Մարսէյլի քաղաքապետ տոքթ. Ռիպոյի:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մարսէյյէզ»ով ու «Բամ Փորոտան»ով, որոնց յոտնկայս ունկնդրեց 600է աւելի ներկաներու ընտիր բազմութիւն մը: Հանդէսի առաջին մասը սկսաւ գեղարուեստական ճոխ ու ճաշակաւոր յայտագրով մը,— երգ, նուագ, պար եւն., հայկական եւ ֆրանսական:

Կէս գիշերէն ետք սկսան պարերը, որ տեւեցին մինչեւ առաւօտ: Ճոխ պիւֆէ մը եւ շատ շահեկան վիճակախաղ մը, ինչպէս նաեւ գեղեցիկ «քօթիյոն» մը աւելցուցին հանդէսին փայլը: Եւ պատկառելի գումար մը պսակեց ձեռնարկին յաջողութիւնը:

Հաճելի երեկոյթ մը եղաւ որ պատիւ կը բերէ թէ կազմակերպիչ մարմնոյն եւ թէ Մարսէյլի գաղութին: Ամէն ներբողէ վեր են Աղքատախնամի նախագահուհի տիկ. Պօշնակեան ու իր օգնականները, Օր. Նէվշեհեան, Օր. Տէր Վարդանեան եւն., որոնք գեղեցիկ նախանձախնդրութեամբ լծուած են այս ազգանուէր հաստատութեան, կը սարքեն հանդէսներ, կը կատարեն հանգանակութիւններ, կը պտտեն մեծ գաղութիս մութ, կորսուած անկիւնները, կը փնտռեն հիւանդ ու օգնութեան կարօտ հայրենակիցներ եւ կը ջանան դէթ մասամբ ամոքել անոնց թշուառութիւնը: Ամէն քաջալերանքի արժանի է այս գործը, որ կը ցուցնէ, թէ ինչեր կրնայ ընել նոյն իսկ փոքր խումբ մը տիկիններու եւ օրիորդներու, որոնք կը թօթափեն ասիական յետամնացութեան փոշին, կ'եւրոպականանան եւ ապա, համարձակ հրապարակ կուգան, ձգտելով կարելի եղածին չափ օգտակար ըլլալ իրենց հարազատ ժողովուրդին:

Տեղեկատու

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ Դ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Տեսինի մէջ բացուեցաւ Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Դ. համագումարը: Ներկայ էին պատգամաւորներ Մարսիլիայէն՝ Կեդր. վարչութեան կողմէ Ցարութիւն Ճնոեան, մասնաճիւղէն Մ. Ալաշեան եւ Գեղամ Պօղոսեան, Փարիզէն՝ Լեւոն Տօնիկեան եւ Ա. Սասունեան, Տեսինէն՝ Քերովբէ Կարապետեան եւ Ռուբէն Կէնճոյեան, Վիէնէն՝ Առաքել Օհաննէսեան եւ Անդրանիկ Վարդանեան, Լիոնէն՝ Արամ Պաղտասարեան եւ Արտաշէս Մուրատեան: Համագումարը տեւեց երեք օր: Օրակարգի վրայ դրուած բոլոր հարցերը համեբաշխօրէն լուծել յետոյ Կ. վարչութեան վայրը փոխադրուեցաւ Փարիզ, հետեւեալ կազմով.— Առաքել Զաքրեան, Արմէն Սասունի, Սամսոն Ալէքսանեան, Աբրահամ Սասունեան եւ Լեւոն Տօնիկեան: Թղթակցութիւնները պէտք է ուղղել վերջինիս հասցէով.— Léon Doniguian, 52 Rue Isidore Bagneux (Seine) France

Վարչութիւն

ՏԻՐՈՒՆԻ

Ցաւով կ'իմանամ մահը Պ. Գասպար Քօջոյեանի որ հոգին աւանդած է Լէնինականի մէջ: Գասպարը բնիկ Սասունցի էր, Հայրը հաստատուած էր Մշոյ Նորշէն գիւղը: Համիդի բռնապետութեան օրերուն (1904) Գասպար սուրհանդակով կ'անցնի Ռուսաստան եւ կը գտնէ իր հօրեղբայրը Ասատուրը որ Օտեսայի մէջ փապանութեամբ կը զբաղէր: Ինքն ալ իր հօրեղբօր հետ աշխատելով, լաւ դիրքի տէր եղած էին, մինչեւ 1908ի օսմանեան սահմանադրութիւնը երբ շատ մը Տարօնցիներ Ռուսիա կը գաղթէին: Քօջոյեանի փուռը ապաստան դարձած էր անոնց: Հայրենակիցներ 10—12 հոգի պակաս չէին: Հագուստները կը փոխէր, մէկ ամիս կամ աւելի կը կերակրէր, մինչեւ որ գործ մը գտնէին: Միեւնոյն ատեն չէր մոռցած իր հայրենիքի տառապանքը: Եւ կը գործէր յեղափոխական անձնուիրու – թեամբ, հանդուցեալ Կարապետ Մուշլեանի եւ ուրիշներու հետ: 1914 ընդհ. պատերազմին Գասպար մտած է Անդրանիկի բանակին մէջ եւ մեծ քաջագործութիւն ցոյց տուած է հանդուցեալ Արտաշէս Միրզոյեանի հետ: 1920ին կը դառնայ Ռուսիա եւ կը հաստատուի Նիքոլաեւ քաղաքը: 1932ին իր Սասունցի հօրեղբայրներէն նամակ կ'առնէ, կրկին կը վերադառնայ Հայաստան, բայց երկար չի տեւեր եւ հայրենիքի ազատութեան կարօտով աչքերը կը փակէ։Ունի երկու եղբայրներ եւ ընտանիք:

Հանգիստ ոսկորներուդ, սիրելի Գասպար: Քեզ ճանչցող հայրենակիցներդ երբեք չպիտի մոռնանք անձնուիրութիւններդ:

Ս. Ալէքսանեան

Մ. ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ՄԱՅՐԻԿԻՆ ՄԱՀԸ

«Յուսաբեր»էն ցաւով կ'իմանանք թէ փետր. 3ին Պաղտատի մէջ մեռած է Միսաք Մեծարենցի մայրը, Իսկուհի Մեծատուրեան, 95 տարեկան հասակին մէջ:

Այս առթիւ աշխատակից մը կը գրէ.—

Հեռու իր պաշտելի Միսաքին հողակոյտէն, հեռու իր այնքան երազած Բինկեանէն, օտար երկինքի տակ, գտնաց հանգչեցնելու իր խոնջ մարմինը:

Ահող ինք տասնեակ տարիները զրկանքներու, տառապանքներու անջնջելի հետքեր ձգած էին բանաստեղծին մօր դէմքին վրայ: Խորշոմներ, ակօսուած՝ տարիներու ափերով: Կնճիռներ՝ որոնց մէջ պարփակուած էր կեանքի խորհուրդը:

Իսկուհի Մեծատուրեան, աւելի ճիշդ «Նէնէ»ն անգրագէտ էր, սակայն իր էութեամբը հարազատ բանաստեղծ մը, աշուղ մը: Մինչեւ վերջերս, այդ տարիքին մէջ պահած էր իր գիտակցութիւնը, կ'երգէր Բինկեանի աշուղներութիւններէն: Ամբողջ շտեմարան մը՝ հարսներգներու, սիրերգներու, սգերգներու, դիւցազներգութիւններու:Տիպար հայ մամիկ մը, որուն ժըպիտներէն, գաւառական երգերէն կը բուրէր հօտը հայ հողին, հայ գիւղին:

Նախանցեալ տարի, ձմրան գիշեր մը իր ազգականներէն մէկուն տունը հանդիպեցայ իրեն: Սեղանին վրայէն առի «Ծիածանը» եւ Մեծարենցի լուսանկարը բանալով, ըսի.

— Նէնէ՛, կը ճանչնա՞ս ո՞վ է այս:

Գիրքը առաւ, գողահար մատներովը էջերը արագ, արագ դարձնելէ յետոյ՝ ազօտ աչքերը յառելով վրաս, ըսաւ.

— Մանչս, աս իմ երգս է:

Այո՛, իր երգը— Մեծարենցը:

Ցետոյ շատ խնդրեցի որ երգէ իր հայրենի երգերէն, չմերժեց, սուր ձայնով մը երգեց. «Պաղչասս մտար վարդ քաղեցիր»:

Անողոք ճակատագրի մանգաղը անգթօրէն քաղած էր իր սրտին վարդը— Մեծարենցը— 26 տարիներ առաջ. եւ այսօր ալ օտար մայրերու վրայ նոյն ժանտ մանգաղը քաղեց իր պատուին, բայց վեհ սիրտն ալ:

Աղօթք եւ յարգանք իր քաղցր յիշատակին:

ԼԵՒՈՆ ԳԱՌՄԷՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԱՐԻ ԸՆԿԵՐՆԵՐԸ

oooo

Սելանիկի «Հորիզոն»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (8 փետր.).

— «Մ'թնոլորտի մը ներքեւ, ուր մեր պղծագոյն հակառակորդները, անոնք համարձակութեամբ մը Դաշնակցութիւնը կը ներկայացնեն իբրեւ «քէմակալ ոճրագործներու կազմակերպութիւն», իսկ Դաշնակցականները՝ որպէս «տիպար ոճրագործներ», օտար մամուլի էջերուն վրայ թէ իշխանութեանց առջեւ իրենց սուտ վկայութեանց ընթացքին, մաքուր, անվեհեր ու գաղափարական Դաշնակցականը ի յայտ կուգայ նակատաբաց յայտարարելու, թէ ինք Դաշնակցական է եւ հպարտ է որ Դաշնակցական է: Ոչ մէկ ուրացում, ոչ մէկ վարանում օտար իշխանութեան առջեւ չխոստովանելու համար իր Դաշնակցականի հանգամանքը: Նոյն իսկ անոնք, որ ձերբակալուելէ վերջ ազատ չձգուեցան ու տակաւին կը մնան արգելարաններու մէջ, վայրկեան մը չժխտեցին իրենց Դաշնակցական ըլլալը, գիտնալով հանդերձ, որ այդ խոստովանութիւնը, վտարուելու գրգռութեանց հետեւանքով, կրնայ ծանրացնել իրենց նըկատմամբ գոյութիւն ունեցող կասկածները: Եթէ Դաշնակցական ըլլալը յանցանք մը պիտի նկատուէր եւ ատոր համար ալ ենթադրութիւններ պիտի կրէին կամ նոյն իսկ պիտի պատժըւէին, անոնք — եւ անոնց հետ բոլոր Դաշնակցականները— հանոյքով պիտի ենթարկուէին այդ ենթադրութիւններուն ու պատիժներուն:

Եւ անոնք, զրպարտութեանց զոհ մեր ընկերները,նոյն այդ կորովի կեցուածքը ունեցան իրենց բանտարկութեան եւ երկարատեւ հարցաքննութեան ամբողջ շրջանին: Չկրցան բնաւ: Զրկեցնուեցան ոչ մէկ վայրկեան: Յեղափոխականի յատուկ արիութեամբ եւ համբերատար, հաստատամիտ ոգիով մը անոնք կուրծք տուին բոլոր զրկանքներուն,խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ անոնք մերժեցին իրենց դէմ հիւսուած զրպարտութիւնները եւ իրենց հոգիին ամբողջ ուժով ծառացան իրէշային մեղադրանքներու դէմ: Անոնք, իրենց այս անվեհեր կեցուածքը կը պարտին այն դաստիարակութեան, զոր Դաշնակցութիւնը միայն կրնայ տալ իր շարքերուն եւ այն ոգիին՝ որ համակուած, գաղափարապաշտ եւ վեհանձն Դաշնակցականի մը սեփականութիւնը միայն կրնայ ըլլալ:

Հապա կեցուա՞ծքը միւս բոլոր Դաշնակցականներուն, Ամերիկայի մէջ թէ Ամերիկայէն դուրս, բոլոր երկիրներու տակ, ուր հայ գաղութ կայ: Ինչպէ՛ս չհիանալ անոնց ալ վրայ, երբ օրինակելի պաղարիւնով եւ լուրջ ու զգաստ ,շրջահայեաց ու համբերատար ոգիով մը կը լսեն մոլեգնած տարրերու ամենօրեայ զրգռութիւններն ու լուտանքները իրենց հասցէին: Եւ ձայն չեն հաներ, ամենափոքր փոխադարձութիւն իսկ չեն ըներ: Չե՞ն կրնար, կը վախնա՞ն, փախո՞ւստ կուտան: Ո՛չ, ի հարկէ ո՛չ: Կրնան եթէ ուզեն, եւ կրնան աւելին՝ քան ինչ որ կատղած հակադաշնակցականները կ'ընեն: Բայց չեն ըներ, որովհետեւ չեն ուզեր ընել, որովհետեւ փոխադարձութեանց պարագային, գիտեն թէ հետեւանքները ծանրակշիռ կրնան ըլլալ մեր ժողովուրդին համար: Այս միակ մտահոգութիւնն է որ կը զսպէ Դաշնակցականներուն բազուկը եւ կը մղէ զանոնք ըլլալ հեռատես եւ համբերատար: Այլապէս, մեր ամէնէն վիզը երկար հակառակորդն ալ գիտէ, թէ կռիւի մը պարագային, Դաշնակցականին կռնակը չի տեսնուիր բնաւ եւ անոր հարուածը մեղքնալ չի գիտեր:

Դէպքի մը բերմամբ աքլորացած մեր թշուառական հակառակորդները, դժբախտաբար, կը շահագործեն նաեւ դաշնակցական շարքերու այս առաքինութիւնը եւ օրըստօրէ կը դառնան աւելի անտանելի, լիրբ ու շնական: Հակառակ ասոր սակայն, Դաշնակցականներու համբերանքը դեռ չէ սպառած: Հակառակ այս բոլորին, կիրքը, մոլեգնութիւնը — Դաշնակցականներն ալ մարդ են եւ կրնան հեռատեսի ու մոլեգնիլ գիտեն — դեռ չեն կուրցներ մեր շարքերուն աչքերը: Ընդհակառակն, թէ՛ Դաշնակցական մարմինները եւ թէ մեր մամուլը, անդադար կը յանձնարարեն ամէնուն ըլլալ լայնամիտ եւ չտարուիլ հայ ժողովուրդի հանգստին թշնամի վատերու գրգռութիւններէն:

Մարդկօրէն հնարաւոր պիտի ըլլա՞յ սակայն անվերջ պահել այս պաղարիւնը եւ չազդուիլ ու չտարուիլ: Հարցում մըն է այս որուն պատասխանը պիտի տայ մեզի հակադաշնակցական խառնիճաղանճին յետագայ ընթացքը միայն»…

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ
ՊԻՄԷՆ ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ
իր աշխատատեղին
փոխադրած է՝
GARE du NORDի մօտ
20 r. St.-Vincent-de-Paul
PARIS (10e)
Téléphone: Trudaine 08 - 31

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

ՌՈՒՍԻԱ ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Յունական ապստամբութիւնը

Ինը տարուան տագնապ մը բաւեց այս ժողովուրդին ապահովելու ազգային անկախութիւն մը: (1821—1829):

Օսմանեան կայսրութեան մէջ Յոյները միշտ բացառիկ դիրք մը վայելած էին հինէն ի վեր: Յոյն եկեղեցին կը ներկայացնէր յաչս Սուլթանին քրիստոնեայ հպատակներուն մեծամասնութիւնը:Նաւահանգիստներու եւ կղզիներու մէջ հաստատուած յոյն վաճառականներ իրենց մենաշնորհը ըրած էին ծովային նաւագնացութիւնը եւ առեւտուրը: Վիթխարի հարստութիւն մը ամբարուած էր իրենց մօտ: Զանազան քաղաքներու յոյն գաղութները ինչպէս Օտեսա, Մոսկուա, Մարսիլիա կը փայլէին որքան նիւթական, այնքան իմացական զարգացումով:

Ֆրանսական յեղափոխութեան շունչը, ինչպէս նաեւ թրքական վարչութեան ապիկարութիւնը սկսած էր թեան ապիկարութիւնը սկսած էր խմորել յոյն միտքը. հին հելլենական հայրենիքը վերակազմելու փափաքը կը վառակէր մտաւորական ընտրանին ու ժողովրդի բոլոր խաւերը: Այդ գաղթօնքին նաւալ ընդառաջեց Եւրոպայի ռոմանթիք գրողներու, Պայրընի, Շաթօպրիանի, Հիւկոյի հետաքրքրութիւնը եւ գործօն աջակցութիւնը: Հելլենապաշտութիւնը այդ օրերուն իմացական նորաձեւութիւն մըն էր, որ շնորհիւ խանդավառ գրողներու հանրային կարծիքի մը վերածուեցաւ:

ԺԹ. դարու սկիզբը յեղափոխական կազմակերպութիւն մը՝ «Հէթէրիա»ն ծաւալուն արմատներ արձակեր էր մայր երկրի թէ գաղութներու մէջ:

Վարչական գիպուած մը տուաւ առաջին կայծը:

Եանինայի փաշայութեան գլուխը կը գտնուէր Թէփէլէնլիցի Ալին, Ալպանացի կառավարիչ մը, որ իր ասպարէզը սկսած էր աւազակութեամբ, եղած էր ապստամբ աւազակապետ, ինքնակոչ տոմիկան այդ շրջանակին, ու յաջողելով չէզոքացնել բոլոր իր մրցակիցները, կառավարութեան կողմէ վարձատրուած էր փաշայութեան տիտղոսով:

Յաջողութիւնը չփացուցած էր զինքը: Դէպի 1820 Թուրքերը ան սկսած էր արհամարհել Սուլթանի դերիշխանութիւնը: Մահմուտ Բ. նախանձախնդիր իր դիրքին եւ արժանապատուութեան, որոշեց վերջ ընդգրմ փաշան: Զինուորական արշաւանք մը եկաւ պաշարել Եանինայի մէջ Ալի փաշան, որ Յոյները կանչեց իր օգնութեան: Իր կոչին պատասխանեցին Մորէայի, Փաթրասի Յոյները:

Ճիշդ է որ տասնեւութ ամսուան պաշարումէ յետոյ Թէփէլէնլիցի Ալիի զինուորները անձնատուր եղան ու իր գլուխը կտրուելով ցուցադրուեցաւ Պոլիս, պալատին պատէն, բայց յունական ապստամբութեան ազդանշանը տրուած էր:

1821—1827 վեց տարի յոյն ժողովուրդը պայքարեցաւ առանձին: Իրենց շարժումը նախ անկազմակերպ ու տարերային, ստիճանաբար կեդրոնացաւ:

Երկուստեք մարտնչեցան մոլեգնօրէն, կանգ չառնելով ծայրայեղութիւններուն առջեւ:

Ըմբոստութեան նախանշաններուն վրայ, Բ. Դուռը իբրեւ փոխվրէժ, 1821ի Զատկին եկեղեցիի դռնէն կախեց պաշտամունքի զգեստներով կախեց օրուան պատրիարքը, 84ամեայ ծերունի մը: Միեւնոյն ատեն բազմաթիւ Յոյներ ջարդուեցան: Այս դէպքը եւ Քիոսի ջարդը, ուր 80,000ի մօտ յոյն ընակչութիւն մը բնաջինջ եղաւ, կոտորուելով կամ իբրեւ ստրուկ ծախուելով, ըմբոստացուցին Եւրոպայի հանրային խիղճը: Ամէն կողմէ դրամական օգնութիւն, զէնք եւ կամաւորներ կը տեղային զօրացնելու համար Յոյներուն ազատագրական ճիգերը:

Հակառակ ժողովուրդի եւ մտաւորականներու գործօն համակրանքին, եւրոպական պետութիւնները անտարբեր էին նախապէս, եթէ ոչ հակակիր: 1815ի Եւրոպան կը սարսափէր յեղափոխութեան մղձաւանջէն: Պետութիւնները Վիեննայի մէջ արդարացան դաշինք կնքած էին ամրապնդելու համար իշխանութեանց ուժը. ինչ որ կը բխի հպատակ ժողովուրդներէն, կը նկատուէր կասկածելի:

Այս յետադիմական ոգիի ամէնէն մոլեռանդ մարմնացումն էր Մեթերնիխ, որ յաջողեցաւ իր կամքը պարտադրել երկար ժամանակ եւրոպական արքունիքներուն:

Ճիշդ 1815ի շուրջն էր որ կը ծնէր «Արեւելքի Հարց»ը բացատրութիւնը. բայց երկար ժամանակ պետական վարիչները այդ հարցի էութիւնը չկրցան ըմբռնել: Ամէն գնով կառավարական վերին հեղինակութիւնը, «օրինականութիւն»ը փրկելու մարմաջէն բռնուած, 1815ի պահպանողական Եւրոպան աւելի հակամէտ էր Սուլթանին վարկը պաշտպանելու քան քրիստոնեայ հպատակներու իրաւունքը:

Մեթերնիխ բսած էր նոյն իսկ.

— «Թուրքերը կը խողխողեն Յոյները, Յոյները իրենց կարգին կը գլխատեն Թուրքերը. այս ամէնը քաղաքակրթութենէ դուրս խնդիր մըն է: Մեր արեւելեան սահմանէն անդին երեք-չորս հազար մարդիկ կախուած, ըսպաննուած, ջարդուած,— մեզ համար հաշուի առնելիք կէտ մըն չէ»:

Իրերու բերումով եւ հանրային կարծիքի ճնշումին տակ է միայն որ դիւանագէտները հարկադրուեցան հարց տալ ի վերջոյ— «Ի՞նչ սկզբունքով լուծել յունական հարցը. օրինականութեա՞ն թէ իրաւունքի: Յոյներու ըմբոստութիւնը նկատել ապօրինի յեղափոխութի՞ւն մը թէ արդար դատ մը»:

Մեթերնիխի դէմ աստիճանաբար կազմուեցաւ կարծիքներու հոսանք մը, զոր կը մարմնաւորէր առաւելապէս Ալեքսանդր Ա.ի Ռուսիան:

Այս պայմաններուն տակ, մինչեւ 1826 Թուրքերը Յոյները ինքնագլուխ վարեցին իրենց ազատագրական պայքարը. անհաւասար պայքար մը, ուր յաջողութիւնը կը ժպտէր փոխնիփոխ:

(2)

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ «ՅԱՌԱՋ»Ի
(ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԽԱՂ)
ՅՐԴ
ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ)
24 ՓԵՏՐ. 1934 - ԿՏՐՕՆ ԹԻՒ 16

անձնասպան եղած է, ինքն ալ խառնուած ըլլալով Սթավիցքիի գործին: Աւելորդ է ըսել թէ այսպիսի պատմութիւնները պիտի կրկնուին, մինչեւ որ գործը լուսաբանուի:

Մինչ այս մինչ այն, Պայոնի մէջ կը շարունակուին հարցաքննութիւնները, Սթավիցքիի գործին համար: Հարցաքննիչ դատաւորը այս օրերս պիտի լսէ շատ կարեւոր վկայութիւններ: Միեւնոյն ատեն, մամուլը զարմանալի պատմութիւններ կը պատմէ, իբրեւ միջազգային լրտես ներկայացնելով Սթավիցքին, որուն հետ կապ ունեցեր են շատ գեղեցիկ պարուհիներ եւ երգչուհիներ...

Ընկերութիւն մը կազմուեցաւ Համիտի ժառանգութիւնը ստանալու համար...

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ 7 միլիոն 500,000 թանաքական տոլարի ընկերութիւնը մը կազմուած է, «Ռոնսոլիտէյթըտ Իսթըրն Քորփորէյշըն» անունով: Նպատակն է վերստանալ Ապտիւլ Համիտի հսկայական հարստութիւնը, որ կը հասնի հարիւր միլիոն անգլ. ոսկիի եւ որ «անիրաւաբար խլուած է»: Ընկերութիւնը բանակցութիւններ պիտի կատարէ անգլիական, ֆրանսական, իտալական, թրքական, պաղեստինեան եւն. կառավարութեանց հետ: Ի հարկին դատ պիտի բացուի օտար դատարաններու առջեւ: Այժմէն հոչակաւոր փաստաբաններ վարձուած են:

«Թախի-ճերու գործադուլը

Աչխատանքի նախարարը նոր պայմանագիր մը խմբագրեց, վերջ տալու համար Փարիզի «Թաքսի»ներու գործադուլին: Պայմանագիրը մեծ դիջումներ կը պարունակէ, բայց գոհացում չի տար շարժավարձերուն, մասնաւորապէս ընկերութեան ապահովագրութեան հարցին մէջ: Կը նշանակէ թէ գործադուլը պիտի չարունակուի:

Միայն Փարիզ քաղաքը օրական 250,000 ֆրանք վնաս ունի այս գործադուլէն, որ չորրորդ շաբաթը լրացնելու վրայ է:

Լէոփոլտ Գ. թագաւոր Պելժիոյ

Երէկ, ուրբաթ, Պնդանօթներու որոտին մէջ, իշխան Լէոփոլտ խորհրդարանն գնաց, ամենդական երդումը կատարելու համար իբրեւ թագաւոր Պելժիոյ: Այս առթիւ ալ հսկայական թափօրներ կազմուած էին: Արարողութիւնը տեւեց կէս ժամ:

Այսպէս թագաւորին յուղարկաւորութեան թափօրը պատկառելի զօրահանդէսի մը երեւոյթն ունէր, որուն նմանը չէ տեսած Պելժիա, գինադադարէն ի վեր: Հակառակ իր հիւանդութեան, թագուհին ալ մասնակցեցաւ յուղարկաւորութեան, եկեղեցական արարողութիւններէն մինչեւ թաղումը: Բոլոր երկիրները նախկին ռազմիկներու պատուիրակութիւններ ղրկած էին, (ինչպէս ֆրանսական բանակին հայ կամաւորները):

Պարսից Շահր Թուրքիա՛ կ'երթայ

Ռիւթէրի հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Պարսկաստանի Շահը էնկիւրի պիտի այցելէ յառաջիկայ մարտին, անցնելով Իրաքէն:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ անկախութեան ատեանի նախագահ Ալի պէյ հանր. շինութեանց գործավար նշանակուեցաւ, յայտնելով Ֆուատ պէյի որ ելմտական գործավար եղած է, Բաղէշի ջարդարար Ապտիւլ Խալիֆ պէյի հրաժարման հետեւանքով:

ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Ա. Դ.

Փարիզ եւ արուարձանները

ՓԱՐԻԶԻ «ՆԻՊՈՏԱՑԻ» կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմ խումբը յառաջիկայ Զորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Ռոստոմ Գրադարանին մէջ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Ակուբին մէջ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին:

Գաւառ

Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութեան Վարչութիւնը, խիստ կարեւոր խնդրի մը շուրջ, ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ քաղաքի ընկերները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Միութեան Գրադարանին մէջ:

ՊՕՄՈՒՆԻ (Մարսէյլ) Զաւարեան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Թատերական ներկայացում

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Ց. Դ. ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՈՅ ՊԱՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կը ներկայացուի՝ **ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ**

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Պար Վէնտէնի սրահին մէջ

Շրմէն տը՚ լա Մաարակ Վիլ:

*** Իսկ այս կիրակի առաւօտ կը ներկայացուի Սէնթ - Անթուանի սրահին մէջ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ ՎՐԱՄԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ

Հովանաւորութեամբ՝ ԶԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՐԵԿ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

ՄԷՕՏՕՆ, 2, Rue Alexandre Guilmant ՍԱԼ ՄԱՐԻ ՏԷԼՆԱՑԻ ՄԷՋ

կը նախագահէ՝ ընկեր ԲԵՆՕ

կը խօսին ընկերներ՝ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Հ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ (ՎԻՇԱՊԵԱՆ)

կը ներկայացուի՝ ԱԿԱՄԱՑ ԲԺԻՇԿԸ (Ջաւեշտ)

Գեղարուեստական Ցոխ բաժին: Մուտք՝ 5 ֆրանք:

Հաղորդկ. միջոց.— Մօնփառնասէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Մէօտոն Փօրթ որը Վէրսայլէն Թրամուէյ 32 կամ 23 եւ իջնել լա Ճէրմ տէ Մուլինօ:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ՝ Հ. Ց. Դ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

3րդ ԹԱՂԱՊԵՏԱՐԱՆԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կը նախագահէ՝ ընկեր Բ. ԱՑՎԱՉԵԱՆ

Կը խօսին՝ Marcel FREISSINET եւ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Գեղարուեստական Ցոխ բաժին, Հայկական պարեր, ֆանֆառ եւլն.:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին

Հ. Ց. Դ. ԽԱԺԱԿ Ակուբին մէջ

Կը նախագահէ՝ ընկեր ՍԱՐԳԻՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Կը խօսի՝ ընկ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՇԱԿԵԱՆ

Խմբերգ, մինեռգ, արտասանութիւն եւլն.: Մուտքը՝ ազատ է:

ՓՕՆ ՏՕՊՆԱՑԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած՝ ԿՈՐԻՒՆ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

Վաղը կիրակի օր

Կը խօսի՝ ընկ. ԶԱՔԱՐ ՏԱՐ ՔՃԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻ *հերթական դասախօսութիւնը, որ տեղի պիտի ունենար այս երեկոյ, յետաձգուած է՝ սրահը բռնուած ըլլալով:*

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Շրջանային վարչութեան պարգեւաբաշխութիւնը տեղի կ'ունենայ վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Ֆլօրիա ճաշարանին մեծ սրահին մէջ:

Թէյասեղան եւ Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, ջութակ եւլն.:

Մուտքը՝ ազատ է:

Մարսէյի Հ. Մ. Ը. Մ.ի տարեկան պարահանդէսը

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 22էն ՄԻՆՉԵՒ ԱՌԱՒՕՏ

Salon Colbertի սրահներուն մէջ

Նշանաւոր օրքէսթր՝ ARMAND GUYի խումբով (Capital Cinémaի օրքէսթրը):

Կէս գիշերէն վերջ Cotillon ձրի:

Թրնիւ ընտանէ կամ ցօվպօ պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԻՏՐ

Ջ. Ո. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Պար տը Կլօպի մէջ՝ Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՓԱՐԻԶԻ Տարօն - Տուրուբերան Հայ. ենկց. Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Ավընիւ տ'Իթալի, 119 թիւ սրճարանը: Օրակարգ.— Զեկոյց պատգամաւորներու եւ կարեւոր հարցեր:

ԵՈՋԿԱՏԻ եւ Շրջ. Հայր. միութ. կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը խառն ժողովի կը հրաւիրէ Իսիի եւ Փարիզի ժասնաճիւղերը վաղը կիր. ժամը 2.30ին 280 rue Vaugirard. Մէթրօ՝ Փօրթ Վէրսայլ: Օրակարգ.— Նոր շրջաբերականի ընթերցում եւ կարեւոր հարցեր:

Ջ. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Ֆլորիայի վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ: Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ՀՐԱՒԻՐ

Լիոնի Պոլուցիներու Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին Դ. Թաղապետութեան Գրադարանի սրահին մէջ: Օրակարգ.— Զեկուցում, նոր Ծրագիր - Կանոնագրի կազմութիւն, զանազան հարցեր, վարչական ընտրութիւն, հաշուետուութեան համար մասնախումբի ընտրութիւն:

ԳՕՐԾԱԴՈՒԻԼԻ ՄԱՄՆԱԿՑՈՂ ՀԱՑ ՇՕՖԷՕՐՆԵՐՈՒՆ

Կը հրաւիրուին բոլոր գործադուլի մասնակցող Փարիզի եւ շրջակայից հայ շօֆէօրները ներկայ ըլլալ այսօր, Շաբաթ ցերեկ ժամը 2.30ին Maison de la Mutualité, իրերօգնութեան նախնական խորհրդակցութիւններու համար:

Աւժամեայ ցանցնախումբ

Հայ Շոֆէօրներու Ընկերութեան

Յ. Գ.— Ներկաներու թիւը պիտի համարուի մեծամասնութիւն:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

Վարդան Նազարեան (Կէյլէ, Էջմէցի), Արտաշէս, Ֆրանսահայ Սկաուտներու Խորհրդ. Ստանալ «Ցառաջ»ի վարչութենէն:

ՅԱՌԱՋ"Ի ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ

ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ"Ի ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ ԳՆԱԾ ԷՀԵՏԵՒԵԱԼ ԵՐԵՔ ՏՈՄՍԵՐԸ, ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

8րդ շարք թիւ	04,738	շարք	**R.**
- - -	53,171	-	**U.**
- - -	75,619	-	**V.**

Շահելու պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ պիտի բաժնուի 1· ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ կը գրուի, փետրուար 6էն մինչեւ վիճակահանութեան օրը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

2· ԿԸ ՆՈՐԵԳՆԷՆ իրենց բաժանորդագրութիւնը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

3· Ինչպէս եւ այլ ՏԱՐԵԿԱՆ եւ ՎԵՑԱՄՍԵԱՑ բաժանորդներուն որոնք մասնակցեցան «ՑԱՌԱՋ»ի առաջին վիճակախաղին, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ: (Նախկին բաժանորդներէն կ'օգտուին անոնք որ նոր ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ մը կը վճարեն):

Բաշխումը պիտի ըլլայ հետեւեալ համեմատութեամբ·—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	50%
ՎԵՑԱՄՍԵԱՑ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30%
ԵՌԱՄՍԵԱՑ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	20%

Իսկ 9րդ շերտէն գնած նէմ հետեւեալ տոմսերը, ԱՅՆ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՈՐ ԱՄԷՆ ՕՐ ՁԵՌԲԷ ԿԸ ԳՆԵՆ:

9րդ շարք թիւ	28,474	շարք	**Y.**
- - -	54,726	-	**X.**
- - -	81,172	-	**R.**

Այս թիւերն ալ շահած պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ պիտի բաժնուի բոլոր այն ընթերցողներուն որոնք վարչութեան կը ներկայացնեն ՑԻՍՈՒՆ ՑԱ. ՋՈՐԴԱԿԱՆ ԿՏՐՕՆՆԵՐ, սկսելով 1934 փետրուար 6էն:

Կտրօնները ամէն օր պիտի հրատարակուին Գ. էջի քերթօնին տակը, ԹԻՒՈՎ եւ ԹՈՒԱԿԱՆՈՎ:

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ

ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ surprise նուէրներ կը գտնուին:

Դիմել.—

COMPTOIR DES THÉS YAVROU

23, Rue Sénac — MARSEILLE Tél. COLBERT 25 - 27

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ 13

գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան ճաշկերոյթներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.: Դիմել

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie*, K. Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ

11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. *Tél. 1 - 59*

ԹԷՅ ՀՐԱՉԵԱՆ

Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքաւալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսերվաներ, ձիթապտուղ, Իղմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ:

Raki ERIVAN. p.r.

Ներկայացուցիչ **NIEL** ճերմակ պանիրի ընկերութեան:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (63)

"ԹԷՇԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒԱԾ"

(ԽԹԹԻՀԱՑԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Կ'երեւի, անոնք կարծած էին թէ Բիզա պէյի ճակատն էին եկած քանի մը թնդանօթներ, ու կ'աչխատէին զանոնք լռեցնել: Ռուսական ռումբերը թէեւ մեծ աւեր չէին գործեր, բայց ճակատը զգալապէս ցնցուած էր: Բիզա պէյ, դիմելով Կովկասի բանակի ընդհ. հրամանատարութեան, կը ջանար պարզել թէ իրենց վիճակը շատ աննպաստ է: Եթէ ռուսական ոմբակոծութեան հետեւէր նաեւ յարձակումը, դիմադրաւելու համար գոնէ Եթանկէ պէյի գունդը պէտք էր վերադառնար Պորչքա: Բայց, Եթանկէ պէյ հիւանդացած էր Արտահանի նահանջէն յետոյ: Ու այնքան ատեն որ ան լաւացած չէր, անկարելի էր օգտուիլ իր գունդէն: Բիզա պէյ այն քան պէտք ունէր Գերմանացիին են թակայ այդ գունդին, որ՝ բոլորովին համոզուած էր թէ՝ առանց Եթանկէ պէյի ներկայութեան ոչինչ կրնար ընել: Այն, Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյի ուղղած իր մէկ նամակին մէջ սրտի մորմոքումով կը բացատրէ իր մէկ ճակատին ինչպէս նաեւ ընդհանուր վիճակը: Իսկ Կովկասի ճակատի ընդհ. հրամանատարութեան ուղղած իր տեղեկագրին մէջ կ'ըսէր թէ Եթանկէ պէյի վերադարձի պարագային, ինք, իր ուժերով, պիտի յառաջանայ մինչեւ Պաթում, Ռուսերը ետ պիտի մղէ, ու քիչ մը պիտի հրճուի:

Հրամանատարութիւնը ի վերջոյ ընթացք տուած էր Բիզա պէյի այս վախաքին ու բշած էր Պորչքա ղրկել Եթանկէ պէյի գունդը: Այս լուրը առանալէ քանի մը օր վերջ, Եթանկէ պէյ, երկրորդ անգամն ըլլալով, իր գունդով երեւցած էր Պորչքայի մէջ: Եւ սակայն, նախորդ ու այս գունդերուն միջեւ ահաւոր տարբերութիւն մը կար: Արտահանի յարձակումը աւերած էր Եթանկէ պէյի գունդը:

Այսուհանդերձ, գունդին ժամանումին հետ, անհրաժեշտ կարգադրութիւններուն էին սկսեր՝ Ռուսերուն վրայ յարձակում գործելու համար: Եթանկէ պէյ պիտի յարձակէր Պորչքայի կատարներուն վրայ: Նոյն միջոցին, սահմանային վաշտն ու Բիզա պէյի չէթէները պիտի պաշտպանէին դիրքերը: Եւ սակայն, Եթանկէ պէյի յարձակումը հազիւ սկսած, Ռուսերը վտիտ յարձակման անցած էին:

Ռուսերուն լրատու բաժինը, ինչպէս կ'երեւէր շատ ուժեղ էր: Անոնց յարձակումներէն քանի մը օր առաջ, անպայման հրդեհ մը կը ծագէր անտառի մը մէջ: Այդ հրդեհները գործն էին քիւրտ հովիւներուն: Տարակոյս չկար, որ Ռուսերը տեղեկացած էին թէ Եթանկէ պէյ Պորչկա ժամանած էր: Գիտէին նաեւ թէ ան յարձակում պիտի գործէ: Ռուս լրտեսները, անտառային հրդեհին միջոցաւ լուր էին տրուած ու ահա ծայր տուած էր ռուսական հակայարձակումը: Եթանկէի գունդը գժնդակ վիճակի մը մատնուած էր: Որովհետեւ, նախ, ռուսական հակայարձակման չէր սպասուեր, եւ, երկրորդ, մեր չէթէները արդէն իսկ սկսեր էին փախիլ ու զինքը բոլորովին առանձին թողուլ: Հետեւէն կ'երեւէր թէ անոնք ինչպէս կը փախին ու ամապարանքով կ'իջնեն Պորչքայի բարձունքներէն: Բիզա պէյ Պորչքայի մէջ ուրիշ ուժ չունէր՝ որպէսզի ա-նոնցմով փոխարինէր փախող չէթէները: Հետեւաբար, Պորչքայի բանակեցման մէջ ամէն օր չուարման մատնուած էր:

Այս կացութեան առջեւ, հարկ էր անմիջապէս իրողութիւնը տեղեկացնել Եթանկէ պէյին: Որովհետեւ, այն երրեք լուր չունէր չէթէներու փախուստէն, զէրքերու անպաշտպան ու կացութեան վտանգաւոր ըլլալէն: Ան կը ջանար, լոկ իր գունդով, ռուսական յարձակումը վանել: Եթանկէ պէյը, երբ բանակեցաւ Թոզած ու յարձակման էր սկսած, Պորչքայի մէջ ձըգած էր վեց ձիաւորներէ բաղկացած խումբ մը: Այդ խումբին չավուշը չէրքէզ մըն էր: Որոշուած էր այս խումբը ճակատ ուղարկել լուր տալու համար Եթանկէ պէյին: Սակայն, այս յոյսը եւս ի դերեւ ելած էր: Որովհետեւ, խումբը չէր ուզեր ճակատ երթալ եւ կ'ընդդիմանար: Վերջապէս, իրիկուն էր եղած խառնակութեանց մէջ:

Ռուսական յարձակումը չարունակուած էր ամբողջ օրը: Տրապիզոնցի եահիա բէյովլի չէթէէն զատ, բոլոր չէթէները ճակատը լքած ու փախած էին: Բիզա պէյ ու իր սուորդասները որոշած էին Պորչքա դիմադրել: Ցաջորդ առաւօտ, կացութեան համաձայն, ռոբոտում մը պիտի տային: Անոնք չափազանց վտանգաւոր գիշեր մը անցընելէ յետոյ, յաջորդ առաւօտ, հաս-կցած էին որ Պորչքայի մէջ իրենցմէ զատ ոչ ոք կայ: Իսկ չէթէներու փախուստէն վերջ, սկսած էր նահանջել նաեւ Եթանկէ պէյը:

Այդ միջոցին, Պորչքան բոլորովին ռուսական թնդանօթներու կրակին ենթարկուած էր: Քաղաքին փողոցներուն մէջ, անընդհատ ռուսական ռումբեր կ'իյնային: Բիզա պէյ ու իրենները՝ պարպելով բանակեցաղը՝ կը սպասէին Եթանկէ պէյի վերադարձին, քաշուիլ՝ մեկնելու համար: Այդ պահուն, հեռախօսի պաշտօնեան տեղեկացուցած էր Բիզա պէյի թէ՝ վերին հրամանատարութիւնը կ'ուզէ խօսիլ հետ խօսիլ: Բիզա պէյ, երթալով հեռախօսին գլուխը, տեղեկացած էր թէ՝ հրամանատարութիւնը կը պահանջէ Եթանկէ պէյի գունդին վերադարձը: Հրամանը վճռական էր: Թէեւ Բիզա պէյ յայտնած էր թէ իր ճակատը չափազանց վտանգուած է, բայց, հրամանատարութիւնը լսել իսկ ուզած չէր: Բիզա պէյ, հեռախօսով ըսած էր.

— Եթանկէ պէյի գունդը կը նահանջէ: Չէթէները փախան: Անկարելի պիտի ըլլայ Պորչքա մնալ: Որով, արտօնեցէք, զոնէ, որ գունդը հոն մնայ:

Այս պահուն երբ Բիզա պէյ այս խօսքերը կ'արտասանէր, հեռախօսին մէջէն կը լսուէին բանակեցաղի չէնքերուն չուրջ պայթող ռումբերուն որոտումները: Բայց, հրամանատարութիւնը, իբրեւ պատասխան ըսած էր.

— Եթանկէն թող իր գլխուն ճարը նայի: Դուն հոդ պիտի մնաս ու հոդ պիտի մեռնիս:

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN
Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925)

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Dameame PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

DIMANCHE 25 Février 1934

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année No 2450

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԵՂԱՐԻՆ ՊԱՏՈՒՀԱՍԸ

Ինչ որ խօսեցանք Մարսէյլի մասին, իբրեւ տեղական եւ միջանկեալ խնդիր, կապ ունի բոլոր գաղութներուն հետ:

Մեր չօշափած խնդիրներէն մէկն էր կղերապետութեան փորձանքը:

Անցողակի ըսած եղանք,— «Թող կղերն ու եկեղեցին իրենց ճամբան երթան»:

«Յառաջ»ի հիմնարկութենէն ի վեր, անընդհատ արծարծած ենք այս խնդիրը: Թելադրած ենք ուժ տալ Ազգային Խորհուրդներու կամ աշխարհական իշխանութեանց, կղերը պահելով իր կոչումին սահմաններուն մէջ: Իբրեւ հոգեւոր հովիւ:

Այս տարրական պահանջը սուր հանգամանք առած է այսօր:

Մանաւորապէս բարձրաստիճան կղերը սայթաքումէ սայթաքում գլորելով, սանձարձակ ասպարէզ տալով իր փառասիրութեան, յաճախ ալ ընչաքաղցութեան, դարձեր է կատարեալ պատուհաս: (Բացառութիւնները չենք մոռնար):

Միւս կողմէ, ան, կղերականութեան ղեկավար դասը, իբրեւ թէ նուիրապետութեան օրէնքներուն հպատակելով եւ հայրապետական կոնդակներու հետեւելով, ուղղակի կամ անուղղակի իւղ կը լեցնէ կրակին վրայ, գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար կը խորացնէ պառակտումը:

Արդարեւ, ո՛ւր որ ներքին ծանր վէճեր ունինք, բեմին վրայ, վարագոյրին ետեւ կամ մերկապարանոց կ'երեւայ հոգեւոր հովիւ մը, ընդհանրապէս եպիսկոպոս կամ վարդապետ:

Այսպէ՛ս է իրականութիւնը Մ. Նահանգներուն, Ռումանիոյ, Յունաստանի, Եգիպտոսի, Սուրիոյ, Միջագետքի մէջ եւ այլուր:

Գրեթէ բոլորին մէջ ալ ունինք ազգ. սահմանադրութեան փշրանքներ, հին կամ նոր:

Եւ սակայն, որովհետեւ տակաւին չենք սորված տիրաբար եւ գիտակցօրէն վարել մեր ճակատագիրը եւ հիւրընկալ պետութիւններն կը սիրեն մեզ պահել կրօնական համայնքի մակարդակին վրայ, օրէնքները կը մնան դարակին մէջ եւ հրապարակին վրայ կ'երեւայ սեւ թաթը:

Քնարեր հէքեաթներ են հակառակորդներու այն փափաքները թէ Դաշնակցութիւնը կ'ուզէ մենատիրութիւն հաստատել, հետեւաբար չի հանդուրժեր կղերին:

Դաշնակցութիւնը տարիներէ ի վեր ձեռք քաշած է Աթէնքի ազգային գործերէն, եւ սակայն Մազլըմեան փորձանք չմնաց որ չառեղծէ, նոյն իսկ ռամկավարներուն խոստովանութեամբ:

Դաշնակցութիւնը ամէնէն գործօն աշխատանքները կատարեց, յաջողցնելու համար Ռումանիոյ եւ Իրաքի ազգ. կանոնագիրներուն պետական վաւերացումը: Բայց, երկու եպիսկոպոսներ, Յուսիկ եւ Ռուբէն, չարաչար գործածեցին իրենց հանգամանքը, ծաղրանկարի վերածելու համար ստացուած իրաւունքները:

Եւ Մ. Նահանգներուն մէջ ալ, Դաշնակցութիւնը ամէնէն առաջ սահմանադրութեան կանոններն էր որ կը յիշեցնէր Ղեւոնդ արք.ին, երբ զգաստութեան կը հրաւիրէր զայն:

Նոյն իսկ Մարսէյլի մէջ, ուր Պալաքեանը «դաշնակցական» կը համարեն, մեր կուսակցութիւնը նկատի ունեցաւ ազգային իշխանութիւնը, եւ ոչ թէ եպիսկոպոսը:

Այստեղ, Փարիզի մէջ, Դաշնակցութիւնը 1926ին աշխատանք կատարեց, ազգային իշխանութիւն հաստատելու համար:

Բայց, երբ ձեռնարկը ձախողեցաւ եւ Փարիզի ջոջերը ապաստանեցան Կրօնական Ընկերակցութեան պատեանին տակ, դուք այն օրէն հանդիպա՞ծ էք Դաշնակցութեան շուքին, Ժան Կուժոնի բանկային մէջ:

Նոյն այդ ջոջերն էին որ Վռամշապուհ եպիսկոպոսը հանեցին Պալաքեանին դէմ (կաթող. պատուիրակ), վիժեցնելու համար ազգ. կազմակերպութիւնը:

Եւ նոյն մարդիկն են որ այսօր կը հալածեն իրենց աչքին լոյսը, որովհետեւ ծերունին մերժեր է ... նզովք արտասանել Դաշնակցութեան դէմ, Ղեւոնդ արք.ի սպանութեան առթիւ:

Անոնք որ հակառակ են գաղութներու կազմակերպութեան եւ ինքնավարութեան, օրուան պահանջին համաձայն կը շահագործեն կղերը, կը բարձրացնեն կամ կը նետեն, ճեղք ճեղքի վրայ բարդելով:

Պոլսոյ ամիրաներուն պատմութիւնն է որ կը շարունակուի, միեւնոյն հոգեբանութեամբ:

Եւ, ինչպէս որ ամիրաները պատուելիներ եւ «տրուպ ծառաներ» ունէին իրենց տրամադրութեան տակ, այսօրուան ջոջերն ալ իբրեւ գործակից եւ գործակալ ունին գոյնզգոյն «ուսումնականներ», ռամկավարէն մինչեւ կարմրուկը, երիտասարդն ու տարէցը: Մինչեւ անգամ՝ Երեւանի մարզպանները...

Ո եւ է մէկը որ ուշադրութեամբ կը հետեւի գաղութներու կեանքին եւ կրնայ զանազանել ծուռն ու շիտակը, ուրիշ եզրակացութեան չպիտի յանգի:

Սկզբունքի խնդիրէն առաջ, գաղութներու խաղաղութիւնն իսկ ուժգնօրէն կը պահանջէ որ կղերը չանցնի իր վեղարէն եւ փիլոնէն անդին:

Մանաւանդ որ, բազմազան են հրապոյրները, դիրքի եւ փառքի ախորժակները, եւ շատ քիչերը կը դիմանան փորձութեան:

Անոնք որ «հաւատարմութենէ» կը ճառեն, շատ աւելի բան գիտեն այսօրուան ողբերգութեան ա՛յս գլուխէն, եւ ի զուր կ'աղճատեն պատմութիւնը:

Թող վեղարաւորը ամփոփուի իր վեղարին տակ, եւ պատուհաս մը պակաս կ'ունենանք:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՆՈՐԷՆ ԹՈՒՂԹԵՐ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԵՆ...

Կարելի պիտի ըլլա՞յ լուսաբանել դատաւոր Փռէնսի սպանութիւնը

Խորհրդաւոր անհետացում մը եւս: Այս անգամ ոչ թէ մարդու, այլ թղթածրարներու:

Ատենէ մը ի վեր հռչակաւոր Սթավիսքին կ'ամբաստանուի նաեւ իբրեւ միջազգային լրտես: Այս առթիւ կը յիշուին երկու արուեստագիտուհիներ, իբրեւ մեղսակից,— Ռիթա Կէօրկ եւ Մառիան Քուիֆէր, որոնց մէկը Վիեննա կը գտնուի, միւսը՝ Լոնտոն գացած է: Ֆրանսայի աշխատանքի օրէնքին համաձայն, օտարականները շատ բացառիկ պարագաներու մէջ կրնան բեմ ելլել, որպէսզի չվնասուին տեղացի արուեստագէտները: Արդ, յիշուած երկու աղջիկները միջազգային հռչակներ չէին, այլ երկրորդական արուեստագէտներ: Ի՞նչպէս եղաւ որ Ռիթա Կէօրկ «Ամպիր» թատրոնը մտաւ, իսկ իր ընկերուհին՝ «Մոն Փառի», որ Սթավիսքիի սիրական ժամադրավայրն էր: Անշուշտ երկուքն ալ զօրաւոր յանձնարարականներ ունէին: Որո՞նք են հովանաւորները:

Աշխատանքի նախարար Պ. Մառքէ առջի օր հրամայեց քննութիւն կատարել այս մասին եւ երեւան եկաւ որ երկու — երեք թղթածրարները... թռած են:

Այս դէպքը զուգադիպելով դատաւոր Փռէնսի սպանութեան հետ, աւելի կը սաստկացնէ ընդհանուր ջղագրգռութիւնը: Ամէնքն ալ կը կասկածին թէ սեւ ձեռք մը, Մաֆիա մը կազմուած է Ֆրանսայի մէջ, ահաբեկումով խեղդելու համար ճշմարտութիւնը: Ներքին գործերու նախարարը ինք, առջի օր յայտարարեց առանց վերապահութեան.

— «Ես առաջինն եմ որ կը հաւատամ Մաֆիայի մը գոյութեան»:

Այս առթիւ, զուարճալիքներ ալ պակաս չեն: Գրագէտ Լէոն Տոտէ, արքայականներուն առաջնորդը, ինքզինքը դատական նախարար կը հռչակէ, խոստանալով ներքին գործերու պաշտօնատունը մաքրել ոճիրի եւ սպանութեան Մաֆիայէն: Պ. Տոտէ ներքին գործերու նախարարը, Ալպէռ Սառօն ալ մեղսակից կը համարի Մաֆիային:

* Տակաւին ոչ մէկ լուսաբանութիւն՝ դատաւոր Փռէնսի սպանութեան մասին: Անձնասպանութեան խնդիրը մէկդի դրուած է եւ հիմա քննութիւնները յառաջ կը տարուին սպանութեան պարագաները լուսաբանելու:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, դատաւորը ի վիճակի էր կարեւոր յայտնութիւններ ընելու Սթավիսքիի գայթակղութեանց մասին, եւ երկար ատենէ ի վեր կը հետապնդուէր դաւադիրներու կողմէ: Կ'ըսուի թէ Տիժոն հասած ատեն, կին մըն ալ կը սպասէր կայարանը:

«Էնթրանսիժան» կը պատմէ թէ 1926էն ի վեր խորհրդաւոր մահեր կը պատահին որ ուղղակի կամ անուղղակի կապ ունին Սթավիսքիի գործին հետ: Այսպէս, 1926ին երկու հոգի ձերբակալուած էին Սթավիսքիի հետ, Մըլէնի մէջ: Մէկը մեռաւ երկու օր յետոյ, իսկ միւսը՝ քանի մը շաբաթ վերջ: Մեռած են նաեւ քանի մը դատաւորներ որոնք նախագահած էին 13րդ ատեանին: (Այս ատեանին առջեւ էր որ կը տեսնուէր Սթավիսքիի առաջին դատը եւ միշտ կը յետաձգուէր):

Պատմութեան մը համաձայն, Փռէնսի սպանութենէն իբր երկու շաբաթ առաջ, անծանօթներ կը բանային դատաւորին հեռախօսը, կամ կ'ընդհատէին խօսակցութիւնները եւ ընտանիքը այն եզրակացութեան եկած էր թէ դուրսէն մէկը ականջ կը դնէ խօսակցութեանց:

Լէոն Տոտէ բուռն խմբագրականի մը մէջ իբրեւ ոճիրին կազմակերպիչ կ'ամբաստանէ Ապահովութեան Տեսչութիւնը, «փրկելու համար Շոթանի ազգականը՝ Հանրապետութեան դատախազ Փռեսարը եւ ահաբեկելու համար վերաքննիչ Ատեանի Նախագահ Լէքուվէն, որ նախկին նախարարներ Տալիմիէի, Ռէյնալտիի եւ Ռընուի ձերբակալութիւնը պահանջելու վրայ էր»: (Այս յօդուածին մէջ է որ վարչապետէն կը պահանջէ իրեն յանձնել դատական նախարարութիւնը, շեշտելով,— «Միայն այդ պարագան պիտի հանդարտեցնէ Փարիզի ժողովուրդը»:

Անօթիներու արշաւը դէպի Լոնտոն

Վեց շաբաթէ ի վեր, Անգլիոյ զանազան կողմերէն գործազուրկներու խումբեր ճամբայ ելած են դէպի Լոնտոն, քալելով: Գրեթէ բոլորն ալ մայրաքաղաք հասած են արդէն եւ միանալով տեղացի անգործներուն հետ, ցոյց մը պիտի կատարեն այսօր, կիրակի: Առնուազն հինգ հազար հոգի պիտի մասնակցին ցոյցին: Լոնտոնի համայնավարական օրկանը ամբողջ առաջին էջը յատկացուցած է կոչերու, որոնցմով մէկ միլիոն բանուոր կը հրաւիրէ փողոց իջնելու: Ոստիկանութիւնը բացառիկ միջոցներ ձեռք առած է, որպէսզի խռովութիւններ չծագին: Կարգ մը վարիչներ ձերբակալուեցան երկու օր առաջ: Հեռագրի մը համաձայն, վարչապետ Մաքտօնըլտ մերժած է ընդունիլ գործազուրկներուն պատուիրակութիւնը: Աւելի քան հինգ հազար ոստիկաններ դիրք բռնած են Լոնտոնի շրջականերուն մէջ, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Շատեր կամաւոր արձանագրուած են: Ցուցարարներու բազմութեան շարժումները եւ ոստիկանութեան ուժը պիտի արձանագրուին Ապահովութեան Տեսչութեան մէջ, մասնաւոր քարտէսի մը վրայ, անոր համեմատ գործողութիւններ կատարելու համար: Հեծեալ ոստիկաններուն թիւը կրկնապատկուած է, իսկ անթելով օժտուած ինքնաշարժներ կամ եւ պատրաստ կը սպասեն բոլոր ռազմական կէտերուն վրայ:

Պելժիոյ թագաւորին գահաճառը

Լէոփոլտ Գ., Պելժիոյ նոր (չորրորդ) թագաւորը, փետր. 23ին իր երդումը կատարելով խորհրդարանին մէջ, ճառ խօսեցաւ երկու լեզուներով, Ֆրանսերէն եւ Ֆլամաներէն: Այս փափկանկատութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործեց ժողովուրդին վրայ, որ տարիներէ ի վեր կը վիճի երկու լեզուներու հաւասարութեան համար: Գահաճառը շատ չափաւոր էր եւ խոստանալով անխախտ պահել սահմանադրութիւնը, դիտել կուտար թէ ան բաւական ճկուն է, օրուան բոլոր պահանջները գոհացնելու համար:

Միեւնոյն ատեն կը յայտարարէ թէ պատրաստ է ամէն զոհողութեան, ապահովելու համար Պելժիոյ հողային ամբողջութիւնը, եւ ազատութիւնները: «Ինքզինքս ամբողջովին կը նուիրեմ Պելժիոյ», շեշտեց թագաւորը, ծափերու եւ աննկարագրելի խանդավառութեան մէջ: Ծափերուն չէին մասնակցեր միայն երեք համայնավար երեսփոխանները, ինչպէս եւ եօթը Թունդ ընկերվարականներ որոնք հակառակ են ո եւ է թագաւորի:

* Պելժիոյ սահմանադրութիւնը հաստատուած է 1831ին եւ շատ ազատամիտ է: Թագաւորին իրաւունքները վերածուած են նուազագոյն աստիճանին: Թագաւորը գրեթէ նոյն դիրքն ունի ինչ որ Անգլիոյ թագաւորը: Սահմանադրութեան համաձայն, օրէնսդիր իշխանութիւնը կը պատկանի թագաւորին, ծերակոյտին եւ երեսփ. ժողովին: Թագաւորը կը հրաւիրէ, կ'երկարաձգէ կամ կը լուծէ խորհրդարանը, բայց լուծման պարագային նոր ընտրութիւնները պէտք է կատարուին 40 օրէն եւ երեսփ. ժողովը գումարուի երկու ամիսէն: Թագաւորը չի կրնար խորհրդարանը յետաձգել մէկ ամիսէն աւելի, առանց անոր արտօնութեան: Վեթոյի իրաւունք ունի, բայց երբեք չի գործածեր: Իր ձեռքը մնացած գործադիր իշխանութիւնը կը փոխանցէ դահլիճին: Եթէ արու

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽՈՒԺԱՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«Հայրենիք»ի վերջին թիւէն (14 փետրուար) կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, իբրեւ գործնական պատասխան Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ սարքուած զզուելի «ճիհատ»ին.—

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻԱ, ՓԱ.— Կոմիտէս ունեցաւ խանդավառ ժողով մը: Մեր շարքերուն վրայ աւելցան 21 նոր ընկերներ:

ՍԷԼԻՄ, ՄԻՍ, փետրուար 11.— Կոմիտէիս ընկերա-համակրական ժողովը անցաւ շա՛տ լաւ: Մեր շարքերուն վրայ աւելցան 3 նոր ընկերներ եւս: 3 ընկերուհիներ ալ Կարմիր Խաչի վրայ աւելցան: Ձեռնարկին զուտ արդիւնքը եղաւ 100 տոլար:

Լ. ԱՆՃԷԼԸՍ, ՔԱԼԻՖ.— Մեր վերջին ընկերա-համակրական ժողովը անցաւ շատ լաւ: Կոմիտէին վրայ աւելցան 10 նոր ընկերներ:

Ի. Ս. ԼՈՒԻՁ.— Փետրուար 4ի կիրակին ունեցանք ընկերա-համակրական ժողով: Մեր շարքերուն վրայ աւելցան 15 նոր ընկերներ: Շուտով ուրիշներ ալ կը միանան:

ՓԱԹԸՐՍԸՆ, Ն. Ճ.— Շաբաթ երեկոյ, փետրուար 10ին, տեղի ունեցաւ ընկերա-համակրական խնջոյք մը: Բազմաթիւ հին ընկերներ եւ համակիրներ ներկայ էին: Խօսեցաւ ընկ. Ա. Միքայէլեան: Իբրեւ պատասխան մեր հակառակորդներու յարձակումներուն, 14 նոր եւ հին ընկերներ միացան կոմիտէին:

ՎՕԹԸՐԹԱՈՒՆ, ՄԷՍ.— Մեր շարքերուն 7 նոր ընկերներ եւս միացան, որով միայն վերջին քանի մը օրերուն մեր շարքերուն վրայ աւելցած ընկերներուն թիւը 27ի բարձրացաւ, որոնց վեցը ընկերուհիներ են:

* Միեւնոյն ատեն կ'աւելնայ «Հայրենիք»ի սպառումը, թէ բաժանորդներով եւ թէ հատավաճառով:

Միացեալ Նահանգներու զանազան կողմերէն նուէրներ կ'ըլլան «Հայրենիք»ներու, նոյնիսկ չէզոքներու կողմէ: Պոսթընէն չէզոք մը, որ միեւնոյն ժամանակ «Պայքար»ի ալ ընթերցող մըն եղած է, 20 տոլար դրկած է Նժդեհին որ իր կողմէ «Հայրենիք» օրաթերթ նուիրէ իր ուզած անձերուն կամ միութիւններուն: Միեւնոյն հայրենակիցը 30 տոլար եւս դրկած է «Հայրենիք»ի խմբագրութեան, որպէսզի թերթ դրկեն իրենց ուզած անձերուն եւ հաստատութեանց: Ուրիշ մը 10 տոլար դրկած է միեւնոյն նպատակով: Իսկ շատեր տարեկան ամսագիր կամ օրաթերթ նուիրած են զանազան միութեանց կամ անձերու:

Ուրախառիթ լուր մը եւս.— «Հայրենիք» ընկերակցութիւնը յառաջիկայ մարտ 1էն պիտի սկսի հրատարակել անգլերէն շաբաթաթերթ մը, «**Hairenik Weekly**», նոր սերունդին համար եւ շատ մատչելի գնով: (Տարեկան մէկ տոլար, Եւրոպայի համար՝ 1.50 տոլար):

ՃԱԿԱՏԸ ԿԸ ՃԱՐՃԱՏԻ ԻՆՔՆ ԻՐ ՄԷՋ...

Այս առթիւ ըսենք որ, «Միացեալ» կոչուած ճակատը վերածուեր է խայտառակ բաբելոնանի մը: Ռամկավար «Պայքար»ը կը գանգատի թէ «բանուորականները կը խանգարեն այն համերաշխ գործակցութիւնը առաջնորդներէն ստեղծուեցաւ», թէ անոնք կը ձգտին «հաստատական վարկ եւ թերթի բաժանորդ աւելցնելու», թէ կազմած են նոր յանձնախումբ մը որ կապ չունի Դուրեան արք.ի գործին հետ եւս այլն: Իսկ «Բանուոր»ը իր կարգին դիմակազերծ ընելով ռամկավարներուն կազմած «յանձնախումբը», կը պահանջէ հրապարակաւ բացատրել թէ «որո՞նք են իր անդամները եւ ո՞վ կը ներկայացնեն»: Երկրորդ խմբագրականի մը մէջ (10 փետրուար), հայ բոլշեւիկներուն օրկանը աւելի յառաջ երթալով, կը հարցնէ.

— «Ո՞վ է սա «Արքեպիսկոպոս Դուրեան յանձնախումբ» կոչուած «հեղինակաւոր» մարմինը, որուն պաշտպանութեան համար արիւն քրտինքի մէջ կը մտնեն ռամկավար խմբագիրները եւ որուն ԾԱԽՍԱԼԻՑ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐԷՆ ԱՌԱՏ ԴՐԱՄ ԿԸ ԿՈՐԶԵՆ: Ո՞վ ընտրեց զայն եւ ո՞րկէ ստացաւ իրաւունքը խօսելու յանուն ամերիկահայութեան: Կարիքը կա՞յ ըսելու թէ այդ անբերթ մարմնի անանուն անդամները յայտնի ռամկավարներ եւ միաժամանակ Վարդանանց Ասպետներ կոչուած ստորերկրեայ եւ դաւադիր քիչ մարդիկ են, որոնց շատ լաւ ծանօթ ենք մենք:

« Մարմին մըն է «Դուրեան յանձնախումբը», որ իր միակ գործը բրած է փանջունիական դիմումներ ընել ամերիկահայ զանգուածներուն,— ՓՈՂ ՈՒՂԱՐԿԵՑԷՔ»:

Անդին «Երիտասարդ Հայաստան», հնչակեաններուն շաբաթաթերթը, կ'ազդարարէ «ԲԱՆՈՒՈՐ»ՆԵՐՈՒ ԽԱԶԱԳՈՂՈՒԹԻՒՆԸ» խորագրին տակ (10 փետրուար).

— «Նիւ Եորքի մէջ բոյն դնող «Բանուոր»ները գործածելով ՀՕԿի անունը ինքզինքնին դրած են նոր անունի մը տակ.— «Խորհրդային Հայաստանի Բարեկամներու Ժողովրդական Յանձնախումբ», եւ այս անունով կը փորձեն ձեռք բերել Տիթրոյիթի հանգանակութիւնը: Հայ հասարակութիւնը պարտի կասեցնել այս մարդոց տխուր քայլերը եւ հաւաքուած ամէն գումար կեդրոնացնել ազգային իշխանութեան ձեռքը անպայման: Թոյլ տալու չէ որ դիակապուտները շահագործեն Դուրեանի դիակը որեւիցէ ձեւով: Կոմունիստութիւնը ամէն գած անկիւն քշել ուզող այս տխեղծներու բուն նպատակն է դրամ հաւաքել եւ ապրիլ»:

Ի՞նչպէս չըսել,— Թշուա՛ռ արքեպիսկոպոս, երբ ողջ էիր, խելքդ մարձուեր այս մարդոց խաղերուն. հիմա որ մեռած ես, դիակդ անոնց կը ծառայէ իբրեւ շահատան...

Լուր մը եւս,— Սոցիալ-դեմոկրատ հնչակեան օրկանը կ'առաջարկէ... երկու արձան կանգնել ի պատիւ Ղեւոնդ արք.ի, մէկը՝ Էջմիածնի, միւսը՝ ամերիկահայ գաղութին համար...

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՑԱՆԿ ԵՒ ՓՈՏՈԳՐԱՖԻԱՅԻ ԱՌԱՋԻՆ ԲԱԺՈՒՆ

ՓԱՐԶ, ՓԱՍՏԱԿԱՆ ՅՕԴՎԱԾ (ՀԱՅԱՍՏԱՆ)

ԱՂՄԱՆԴԱՎԱՆ

Ե.

Տոքթ. Մոնթանտոն ցնծագին տեսութիւնը կատարելիք ունի նաեւ հետեւեալ հետաքրքրական ձեւով։—

Մեզ – ցեղեր, որ չենք ևս.—

Մենք, մարդիկ, ես, դուք, նա, մենք, դուք, նրանք։

1.— Նա – կին, ես – տղամարդ։—

2.— Մարմնական (pygmoïde),

3.— Ընտանեկան (nègroïde),

4.— Կարմրամորթ (rouge),

5.— Դեղին,

6.— Գորշ (կամ մուգ գունագեղ)։

Ինչպէս տեսանք, ցեղը, ազգը, հայրենիքը ունի ամենաքիչ նշանակութիւն։ Ազգութիւնը կարող է փոխուել, ինչպէս որ փոխուեցաւ Ռուսիոյ մէջ։ Հայրենիքը ևս կարող է փոխուել, ինչպէս որ փոխուեցաւ Ամերիկայի մէջ։ Ցեղը ևս կարող է փոխուել, ինչպէս որ փոխուեցաւ Ամերիկայի մէջ։ Ամենակարեւորը մնում է լեզուն։ Ինչպէս ասացինք, լեզուն ևս կարող է փոխուել, ինչպէս որ փոխուեցաւ Ամերիկայի մէջ։ Ամենակարեւորը մնում է կրօնքը։ Ինչպէս ասացինք, կրօնքը ևս կարող է փոխուել, ինչպէս որ փոխուեցաւ Ամերիկայի մէջ։ Ամենակարեւորը մնում է ազգային բարքերը։ Ինչպէս ասացինք, ազգային բարքերը ևս կարող են փոխուել, ինչպէս որ փոխուեցան Ամերիկայի մէջ։ Ամենակարեւորը մնում է ազգային հոգին։ Ինչպէս ասացինք, ազգային հոգին ևս կարող է փոխուել, ինչպէս որ փոխուեցաւ Ամերիկայի մէջ։ Ամենակարեւորը մնում է ազգային ոգին։ Ինչպէս ասացինք, ազգային ոգին ևս կարող է փոխուել, ինչպէս որ փոխուեցաւ Ամերիկայի մէջ։ Ամենակարեւորը մնում է ազգային հանճարը։ Ինչպէս ասացինք, ազգային հանճարը

Ֆ Ր Ա Ն Ս Ա Յ Ի
ՕՏԱՐ ԿԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆԸ

oooooo

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ժամանակ մը ի վեր Փարիզի Ֆրանսական թերթերը սկսած են քրքրել Ֆրանսայի տուրիստական չափազանց մեծ հոսանքին որ Ֆրանսա տակաւին չունի յուսին որ Ֆրանսա տակաւին չունի յուսահատութեան մը, յաւերժացնելու համար չարքաշ մը, յաւերժացնելու համար Ֆրանսայի օտար կամաւորական լեգէոնին դերը ընդհ. պատերազմի ընթացքին:

*«Փղթի Փարիզիէն» յիշեցնելով այս «մոռացումը», իր կարգին՝ կը թելադրէ դարմանել: Ոչինչ երախտագիտութեան այնքան արժանի է, կ'ըսէ, որքան սրտագին զինուորագրութիւնը, կամաւորական զօրաշարժը, որ տեղի ունեցաւ օտար ազգերու մէջ: Ապրիլ 1914ին, երբ կը պայթէր ընդհ. պատերազմը, 27 ազգեր բազմաթիւ կամաւորներ տուին Ֆրանսայի: «Փղթի Փարիզիէն» յիշատակելով բոլոր այդ ազգերը— Անգլիա, Մ. Նահանգներ, Իտալիա, Ճապոն, Պելժիա, Պոլիվիա, Պրազիլիա, Զինաստան, Քուպա, Ցունաստան, Կուաթէմալա, Հայիթի, Հիճազ, Լհասաան, Փանամա, Լիպէրիա, Փերու, Նիքարակուա, Սերպիա, Չեխիա, Ուրուկուա, Լիւքսեմպուրկ, Զուլուգերիա,— յիշատակելէ յետոյ կարգ մը ժողովուրդներ՝ Եգիպտացիները, Սուրիացիները, Պարսիկները, կը մոռնայ ՀԱՅԵՐԸ: Իր ս

ժառանգորդ չունի, կրնայ նշանակել իր յաջորդը, պայմանաւ որ ստանայ խորհրդարանի 2/3 մեծամասնութիւնը: Բոլոր իրական իշխանութիւնը կը գտնուի երեսփ. ժողովին ձեռքը: Հետեւաբար, Թագաւորին իշխանութիւնը կախում ունի միայն իր անձնական հմայքէն:

Ի խնդիր զինաթափութեան

Պ. Իտըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը, որ այս միջոցին ճամբորդութիւններ կը կատարէ ի խնդիր զինաթափութեան, Պերլինէն անցաւ Հռոմ: Իրազեկներ կը հաստատեն թէ խօսակցութիւնները թէեւ սիրալիր եղած են, բայց գործնական ելքի մը չեն յանգած: Գերմանիա կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ — պահանջելով 300,000 զինուոր եւ անմիջական վերազինում: Անգլիական թերթ մը կը պատմէ թէ Հիթլէր հետեւեալ պայմանները առաջարկած է բրիտանական պատուիրակին.

1. Զինաթափութեան ընդհ. պայմանագիրը կնքել հինգ եւ ոչ թէ տասը տարուան համար:

2. Այն բոլոր ազգերը որոնց ապահովութիւնները չեն կրճատուած պատերազմի դաշնագիրներով, կրնան պահել իրենց ներկայ զինուորական ուժը:

3. Գերմանիա պէտք է անմիջապէս ստանայ պաշտպանողական զէնքեր, այնպէս ինչպէս ճշդուած է բանակցութիւններու ընթացքին:

4. Անընդունելի է «փորձի շրջան» մը հաստատել Գերմանիոյ համար, ցորչափ այս վերջինը չէ արտօնուած ունենալու պաշտպանողական զէնքերը:

5. Գերմանիոյ օդանաւային ուժերու խնդիրը պիտի քննուի յառաջիկային, բայց Գերմանիա պէտք է արտօնուի անմիջապէս հետազօտիչ եւ ռմբաձիգ օդանաւեր չինելու:

6. Ֆրանսա պարտաւոր չէ փճացնելու իր օդանաւերուն հարիւրին 50ը, բայց Մեծն Բրիտանիա պէտք է յանձն առնէ չաւելցնել իր օդանաւային ուժերը:

Անգլիոյ կառավարական շրջանակներուն մէջ անընդունելի կը գտնեն այս պահանջները: Միւս կողմէ, յոյս չկայ որ Անգլիոյ ներկայացուցիչը կարենայ աւելի մեծ յաջողութիւն գտնել Իտալիոյ մէջ, որուն տեսակէտները չատոնց պարզուած են:

Ինչպէս յայտնի է, Պ. Իտըն առաջին անգամ Փարիզ հանդիպեցաւ եւ մեկնեցաւ յուսախաբ:

Ռաքովսկին ալ զղջում յայտնեց

Պուխարինէն, Ռատէքէն, Սմիլկայէն եւն., յետոյ, խոնարհաբար զղջում յայտնեց նաեւ Ռաքովսքի, Փարիզի նախկին դեսպանը, որ դիրք բռնած էր Ստալինի դէմ: Իր նամակին մէջ կ'ըսէ թէ՝ «միջազգային յետաշրջութեան ալիքին առջեւ, որ ուղղուած է հոկտեմբերեան յեղափոխութեան դէմ, իր նախկին տարակարծութիւնները կորսնցուցած են իրենց նշանակութիւնը»:

Եւ կ'աւելցնէ — «Բոլշեւիկի մը պարտականութիւնը կը համարիմ ամբողջովին եւ առանց վերապահութեան հպատակիլ կուսակցութեան ընդհանուր ուղեգիծին»:

Ինչպէս կ'երեւայ, Ռաքովսքի կրցած է պահել իր հպարտութիւնը, խուսափելով չափազանց սարկական արտայայտութիւններէ, ինչպէս ըրած էին Պուխարին եւ միւսները:

Ռաքովսքի կուսակցութենէն վտարուած էր 1927ին եւ նախ Աստրախան, յետոյ Սիպերիա աքսորուած: Տարիներու լռութենէն յետոյ իր հպատակութեան հեռագիրը մեծ տպաւորութիւն գործեց Մոսկուայի մէջ:

Փետրուար 6ի դէպքերուն առթիւ

Անոնք որ վնասներ կրած են փետր. 6ի դէպքերուն հետեւանքով, կրնան իրենց խնդրագիրները ուղղել Սէնի Նահանգապետութեան, բոլոր անհրաժեշտ վաւերաթուղթերով:

1884ի օրէնքին համաձայն, այս կարգի վնասներու հարիւրին 60ը պիտի հատուցանեն համայնքները, իսկ եթէ անոնք պատասխանատու չեն, պետութիւնը: Իրականին մէջ, Փարիզ քաղաքը չուզեր հարիւրին 20էն աւելի բաժին ստանձնել, որով մնացեալ 80ը կը մնայ պետութեան վրայ:

«ԹԱՔՍԻ»ՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Ինքնաշարժերու ընկերութիւն մը, որ 1500 շարժավար կը բանեցնէ, հրաժարեցաւ գործադուլի շարժումէն: Միւսները կը շարունակեն պնդել իրենց պահանջներուն վրայ:

■■■■■■■■

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՊՈՐԻՍ ԹԱԳԱՒՈՐԸ, որ Պրիւսէլ գացած էր Ալպէր թագաւորին յուղարկաւորութեան առթիւ, Փարիզ եկաւ եւ երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ կառավարութեան անդամներուն հետ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

նախաձեռնութեամբ՝ ՎՌԱՄԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ

հովանաւորութեամբ՝ ՁԱՒԱՐԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ՑՈՐԵԿ ԺԱՄԸ 2.30ին

ՄԷՕՏՕՆ, 2, Rue Alexandre Guilmant ՍԱԼ ՄԱՐԻ ՏԷԼՆԱՅԻ ՄԷՋ

կը նախագահէ՝ ընկեր ԲԵՆՕ

կը խօսին ընկերներ՝ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Հ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ (ՎԻՇԱՊԵԱՆ)

կը ներկայացուի՝ ԱԿԱՄԱՅ ԲԺԻՇԿԸ (Զաւեշտ)

գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտք՝ 5 ֆրանք:

Հաղորդակց. միջոց.— Մօնփառնասէն շոգեկառք առնել եւ իջնել Մէօտօնի Փօրթ տը Վէրսայլէն թրամուէյ 32 կամ 23 եւ իջնել լա Ֆէրմ տէ Մուլինօ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Շրջանային վարչութեան պարգեւաբաշխութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին Ֆլօրիա ճաշարանին մեծ սրահին մէջ:

Թէյասեղան եւ Գեղարուեստական բաժին՝ երգ, ջութակ եւլն.

Մուտքը՝ ազատ է:

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ եւ ԱՆԴԻՄԱԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊՈԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

10 ՄԱՐՏ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 9էն ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Salon Florideի մէջ 7, rue Venture

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Opéra Commiqueէն Օր. Mireille Belgrano, Փարիզի Վարիէթէէն հռչակաւոր կատակերգակ Honoré Gabin: Եւրոպական պարեր՝ ղեկավարութեամբ Պ. ՋԱՐԵՀ ՁԱՎՈՒՇԵԱՆի եւ M. Richardի եւ մասնակցութեամբ հռչակաւոր ՌՕՅԱԼ ՃԱԶի:

Դիմակաւորներու տողանցք. գեղեցիկ տարազ կրողներուն արժէքաւոր նուէրներ: ՄՈՒՏՔ 6 ՖՐԱՆՔ

Այրի Տիկին Ա. Փափազեան, Օր. Ալիս Փափազեան, Այրի Տիկին Փափազեան, Այրի Տիկին Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Փափազեան եւ իրենց Զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սոլաքեան եւ իրենց Զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գասպարեան եւ իրենց աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Մինասեան եւ իրենց որդին, Տէր եւ Տիկին Աբովեան եւ իրենց որդին, եղբայրները, քոյրը եւ իրենց ազգականները եւ ամբողջ ընտանիքը խորին ցաւով կը ծանուցանեն դառնաղէտ մահը՝

ԱԲՐԱՀԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

իրենց ամուսնին, հօր, զաւկին, փեսին, որ հոգին աւանդեց փետր. 22ին, 42 տարեկան հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, կիրակի, Փանթէն-Փարիզիէնի գերեզմանատան մէջ: կը խնդրուի հաւաքուիլ գերեզմանատան գլխաւոր դրան առջեւ, ճիշդ ժամը 9ին: Ցաւակցութիւնները պիտի ընդունուին գերեզմանատան մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂԸ
ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ ԳՆԱԾ ԷՀԵՏԵՒԵԱԼ ԵՐԵՔ ՏՈՄՍԵՐԸ, ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

8րդ շէրս թիւ	04,738	շարք	R.
- - -	53,171	-	U.
- - -	75,619	-	V.

Շահելու պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ անոնց որ.—

1. ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ կը գրուին, փետրուար 6էն մինչեւ վիճակահանութեան օրը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

2. ԿԸ ՆՈՐԵԳԵՆ իրենց բաժանորդագրութիւնը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

3. Ինչպէս եւ այն ՏԱՐԵԿԱՆ եւ ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ բաժանորդներուն որոնք մասնակցեցան «ՅԱՌԱՋ»ի առաջին վիճակախաղին, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ: (Եռամսեայ բաժանորդներէն կ'օգտուին անոնք որ նոր ԲԱԺՆԵԳԻՆ մը կը վճարեն):

Բաշխումը պիտի ըլլայ հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	50%
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30%
ԵՌԱՄՍԵԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	20%

Իսկ 9րդ շէրտէն գնած հետեւեալ տոմսերը, ԱՅՆ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՈՐ ԱՄԷՆ ՕՐ ՋԵՌՔԷ ԿԸ ԳՆԵՆ:

9րդ շէրս թիւ	28,474	շարք	Y.
- - -	54,726	-	X.
- - -	81,172	-	R.

Այս թիւերն ալ շահած պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ պիտի բաժնուի բոլոր այն ընթերցողներուն որոնք վարչութեան կը ներկայացնեն ՑԻՍՈՒՆ ՅԱՋՈՐԴԱԿԱՆ ԿՏՐՕՆՆԵՐ, սկսելով 1934 փետրուար 6էն:

Կտրօնները ամէն օր պիտի հրատարակուին Գ. էջի թերթօնին տակը, ԹԻՒՈՎ ԵՒ ԹՈՒԱԿԱՆՈՎ:

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

33, Rue Poissonnière (Rex սինէմային ճիշդ քովը)

Մեթրօ՝ Bonne-Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ:

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ Danton 52—75

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՁԵՐԵԱՆԻ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ

97 Route d'Orléans. Cachan

Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ

L. LECORCHÉ Chir. Den.

Ex. Interne des Hôpitaux de Paris

Chef de Clinique à l'Ecole Dentaire Française

Assistant Ա. Տ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ chir. dent. D.E.D.F.

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՉԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ

Ակռայ կը քաշենք առանց սրսկումի, միայն մէկ վայրկեան քուն՝ Somyne։

Բերան եւ պրոտ. ատամնաշար՝ շատ թեթեւ քրոմէ մետաղով, կը վերափոխենք հին ատամնաշարեր: Երախաներու ատամներու շտկում:

կ'ընդունի 9-12 եւ 2-7 Հեռախօս Inv. 27-95

28 Avenue d'Orléans

Métro Denfert Rocherau ou Mouton Duvernet

ԵՓՐԱՏ նուագախումբ

Եթէ կ'ուզէք ձեր հանդէսները հաճելի դարձնել, դիմեցէք «ԵՓՐԱՏ» նուագախումբին որ կը նուագէ հայկական, եւրոպական, կովկասեան եւ արեւելեան եղանակներ, մասնաւորապէս Թանկօ Արժանթին:

Նուագախումբը ունի իր մասնաւոր տարազը:

Յաջանեւումի տեղի չտալու համար, ձեր կազմակերպած հանդէսի թուականէն 15 օր առաջ դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր, ԵՓՐԱՏ նուագախումբի ղեկավար՝ Տ. ՕՆՈՍԵԱՆի, 15, rue du Pourtour, Clamart, Seine.

ԳՈՒՇԱԿՈՒՀԻ

Տիկ. ՄԱՐԻԱ ՋԷՆԻ

Դիմել ամէն օր (Կիրակին մէջը) ժ. 3-7 բացի Եշ.է: 62, rue de Rochefoucauld. բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ: Մէթրօ՝ Pigalle:

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ եւ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

ՄԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ - ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱՔԻՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5) Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՄԱՍՆԱԳԻՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ՊՌԻՃԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 9-12 եւ կէս օրէ վերջ 2էն 8: կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

ՄԱՅՐԱՆՈՑ

Villa ANNETTE

6, rue de l'Atlas, 6

(Buttes Chaumontի պարտէզէն 25 մեթր հեռու)

Tél. NORD 46-65

Վիրաբուժական գործողութեանց եւ ծննդաբերութեանց ընդարձակ սրահներ՝ արդիական ամէն յարմարութիւններով, լուսաւոր, օդասուն, գեղեցիկ սենեակներ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐ

Մէթրօ՝ Belleville et Simon Bolivar, Հանրակառք՝ թիւ 5, 26: Օթօպիւս՝ N. BF. BN.

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն.: դիմել ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ 13 rue Pierre Curie, K. Bicêtre. Metro: Porte d'Italie 13

Etude de Me BERNARD WAHÉ

(12 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Droit Français et International Privé

94, Rue St. Lazare (Սէն Լազար կայարանին մօտ) Tél. Pigalle 67 - 69

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կուտայ certificats de coutumeներ, կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները:

Կ'ընդունի ժամը 9—10 եւ 17—19: Նաեւ ժամադրութեամբ.

Studio MANOUK

116. LA CANEBIÈRE, 116

MARSEILLE Tél. Gar. 27-85

Երբեք մի մտածէք թէ ինչ պէտք է նուիրել ձեր բարեկամին

Միայն ձեր լուսանկարը՝ պատրաստուած լուսանկարիչ ՄԱՆՈՒԿէն, ամենալաւ եւ գնահատանքի արժանի նուէրն է որ կ'ուրախացնէ ձեր բարեկամներն ու ազգականները:

ՁԵՐ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ ԾԱՆՕԹ ՈՍԿԵՐԻՉ-ԺԱՄԱԳՈՐԾ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԷՍՄԵՐԵԱՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Maison E. CHARLES

29 Rue Mathis. Paris (19)

Métro Crimée Autobus: AJ, AV, CP52, CQ50

Ամէն տեսակ գրպանի, թեւի, պատի ու զարդուցիչ ժամացոյցներ, գոհարեղէններ, տնական սպասներ ՁԵՂՉՈՒԱԾ ԳԻՆԵՐՈՎ, որոնց վրայ դարձեալ 10 առ 100 բացառիկ զեղչ:

Նորոգութիւն ժամացոյցներու, շինութիւն եւ փոփոխութիւն գոհարեղէններու խիստ չափաւոր գիներով: ԿԸ ԳՆԵՆՔ ոսկեղէններ ու թանկագին քարեր ամենաբարձր գիներով:

ՄԻՋԱՋԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մետայլ ֆրանս. Առողջապահ. նախարարութենէն

85, Rue Julien Lacroix, Paris (20e)

Métro BELLEVILLE կամ COURONNE Tél. MENIL. 45—43

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ ի. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, լուսանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, յետ-կարմրագոյն եւ ալետէկեան դարմանում (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն: Հակաչիճախտային կանխարգելիչ եւ բուժիչ պատուաստ եւ շինուկ (կատարելապէս անվտանգ):

Զգային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէս քննեծական ենլագրական եւ ֆիզիոլան մէթոտներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս սաեւ արտաքին եւ կանանց ծննդամիջային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Ատամնաբուժարանը կը ղեկավարուի Փարիզի Համալսարանէն շրջանաւարտ ատամնաբոյժի մը կողմէ: Ամենալայն պայմաններ ակռաներու խնամքի եւ ոսկի կազմածներու (քուրօն եւլն.) շինութեան համար:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ՆՐԹԵՒԵԼԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՆՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MARDI 27 Février 1934

10ՐԴ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2431

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Զ Ա Ր Հ Ո Ւ Ր Ա Ն Ք

(«ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ «ՑՈՒՍԱԲԵՐ»Ի, 15 ՓԵՏՐ.)

Եգիպտոսի «Դառնացած Սրտաբեկ Հայ Ժողովրդային Ցանձնախումբ»ը երկրի դատական իշխանութեանց ներկայացաւ «եան»ը պոչէն մկրատուած Պօղոսով մը, որուն հաստկի երկարութիւնն ունէր «իր» հրապարակած արխնահոտ լաթը.

— «Դառնացած Սրտաբեկ Հայ Ժողովրդային Ցանձնախումբ» գոյութիւն չունի, ինձմէ հնարած եմ այդ անունը. թռուցիկը ես հեղինակած եմ, սակայն գիրս գէշ ըլլալով՝ ուրիշի մը ընդօրինակել տուած եմ. կեանքիս մէջ առաջին անգամն ըլլալով թռուցիկ գրած եմ. ուրիշ մը գրած չեմ եւ գրելիք ալ չունիմ»...

Այսպէս կը թոթովէր այս ոճրատիպ հրէշը, դատախազական իշխանութեանց առջեւ...

Եկած էր... փաստաբանով. «միացեալ»ը իշխանութեանց ճամբած էր իր Պօղոսը պաշտպան փաստաբանի ուղեկցութեամբ:

Ու մինչ այն վայրկեանին, երբ այս բարոյագուրկ թշուառականը կը հարցաքննուէր իշխանութեանց կողմէ, դուրսը, դատախազական շէնքի նրբանցքներուն մէջ, կը սլքտային ռամկավար վարիչները, իրենց իսկ ներկայութեամբ վկայելու համար Պօղոսներուն եւ իրենց միջեւ եղած սրբազան կապը:

Բաւական եղաւ այս ոճրագործներուն հետքը գտնելու համար դատախազութեան դիմել, որպէսզի անմիջապէս փոշիանայ «Դառնացած Ցանձնախումբը», իր եաին ձգելով «անպիտան ի հաւատս», ինչպէս որ պիտի ըսէր այս Պօղոսներու խորհրդաւոր փաստաբաններէն մէկը:

«Ցանձնախումբ» չկայ սակայն ... իշխանութեան առջեւ, բայց կայ ... «գործ»ի տեղն:

Երկու օր առաջ Դամասկոսէն գրքոյկ մը առինք, 16 էջնոց, տպագրուած «Եգիպտոս» (քաղաքն ու տպարանը չեն յիշատակուած), հետեւեալ խորագրին տակ,— «Դաշնակցական Կոմիտէի վերջին զոհերը»:

Գրքոյկը Պօղոսի «հեղինակած» թռուցիկն է, պրոշիւրի վերածուած:

Թռուցիկը բառ չնկատելով՝ «միացեալ»ը նոր ծախսեր ըրած ու գայն վերածած է գրքոյկի՝ «կոմիտէի զոհ»երուն հատ մը եւս աւելցնելով («Ցարէթ Իսկէնտէրեան, Սուէյտիա»), իսկ պրոշիւրի վերջաւորութեան ալ կցելով հետեւեալ տողերը,— «Անգլ., Ֆրանս. եւ ամերիկեան մամուլը, ինչպէս նաեւ ամերիկահայութիւնը միահամուռ անխտիր բոլոր Դաշնակցական ոճրագործներուն վտարումը կը պահանջեն երկրէն»:

Ի դէպ. «Պօղոս»ները ամէն տեղ Դաշնակցականներու վտարումը կը պահանջեն, առանց ըսելու սակայն, թէ վտարեալները ո՛ւր պիտի ճամբուին: Ինչպէս յայտնի է, Դաշնակցականները սովորաբար կա՛մ թրքահպատակներ են եւ կամ ռուսահպատակներ. ըստ երեւոյթին՝ վտարուածները պիտի ճամբուին կա՛մ Թուրքիա եւ կամ Խ. Ռուսաստան: Անշուշտ «միացեալ»ը այս մասին առած է արդէն Էնգիւրիի եւ Մոսկուայի համաձայնութիւնը...

Առանձին ուշադրութեան արժանի է գրքոյկին արտաքինը. «Ա. Նիկոլ»էն բան մը կայ նաեւ այս լաթին վրայ, կ'ենթադրենք, որ նոյն ձեւերով տեղի պիտի ունենայ նաեւ անոր առաքումը. անկասկած է, որ Դուրեանի յիշատակին ընծայուած այս «յարգանք»ին մասնակից են նաեւ Թուրքերը:

Նկատենք, որ նախ քան գրքոյկ դառնալը, թռուցիկը լայնօրէն կը տարածուէր արդէն ոչ միայն Եգիպտոսի մէջ, այլ եւ դուրսը (Պաղեստին, Կիպրոս, Սուրիա եւն.), առաքողները այս անգամ ջայլամի նման իրենց գլուխը խոթած էին աւազներու մէջ, իսկ ոտքերը ցցած՝ օդին մէջ: «Ա. Նիկոլ»ը կը տարածուէր աւելի «հմուտ» ձեւերով:

«Դառնացած»ի եաին պահուըտած է հայկական պիղծ ու զարշելի հակայեղափոխութիւնը: Մատնիչներու, լրտեսներու եւ վարձկաններու սրիկայացած բանակը ճիգ կ'ընէ, ի հաշիւ Մոսկուայի եւ Էնգիւրիի, մարտնչող հայութեան պայքարը արտաքին ճակատէն փոխադրելու ներքին ճակատներու վրայ:

Խորքին մէջ ասոնց «հոգեհանգիստ»ները ո եւ է կապ չունին Դուրեանի հետ: Եթէ հնար ունենային՝ ասոնք «հոգեհանգիստ»ներ կը կազմակերպէին մինչեւ իսկ Հալիմ փաշաներու, Թալէաթներու, Պէհաէտտին Շաքիրներու, Ճէմալ Ազմիներու, Ճէմալ փաշաներու, Ճիւանշիրներու յիշատակին, եւ որք ընդ ամին:

Տեսականօրէն այս ողբը կայ արդէն գրքոյկին մէջ:

«Պանք Օթթոմանէն սկսելով մինչեւ Երլտըզի պոմպան պատճառ դարձան տասնեակ հազարաւոր Հայերու բնաջնջման եւ պարկեշտ ընտանեկան օճախներու քանդումին ու կործանումին: Այս բոլոր եղեռնական անհեռատես ձեռնարկներուն մէջ սակայն չմոռցան իրենց փախուստի ճամբան ապահովել ամէն բանէ առաջ...»:

Եղեռնակա՛ն ձեռնարկներ ու ոճիրնե՛ր նաեւ ... Պանք Օթթոմանն ու Երլտըզի պոմպան:

Ու չկարծէք թէ չկայ բուն իսկ հոգեհանգիստը— ընդհանուր ու համատարած — «նահատակ» Թալէաթներու յիշատակին:

Խօսելով մէկ միլիոն նահատակներու մասին, «Դառնացած»ի կերպարանքն առած «Ա. Նիկոլ»ը կը գրէ.

«Այլեւս ժամանակ է ըսելու ձեզի, Հայ ժողովուրդ, նահատակուող մէկ միլիոն Հայերու անունով թէ՝ անոնք անմեղ զոհերը եղած են Դաշնակցական Կոմիտէի մաքիավելական, արկածախնդրական սադրանքներուն, անոնց ապիկար եւ կործանարար գործունէութեան, անոնց վանտալական ու դաւադրական ոճիրներուն ու ոճրափորձերուն»...

Ոչ մէկ բառ Թուրքի մասին. ընդհակառակն. անվերապահ պաշտպանողական բոլոր ջարդարարներուն...: Այսպէս երէկ Թուրքը կը գրէր միայն թո՛ւրք լեզուով. իսկ այսօր, այսպէս սկսած է Թուրքը գրել (եւ կամ գրել տալ) նաեւ հա՛յ լեզուով...

Հոգեհանգստեան շատ աւելի վառաշուք հանդէս մըն է այս նահատակ ցեղի մը ջարդարարներու յիշատակին, քան այն, ինչ որ «դառնացած»ները կը կազմակերպէին Դուրեանի յիշատակին:

... Ամէնէն սարսռազդեցիկ բառերն իսկ պիտի չհասնէին մեծութեանը այն սարսափին, որ թաղնուած կը մնայ այս պատկերին տակ:

Ամբողջ «կուսակցութիւն»ներ այսօր իրենց հաւատամքի կաթը կը ծծեն ոստիկանական հիմնարկութեանց մէջ:

Ա. ԱՅԱՐՈՆԵԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Փետր. 23 թուակիր բժշկական տեղեկագրէն կ'իմանանք թէ բարւոքումը կը շարունակուի: Փրոֆ. Ռոժէ եւ Տոքթ. Միլֆոնեան խորհրդակցութիւն մը կատարելով, այն եզրակացութեան եկած են թէ վտանգը անցած է, բայց անդամալուծումը երկար պիտի տեւէ եւ հիւանդը լուրջ խնամքի կը կարօտի ամիսներով:

Չինուոր - արքային յուղարկաւորութիւնը

Պրիւսէլի մեր թղթակիցը պարտք սեպած էր մանրամասնութեամբ նկարագրել Ալպէռ թագաւորին յուղարկաւորութիւնը, որուն լուրերը տուած ենք օրը օրին: Դժբախտաբար ուշ ստացանք (երէկ) թղթակցութիւնը, ուստի կը հրատարակենք միայն յատկանշական մասերը.—

Թագաւորին մարմինը, բիւրաւոր ծաղկեպսակներու մէջ, չորս օր գիշեր շարունակ ցուցադրուեցաւ Պրիւսէլի արքայական պալատին մեծ ու շքեղ դահլիճին մէջ, ուր հարիւր հազարաւոր ժողովուրդ, ամէն դասակարգէ եւ ամէն տարիքէ, խնամ ու ցուրտ օդին, պոչ բռնած իրենց կարգին կը սպասէին:

Պալատին շրջակայ պողոտաները ու փողոցները անհրեւակայելի բազմութեամբ մը լեցուած էին, խափանելով երթեւեկը: Տասնեակ հազարաւոր նախկին մարտիկներ եւ պատերազմի հաշմանդամներ, որոնք իրենց թագաւորին հետ մասնակցած էին վերջին պատերազմին, յուզիչ թափօր մը կազմեցին դագաղին առջեւէն:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ, 22 փետրուար, յուզիչ հանդիսաւորութեամբ: Այդ օրը ընդհանուր սուգի օր մը եղաւ բոլոր Պելճերուն համար, որոնք Պրիւսէլի բոլոր արուարձաններէն, ինչպէս նաեւ գաւառներէն գունդագունդ եկած էին:

Առաւօտ ժամը 10ին, պաշտօնական թափօրը մեկնեցաւ արքայական պալատէն, անցաւ թագաւորական փողոցէն եւ հասաւ Սէնթ – Կիւտիւլի մայր եկեղեցին, որ Պրիւսէլի ամէնէն գեղեցիկ ու հոյակապ շէնքն է:

Թափորը կազմուած էր հետեւեալ ձեւով.— Ամէնէն առաջ կ'երթային ձիաւոր ոստիկաններու գումարտակ մը, յետոյ յաջորդաբար ձիաւորներու եռամշտախումբ մը, ֆրանսական, անգլիական եւ իտալական զինուորներու ջոկատներ, հրետազօրքերու եւ ճիզակաւորներու խումբեր, չորս գումարտակ զինուորներ, նախկին ռազմիկներու եւ հայրենասիրական կազմակերպութիւններու ընկերակցութիւններ իրենց դրօշակներով, Պելճ բանակին ընդհանուր սպայակոյտի անդամները, զանազան զօրագունդերու պատկանող փոքրաթիւ յիսնապետներ, սպաներ, տասնապետներ եւ պարզ զինուորներ իրենց դրօշակներով, նիզակադրօշներով եւ հեծելադրօշներով, որոնք պահ դրուած են Պրիւսէլի զինուորական թանգարանին մէջ, զանազան վանքերու, միաբանութիւններու, եկեղեցիներու եւ կրօնական հաստատութիւններու ներկայացուցիչներ, ձիաւոր սպայ մը, որ իր ձեռքին մէջ բռնած էր հանգուցեալ թագաւորին զինանշանը կրող դրօշակը, իբր բանակի ընդհ. հրամանատար, մեռելակառքի վերածուած հրասայլ մը, որուն վրայ կը հանգչէր Ալպէռ թագաւորին մարմինը: վեց սեւ ու յաղթանդամ ձիեր լծուած էին մեռելակառքին, որուն ծոպերէն բռնած էին Պելճիոյ վարչապետը, դատական եւ ներքին նախարարները, Ծերակոյտի եւ երեսփ. ժողովի նախագահները, զինուորական կցորդներ, թագաւորին անձնական թիկնապահը, շրջապատուած ընտրեալ հետեւակազօրքերու գումարտակով մը: Դագաղին կը հետեւէր թագաւորին սիրական ձին, որուն սանձէն բռնած էր արքունի ախոռապետը: Յետոյ կուգային Պելճիոյ Լէոփոլտ եւ Կարոլոս իշխանները, օտար պետութեանց ներկայացուցիչներ եւ լիազօրներ, նախարարներ, պետական բարձր պաշտօնեաներ, ծերակուտականներ, երեսփոխաններ, եւայլն:

Թափորը միեւնոյն հանդիսաւորութեամբ մեկնեցաւ եկեղեցիէն, եւ հասաւ Լաքըն, թագաւորին անձնական պալատը, ու հոն արքայական մատուռին ստորերկրեայ դամբարանին մէջ ամփոփուեցաւ Ալպէռ թագաւորին մարմինը:

Պելճիոյ արքունիքը ամբողջ վեց ամիս սուգ պիտի պահէ: Երեք օր փակ մնացին Պելճիոյ բոլոր վարժարանները, կառավարական պաշտօնատուները, օտար հաստատութիւնները, դրամատուները, մեծ վաճառատուները, եւն.: Ամէն երկիրներէ հազարաւոր ցաւակցական հեռագիրներ ղրկուած էին արքունիք:

Այսօր, ուրբաթ, գահաժառանգ իշխանը պաշտօնապէս հռչակուեցաւ Լէոփոլտ Գ. թագաւոր Պելճիոյ: Այս առթիւ տեղի ունեցաւ նոր թագաւորին թագադրութեան հանդէսը:

Թագաւորն ու թագուհին շքեղ թափօրով պաշտօնական անցք մը կատարեցին Պրիւսէլի գլխաւոր փողոցներուն մէջ:

Ֆրանսական բանակի հայ նախկին կամաւորներու միութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը, որ Փարիզէն եկած էր, եռագոյն դրօշով մասնակցեցաւ յուղարկաւորութեան:

Պելճիոյ Գաղթ. Վարչութիւնը գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրեց գաղութին կողմէ:

Հ. Տ. Ո.

Քննիչ Յանձնաժողովները գործի սկսան

Շաբաթ օր վերջնապէս կազմուեցան այն երկու խորհրդարանական յանձնաժողովները որ պիտի քննեն Սթավիսքիի գործը եւ փետրուար 6ի խռովութեանց խնդիրը: Երկու յանձնաժողովներն ալ կը բաղկանան 44 անդամներէ: Առաջին յանձնաժողովին նախագահ ընտրուեցաւ Պ. Կէնիւ: Դիւանին կազմութենէն յետոյ, ընկերվարական երեսփոխան մը առաջարկեց երեսփ. ժողովէն պահանջել որ յանձնաժողովը դատական իրաւասութիւններ ալ ունենայ, մանաւանդ նկատի առնելով դատաւոր Փռէնսի սպանութիւնը եւ ուրիշ խորհրդաւոր պարագաներ: Շեշտեց թէ առանց այդ իրաւասութեանց յանձնաժողովը չպիտի կրնայ արդիւնաւորապէս կատարել իր պաշտօնը եւ գոհացնել հանրային կարծիքը: Ուրիշներ ընդդիմացան այս առաջարկին, քանի որ երեսփ. ժողովը նախապէս մերժած էր: Վերջապէս համաձայնութիւն գոյացաւ առ այժմ յետաձգելու այս խնդիրը:

Յանձնաժողովին դիւանը անմիջապէս դիմեց վարչապետին, խնդրելով իր տրամադրութեան տակ դնել բոլոր փաստաթուղթերը, որոնց գլխաւորները պիտի կարդացուին լրագրումար նիստերու միջոցին:

Երկրորդ յանձնաժողովին ալ իր դիւանը կազմելով, որոշեց յաջորդաբար քննել հետեւեալ խնդիրները.— 1. փետրուար 6էն առաջ պատահած դէպքերը. — 2. փետրուար 6ի ողբերգութիւնը եւ անոր անմիջապէս նախընթաց դէպքերը. — 3. փետրուար 6էն յետոյ պատահած դէպքերը: Յանձնաժողովը կը յուսայ ամէնէն ուշը մինչեւ Զատիկ վերջացնել իր աշխատանքները: Օրը օրին գեկոյց մը պիտի հաղորդուի մամուլին, իսկ բոլոր ատենագրութիւնները ագագրուած պիտի կցուին տեղեկագիրներուն:

Վ Ե Ր Ջ Ի Ն Ժ Ա Մ

ԳԱՂՏՆԻՔԸ ՉԷ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԱԾ ՏԱԿԱՒԻՆ

Նորէ՞ն թուղթեր անհետացած

Դատաւոր Փռէնսի մասին կատարուած խուզարկութիւններն ու քննութիւնները որ եւ է արդիւնքի չեն յանգած: Հակասական են թէ դատական եւ թէ բժշկական քննութիւնները: Անձնասպանութեան հաւատացողներ ալ կան, բայց դատաւորին բարեկամները եւ ուրիշ բազմաթիւ մարդիկ ծիծաղելի կը գտնեն այդ ենթադրութիւնը: Աջակողմեան թերթերը կը պահանջեն քննութիւնները կեդրոնացնել Փարիզի մէջ, քանի որ յոյս չկայ Տիժոնէն: Այս առթիւ, կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ նորէն փաստաթուղթեր անհետացած են: Առջի օր Վերաքննիչ ատեանի նախագահը յայտարարեց թէ Փռէնսի ընտանիքին կողմէ իրեն յանձնուած թուղթերը որ եւ է բան չեն պարունակեր Սթավիսքիի գործի մասին, այլ կը վերաբերին անկարեւոր գործերու, արդէն փակուած դատերու: Արդ, դատաւորը Տիժոն գացած իրիկունը Կառ տը Լիոնի կայարանէն հեռախօսով հաղորդած էր իր կնոջը թէ աճապարանքին մէջ անկարեւոր թուղթեր առած էր, փոխանակ Սթավիսքիի վերաբերեալ կարեւոր թղթածրարին, զոր պիտի ուսումնասիրէր ճամբորդութեան ընթացքին: Երբ սպանութեան լուրը հասաւ, դատաւորին տղան բոլոր թուղթերը ժողվեց եւ վերաքննիչ ատեանի նախագահին յանձնեց: Արդ, ո՞ւր են կարեւոր թուղթերը...

Նոր պատմութեան մը համաձայն, հեռաձայնով խօսողը ոչ թէ դատաւոր Փռէնսը եղած է, այլ ուրիշ մէկը, կեղծելով անոր ձայնը...

Աջակողմեան մամուլը բուռն պայքար մը կը մղէ նախկին վարչապետ Շոթանի եւ անոր նախարարներուն, ինչպէս եւ հանրապետութեան դատախազ Պ. Փռէսարի դէմ: Միւս կողմէ, գրոյց կը շրջի թէ Փռէնսի ընտանիքը զրպարտութեան դատ պիտի բանայ Պ. Շոթանի դէմ, որ իբրեւ թէ երեսփ. ժողովի նրբանցքներուն մէջ ըսած է թէ սպանեալ դատաւորը սիրային խնդիրներ ունէր եւ թէ գաղտնիքը կարելի է լուսաբանել այդ ուղղութեամբ:

Դերասանուհի Օր. Քասփէր, որ յաջողած էր աշխատանքի արտօնագիր ստանալ հակառակ օրէնքի, թերթի մը թղթակցին պատմեր է թէ նախ մերժումի հանդիպեցաւ աշխատանքի նախարարութենէն եւ լացաւ, բայց յետոյ յաջողեցաւ ազդեցիկ անձի մը շնորհիւ: Բուն անունը կը պահէ, բայց միջնորդը եղած է «Լա Վոլոնթէ»ի տնօրէնը, Տիպառի, որ այժմ բանտն է, իբրեւ մեղսակից Սթավիսքիի:

Թունդ ազգայնական երեսփոխան Իպառնէկարի բուռն ճառ մը խօսելով, ծանր ամբաստանութիւններ ուղղեց եւ հարցուց թէ ինչո՞ւ չեն ձերբակալեր նախկին ելմտական նախարարին Ժոռժ Պոնէի դահլիճին անդամներէն Կիպօ Ռիպօն, նոյն ինքն նախարարը, նախկին նախարարներ Տալիմիէն եւ Փոլ Պոնքուր, երեսփոխան Անտրէ Հէսը եւ ուրիշ բազմաթիւ անձեր:

Հիթլէրական ծրագրին 14ամեակը

Հիթլէրական ծրագրին հռչակման 14 տարեդարձը տօնուեցաւ փետրուար 24ին, Գերմանիոյ բոլոր գլխաւոր քաղաքներուն մէջ: Հիթլէր ինք գացած էր Միւնիխ, որ օրօրանն եղաւ իր կուսակցութեան: Հարիւրաւոր նացի վարիչներ համախմբուած էին այդ քաղաքը: Իրիկունը, 2000 առաջին կուսակիցներու առջեւ: Հիթլէր ճառ մը խօսեցաւ մինչ այն տեղը ուր 1920 փետրուար 24ին կարդացած էր կուսակցութեան տեսաբանին, Կոթֆրիտ Ֆէտէրի կազմած ծրագրին 25 կէտերը:

Այս ճառը տոգորուած էր ջերմ խաղաղասիրութեամբ: Պարզելէ յետոյ շարժման ծնունդը եւ անցեալ նոյեմբերին 12ին շահուած փառաւոր յաղթանակը (40 միլիոն ձայն), Հիթլէր յայտարարեց.

—«Գերման ժողովուրդը պէտք է դառնայ միացեալ ազգ մը, թէ արտաքին և թէ ներքին ճակատի վրայ: Այս ժողովուրդը, որուն ապագային համար կ'ուզենք պայքարիլ մեր մտքի բոլոր միջոցներով, տարին մէկ անգամ պիտի հրաւիրուի ըսել թէ կը հետեւի՞ մեզի. որովհետեւ, ճակատագիրը մեր ձեռքէն առած է թնդանօթները, հրասայլերը եւ օդանաւերը, գոնէ գիտնանք թէ ամբողջ ժողովուրդը մեր կողմ՞կն է»:

«Առաջնորդ»ը այս առթիւ ալ քննադատեց Վերսայլի դաշնագիրը, բայց շեշտեց թէ Գերմանիա երբեք մտքէն չանցըներ խանգարել խաղաղութիւնը:

Նոյն տօնին առթիւ, Պերլինի փողոցներուն մէջ հանգանակութիւն կատարուեցաւ գործազուրկներուն համար: Հիթլէրական բանակին բոլոր սպաները լծուած էին աշխատանքի: Ոչ միայն զօրավարներ, այլ եւ կայսերազուն իշխաններ անցորդները կեցնելով դրամ կը հանգանակէին:

Միեւնոյն առիթով մէկ միլիոն հիթլէրական ատրճանաւորներ իրենց երդումը կատարեցին: Յաջորդ օրը, կիրակի, հերոսներու տօն հռչակուած էր, ի յիշատակ պատերազմի մէջ ինկած գերման զինուորներուն:

Երդումի արարողութեան առթիւ, ճառ մը խօսեցաւ պատերազմական նախարարը, որ յայտարարեց.

— «Մեր մեծ ժողովուրդը տակաւին իրաւունք չունի նորէն կրելու այն զէնքերը զորս իր երէցները ձգեցին իրենց ձեռքէն, ռազմադաշտին վրայ ինկած տեղն: Այս ժողովուրդը, որ այնքան արհաւիրքներ տեսաւ, պատերազմ չուզեր, ան միայն խաղաղութիւն կ'ուզէ որ անհրաժեշտ է իր ազգային տունը վերաշինելու համար: Բայց ժողովուրդ մը որ այնքան հերոսներ ունեցած է, չի կրնար հրաժարիլ իր մեռելներուն կամքէն եւ կոչէն, այսինքն ի հարկին անգամ մը եւս կարենալ պաշտպանել իր սահմանները»:

Խօսք առաւ նաեւ Հիթլէր, փառաբանելով Հինտէնպուրկը:

Անօթիներու արշաւը Լոնտոնի մէջ

Կիրակի օր խաղաղութեամբ անցաւ գործազուրկներու ցոյցը՝ Լոնտոնի մէջ: Տեղատարափ անձրեւ մը խանգարեց ամէն բան: 10 — 20,000 հոգի հաւաքուած էին Հայտ Փարքի պարտէզը, ուր ճառեր խօսուեցան բազմաթիւ բեմերէ: Հինգ հազար ոստիկան համախմբուած էր պարտէզին շուրջը, բայց որ եւ է անկարգութեան չպատահեցաւ: Ամէնէն բուռն ճառերը խօսեցան համայնավարները, աղաղակելով.

— Թող կառավարութիւնը զգուշանայ բանուոր դասակարգի յարաճուն զայրոյթէն: Մենք այլեւս տեղի չպիտի տանք այս կամ ուրիշ որ եւ է ֆաշական կառավարութեան: Մենք առաջադրած ենք հսկայական գործադուլ մը սարքել ամբողջ երկրին մէջ, իբրեւ վերջնական նպատակ ունենալով բանուորներու խորհրդային հանրապետութիւն մը հաստատել:

Ցուցարարները կը պոռային,— Մենք հաց կ'ուզենք, ոչ թէ ողորմութիւն: Ցոյցին կը մասնակցէին բազմաթիւ կիներ՝ ծծկեր երախաներով:

(Լուրերու Շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ 1933ԻՆ

ՀԱՑԻ ՊԱԿԱՍԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐ

Արտասահմանեան հակադաշնակցական մամուլը շարունակում է յամառօրէն պնդել, թէ անցած տարի Հայաստանում սով չի եղած: Մանաւանդ կաթողիկոսական պատուիրակների լաւատես յայտարարութիւնները այլ եւս կասկածի տեղիք չթողին... եղան մարդիկ, ինչպէս օրինակ Հրաչ Երուանդը, որոնք անպատկառօրէն «Յառաջ»էն պահանջեցին փախստականների նկարների կողքին հրատարակել նաեւ Երեւանի փողոցներում սովէն մեռած մարդոց դիակների նկարը...

Այս տմարները, սակայն, մոռանում են, որ իրենց «ճշմարտագոյն» վկայութիւններից զատ գոյութիւն ունի նաեւ խորհրդային մամուլ, որի վկայութիւնները շատ աւելի արժէքաւոր են: Անշուշտ դժուար է որոշել Հայաստանում տիրող անօթութեան աստիճանը: Բայց որ վերջերս գոյութիւն ունեցել է, դա կասկածից վեր է:

Նախ որ երկրագործական գործավարութեան տուած տեղեկութիւնների համաձայն, 1932ին (առաջին հնգամեակի վերջին տարին) գիւղատնտեսութեան բերքը Հայաստանում նուազել է 44 առ հարիւր եւ 1932 — 33ի համար կառավարութիւնը ստիպուած է դուրսէն ներածել չորս միլիոն փութ հացահատիկ («Խ. Հ.», 15 հոկտ. 1932 թ.):

Տնտեսութեան այս անկումը խոստովանեցան յունուարի կէսին Երեւանում տեղի ունեցած կոմկուսի 9րդ համագումարի բոլոր զեկուցանողները, յայտարարելով, թէ՝ 1932ին գիւղատնտեսութիւնը շատ դէշ վիճակ ունէր:

Մենք չգիտենք թէ այդ չորս միլիոն փութ հացահատիկը ներմուծուեց թէ ոչ, սակայն գիտենք, որ 1933ի ընթացքին խորհրդային վարիչ դէմքերը ստիպուած եղան հացի պակասի մասին հրապարակաւ խոստովանութիւններ անել:

Այսպէս, վերստուգիչ յանձնաժողովի նախագահ Գալոյեանը յայտարարում էր.

— « Դուք գիտէք, որ շնորհիւ անցեալ տարուան վատ աշխատանքի, այս տարի մեր մի շարք շրջաններում հացի պակաս կար»:

Խանջեանն էլ իր հերթին զեկուցանում է.

— « Ընկերներ, գաղտնիք չէ, որ անցած ձմեռը (1932 — 33) մի շարք շրջաններում անցաւ հացի պակասության, *իսկ առանձին կոլտնտեսութիւններում* հացի սուր կարիքի պայմաններում *» («Խ. Հ.», 1933 թ. թիւ 137):*

Երբ « հացի պակասի եւ սուր կարիքի » այսքան « գաղտնիք » իրենք են խոստովանում, մնացածն ալ պէտք է տրամաբանօրէն գտնել: Սակայն, համաձայն դաշնակցական մամուլի աւանդութեան, մենք չբաւականանանք ենթադրութիւններով, այլ դիմենք փաստերի:

Նախորդ յօդուածներից տեղեկացանք, որ գարնանացանը կազմակերպելիս իշխանութիւնը պահանջել է գիւղացիներից իրենց սեփական միջոցներով հոգալ սերմացուն: Ահա թէ ինչ է պատասխանել կառավարութեան այս պահանջին Արթիկի կոմբջիջի քարտուղարը.

— « Մեզ մօտ ոչ հաց կայ, *ոչ էլ կարող ենք սերմֆոնտ հաւաքել » («Խ. Հ.», 1933 թ. թիւ 22):*

« Հացի պակասի » առանձնապէս մտահոգում է ժողովրդին անցեալ տարուան հացամթերումների ժամանակ: Երբ կառավարական օրէնքով գիւղացին հարկադրուեցաւ նախ պետութեան բաժինը յանձնել եւ ապա մնացածը յատկացնել իր կարիքներին, գիւղի կուսակցականները, նկատի ունենալով ժողովրդի մէջ տիրող « հացի սուր կարիքը », դժգոհութեան ձայն բարձրացրին:

«Անտառուտ»կոլտնտեսութեան կուսակցական կոլեկտիւի բիւրոյի քարտուղարը յայտարարում է.

— « Մենք ցանել ենք ընդամէնը 257 հեկտար հացահատիկ: Իւրաքանչիւր հեկտարից միջին հաշուով կը ստանանք ամենաշատը 4 —5 կենդինար բերք: Դրանից հէնց միայն հացամթերումը, սերմվարկը եւ պարէնօգնութիւնը, որ պէտք է վերադարձնենք, արդէն կազմում է 538 կենդ., դեռ չհաշուած բնավարձը: Մեզ էլ ոչինչ չի մնայ » («Խ. Հ.» 1933 թ. թիւ 182):

Սրանից պարզւում է, որ մինչեւ նոր բերք կոլտնտեսութիւնը հաց չի ունեցել եւ պետութիւնից է օգնութիւն խնդրել եւ, երկրորդ, հսկայական հարկեր են տալիս, այնպէս որ իրենց ոչինչ չի մնում:

Հետաքրքրական է այս տեսակէտից Ղարղաբազար գիւղի կոլտնտեսականների հետեւեալ յայտարարութիւնը.

— « Այս տարի առանց հացի կը մընանք, *պէտք է եկող տարուան մասին մտածել » (նոյն թիւը):*

Իսկ Օրտաքլուում որոշում են հացը առաջին հերթին ոչ թէ պետութեանը յանձնել, այլ իրենք գործածել: Այս առթիւ կոմբջիջի քարտուղարը յայտնում է.

— « Ժողովուրդը սոված է, *ո՞նց կարելի է առաջին կալից հաց յանձնել » («Խ. Հ.», 1933 թ. թիւ 199):*

Իսկ Արզիվանքի կոմունիստները յուսահատուած յայտարարում են.

— « Ինչո՞ւ կալենք, միեւնոյն է, մենք չենք ուտելու, *պիտի պետութեանը յանձնենք » (նոյն թիւը):*

Խորհրդային մամուլում երեւացող բազմաթիւ փաստերից մենք առինք միայն մի քանի հատ: Բայց այսքանն ալ բաւական է, համոզուելու համար թէ իրօք, անցեալ տարի Հայաստանում սով եղած է: Մանաւանդ, երբ նկատի ունենանք, որ խորհրդային մամուլը ազատ արտայայտուելու հնարաւորութիւնը չունի եւ, եթէ այսքանն ալ թոյլատրել են խոստովանելու, այդ եղած է որոշ հաշիւներով: Այն է, մեղքը « կուլակի եւ դաշնակների մնացորդների » վրայ բարդելու համար:

Սովի խնդիրը լուսաբանող մէկ ուրիշ երեւոյթ եւս գոյութիւն ունի: Դա խորհրդային մամուլի քրէական բաժինն է: Այս մասին պիտի արտայայտուինք առանձին յօդուածով: Սակայն, մի քանի խօսք մեզ հետաքրքրող հարցի կապակցութեամբ:

Աշխարհիս երեսին գոյութիւն չունի մէկ ուրիշ պետութիւն, ուր պաշտօնէութեան կողմից այնքան չարաշահութիւն կատարուին, որքան խորհրդային աշխարհում:

Եւ յատկանշականն այն է, որ բոլոր տեսակի զեղծումներն ու հակօրինական արարքները դառնում են պարենաւորման շուրջ:

Խնամատակարարումը *սխալած է դարձած: Թէ՛ պետական պահեստներից ու խանութներից եւ թէ՛ կոոպերատիվներից ու մթերքի զանազան գործարաններից գողութեան դէպքերն անպակաս են: Գնդակահարութիւնները անգամ այս համատարած կողոպուտի առաջքը չեն կարողանում առնել: Ի՞նչով բացատրել այս ցաւալի երեւոյթը:*

Ի հարկէ, խորհրդային թէ կուսակցական պաշտօնէութիւնը բացարձակ սրիկաներից չի կազմուած: Անկասկած, պարէնի եւ հացի պակասն է, որ դրդում է շատերին դիմել հակօրինական միջոցների՝ սնունդի պակասը կողմնակի ճանապարհով հոգալու:

×

Հայաստանի տնտեսութեան մասին մենք դեռ առիթ կ'ունենանք խօսելու, երբ կոմկուսի 9րդ համագումարի աշխատանքների վերլուծմանը անցնենք: Բայց եւ այնպէս, ի՞նչով բացատրել մեր երկրի տնտեսութեան այս տխուր վիճակը: Մի երկիր, որ 13 տարիների խաղաղ կեանք ունի եւ հսկայ Ռուսաստանի օժանդակութիւնն ու հովանաւորութիւնն է վայելում, ինչո՞ւ պէտք է տարուէ տարի պարենաւորման տեսակէտից աւելի վատթար կացութեան մատնուի:

Բնական է, որ յանցանքը ոչ երկրինն է և ոչ ալ ժողովուրդինը: Հայաստանը, նպաստաւոր պայմաններում եւ հայ ժողովրդի յայտնի աշխատասիրութեամբ, միշտ ալ կարող է բաւարար կերպով ապրել: Հետեւաբար, յանցանքը պէտք է այլ տեղ որոնել:

Այս մասին մեր հիմնական տեսակէտն այն է, որ Հայաստանի տնտեսութեան վատթարացման բուն պատասխանատուն երկրի իշխանութիւնն է իր յոռի քաղաքականութեամբ: Յանցանքը ոչ թէ այս կամ այն վարիչինն է, այլ տնտեսական քաղաքականութեան եւ տնտեսավարութեան դրութեան: Իսկ ներկայիս, երբ պետութիւնը որոշած է ամէն գնով ընկերվարական տնտեսութիւն հաստատել, առանձնապէս կարեւոր է դառնում լաւ տնտեսավարութեան խնդիրը: Այս մասին, 1933ի յունուարեան իր ելոյթում Ստալինը հետեւեալն է ասում.

— « Առաջ տնտեսութեան պատասխանատուն մենատնտեսն էր, որ եւ ձգտում էր ամէն կերպ զարգացնել իր տնտեսութիւնը: Իսկ այժմ, քանի որ կոլխոզների ղեկավարը կուսակցութիւնն է, ապա եւ կուսակցութիւնն է պատասխանատուն գիւղական տնտեսութեան զարգացման եւ յետադիմութեան »:

Հայաստանում, դոնէ, գիւղատնտեսութիւնը յետադիմել է: Ո՞վ է սրա պատասխանատուն: Սակայն, աւելի լաւ է, այս առթիւ խօսքը տանք հայկոմկուսի ղեկավար Խանջեանին.

— « Յայտնի է, որ անցեալ տարի չափազանց անբաւարար եղաւ բերքատուութիւնը գիւղատնտեսութեան հիմնական ճիւղերում Հայաստանում: Յայտնի է, որ դրա պատճառը ոչ միայն եւ ոչ այնքան բնական անբարենպաստ պայմաններն էին, որքան՝ ամէնից առաջ՝ կոլտնտեսական եւ գիւղատնտեսական աշխատանքի վատ կազմակերպումը եւ ղեկավարումը *» («Խ. Հ.» ապրիլ 21, 1933 թ.):*

ԱՇՈՏ - ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՑՈՅՑ Ի ՊԱՏԻՒ ԵՌԱԳՈՅՆ ԴՐՕՇԻ

Անմեղ առիթ մը արդարեւ, որ սակայն բարոյական հրաշալի ապտակ մը եղաւ բոլոր անոնց որ վերջին քանի մը տարուան ընթացքին [illegible] արշաւանք մը սկսան հայ ժողովուրդի սրբազան մասունքին՝ Եռագոյնին դէմ: Այդ օրը պատմական պիտի մնայ Պուքրէշի գաղութին մէջ, վասնզի ճառախօս մը ելաւ եւ իր զայրոյթը յայտնեց բոլոր տեսակի մունետիկներուն դէմ ու գովքը ըրաւ մեր սրբազան Եռագոյնին:

Ի՞նչ պատահեցաւ Փետրուար 15ին կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին Պուքրէշի ամենամեծ սրահին Ռոզալի մէջ:

Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ ալ ազգային վարժարանի նախաձեռնութեամբ պիտի տօնուէր Վարդանանց տօնը:

Վարժարանի քանի մը տարուան շրջանաւարտները հրաւիրուած էին ներկայացնելու Վարդանանց ողբերգութիւնը:

Երկարատեւ եւ տաժանելի փորձերէ յետոյ, ահա ներկայացման օրը: Սիրող դերասաններ հագուած պատմական զգեստներով, կը սպասեն բեմ ելլել հաւաքուած 1,500 ժողովուրդին առջեւ: Նախքան ներկայացման ըսկսիլը տեղի կ'ունենայ բացում: Վարժարանին երգեցիկ խումբը կ'երգէ «Բամ Փորոտան»ը:

Ռումանացի բարեկամս որ մօտէն կը հետաքրքրուի հայ կեանքով եւ մասնաւոր համակրանք մը ունի դէպի մեր ժողովուրդը, կը հարցնէ ինծի զարմանքով.

— Ասիկա քայլերգ մը կը թուի, բայց ըսէ խնդրեմ ինչո՞ւ ոտքի չելլեր ժողովուրդը:

Բացատրեցի գաղտնիքը: Յիշեցուցի թէ հայ ժողովուրդի ազգային երգը «Մեր Հայրենիք»ն է, սակայն կարգ մը մարդիկ դրդուած մութ ուժերէ արգիլեցին այս տարի անոր երգուիլը: Ու ժողովուրդը ի զուր սպասեց «Մեր Հայրենիք»ին երգուելուն, յոտնկայս մտիկ ընելու համար զայն ինչպէս կ'ընէր ամէն տարի նոյն հանդիսաւոր տօնին առթիւ:

«Բամ Փորոտան»ին կը յաջորդեն աւուր պատշաճի արտասանութիւններ եւ երգեր:

Կը սկսի երկրորդ մասը,—ներկայացումը:

Կը բացուի վարագոյրը. նախարարական հինաւուրց դահլիճ մը: Հոն են Վարդանը, Յովսէփ կաթողիկոսը, Վասակը, մինչ ուրիշ իշխան վասակներ ալ դուրսը նստած կը գտնէին: Իշխաններ, զօրավարներ եւ զինուորներ: Ուրախ է հաւաքուած հասարակութիւնը, ապրելով մեր ժողովուրդի ամենէն գեղեցիկ վայրկեանները, տեսնելով թէ ինչպէս ազնուական Վարդանը չուզեր խոնարհիլ բռնակալութեան առջեւ. բայց Վասակը կը համոզէ հայ ազատատենչ նախարարները եւ զանոնք կը ղրկէ Պարսկաստան: Անոնք Պարսկաստանի բանտերէն կ'ազատին միայն առերես ուրանալով իրենց կրօնը, եւ կը վերադառնան Հայաստան, միակ նպատակ ունենալով կազմակերպել ազատութեան եւ դիմադրութեան կռիւ մը:

Բայց ահա նորէն մութ ուժեր թումբ կը ձգեն եւ արգելք կը հանդիսանան խաղի շարունակուելուն:

Ինչպէս յայտնի է, յաջորդող վարագոյրը ցոյց կուտայ պատերազմի դաշտը, զինուորներ, կղերական դասի ներկայացուցիչներ, նախարարներ ու Վարդանը որ խօսք ունի ըսելիք զինուորներուն:

Պ. բեմադրիչը կը շարէ զինուորները բեմին մէկ անկիւնը. սակայն անհանգիստ են անոնք, բան մը կը պակսի իրենց ձեռքը պատերազմի երթալու համար — զէնք ունին, զրահաւորուած են, բայց ինչ է պակասը...

— Դրօշա՛կը, կ'ըսէ մէկը:

— Դրօշա՛կը, կ'աղաղակեն միւսները:

Բայց ի՞նչ դրօշակ: Թաղականութիւնը արգիլեր է. Հօկը ճնշում բանեցուցեր է խեղճ թաղականներուն վրայ եւ լսելով որ ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ ալ պիտի պարզուի Եռագոյնը, սպառնացեր է. «Կռիւ կը ծագի եթէ պարզուի»:

Ապարդիւն կ'ըլլան դերասաններու բացատրութիւնները թէ ամէն տարի ալ պարզուած է այդ դրօշը եւ թէ սրահին մէջ խռովարար տարրեր չկան:

Թաղականութեան ներկայացուցիչները իրենք ալ կը փորձեն համոզել թէ կարելի է առանց դրօշի պատերազմի երթալ:

Տղաքը կը խնդան: Ի՞նչպէս չծիծաղիլ այսքան արտառոց տրամաբանութեան մը վրայ:

— Այո՛, առանց դրօշի կը խաղամ, կ'ըսէ Վարդանը, սակայն եթէ զինուորներու տեղ իմ առջեւս դնէք պարուհիներ, ու ես փոխանակ զօրավարի հագուստ հագնելու, «սմօքինկ» մը դնեմ վրաս:

Ղեւոնդ երէց, զզուած վերջին փորձը կ'ընէ համոզելու: Ապարդիւն. կուլայ խեղճ տղան — եւ իր ձեռքերով մօրուքը վար կ'առնէ.

Շուշանիկը, Վարդանի այդ քնքոյշ դուստրը, կը հանէ իր շղարշը եւ կը մեկնի ըմբոստացած այդքան յամառութենէն:

Միւս դերասանները մէկիկ մէկիկ կը հանեն իրենց պատմուճանները եւ կը հագնին իրենց աշխարհիկ զգեստները:

Վարդան արդէն շատոնց հանուած է եւ եղած Պ. Պետրոս Կաշեան, տեղակալ ռումէն բանակին մէջ: (Ազգային վարժարանի առաջին շրջանաւարտներէն է):

Պ. Կաշեան, կը փայլի իր սպայի համազգեստին մէջ. անհանդարտ է եւ խռոված: Մինչ այդ դպրոցի պաշտօնեաներէն մին կ'ելլէ բեմ եւ արդէն անհանդստութեան նշաններ ցոյց տըւող ժողովուրդին կը յայտարարէ

— Հանդէսը վերջացած է:

Ի՞նչ, միայն ա՞յսքան: Հապա պատճա՞ռը:

Ոչ, այսքան վիրաւորանք չի կրնար հանդուրժել այս երիտասարդութիւնը:

Բեմ կը նետուի տեղակալ Կաշեանը: Մէկ վայրկեան չանցած, արդէն ամէն մարդ իր տեղը նստած է եւ լըռութիւն կը տիրէ, լռութիւն մը մեռելային:

Տեղ. Կաշեան իր արծուի աչքերով կը նայի ժողովուրդին: Մէկը յանկարծ խանդավառած ի տես հայ զինուորականին, կը սկսի ծափել: Ամբողջ սրահը վարակուած՝ խելայեղօրէն կը ծափահարէ: Բան չի լսուիր: Պ. Տեղակալը ձեռքով նշան կ'ընէ որ դադրեցնեն:

— Հայրենակիցնե՛ր, հակառակ իմ ռումէն բանակի մէջ ծառայելուս եւ պարագաներու բերմամբ կտրուած ըլլալուս հայ շրջանակներէ, չեմ մոռցած իմ ազգս, կրօնս եւ դրօշակս (*երկարատեւ ծափեր*): Քիչ առաջ երբ բեմ ելլել կը պատրաստուէինք, հարցուցի թէ ո՞ւր է դրօշակը: Ինծի պատասխանեցին թէ Հայերը դրօշակ չունին: Ես, սիրելի հայրենակիցներ, մէկ բան գիտեմ միայն,—Հայերը դրօշակ մը ունին կարմիր, կապոյտ եւ նարնջագոյն: Ուրեմն կան եղեր մարդիկ որ վասակի մը պէս կը դրժեն մեր ազգային սրբութիւնները, ամօ՜թ իրենց (*ծափեր*): Լսեցի թէ կարմիր դրօշակ պարզել կ'ուզեն՝ բայց ան մեր ազգային դրօշը չէ: Եթէ մէկն ու մէկը համարձակի այդ ընել, ես առաջինը պիտի ըլլամ որ իմ ռումէն սպայի համազգեստովս սուրս պիտի հանեմ եւ ջախջախեմ զայն (*ժողովուրդը ոտքի ելած կը ծափահարէ խանդավառ*): Գիտցէք ուրեմն, սիրելի ներկաներ որ խաղը կիսատ մնալուն պատճառը մենք դերակատարներս չենք, այլ այս հանդէսին ղեկավար մարմինը որ արգիլեց ազգային դրօշի գործածութիւնը: Այս է իմ ըսելիքս եւ հիմա իմ խիղճս հանդարտած է: Գացէք պատմեցէք բոլորին թէ հիմակ ալ մեր մէջ կան վասակներ որոնք այս տանջուած ժողովուրդի սրբութիւններուն կը հայհոյեն:

Յարգելի տեղակալը վերջացնելով իր խօսքերը, կը քաշուի բեմին ետեւ ուր իր խաղընկերները կ'ողջագուրեն զինքը:

Ժողովուրդը յուզուած կը քաշուի: Խումբ խումբ մարդիկ կը խօսակցին օրուան խնդիրին շուրջ: Ոմանք գոհ են որ առանց արիւնհեղութեան վերջացաւ միջադէպը: Անդին երկու հոգաբարձուներ կը խօսակցին.

— Ի՞նչ պիտի ըսէին, եղբայր, կ'ըսէր մէկը միւսին, դուք ինչու գլո՞ւխ էիք այնտեղ. լաւ որ թոյլ չտուինք դրօշի գործածութիւնը:

Ի՞նչ փոյթ սակայն թէ 1,500 հանդիսատեսներուն վիրաւորած սիրտերը անգամ մըն ալ խոցեցին:

Խանդավառ «Հօկճի»մը կը ճանչնամ. հայ ժողովուրդին հանդէպ իր ունեցած ատելութեան բերումով իր կօշիկի գործատեղիին մէջ վարձած է միայն թուրք *գործաւորներ եւ ոչ մէկ Հայ:*

Կրնա՞ք բացատրել այս երեւոյթը:

Կիրակի, Փետր. 18ին Րաֆֆիի սրահին մէջ տօնուեցաւ 13րդ տարեդարձը այն նշանակալից օրուան, երբ հայ ժողովուրդը չառկալով մեծամասնականներուն, մէկ մարդու պէս ոտքի ելաւ եւ դուրս քշեց կարմիր բարբարոսները: Օրուան տօնին առթիւ մասնաւոր պատրաստութիւններ տեսնուեցան: Րաֆֆիի սրահը պայթելու չափ լեցուած էր: Հաւաքուած երիտասարդութիւնը աթոռները զիջելով տարէցներուն, սկսաւ պատուհաններն ի վեր մագլցիլ, լսելու համար օրուան ճառախօսները:

Գեղեցիկ գեղարուեստական յայտագիր մը բերան փախ եղաւ: Յայտագրին մէջ փայլեցան օրիորդներ Սեդա Սարոնի (արտասանող) եւ Ալիս Գալոյճեան (դաշնակ):

Րաֆֆի Միութեան երգեցիկ խումբը ղեկավարութեամբ Պ. Արշակ Տիրացեանի, տաղանդաւոր երաժիշտ մը, երգեց «Մեր Հայրենիք»ը որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Խումբը երգեց նոյնպէս շատ յաջող քանի մը ժողովրդական երգեր, ծափեր խլելով ժողովուրդէն:

Ընկեր Ս. Սարոնի իր բացման ճառին մէջ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան ոտքի ելլել, յարգելու համար յիշատակը բոլոր անոնց որ ինկան այդ նշանակալից օրերուն կամ այսօր կը լեցնեն կարմիր բռնակալներուն բանտերն ու աքսորավայրերը:

Օրուան բանախօսներն էին ընկ. Եփրեմ Սարգիսեան եւ Հրաչեայ Բանիկեան, որոնք Փետր. 18ին իմաստը եւ նշանակութիւնը բացատրեցին ներկաներուն:

Երեկոյեան տեղի ունեցաւ խանդավառ հանդիպում մը, ուր մեր երկսեռ երիտասարդութիւնը իր զուարթութեան պահերուն մէջ չմոռցաւ մէկ մէկ բաժակ գինի ալ մեր ամնջուող ընկերներուն կենացը խմել:

ԲԱՆՈՒՈՐ

Կղէոպատրայի պատկերը

ooooo

Աշխարհ միշտ հետաքրքիր եղած է գեղանիներու մասին: Օրիորդ Տիեզերքի նորութիւնը մանաւանդ տարբեր հրապոյր մը առթեց այդ հետաքրքրութեան: Օրիորդ Տիեզերքները կը ծերանան, բայց իրենց դէմքի դիմագիծերուն շնորհքը քիլոմէթր երկարութեամբ շարժանկարի ժապաւէններու վրայ ապագայ սերունդին ալ պիտի պատմուի: Հոս հիմա հին գեղեցկութեան մը խօսքը պիտի ընենք, այնպիսի ժամանակի մը վերաբերեալ, ուր ոչ լուսանկար կար, ոչ ֆիլմ: Այլ քարի վրայ փորագրութիւն մը որ սահմանուած էր յաւերժացնելու նշանաւոր մարդիկը, նաեւ, անոնց կարգին, համբաւեալ գեղանիները: Այս լսած էք— կը վերաբերի մեծահամբաւ վերջիններուն կարգին — ինչպէս բաւ. Կղէոպատրա Թագուհին Եգիպտոսի, որ պահ մը իրեն վրայ կեդրոնացուց Հռոմի ամենէն պատմական շրջանի զօրավարներուն ուշադրութիւնը: Կը բաւէ երբ յիշատակենք Կեսարը, որ անոր սիրոյն պատճառաւ մոռցաւ Եգիպտոսի նուաճումը, աշխարհակալ Հռոմի ղեկը անգամ քիչ մնաց պիտի ձգէր ձեռքէն: Բարեբախտաբար Կղէոպատրայի բովանդակ վայելչութեան վրայ փոքր բայց երկար բիծ մը կար··· քիթը, որ կ'երեւի վանողական··· Հրապոյր մը ունէր, ու իրմով կախարդուածները չէին կրնար ցվերջ հաշտ մնալ այդ բծկան գեղեցկութեան հետ:

Հիմա այս պատմական դէմքին հարազատ պատկերը գտնուած է, ինչպէս կ'իմացնեն Հռոմէն: Նոյն քաղաքին գերման հնախօսական կաճառին վարիչ Փրոֆ. Գուրցիուս կը պնդէ թէ գտած է Կղէոպատրայի վաւերական գլուխը, Վատիկանի պատկանող հնութեանց սրահի մը մէջ, ուր այդ գլու[խը] մինչեւ հիմա սխալ դրօշի տակ կ[ը] նաւարկէր, նոյնիսկ գերման փրո[ֆ.] փէնչօրին բառերը գործածելով: Ա[յդ] գլուխը դրուած է « Փէփլօն » կոչ[ուած] արձանի մը ուսերուն վրայ, բայց անտարակոյս այդ արձանը չ[էր] յարմարիր այդ գլուխին, եւ շատ վեր[ջե]րն է որ անոր վրայ յարմարցուցեր են զայն: Երկար եւ բազմակողման[ի] ուսումնասիրութիւններէ վերջ, ինչպէս նաեւ զայն թագուհիին պատկերը ցոյց տուող դրամներուն հետ բաղդատելէ վերջ, Փրոֆ. Գուրցիուս այն եզրակացութեան եկաւ, թէ իրեն առջեւ ունի Կղէոպատրայի արձանին գլուխը, այն արձանին՝ որուն մասին արդէն խօսած են հին գիտուն խուզարկուները, եւ որ անյայտացած է: Այս գլուխն ալ բուն արձանին սկզբնական գլուխը չէ, այլ ընդօրինակութիւն մը, վերայիշեալ մարդաչափ հասակով արձանէն՝ զոր Կեսար քանդակել տուեր էր յիշատակ իր տարփուհիին եւ կանգնեց զայն մեհեանի մը մէջ: Իրաւ է թէ այս գլուխը կերպով մը յուսախաբ կ'ընէ, որովհետեւ այնքան ազուոր չէ դասական ըմբռնումի համաձայն: Սակայն պէտք չէ մոռնալ սա պարագան, որ հեղինակաւոր անձերու համաձայն քաղաքական եւ կնոջական մարզերուն մէջ Կղէոպատրայի յաջողութիւնները ոչ այնքան անոր գեղեցկութեան որքան խելքին եւ ամբողջ անձնաւորութեան վերագրելի են: Այսպէս կ'ըսէ մասնաւորապէս Պղուտարքոս, զոր Փրոֆ. Գուրցիուս կը յիշատակէ իր Պատկերագրական Գիտելիք գիրքին մէջ: Այս գլուխին վրայ տեսնուած ամէնէն հրապուրիչ մասը կը կազմէ անտիկ զօրաւոր դրօշմը, լրջութիւնը, լուռ կեցուածքը, մէկ խօսքով՝ դաժանութիւնը, կծուութիւնը: Երեսը ձուաձեւ է, շատ լայն, լեցուն, քիչ մը կախ այտերով: Ուղղագիծ խոշոր քիթը դէպի վեր ծայրին վրայ թեթեւ կորութիւն մը ցոյց կուտայ, տեսակ մը սկզբնական արծուեռունգի. վարի շրթունքը աչքի զարնելու առ[աւե]լութեան ցցուած է: Բարձր ճակատ եւ հեռուն խորը դիտող աչքերը [illegible] մատնանշեն մերժողի մը, իրեն չմօտ[ե]ցնողի մը ապաւորութիւնը: Եթէ լրջ[illegible] լայ մազին յարդարանքը — խիստ [illegible] կահիս, ալեծուփ, գլուխին ետեւ դանդրաձեւ փնջիկ մը, վերօք երկար պատ ապարօշ մը, նշան արքայական վեհափառութեան,— եթէ ասիկա [illegible] լար, պիտի խորհուէր թէ գլուխը [illegible] րիտասարդի մը կը պատկանի առ[illegible] քան պատմականօրէն յայտնի տարի[illegible] տին: Կիսադէմքէն տպաւորութիւ[նը] կը մեղմանայ, կը փափկանայ: Դաժանութիւնը տեղի կուտայ թեթեւ թախ[illegible] ծութեան մը, գրեթէ համակրա[illegible] թեան: Երբ Կեսար այս պատկերը [illegible] նել տուաւ, Կղէոպատրա 32 տարեկան էր, եւ իր մեծութեան գագաթնակէ[տին] վրայ: Պէտք է գիտել սակայն, կ'ը[սէ] Փրոֆ. Գուրցիուս, այս կենդանագիր[ը] ալ չէ կարելի իբրեւ թագուհիին ծա[illegible] կահասակ երիտասարդութեան [illegible] գեղեցկութեան պատկերը ընդունի[լ,] որովհետեւ յայտնի է թէ քարի վրայ ջանդակուած կենդանագիրները մի[շտ] աւելի ծեր կը ցուցնեն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ ԼՈՐՏ, ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ

ooooo

« Վաքըթ »ի մէջ կը կարդանք հետեւեալ ցնդաբանութիւնները·— *Ատեն ատեն կ'ըսուի.*

— Թուրքիոյ մէջ փոքրամասնութիւնները երջանիկ կ'ապրին: Նոյ[նիսկ] իսկ մտածողներ են եղած թէ անոնց այս կացութիւնը երբեմն առացած [illegible] ցեղային գերակայութեան մը բնոյթ[ը] [illegible]

Բայց, անոնց այս կացութիւնը ոչ [illegible] ցեղային գերակայութեան մը, ոչ [ալ] անոնց՝ մաքով մեզմէ բարձր ըլլա[լուն] արդիւնքն է:

Ասոր պատճառները ուրիշ են:

Թուրքերուն եւ ոչ - Թուրքերուն [illegible] տարբերութիւնը — որոնք դարերով իրարու քով են ապրած — բացատրե[լու] համար նախ մեր չափերը որոշե[լ] [illegible] Այդ չափը մեզի ցոյց պիտի տայ թէ [illegible] կայսրութիւնը փոքրամասնութեանց [illegible] թէ Թուրքերուն կը պարգեւէր երջա[նիկ] կարեւոր պայմաններ:

Կայսրութիւնը Թուրքերը կը [illegible] քշէր մէկ ճակատէն միւսը: Թուրքերը [illegible] տուրք կուտային: Թուրքերը ազգայ[ին] կազմակերպութիւն մը տէր չէին [illegible] կայսրութեան մէջ, որ « քաղաքակա[նու]թեան » [illegible] դարձած էր: Թանզիմաթէն վերջ [illegible]

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆՀԱՅՏ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԸ

ՍԱՐԳԻՍ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆԻ ՄԱՐՏԱԿԱՆ ՈՒՂԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ծանուցում հայտնի ազգ. գործչի ժառանգ[ներ]ի մասին։ Ռուսահայ գրող Ս. Ա[ղա]յանի թոռնուհի Ա. Ա[ղա]յանը, որ ապրում է Ֆրանսիայում, դիմել է Ազգ. գրադարանի տնօրինությանը՝ հետաքրքրվելով Ս. Աղայանի ժառանգների հասցեով։ Ազգ. գրադարանը հայտնում է, որ Ս. Աղայանի ժառանգներ չունի։ Նրա ունեցվածքը, որ կազմում է 1000 ռուբլի, ըստ կտակի, անցել է Ազգ. գրադարանին։

Ա. Ա[ղա]յանը գրում է, որ Ս. Աղայանի ունեցվածքի մեջ եղել են նաև ձեռագրեր, որոնք ինքը ուղարկել է Ազգ. գրադարան։ Ազգ. գրադարանի տնօրինությունը պատասխանում է, որ ձեռագրերը ստացված չեն։ Ս. Աղայանի ունեցվածքի մեջ եղել են միայն գրքեր, որոնք էլ անցել են Ազգ. գրադարանին։

Ս. Աղայանի ձեռագրերի մասին Ազգ. գրադարանի տնօրինությունը տեղեկություն չունի։

Ս. Աղայանի ձեռագրերի մասին տեղեկություն ունի Ա. Ա[ղա]յանի ամուսինը՝ Ա. Ա[ղա]յանը, որ ապրում է Փարիզում։

Ա. Ա[ղա]յանը գրում է, որ Ս. Աղայանի ձեռագրերի մեջ եղել են նաև նամակներ Ալիշանից, Ծերենցից, Ռափայելյանից, Ալամդարյանից, Ղազարոս Աղայանից, Ա. Ռշտունուց, Ա. Տեր-Գրիգորյանից, Ա. Տեր-Մովսիսյանից, Ա. Տեր-Ղևոնդյանից, Ա. Տեր-Ներսիսյանից, Ա. Տեր-Պետրոսյանից, Ա. Տեր-Սահակյանից, Ա. Տեր-Մկրտչյանից, Ա. Տեր-Հովհաննիսյանից, Ա. Տեր-Գրիգորյանից, Ա. Տեր-Մովսիսյանից, Ա. Տեր-Ղևոնդյանից, Ա. Տեր-Ներսիսյանից, Ա. Տեր-Պետրոսյանից, Ա. Տեր-Սահակյանից, Ա. Տեր-Մկրտչյանից, Ա. Տեր-Հովհաննիսյանից։

Ա. Ա[ղա]յանը գրում է, որ Ս. Աղայանի ձեռագրերի մեջ եղել են նաև նամակներ Ալիշանից, Ծերենցից, Ռափայելյանից, Ալամդարյանից, Ղազարոս Աղայանից, Ա. Ռշտունուց

Պուլկարիոյ Ապահովութեան Տեսչութիւնը եւ հայ խաղախական հոսանքները

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ ՄԸ

Սոֆիայի Ապահովութեան տնօրէնը փետր. 8ին իր մօտ հրաւիրելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Հնչակեաններու եւ ռամկավարներու ներկայացուցիչները, համաձայնագիր մը ստորագրել տուեր է: Այս համաձայնութիւնը մէկ–երկու թերթերու կողմէ հրատարակուեցաւ խեղաթիւրեալ ձեւով: Ահա բուն բնագիրը.—

Հնչակեաններու կողմէն՝ Յարութիւն Պօղոսեան, Մարտիրոս Խաչիկեան, Անդրանիկ Դոստուրեան. Դաշնակցականներու կողմէն՝ Մարտիկ Յովհաննէսեան, Յովհաննէս Տէվէճեան, Օննիկ Խ. Յովհաննէսով. Ռամկավարներու կողմէ՝ Արտաշէս Զաքարեան, Պարոյր Մալըմեան.— Իշխանութեան կողմէ մեզ հաղորդուելէ յետոյ,

Ա. Թէ թոյլ պիտի չտրուի կատաղի պայքար մղել հայ գաղութի զանազան հոսանքներու միջեւ,

Բ. Թէ պիտի չթոյլատրուի, նոյն իսկ տակտիքական պատճառներով, անվարան խորհրդային «ագիտացիա» մղել հայ բնակչութեան մէջ, բայց արգելք պիտի չյարուցուի փափաքող Հայերու Խ. Հայաստան գաղթելու քարոզչութեան:

Եւ մաքերու փոխանակութենէ յետոյ, հայ գաղութի յիշեալ երեք հոսանքներու միջեւ, կառավարութեան միջամտութիւնը յառաջ բերող միջադէպերու առիթ չստեղծելու համար, համաձայնեցանք.—

Ա. Երկրին մէջ, հայ ազգային շէնքերու վրայ պիտի կախուի ի հարկին, միայն պուլկար ազգային դրօշակ: Նոյն դրօշակը պիտի պարզուի նաեւ համազգային ցոյցերու ժամանակ, ինչպէս օրինակ Ազգային Վերածնունդի, Ս. Կիրիլ եւ Մեթոտիի եւն.:

Բ. Փափաքողները կրնան Մայիս 28ին հոգեհանգիստ կատարել, այս առթիւ որ եւ է վճարում չընելով եկեղեցիին:

Թաղ. Խորհուրդները պարտաւոր են դոհացում տալ նման պահանջի մը:

Գ. Մայիս 28ի հոգեհանգիստին Դաշնակցականները եւ բոլոր փափաքողները իրաւունք ունին ներկայանալու դրօշակով, որ ունի հետեւեալ գոյները, ԿԱՐՄԻՐ, ԿԱՊՈՅՏ, ՆԱՐՆՋԱԳՈՅՆ, *հորիզոնական կարգով:*

Դ. Եկեղեցիին մէջ, ամէն պարագայի, կ'արգիլուին քաղաքական ճառերն ու քարոզները:

Ե. Ներկայ համաձայնագիրը իր որոշումներով, ստորագրողներս կը պարտաւորուինք հաղորդելու մեր կազմակերպութիւններու անդամներուն, ճշտութեամբ գործադրելու համար:

«Թաքսի»ներու գործադուլը կը շարունակուի

Բանակցութիւնները կը շարունակուին շարժավարներուն եւ կառավարութեան միջեւ, վերջ տալու համար «թաքսի»ներու գործադուլին որ լրացուց չորրորդ շաբաթը: Աշխատանքի Նախարարը խոստացած է օրինագիծ մը ներկայացնել, որպէսզի շարժավարներն ալ (շոֆէօր) վարձու աշխատաւոր համարուին եւ հետեւաբար օգտուին ընկերային ապահովագրութենէն եւ ուրիշ առաւելութիւններէ:

Անոնք որ սեփական կառքեր ունին եւ կը բանեցնեն, փորձանքի կը հանդիպին: Կիրակի օր երկու հոգի այդպիսի կառք մը վարձեցին: Երբ կառքը ճամբայ ելաւ, երկու անծանօթները ծանր հարուած մը իջեցուցին կառավարին գլխուն: Խեղճը երբ դէմքը դարձուց ինքզինքը պաշտպանելու համար, պղպեղ ցանեցին աչքերուն մէջ, եւ կառքէն վար առնելով փողոց նետեցին: Իսկ իրենք սուրալով անհետացան: Իրիկուան դէմ կառքը գտնուեցաւ գետին մէջ:

«Վոգրոժաէնիէ»,Փարիզի ռուս միապետական օրկանը, գործադուլի մասին անհիմն լուր մը հրատարակած ըլլալով, 900 ռուս շարժավարներ բողոքագիր մը ուղղեցին:

Շաբաթը 4 օր աշխատանք?

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Զօր. Ճօնսըն, նախագահ Րուզվէլթի վերաշինութեան ծրագրին լիազօրը, ժողովի հրաւիրուած է գլխաւոր ճարտարարուեստից վարիչները, խորհրդակցելու եւ շաբաթական աշխատանքը չորս օրուան վերածելու համար:

Այս առթիւ հաստատուած է թէ անգործներու թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ: Բոլորովին անգործ են 10,500,000 հոգի, իսկ պատահական գործեր ունին 4 միլիոն բանուորներ, որոնք պիտի արձակուին մօտերս:

Զօրավարը կը կարծէ որ եթէ շաբաթական աշխատանքը չորս օրուան զեղչուի, կարելի պիտի ըլլայ գործ ճարել հինգ միլիոն բանուորներու:

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը 11,069,000 կը հաշուէ գործադուրկներուն թիւը, ինչ որ 912,000ի յաւելում մը կը ցուցնէ դեկտեմբերի վրայ: Բանուորներու աշխատավարձքը աւելցած է հարիւրին 7,5, մինչ ուտելիքներու գիները աղած են հարիւրին 16.7, հանդերձեղէնները եւ ուրիշ նիւթեր՝ 27.5:

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Այս Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը

կը դասախօսէ Պ. ԺՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Նիւթ՝ ԱՐԴԻ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները:

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ, ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ՊԱՆԵԷՕ-ՔԱՇԱՆԻ *Կոմիտէները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրեն իրենց շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Սօսիէթէ Սավանթի* **D** *սրահին մէջ* **8, rue Danton, Métro: Odéon:** *Կարեւոր զեկոյցներ:*

ՓԱՐԻԶԻ «ԵՓՐԵՄՏԱՑԻ» Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմ *խումբը վաղը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին Ռոստոմ Գրադարանին մէջ:*

Արշակ Քրիս Ֆէնէրճեան, Տիկին Արուսեակ Խազխազեան, Պ. Պարոյր Խազխազեան, Օր. Արփինէ Խազխազեան, Տիկին Ազնիւ Բանզուտեան, Պ. Սահակ Բանզուտեան, Տիկին Հայկանուշ Կարապետեան (Պոլիս), Պ. Եդուարդ Բիւզանդ եւ Ալպէր Կարապետեան, Տիկին Լիա Աղաճանեան, Պ. Սուրէն Աղաճանեան, Տիկին Հայկանուշ Գուլանեան եւ զաւակունք (Երեւան), Տիկին Նուպարուհի Մոլխասեան եւ զաւակունք (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Գեղամ Մելիքեան, Տէր եւ Տիկին Արսէն Տէր Աւետիսեան սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի մօր, աղջկան զարմիկին եւ ազգականուհիին

ՏԻԿԻՆ ՄԱՏԼԷՆ ՔՐԻՍ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆԻ

(*Ծնեալ Խազխազեան*)

դառնակսկիծ մահը որ տեղի ունեցաւ երիտասարդ հասակին մէջ յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, երեքշաբթի առաւօտ ժամը ճիշդ 9.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15 բիւ ժան կուժոն:

Մարմինը պիտի ամփոփուի Վիլմօմպլի գերեզմանատան մէջ:

ԾԱՆՕԹ.— Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իլլ այն նկատել:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

«ՎԷՄ»ի

ԵՐՐՈՐԴ ԹԻՒԸ, ՀԵՏԵՒԵ"Լ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ.—

Խմբագիր՝ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Ռ. Բերբերեան.— *«Նոր Նախիջեւանի գաղութի անցեալն ու ներկան»*: Յ. Ճ. Սիրունի.— *«Երիմեան գրագէտը»*: Յ. Զաւրեան.— *«Սայեաթ Նովա»*: Մ. Պարսամեան.— *«Վահան Թէքէեան»*: Վ. Փափազեան.— *«Հայկական բարենորոգումները»*: Ա. Խոնդկարեան.— *«Օպպօզիցիան Հանրապետ. Հայաստանում»*: *«Մուրատի յուշատետրը»*: Հմ. Մանուկեան.— *«Արամ»*: ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ.— ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ.— *«Վարպետ Մինաս»*: Զ. Միրզայեան: *«Թէ ինչո՞ւ միացանք Իթթիհատին հետ»*— Աչեան: ԳԻՐՔ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼ: ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ: ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ: *Վռամ. Եպ. Մանկունի: «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը»*:

Բաժանորդագրութեան պայմանները

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	69 ֆր.
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր.
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր.

Բաժանորդագրուել կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Damesme, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ:

Կը խնդրուի բաժանորդներէն եւ գործակալներէն անմիջապէս փակել հաշիւները:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ամսագրի 12րդ տարուան 4րդ (փետրուար) թիւը հետեւեալ ճոխ բովանդակութեամբ.—

ՓԱՅԼԱԿ՝ Ձիգանա: Ս. ԹԱՓԱՌԱԿԱՆ՝ Դուրսը արեւ: ԱՐՄԷՆ ԱՆՈՅՇ՝ Պատմութիւն: ՏԱՐԱԳԻՐ՝ Ռօքսելանա: Ա. ԱՆԱՀԻՏԵԱՆ՝ Սկեպտիկ տենչանք: Խ. ԹԱՇՃԵԱՆ՝ Աշնան ափղոյն տերեւի պէս: ՀԱՄԱՍՓԻՒՌ՝ Վերջին յոյսս: ԵՂ. ՀԱՅԳԵՏ՝ Բեխի – Ագրիբ: Ա. ԾԱՐՈՒԿԵԱՆ՝ Կարմիր հունձքը: Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ՝ Հայաստանն ու հայ ժողովուրդը: ԻՐԱԶԵԿ՝ Հայ թատրոնի ակիզբը: Ա. ԱԼԶՈՒՃԵԱՆ՝ Բոյրազ խումբը: Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ՝ Յովսէփ Մովսէսեանի յուշերը Կուկունեանի արշաւախմբից: Ե. ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ՝ Քրիստափոր Թադէոսեան: ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ՝ Ցեխատակելի օրեր: Կ. ՄԱՆԴԱԿՈՒՆԻ՝ Դէպի կոիւ: Մ. ՕԶԱՆԵԱՆ՝ Ա. Վռամեան իբրեւ հրապարակագիր: Ե. ՔԻՒՐՏԵԱՆ՝ Հին ճանապարհորդագրութիւններ Հայաստանի եւ հայոց մասին: Ա. ԱԹԱՆ՝ Հայ կեանքը (Ամսական տեսութիւն): Մ. Օ. Ամերիկահայ կեանքը (Ամսական տեսութիւն): Ե. ՔԻՒՐՏԵԱՆ՝ Գրախօսական «Բազմավէպ»ի բացառիկի մասին: Ա. Խ.՝ Գրախօսական Ա. Գիւլխանդանեանի «Հայ – Թաթարական ընդհարումները» գրքի մասին:

7ՐԴ ՇԵՐՏԻ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ

ԱՅՍՕՐ, ԺԱՄԸ 19.50ԻՆ

Salle Trocaderoի *մէջ*

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ

ԽՄԵՑԷՔ ԱՆԱՐԱՏ

Raki ERIVAN

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝

Société "PEUREUX"

12, Bld. des Vignes, MARSEILLE Téléphone: COLBERT 58-10

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

D.N.BAHADOURIAN 32 rue Sévigné. Lyon Rhône)

ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—

M. M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit. Nice (A. M.)

---

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն. դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie,* K. *Bicètre. Metro: Porte d'Italie*

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան ՖԼՕՐԻԱ

61, Rue Monsieur le Prince, Paris (6)

Մէթրօ՝ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն՝ **Danton 52—75**

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՄԻՍԱՔ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Dr. ès. Sciences)

5, rue Pergolèse (Փէրկոլէզ), Փարիզ (16)

Մէթրօ՝ **Etoile, Obligado, Maillot.** Հեռ. **Kléber** *78-21*

Դիմեցէք՝ ձեր շահերու պաշտպանութեան, իրաւական եւ վարչական խորհուրդներու, ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման, նաթիւրալիզասիոնի, Ամերիկա մեկնելու, թարգմանութիւններու, փոխառութեան, կալուածական գործողութիւններու եւլն.ի համար ամէն օր ժամը 10—12 *եւ* 17—19. *Կիրակի օրեր ժամը* 10—12:

ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՈՒ ՀԱՐԱԶԱՏ

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄԸ

Արամ Չարըգի Թարգմանութեամբ *807* քառեակներ

գեղարուեստական շքեղ կողք եւ ընտիր թուղթի վրայ

Այս գիրքը ոչ կարելի է չունենալ եւ ոչ ալ ունենալէ յետոյ ուրիշի փոխ տալ: Ճամբու ընկեր, կեանքի առաջնորդ, բարձր գիրք:

Դիմեցէք ուղղակի թարգմանիչին (1, rue du Turin, Arnouville-les-Conesse (S. et O.). *եւ կամ ծանօթ տեղերը:*

ԳԻՆ 15 ՖՐԱՆՔ

ԵՓՐԱՏ նուագախումբ

Եթէ կ'ուզէք ձեր հանդէսները հաճելի դարձնել, դիմեցէք «ԵՓՐԱՏ» նուագախումբին որ կը նուագէ հայկական, եւրոպական, կովկասեան եւ արեւելեան *եղանակներ, մասնաւորապէս* Թանկօ Արժանթին:

Նուագախումբը ունի իր մասնաւոր տարազը:

Խաչաձեւումի տեղի չտալու համար, ձեր կազմակերպած հանդէսի թուականէն 15 օր առաջ դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր, ԵՓՐԱՏ նուագախումբի ղեկավար՝ Տ. ՕՆՈՍԵԱՆի, 15, rue du Pourtour, Clamart, Seine.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ա. Փափազեան, ինչպէս նաեւ Փափազեան, Գասպարեան, Սոլաքեան եւ Արովեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին Աբրահամ Փափազեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

ԻՐ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քէսեան Աղասի, հօր անուն՝ Մարտիրոս, Թրքահայաստանէն Թերմա քաղաք, գիւղ Էլիմտաղ կամ Թէլլի Բուզար: Մէկ տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր, հիմա լուր չկայ: Քոյրը Հայաստանէն՝ Մարիամ Քէսեան կ'ուզէ իմանալ հասցէն: Տեղեկացնել Բիւզանդ Աճէմեանի միջոցաւ 4, rue Haxo, Paris 20:

— Պարսամ Մերունեան եւ Կիւլպէնկ Գալուստեան կը փնտռեն իրենց քեռին Խաչիկ Ճամըզեան, որ 1921ին Կիլիկիայէն մեկնած է Ռումանիա: Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Gulbenk Kaloustdian*ի*, 43, rue Maugiron, Vienne (Isère) France:

— Կարնեցի Տիկ. Սիրանուշ Նիկողոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Կարնեցի Գրիգոր եւ Խաչատուր Թումանեանները (ոսկերիչ), որոնք 1930ին կը գտնուէին Արմաւիր եւ 1931ին փոխադրուեցան Վլատիկաւ: Երկու տարիէ ի վեր լուր չկայ իրենցմէ: Իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Պ. Նիկողոսեանի, 22, rue des Bois, Paris (19): *Սորայ լուր տուողին վարձատրութիւն* յառաջ *նուէր:*

— Մարաշցի Պ. Միսաք Փոյրազեան կը փնտռէ իր որդին՝ Նազարէթ Փոյրազեան, որ երեք տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր: Կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ (64)

"ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ,,

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Րիզա պէյ չափազանց չուարած էր այս հրամանը ստանալով: Բայց, ոռովհետեւ զինուորական էր, հրամանին հնազանդած եւ ուզած էր Պորչքա մնալ: Ուզած էր, բայց, այդ պահուն, իրմէ եւ երկու պատասխանատու պատուիրակներէն զատ ոչ ոք կար բանակետղը: Երեք հոգի անկարող էին Պորչքան պաշտպանելու, որով եւ անիմաստ էր իրենց հոն մնալը:

Այս կացութեան առջեւ, պատասխանատու պատուիրակներէն մէկը առարկած էր Պորչքա մնալու տեսակէտին դէմ եւ Րիզա պէյի ըսած էր.

— Կարելի չէ հոս մնալ: Ռուս թնդանօթներուն տակ կոոր կոոր պիտի ըլլանք՝ առանց որ եւ է բան կարենալ ընելու: Դիմաւորենք նահանջողներն ու փախողները, եւ անոնց փախուստին արգելք ըլլանք: Այս ձեւով, թերեւս կը յաջողինք ուժ մը յառաջ բերել ու դիմադրել Ռուսերուն:

Րիզա պէյ թէեւ այս առաջարկը նպատակայարմար գտած էր, բայց, համաձայն իր ստացած հեռագրին, չէր ուզեր Պորչքայէն հեռանալ: Այդ պատճառաւ, պատասխանատու պատուիրակը որոշած էր առանձին երթալ դէպի Քորայ: Այդ անձը, դժուարին պայմաններու տակ, մեծ գործեր տեսած, կամուրջներ լարած, առողջապահական եւ երիտասարդական կազմակերպութիւններ յառաջ բերած, եւ, պատերազմի սկզբնաւորութենէն ի վեր, լրատուութեան գործը եւս կարգի դրած էր, որով, այս անգամ ալ կը յուսար փախստականները կեցնել եւ համախմբել:

Հետեւաբար, հեծնելով ձին, բաժնուած էր Պորչքայէն: Իսկ Րիզա պէյ թողուած էր ինք իր գլխուն: Պատուիրակը թերեւս անգամ մըն ալ պիտի չտեսնէր զայն: Րիզա պէյ պիտի մեռնէր Պորչքայի մէջ՝ իր ստացած հրամանին համաձայն:

Պատ. պատուիրակը, երբ Քորայ հասած էր, խանդավառութեամբ էր քաղաքը: Դիւրին չէր ըլլար կեցնել չէթէները որոնք կը փախչէին ռուսական կրակին առջեւէն: Պատասխանատու պատուիրակը Քորայի մէջ գտած էր Եահեա բէյը: Այս չէթէի պետը չէթէի անդամները կը սարսափեցնէր եւ պատճառ կ'ըլլար որ անոնք աւելի արագ փախչէին: Իսկ պատ. պատուիրակը իր հրացանը քաշելով, փախողները զինաթափած եւ ըսած էր.

— Կամ դէպի Քորայի ռուսական հեծելազօրքի զօրանոցը կ'երթանք՝ հոն հաւաքուելու համար, եւ կամ հոս կարգով կը պայթեցնեմ ձեր ռուլերին գանկերը:

Պատերազմի վայրէն փախող չէթէները անպատճառ Քորայէն պիտի անցնէին: Որովհետեւ ուրիշ ճամբայ չկար: Այդ պատճառաւ, կարելի էր հոն հաւաքել փախստականները: Պատ. պատուիրակը այս հնարաւորութենէն օգտուելով՝ բռնած էր այն կէտերը, ուրկէ կրնային անցնիլ չէթէները: Որովհետեւ, ուրիշ ճամբայ չկար: Որով կարելի էր փախստականները հոդ համախմբել:

Այդ միջոցին, Մորկոլի միւթէսարըֆը եւս, իր բոլոր ունեցածները ժողված, կ'անցնէր Քորայէն: Մորկոլի հետ ոստիկաններէն վեց հոգի միասին էր առած՝ կահ կարասին պաշտպանելու համար: Պատասխանատու պատուիրակը, անոր մօտենալով, ըսած էր.

— Մաշալլա՜հ, էֆէնտի, ո՞ւր այսպէս:

— Մօկոլը պարպեցինք: Կահ կարասիս առի ու կը մեկնիմ:

— Բայց, եթէ չեմ սխալիր, Մորկոլ եկած ատեն այսքան կահ կարասի չունէիր: Այս հակերուն մէջ ի՞նչեր կան:

Այս հարցման առջեւ, միւթէսարըֆը շուարման մատնուած էր: Որովհետեւ, այդ հակերը անձնական կահերով լեցուն չէին: Ան, սակէ ու անկէ հաւաքած, իբրեւ պատերազմական աւար, իր հետը առած՝ կ'ուզէր միասին տանիլ: Անշուշտ, այդ տեսակ բանի մը համաձայն չէր կրնար ըլլալ պատասխանատու պատուիրակը: Այդ ճակատին վրայ կռուող ու ծառայութիւն մատուցանողները իրենց կեանքը նուիրած էին հայրենիքին: Իրենցմէ ոչ ոք կը խորհէր իր անձնական շահերը հետապնդել, եւ, ձեռքը անցած կարասիները իւրացնելով հեռանալ: Եթէ այդպիսի ցանկութիւն ունենային, շատ շատոնց տիրացած կ'ըլլային հազարաւոր ոսկիներու եւ թանկարժէք դոհարեղէններու, ու, այժմ, փոխանակ Կովկասի ճակատի վրայ, հազար դժուարութիւններով, թշնամիին հետ բախելու, Պոլիս դարձած՝ ու հոն, բազմաթիւ պատերազմի հարուստներու հետ կը զուարճանային:

Պատասխանատու պատուիրակը, հասկնալով թէ իրենց միջեւ կայ մէկը որ այդ անձնազոհութիւնը ցոյց չի տար, չափազանց բարկացած էր: Եւ, առանց լսելու միւթէսարըֆ պէյը, ոստիկաններուն հրամայած էր բանալ հակերը: Ան այդ իրաւունքը ունէր, իբրեւ փոխանորդը նոյն շրջանի հրամանատար Րիզա պէյին:

Հակերը բանալով, գտած էին, իբրեւ «անձնական իրեր», շատ մը զէնքեր: Միւթէսարըֆ պէյը կը պնդէր թէ անոնք բոլորը իրեն կը պատկանին, բայց, պատասխանատու պատուիրակը անտեսելով անոր այս առարկութիւնները, գրաւած էր զէնքերը ու զանոնք տեղեկագրով մը ղրկած էր հրամանատարութեան: Միւթէսարըֆ պէյը կրնար իր գլխուն ճարը տեսնել տեղեկագրին գործադրութեան դէմ, մինչեւ հիմա անոնք չէր այդ խնդրով զբաղելու: Երբ միւթէսարըֆ պէյի գոյնը երեւան էր ելած, ոստիկանները եւս ուզած էին զէնքը լքել ու փախչիլ: Բայց, պատասխանատու պատուիրակը զանոնք իր քով պահած, եւ, քանի մը հոգի եւս միացնելով անոնց, բռնած էր այն կէտերը ուրկէ կրնային անցնիլ փախստականները: Միւնգամայն, ոստիկաններուն տուած էր մեծ շարք մը կրակող զէնք մը, որ պարագային Ռուսերէն հարուածի կը նմանէր եւ գրաւուած էր:

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)

17, Rue Damesme, PARIS (13e)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. Seine 276.284

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Glacière 15-70

(ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	200 »	100 »	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MERCREDI 28 Février 1934

10րդ ՏԱՐԻ - 10e Année N° 2432

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ՎԵՐԱՇԻՆԱՑ»ՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Գաղութներու պառակտումը սահմանափակելու կամ խորացնելու տեսակէտով, ծանր պատասխանատուութիւն կ'իյնայ Հայրենակցական միութեանց վրայ:

Անընդհատ խմորման մէջ են այս Միութիւնները: Շատերը սկիզբէն իսկ ծուռ դրած ըլլալով իրենց հիմը, բարիքէ աւելի չարիք պատճառած, իրար գզելու դատապարտուած են:

Առաջ, նահանգին այսինչ քաղաքը երես կը դարձնէր միւսին, կամ գիւղ գիւղի դէմ կ'ելլէր, միշտ «հայրենասիրական» յաւակնութիւններով:

Այժմ նոր ճեղք մը եւս բացուած է այս միութեանց մէջ, որոնց ամէնէն ամուրները կը գտնուին Ամերիկա:

Այդ նոր ճեղքն ալ շնորհն է «Հայաստանի բարեկամներ»ու կարճամտութեան եւ անհեռատեսութեան:

Անոնք, այդ «բարեկամները», սխալ հասկնալով կամ խեղաթիւրելով հայրենիքի վերաշինութեան օգնելու պարտականութիւնը, տխմար կամ տմարդի խաղեր կը խաղան, եւ զանազան թեւերու կը բաժնեն Հայր. Միութիւնները:

Այսպէս, Հայրենակցականներ կան որոնց կեդրոնները երկուքի բաժնուած են, կամ թեւերը կը փրթին՝ նոր անունի մը տակ, — «Վերաշինաց»:

Բոլոր թիւրիմացութիւնները կանխելու համար, մէկ անգամէն ըսենք թէ Հայր. Միութեանց հիմնական պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ուժ տալ հայրենիքին, աջակցիլ անոր վերաշինութեան, դիւրացնել ներգաղթը:

Այս նպատակին հասնելու համար, տարրական պահանջ է ունենալ կուռ եւ ամուր կազմակերպութիւն, բազմանդամ համրանք, բարոյական եւ նիւթական ուժ:

Ի՞նչ արժէք ունին բաժան-բաժան եղած կամ 8-10, 25-50 անդամներով միութիւններ, այնքան բազմակողմանի պահանջներու առջեւ:

Բայց, հայրենիքին օգնել՝ չի նշանակեր անտեսել, երեսի վրայ ձգել գաղութները:

Այստեղ է որ թիւրիմացութիւններ կը ծագին հայրենակիցներու միջեւ, բաց դուռ ձգելով խառնակիչներու առջեւ:

Ի՞նչ է Հայր. Միութեան մը գլխաւոր ձգտումը,— Համախմբել իր հայրենակիցները, վառ պահել անոնց հայրենասիրական ոգին, օգնել չքաւորներուն, գործակցիլ նոր սերունդի փրկութեան աշխատանքներուն եւայլն:

Արդ, իւրաքանչիւր միութիւն հաշուելով իր ուժերը, իր գործունէութիւնը պիտի բաժնէ երկու հաւասար մասերու,— Հայաստան եւ գաղութներ:

Այս բաժանումը պիտի ըլլայ ոչ միայն բարոյական, այլ եւ նիւթական:

Եթէ որ եւ է Հայր. Միութիւն տարին երկու խոշոր ձեռնարկներ կը կատարէ դրամ ճարելու համար, մէկը պիտի կազմակերպէ հայրենիքին, միւսը՝ տեղական պէտքերուն համար:

Չէ՞ որ տարագիր բազմութիւններն ալ կը պահուին հայրենիքին համար:

Ուրեմն, մէկը միւսին լրացուցիչն է:

Եթէ միութեան մը բոլոր անդամները հասկցած են այս տարրական գիտելիքը, այլեւս ի՞նչ պատճառ կը մնայ պառակտելու, թշնամանալու, փոխադարձաբար ճակատ յարդարելու:

Նոր աւան կամ թա՞ղ շինել կ'ուզեն Հայաստանի մէջ: Բարի՛: Թող չափեն իրենց բարոյական եւ նիւթական ուժերը եւ գործի ձեռնարկեն:

Բայց, թող զգուշանան հայրենիքի վերաշինութիւնը պատրուակ դարձնել, խափանելու համար այն ինչ որ կը կատարուի գաղութներու մէջ:

Մեր ներկայ պայմաններուն մէջ, թեթեւամտութիւն է նուիրական եւ յաւիտենական հռչակել մէկը, իսկ խորթ կամ անցաւոր՝ միւսը:

Եթէ արմատախիլ բազմութիւնները իրենց բախտին ձգուին ու հալին, հայրենիքն է որ պիտի կորսնցնէ, այսօրուան եւ վաղուան համար:

Փորձը տեսանք արդէն: Մինչեւ իսկ ներգաղթի համար, ճամբու ծախք ճարելու կամ բնակարան շինելու համար, Երեւանը աչքը յառած է դէպի արտասահման: Եւ հանգանակութիւններ կը կատարուին փողոցէ փողոց, տունէ տուն:

Ո՞րքան կրնան տեւել այս կարգի զոհողութիւնները, եթէ գաղութները զրկուին համախմբուելու, կազմակերպուելու, ոտքի կանգնելու կարողութենէն:

Ի՞նչ կը շահի Երեւանը ինք, եթէ Հայր. միութիւնները փոխանակ ուժ ամբարելու, բաժնուին «բարեկամ» եւ «թշնամի» մասերու, ինչպէս եղած է քաղաքական-կուսակցական ճակատին վրայ:

Ինչպէս ամբողջ արտասահմանի հանրային կեանքին, Հայր. միութեանց ծոցին մէջ ալ, անհրաժեշտ է սուր աչք եւ հոտառութիւն, որպէսզի խարդախ մունետիկներ չյաջողին իրենց մանածը ներկել, վերաշինութեան անունով:

Նոյնիսկ անունը փոխած ատեն —Վերաշինաց— որ եւ է Հայր. Միութիւն չի կրնար խուսափիլ իր պարտականութեան երկրորդ մասէն,— գաղութներ:

Ո՛վ որ կը փորձէ մէկը միւսին զոհել եւ ճակատ յարդարել, չի կրնար բարեկամ ըլլալ ոչ արմատախիլ բազմութեանց, ոչ ալ հայրենիքին:

Այդպիսիները դիմակաւոր դաւադիրներ են, որոնք վերաշինութիւնն անգամ քաղաքական դրամագլուխի կը վերածեն, որպէսզի քար քարի վրայ չմնայ արտասահմանի մէջ:

Շ.

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ՄԵՐԺԵՑ 100ԻՆ 10Ի ՏՈՒՐՔԸ

Երեսփ. Ժողովը պիտի պնդէ՞

Ծերակոյտը առջի օր քննութեան ենթարկելով երեսփ. ժողովին կողմէ քուէարկուած ելմտացոյցը, մերժեց օտար բանուոր բանեցնող հաստատութիւններէն հարիւրին 10 տուրք առնելու օրինագիծը:

Ինչպէս կը յիշուի, նախորդ դահլիճներուն օրով ալ Ծերակոյտը միշտ մերժած էր այս առաջարկը:

Այս անգամ ալ, բուն ծերակոյտէն առաջ, ելմտական յանձնաժողովը մերժած էր այդ յօդուածը, իբրեւ ոչ-գործնական, մանաւանդ որ սպասուած եկամուտը չպիտի տար: Ըստ օրինի երեսփ. ժողովը անգամ մըն ալ աչքէ պիտի անցընէ ծերակոյտին քուէարկած ելմտացոյցը, եւ եթէ չպնդէ, մեծ հոգէ մը ազատած պիտի ըլլան օտար բանուորները:

Արդարեւ, շատ մը օտար հաստատութիւններ չփոթութեան մատնուած էին այս յօդուածին հետեւանքով, իսկ բազմաթիւ օտար բանուորներ անգործութեան պիտի դատապարտուէին, քանի որ գործատէրները նոր տուրքը պիտի զանձէին անոնց աշխատավարձին վրայ:

Երբ առաջին անգամ խնդիրը կը քննուէր երեսփ. ժողովին մէջ, դիտել տրուեցաւ թէ օրինագիծը կը հակասէ միջազգային պայմանագիրներու: Բայց մասնագէտներ հակառակը ապացուցին:

Ծերակոյտը ուրիշ միջոցներ կ'առաջարկէ, աւելի կարեւոր եկամուտ մը ապահովելու համար:

ՈՐՈ՞ՆՔ ՕԳՏՈՒԵՑԱՆ ՍԹԱՎԻՑՔԻԻ ՉԷՔԵՐԷՆ

ԶԵՏԶԵՏԷ ՆՈՐ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՀԱՆՈՒԻՆ

ԵՐԵՔ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆՈՒԱԾ

Սթավիցքիի գործին քննութիւնը նոր փուլի մը մէջ մտաւ երկուշաբթի օր, երբ խորհրդարանական քննիչ յանձնաժողովին յանձնուեցան բոլոր փաստաթուղթերը: Դատական նախարարը ինք կարգադրեց թուղթերուն փոխադրութիւնը, որ կատարուեցաւ երկու դատաւորներու եւ խումբ մը ոստիկան-գինուորներու միջոցաւ: Թղթածրարին մէջ կը գտնուէին զանազան նախարարութեանց տեղեկագիրները, Սթավիցքիի հանած չէքերուն ցանկը, վերաքննիչ ատեանի նախագահին տեղեկագիրը՝ Սթավիցքիի վերաբերեալ դատերու յետաձգման մասին եւայլն:

Միեւնոյն ատեն, հարցաքննիչ դատաւորին պաշտօն յանձնուեցաւ քննութիւն բանալ ելմտ. նախարարութեան նախկին պաշտօնեաներէն Կիպու-Ռիպոյի, առեւտրական նախարարութեան վարկի ճիւղին տնօրէն Քոնսթանթէնի եւ Ապահովութեան Տեսչութեան պաշտօնեաներէն Պայարի դէմ:

Առաջինը ամբաստանուած է թէ ելմտական նախարարութեան մէջ պաշտօնը ճարեր է շնորհիւ «Լա Վոլոնթէ»ի տնօրէն Տիպարիի, որ Սթավիցքիի միջնորդն էր: Երբ առաջին անգամ երեւան հանուեցաւ այս խնդիրը, ելմտական նախարար Պ. Ժոռժ Պոնէ պատասխանեց թէ Կիպու-Ռիպոն երբեք պաշտօն չէ վարած իր պաշտօնատան մէջ, բայց ամբաստանեալը հակառակը պնդեց:

Երկրորդը, Քոնսթանթէն, կը մեղադրուի իբրեւ զանցառու՝ իր պաշտօնին մէջ: Իսկ Պայարի համար կ'ըսեն թէ մասնաւոր տոմս մը տուեր է Սթավիցքիի, որպէսզի կարենայ խաղալ Քազինոյին մէջ, ուրկէ վռնտուած էր իբրեւ խաբեբայ:

Աչ ու ձախ չէքեր բաշխուած էին...

Թերթերը արդէն սկսած են հրատարակել Սթավիցքիի չէքերէն օգտուողներու անունները: Փարիզի երեսփոխան Պոնօ, որ Պայոնի բանտը կը գտնուի, ստացած է 400,000 ֆրանք: Նախկին երեսփոխան եւ Թառտիէօյի կուսակիցներէն էմոն Պուայէ՝ 800000: Ելմտական նախարարութեան պաշտօնեաներէն Կիպու-Ռիպո (տես վերը) 700,000: «Լա Վոլոնթէ»ի տնօրէն Տիպարի՝ 200,000, «Լա Լիպէռթէ»ի նախկին տնօրէն Քամիյ էմառ 50,000, Փոլ Լէվի՝ «Օ էքութ», «Ռանփառ» եւ «Օժուրտիւի» թերթերուն հրատարակիչը՝ 300 հազար, Փիէռ Քիւռալ, «էնթրանսիժան»ի նախկին եւ «Լը Ժուռ»ի ներկայ տնօրէն Պ. Պէյլիի մտերիմը՝ 50,000, Ռուս գրագէտ Ժոզէֆ Քէսէլ, որ ֆրանսերէն կը գրէ եւ աշխատակից է «Մաթէն»ի եւ «Կռէնկուառ»ի եւ որուն համար կ'ըսեն թէ Քիափի մտերիմն է, ստացած է 50 — 70,000 ֆրանք:

Արձանագրութիւններէն կ'երեւայ որ Կիպու - Ռիպօ 700,000 ֆրանքը ստացած է երեք օրուան մէջ: Ցանկին վրայ կ'երեւայ նաեւ Փոլ Լէօն, գեղարուեստից նախկին տնօրէնը, որ ստացած է 20,000 ֆրանք: Թրիպու, նշանաւոր խաղարանի մը վարիչը, քանի մը միլիոն կը զանձէր ամէն ամսու: Այս հաստատութեան տնօրէնն էր Ապահովութեան Տեսչութեան նախկին բարձր պաշտօնատարներէն Ալէք: Կան տակաւին 1500 — 2000 ֆրանքնոց բազմաթիւ պարգեւներ:

Ձախակողմեան թերթերը դիտել կուտան թէ կարգ մը խոշոր պարգեւներ տրուած են ոչ թէ չէքով, այլ «ձեռաց»: Այնպէս որ կարելի չէ երեւան հանել բոլոր գաղտնիքները:

Քննիչ յանձնաժողովին դիւանը առաջին առթիւ կարդաց դատական ոստիկանութեան նախկին վերատեսուչ Պ. Քասվիէ Կիշարի մէկ տեղեկագիրը, որ կը վերաբերի Քիափ-Սթավիցքի-Տիպարի տեսակցութեան եւ ամբաստանութիւններ կը պարունակէ Պ. Քիափի եւ նախկին նախարար Պ. տը Մոնզիի մասին:

Այս տեղեկութիւնները թերի են տակաւին, քանի որ Սթավիցքիի չէքերուն թիւը կը հասնի 800ի, եւ յանձնաժողովը քննած է միայն 400 հատ: Պանք Ամառի անունով չէքեր կան 7 միլիոնի, բայց այս դրամատունը մեծագումար փոխ դրամ տուած է Սթավիցքիի: «Լա Քոնֆիանս» ընկերութեան տնօրէնը, Կէպէն, որ կը հարցաքննուի Պայոնի մէջ, ստացած է չորս չէք հարիւր հազար ֆրանքի, իսկ ընկերութիւնը՝ մէկ միլիոն: Սթավիցքիի միջնորդներէն Ռոմանիէնօ, որ անհետացած է, ստացեր է 7 — 8 միլիոն: Վուա՝ որ դէպի Շամոնի փախցուցած էր խաչագողը, ստացած է 60,000 ֆրանք, 5-6000նոց չէքերով, միւս ընկերը՝ Փիկալեօ՝ քանի մը հազար, Օրլէանի վարկի դրամատան տնօրէնը՝ երկու միլիոն, Տոքթ. Վաշէ՝ 25,000, նախկին նախարար Փոլ Պոնքուրի քարտուղարը՝ երկու հինգ հազարնոց, Սթավիցքիի քարտուղարը՝ երկու միլիոն եւայլն:

Դատաւորին սպանութեան խնդիրը

Միւս կողմէ, քննութիւնները կը շարունակուին, դատաւոր Փռէնսի սպանութեան գաղտնիքը երեւան հանելու համար: Մինչեւ հիմա կատարուած քննութիւնները արդիւնքի մը յանգած չըլլալով, ամէն բան ծայրէն պիտի սկսին: Բժիշկները մանրակրկիտ քննութեան ենթարկեցին հանգուցեալին փորոտիքը, եւ չգտան որ եւ է թունաւորման հետք: Ամէն պարագայի մէջ, բոլորովին մէկդի դրուած է անձնասպանութեան տեսակէտը:

Դատաւորներու Միութիւնը պարգեւ կը խոստանայ

Ֆրանսայի դատաւորներու միութիւնը որոշեց հանգանակութիւն մը կատարել իր անդամներուն միջեւ, մինչեւ մարտ 4, որպէսզի կարենայ պարգեւներ խոստանալով երեւան հանել դատաւոր Փռէնսի սպանութեան գաղտնիքը:

Այսպէս, 10,000 ֆրանք պարգեւ պիտի վճարուի այն կառատան, պանդոկի կամ փառելանիթի պաշտօնեային, որ կրնայ ճշգրիտ տեղեկութիւններ տալ ոճիրին համար գործածուած ինքնաշարժի մասին: Տասը հազար պիտի տրուի այն անձին որ կրնայ տեղեկութիւններ տալ Փռէնսի ինքնաշարժ դրուելուն եւ անոր մօտեցող անձի մասին: Հինգ հազար ֆրանք՝ զանակը ծախող առեւտրականին որ ինքնաբերաբար մէջտեղ կուգայ: Հինգ հազար ֆրանք՝ անոր որ կրնայ ապացուցանել թէ դատաւորին հետեւողներ կային Փարիզէն Տիժոն: Տասը հազար ֆրանք՝ այն անձին որ կրնայ բոլորովին նոր տեղեկութիւններ տալ:

Նոր կռիւներ Պելճիքի մէջ

Առջի օր 400 համայնավարներ ցոյց մը սարքեցին Պէլժիքի բանուորական թաղին մէջ, քանդելով չուկան (մառշէ): Ոստիկանութիւնը ստիպուեցաւ միջամտել եւ կրակ ընել: Ցուցարարներէն մէկը, որ երկաթի կտոր մը բռնած կը սպառնար, գետին փռուեցաւ եւ մեռաւ հիւանդանոցին մէջ:

Ցուցարարները կրակ ըրին ոստիկանական կառքերուն վրայ, Պէլժիքի եւ Մէնիլմոնթանի մէջ: Խռովութեանց պատճառը այն էր որ աջակողմեանները ժողով մը սարքեր էին գարեջրատան մը մէջ: Ընկերվարականները եւ համայնավարները ուզեցին խանգարել, քարեր տեղացնելով գարեջրատան վրայ: Ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ ցրուել ցուցարարները որոնք փողոցէ փողոց իյնալով «Ինթէրնասիոնալ» երգեցին:

Նախարարը դիտել կուտայ թէ այս կարգի արարքները կը վնասեն իրենց շահերուն եւ կրնան սպառել Փարիզի ժողովուրդին համբերութիւնը:

Զինաթափութեան բանակը

Պ. Իտըն, Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը, որ Հռոմ կը գտնուէր, վերջացուց իր պարտականութիւնը եւ վերադարձաւ Փարիզ: Թերթերը կը գրեն թէ՝ իբրեւ արդիւնք այս տեսակցութեանց, անգլիական տեսակէտը աւելի մօտեցած է իտալականին: Պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ Իտըն եւ Մուսոլինի երկու ժամ խօսակցելով, համաձայնեցան հիմնական կէտերու մասին: Այսպէս, Անգլիան ալ կը հաւանի որ միայն 200,000 զինուոր թոյլատրուի Գերմանիոյ (եւ ոչ թէ 250 — 300,000), ինչպէս եւ զուտ պաշտպանողական թնդանօթներ եւ հրասայլեր: Երկու երկիրներն ալ համաձայն են որ նուազագոյն պայմանագիր մը կնքուի, հետեւեալ հիման վրայ,— պահել սպառազինութեանց ներկայ մակարդակը, զաղրեցնել քիմիական պատերազմը եւ միջազգային կարգադրութիւն մը ընել, որպէսզի Գերմանիան ապացուցանէ իր բարեացակամութիւնը, ուրիշ խօսքով՝ ոչ-յարձակման դաշնագիրներ կնքէ իր դրացիներուն հետ:

«Գերմանիա՛, պատերազմի պատրաստուէ»

Հիթլերի գիրքէն յետոյ, անգլերէնի եւ ֆրանսերէնի թարգմանուեցաւ գերմանական նոր հրատարակութիւն մը, որուն հեղինակն է փրոֆ. Պանզէ: Գիրքը միաժամանակ հրատարակուեցաւ Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ:

Այս գրքին վրայ հիմնուելով, թերթերը կ'ըսեն թէ Գերմանիա ահարկու պատրաստութիւններ կը տեսնէ, նոր պատերազմի մը համար: Գրքին անունն ալ այդ կ'ապացուցանէ,— «Գերմանիա, պատերազմի պատրաստուէ»:

Նոր դէպքեր «թաքսի»ներու գործադուլին առթիւ

Աշխատանքի նախարարը ազդարարութիւն մը ուղղեց «թաքսի»ներու գործադուլի կազմակերպիչ կոմիտէին, յորդորելով որ բարեկարգութիւնը չխանգարեն: Արդարեւ, նոր դէպքեր պատահեցան առջի օր: Շարժավար մը յարձակում կրեց իր կառքին մէջ, գործադուլին միացած չըլլալով: Ուրիշ մը քարի բռնուեցաւ եւ վիրաւորուեցաւ գլուխէն: Երրորդ մը ծեծ կերաւ եւ վիրաւորուեցաւ գլուխէն:

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՄԱՀ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսէն կը հեռագրեն փետրուար 26 թուականով.—

Պ. Իվան Վասիլեւիչ, Էնկիւրիի խորհրդային դեսպանատան քարտուղարներէն մէկը, երէկ առտու մեռած գտնուեցաւ Պոլսոյ խորհրդային հիւպատոսարանին մէջ: Գլխուն վրայ գնդակի վէրք մը ունէր: Վերջերս Մոսկուա կանչուած էր եւ այս առտու նաւ պիտի նստէր, Օտեսա երթալու համար:

Մարզպանութիւն Թրակիոյ համար

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Բ. մարզպանութիւն մը պիտի հաստատուի Թրակիոյ համար: Առաջինը հաստատուած է արեւելեան նահանգներուն մէջ, իբրեւ հետեւանք քրտական շարժման: Երեւի Թուրքերը մտահոգութեան մատնուած են Թրակիացիներու վերջին ցոյցերէն:

Թրքական նոր ելմտացոյցը

Թուրքիոյ գործավարներու խորհուրդը նկատելով որ ծախքի մասը հաւանաբար 180 միլիոն ոսկիէն աւելի ըլլայ, անհրաժեշտ գտած է տարբեր փոխարէն նոր հասոյթներ գտնել: Կ'ենթադրուի թէ շահատուրքի նոր օրէնքով կարելի պիտի ըլլայ մէկ-մէկուկէս միլիոն ոսկի աւելցնել այդ տուրքը: Միւս կողմէ Ազգ. Ժողովին պիտի առաջարկուի տարի մըն ալ երկարաձգել հաւասարակշռութեան տուրքը, որուն պայմանաժամը մայիսի վերջը կ'աւարտի:

Հաւանական է որ յաւելում կատարուի ելեկտրականութեան տուրքին վրայ: Ասկէ զատ առաջարկներ կան որ պետական պաշտօնեաներու թոշակէն մաս մը վար դրուի եւ այս ձեւով հանգստեան թոշակը դադրի շնորհ մը ըլլալէ:

Գրեցի՞ք ձեր յայտարարութիւնը

Այսօր, 28 փետրուար, վերջին օրն է տուրքերու յայտարարութեան համար:

Հարիւրին 30 — 40 աւելի պիտի վճարեն անոնք որ թերանան իրենց պարտականութեան մէջ:

ԵՐԿՈՒ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՉԱՐԻՔՆԵՐ

Որ եւ է տարակոյս չկայ, որ մեր գաղութները միանգամայն խաղաղ պիտի ըլլային այսօր, եթէ հակադաշնակցական տարրերը ա) գործիք չըլլային միջազգային խուլութիւններ յարուցանող ու դասակարգային անհաշտ պայքար մղող բոլշեւիկներուն ձեռքը եւ բ) անձնատուր չըլլային Դաշնակցութեան հանդէպ ունեցած իրենց պնասհման ատելութեան ու նախապաշարումներուն:

Այս երկու հիմնական պատճառները թոյլ չեն տար, որ հակադաշնակցական տարրերը տեսնեն դառն իրականութիւնը այնպէս, ինչպէս որ ան է, եւ ոչ թէ այնպէս, ինչպէս որ իրենց կը ներշնչեն բոլշեւիկները կամ իրենց հակադաշնակցական մոլուցքը:

Արդարեւ, վայրկեան մը երեւակայեցէք, որ բոլշեւիկները չկան կամ չեն միջամտեր մեր գաղութներու ներքին կեանքին եւ հակադաշնակցական տարրերն ալ բռնուած չեն հակադաշնակցական մոլուցքով: Կը խորհի՞ք թէ այդ պարագային ո եւ է հիմ կամ պատճառ պիտի ըլլար այսքան ծանր երկպառակութեանց եւ անհաշտ կռիւներու համար: Երբե՛ք: Եւ ինչո՞ւ պիտի ըլլային երկպառակութիւններ կամ անհաշտ կռիւներ, ինչո՞ւ մեր գաղութները պիտի բաժնուէին երկու թշնամի բանակներու, երբ իրականին մէջ չկան ոչ միայն նման կռիւները արդարացնող, այլ եւ համերաշխ գործակցութիւնը անկարելի դարձնող գործնական տարակարծութիւններ:

Օրինակ, ի՞նչ հիմ կամ պատճառ կայ, որ հակադաշնակցականներն ու Դաշնակցականները չկարենան կատարեալ համերաշխութեամբ գործել մեր գաղութներու ազգային ինքնապաշպանման, հայ մշակոյթի զարգացման, հայ կարօտեալներու խնամատարութեան, անտուն վիճակ ունեցող հայ գաղթականներու տեղաւորման, նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան եւ արտասահմանի հայութեան հազար ու մի ուրիշ պէտքերու համար: Անկասկած, եթէ յիշեալ հիմնական երկու արգելքները չըլլային, առանց որ եւ է դժուարութեան մեր գաղութներու բոլոր ուժերը քով քովի պիտի գային եւ համերաշխօրէն գործակցէին արտասահմանի հայութեան կարիքները հոգալու համար լաւագոյն կերպով:

Վերցնենք այժմ Հայաստանը: Ճիշդ է, Հայաստանի ներկայ վիճակի, իշխանութեան, ձգտումներու եւ կարգերու մասին տեսակէտներու կամ գաղափարներու հիմնական տարբերութիւններ կան հակադաշնակցականներու եւ Դաշնակցականներու միջեւ: Սակայն, ճիշդ է նաեւ, որ ոչ մէկ հիմնական տարակարծութիւն կայ ներկայ Հայաստանը բոլոր տրամադրելի միջոցներով զօրացնելու, անոր տնտեսապէս օգնելու, անոր շինարարական ձեռնարկներուն նպաստելու, հայկական բեկորներու Հայաստան ներգաղթին ուժտալու վերաբերմամբ: Ճիշդ է նաեւ, թէ որ եւ է բանւոր հիմ կամ պատճառ չկայ, որ Հայաստանին ներկայիս անմիջապէս օգնելու այս միակ գործնական խնդիրներու շուրջը հակադաշնակցականներ եւ Դաշնակցականներ ձեռք ձեռքի տուած չգործեն:

Գործակցութիւնը թերեւս դժուար ըլլար քաղաքականապէս, եթէ Դաշնակցութիւնը իրապէս զաւէր Հայաստանի վրայ այժմ իշխող խորհր. կառավարութեան դէմ կամ զինեալ պայքար մղէր անոր դէմ, այսինքն՝ զինու զօրութեամբ ձգտէր տապալել զայն: Մինչդեռ ամէն իրազեկ մարդ, որ բոլշեւիկներու պրոպագանտէն կուրցած չէ, գիտէ թէ Դաշնակցութիւնը տասը տարիէ ի վեր ինքզինք սահմանափակած է միայն գաղափարական պայքարով խորհր. կառավարութեան դէմ, — իրաւունք մը, որմէ ոչ ոք կրնայ զայն զրկել եւ որմէ զէթ տեսականօրէն ինքզինքնին չեն ուզեր զրկել նոյն իսկ հակադաշնակցական ոչ-բոլշեւիկ տարրերը:

Դժբախտաբար, բոլշեւիկներն ու հակադաշնակցական մոլուցքը պատճառ եղած են, որ Դաշնակցութեան սոսկ գաղափարական պայքարն անգամ անհանդուրժելի ընդդիմութիւն մը նկատուի եւ նոյն իսկ յայտարարուի ոչ միայն դաւադրութիւն մը խորհրդային կառավարութեան դէմ, այլ եւ Հայաստանի դէմ: Եւ բոլշեւիկներն թունաւորուած կամ հակադաշնակցական մոլուցքէն յիմարացած մարդիկ չեն ալ ամչնար անդադար կրկնելու, թէ Դաշնակցութիւնը թշնամի է կենդանի Հայաստանին, կարծես կենդանի Հայաստանը խորհրդային կառավարութիւնն ըլլար:

Հարկաւ, եթէ միայն Հայաստանի եւ մեր գաղութներու շահերը ի նկատի առնէին հակադաշնակցական տարրերը, անոնք, փոխանակ անիմաստ ու ապաշխարհ պայքար մղելու Դաշնակցութեան դէմ եւ իրենց ու Դաշնակցականներու ուժերը սպառել ջանալու ներքին կռիւներու մէջ, Դաշնակցականներու հետ միասին ամենայն ներդաշնակութեամբ պիտի աշխատէին առաւելագոյն օգնութիւն հասցնել Հայաստանի եւ միաժամանակ Դաշնակցականներու հետ միասին պիտի նուիրուէին մեր գաղութներու բիւրաւոր կարիքները հոգալու ծանր գործին:

Սակայն, դժբախտաբար, Հայաստանի վրայ ներկայիս իշխող կառավարութիւնը, որ օտար ուժ մը կը ներկայացնէ, իր խառնակիչ գործակալներու միջոցով սիսթեմաթիք կերպով կը պղտորէ հակադաշնակցական տարրերու մտքերը, կը մղէ զանոնք անհաշտ դիրք բռնելու Դաշնակցութեան հանդէպ եւ գործիք դարձնելով զանոնք իր ձեռքը՝ երկու թշնամի բանակներու կը բաժնէ մեր գաղութները, հայ ազգային կազմակերպութիւնները քայքայելու եւ հայ ազատագրական շարժումը ընդմիշտ թաղելու համար: Այնպէս որ իրականին մէջ հակադաշնակցական բոլոր տարրերը, Հայաստանին եւ հայ գաղութներուն ծառայելու փոխարէն, կը հարկադրուին ծառայել խորհրդային կառավարութեան եւ իրենց այդ ծառայութիւնը արդարացնելու համար՝ կ'աշխատին նոյնացնել խորհրդային կառավարութիւնն ու Հայաստանը:

Մինչդեռ խորհրդային կառավարութիւնը եւ Հայաստանը տրամագծօրէն տարբեր բաներ են եւ չեն կրնար եւ չպէտք է երբեք նոյնացուին, քանի որ խորհրդային կառավարութիւնը ոչ հայ ժողովուրդէն է ընտրուած, ոչ հայ ժողովրդի ճնշող մեծամասնութեան վստահութիւնը կը վայելէ, ոչ հայ ազգային խնդիրներ կը հետապնդէ, ոչ հայ ազգային շահեր կը պաշտպանէ, այլ կառավարութիւն մըն է, որ օտարի ուժով տիրացած է Հայաստանին, որ օտարի ուժով եւ բռնակալ կերպով կ'իշխէ հայ երկրի վրայ եւ Հայաստանէն դուրս գտնուող օտար կեդրոնէ մը կը նշանակուի ու կը ստանայ իր հրամանները:

Այսպիսի կառավարութեան մը գործակալները, թէկուզ Հայու անուն կրող անձեր ալ ըլլան, բնականաբար չեն կրնար նկատուիլ Հայ ազգային կառավարութեան մը ներկայացուցիչները: Եւ որովհետեւ յայտնի է, թէ այդ կառավարութիւնը ոչ միայն իր էութեամբ, այլ եւ իր գաղափարներով իր ձգտումներով ու ծրագիրներով հակազգային ու հակակրօնական բնոյթ ունի եւ նպատակ ունի ամէն տեղ դասակարգային կռիւներ հրահրել, բնականաբար անոր գործակալներն ալ, որ յայտնի են բոլշեւիկ, Հօկճի, ինչպէս եւ զանազան քողարկուած անուններով, կը ձգտին մեր գաղութները արհեստականօրէն թշնամի դասակարգերու վերածել եւ զանոնք իրարու հետ կռուեցնել կատաղի կերպով: Եւ իր ձեռքն ունենալով Հայաստանն ու էջմիածինը, Խորհրդային այդ կառավարութիւնը իր մեքենայութիւններով կը յաջողի այսօր հակադաշնակցական բոլոր տարրերն ալ լծել իր կործանարար կառքին:

Որոշ է, թէ մեր գաղութները չեն կրնար խաղաղիլ եւ չպիտի խաղաղին որքան ատեն որ՝

Ա. Բոլշեւիկները բարոյապէս եւ նիւթապէս կը քաջալերուին հակադաշնակցական տարրերէն՝ առաջ տանելու համար իրենց պառակտիչ պայքարը եւ

Բ. Հակադաշնակցական մոլուցքը կը շարունակէ կուրցնել հակադաշնակցական տարրերու աչքերը եւ արգելք կ'ըլլայ անոնց շարժելու հայ ազգային գերագոյն շահերու թելադրութեան համաձայն:

(Հայրենիք, 7 փետր.)

ԾԻԾԱՂ

Հիւանդանոցին մէջ.

Բժիշկը.— Բաւական աղէկ կը տեսնեմ, միայն սնունդի պէտք ունիս. ձուկ կը սիրե՞ս:

— Այո՛, պարոն բժիշկ:

— Ուրեմն հիւանդապահին ապսպրեմ որ ամէն առաւօտ ձկան երկու դգալ ձկան իւղ տայ:

— Խնդրեմ, պ. բժիշկ, կարծեմ առանց իւղի ձուկը աւելի լաւ կը մարսեմ:

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ԱԼՊԵՌ Ա.Ի ԿԵԱՆՔԷՆ

oooo

Ծերակուտական Ինկրնպլէք, որ 28 տարի շարունակ Ալպէռ Թագաւորին անձնական քարտուղարը եղած էր, կը հաղորդէ կարգ մը տեղեկութիւններ, որոնք առնչութիւն ունին Պելժիոյ Թագաւորին ներքին կեանքին հետ:

Հանգուցեալ Թագաւորը իր առօրեայ զբաղումներուն մէջ շատ պարզ, հաճոյակատար ու կենցաղագէտ էր: Իր դիտողութիւնները երբեք յանդիմանական շեշտ չէին ունենար, որով պալատի ստորադաս պաշտօնեաները խոր յարգանք ունէին իր անձին հանդէպ:

Իր գոյութիւնը ամբողջովին նուիրուած էր պարտականութեան:

Թագաւորին եւ Թագուհիին ներքին կենցաղը կրնայ օրինակ ծառայել ամուսնական տիպար կեանքի մը:

Երբեմն իրեն կը մատնանշէին իր նախասիրած սիրոյն վտանգները: Կը պատասխանէր.

— «Ես այդ վախը չունիմ. Թող թէ շատ ալ զգոյշ եմ, ու յետոյ, ինչպէս գիտէք, սիրոյը իմ միակ զբօսանքս է. պէտք է որ երբեմն տեղէս շարժիմ, եւ խոյս տամ իմ ամէնօրեայ զբաղումներէս»:

Այդ միեւնոյն քաջութիւնը ցոյց տուաւ նաեւ պատերազմի ատեն: Առանց վախի եւ վարանումի, ան կ'երթար կրակի առաջին գիծերուն վրայ, կը վազէր հոս ու հոն, ուր իր ներկայութիւնը կրնար օգտակար ըլլալ, եւ քաջալերել զինուորները, որոնց հետ խիստ մտերմօրէն կը տեսակցէր:

Անվէրջէն դէպի դուրս թշնամիին դէմ կատարած հակայարձակումի մը ատեն, Մալինի մէջ իր անձնական թիկնապահը պարտաւորուեցաւ զինքը զգուշացնել ներկայացած վտանգէն: Մասնաւորապէս Իզէրի վրայ մղուած բուռն ճակատամարտին մէջ, Թագաւորը իր զինուորներուն հետ անբաղդատելի քաջութիւն մը ցոյց տուաւ: Աշխարհի հիացում պատճառելու աստիճան, պերճ բանակը իր պարտականութիւնը արիաբար կատարելով հանդերձ, սոխուեցաւ երրորդ անգամ ըլլալով նահանջել գերման հուժկու բանակին խուժումին առջեւ: Կացութիւնը շատ փափուկ ու ծանրակշիռ էր:

Դաշնակիցները Ալպէռ Թագաւորին մեղմօրէն գիտել տալով, ըսին՝

— «Կը խոստովանինք եւ կը շնորհաւորենք ձեր բանակներուն քաջութիւնն ու հրաշալի տոկունութիւնը, սակայն այս անգամ կարելի չէ դաշնակից բանակին ծայրագոյն թեւը ենթարկել մահացու վտանգի մը, Քալէն եւ Հավրը անոր ձեռքը ձգելով: Կարելի չէ այլ եւս նահանջել, պերճ բանակը բարոյապէս յոգնած է, զայն թարմ զօրախումբերու միջեւ պիտի բաժնենք, եւ անոր պիտի տանք նոր ռազմամթերք եւ լաւագոյն կազմածներ»:

Թագաւորը բացարձակապէս մերժեց եղած առաջարկը, յայտարարելով.

— Մեր բանակը կռուելով միայն պիտի լքէ հողամասը: Որոշած ենք այլեւս մեր դիրքերէն չհեռանալ եւ մեռնիլ պատերազմի դաշտին վրայ:

Այս կտրուկ ու բացարձակ որոշումին առջեւ, Համաձայնականները լռութիւն պահեցին տեղի տալ: Թագաւորը անմիջապէս իր բանակին յայտարարութիւն մը ուղղեց, ըսելով թէ պէտք չէր այլեւս դէպի ետ նայիլ:

Զինադադարի բանակցութեանց ատեն, երբ խնդրոյ առարկայ եղաւ Գերմանիոյ վճարելիք պատերազմական տուգանքի բաշխումը յաղթական պետութիւններու միջեւ, լուրջ անհամաձայնութիւններ ծագեցան: Պելժ ժողովուրդը պէտք ունէր վնասներու անմիջական հատուցման, վերաշինելու եւ ծաղկեցնելու համար իր քանդուած հողամասերը: Պելժիոյ համար մահու եւ կենաց խնդիր էր: Երբ կառավարութեան լիազօրները գրեթէ բոլորովին յուսահատած էին իրենց հանդէպ ցոյց տրուած ընդդիմութիւններէն, Թագաւորը առանց ժամանակ կորսնցնելու օդանաւով Վերսայլ գընաց, ու հոն յաջողեցաւ իր երկրին ի նպաստ կարգադրել երկուքուկէս միլիառ ոսկիի հատուցման խնդիրը:

Թագաւորը անձամբ կը հսկէր իր գրասենեակի աշխատութեանց վրայ: Իր թագաւորութեան սկզբնաւորութենէն ի վեր, անձամբ կը կատարէր իր թղթակցութիւնները եւ կը պատրաստէր իր ճառերը: Գիտէր լաւագոյն կերպով թափանցել իր նիւթին եւ արտայայտել իր սեփական մտածումները: Եթէ մարդ աչքէ անցընէր իր գրած բազմաթիւ ճառերը, անոնց մէջ պիտի նշմարէ միեւնոյն ձեւը, լեզուի միեւնոյն դարձուածքները, եւ գաղափարները յղանալու ու բացատրելու միեւնոյն եղանակը:

Ինչպէս ըսինք, Թագաւորը շատ քիչ անգամ կը բարկանար: Անգամ մը միայն ցոյց տուաւ արտակարգ ցասում մը, երբ պատերազմի նախօրեակին Վիլհէլմ Բ.էն ստացաւ նամակ մը, որուն կ'ընկերանար պատերազմի վերջնագիրը: Այդ պահուն ինքնիրմէ ելլելով, պոռաց.

— «Մեղ ի՞նչի տեղ դրած է այս մարդը»:

Երբ ստիպուած ըլլար յանդիմանութիւն մը ուղղել իր պաշտօնեաներէն մէկուն, փափկութեամբ ու մեղմօրէն կ'ընէր իր դիտողութիւնը:

Օգոստոս 18ին, պատերազմին սկիզբը, երբ պելժ բանակը ստիպուեցաւ. ետ քաշուիլ Նամիւռ քաղաքէն, Թագաւորը Պրիւսէլ եկաւ, եւ պալատի պաշտօնեաներուն ձեռքերը միասմի սեղմելով, յուզումով հրաժեշտ առաւ: Երբ զէնքը միխիթարելով, յաջողութիւն մաղթեցինք, լուրջ ու խոռված ձայնով մը պատասխանեց.

— Պիտի չկրնամ անշուշտ հրաշքներ գործել, դէպքերը ծանրակշիռ են, սակայն պիտի ջանամ ձեռքէս եկածն ընել, մեղմացնելու համար աղէտին սաստկութիւնը:

Իր քսանհինգ տարիներու Թագաւորութեան օրով, միշտ կը զգուշանար իր կամքը պարտադրելէ, եւ կը յարգէր սահմանադրական օրէնքները: Սակայն երբ ժողովուրդին բարօրութիւնը շահագրգռող խնդիր մը ներկայանար, որ մասամբ հակառակ էր սահմանադրական էական սկզբունքներուն, ուժգնօրէն կը պաշտպանէր իր տեսակէտը, բայց միեւնոյն ատեն ցոյց կուտար որոշ չափաւորութիւն եւ համոզիչ տրամաբանութիւն մը, մինչեւ որ յաջողէր առաւելագոյն չափով գոհացում ստանալ:

Թագաւորին մահուան առթիւ, Պ. Վանտէրվէլտի յայտնած նպաստաւոր կարծիքն ու գնահատական արտայայտութիւնը ցայտուն ապացոյցներ են ողբացեալ Թագաւորին ազատամտութեան եւ սահմանադրական օրէնքները յարգելու մասին անոր ցոյց տուած նախանձախնդրութեան:

Վերջացնելէ առաջ, յիշենք երկու օրինակներ, որոնք որոշ չափով գաղափար մը կուտան Ալպէռ Թագաւորին պարզութեան եւ համեստ կենցաղի մասին:

Թագաւորը բացի սիրոյէ, սիրահար էր նաեւ շարժանկարի, սակայն իր գիրքն ու զբաղումները չէին ներեր ներկայ ըլլալ շարժանկարի ներկայացումներուն: Երբ առիթը ներկայանար աննպաստօն կերպով Փարիզ այցելելու, սինէմա կ'երթար եւ ամէնուն պէս պոչ կը բռնէր: Իր ներկայութիւնը գրեթէ միշտ աննշմար կ'անցնէր, սակայն օր մը, երբ իր սովորութեան համաձայն, պոչ բռնած իր կարգին կը սպասէր, չար բախտէն շարժանկարի հաստատութեան տնօրէնը ճանչնալով զինքը, յարգանքով կը մօտենայ իրեն եւ կը խնդրէ ներս մտնել: Թագաւորը թէեւ շնորհակալութեամբ կ'ընդունի իրեն եղած հրաւէրը, բայց աւելի գոհ պիտի մնայր, կ'ըսէ, եթէ իմ ինքնութիւնս չյայտնուէր:

Ուրիշ օր մը, Շամոնիի մէջ լեռնային արշաւանքի մը ատեն, նախընթրիք կ'ընէր, սուրճի գաւաթին մէջ հաց թաթխելով: Երբ իր սիրոյի ընկերները կատակով դիտել կուտան իրեն ուտելու այդ անպատշաճ ձեւը, Թագաւորը կը պատասխանէ.

— «Թոյլ տուէք որ գէթ այս ազատ մթնոլորտին մէջ առանց ձեւակերպութեան ընեմ ճաշս»:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԾԻԾԱՂ

Հաւաքիչը պ. Եգնիկին ընկալագիր մը ներկայացնելով հեռախօսի վարձ կ'ուզէր:

— Անկարելի է որ վճարեմ:

— Օրէնքով պէտք է վճարէք:

— Չեմ կրնար վճարել, քանի որ...

— Պարոն, պէտք է այսօր իսկ վճարէք. ձեր մերժումը անհասկնալի է:

— Իմ կարծիքովս ալ այդ է, այսինքն ձեր խնդրանքը անհասկնալի, քանի որ ես հեռախօս երբեք չեմ ունեցած:

Տարածենք Դաշնակցական գիրքը

ooooo

Այժմ հարց կը ծագի թէ ինչպէս կարելի կ'ըլլայ լաւագոյն ձեւով տարածել մեր հրատարակութիւնները, քանի որ կը պակսի կեդրոնական ձեռքը, պահեստը եւ կազմակերպութիւնը:

Պուքրէշ, Սոֆիա, Պէյրութ կամ Թէհրան հրատարակուած գիրք մը, (օրինակ՝ Վանի ապստամբութեան պատմութիւնը, հրատ. Սոֆիա) ի՞նչպէս կրնայ տարածուիլ Հարաւ. Ամերիկայի կամ Պարսկաստանի մեր ընկերներուն մէջ:

Ի՞նչ գնով, ի՞նչ պայմաններով եւ միջոցներով կրնանք կազմակերպել մեր սերունդի մտաւոր սնունդ տալու գործը, որ բաւարարէ լիապէս ժամանակակից պահանջները:

Ցեղափոխական գրականութեան տարածման գործը ըլլալով հրատապ հարց մը, հարկադրուած ենք լրջօրէն մտածել այդ մասին եւ անմիջական կարգադրութիւն մը ընել:

Դաշնակցութեան բիւրօն ի վիճակի չէ զբաղելու այդ ձեռնարկով, քանի որ հարցը թէեւ ունի կուսակցական փրոփականտի բնոյթ, բայց իրապէս եւ գերազանցապէս առեւտրական եւ վարչական գործ մըն է զոր պէտք է կազմակերպել առանձնապէս:

Գաղութները իրարու հետ ամուր կապ չունին, միակ կազմակերպութիւնը՝ Դաշնակցութիւնն է, որ օրկանական կապ ունի եւ կրնայ այդ կապը զօրացնել եւ դարձնել լուրջ ձեռնարկի մը շուրջ գէթ վարչական տեսակէտով եւ առեւտրական հիմունքով:

Այս անկերպարան կացութեան վերջ մը տալու եւ կուռ ընկերակցութիւն մը ստեղծելու համար, կը դնեմ հետեւեալ առաջարկը.—

Կազմել Հ. Յ. Դ. Կեդր. Հրատարակչական գրատունը, անշուշտ վերին մարմնոյ հաւանութեամբ եւ անոր հակակշռին տակ:

Շատ դիւրաւ կրնայ հիմնուիլ այսպիսի կազմակերպութիւն մը, եթէ անհրաժեշտութիւնը եւ օգտակարութիւնը անգամ մը շեշտուի:

Ընթերցասէր ընկեր մը Պալքաններու մէջ, դժուարաւ կրնայ հայթայթել Պոստըն կամ Գահիրէ հրատարակուած որ եւ է գիրք եւ օգտուիլ այդ հրատարակութենէն:

Ընթերցասէր մը դժուար կրնայ գտնել գաղութներու մէջ, ընկեր Միք. Վարանդեանի կամ ուրիշ հեղինակի մը գիրքերէն, երբ կը պակսի միջերկրային ընկերակցութիւն մը՝ գիրքեր տարածելու, փոխանակելու դրութեամբ:

Դաշնակցութիւնը այսօր, աւելի քան երբեք տարածուն, կենտրոնակ եւ տիրապետող դիրք մը ունի, ունի բազմաթիւ թերթեր, հանդէսներ, հրատարակութիւններ, որոնք առաւելապէս կը տարածուին հրատարակուած շրջաններու մէջ:

Դաշնակցութիւնը ունի «Դրօշակ»ի, «Հայրենիք»ի եւ «Ցուսաբեր»ի, նաեւ բազմաթիւ շրջանային մատենաշարներ, սակայն կը պակսի կեդրոնական պահեստը, կեդրոնական ձեռքը, որ գնահատէ, տարածէ, փոխանակէ եւ վերջապէս Դաշնակցական խօսքը հասցնէ ամէն տեղ ուր Հայ կայ:

Գ. ՔԷՍՏԱՆԵԱՆ

Փետ. 18ը Տեհրանի մէջ

oooo

ՏԵՀՐԱՆ, 21 փետր. (Յառաջ).— «Փետր. 18»ի համաժողովրդական ապստամբութեան 13րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը — նոր «Վարդանանց»— տեղի ունեցաւ այս տարի ճիշդ օրին, փետր. 18ին կիրակին, Հ. Յ. Դ. Ժող. Տան սրահին մէջ կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր», «Զաւարեան» եւ «Ռոստոմ» խումբերու, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Տեհրանի կոմիտէին: Հակառակ նոյն օրը եւ նոյն ժամուն երկու տեղ սարքուած «խնջոյք-ներկայացում»ին ճիշդ ատենին սրահը գրեթէ լեցուած էր ընտրեալ եւ հայրենասէր բազմութեամբ մը,— կրկին անգամ մը եւս շառաչուն ապտակ հասցնելով մեր անարժան ու ողորմելի հակառակորդներուն:

Սրահի դրսի դրան կողքին կը ծածանէին զոյգ եռագոյնները, իսկ ներսը բեմի ձախ կողքին կը փայլէր Հ. Կ. Խաչին նուիրած խոշոր եռագոյնը: Բեմի խորքին զետեղուած էին Դաշնակցութեան հիմնադիր երրորդութեան եւ Սեբաստացիներու նուիրած խոշոր խմբանկարները:

Հանդէսը բացուեցաւ Վապ... ծի» Փանփարի «Մեր Հայրենիք»... ղեկավարութեամբ ընկ. Ա. Մե... եանի եւ ներկաները ունկնդր... երկիւղածօրէն եւ յոտնկայս: Նա... դահ ընկ. Ա. Միքայէլեանը քանի... խօսքերով բացատրելէ վերջ... նշանակութիւնը, ըսաւ.— «Համ... ժողովրդական ապստամբութեան... ւոր եւ բուն պատասխանատուն եւ... բակտարը նոյն ինքն բոլշեւիկ... իշխանութիւնն է. Հ. Հանրապետ... թեան հռչակումէն ընդամէնը եր... եւ կէս տարի յետոյ, թշնամի թ... քին եւ մեզ բարեկամ ճանչցուած ... սիոյ կողմէն դաւադրօրէն վերջ... ունեցաւ մեր անկախութեան: Հ... իշխանութիւնը գիտակից իր կոչ... Հայաստանի քաղաքական անկախ... թեան կորուստի գնով, սակայն ... ժողովրդի ֆիզիքական գոյութ... պահպանման յոյսով, յանձնեց իշ... նութիւնը խորհրդային կառավար... թեան, ստորագրելով Լեգրանի հե... կէտերով համաձայնագիր մը, ... շատ չանցած բոլշեւիկները դրժե... իրենց խօսքը եւ Հայաստանը երկ... եւ կէս ամսուան ընթացքին վերա... ցին բանտի ու սպանդանոցի: ... ժողովուրդը չկրցաւ դիմանալ ... սարսափելի տեսարաններուն եւ ա... տամբեցաւ, դուրս շպրտելով գա... իշխանութիւնը»: Ցետոյ հրաւ... ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկ... յարգել փետրուարեան ապստամբ... թեան զոհերը:

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Գ. ... լայեանը, որ մէկ ժամէն աւելի ... սելով ունկնդիրներու ուշադրութ... ելեկտրականացած պահեց: Օրուա... տօնին անցնելէ առաջ, փետրուար... ապստամբութեան զոհերուն միաց... լով հայ ազատագրական պայքա... ընթացքին ինկած բոլոր նահատա... ները, առանց կուսակցական եւ ... ւանանքի խտրութեան, կրկին անց... հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յա... գել անոնց յիշատակը: Ներկան... Փանփարի նուագած մահերգով յո... կայս եւ երկիւղածութեամբ յարգե... յիշատակը մեր բոլոր նահատակնե... րուն: Ցետոյ ընկերը պարզեց անկ... հանրապետութեան երկուք եւ ... տարուան փոթորկալից կեանքը, ... շեւիկներու մայիսեան ապստամբ... թիւնը, հայ — թրքական պատերա... հետեւանքները (Կարսի եւ Սուրմա... լուի անկումը), բոլշեւիկ — բոլ... զինակցութեան եւ գործակցութ... պատճառաւ: Կարդաց փաստաթղ... թերը յիշեալ զինակցութեան եւ ... չերը հայ կուսակցութիւններուն, ... Հանրապետութեան եւ անկախութ... պահպանման համար, Լեգրանի վեր... նագիրը, յիշեց դեկա. 2ին խաղաղ... րէն կառավարութեան յանձնու... բոլշեւիկներուն, եւ անոնց ատեղծ... ահռուսարսափը: «Փետր. 18»ը փառա... ւոր էջը կը կազմէ մեր նորագո... պատմութեան մէջ: Այդ ապստամբ... թեան կը մասնակցէին բոլոր կուսա... ցութիւնները: Երկրի ղեկը կ'անց... ժողովրդի ձեռքը, կը բացուին բան... տերու դռները, կը լսուի հայ մարդ... ազատ խօսքն ու երգը, ժողովուրդ... կը տիրանայ կրկին իր ազատ ու ան... կախ հայրենիքին, որ 42 օրուա... պատմական կեանք ունեցաւ: Ապրիլ... 2ին ռուսական եւ թրքական միացեա... ուժերու ճնշման տակ, տասնեակ հա... զարաւոր զինուած ու անզէն ժողո... վուրդ, ծանր մղձաւանջի տակ կը... թողու Հայաստանը, կը բարձրանա... Սիւնիքի լեռները, այնտեղէն Արաքս... վրայով դէպի Պարսկաստան, ... լով իր հետ ազատ եւ անկախ հայրե... նիքի վեհ գաղափարը: Արաքսի ափ... վերջին անգամ հայ ժողովուրդը ... դառնայ դէպի հայրենի բարձրաբեր... լեռները ու կը մրմնջէ.— Հայրենի՛ք... Հայրենի՛ք, արիւնով եւ տառապանք... ստեղծեցինք քեզ, սակայն բոլշեւիկ... եան եւ թրքական ուժերու ճնշմ... տակ կը թողունք քեզ: Կը թողու... քեզ, բայց միշտ կը մնանք հաւատա... րիմ քեզի, եւ քու ազատ ու անկախ... գաղափարիդ... կ'երթանք դէպի ... ռաւոր հորիզոնները, Թափառական ... հալածական, ինչպէս ապրեցան մ... ուսուցիչները եւ մեր մեծ վարպետն... րը. կ'երթանք, սակայն օր մը վեր... դառնալու նպատակով... պիտի գա... այդ օրը, այո՛, ես կը հաւատամ ... պիտի գայ... իսկ մինչ այդ, մենք կը... մնանք պահանջողի դերին մէջ հա... դէպ Ջարդարար Թուրքին եւ բռնակալ... Ռուսին:

«Արդ, ի՞նչ էր փետրուարեան հա... մաժողովրդական ապստամբութեան ... խմաստը: Շատ պարզ: Անկախ եւ մի... ացեալ ազատ հայրենիք: Հայրենիք... որու դռները բաց մնան իր թափա... ռական ու հալածական հարազատ... զաւակներու առջեւ, ուր լսուին հա...

մարդու ազատ երդն ու ազատ խօսքը ... ուր տիրէ ժողովրդի, միութիւն... ներու եւ մամուլի ազատութիւնը... Հայրենիք, որու սահմաններու մէջ մնանն հայ ժողովրդի պատմական հողերը, որու վրայ դարերէ ի վեր այնքան առատ արիւն է թափուած ու նահատակներ են ինկած: Եւ այս նպատակին հասնելու համար, մենք պիտի չարունակենք մեր պայքարը բոլոր ճակատներու վրայ եւ միշտ պիտի ըսենք մեր խօսքը... Պայքարով պիտի ըսենք, որովհետեւ մեր ժողովուրդները տիրացած են իրենց արդար իրաւունքին, ու սահեզներ են իրենց սեփական ազատ հայրենիքը: Աշխատանքի եւ պայքարի միջոցով է որ մենք պիտի հասնինք մեր դերա – զոյն նպատակին: Պայքարինք եւ աշխատինք ու միշտ յիշենք մեր յայտնի բանաստեղծի երգը.—

Մեր կեանքը, մեր բախտը թող լինի ազատ
Ձիշուած Հայու որդիի հարազատ:

(Մ.փոխը):

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին վոք – րիկներ Մորչեան «Դարբնի երգ», Մարկոսեան՝ «Էյ Ջան հայրենիք», Մկրտչեան՝ «Հայը մահէն չի վախնայ», Պապայեան՝ «Ահա կուգաք դուք ինծի», Օրլորդ Ա. Աստուր – եան՝ «Տարօն», Ցակորեան եւ Միքա – յէլեան պզտիկները «Սիրելի դաշոյն» եւ «Հայ եմ ես» յօդող արտասանութիւններով: Ցաջողութեամբ երգեցին Օր. Օր. Թաթուլճեան՝ «Ես լսեցի» եւ Քէչիչեան՝ «Մինճեռնակ, ծիծեռ – նակ», իսկ Պ. Ա. Աւետիսեան՝ «Փոքրիկ ազան մի վարդ տեսաւ»: Նոյնպէս յօդող արտասանեցին «Ցեղակրօն»ներու պետ Ե. Ձէլէյեան՝ «Մայր Հայաստան» եւ «Սասնոյ պինուորը», ընկերներ Ա. Մարգարեան «Ակօսը», Մ. Մարտիրոսեան՝ «Ինչ որ է» եւ Միասք Մխրպն երեք յօդորդական արտա – սանութիւններ: Բոլորն ալ արժանացան ջերմ ծափերու: «Արծիւ» Ֆանֆարը մէջ ընդ մէջ նուագեց ազգային եւ յեղափոխական կտորներ ծափերու մէջ: Հանդէսը փակուեցաւ Ֆանֆարի «Ցառաջ նահատակ»ով եւ ներկաները սրահէն մեկնեցան դոհ եւ ապառորուած, իրենց հետ տանելով հայրենիքի սէրը եւ ազատ անկախ ապրելու տենչը:

«Ցեղակրօն»ներու կողմէն ներկայացուցաւ «Փետր. 18»ի անցքերէն կտոր մը «Ցաղթական գիշերը», որ խոր տպաւորութիւն թողուց ներկաներու վրայ: Դերակատարները՝ եղբարք Ղուկասեան, Հ. Մարկոսեան, Ե. Ձէլէյեան, Պապայեան եւ Մորգեան մեծ յօդողութեամբ տարին իրենց դերերը եւ արժանացան ծափերու:

*** Հանդէսէն վերջ գիշերուան ժամը 8ին տեղի ունեցաւ ընկերա – կրական խնջոյք մը, սեղանապետութեամբ ընկ. Ա. Մինքայէլեանի: Սրահը զարձեալ լեցուն էր: Խնջոյքը բացուեցաւ «Մեր հայրենիք»ով, զոր երգեցին յոտնկայս բոլորը միասին: Եղան բաժակաճառներ, մեներգներ, խմբերգներ, արտասանութիւններ եւ ճաշեր, որոնք սահեղծեցին ջերմ եւ ուրախ մթնոլորտ մը: Ցանձնախումբի կողմէն խորոված հաւ մը եւ չիր մը դինի աճուրդի դրուելով, քանի մը վայրկեանի մէջ բարձրացաւ 184 ֆրանքի եւ չահեցան խումբ մը Սեբաստացի ընկերներ: Մ. Մխրպէի, Ա. Մելքոնեանի եւ Վ. Հիւսեանի քանի մը հակիրճ խօսքերէն յետոյ, վերջին խօսքը արուեցաւ ընկ. Գ. Բալայեանին, որ իր կրակոտ եւ յուսադրական խօսքերով քաջալերեց ներկաները եւ յանձնարարեց չյուսահատիլ, այլ յարատեւ ու բեղուսոր աշխատանքներով այս օտար հորիզոններու տակ աշխատիլ Հայ մնալ, մեր նոր սերունդը վրկել ձուլումէն, գանոնք ապագայ ազատ Հայաստանի ազատ քաղաքացիները դարձնելու համար: Ինչպէս վակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով եւ ներկաները մեծ զժուարութեամբ կը մեկնէին սրահէն, հակառակ անոր որ ժամը 12ը անցած էր:

Վ.Հ.

ԿՈՎԿԱՍ

«ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ»

»»»·«««

Վրաստանի կոմունիստ կուսակցութեան վերջին համագումարին մէջ (յունուար), կեդր. կոմիտէի քարտուղար Բերիա հետեւեալ տեղեկութիւնները տուաւ վրացի ընդդիմադիրներու գործունէութեան մասին.—

Վրաստանի տնտեսական կեանքի զանազան ճիւղերուն մէջ, վերջերս, սկսեր էին գործել «վնասարարական» կազմակերպութիւններ, ձախողեցնե – լու համար գիւղատնտեսութեան համայնացումը: Վրացի խումբ մը մտաւորականներ էին ատոնք, որ կ'աշխատէին կասեցնել դասակարգերու վե – րացման քաղաքականութեան ընթացքը: Այս խմբակը ինքզինք «բարձրաձայն» կ'անուանէր «վրացականագգային կեդրոն» եւ ամենայն լրջութեամբ իր մէջ կը բաժնէր ապագայ «անկախ» Վրաստանի նախարարական պոռոնները: Այս մարդիկը, որոնք իրենց րը – նչիչներն ունէին Վրաստանի ժողովրդային տնտեսութեան կարգ մը ճիւղերուն մէջ,—մեռաքադործութիւն, անասնապահութիւն, անտառային արդիւնաբերութիւն, մեքենական գիւղատնտեսութիւն,— կ'աշխատէին որքան կրնային վնասել կուսակցութեան քաղաքականութեան:

Վրաստանի Ձեկան երեան հանեց դաւադրութիւնը եւ ձերբակալեց բոլորը: Ձերբակալուածներուն մէջ են փրոֆէսէօր Ցկիտիչվիլի Շարլան, փրոֆ. Զանդիչելի Իլիան, Զուրաբ Էլիաչան, Շարլա Զէկիչձէն, փրոֆ. Լիոնիձէն, դնդ. Գուրամովը, անասնարոյժ Ցինդաձէն, Միքաբաձէն, Մխրխանաչվիլին, Տոլստնցեւը, Սաբըսկերը, Ախալկացին:

Ահա ամբաստանութիւնը, որ կը ծանրանայ այս խմբակին վրայ.—

Վնասարարներու այս կազմակերպութիւնը այնպէս մը կ'աշխատէր մասնակարարութեան զանազան ճիւղերուն մէջ, որ գործը կազմալուծուի եւ երկրի բնակչութեան լայն շերտերուն մէջ յառաջ գայ դժգոհութիւն եւ զայրոյթ ընդդէմ խորհրդային իշխանութեան: Ապրանքներու ներածումը, մթերումը եւ բաշխումը յատկապէս սխալ կը կատարէին, որպէսզի «ապրանքային սով» ծագի: Այսպէս չըջանի մը մէջ երբ առատ ապրանք է մթերուած, ուրիշ չրջանի մը մէջ բոլորովին կը պակսի նոյն ապրանքը:

Բոլոր այս «վնասարար»ները խոստովանեցան իրենց մեղքերը: Ահա խոստովանութիւն մը, բառ առ բառ.—

«Ամենայն անկեղծութեամբ կը յայտարարեմ, որ ես, Զեկիչձէ Շալվա Սոլոմոնովիչս, կոմունիստ կուսակցութեան անդամ 1920 թուականէն ի վեր, հակայեղափոխութեան անգործունէութեան գլորուեցայ չափազանց ընկերային կեանքի մէջ ունենալով հակայեղափոխութեան հետ: Պատկանելով արտկիսա ընդդիմադիրներու խմբակին եւ տարաձայնութիւններ ունենալով կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին հետ, ես, Ցկիտիչվիլիի եւ Միքապաձէի հետ ունեցած զրոյցներուս ժամանակ, յաճախ զժգոհութիւն կը յայտնէի կուսակցութեան ընդհանուր գիծին եւ կեդր. կոմիտէին դէմ: Ցկիտիչվիլին ինձ յայտնեց, որ մեր այս գործին համար նիւթական վարկ կը տանայ վրացի զրամատէրերէն: Համաձայնելով Ցկիտիչվիլիի հետ, խօսք տուի իրեն թէ պիտի օժանդակեմ հակայեղափոխութեան»:

Խոստովանութիւն մը եւս Վրաստանի հողային գործավարութեան մեքենայացման բաժնի վարիչ մասնագէտ Միրխանաչվիլիի բերնէն.—

«Իմ գաղափարական ազդակցութիւնս վնասարարական անդամներու հետ կատարուեցաւ աստիճանաբար, նախ պարզ չարքային էի այդ կազմակերպութեան մէջ, յետոյ գործօն անդամ, յետոյ դեկավար»:

Ուրիշ երեք վնասարարներ հաւաքարար կը խոստովանին, որ «Արդրկովկասեան բջիջ մը կազմակերպած էին, իբրեւ մասնաճիւղ ամբողջ Ռուսիոյ համանուն կազմակերպութեան, որուն հրահանգները, գիւղատնտեսութեան համայնացումին դէմ, կը գործադրուէին կամ առ կամ»:

Փրոֆ. Լէոնիձէ կը յայտարարէ որ «քանի մը տարիէ ի վեր յարած էր վրացի մտաւորականներու կազմած հակախորհրդային խմբակին»:

Փրոֆ. Ցկիտիչվիլի, խոստովանելով իր կատարած հակայեղափոխական գործունէութիւնը, կը խնդրէ.—

«Սարքեցէք ցուցադրական դատ մը, որպէսզի ժողովուրդին առջեւ պարզեմ իմ կատարած հակայեղափոխական աշխատանքներս, եւ կոչ ընեմ բոլորին՝ ինչպէս բանտարկուած իմ հակայեղափոխական ընկերներուս, նոյնպէս անոնց որ տակաւին չեն հակըցած Ստալինի զեկավարութեամբ՝ կոմունիստ կուսակցութեան կառավարած դերը, թէ ընկերվարութեան իրականացումը կարելի է միայն կեդր. կոմիտէին ցոյց տուած ճամբով:

Այսպիսի կատակերդութիւն մը պիտի փորձուի՞ արդեօք Հայաստանի մէջ, ձիւն բերելով քանի մը մտաւորականներու գլխուն: Գիտենք որ ամէն բան հերթով կ'ըսուիսյ մէջ,— իսկ թէ Հայաստանի խնայուէր այս դառն ... խեղկատակութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ»

Կարինէն կը գրեն «Վագըթ»ի.— Էրզրում, որ աւելի քան 30,000 (?) բնակիչ ունի, մեր երկրին արեւելեան կողմերուն մեծագոյն քաղաքն է: Անոր առեւտրական նչանակութիւնը մեծ է որովհետեւ Տրապիզոն –Պարսկաստան ճամբուն վրայ կը գտնուի, բազէններու նման ամենահարուստ արմտիքի գաշտերը ունի եւ տէր է գեղեցիկ արօտատեղիներու:

Քաղաքը բաւական աւերուած է՝ քանի մը գրաւումներու պատճառաւ: Ամենավնասը հայկական գունդերուն աւերումը չաս մեծ եղած է: Էրզրումի պատմագրութեան վերջ, բաւական ճիգ թափած է ինքզինքը վերաշինելու համար: Բայց, նիւթականի պակասն ու անճարակութիւնը արգելք են եղած անոր վերաչինութեան:

Այս անդամ կազմուած «Էրզրումի վերաչինական Միութիւն»ը այդ արգելքներուն կարեւոր մէկ մասը մէջ – տեղէն վերցուցած է: Էրզրումի մասնաւոր վարչութիւնը եւ քաղաքապետութիւնը պատրաստած են 12 տարուան ծրագիր մը՝ քաղաքին վերաչինութեան համար:

Միութիւնը գլխաւորաբար հետեւեալ ձեռնարկները պիտի ընէ.— 1· Պետական եւ առողջապահական ձեւով քաղաք բերել Էրզրումի ջուրերը, 2· քաղաքէն կէս ժամ հեռու գտնուող ջերմուկներուն տանիլ խմելու ջուր, 3· քաղաքին մէջ հաստատել էլեկտրական կառութիւն, 4· մարզանքի վայրեր (ստատիոններ), 5· քաղաքային թատրոն չինել: Նաեւ՝ կարնոյ ամէնէն բանուկ հրապարակին վրայ կանդնել կապիտն արձանը:

ԿԸ ՁԱՆՁՆԱ՞ՆՔ ԵՐԿԻՐԸ

«Միլլիէթ»ի մէջ (26 յունուար) կը գրէ Մէհմետ Սատրէտտին.—

Աչքի առջեւ բերենք ազգային պայքարի օրերու արտաքին նախարարութիւնը: Հանր. Պարտքի վարչութեան վերի յարկին 4–5 սենեակներուն մէջ տեղաւորուած եւ, քարիւղէ լամբերուն տակ, մինչեւ առաւօտ աշխատող վարչութիւն մը: Թէ դործավարը, թէ խորհրդականը, տնօրէններն ու քարտուղարները այդ նեղ տեղը սեղմուած են: Արդէն կեդրոնի պետին ու պաշտօնեաներուն ամբողջ թիւը 20էն պակաս է... Լոդանը ահա այսպիսի չէնքի մը մէջ պատրաստուեցաւ: Շատ լաւ կը յիշեմ որ՝ հաշտութեան մեր պայմանները բազմազրելու եւ դործավարներուն բաշխելու համար այն առենուան տուրքերու վարչութեան շափիրոկրաֆը օգտագործուեցաւ: Առաջին գիրք ծածկագիրն ալ նոյն ձեւով չարուած եւ տպուած էր Ազգ. Ժողովի տպարանին մէջ: Այս առթիւ կ'ուզեմ մատնանչել թէ՝ էնկիւրիի արտաքին նախարարութիւնը, որ, միջոցներէ զուրկ պայմաններու տակ, ազգային փրկութեան գործին մէջ իր բոլոր կարելին ըրաւ, դեռ այն առենէն ցոյց տուաւ թէ ինչ է վիճակն է, մեծ յաղթանակէն վերջ, նոր Թուրքիոյ ամենակարեւոր ու ամենայաջող վարչութիւններէն մէկն ըլլալու: Դժբախտաբար, հանդիպելով լայնցող պղտոտային, էնկիւրիի վարդերանդ քարերէն չհեռուած այդ չէնքը քանի մը տարի առաջ փլցուցին: Եթէ այդպէս չըլլար, գոյն կարելի էր փոքրիկ թանդարանի մը վերածել: Ու ազգային պայքարին ու յեղափոխութեան արտաքին նախարարութեան յիշատակներն ու փաստաթղթերը ցուցադրել:

Լոդանէն յետոյ, արտաքին նախարարութիւնը քէմալական իշխանութեանց ամէնէն գործունեայ վարչութիւններէն մին եղաւ: Օր չանցնէր, որ կեդրոնի ու արտասահմանի աշխատանքներուն մէկ նոր արդիւնքին տեղեակ չըլլանք: ... Եւ սակայն, մեր արտաքին պաշտօնէութեանց բան մը կը պակսի.— ճանչնալ երկիրը: Առաջին ակնարկով՝ այս տեսակէտր թերեւս տարօրինակ թուի: Պաշտօնի նոր կոչուած երիտասարդ մը երեւակայենք: Այս թանկագին հայրենակիցը լիակ ուսած է: Մրցումին մէջ յաղողած ու արտաքին նախարարութեան մէջ մտած է: Ու թերեւս նէրմանեան մէջ մտած ատեն ինքզինքը կը տատրագրէր ռուսերէնով պետութեանց մէջ ու զաւակ՝ արտաքին նախարարութեան պաշտօնէութեան մը արժանացած ըլլալու է:

Ու ազգային պայքարին ու յեղափոխութեան արտաքին նախարարութեան յիշատակներն ու փաստաթղթերը ցուցադրել: Իր խելքն ու ձանձրութիւնը ինչքան ալ չատ ըլլայ, երկրի մասին քիչ բան գիտէ: Հարկ է զանոնք պատրաստել եւ երկիրը ցոյց տալ իրենց: Մենք ի՞նչ ենք, ի՞նչ ունէինք, հիմա ի՞նչ ունինք: Ու այս անօրինակ թուրք երկրին երջանկութեանը համար ի՞նչ պէտք է ընել: Այս բոլորը մտածէն քննել ու գաղափարի՝ արտաքին նախարարութեան պաշտօնէութեան մը արժանի նիքներէն մէկին ըլլալու է:

ՄԱՄՈՒԼ

ԶԳԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՃԻՋ ՄԸ

ooooo

Եգիպտոսի «Ցառաջ»ը դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (13 փետր.).

— «Փետրուար 4ին «հոգեհանգիստ» – գիտ» տեղի ունեցաւ նաեւ Գահիրէի մէջ: Ազգ. իշխանութիւնները խոհեմութիւնը ունեցած էին հեռու մնալու այս··· ձեռնարկէն: Խազմակեռտ դը – րինի՝ մեր միտքը վերջակէտին չտանելու համար: Ճիշդը՝ յարմար բառ չգտանի՞ որակելու համար այս «հոգեհանգիստ»ը, որ կազմակերպուած էր եգիպտոսի առաջնորդական փոխանորդի նախաձեռնութեամբ:

«Հոգեհանգիստ»էն վերջ Մամբրէ եպիսկ. Սիրունեան ճառ մը խօսած է Առաջնորդարանի Թեմական ժողովի սրահին մէջ խմբուած ժողովուրդին:

Աւելորդ չենք նկատեր այդ ճառին մէջ տեղ գտած կարգ մը գաղափար – ներուն գէթ բանի մը տողով անդրադառնալու:

«Որո՞ է թէ Գէորդ արքեպիսկոպոս անհամբերաչխութեան, պատակտումի դոհն եղաւ: Կուսակցական, հաստատական պայքարն է, որ յանգեցաւ Գ. Գէորդ արքեպ.ի սպանութեան: Անչուշտ, այս պայքարը մէկ կողմ չէ որ ունի, կողմեր կան՝ որոնք կը պայքարին, խօսքս կ'ուզեմ այս կողմերուն, բոլորին, անոնց՝ որ հոս ներկայ են, եւ անոնց՝ որ բացակայ են: Համերաշխեցէք եւ վերջ տուէք պայքարին»:

Ապա, անդրադառնալով ոչ միայն անցեալին, այլեւ ապագային, առաջնորդական փոխանորդը ըսած է.

«Եթէ պատակտումը չարունակուի, ուրիշ առիթներ ալ կրնան ստեղծուիյ նման ցաւալի դէպքերու, եթէ անհամերաչխութիւնը ծաւալի՝ նոր Գէ – որգներ ալ կրնան ըլլալ որեւէ տեղ, որեւէ գաղութի մէջ, ինչպէս հոս»:

Ծանրանալով յատկապէս իրեն վերապահուած դերին Եգիպտոսի մէջ, Մամբրէ եպիսկ. ըսած է.

«Անհամերաչխութեան առաջին պատճառը՝ կուսակցութիւններն են: Պէտք է որ անոնք դադրեցնեն պայքարը, երկու կողմէն ալ»:

«Ինչ կրնամ ընել ես. ի՞նչ կրնայ ընել ապդ. իշխանութիւնը, եթէ պայքարը այսպէս չարունակուի, այն ատեն ես կը ձգտիմ երկուքին մէջ»:

Ու յիշատակելով Քիչ առաջ խաղաղութեան մէջ վերածել: Ու ազգային պայքարին ու յեղափոխութեան արտաքին նախարարութեան յիշատակներն ու փաստաթղթերը ցուցադրել:

Լոդանէն յետոյ, արտաքին նախարարութիւնը քէմալական իշխանութեանց ամէնէն գործունեայ վարչութիւններէն մին եղաւ: Օր չանցնէր, որ կեդրոնի ու արտասահմանի աշխատանքներուն մէկ նոր արդիւնքին տեղեակ չըլլանք: ... Եւ սակայն, մեր արտաքին պաշտօնէութեանց բան մը կը պակսի.— ճանչնալ երկիրը: Առաջին ակնարկով՝ այս տեսակէտր թերեւս տարօրինակ թուի: Պաշտօնի նոր կոչուած երիտասարդ մը երեւակայենք: Այս թանկագին հայրենակիցը լիակ ուսած է: Մրցումին մէջ յաղողած ու արտաքին նախարարութեան մէջ մտած է: Ու թերեւս նէրմանեան մէջ մտած ատեն ինքզինքը կը տատրագրէր ռուսերէնով պետութեանց մէջ ու զաւակ՝ արտաքին նախարարութեան պաշտօնէութեան մը արժանի նիքներէն մէկին ըլլալու է:

ՎԻՃԱԿԱԽՍԱ «ՑԱՌԱՋ»Ի
(ԱԶԳ. ՊԱՐԳԵՒԱԶԱՆԻ
ՑՐԴ
ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ)
28 ՓԵՏՐ. 1934 - ԿՏՐՕՆ ԹԻՒ 19

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

ՌՈՒՍԻԱ ՎԱՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՑ

— ·· —

ՍՈՒՐԻԱՆ՝ ԿՈՌԱՆՁՈՐ

Աղջարեւ Մէհմէտ Ալի կը խորհէր թէ Սուլթանին մատուցած իր ծառայութիւնները որ իրեն այնքան սուղի նստած էին, արժանի էին վարձատրութեան մը: Հետեւաբար անիկա Սուլթանէն պահանջեց երկու իրաւունք, նախ՝ եգիպտոսի փաշայութիւնը ժառանգաբար իր ընտանիքին պատկանելու իրաւունքը եւ երկրորդ՝ Սուրիոյ կառավարութեան ալ իրեն փոխանցումը:

Այս պահանջները մերժուեցան Սուլթանին կողմէ: Մէհմէտ Ալիի կը մնար սուրով խլել ինչ որ չկրցաւ չահիլ օրինական ճամբով:

Աղջարեւ, 1831ի հոկտեմբերին իր զաւակը՝ Իպրահիմ, 50,000 եգիպտացիներու գլուխը անցած կը քալէր Սուրիոյ վրայ:

Իպրահիմ փաշա պատերազմական տաղանդով օժտուած կորովի հրամանատար մըն էր: 16 տարեկանէն իսկ հայրը իրեն վստահած էր բանակի վերին զեկավարութիւնը. ինքն է որ յաջողութեամբ վարած էր Արաբներու եւ Ցոյներու դէմ ղրկուած արշաւախումբերը:

1832 մայիսին Իպրահիմ կը գրաւէ Սէն Ժան տ'Աքրը (Ակիա), իսկ յուլիսին Դամասկոսը: Կ'անցնի Տաւրոսեան լեռները եւ Գոնիայէն մօտ 1832 դեկտ. 21ին կը չահչահէ Սուլթանին բանակը: Այլ եւս Պոլսոյ դռները բաց էին իր առջեւ: Բանակին յառաջապահները կը հասնին մինչեւ Պրուսա եւ Մարմարայի ափը:

Իպրահիմի անակնկալ յաղթանակները կը յուզեն ոչ միայն Սուլթանին կառավարութիւնը, այլ եւ ամբողջ Եւրոպան: Այնքան հաշիւներ ու նախատեսութիւններ կը խանգարուէին եգիպտական սպառնալիքով:

«Ծովը ինկողը օձին կը պլլուի»: Ձակատագրական այդ րոպէին, Սուլթանին կը ներկայանար օժանդակութեան առաջարկ մը եւ տակիա պարզապէս Ռուսիոյ կողմէն:

Արդարեւ Նիքողա Ա. երբեք հաշտ աչքով չէր կրնար դիտել եգիպտական մերձեցումը Պոլսոյ վրայ. տակիա կը խաչաձեւէր իր քաղաքական հեռանկարները:

Իպրահիմի առաջին յաջողութիւններէն իսկ, Սեւ ծովու նաւատորմը եւ Պալքանեան բանակը կը պատրաստուէին հաւանական միջամտութեան մը: 1832 նոյեմբերին ան Սուլթանին կ'առաջարկէ Կովկասի իր բանակը իջեցնել Իպրահիմի դէմ:

Գոնիայի յաղթանակէն վերջ դէպքերը կը զահավիժին: Սուլթան Մահմուտ լեզապատառ կ'իյնայ Ռուսիոյ գիրկը եւ կը յանձնէ պաշտպանել մայրաքաղաքը: (1833 յունուար 21):

Անիկա բացարիկ առիթ մըն էր զոր Նիքողա Ա. գիտցաւ օգտագործել լիովին:

1833 փետրուարին ռուս նաւատորմը խարիսխ կը նետէ Վոսփորի վրայ եւ 5000 զինուոր ցամաք կ'ելլեն Հիւնքեար Իսկէլէսի, Պոլսոյ դիմաց: Մինդամայն լիպօր դեսպան մը, գօրավար կոմս Օրլով Սուլթանին մօտ կը դրկուի իբրեւ ներկայացուցիչ ցարին:

Ռուս օդնական ուժերը բազմանալով չը հասնին 15,000ի եւ կը գրաւեն Վոսփորի երկու ափերը:

Ռուսական խաղաղ այս թափանցումը չատ աւելի քան Իպրահիմի յառաջխազացումը կը ցնցէ Եւրոպայի պետական չրջանակները: Անգլիա նոյնքան որքան Ֆրանսա եւ Աւստրիա չեն կրնար թոյլատրել Ռուսերու ներկայութիւնը Պոլսոյ մէջ: Զափազանց բացայայտ էր թէ ինչ նպատակներու կը ձգտէր ռուսական կարծեցեալ բարեկամութիւնը Թուրքերու հանդէպ:

Անհրաժեշտ էր ուրեմն վերցնել այն պատրուակը որուն հիման վրայ Ռուսերը կ'արդարացնէին իրենց դինեալ միջամտութիւնը: Անհրաժեշտ էր հեռացնել Իպրահիմը Պոլսոյ դուռներէն:

Անգլիոյ ճնշումին տակ Սուլթանը տեղի կուտայ եւ 1833 մայիսին Քիւթահիոյ մէջ կը կնքուի Թուրքեւեգիպտական հաշտութիւնը: Մէհմէտ Ալիի կը յանձնուի ոչ միայն եգիպտոսը, այլեւ Սուրիան ու Ատանայի նահանգը:

Քէօթահիոյ այդ դաշնագիրը վերիվայր կը չրջէր Մերձաւոր Արեւելքի քարտէսը: Կը ծնէր իսլամական նոր պետութիւն մը,— եգիպտական կայսրութիւնը որու սահմանները՝ Սուդանէն մինչեւ Ատանա, կը գրկէին եգիպտոս, Հիճազ, Սուրիա: Պոլսոյ դուռը բաց կը մնար ընդմիշտ: Այս նորածագ պետութիւնը չատ աւելի կասկածելի ուժ մըն էր քան օսմանեան խարխլուն կայսրութիւնը:

Իպրահիմ պարպելով Անատոլուն, պատճառ մը չէր մնար այլ եւս ռուս դինուորներու ներկայութեան Վոսփորի ափերուն վրայ: Ակամայ Եւրոպան հանդարտեցնելու համար միայն ռուս կառավարութիւնը իր բանակը քաշեց. բայց կոմս Օրլով կը մնար մինչեւ Պոլիս ու քիչ առենէն կը ստորագրուէր ռուսեւթուրք պետութեանց մէջեւ պատմական դաշնագիր մը որ յայտնի է «Հիւնքեարիսկէլէսիի համաձայնութիւն» անունով. (8 յուլիս 1833):

Համաձայն այդ դաշնագրին, ցարը Սուլթանին կը խոստանար դինուորական օգնութիւն, ամէն անդամ որ հարկ կը նկատուէր: Ատոր փոխարէն Սուլթանը չանձն կ'առնէր Տարտանէլի նեղուցը ընդմիշտ փակել օտար ամէն տեսակ նաւատորմիղի առջեւ, բացի ռուս նաւատորմիղէն:

Մեկնութեան հարկ չկայ կարծեմ: Հիւնքեար Իսկէլէսիի այդ թուղթը կը կազմէր ռուսական աննախընթաց յաջողութիւն մը: Կոմս Օրլով դիտցած էր հաւատարիմ ըլլալ իր ուղեգծին որ էր.— «Մէկ ձեռքով գգուել Թուրքիոյ գլուխը եւ միւսով սեղմել անոր կոկորդը»:

Թուրքիան կը մնար ուրեմն Ռուսիոյ թիւարկութեան տակ. կ'ըլլար պաշտպանել պետութիւն մը: Սեւ ծովու դռները կը փակուէին ընդմիշտ Եւրոպայի դէմ ու Մարմարան եւ Սեւ ծովը կը դառնային թրքական կամ աւելի ճիշդ ռուսական գործունէութեան գաշտ մը, հսկայ նաւահանգիստ մը, որուն վրայ կրնար կոթնիլ Ռուսիա ապագայ բախումներու պարագային:

Հիւնքեար Իսկէլէսիի դաշնագիրը կարելի է նկատել Արեւելեան Հարցի անկիւնադարձերէն մէկը: Ռուսիա ի նպաստ իրեն կը կարծէր լուծած ըլլալ Պոլսոյ եւ Նեղուցներու հարցը, բայց հաշուի չէր առած Եւրոպայի մանաւանդ Անգլիոյ ընդդիմութիւնը:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

(5) (Շար.)

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՓԱՐԻԶԻ, ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ, ԱՆԻԷՌ-ԳՈԽԱ-ՔՈԼՈՆԳԻ, ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ, ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ, ԳԱՆԵԽՕ-ՔԱՇԱՆԻ Կոմիտէները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրեն իրենց շրջանի բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Սօսիէթէ Սավանթի D սրահին մէջ 8, rue Danton, Métro: Odéon: Կարեւոր զեկոյցներ։

ՓԱՐԻԶԻ «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Ռոստոմ խումբը այս երեկոյ ժամը 8.30ին Ռոստոմ Դրադարանին մէջ։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

„ՅԱՌԱՋ”Ի ՆՈՐ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆԸ ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

„ՅԱՌԱՋ”Ի ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ ԳՆԱԾ ԷԼԵՑԵՒԵԱԼ ԵՐԵՔ ՏՈՄՍԵՐԸ, ԻՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Տրդ շարք թիւ	04,738	շարք R.
- - -	53,171	- U.
- - -	75,619	- V.

Ծանօթ. պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ անոնց որ.—

1. ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ կը գրուին, փետրուար 6էն մինչեւ վիճակահանութեան օրը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

2. ԿԸ ՆՈՐԵՆ իրենց բաժանորդագրութիւնը, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ:

3. Ինչպէս եւ այն ՏԱՐԵԿԱՆ եւ ՎԵՑԱՄՍԵԱՑ բաժանորդներուն որոնք մասնակցեցան « ՅԱՌԱՋ »ի առաջին վիճակախաղին, ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ: (Եռամսեայ բաժանորդներէն կ'օգտուին անոնք որ նոր ԲԱԺՆԵԳԻՆ մը կը վճարեն):

Բաշխումը պիտի ըլլայ հետեւեալ համեմատութեամբ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	50%
ՎԵՑԱՄՍԵԱՑ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	30%
ԵՌԱՄՍԵԱՑ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ	20%

Իսկ 9րդ շերտէն գնած հետեւեալ տոմսերը, ԱՅՆ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՈՐ ԱՄԷՆ ՕՐ ՋԵՌՔԷ ԿԸ ԳՆԵՆ:

9րդ շարք թիւ	28,474	շարք Y.
- - -	54,726	- X.
- - -	81,172	- R.

Այս թիւերն ալ շահած պարագային, ԱՐԴԻՒՆՔԻՆ ԿԷՍԸ պիտի բաժնուի բոլոր այն ընթերցողներուն որոնք վարչութեան կը ներկայացնեն ՅԻՍՈՒՆ ՑԱՋՈՐԴԱԿԱՆ ԿՏՐՕՆՆԵՐ, սկսելով 1934 փետրուար 6էն:

Կտրօնները ամէն օր պիտի հրատարակուին Գ. էջի թերթօնին տակը, ԹԻՒՈՎ ԵՒ ԹՈՒԱԿԱՆՈՎ:

Հ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 9ին Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը կը դասախօսէ Պ. ԶՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
Նիւթ՝ ԱՐԴԻ ԹՈՒՐՔԻԱՆ
Կը հրաւիրուին անդամներն ու փափաքողները։

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

«ՎԷՄ»ի

ԵՐՐՈՐԴ ԹԻՒԸ, ՀԵՏԵՒԵԱԼ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ.—

Ռ. Բերբերեան.— «Նոր Նախիջեւանի գաղութի անցեալն ու ներկան»: Ց. Ճ. Սիրունի.— «Երիմեան դրադէտը»: Ց. Զարեան.— «Սայեաթ Նովա»: Մ. Պարսամեան.— «Վահան Թէքէեան»: Վ. Փափազեան.— «Հայկական բարենորոգումները»: Ա. Խոնդկարեան.— «Օպպօզիցիան Հանրապետ. Հայաստանում»: «Մուրատի յուշատետրը»: Հմ. Մանուկեան.— «Արամ»: ՀԻՆ ԹՈՒՂԹԵՐ.— ԿԵԱՆՔ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹ.— «Վարպետ Մինաս»: Զ. Միրզայեան: «Թէ ինչո՞ւ միացանք իթթիհատին հետ— Աջեան: ԳԻՐՔ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼ: ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ: ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ: Վռամ. եպ. Մանկունի: «Գէորգ Դ. եւ իր ժամանակը»:

Բաժանորդագրութեան պայմանները

Ամերիկա, Մեծն Բրիտանիա, Եգիպտոս եւ Իտալիա	69 ֆր.
Ֆրանսա եւ այլ երկիրներ	50 ֆր.
Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան	40 ֆր.

Բաժանորդագրուիլ կարելի է՝

L. Kevonian, 17 Rue Damesme, Paris, 13e

Բաժանորդագրութիւնը՝ կանխիկ:

Կը խնդրուի բաժանորդներէն եւ գործակալներէն անմիջապէս փակել հաշիւները:

---

13 ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահներ՝ (ամէն յարմարութիւններով եւ օժտուած ելեկտրական գոյնզգոյն լամբարներով) հարսանեկան հանդէսներու, ժողովներու, ցերեկոյթներու, պարահանդէսներու եւլն. դիմել **13**

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ *13 rue Pierre Curie*, K. *Bicêtre. Metro: Porte d'Italie.*

ԳՈՐԾԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՅԱՆԸՄԵԱՆԻ

Դրամ կը ճարէ խանութի գրաւի վրայ (Nantissement), տան գրաւի վրայ (Hypothèque de 1er et 2me rang) առեւտրական մուրհակներ զեղչել տալով եւլն., խիստ նպաստաւոր պայմաններով:

Կը ստանձնէ ամէն կարգի դատական գործեր, առեւտրական, քաղաքային, պատժական եւ մանաւանդ արկածի վերաբերեալ:

Կը կատարէ պաշտօնական Թուղթերու Թարգմանութիւն եւ վաւերացում, կը խմբագրէ ամէն կարգի Նամակ եւ խնդրագիր:

Առաջին խորհրդակցութիւնը ձրի է:

Կ'ընդունի առաւօտները ժամը 10էն 12. Հինգշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ յետոյ ժամը 3էն 7 եւ ժամադրութեամբ:

Անժամեայ հասցէ՝

179, Rue de Vaugirard - Paris (15)

Ձախ թեւի վրայ առաջին սանդուխ, երկրորդ յարկ, ձախ:

Métro եւ Nord - Sud - Pasteur

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած՝ Իսի-լէ-Մուլինոյի ՍԹԱՆՈԶՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ (իր իններորդ տարեդարձին յառթիւ):

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն 12

Պ. ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ շքեղ սրահին մէջ

45 rue de la Défense. Issy-les Moulineaux (Seine):

Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական բաժին:

ԵԹԷ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՏԱՌԱՊԻՔ
ԽՄԵՑԷՔ «ԵՐԵՒԱՆ» ԱՆԱՐԱՏ ՕՂԻՆ
ՍՏՈՐԵՒ ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ ՊԻՏԱԿՈՎ.
ՄԵՐԺԵՑԷՔ ԿԵՂԾԵՐԸ

Ֆրանսայի համար արտօնատէր
Société PEUREUX
12, Boulevard des Vignes, 12 MARSEILLE Tél. Colbert 58—10
ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ
D.N.BAHADOURIAN 48 rue Chaponnay. Lyon (Rhône)
ՆԻՍԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼ.—
M. H. Khatchadourian et Danielian 24, rue Assalit, Nice (A. M.)

ԹԷՅ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ 1880ԻՆ
Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
ԱՄԷՆ ԵՐԿՐԻ ԹԷՅԵՐՈՒ
ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄ
կապոյտ եւ դեղին ծրարներու մէջ surprise նուէրներ կը գտնուին:
ԴԻՄԵԼ.—
COMPTOIR DES THÉS YAVROU
23, Rue Sénac — MARSEILLE Tél. COLBERT 25 - 27

ԲԱՑՈՒԱԾ Է
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԽԱՆՁԵՐԵԱՆԻ
ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆԸ
97 Route d'Orléans. Cachan
Անգլիական եւ ֆրանսական ընտիր կերպասներ, վերջին նորաձեւութիւն, խնամուած կար: Գիներու վրայ կարեւոր զեղչ:

Մ. ՀՐԱՉԵԱՆ
11, Rue FLEGIER. MARSEILLE. Tél. 1 - 59

ԹԷՅ ՀՐԱՉ
Ներածում եւ արտածում ամէն տեսակ նպարեղէններու, Պուլկարական քաշքավալ, Պոլսական եւ Յունական ամէն տեսակ գոնսէրվաներ, ձիթապտուղ, Իզմիրի չամիչ, տերեւ, ճերմակ պանիր, քաշէր եւ համեմներ:
Raki ERIVAN. p. r.
Ներկայացուցիչ NIEL ճերմակ պանիրի ընկերութեան:

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ եւ ԱՆԴԻՄԱԿ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած՝ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՊՈԼՍԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

10 ՄԱՐՏ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵԿՈՅ ԺԱՄԸ 9էն ՄԻՆՉԵՒ ԼՈՅՍ

Salon Florideի մէջ **7, rue Venture**

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ *Opéra Comique*էն Օր. Mireille Belgrano, Փարիզի Վարիէթէէն հռչակաւոր կատակերգակ Honoré Gabin: Եւրոպական պարեր՝ ղեկավարութեամբ Պ. ԶԱՐԵՀ ԶԱՎՈՒՇԵԱՆի եւ M. Richardի եւ մասնակցութեամբ հռչակաւոր ՌՕՅԱԼ ՃԱԶի:

Դիմակաւորներու տողանցք. գեղեցիկ տարազ կրողներուն արժէքաւոր նուէրներ:
ՄՈՒՏՔ 6 ՖՐԱՆՔ

ՇԱՎԻԼՑԻՆԵՐՈՒՆ

0000

Ի գիտութիւն Շավիլի յարգոյ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ վաղը, Հինգշաբթի կէս օրէ ետք ժամը 1ին Մանկապարտէզի դասաւանդութիւնները պիտի սկսին, կարող վարժուհիի մը ղեկավարութեամբ, նորաշէն մատուռ-մանկապարտէզի սրահին մէջ (4, rue des 3 Champtiers)։ Կը հրաւիրենք մեր հայրենակիցները, որպէսզի իրենց զաւակները ղրկեն ամէն Հինգշաբթի:

×

Կը յայտարարենք նաեւ թէ Ընկերակցութեանս տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին մանկապարտէզի սրահին մէջ: Օրակարգ.— Հրաժարական եւ հաշուետուութիւն վարչութեան, իր գործունէութեան շրջանին լրանալուն առթիւ, ընտրութիւն նոր վարչութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Քէսեան Աղասի, հօր անուն՝ Մարտիրոս, Թրքահայաստանէն Թերմա քաղաք, գիւղ Էլիմաղ կամ Թէլլի Բուզար: Մէկ տարի առաջ Փարիզ կը գտնուէր, հիմա լուր չկայ։ Քոյրը Հայաստանէն՝ Մարիամ Քէսեան կ'ուզէ իմանալ հասցէն։ Տեղեկացնել Բիւզանդ Աճէմեանի միջոցաւ 4, rue Haxo, Paris 20։

— Պարսամ Ներսէսեան եւ Կիւլպէնկ Գալուստեան կը փնտռեն իրենց քեռին Խաչիկ Ճամգեան, որ 1921ին Կիլիկիայէն մեկնած է Ռումանիա։ Իր հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Gulbenk Kaloustdianի, 43, rue Maugiron, Vienne (Isère) France։

— Կարնեցի Տիկ. Սիրանուշ Նիկողոսեան կը փնտռէ իր եղբայրները՝ Կարնեցի Գրիգոր եւ Խաչատուր Թումանեանները (ոսկերիչ), որոնք 1930ին կը գտնուէին Արմաւիր եւ 1931ին փոխադրուեցան Վլատիկաւկասի Երեւան աւարէ ի վեր լուր չկայ իրենցմէ։ Իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Պ. Նիկողոսեանի, 22, rue des Bois, Paris (19)։ Սաոյգ լուր տուողին վեցամսեայ Յառաջ նուէր:

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ 1915Ի ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ (65)

“ԹԷՇՔԻԼԱԹԸ ՄԱԽՍՈՒՍԷ„

(ԻԹԹԻՀԱՏԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ)

Պատասխանատու պատուիրակը շատ լաւ գիտնալով որ փախստական չէթէներու հաւաքումին միակ միջոցն էանոնց փորերը կշտացնել, Քորա հազիւ հասած, հրամայած էր ճերմակ լուբիա եփել կաթսայով: Թափառող գինուորներէն մէկն ալ եզ մը մորթելով՝ միսի քանի մը կտոր կաթսան նետելով, պատրաստուած կ'ըլլար լուբիայէ հրաշալի ապուր մը: Այդ ապուրէն մաս մը բաշխուած էր դաշտի ոստիկան զօրքին: Կշտացած ըլլալով, անոնց բազուկները աւելի զօրացած էին ու կասկած չկար որ աւելի ուժգին պիտի բռնէին փախստականները:

Ոստիկանները՝ որոշեալ կէտերուն վրայ գետեղելէ յետոյ, անընդհատ զէնք պիտի արձակուէր՝ համաձայն պատասխանատու պատուիրակի հրամանին: Այս կերպով, թէ Ռուսերուն եւ թէ փախստական չէթէներուն ենթադրել պիտի տրուէր թէ նոր ուժեր հասած են: Այդ հրացանաձգութիւնը տատուընէ մինչեւ իրիկուն պիտի շարունակուէր անընդհատ:

Պատասխանատու պատուիրակը, իր գործը աւելի ամուր հիմերու վրայ դնելու համար, դիմած էր նաեւ չափազանց լաւ միջոցի մը: Չէթէներուն հետ կրնային փախիլ նաեւ ոստիկան զօրքերէն ոմանք: Անկարելի էր օրն ի բուն հսկել անոնց վրայ: Որովհետեւ, ռուսական ռումբերը ամէն բոպէ կ'իյնային աջ ու ձախ, եւ անկարելի էր կարգ կանոնը պահել: Եւ որպէսզի ոստիկանները բնաւ չշարժին այն տեղերէն ուր իրենք նշանակուած էին, զանոնք հողին մէջ թաղած էր՝ մինչեւ մէջքերնին: Այս ձեւով, անոնք անկարող էին խլրտելու: Իրենց առջեւ դրուած էին փոքրիկ ամաններ, ուրկէ կրնային լուբիա ուտել, իսկ իրենց մարթիններով շարունակաբար փամփուշտ կ'արձակէին օդին մէջ: Պատուիրակը կ'ուզէր իմանալ թէ՝ կացութիւնը պիտի փոխուէ՞ր, եթէ ենթադրէին թէ նոր ուժեր հասած են:

Մութը կոխած էր արդէն, երբ այս գործերու կարգադրութիւնը լրացած էր: Փախստականներէն ոմանք Քորա եկած էին: Ուրեմն, ի գործ դրուած միջոցը իր ազդեցութիւնը գործած էր: Գիշերը բոլորովին ցրուած էր: Այս ցուրտը, որ մարդուս թոքերուն կը թափանցէր, անդիմադրելի էր, առանց սառելու ի՞նչպէս պիտի կարենային լուցնել: Բարեբախտաբար, Քորայի հեծելազօրքի զօրանոցին շուրջ փայտեր կուտակած էին: Բայց, չկար պատսպարուելիք տեղ մը, որպէսզի փայտերը վառէին ու վերադարձող չէթէճիները տաքցնէին: Զօրանոցը զօրանոց ըլլալէ դադրած, փըլած՝ փլփլած էր: Այսուհանդերձ, գինուորները փայտերը շարած էին իրարու վրայ, կրակը տուած եւ սկսած էին իրենց ձեռքերն ու ոտքերը տաքցնել:

Եւ, այս ձեւով, լուսցուցած էին: Պատասխանատու պատուիրակը, երբ լոյս աչքով շուրջն էր նայած, տեսած էր որ նախորդ իրիկուընէ աւելի 600 չէթէճիներ վերադարձած են, ու գոհ էր եղած: Բայց հարկ էր անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել՝ այս անձերը կերակրելու համար: Եթէ կարենար զանոնք տեղաւորել եւ ցուրտէն պաշտպանել, կարգը պիտի գար պարենաւորման: Իսկ անոնցմէ հայթայթումը գրեթէ անկարելի կը թուէր:

Անոնց միայն բանակին քով կը գտնուէր: Սահմանային վաշտը ամէն անգամ որ կը յառաջանար կամ կը նահանջէր, անոնք իր հետ կը տանէր: Այդ պատճառաւ, ոչ Քորայի մէջ, եւ ոչ ալ ուրիշ որ եւ է տեղ չէթէի մարդոց բաւելու չափ սննդեղէն կար: Այդ միջոցին դարձեալ դիմուածն էր որ օժանդակած էր պատասխանատու պատուիրակին: Երբ ան կը պտտէր աւերակի վերածուած զօրանոցին մէջ, զօրանոցի նախկին մթերանոցին մէջ գտած էր Իտալիայէն բերուած մեծ քանակութեամբ ալիւր: Ասոնք՝ լուբիայի, սիսեռի, ոսպի, եւայլն ալիւր էին: Ասոնցմէ զատ, կար նաեւ մեծ թիւով բահ ու թի: Այս ալիւրներն ու գործիքները հոն թողուած էին, որովհետեւ ամէնէն վերջ պիտի փոխադրուէին:

Բայց, կարելի՞ բան էր այդ ուտեստեղէնին ձեռք դպցնել՝ առանց ունենալու սահմանային վաշտի հրամանատարին հաւանութիւնը: Պատասխանատու պատուիրակը երբ այս մասին կը խորհէր, յիշած էր որ սահմանային վաշտի հրամանատար հարիւրապետը վիրաւորուած էր: Վաշտի հրամանատարութիւնը փոխանորդաբար կը վարէր Սիւլէյման էֆէնտի: Անիկա Թէշքիլաթին կը պատկանէր եւ, առաջին նահանջին, Պորչքայի շրջակայքը մեծ ծառայութիւններ մատուցած էր՝ շնորհիւ ձեռք առած միջոցներուն: Պատասխանատու պատուիրակը կացութիւնը տեղեկագրած էր անոր ու խնդրած էր իր հաւանութիւնը՝ սննդեղէն եւ բահ ու թի առնելու մասին: Սիւլէյման էֆէնտի բնականաբար հաւանած էր այս խնդրանքին, որով, զօրանոցի մթերանոցին սննդեղէնը առած, եւ, բարդելով նաեւ իրենց ունեցած ճերմակ լուբիան, չէթէի մարդոց համար կերակուր պատրաստելու ձեռնարկած էին:

Մինչ մէկ կողմէ կերակուր կ'եփէին, միւս կողմէ՝ սկսած էին, զօրանոցէն հանուած բահերով ու թիերով, գինուորներուն պատսպարման համար փորել ձմերանոցներ, զոր « փամթէրա » կը կոչեն Լազերը: Այդ ձմերանոցներէն ամէն մէկը այնքան մեծ էր որ կրնար հարիւր հոգի պատսպարել: Ասոնց վերեւ եղխպտացորենի խուրձերով ծածկելէ յետոյ, հոն պատսպարուողները կրնային պաշտպանուիլ ցուրտէն:

Այս բոլորէն վերջ, նորոգած էին նաեւ Քորայի զօրանոցին խոհանոցը, որ աւերուած էր: Այս խոհանոցը, որ յատուկ էր 200 անձերու կերակուր եփելու, շնորհիւ նորոգման, այժմ կը ծառայէր 1000 անձերու: Ու առաւօտէն կերակուր կը պատրաստուէր գինուորներուն: Սննդեղէնը քանի մը շաբաթ բաւելու չափ առատ ըլլալուն, խոհանոցին ծխնելոյզը սկսած էր ծխալ, իսկ կաթսաները՝ եռեւեփիլ:

Կերակուրներէն անջատ, գինուորներուն հաց եւս կը պատրաստէին: Այդ գործին կարգադրութեան կոչուած էր Խօմէր չավուշ:

(Շար.)

Le Gérant: H. STEPHAN

Imprimerie A. DER (AGOPIAN)
17, Rue Damesme, PARIS (13e)